ΒΟΥΛΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

ΒΟΥΛΗ ΤΩΝ ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΩΝ
ΚΥΠΡΙΑΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

Φάκελος Κύπρου

ΤΟΜΟΣ Β΄

Τα Διαδικαστικά

ΑΘΗΝΑ - ΛΕΥΚΩΣΙΑ
2018

[ΛΕΥΚΗ ΣΕΛΙΔΑ]

«Φάκελος Κύπρου»

Τόμος Β΄

Τα διαδικαστικά

ΕΙΔΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΚΔΟΣΗ

ΒΟΥΛΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

Κώστας Αθανασίου, πρόεδρος
Αντώνης Βγόντζας
Έλλη Δρούλια
Παναγιώτης Ηλιόπουλος
Λεωνίδας Καλλιβρετάκης
Ηλίας Νικολακόπουλος
Γιώργος Σαββαΐδης
Τάσος Σακελλαρόπουλος
Βάσω Τσακανίκα
Μάγδα Φυτιλή

Ομάδα Εργασίας: Όλια Ησαΐα
Άρης Σωτηρόπουλος

ΒΟΥΛΗ ΤΩΝ ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΩΝ

Βασιλική Αναστασιάδου
(έως 28.2.2018)
Σωκράτης Σωκράτους
(από 1.3.2018)
Ελένη Ηλιάδη
Ανδρέας Χειμωνίδης
Ανδρέας Νεοφύτου
Φλώρα Φλουρέντζου
Συλβάνα Βανέζου
Πέτρος Παπαπολυβίου
Δημήτρης Ταλιαδώρος
Μιχάλης Μιχαήλ

ΣΥΝΤΕΛΕΣΤΕΣ ΤΗΣ ΕΚΔΟΣΗΣ

ΒΟΥΛΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

Γενικός Συντονισμός: Βάσω Τσακανίκα

Γενική Επιμέλεια: Έλλη Δρούλια

Επιμέλεια: Όλια Ησαΐα,
Άρης Σωτηρόπουλος

Σχεδιαστική επιμέλεια - Σελιδοποίηση -
Σύνθεση εξωφύλλου: Δημήτρης Ζαζάς

Εκτύπωση: ΚΕΘΕΑ, ΣΧΗΜΑ + ΧΡΩΜΑ

ISBN (set): 978-960-560-158-4
ISBN (τόμ. Β΄): 978-960-560-161-4

ΒΟΥΛΗ ΤΩΝ ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΩΝ

Γενικός Συντονισμός: Ελένη Ηλιάδη

Επιμέλεια: Φλώρα Φλουρέντζου,
Συλβάνα Βανέζου

Επιστημονικός Σύμβουλος:
Πέτρος Παπαπολυβίου

Ψηφιοποίηση υλικού:
Ανδρέας Χειμωνίδης
Στέλλα Διομήδους

ISBN (set): 978-9963-39-065-6
ISBN (τόμ. Β΄): 978-9963-39-067-0

«Φάκελος Κύπρου»

Τόμος Β΄

Τα διαδικαστικά της Εξεταστικής Επιτροπής
της Βουλής των Ελλήνων

ΒΟΥΛΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ - ΒΟΥΛΗ ΤΩΝ ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΩΝ

ΑΘΗΝΑ - ΛΕΥΚΩΣΙΑ 2018

[ΛΕΥΚΗ ΣΕΛΙΔΑ]

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

[ΛΕΥΚΗ ΣΕΛΙΔΑ]

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Η δημοσιοποίηση του υλικού του Φακέλου της Κύπρου, ικανοποιώντας το καθολικό διαχρονικά αίτημα των πολιτών της Ελλάδας και της Κύπρου, αλλά και του πολιτικού κόσμου των δύο χωρών για άμεση και ανεμπόδιστη πρόσβαση στην ιστορική αλήθεια, λύνει μια πολιτική και ηθική εκκρεμότητα που αφορά τα όσα, τραγικά, διαδραματίστηκαν στην Κύπρο το 1974, το χουντικό πραξικόπημα και την τουρκική εισβολή, που προκάλεσε μια νέα βαρύτατη εθνική καταστροφή, της οποίας τις οδυνηρές συνέπειες η Κύπρος συνεχίζει μέχρι και σήμερα να υφίσταται.

Το ογκωδέστατο υλικό, του οποίου η δημοσίευση θα υλοποιηθεί σταδιακά με την ολοκλήρωση της έκδοσης πολύτομου έργου, διαλαμβάνει τα πρακτικά των συνεδριάσεων της Εξεταστικής Επιτροπής για τον Φάκελο της Κύπρου της Βουλής των Ελλήνων, η οποία λειτούργησε από τον Φεβρουάριο του 1986 έως τον Μάρτιο του 1988. Η Επιτροπή εξέτασε, με κλητεύσεις και μαρτυρικές καταθέσεις, όλους όσοι ενεπλάκησαν έμμεσα ή συμμετείχαν άμεσα στο καταστροφικό πραξικόπημα κατά του Προέδρου της Κυπριακής Δημοκρατίας Αρχιεπισκόπου Μακαρίου Γ΄ και όσων η δράση συνδέθηκε με τα γεγονότα της τουρκικής εισβολής που ακολούθησε. Η Επιτροπή, ως γνωστόν, δεν κατέληξε σε κοινό πόρισμα και, ως εκ τούτου, τόσο το πόρισμα της πλειοψηφίας όσο και οι επιμέρους απόψεις της μείζονος και ελάσσονος αντιπολίτευσης, καθώς και ανεξάρτητων βουλευτών κατατέθηκαν στην ολομέλεια της Βουλής των Ελλήνων την 31η Οκτωβρίου 1988 χωρίς να συζητηθούν και να ψηφιστούν.

Τριάντα περίπου χρόνια αργότερα και σαράντα τρία μετά την τραγωδία του 1974, η Βουλή των Ελλήνων σε συνεδρίασή της, στις 11 Ιουλίου 2017, αποφάσισε ομόφωνα όπως το υλικό του Φακέλου της Κύπρου παραδοθεί στη Βουλή των Αντιπροσώπων της Κυπριακής Δημοκρατίας και από κοινού δημοσιοποιηθεί. Η παράδοσή του έγινε σε ειδική συνεδρία της Βουλής των Αντιπροσώπων, στις 14 Ιουλίου 2017, στη Λευκωσία.

Οι εμμάρτυρες καταθέσεις που περιλαμβάνει ο Φάκελος της Κύπρου συγκροτήθηκαν μετά από μακρά σειρά ερωτήσεων, τις οποίες υπέβαλαν ο πρόεδρος και τα εκάστοτε μέλη της Εξεταστικής Επιτροπής με βάση την κατά την περίοδο των γεγονότων ή και προγενέστερα ιδιότητα, τη θέση, τον ρόλο και τη δράση του κάθε εξεταζόμενου μάρτυρα. Οι απαντήσεις και οι τοποθετήσεις που καταγράφηκαν αποτελούν προφανώς αυστηρά προσωπικές απόψεις του καθενός, είτε αυτές αφορούν προσωπικές του ευθύνες είτε αφορούν ευθύνες που ενδεχομένως αυθαίρετα, λανθασμένα ή ίσως και κακόβουλα καταλογίζονται σε άλλα πρόσωπα και τρίτες χώρες, ή και ακόμη, προκειμένου για ανθρώπους που αποδεδειγμένα φέρουν το κύριο βάρος του εθνικού άγους του 1974, αποτελούν εμφανέστατη προσπάθεια να αποσείσουν μέρος από τις ασήκωτες ιστορικές τους ευθύνες. Οι μαρτυρίες εξάλλου καταγράφηκαν,

αφού μεσολάβησαν δώδεκα και πλέον χρόνια από την τραγωδία του 1974 και πολλοί από τους μάρτυρες είχαν έννομο συμφέρον στην όλη διαδικασία λόγω της προσωπικής τους εμπλοκής. Πρόκειται για ένα υλικό που δεν τέθηκε ποτέ στη βάσανο της τελικής απόδοσης ευθυνών. Ωστόσο, όσο και να ελέγχονται πολλές καταθέσεις ως μη αξιόπιστες ή να χαρακτηρίζονται από την προσπάθεια απόκρυψης στοιχείων ή την κραυγαλέα απόπειρα δικαιολόγησης πράξεων και στάσεων, αποδίδουν με τρόπο απολύτως ουσιαστικό τις ολέθριες συνέπειες που είχαν οι παρεμβάσεις και επεμβάσεις του καθεστώτος της επτάχρονης στρατιωτικής δικτατορίας στην Ελλάδας στα εσωτερικά της Κυπριακής Δημοκρατίας, που υπονόμευσαν πολλαπλά τις σχέσεις των δύο κρατών και αποσάθρωσαν εκ των έσω την αμυντική ικανότητα της Κύπρου. Καταδεικνύουν επίσης την καταστροφή που επιφέρουν η κατάλυση του δημοκρατικού πολιτεύματος και η αντιποίηση πολιτικής αρχής από φορείς όπως ο στρατός, που έχει ως αποκλειστική αποστολή την εθνική άμυνα και όχι την άσκηση πολιτικού ρόλου.

Η πρωτοβουλία των δύο κοινοβουλίων να προχωρήσουν από κοινού στην παρούσα έκδοση έχει στόχο να προσφέρει τόσο στην Ελλάδα, στην Κύπρο και στους αποδήμους μας όσο και στην επιστημονική κοινότητα πρόσβαση σε ιστορικό υλικό που μέχρι τώρα θεωρούνταν επτασφράγιστο μυστικό και να φωτίσει γνωστές και άγνωστες πτυχές της κυπριακής τραγωδίας. Αποτελεί ταυτόχρονα την απαρχή μιας κοινής προσπάθειας των δύο κοινοβουλίων για συγκέντρωση του όποιου σχετικού με τον Φάκελο της Κύπρου υλικού που υπάρχει διάσπαρτο σε διάφορα αρχεία, κρατικά και μη, με την ελπίδα να διανοιχθούν νέοι δρόμοι στην έρευνα και να διευρυνθεί το πεδίο της ιστορικής γνώσης, έτσι ώστε να χυθεί κάποτε άπλετο φως στην πλέον σκοτεινή σελίδα της σύγχρονης ιστορίας μας και το «Δεν Ξεχνώ» της νεότητάς μας να μην παραμείνει κενό γράμμα.

Νικόλαος Βούτσης
Πρόεδρος
της Βουλής των Ελλήνων

Δημήτρης Συλλούρης
Πρόεδρος
της Βουλής των Αντιπροσώπων

ΤΑ ΜΕΛΗ ΤΗΣ ΕΞΕΤΑΣΤΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ

Η Επιτροπή συγκροτήθηκε στις 12 Μαρτίου 1986, με πρώτο πρόεδρο τον Μάρκο Νάτσινα, βουλευτή Κοζάνης του ΠΑΣΟΚ, αντιπρόεδρο τον μετέπειτα πρόεδρό της Χρήστο Μπασαγιάννη, βουλευτή Αιτωλοακαρνανίας του ΠΑΣΟΚ και γραμματέα τον Κωνσταντίνο Τσιγαρίδα βουλευτή Ευρυτανίας του ΠΑΣΟΚ. Μέλος της Επιτροπής επίσης ήταν ο Αντώνης Τρίτσης. Μ' αυτή τη σύνθεση η Επιτροπή λειτούργησε μέχρι και τις 25.4.1986 οπότε υπουργοποιήθηκαν οι Νάτσινας και Τρίτσης και τη θέση του προέδρου ανέλαβε ο Χρήστος Μπασαγιάννης. Τα δύο μέλη αντικαταστάθηκαν από τον Γιώργο Δασκαλάκη και Σπύρο Ράλλη αντίστοιχα.

Στις 31.10.1986 υπουργοποιήθηκαν οι Α. Πεπονής, Κ. Μπαντουβάς και Σ. Ακρίτα και αντικαταστάθηκαν από τους Α. Ντεντιδάκη, Α. Πετραλιά και Α. Δαμιανίδη.

Μέχρι τις 11.7.1986 μέλος της Επιτροπής ήταν και ο Μιλτιάδης Εβερτ ο οποίος λόγω της υποψηφιότητάς του στις δημοτικές εκλογές αντικαταστάθηκε από τον Κ. Λάσκαρη.

Στις 5.2.1987 υπουργοποιήθηκαν οι Κ. Τσιγαρίδας, Γ. Δασκαλάκης, Ε. Παπαστεφανάκης και Σπ. Ράλλης και αντικαταστάθηκαν από τους Ε. Κιοσκλή, Ι. Γλαβίνα, Ν. Ριζογιάννη και Μ. Κυρατσού. Καθήκοντα γραμματέα της Επιτροπής αναλαμβάνει ο Ι. Γλαβίνας.

Στις 26.5.1987 αντικαταστάθηκε ο Α. Παπαληγούρας από τον Σ. Χατζηγάκη. Ο Α. Παπαληγούρας επανήλθε, ως ανεξάρτητος πλέον βουλευτής, στις 7.6.1988.

Στις 23.9.1987 υπουργοποιήθηκε ο Ν. Ριζογιάννης και αντικαταστάθηκε από τον Η. Παπαλία που κι αυτός με τη σειρά του ορίστηκε υφυπουργός του Υπουργού πλέον Η. Μαρκόπουλου και αντικαταστάθηκαν από τους Ι. Καραμπάτσα και Γ. Καλογήρου αντίστοιχα.

ΑΚΡΙΤΑ ΣΥΛΒΑ, 1928
Κοινωνική Λειτουργός
Βουλευτής Β' Αθηνών, ΠΑΣΟΚ (1974, 1981, 1985, 1989α, 1989β, 1990, 1993)
Υφυπουργός Υγείας-Πρόνοιας (1986-1987)
Υπουργοποιήθηκε στις 31.10.1986 και αντικαταστάθηκε στην Εξεταστική Επιτροπή από τον Α. Δαμιανίδη
Συμμετείχε ενεργά στον αντιδικτατορικό αγώνα. Ιδρυτικό μέλος του ΠΑΣΟΚ

ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ, 1933
Δικηγόρος
Βουλευτής Β' Αθηνών, ΕΡΕ (1961, 1963, 1964), ΝΔ (1974, 1977, 1981, 1985, 1989α, 1989β, 1990, 1993, 1996), Επικρατείας, ΝΔ (2000)
Ευρωβουλευτής, ΝΔ (2004)
Υφυπουργός Εσωτερικών (1974), Υφυπουργός Εξωτερικών (1974-1975), Υπουργός Εμπορίου (1975-1977 και 1989-1990), Υπουργός Παιδείας (1977-1980), Υπουργός Εθνικής Άμυνας (1989 και 1990-1993), Υπουργός Δικαιοσύνης (1992)
Ανέπτυξε αντιδικτατορική δράση

ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ, 1927-2012
Αντιναύαρχος ε.α.
Βουλευτής Επικρατείας, ΝΔ (1985), Αχαΐας, ΝΔ (1989α, 1989β, 1990)
Αναπληρωτής Υπουργός Εθνικής Άμυνας (1989), Υπουργός Δημόσιας Τάξης (1990-1991)
Με τον βαθμό του αντιπλοιάρχου μυήθηκε στο κίνημα του Ναυτικού

ΓΙΑΤΡΑΚΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ, 1936
Οικονομολόγος
Βουλευτής Λακωνίας, ΝΔ (1981, 1985, 1989α, 1989β, 1990)
Υφυπουργός Οικονομικών (1991-1993)
Τον Σεπτέμβριο του 1985 ακολούθησε τον Κωστή Στεφανόπουλο στη δημιουργία της ΔΗΑΝΑ και ως εκπρόσωπός της συμμετείχε στην Εξεταστική Επιτροπή. Αποχώρησε από τη ΔΗΑΝΑ και επέστρεψε στη ΝΔ το 1987. Αντικαταστάθηκε στην Εξεταστική Επιτροπή από τον Ευστ. Στρατήγη την 1.10.1987

ΓΛΑΒΙΝΑΣ ΙΩΑΝΝΗΣ, 1938-2012
Δικηγόρος
Βουλευτής Β΄ Θεσσαλονίκης, ΠΑΣΟΚ (1981, 1985, 1989α, 1989β, 1990, 1993)
Προδικτατορικός Δήμαρχος Σοχού Θεσσαλονίκης. Επανεξελέγη το 1975 και το 1978
Στις 10.2.1987 αντικατέστησε στην Εξεταστική Επιτροπή τον Εμμ. Παπαστεφανάκη και εκλέχθηκε γραμματέας της Επιτροπής στη θέση του Κ. Τσιγαρίδα

ΔΑΜΙΑΝΙΔΗΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ, 1942
Δικηγόρος
Βουλευτής Σερρών, ΠΑΣΟΚ (1977, 1981, 1985, 1989α, 1989β, 1990, 1993, 1996)
Υφυπουργός Γεωργίας (1995-1996)
Στις 31.10.1986 αντικατέστησε στην Εξεταστική Επιτροπή τη Σ. Ακρίτα

ΔΑΣΚΑΛΑΚΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ, 1936
Ιδιωτικός υπάλληλος
Βουλευτής Α΄ Αθηνών, ΠΑΣΟΚ (1981), Αρκαδίας, ΠΑΣΟΚ (1985, 1989β, 1990, 1993), Β΄ Αθηνών (2000)
Υφυπουργός Εμπορίου (1987-1989), Υφυπουργός Εσωτερικών (1993-1994), Αναπληρωτής Υπουργός Εσωτερικών (1994-1996), Υφυπουργός Μεταφορών (1996)
Συνδικαλιστής στον χώρο των ιδιωτικών ασφαλίσεων

ΔΗΜΑΣ ΣΤΑΥΡΟΣ, 1941
Δικηγόρος, Οικονομολόγος
Βουλευτής Επικρατείας, ΝΔ (1977), Κορινθίας, ΝΔ (1981, 1985, 1989α, 1989β, 1990, 1993, 1996, 2000, 2004)
Υφυπουργός Συντονισμού (1977-1980), Υπουργός Εμπορίου (1980), Υπουργός Άνευ Χαρτοφυλακίου (1980-1981), Υπουργός Γεωργίας (1989, 1989-1990), Υπουργός Βιομηχανίας (1990-1991), Υπουργός Εξωτερικών (2011-2012)
Υποψήφιος Πρόεδρος της Ελληνικής Δημοκρατίας (2014)
Ευρωπαίος Επίτροπος Απασχόλησης και Κοινωνικών Υποθέσεων (2004-2009)

ΔΡΕΤΤΑΚΗΣ ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ, 1934
Πανεπιστημιακός-Οικονομολόγος, Συγγραφέας
Βουλευτής Ηρακλείου, ΠΑΣΟΚ (1977, 1981), Α΄ Αθηνών, ΚΚΕ/Ανεξάρτητος (1985), Α΄ Αθηνών, ΣΥΝ (1989α, 1989β, 1990)
Αντιπρόεδρος της Βουλής (1990-1993)
Υπουργός Οικονομικών (1981-1982)
Στις 24.6.1987 αντικατέστησε στην Εξεταστική Επιτροπή τον Δ. Λιβανό από την ομάδα των ανεξάρτητων βουλευτών

ΕΒΕΡΤ ΜΙΛΤΙΑΔΗΣ, 1939-2011
Οικονομολόγος
Βουλευτής Α΄ Αθηνών, ΝΔ (1974, 1977, 1981, 1985, 1989α, 1989β, 1990, 1993), Α΄ Θεσσαλονίκης, ΝΔ (1996), Επικρατείας, ΝΔ (2000, 2004, 2007)
Υφυπουργός Οικονομικών (1976-1977, 1980-1981), Υπουργός Βιομηχανίας (1977-1980), Υπουργός Υγείας (1989), Υπουργός Προεδρίας (1990-1991)
Πρόεδρος ΝΔ (1993-1997)
Στις 11.7.1986 αντικαταστάθηκε στην Εξεταστική Επιτροπή από τον Κ. Λάσκαρη

ΖΑΪΜΗΣ ΑΝΔΡΕΑΣ, 1932
Δικηγόρος
Βουλευτής Αχαΐας, ΝΔ (1974, 1977, 1985, 1989α, 1989β)

Υφυπουργός Οικονομικών (1974-1976), Υφυπουργός Εθνικής Άμυνας (1976-1977), Υφυπουργός Εξωτερικών (1977-1980)

ΖΑΚΟΛΙΚΟΣ ΠΑΥΣΑΝΙΑΣ, 1936

Δικηγόρος

Βουλευτής Μαγνησίας, ΠΑΣΟΚ (1981, 1985, 1989α, 1989β, 1990, 1993)

Αντιπρόεδρος της Βουλής (1993-1996)

Πρόεδρος της Προανακριτικής Επιτροπής της Βουλής για την υπόθεση των υποκλοπών

Υφυπουργός Εθνικής Άμυνας (1982-1985), Υφυπουργός Εθνικής Οικονομίας (1988-1989), Αναπληρωτής Υπουργός Βιομηχανίας (1989)

ΖΕΡΒΟΣ ΚΛΕΑΝΘΗΣ, 1921-2005

Αντιναύαρχος ε.α.

Βουλευτής Δωδεκανήσου, ΠΑΣΟΚ (1981, 1985)

Ανθυποπλοίαρχος στην κορβέτα «Κριεζής» κατά την απόβαση στην Νορμανδία. Κατά τη διάρκεια της δικτατορίας αποτάχθηκε από το Πολεμικό Ναυτικό

ΚΑΛΟΓΗΡΟΥ ΓΕΩΡΓΙΟΣ, 1928-2015

Δικηγόρος

Βουλευτής Βοιωτίας, ΠΑΣΟΚ (1981, 1985)

Στις 22.6.1988 αντικατέστησε στην Εξεταστική Επιτροπή τον Χρ. Μαρκόπουλο

ΚΑΠΠΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ, 1937-2005

Λογιστής

Βουλευτής Β' Αθηνών, ΚΚΕ (1974, 1977, 1981, 1985), Β' Αθηνών, ΣΥΝ (1989α)

Ευρωβουλευτής, ΚΚΕ (1981α)

Το 1974 συλλαμβάνεται και βασανίζεται από το ΕΑΤ-ΕΣΑ. Υπήρξε ένας από τους βασικούς μάρτυρες στη δίκη των βασανιστών της χούντας. Από το 1985 υπήρξε κοινοβουλευτικός εκπρόσωπος του ΚΚΕ από το οποίο, διαφωνώντας με την κυβέρνηση Τζαννετάκη, αποχώρησε

ΚΑΡΑΜΠΑΤΣΑΣ ΙΩΑΝΝΗΣ, 1932

Δικηγόρος

Βουλευτής Λάρισας, ΠΑΣΟΚ (1981, 1985, 1993)

Στις 24.6.1988 αντικατέστησε στην Εξεταστική Επιτροπή τον Η. Παπαηλία

ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ, 1933

Αντιστράτηγος ε.α.

Βουλευτής Αργολίδας, ΠΑΣΟΚ (1981,1985)

Πρόεδρος της Επιτροπής Άμυνας και Εξωτερικών της Βουλής

Υφυπουργός Μεταφορών (1988-1989)

Λοχαγός, εθελοντής στην Κύπρο 1965-1966. Αποτάχθηκε από τη Χούντα και εξορίστηκε. Ιδρυτικό μέλος του ΠΑΣΟΚ

ΚΥΡΑΤΣΟΥΣ ΜΕΡΚΟΥΡΗΣ, 1925-1990

Δικηγόρος

Βουλευτής Κοζάνης, ΠΑΣΟΚ (1977, 1985, 1989α, 1989β)

Στις 10.2.1987 αντικατέστησε στην Εξεταστική Επιτροπή τον Σπ. Ράλλη

Την περίοδο του Εμφυλίου εκτοπίστηκε στη Μακρόνησο. Υπήρξε προδικτατορικός Δήμαρχος Κοζάνης με την Ένωση Κέντρου. Ιδρυτικό μέλος του ΠΑΣΟΚ

ΛΑΣΚΑΡΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ, 1918-1989

Δικηγόρος

Βουλευτής Β' Αθηνών, ΝΔ (1974, 1977, 1981, 1985)

Υπουργός Απασχόλησης (1974), Υπουργός Εργασίας (1974-1981)

Υπήρξε ο μακροβιότερος υπουργός Εργασίας. Κατά τη διάρκεια της δικτατορίας ήταν επικεφαλής αντιστασιακής συνδικαλιστικής οργάνωσης του κεντροδεξιού χώρου

ΛΙΑΡΟΚΑΠΗΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ, 1928-2000

Δικηγόρος

Βουλευτής Άρτας, ΠΑΣΟΚ (1977, 1985)

Πολιτεύθηκε πρώτη φορά το 1961 με την Ένωση Κέντρου. Ιδρυτικό στέλεχος του ΠΑΣΟΚ

ΛΙΒΑΝΟΣ ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ, 1934-2005
Δημοσιογράφος
Βουλευτής Αιτωλοακαρνανίας, ΝΔ (1974, 1981, 1985)
Ευρωβουλευτής, ΠΑΣΟΚ (1989)
Υπουργός Τουρισμού (1993-1995)
Αποχώρησε από τη ΝΔ το 1985 και στην Εξεταστική Επιτροπή συμμετείχε ως ανεξάρτητος βουλευτής μέχρι την παραίτησή του στις 17.6.1987
Στην περίοδο της δικτατορίας διώχθηκε για την αντιστασιακή του δράση

ΜΑΡΚΟΠΟΥΛΟΣ ΧΡΗΣΤΟΣ, 1929-2017
Πυρηνικός Χημικός
Βουλευτής Επικρατείας, ΠΑΣΟΚ (1985)
Ευρωβουλευτής, ΠΑΣΟΚ (1981β)
Υπουργός άνευ χαρτοφυλακίου, αρμόδιος για τους διεθνείς οργανισμούς (1988-1989)
Στην περίοδο της δικτατορίας διώχθηκε για τη δράση του και διέφυγε στο εξωτερικό. Πρόεδρος του ειρηνιστικού κινήματος ΚΕΑΔΕΑ

ΜΠΑΝΤΟΥΒΑΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Ι., 1934
Δικηγόρος
Βουλευτής Ηρακλείου, ΕΚνδ (1974), Ηρακλείου, ΕΔΗΚ (1977), Β΄ Αθηνών, ΠΑΣΟΚ (1985), Ηρακλείου, ΠΑΣΟΚ (1989α, 1989β, 1990, 1993, 1996)
Υπουργός Μεταφορών και Επικοινωνιών (1986-1988)
Διευθυντής του πολιτικού γραφείου του Σοφοκλή Βενιζέλου την περίοδο 1953-1956. Συμμετείχε ενεργά στην αντιδικτατορική αντίσταση. Κοινοβουλευτικός Εκπρόσωπος της Ένωσης Κέντρου το 1977. Το 2000 εντάχθηκε στο ΔΗΚΚΙ

ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ ΧΡΗΣΤΟΣ, 1916-1998
Δικηγόρος
Βουλευτής Αιτωλοακαρνανίας, ΠΑΣΟΚ (1981, 1985)
Μέλος του ΕΑΜ την περίοδο της Κατοχής. Προδικτατορικός Δήμαρχος Μεσολογγίου με την Ένωση Κέντρου
Πρόεδρος της Εξεταστικής Επιτροπής που ερεύνησε τον «Φάκελο της Κύπρου» (1986-1988)

ΜΠΛΕΤΣΑΣ ΣΤΥΛΙΑΝΟΣ, 1938
Δικηγόρος
Βουλευτής Ροδόπης, ΝΔ (1974, 1977, 1981, 1985)
Προδικτατορικός πρόεδρος του Δημοτικού Συμβουλίου Κομοτηνής (1964-1967)

ΝΤΕΝΤΙΔΑΚΗΣ ΑΝΤΩΝΙΟΣ, 1942-2011
Δικηγόρος
Βουλευτής Α΄ Πειραιώς, ΠΑΣΟΚ (1981, 1985, 1989β, 1990, 1993)
Αναπληρωτής Υπουργός Ναυτιλίας (1988-1989), Υπουργός Εμπορικής Ναυτιλίας (1989)
Στις 31.10.1986 αντικατέστησε στην Εξεταστική Επιτροπή τον Αν. Πεπονή

ΞΑΡΧΑΣ ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ, 1931
Δικηγόρος
Βουλευτής Φθιώτιδας, ΝΔ (1981, 1985, 1989α, 1989β, 1990)
Αντιπρόεδρος της Βουλής (1991-1993)
Υπουργός Εμπορίου (1990-1991)
Μέλος της νεολαίας ΕΡΕ. Ιδρυτικό στέλεχος της ΝΔ. Αναπληρωτής Γραμματέας της Κ.Ο. και κοινοβουλευτικός εκπρόσωπος του κόμματος

ΠΑΓΟΡΟΠΟΥΛΟΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ, 1931-2000
Δικηγόρος
Βουλευτής Β΄ Αθηνών, ΠΑΣΟΚ (1985)
Ευρωβουλευτής, ΠΑΣΟΚ (1989)
Πρόεδρος της Εξεταστικής Επιτροπής της Βουλής για την υπόθεση Κοσκωτά (1988)
Ιδρυτικό μέλος του ΠΑΣΟΚ. Πρόεδρος του Πειθαρχικού Συμβουλίου του ΠΑΣΟΚ (1976-1990)

ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ, 1930
Δικηγόρος
Βουλευτής Καβάλας, ΝΔ (1974, 1977, 1981, 1985, 1989α, 1989β, 1993, 1996, 2000)
Υφυπουργός Εμπορίου (1974-1977), Υπουργός Εμπορίου (1977-1980), Υπουργός Συγ-

κοινωνιών (1980-1981)
Την 1.10.1987 αντικατέστησε στην Εξεταστική Επιτροπή την Α. Συνοδινού
Πολιτεύτηκε για πρώτη φορά το 1963 με το κόμμα των Προοδευτικών και το 1964 εντάχθηκε στην ΕΡΕ. Διετέλεσε Γενικός Γραμματέας της Κ.Ο. της ΝΔ και σταμάτησε να πολιτεύεται το 2004

ΠΑΠΑΔΟΝΙΚΟΛΑΚΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ, 1928-2000
Αντιπτέραρχος ε.α.
Βουλευτής Ηρακλείου, ΠΑΣΟΚ (1981, 1985)
Υπουργός Συγκοινωνιών (1984-1985)
Αποστρατεύθηκε το 1966 κατηγορούμενος για την υπόθεση ΑΣΠΙΔΑ. Για την αντιστασιακή του δράση κατά τη διάρκεια της δικτατορίας (στέλεχος του ΠΑΚ) συνελήφθη και βασανίστηκε στο ΕΑΤ-ΕΣΑ. Ιδρυτικό μέλος του ΠΑΣΟΚ

ΠΑΠΑΗΛΙΑΣ ΗΛΙΑΣ, 1942
Δικηγόρος
Βουλευτής Αττικής, ΠΑΣΟΚ (1981, 1985, 1989α, 1989β, 1990, 1993, 1996, 2000, 2004)
Υφυπουργός Οικονομικών (1988-1989)
Στις 24.9.1987 αντικατέστησε στην Εξεταστική Επιτροπή τον Ν. Ριζογιάννη
Μέλος της νεολαίας της Ένωσης Κέντρου. Κατά τη διάρκεια της δικτατορίας συνεργάστηκε με το ΠΑΚ Αγγλίας

ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΜΙΧΑΗΛ, 1919-2010
Διπλωμάτης-Νομικός, Συγγραφέας
Βουλευτής Κοζάνης, ΕΚ (1961, 1963, 1964), Κοζάνης, ΝΔ (1981, 1985, 1989α, 1989β, 1990), Επικρατείας, ΝΔ (1993)
Υφυπουργός Εθνικής Άμυνας (1964-1965), Υπουργός Βιομηχανίας (1989), Υπουργός Γεωργίας (1990-1991), Υπουργός Δικαιοσύνης (1991-1992), Υπουργός Εξωτερικών (1992-1993)
Πολιτεύτηκε για πρώτη φορά το 1958 με το Κόμμα των Φιλελευθέρων και συμμετείχε με την Ένωση Κέντρου στον «ανένδοτο αγώνα». Παρέμεινε στο χώρο του Κέντρου ως το 1978. Διετέλεσε Γενικός Γραμματέας της ΕΔΗΚ (1976-1977). Εκλεγόταν με τη ΝΔ από το 1981 έως και το 1993, όταν συγκρούστηκε με τον Μιλτιάδη Έβερτ για την κριτική στην ηγεσία του κόμματος σχετικά με το «Μακεδονικό» και καθαιρέθηκε από τα κομματικά και κοινοβουλευτικά αξιώματα
Ως Υφυπουργός Εθνικής Άμυνας άρχισε «άτυπα» τη στρατιωτική θωράκιση της Κύπρου

ΠΑΠΑΛΗΓΟΥΡΑΣ ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ, 1948
Δικηγόρος, Συγγραφέας
Βουλευτής Κορινθίας, ΝΔ (1981, 1985, 1993, 1996, 2000, 2004, 2007)
Υπουργός Δικαιοσύνης (2004), Υπουργός Εμπορικής Ναυτιλίας (2008)
Διαγράφηκε από τον Κωνσταντίνο Μητσοτάκη στις 25.5.1987 και επέστρεψε στην Εξεταστική Επιτροπή στις 21.6.1988 ως ανεξάρτητος βουλευτής, σε αντικατάσταση του Ευστ. Στρατήγη
Επικεφαλής της ΟΝΝΕΔ (1976-1977). Κοινοβουλευτικός Εκπρόσωπος της ΝΔ (2001-2004)

ΠΑΠΑΣΤΕΦΑΝΑΚΗΣ ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ, 1940
Δικηγόρος
Βουλευτής Ηρακλείου, ΠΑΣΟΚ (1981, 1985, 1989α, 1989β, 1993)
Υπουργός Εσωτερικών (1987), Αναπληρωτής Υπουργός ΠΕΧΩΔΕ (1987-1989), Υπουργός ΠΕΧΩΔΕ (1989)
Ιδρυτικό μέλος του ΠΑΣΟΚ

ΠΑΥΛΙΔΗΣ ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ, 1943
Φυσικός
Βουλευτής Δωδεκανήσου, ΝΔ (1977, 1981, 1985, 1989α, 1989β, 1990, 1993, 2000, 2004, 2007)
Υπουργός Εμπορικής Ναυτιλίας (1989, 1990-1992), Υφυπουργός Οικονομικών (1990), Αναπληρωτής Υπουργός Εμπορικής Ναυτιλίας (1990), Υπουργός Αιγαίου και Νησιωτικής Πολιτικής (2004)

ΠΕΠΟΝΗΣ ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ, 1924-2011
Δικηγόρος
Βουλευτής Α' Αθηνών, ΠΑΣΟΚ (1977, 1981, 1985, 1989α, 1989β, 1990, 1993, 1996)
Ευρωβουλευτής, ΠΑΣΟΚ (1981α)
Υπουργός Βιομηχανίας και Ενέργειας (1981-1982), Υπουργός άνευ χαρτοφυλακίου (1984), Υπουργός Βιομηχανίας, Ενέργειας και Τεχνολογίας (1986-1988, 1988-1989), Υπουργός Προεδρίας (1989, 1993-1994), Υπουργός Δικαιοσύνης (1995), Υπουργός Υγείας και Πρόνοιας (1996)
Πρόεδρος της νεολαίας ΕΠΕΚ από την οποία διαγράφηκε γιατί αντιτάχθηκε στην εκτέλεση Μπελογιάννη. Πολιτεύτηκε για πρώτη φορά το 1958 με το κόμμα Φιλελευθέρων. Γενικός διευθυντής του Εθνικού Ιδρύματος Ραδιοφωνίας (ΕΙΡ) το διάστημα 1964-1965. Για τη δράση του κατά τη διάρκεια της δικτατορίας συνελήφθη, καταδικάστηκε από το Έκτακτο Στρατοδικείο και εκτοπίστηκε. Μεταπολιτευτικά υπήρξε ο εμπνευστής και συντάκτης του νόμου 2190/1994 για το ΑΣΕΠ, γνωστός ως «νόμος Πεπονή»

ΠΕΡΡΑΚΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ, 1936
Δικηγόρος
Βουλευτής Ρεθύμνου, ΠΑΣΟΚ (1977, 1981, 1985)
Υπουργός Δημοσίων Έργων (1984-1985)
Μέλος της νεολαίας της Ενώσεως Κέντρου. Για την αντιστασιακή του δράση ανακρίθηκε στο ΕΑΤ-ΕΣΑ και φυλακίσθηκε στις φυλακές Χανίων

ΠΕΤΡΑΛΙΑΣ ΑΥΓΕΡΙΝΟΣ (ΡΕΝΟΣ), 1933-2016
Δικηγόρος
Βουλευτής Ηλείας, ΠΑΣΟΚ (1981, 1985, 1990, 1993, 1996)
Στις 31.10.1986 αντικατέστησε στην Επιτροπή τον Κ. Μπαντουβά
Υποψήφιος βουλευτής με την ΕΔΗΚ το 1977, Δήμαρχος Αμαλιάδας το 1978

ΡΑΛΛΗΣ ΣΠΥΡΙΔΩΝ, 1930-2016
Γιατρός
Βουλευτής Κέρκυρας, ΠΑΣΟΚ (1974, 1977, 1981, 1985)
Υφυπουργός Μεταφορών (1987-1988)

ΡΙΖΟΓΙΑΝΝΗΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ, 1930
Δικηγόρος
Βουλευτής Κορινθίας, ΠΑΣΟΚ (1981, 1985, 1989α)
Υφυπουργός Υγείας (1987-1989)
Στις 5.2.1987 αντικατέστησε στην Επιτροπή τον Σπ. Ράλλη
Μέλος νεολαίας ΕΠΕΚ και στέλεχος της Ενώσεως Κέντρου. Την περίοδο της δικτατορίας ανέπτυξε αντιστασιακή δράση. Ιδρυτικό μέλος του ΠΑΣΟΚ

ΣΤΡΑΤΗΓΗΣ ΕΥΣΤΡΑΤΙΟΣ, 1933
Δικηγόρος
Βουλευτής Επικρατείας, ΝΔ (1985)
Την 1.10.1987 αντικατέστησε στην Εξεταστική Επιτροπή τον Κ. Γιατράκο
Ακολούθησε τον Κωστή Στεφανόπουλο τον Σεπτέμβριο του 1985 και ίδρυσαν την ΔΗΑΝΑ

ΣΥΝΟΔΙΝΟΥ ΑΝΝΑ, 1927-2016
Ηθοποιός
Βουλευτής Α΄ Αθηνών (1974, 1977, 1981, 1985, 1989α, 1989β)
Υφυπουργός Κοινωνικών Υπηρεσιών (1977-1980)
Με την επιβολή της δικτατορίας το 1967, διέκοψε τη θεατρική της δραστηριότητα. Η Χούντα ανακάλεσε την άδεια χρήσης του Θεάτρου του Λυκαβηττού και της αφαίρεσε το διαβατήριό της
Μετά την πτώση της δικτατορίας αφοσιώθηκε στην πολιτική

ΤΣΙΓΑΡΙΔΑΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ, 1939
Δικηγόρος
Βουλευτής Ευρυτανίας, ΠΑΣΟΚ (1981, 1985)
Υφυπουργός Γεωργίας (1987-1989)
Γραμματέας της Εξεταστικής Επιτροπής για τον «Φάκελο της Κύπρου» έως 5.2.1987 που

διορίστηκε Υφυπουργός.
Μέλος της νεολαίας της Ένωσης Κέντρου, κατά τη διάρκεια της δικτατορίας εντάχθηκε στο ΠΑΚ. Για την αντιστασιακή του δράση συνελήφθη και φυλακίστηκε

ΦΩΤΟΠΟΥΛΟΣ ΧΡΗΣΤΟΣ, 1928
Στρατιωτικός ε.α.
Βουλευτής Αιτωλοακαρνανίας, ΝΔ (1977, 1981, 1985, 1989α)
Την 1.10.1987 αντικατέστησε στην Εξεταστική Επιτροπή τον Σ. Δήμα.

ΧΑΤΖΗΓΑΚΗΣ ΣΩΤΗΡΗΣ, 1945
Δικηγόρος
Βουλευτής Τρικάλων, ΝΔ (1974, 1977, 1981, 1985, 1989α, 1989β, 1990, 1993, 2000, 2004, 2007)
Υπουργός Εργασίας (1989), Αναπληρωτής Υπουργός Γεωργίας (1989), Αναπληρωτής Υπουργός Εμπορίου (1990-1991), Υφυπουργός Εθνικής Οικονομίας (1991), Υπουργός Γεωργίας (1991-1992), Υπουργός Δικαιοσύνης (2007-2009), Υπουργός Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων (2009)
Αντιπρόεδρος της Βουλής (2004)
Πρόεδρος της Επιτροπής Ευρωπαϊκών Υποθέσεων της Βουλής (2004)
Στις 26.5.1987 αντικατέστησε στην Εξεταστική Επιτροπή τον Αν. Παπαληγούρα που είχε διαγραφεί από τη ΝΔ
Ιδρυτικό μέλος της ΝΔ

ΨΑΡΟΥΔΑΚΗΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ, 1917-2006
Εκπαιδευτικός, Δικηγόρος, Δημοσιογράφος
Βουλευτής Επικρατείας, ΠΑΣΟΚ (1985)
Το 1953 εξέδωσε την εφημερίδα *Χριστιανική Δημοκρατία* και λίγο αργότερα ίδρυσε κόμμα με την ίδια επωνυμία με το οποίο συμμετείχε σε όλες τις εκλογικές αναμετρήσεις από το 1950 έως το 1989. Κατά τη διάρκεια της δικτατορίας για την αντιστασιακή του δράση διώχθηκε και εξορίστηκε στη Γυάρο. Στις εκλογές του 1985 εκλέχτηκε ως συνεργαζόμενος με το ΠΑΣΟΚ και ανεξαρτητοποιήθηκε τον Ιούνιο του 1985.
Την 1.10.1987 αντικατέστησε στην Εξεταστική Επιτροπή τον Εμμ. Δρεττάκη ως ανεξάρτητος βουλευτής
Έχει εκδώσει βιβλίο με ντοκουμέντα για το Κυπριακό

[ΛΕΥΚΗ ΣΕΛΙΔΑ]

ΒΟΥΛΗ

ΠΕΡΙΟΔΟΣ

ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΕΣ

ΒΟΥΛΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

ΠΕΡΙΟΔΟΣ Δ'- ΣΥΝΟΔΟΣ Α'

ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΕΥΤΙΚΕΣ ΕΠΙΤΡΟΠΕΣ

Π Ρ Α Κ Τ Ι Κ Ο

Στην Αθήνα, σήμερα 12 Μαρτίου 1986, ημέρα Τετάρτη και ώρα 6,30'μ.μ. με Πρόεδρο τον Β'Αντιπρόεδρο της Βουλής κ. Π.Κρητικό, συνεδρίασε η Εξεταστική Επιτροπή για το "φάκελο της Κύπρου", που συγκροτήθηκε σύμφωνα με την υπ'αρθμ. 1209/901/3-3-86 απόφαση του Προέδρου της Βουλής, μετά την από 21 Φεβρουαρίου 1986 ομόφωνη απόφαση της Ολομελείας της Βουλής και σύμφωνα με τα άρθρα 10 και 27 του Κανονισμού της Βουλής, για να εκλέξει το Προεδρείο της.

Η Επιτροπή αποτελείται από τα εξής μέλη: Κ.Ακρίτα-Σύλβα, Π.Ζακολίκο, Κλ.Ζερβό, Ι.Κουτσογιάννη, Α.Λιαροκάπη, Χ.Μαρκόπουλο, Κ.Μπαντουβά, Χ.Μπασαγιάννη, Μ.Νάτσινα, Δ.Παγορόπουλο, Ι.Παπαδονικολάκη, Ε.Παπαστεφανάκη, Α.Πεπονή, Γ.Περάκη, Α.Τρίτση, Κ.Τσιγαρίδα, Ι.Βαρβιτσιώτη, Ι.Βασιλειάδη, Μ.'Εβερτ, Σ.Δήμα, Α.Ζαΐμη, Σ.Μπλέτσα, Α.Ξαρχά, Μ.Παπακωνσταντίνου, Α.Παπαληγούρα, Α.Παυλίδη, Α.Συνοδινού, Κ.Κάππο, Κ.Γιατράκο και Δ.Λιβανό.

Στη συνεδρίαση ήταν παρόντα τα μέλη της επιτροπής, πλήν του κ. Α.Τρίτση, ο οποίος αντικαταστάθηκε με σχετική απόφαση του Προέδρου της Βουλής, από το βουλευτή κ. Δ.Παπαδόπουλο και του κ. Κ.Γιατράκου.

Ο Β'Αντιπρόεδρος της Βουλής κ. Π.Κρητικός, αφού διαπίστωσε απαρτία, κάλεσε τα μέλη της επιτροπής να ψηφίσουν με μυστική ψηφοφορία,

./.

για την εκλογή του Προεδρείου.

Μετά το τέλος της ψηφοφορίας έλαβαν:

Α.- <u>Για το αξίωμα του Προέδρου</u>:

Μ.Νάτσινας , ψήφους 15

Ι.Παπαδονικολάκης, ψήφο 1

Β.- <u>Για το αξίωμα του Αντιπροέδρου</u>:

Χ.Μπασαγιάννης, ψήφους 15

Ε.Παπαστεφανάκης, ψήφο 1

Γ.- <u>Για το αξίωμα του Γραμματέα</u>:

Κ. Τσιγαρίδας, ψήφους 15

Χ.Μπασαγιάννης, ψήφο 1

Βρέθηκαν δώδεκα λευκά ψηφοδέλτια και ένα ψηφοδέλτιο με τη λέξη "παρών".

(Στο σημείο αυτό προσήλθε και ο κ. Α.Τρίτσης).

Σύμφωνα λοιπόν με το άρθρο 29 παρ. 3 του Κανονισμού της Βουλής εκλέγονται ο Αντιπρόεδρος και ο Γραμματέας της Επιτροπής κ.κ. Χ.Μπασαγιάννης και Κ.Τσιγαρίδας και επαναλαμβάνεται η ψηφοφορία, για την εκλογή του Προέδρου,σύμφωνα με το άρθρο 29 παρ. 2 του Κανονισμού της Βουλής.

Μετά το τέλος της ψηφοφορίας έλαβε:

<u>Για το αξίωμα του Προέδρου</u>:

Μ.Νάτσινας , ψήφους 16

Βρέθηκαν δώδεκα λευκά ψηφοδέλτια και ένα ψηφοδέλτιο με τη λέξη "παρών".

./.

- 3 -

Κατόπιν τούτου η Εξεταστική Επιτροπή "για το φάκελο της Κύπρου" συγκροτείται σε σώμα, ως εξής:

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ

ΑΝΤΙΠΡΟΕΔΡΟΣ: Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ

ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ: Κ.ΤΣΙΓΑΡΙΔΑΣ

Στη συνέχεια λύθηκε η συνεδρίαση.

Ο ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ

Π.ΚΡΗΤΙΚΟΣ
Β΄ΑΝΤΙΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΗΣ ΒΟΥΛΗΣ

[ΛΕΥΚΗ ΣΕΛΙΔΑ]

ΒΟΥΛΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

ΠΕΡΙΟΔΟΣ Δ'- ΣΥΝΟΔΟΣ Α'

ΕΞΕΤΑΣΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

"ΓΙΑ ΤΟ ΦΑΚΕΛΟ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ"

Π Ρ Α Κ Τ Ι Κ Ο

Στην Αθήνα, σήμερα 12 Μαρτίου 1986, ημέρα Τετάρτη και ώρα 7.00'μ.μ. συνεδρίασε η Εξεταστική Επιτροπή "για το φάκελο της Κύπρου" με την προεδρία του προέδρου αυτής κ. Μάρκου Νάτσινα, για να αρχίσει τις εργασίες της.

Στη συνεδρίαση ήσαν παρόντες από τα μέλη της Επιτροπής οι βουλευτές: κ.κ. Κ.Ακρίτα-Σύλβα, Π.Ζακολίκος, Κ.Ζερβός,Ι.Κουτσογιάννης,Α.Λιαροκάπης,Χ.Μαρκόπουλος,Κ.Μπαντουβάς,Χ.Μπασαγιάννης,Δ. Παγορόπουλος,Ι.Παπαδονικολάκης, Ε.Παπαστεφανάκης,Α.Πεπονής, Γ. Περράκης,Α.Τρίτσης,Κ.Τσιγαρίδας,Ι.Βαρβιτσιώτης,Ι.Βασιλειάδης, Μ.'Εβερτ,Α.Ζαΐμης,Σ.Μπλέτσας,Α.Ξαρχάς,Μ.Παπακωνσταντίνου,Α.Παπαληγούρας,Α.Παυλίδης,Α.Συνοδινού,Κ.Κάππος και Δ.Λιβανός.

Ο πρόεδρος της Επιτροπής κ. Μ.Νάτσινας, αφού διαπίστωσε την ύπαρξη απαρτίας, κήρυξε την έναρξη της συνεδρίασης και είπε:

Κύριοι συνάδελφοι σήμερα με την εκλογή προεδρείου αρχίζει τις εργασίες της η Επιτροπή μας.

Θα ήθελα να σας παρακαλέσω να συμφωνήσομε, σύμφωνα με το άρθρο 29 του Κανονισμού της Βουλής, να συνεδριάζομε κάθε Τετάρτη και εάν

./.

-2-

δεν έχετε αντίρρηση η επόμενη συνεδρίαση να ορισθεί την ερχόμενη Τετάρτη με θέμα ημερήσιας διάταξης "τον καθορισμό του τρόπου εργασιών της Επιτροπής".

Η Επιτροπή αποδέχτηκε την ανωτέρω πρόταση.

Στη συνέχεια το λόγο έλαβε ο κ. Δ.Λιβανός ο οποίος είπε ότι, σύμφωνα με το άρθρο 33 του Κανονισμού της Βουλής, θα πρέπει στις συνεδριάσεις της Επιτροπής να τηρηθούν εστενογραφημένα πρακτικά. Εκτός απ'αυτό, επειδή το έργο της Επιτροπής αυτής είναι ιστορικό, θα πρέπει να χρησιμοποιηθούν κασέτες μαγνητοφώνου οι οποίες θα φυλαχθούν στο Αρχείο της Βουλής.

Ο πρόεδρος της Επιτροπής κ. Μ. Νάτσινας απήντησε ότι όλα αυτά τα διαδικαστικά θέματα θα ειπωθούν και θα λυθούν στην επομένη συνεδρίαση.

Έπειτα λύθηκε η συνεδρίαση για την Τετάρτη 19 Μαρτίου 1986 και ώρα 6.30 μ.μ. .-

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ	Ο ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ
Μ. ΝΑΤΣΙΝΑΣ	Κ. ΤΣΙΓΑΡΙΔΑΣ

ΒΟΥΛΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

ΠΕΡΙΟΔΟΣ Δ΄- ΣΥΝΟΔΟΣ Α΄

ΕΞΕΤΑΣΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

" ΓΙΑ ΤΟ ΦΑΚΕΛΟ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ "

Π Ρ Α Κ Τ Ι Κ Ο

Στην Αθήνα , σήμερα 19 Μαρτίου 1986, ημέρα Τετάρτη και ώρα 18.30΄, συνεδρίασε στην αίθουσα Γερουσίας του Μεγάρου της Βουλής, η Εξεταστική Επιτροπή" για το φάκελο της κύπρου" με πρόεδρο τον κ. Μάρκο Νάτσινα και με θέμα ημερήσιας διάταξης: "καθορισμός του τρόπου εργασίας της Επιτροπής".

Στη συνεδρίαση ήταν παρόντες όλοι οι βουλευτές μέλη της Επιτροπής, κ.κ.: Κ. Ακρίτα - Σύλβα, Π.Ζακολίκος, Κ.Ζερβός, Ι.Κουτσογιάννης, Α.Διαροκάπης , Χ.Μαρκόπουλος, Κ.Μπαντουβάς, Χ.Μπασαγιάννης, Δ.Παγορόπουλος, Ι.Παπαδονικολάκης, Εμ. Παπαστεφανάκης, Αν.Πεπονής, Γ.Περάκης, Αντ. Τρίτσης, Κ.Τσιγαρίδας, Ι.Βαρβιτσιώτης,Ι.Βασιλειάδης,Μ.΄Εβερτ,Σ.Δήμας Α.Ζαίμης, Σ.Μπλέτσας, Αθ.Ξαρχάς, Μ.Παπακωνσταντίνου , Αν.Παπαληγούρας, Αρ. Παυλίδης, Α.Συνοδινού, Κ.Κάππος, Κ.Γιατράκος και Δ.Λιβανός.

<u>Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ</u> : (Πρόεδρος) Κύριοι συνάδελφοι, υπάρχει απαρτία, αρχίζει η συνεδρίαση.

Καταρχήν θα ήθελα να εκφράσω ένα αίσθημα τιμής που νιώθω, γιατί συμμετέχω σ΄αυτή την Επιτροπή, και διότι έχει να επιτελέσει ένα εθνικό και ιστορικό έργο, αλλά και διότι συμμετέχουν εκλεκτοί συνάδελφοι όλων των παρατάξεων.

./.

- 2 -

Πράγματι είναι σοβαρό το έργο που έχουμε να επιτελέσουμε και όλοι μας είμαι βέβαιος, ότι θα καταβάλλουμε κάθε προσπάθεια για να ανταποκριθούμε στις προσδοκίες του ελληνικού λαού να φέρουμε σε φως το δράμα αυτό της Κύπρου.

Κι' αρχίζω από ορισμένα θέματα λειτουργίας της Επιτροπής μας. Πρώτο θέμα, είναι το θέμα της αίθουσας στην οποία θα συνεδριάζουμε. Είναι κάπως σοβαρό το ζήτημα γιατί δεν υπάρχουν κατάλληλες αίθουσες. Η αίθουσα αυτή είναι κατάλληλη, γιατί έχει μικροφωνικές εγκαταστάσεις και μπορούμε να συζητούμε πιο άνετα, αλλά αργότερα το έργο μας θα πάρει μία διαφορετική μορφή. Θα έρθουν άνθρωποι να καταθέσουν στην Επιτροπή και νομίζω, ότι η αίθουσα αυτή δεν προσφέρεται γι'αυτού του είδους τις συνεδριάσεις. Γι'αυτό έκανα τη σκέψη να χρησιμοποιήσουμε την αίθουσα Τροπαίων. Την επισκεφθήκαμε προηγουμένως με τους συναδέλφους και διαπιστώσαμε, ότι μπορεί να διαρρυθμιστεί ώστε να γίνει κατάλληλη. Ίσως δε μπορέσουμε να δημιουργήσουμε και μία μικροφωνική εγκατάσταση. Θα το εξετάσω το θέμα. Πρέπει όμως προηγουμένως να συμφωνήσουμε που θέλουμε να συνεδριάζει η Επιτροπή μας.

Ένα άλλο θέμα που υπάρχει, είναι το θέμα του γραφείου και της γραμματείας που θα πρέπει να έχει η Επιτροπή.

Συνεννοήθηκα με τον κ. Πρόεδρο της Βουλής και συμφωνεί ότι πρέπει να έχουμε ιδιαίτερο γραφείο και γραμματεία και πράγματι διέθεσε υπαλλήλους για τη γραμματεία. Στο θέμα όμως της διαθέσεως κάποιου χώρου ως γραφείου για την ώρα βρίσκεται σε δυσκολία, αλλά μου υποσχέθηκε ότι θα καταβάλλει κάθε προσπάθεια για να μας βρει γραφείο. Επομένως για την ώρα είμαστε υποχρεωμένοι να

./.

-3-

φυλάσσουμε όλα τα σχετικά έγγραφα και τους φακέλους, τους οποίους θα έχουμε, στο γραφείο του γραμματέα. Από κει θα παίρνουμε τους φακέλους να τους μελετούμε στην αίθουσα 143 ή 144, που έχουν χώρο κατάλληλο για μελέτη δικογραφιών. Βέβαια αυτό θα γίνεται σε πρωϊνές ώρες, γιατί συνήθως τις απογευματινές ώρες συνεδριάζουν κοινοβουλευτικές επιτροπές.

Ένα άλλο ζήτημα που υπάρχει είναι αυτό που έθεσε ο συνάδελφος ο κ. Λιβανός στην προηγούμενη συνεδρίαση, δηλαδή αν θα τηρούνται μαγνητοφωνημένα και στενογραφημένα πρακτικά. Κατά την προσωπική μου γνώμη, τουλάχιστον για τις πρώτες συζητήσεις αυτό δεν είναι απαραίτητο. Αργότερα όταν θα νιώσουμε την ανάγκη αυτών των πρακτικών, διότι όπως είπα θα έλθουν άνθρωποι να καταθέσουν στην Επιτροπή μας, τότε αποφασίζουμε σχετικά. Αλλά τώρα στην αρχή διατρέχουμε κάποιο κίνδυνο, τον κίνδυνο να επεκτείνουμε πολύ τις συζητήσεις μας, όταν ξέρουμε ότι δεν ομιλούμε μόνο για μας, για να σχηματίσουμε μία γνώμη ή να πάρουμε μία απόφαση , αλλά ομιλούμε ενώπιον, ας πούμε, της ιστορίας. Σεις θα πάρετε την απόφαση.

Επίσης, θα ήθελα να πω ότι το άρθρο 33 του Κανονισμού της Βουλής προβλέπει πως για την τήρηση στενογραφημένων πρακτικών, απαιτείται η έγκριση του Προέδρου της Βουλής. Συγκεκριμένα, το άρθρο 33 στην παρ. 1 ορίζει, ότι: "Εκάστη Επιτροπή δικαιούται, οσάκις κρίνει τούτο αναγκαίον, να ζητήσει την τήρησιν

-/-

εστενογραφημένων πρακτικών υπό στενογράφου της Βουλής" και στην παρ. 3 : "Η Επιτροπή, μετ'έγκρισιν του Προέδρου της Βουλής, δύναται να τηρήσει εστενογραφημένα πρακτικά". Η Επιτροπή λοιπόν, δικαιούται να ζητήσει, αλλά η έγκριση του Προέδρου της Βουλής είναι εκείνη που της επιτρέπει να τηρήσει στενογραφημένα πρακτικά.

Μ.ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ: Έχει δηλαδή αποφασιστική σημασία η έγκριση τουΠροέδρου της Βουλής.

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: Ναι. Θα πρέπει λοιπόν να έχουμε υπόψη μας και τη διάταξη αυτή.

Όσον αφορά τη δικονομία, που θα τηρηθεί στις συζητήσεις μας, θα είναι η δικονομία την οποία επιβάλλει ο Κανονισμός. Εγώ προσωπικώς πιστεύω, ότι πρέπει να υπάρξει κάποια ελαστικότητα στην εφαρμογή του Κανονισμού, όταν αυτό χρειάζεται για να διευκολυνθεί το έργο μας, να διευκολυνθούν οι συζητήσεις της Επιτροπής. Όμως αν τυχόν η ελαστικότητα αυτή παρεμποδίζει τις εργασίες μας, υποχρεωτικά θα γυρίσουμε στη δικονομία που ορίζει ο Κανονισμός. Δηλαδή ξεκινώ με μία πρόθεση ελαστικότητας και όπως η πρόθεση αυτή θα μεταφραστεί στην πράξη, θα εξαρτηθεί από την πορεία των εργασιών μας.

Επίσης, θα ήθελα να σας επιστήσω την προσοχή σ'ένα λεπτό θέμα, στο θέμα των σχέσεών μας με τον τύπο. Δεν πρέπει να ξεχνούμε ότι

./.

Η με την κυρία δημοσιογράφο

-5-

σύμφωνα με τον Κανονισμό οι συζητήσεις μας στερούνται δημοσιότητος. Επομένως δεν θα πρέπει να μεταφέρονται στον τύπο ούτε τα όσα θα συζητούμε εδώ, αλλά, εγώ πιστεύω ούτε και οι προσωπικές μας σκέψεις.

Προχθές δέχθηκα κάποια κυρία δημοσιογράφο και της είπα καθαρά τα εξής: "εγώ δεν θα σας πω ούτε και τις προσωπικές μου σκέψεις, διότι αυτές θα τις μεταφέρω και στην Αίθουσα. Διότι το να μεταφέρονται στη δημοσιότητα ορισμένες απόψεις με το πρόσχημα, ότι είναι απλώς προσωπικές μου σκέψεις και δεν είναι μέρος των συζητήσεων της Επιτροπής, είναι σαν να μεταφέρονται στη δημοσιότητα οι συζητήσεις της Επιτροπής"! Έτσι η συζήτησή μας Η περιορίστηκε στη διάταξη του Κανονισμού, που δίδει τη δυνατότητα στους Υπουργούς, να μη μας παραδίδουν ένα έγγραφο, όταν η παράδοση είναι επικίνδυνη για την ασφάλεια του κράτους.

Θα παρακαλέσω λοιπόν να είστε κάπως προσεκτικοί, ώστε να μην αρχίσουν να διαρρέουν οι συζητήσεις μας στον τύπο, γιατί αντιλαμβάνεσθε ότι αν φθάσει στη δημοσιότητα μια άλφα άποψη, υποχρεωτικά θα φθάσει και η αντίθετη, οπότε πλέον χάνεται η μυστικότητα των συζητήσεών μας.

Ως προς το ουσιαστικό μέρος, δηλαδή το πώς θα λειτουργήσουμε. Εγώ πιστεύω ότι θα πρέπει να απευθυνθούμε πρώτα στις δημόσιες υπηρεσίες να δούμε τι ξέρουν και τι μπορούν να μας δώσουν για το θέμα που ερευνούμε. Συγκεκριμένα θα πρέπει να απευθυνθούμε στα Υπουργεία Εθνικής Άμυνας και Εξωτερικών. Είχα μία επαφή

./.

και με τον κ. Δροσογιάννη και με τον κ. Καψή, οι οποίοι είναι προθυμότατοι να μας δώσουν ό,τι θέλουμε. Το δύσκολο είναι να προσδιορίσουμε τι ακριβώς θέλουμε. Υποχρεωτικά λοιπόν θα εμπιστευθούμε σε εκείνο που θα μας δώσουν καταρχήν.Αυτό είναι λίγο δύσκολο και γι΄αυτούς,διότι δεν έχει γίνει κάποια εργασία μέχρι τώρα στα Υπουργεία για τη συγκέντρωση αυτού του υλικού. Όμως κάποιο υλικό θα μας δώσουν και από το υλικό αυτό εγώ τουλάχιστον πιστεύω,ότι θα σχηματίσουμε μία εικόνα και θα δούμε τις ελλείψεις αυτής της εικόνας, ώστε να μπορούμε στη συνέχεια να αναζητήσουμε έγγραφα που θα τη συμπληρώνουν. Σ΄αυτό θα μας βοηθήσουν, όσον αφορά κυρίως το Υπουργείο Εθνικής Άμυνας, πολλοί συνάδελφοι, οι οποίοι υπήρξαν στρατιωτικοί.Διότι όταν π.χ. έχουμε μία στρατιωτική ενέργεια ξέρουμε,ότι υπάρχει κάποιο σχέδιο για την ενέργεια αυτή και ότι κάποιες διευθύνσεις του στρατού αποφασίζουν αυτό το σχέδιο Επομένως αν από τα έγγραφα που θα μας παραδώσουν δεν προκύπτει το σχέδιο, θα μπορούμε να απευθυνθούμε πιο συγκεκριμένα στον Υπουργό και να του πούμε "δείτε στην άλφα διεύθυνση αν υπήρχε κάποιο σχέδιο εκείνη την εποχή διότι βάσει του σχεδίου αυτοί ενήργησαν". Είναι δηλαδή θέματα που θα τα διαπιστώσουμε κατά την πορεία των συζητήσεών μας.

Εν συνεχεία αφού θα έχουμε μία εικόνα από αυτά τα έγγραφα θα πρέπει να προχωρήσουμε στην εξέταση μαρτύρων. Σχετικά με το ποια πρόσωπα θα εξετάσουμε ως μάρτυρες, καταρχήν θα μπορούσαμε να κάνουμε έναν κατάλογο με βάση τα έγγραφα, όσον θα έχουμε.

./.

-7-

Κατόπιν όμως θα πρέπει να υπάρξει και πρωτοβουλία δική μας, να καταρτίσουμε δηλαδή έναν κατάλογο μαρτύρων εμείς οι ίδιοι και από τις καταθέσεις τους να αναζητήσουμε να εξετάσουμε και άλλους μάρτυρες.

Είναι ένα στάδιο, ας πούμε, εύκολο από πλευράς πολιτικού διαλόγου, διότι όλοι πρέπει να είμαστε σύμφωνοι, αφού όλα τα κόμματα ψήφισαν την πρόταση στη Βουλή. Επομένως όλοι μας μπορούμε να αποδυθούμε στην προσπάθεια της συγκέντρωσης των στοιχείων και της αποτύπωσης των γεγονότων και των εικόνων που προκύπτουν απ' αυτά τα γεγονότα.

Βεβαίως, μετά από αυτά αρχίζει το στάδιο των συζητήσεων, όπου υπεισέρχεται και ο παράγων της διαφορετικής πολιτικής αντίληψης στην εκτίμηση των γεγονότων αυτών και στην κατάληξη ορισμένων συμπερασμάτων, θα μεταφερθούν με τη σχετική έκθεση στη Βουλή.

Αυτό είναι ένα δεύτερο στάδιο. Ας κοιτάξουμε λοιπόν το πρώτο στάδιο με ενδιαφέρον και εν συνεχεία θα δούμε πώς θα προχωρήσουμε και στο δεύτερο στάδιο των εργασιών μας.

Δεν βλέπω τίποτα άλλο που θα μπορούσα να σας εισηγηθώ. Ομολογώ, ότι δεν έχω καμία πείρα της λειτουργίας αυτών των Επιτροπών. Δεν ξέρω αν υπάρχουν συνάδελφοι, οι οποίοι παλιότερα συμμετείχαν σ' αυτές τις Επιτροπές και έχουν κάποια εμπειρία. Τις σκέψεις μου τις διαμόρφωσα με τον Κανονισμό, με την απόφαση της Βουλής και με την απλή λογική. Είμαστε υποχρεωμένοι να ξεκινήσουμε από τα γεγονότα του 1974. Αυτά είναι τα γεγονότα, συνθέτουν την τραγωδία της Κύπρου, για την οποία ομιλεί η από-

./.

φαση της Βουλής για τη σύσταση της Επιτροπήςμας. Από κει θα ξεκινήσουμε. Σε ποια άλλα γεγονότα θα ανατρέξουμε , είναι θέμα που θα το δούμε στην πορεία των εργασιών μας. Τίποτα δεν μας εμποδίζει να προχωρήσουμε και σε παλιότερα γεγονότα, ακόμα ίσως και σε μεταγενέστερα διαφωτίζουν τα προηγούμενα γεγονότα. Είμαστε τελείως ελεύθεροι. Εγώ τουλάχιστον πιστεύω ότι τίποτα δεν μας δεσμεύει να ερευνήσουμε το οποιοδήποτε γεγονός, που έχει κάποια σύνδεση με αυτά τα γεγονότα, τα οποία ορίζει η απόφαση της Βουλής.

Αυτές είναι οι σκέψεις μου και οι προτάσεις μου κύριοι συνάδελφοι.

M.ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ: Κύριε Πρόεδρε, εγώ θα ήθελα να παρακαλέσω τα πρακτικά των συζητήσεών μας, και τα μη στενογραφημένα, να τα έχουμε πριν από την επόμενη συνεδρίαση.

M.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Αυτό είναι ένα θέμα τεχνικό που μπορούμε να το αντιμετωπίσουμε, ώστε όταν ερχόμαστε στη συνεδρίαση να έχουμε και τα πρακτικά της προηγούμενης.

Όσον αφορά κύριε Παπακωνσταντίνου την τήρηση στενογραφημένων πρακτικών θα πρέπει να υπάρξει απόφαση της Επιτροπής μας και έγκριση του Προέδρου της Βουλής. Ας το συζητήσουμε πρώτα το θέμα και μετά αποφασίζουμε.

./.

-9-

Κύριοι συνάδελφοι, πριν δώσω το λόγο στον πρώτο ομιλητή, θα ήθελα να παρακαλέσω να ορίσουμε ως διάρκεια ομιλίας τα πέντε λεπτά.

Ο κ. Βαρβιτσιώτης έχει το λόγο.

Ι.ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Κύριε Πρόεδρε, όσον αφορά τη θέση των βουλευτών της Ν.Δ., μελών της Εξεταστικής Επιτροπής "για το φάκελο της Κύπρου", την έχουμε εκφράσει δημόσια και κατά συνέπεια δεν πρόκειται να επανέλθω.

Δεν υπάρχει αμφιβολία, ότι με αίσθημα ευθύνης θα καταβάλλουμε κάθε προσπάθεια για την, εντός του συντομότερου χρονικού διαστήματος, πλήρη αποκάλυψη της αλήθειας σχετικά με τα γεγονότα που αναφέρονται στο πραξικόπημα εναντίον του Μακαρίου και την τουρκική εισβολή στην Κύπρο.

Δεν νομίζω πως χρειάζεται να τονιστεί, ότι θέλουμε την πλήρη αποκάλυψη της αλήθειας, ότι δεν θα πρέπει να υπάρξει καμία προσπάθεια συγκαλύψεως ευθυνών ή εφαρμογής οποιασδήποτε παρελκυστικής τακτικής.

Δεν έχουμε αντίρρηση να μεταφερθούν οι συνεδριάσεις της Επιτροπής στην αίθουσα Τροπαίων, που είναι πράγματι πιο μαζεμένη, έχει περισσότερο, αν θέλετε, ανθρώπινο χαρακτήρα από το χαρακτήρα που έχει αυτή η αίθουσα, με την προϋπόθεση ότι θα γίνουν οι κατάλληλες διαρρυθμίσεις.

Επίσης, βεβαίως πρέπει να συσταθεί μία γραμματεία της Επιτροπής.

./.

Μας είπατε, ότι έχει συσταθεί μία γραμματεία της Επιτροπής. Δεν μας αναφέρατε ποιοι την απαρτίζουν για να πληροφορηθούμε και εμείς. Και κάνω τη σκέψη μήπως θα πρέπει στο μέλλον, αν χρειαστεί, η γραμματεία αυτή να εμπλουτιστεί και με κάποιο υπάλληλο του Υπουργείου Εξωτερικών ή κάποιο στρατιωτικό του Υπουργείου Εθνικής Αμύνης.

Σύμφωνώ απολύτως, ότι θα πρέπει να τηρούνται στενογραφημένα πρακτικά. Η Επιτροπή μας έχει ένα τεράστιο και δύσκολο έργο να επιτελέσει. Θα πρέπει λοιπόν να ζητηθεί να εκδώσει ο κ Πρόεδρος της Βουλής, όπως προβλέπει το άρθρο 33 του Κανονισμού, την απόφαση, η οποία θα επιτρέπει την τήρηση στενογραφημένων πρακτικών. Η τήρηση στενογραφημένων πρακτικών προϋποθέτει βεβαίως και τη χρήση μαγνητοφώνων. Δεν νομίζω ότι αυτό θα δημιουργήσει οποιαδήποτε δυσχέρεια στο έργο μας, αντιθέτως θα κάνει όλους μας πιο προσεκτικούς και σαφείς στη διατύπωση των απόψεών μας.

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Με συγχωρείτε, απαρχής;

Ι.ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Απαρχής.

Συμφωνώ επίσης κύριε Πρόεδρε με την άποψή σας, ότι ο Κανονισμός θα πρέπει να τηρηθεί με μία ελαστικότητα. Νομίζω θ.π. ότι δεν χρειάζεται ο Κανονισμός να τηρηθεί κατά γράμμα στην περίπτωση που αντιμετωπίζουμε ένα θέμα οξύ. Αντιθέτως μπορεί να τηρη-

./.

-11- Από μία πλευρά

θεί εκεί που θα υπάρχει μία δυνατότητα εφαρμογής του, χωρίς να υπάρχει κάποια πίεση.

Συμφωνούμε απόλυτα ότι δεν πρέπει να μεταφέρονται στον τύπο τα όσα συζητούνται στην αίθουσα αυτή και ούτε καν ως προσωπικές απόψεις. Στο σημείο αυτό θα ήθελα να επιστήσω την προσοχή όλων των συναδέλφων στο γεγονός, ότι η οποιαδήποτε παραβίαση της αρχής αυτής μ θα επιφέρει αντίστοιχα και παραβίαση από την άλλη πλευρά. Δεν θα αφήσει δηλαδή κανείς να εμφανιστεί ο ένας λόγος, χωρίς να εμφανιστεί και ο αντίλογος και έτσι θα οδηγηθούμε σε φαύλο κύκλο. Βεβαίως φοβάμαι, ότι μάλλον ου. τοπικό χαρακτήρα θα έχει η σύσταση ή αν θέλετε η απόφαση αυτή της Επιτροπής. Εμείς πάντως θα προσπαθήσουμε να τηρήσουμε — και θα την τηρήσουμε — την απόφαση της Επιτροπής.

Είπατε κύριε Πρόεδρε, ότι θα πρέπει να απευθυνθούμε — στο Υπουργείο Εξωτερικών και στο Υπουργείο Εθνικής Αμύνης, για να μας εφοδιάσουν με το απαραίτητο υλικό, το οποίο έχουν. Αντιλαμβάνομαι, διότι δεν το είπατε, ότι το υλικό που θα ζητήσουμε θα αφορά το πραξικόπημα κατά του Μακαρίου και την τουρκική εισβολή. Αυτό είναι αυτονόητο και γι'αυτό δεν το είπατε. Είπατε επίσης, ότι, αφού μελετήσουμε το υλικό που θα έχουμε και αποκτήσουμε μία εικόνα, θα προχωρήσουμε σε εξέταση μαρτύρων είτε — αυτ. που θα προκύψουν από τα έγγραφα είτε — αυτ. που με δική μας πρωτοβουλία θα προτείνουμε. Δεν έχουμε καμία αντίρρηση σ'όλη αυτή τη διαδικασία. 'Αλλωστε πιστεύω ότι με την πάροδο του χρόνου είναι ενδεχόμεν να προκύψουν και άλλα στοιχεία, τα ο-

./.

ποία θα διευκολύνουν περισσότερο το έργο μας.

Κ.ΚΑΠΠΟΣ: Κύριε Πρόεδρε, πραγματικά η δουλειά που πρόκειται νακάνει η Επιτροπή μας είναι πολύ κρίσιμη. Πρόκειται για ένα μεγάλο πολιτικό θέμα. Το θέμα του διαμελισμού μιας ανεξάρτητης χώρας, μέλους του ΟΗΕ και της οργάνωσης ενός πραξικοπήματος για να ολοκληρωθεί αυτός ο διαμελισμός. Επομένως πρέπει ό,τι λέγεται εδώ και ό,τι προκύπτει από τις ανακρίσεις να καταχωρείται. Αναλαμβάνουμε τεράστιες ευθύνες. Από τη μεριά μας λοιπόν δηλώνουμε ότι πρέπει να υπάρχουν πλήρη πρακτικά. Θα επωμιστούμε φοβάμαι τεράστιες ευθύνες και μετά θα είναι δύσκολο να τις αποσείσουμε. Κατά συνέπεια, ζητούμε και εμείς από την αρχή να τηρούνται στενογραφημένα και μαγνητοφωνημένα πρακτικά, όπως γίνεται στη Βουλή, και αν δεν υπάρχουν οι απαραίτητοι άνθρωποι να προσλάβουμε. Νομίζουμε λοιπόν , ότι πρέπει να συνεννοηθείτε με τον Πρόεδρο της Βουλής να συμφωνήσει στην τήρηση στενογραφημένων πρακτικών.

Συμφωνούμε ότι η Επιτροπή πρέπει να έχει δικό της γραφείο και γραμματεία.

Στο θέμα των σχέσεών μας με τον τύπο συμφωνούμε, ότι δεν πρέπει να μεταφέρεται στον τύπο οτιδήποτε σχετικό με τις ανακρίσεις. 'Οσον αφορά όμως τις πολιτικές προτάσεις έχουμε διαφορετική άποψη, για τον εξής λόγο : Ο κ. Βαβιτσιώτης π.χ. είπε ότι θα εξετάσουμε τα γεγονότα του 1974, δηλαδή το πραξικόπημα κατά του Μακαρίου και την Τουρκική εισβολή. Εγώ έχω συζητήσει με το Μακάριο, παρουσία του

./.

-13-

κ. Π.Κανελλόπουλου, ο οποίος μας είπε πώς από το 1962 φθάσαμε στο διαμελισμό του 1974, τι έγινε το 1962 μέχρι το 1974. Δηλαδή τα γεγονότα του 1974 δεν έγιναν ξαφνικά. Προηγήθηκε μια ολόκληρη διαδικασία. Είναι δυνατό λοιπόν να περιοριστούμε σ'αυτά τα γεγονότα μόνο; Επομένως εμείς έχουμε μία πολιτική πρόταση: η έρευνά μας να αρχίσει από τα γεγονότα του 1974, από το 1962-1963, σύμφωνα μ'αυτές τις πληροφορίες που έχουμε. Αν καλέσουμε εδώ τον κ. Π.Κανελλόπουλο και καταθέσει ενδεχόμενα να μας αναφέρει και άλλα στάδια που ίσως να πρέπει να ελέγξουμε. Αυτές λοιπόν τις πολιτικές προτάσεις μας νομίζουμε ότι πρέπει να μπορούμε να τις δημοσιεύουμε. Τι προτείνουμε: να μη μεταφέρονται στον τύπο το περιεχόμενο των ανακρίσεων και οτιδήποτε άλλο σχετικό με ζητήματα εσωτερικά, αλλά δεν μπορούμε να συμφωνήσουμε να μη δημοσιεύονται οι πολιτικές προτάσεις, γιατί αναλαμβάνουμε σοβαρές ευθύνες.

Συμφωνώ να ξεκινήσουμε με στοιχεία του Υπουργείου Εξωτερικών και του Υπουργείου Εθνικής 'Αμυνας, αλλά εμείς προτείνουμε να μην περιοριστούμε στο πραξικόπημα του 1974 και όσον αφορά το Υπουργείο Εξωτερικών νομίζουμε ότι θα πρέπει να ζητήσουμε να μας στείλουν, για να τα ελέγξουμε, όλα τα σχετικά στοιχεία που έχει το Υπουργείο αυτό από τις αρχές του 1963. Βέβαια καταλαβαίνουμε ότι θα είναι δύσκολο έργο, γιατί τα στοιχεία θα είναι πολλά, αλλά ο ένας συνάδελφος θα βοηθήσει τον άλλο στη διασαφήνιση και διερεύ-

./.

νηση των ζητημάτων.

Σχετικά με τις ανακρίσεις συμφωνούμε φυσικά και εμείς ίσως πρέπει να γίνουν ανακρίσεις και πιστεύουμε ότι πρέπει να καλέσουμε οποιονδήποτε έχουμε πληροφορίες ότι έχει στοιχεία να καταθέσει στην Επιτροπή μας. Όμως εδώ θέλουμε να θέσουμε το εξής ζήτημα. Υπάρχει περίπτωση να είναι Κύπριος και να αρνηθεί να καταθέσει. Για το λόγο αυτό νομίζουμε, ότι θα πρέπει να υπάρξει πρόβλεψη για μια διακρατική δικαστική συνδρομή με την Κύπρο, ώστε να μπορεί η Επιτροπή μας να ανακρίνει και Κυπρίους. Και θα αναφερθώ συγκεκριμένα στο Χατζηπαναγιώτου, ο οποίος έχει κάνει μία μήνυση εναντίον 127 αξιωματικών. Για τη μήνυση αυτή βεβαίως έχει σχηματιστεί κάποια δικογραφία. Επομένως θα πρέπει να υπάρξει κάποια πρόβλεψη, ώστε να έχουμε τη δυνατότητα να εξετάσουμε και Κυπρίους. Ακόμη χρειαστεί να μεταβούμε και στην Κύπρο, για να εξετάσουμε επί τόπου μάρτυρες. Θα παρακαλέσω λοιπόν κύριε Πρόεδρε να δείτε και αυτό το θέμα.

Τελειώνω λέγοντας ότι εμείς νομίζουμε επίσης, πως παράλληλα με τη δουλειά τη δική μας, θα πρέπει να αρθεί και η αναστολή της δίωξης των μηνύσεων, που έχουν γίνει μέχρι σήμερα και κυρίως αναφέρομαι σ'αυτή τη μήνυση του Κυπρίου Χατζηπαναγιώτου. Πιστεύω ότι η σχετική ανάκριση που έχει γίνει θα μπορούσε να μας βοηθήσει, όσον αφορά τα στοιχεία που χρειαζόμαστε.

<u>Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ:</u> (Πρόεδρος) Κύριοι συνάδελφοι, θα μου επιτρέψετε να απαντήσω στον κ. Κάππο, γιατί έθιξε ένα θέμα, το οποίο ξέχασα να ανα-

./.

-15-

φερ...'. Πράγματι υπάρχουν μηνύσεις, που βρίσκονται στην Εισαγγελία Αθηνών και στο Υπουργείο Εθνικής Άμυνας. Το ποια είναι η τύχη των μηνύσεων αυτών από πλευράς ποινικού δικαίου, δεν είναι θέμα που μας αφορά. Εκείνο το οποίο εμάς μας ενδιαφέρει είναι να έχουμε τις μηνύσεις και τα στοιχεία τους. Συνεννοήθηκα με τον Υπουργό Δικαιοσύνης και αυτά θα τα έχουμε. Ήδη μου διαβίβασε ο Υπουργός Δικαιοσύνης ένα έγγραφο του Αντεισαγγελέα του Αρείου Πάγου Α.Βερνάρδου, ο οποίος θέτει στη διάθεσή μας τα στοιχεία των δικογραφιών ή και αυτές τις ίδιες τις δικογραφίες. Επομένως δεν υπάρχει πρόβλημα.

<u>Κ.ΚΑΠΠΟΣ:</u> Υπάρχει πρόβλημα κύριε Πρόεδρε, διότι έχει ανασταλεί από το 1975 η δίωξη.

<u>Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ:</u> (Πρόεδρος) Με την απόφαση της Βουλής για το άνοιγμα του φακέλου της Κύπρου οι δικογραφίες αυτές δεν είναι μυστικές για μας. Για μας δεν υπάρχει τίποτα που να μη μπορούμε να το πλησιάσουμε. Το τι θα κάνει η δικαιοσύνη σχετικά μ'αυτές τις μηνύσεις δεν είναι θέμα της Επιτροπής μας. Εμάς μας ενδιαφέρει ότι είναι δεδομένο πως οι φάκελοι αυτοί είναι στη διάθεσή μας.

Επίσης, στο θέμα των σχέσεών μας με τον Τύπο ο κ. Κάππος έκανε μια διαφορετική πρόταση, στην οποία θα πρέπει, στο τέλος βέβαια, να απαντήσουμε. Θα ήθελα όμως να πω ότι εγώ έκανα την πρότασή μου στηριζόμενος στη σχετική διάταξη του Κανονισμού. Ο Κανονισμός είναι εκείνος που δεν μας επιτρέπει να μεταφέρουμε στη δημοσιότητα τις απόψεις που αναπτύσσονται στην Επιτροπή. Η πρότασή μου δηλαδή να

./.

φυλαχθούμε από τη διαρροή στον τύπο των συζητήσεών μας δεν προέρχεται απλώς από μια προσωπική μου γνώμη. Είναι πρόταση που στηρίζεται στο άρθρο 31 παρ. 2 του Κανονισμού, το οποίο ορίζει ότι: Αι συνεδριάσεις των Επιτροπών στερούνται δημοσιότητας".

Τέλος το θέμα της ανάκρισης των Κυπρίων, είναι θέμα που θα το αντιμετωπίσουμε όταν θα έρθει η ώρα. Βέβαια ο κ. Κάππος καλώς το θέτει από τώρα, για να δούμε πώς θα το αντιμετωπίσουμε όταν θάρθει η κατάλληλη στιγμή.

Ο κ. Λιβανός έχει το λόγο.

<u>Δ.ΛΙΒΑΝΟΣ:</u> Θα ήθελα και εγώ να ξεκινήσω με παρατηρήσεις πρώτα γύρω από τυπικά θέματα, τα οποία εθίγησαν.

Ευχαριστώ καταρχήν διότι γίνεται δεκτή η πρόταση που έκανα στην περασμένη συνεδρίαση για την τήρηση στενογραφημένων πρακτικών.

<u>Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ:</u> (Πρόεδρος) Με συγχωρείτε, δεν είπα εγώ ότι γίνεται δεκτή.

<u>Δ.ΛΙΒΑΝΟΣ:</u> Από την πλειοψηφία των συναδέλφων [illegible]ίζω ότι γίνεται δεκτή.

<u>Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ:</u> (Πρόεδρος) Η Επιτροπή θα αποφασίσει σχετικά.

<u>Δ.ΛΙΒΑΝΟΣ:</u> Εφόσον λέτε ότι δεν έγινε δεκτή, επανέρχομαι και επιμένω στην πρότασή μου, διότι το θεωρώ σαν προϋπόθεση, αλλά

./.

-17-

και σημαντικό να τηρηθούν στενογραφημένα πρακτικά και τώρα όχι μόνο όταν θα εξετάζονται ορισμένα πρόσωπα που θα κληθούν εδώ. Νομίζω ότι και οι εισηγήσεις, οι οποίες θα γίνουν από τους κυρίους και τις κυρίες συναδέλφους είναι άξιες και προσοχής, αλλά και άξιες, εφόσον το έργο της Επιτροπής μας θεωρηθεί ιστορικό, να δημοσιευτούν κάποτε. Επομένως επιμένω στην πρότασή μου και, εφόσον με διαβεβαιώνετε ότι δεν έχει ακόμη αποφασιστεί το θέμα αυτό, θα ήθελα να τη θέσετε σε ψηφοφορία.

Συμφωνώ με όλα όσα έθιξε ο κ. Βαρβιτσιώτης, εκτός από δύο σημεία. Το πρώτο είναι η συμμετοχή στη γραμματεία της Επιτροπής υπαλλήλου του Υπουργείου Εξωτερικών και του Υπουργείου Εθνικής Αμύνης. Το θεωρώ εντελώς περιττό. Εφόσον υπάρχει ήδη αντίστοιχη γραμματεία,εφόσον τηρούνται πρακτικά, ποιο λόγο υπάρξεως θα έχουν αυτοί οι υπάλληλοι, αφού εμείς μπορούμε μέσω του αρμόδιου Υπουργού να ζητήσουμε ό,τι θέλουμε.

Η δεύτερη παρατήρηση του κ. Βαρβιτσιώτη,που με ενόχλησε λιγάκι ήταν η παρατήρησή του σχετικά με τον τύπο, ότι δηλαδή αν εμφανιστεί στον τύπο η μία πλευρά, θα εμφανιστεί οπωσδήποτε και η άλλη. Εγώ αισθάνομαι ότι σ'ένα τέτοιο θέμα δεν μπορεί να υπάρξει ούτε λόγος ούτε αντίλογος. Εδώ είμαστε ένα Σώμα και έχουμε έναν κοινό σκοπό και δεν είναι δυνατό να υποστηρίζουμε ότι : "αν δώσετε εσείς κάποια άποψή σας στον τύπο θα δώσουμε και εμείς τη δική μας".

Αν δώσετε εσείς θα πρέπει να παρακαλέσουμε να μη δίνετε, όχι να κάνομε και εμείς αντίποινα. Μη ξεκινήσουμε με μία τέτοια αντιδικία μεταξύ μας. Θεωρώ ότι και λάθος είναι και ότι θα μας βλάψει.

./.

Προχωρώ στις παρατηρήσεις του κ. Κάππου, με πολλές από τις οποίες συμφωνώ, κυρίως δε μ'αυτό που προτείνει όσον αφορά τη συνεργασία μας με την Κύπρο. Έχει γραφεί στις εφημερίδες, το ξέρουμε όλοι, ότι και εκεί έχει σχηματιστεί ή σχηματίζεται μία Επιτροπή με έργο ανάλογο με το έργο της δικής μας Επιτροπής.

Μπαίνοντας πλέον στην ουσία, θα ήθελα να διαχωρίσω, τουλάχιστον για τον εαυτό μου, τις έννοιες των δύο γεγονότων που θα εξετάσουμε εδώ. Θα ήθελα λοιπόν να διαχωρίσω την έννοια "απόβαση" από την έννοια "εισβολή". Είναι δύο εντελώς διαφορετικές έννοιες. Εφόσον λοιπόν θα αποφασίσουμε να εξετάσουμε και τα δύο αυτά γεγονότα είναι απαραίτητο - και σ'αυτό συμφωνώ με τον κ. Κάππο - να προχωρήσουμε και στην εξέταση γεγονότων πολύ προγενέστερων. Να δούμε πώς και γιατί η μεραρχία απεσύρθη από την Κύπρο, ποιοι λόγοι εξανάγκασαν την υβέρνηση της χούντας και τόσα άλλα. Όσον αφορά δε στα στοιχεία για τις συνωμοσίες, οι οποίες ενδεχομένως έγιναν στην Κύπρο από Έλληνες αξιωματικούς, αυτά δεν είναι δυνατό να τα βρούμε σε κανένα Υπουργείο Εθνικής Αμύνης της Ελλάδας, διότι ούτε υπήρξαν ούτε υπάρχουν ούτε θα υπάρξουν ποτέ. Επομένως είναι πάρα πολύ δυσχερές το έργο, που ανοίγεται μπροστά μας, από τη στιγμή που θα θελήσουμε ιεραρχικά και τυπικά να προχωρήσουμε απευθυνόμενοι για τη συλλογή στοιχείων στους αρμόδιους Υπουργούς.

Ένα άλλο ζήτημα είναι το ζήτημα του χρόνου μέσα στον οποίο η Επιτροπή μας πρέπει να τελειώσει το έργο της. Φοβούμαι ότι το

./.

-19-

θέμα είναι τεράστιο. Αν όπως είπατε στην προηγούμενη συνεδρίαση η Επιτροπή πρέπει να συνεδριάζει μόνο κάθε Τετάρτη και κατ'εξαίρεση να συγκαλείται ενδιάμεσα,όταν το αποφασίζουμε, θεωρώ αυτές τις Τετάρτες για 6 μήνες ελάχιστο χρόνο. Γι'αυτό θα ήθελα να προτείνω αν χρειαστεί να αυξήσουμε τις ημέρες των συνεδριάσεων, διότι δεν νομίζω ότι θα είναι σωστό να ζητούμε παρατάσεις από τη Βουλή.

Αυτές είναι οι παρατηρήσεις μου προς το παρόν και θα με συγχωρήσετε αν αργότερα ζητήσω και πάλι το λόγο.

Κ.ΜΠΑΝΤΟΥΒΑΣ: Κύριε Πρόεδρε, η Επιτροπή μας αναμφισβήτητα επιτελεί μιας ιστορικής σημασίας αποστολή και θα πρέπει να επιτύχει στο έργο της. Δεν είναι υπερβολή να υποστηρίζουμε ότι ολόκληρος ο ελληνικός λαός, ολόκληρος ο ελληνισμός, έχει στρέψει το βλέμμα του στην Επιτροπή μας. Και αυτό γιατί το έργο μας αφορά σε θέμα εθνικών διαστάσεων. Επομένως η Επιτροπή θα πρέπει να λειτουργήσει κατά τον ιδανικότερο τρόπο. Δεν νομίζω ότι θα πρέπει να υπάρξει διαχωρισμός των μελών της Επιτροπής σε τάσεις και είναι σωστό αυτό που τόνισε και ο κ. Λιβανός, ότι λόγος και αντίλογος υπό την έννοια ότι θα υπάρχει εδώ συμπολίτευση και αντιπολίτευση είναι αδιανόητος.

Νομίζω ότι βεβαίως η Επιτροπή έχει ως σκοπό την εξέταση των συνθηκών του πραξικοπήματος κατά του Μακαρίου και της τουρκικής εισβολής και της κλιμάκωσης της στην Κύπρο. Αυτά τα δύο όμως γεγονότα ήταν το αποτέλεσμα σειράς άλλων γεγονότων

./.

και τα οποία θα πρέπει να αναζητηθούν, όσο και αν χρειαστεί να ανατρέξουμε στο παρελθόν. Γι'αυτό θα πρέπει τα μέλη της Επιτροπής να έχουν εξουσιοδότηση, άνεση και ευχέρεια να αναζητήσουν τα στοιχεία τους από οποιονδήποτε χρόνο της νεώτερης ιστορίας του κυπριακού λαού είτε από τη δεκαετία του 1950 είτε από τη δεκαετία του 1960, ώστε να μπορέσουμε να φθάσουμε σε πραγματικά συμπεράσματα και να λάμψει η αλήθεια. Θα μου επιτρέψετε κύριε Πρόεδρε να μη συμφωνήσω με την άποψη ότι στοιχεία υπάρχουν κυρίως στους δύο καθ'ύλην αρμόδιους φορείς, στο Υπουργείο Εξωτερικών και στο Υπουργείο Εθνικής Άμυνας, για τον εξής λόγο. Όταν τα στοιχεία έφθασαν σ'αυτούς τους δύο φορείς, οι φορείς αυτοί βρισκόταν υπό τον έλεγχο των φυσικών και ηθικών αυτουργών, της χούντας, και έχουν ενδεχομένως αλλοιωθεί και παραποιηθεί τα στοιχεία αυτά. Δεν μπορούν επομένως να αποτελέσουν αυτά και μόνο αυτά το αντικείμενο της έρευνάς μας, διότι κινδυνεύουν να αποπροσανατολιστούν οι εργασίες της Επιτροπής. Δεν θα βρούμε εκεί την ιστορική αλήθεια και τα γνήσια, τα πραγματικά, τα ατόφια στοιχεία.

Πέρα από αυτό είναι απαραίτητη η συνεργασία με την Κύπρο και δεν είναι τυχαία η άμεση ανταπόκριση της Κυπριακής Βουλής. Συγκρότησε και εκείνη Επιτροπή ανάλογη με τη δική μας Επιτροπή και διέταξε τις έρευνές της. Δεν ξέρω ποιος θα είναι ο τύπος της νομικής κάλυψης αυτής της συνεργασίας, αν θα έχει τη μορφή διακρατικής συμφωνίας ή τη μορφή της ανταλλαγής επιστολών μεταξύ

./.

-21-

των δύο Βουλών. 'Ομως είναι γεγονός ότι εκεί υπάρχουν και πιο αντικειμενικά, αλλά και περισσότερα στοιχεία της τραγικής εκείνης περιόδου. Υπάρχουν π.χ. οι καταθέσεις των πρωταγωνιστών του δράματος εκείνου, από όλες τις πλευρές, Υπάρχουν επίσης οι μηνύσεις, στις οποίες αναφέρθηκε και ο κ. Κάππος, του δικηγόρου Χατζηπαναγιώτου, ανηψιού του σημερινού αρχιεπισκόπου της Κύπρου εναντίον 127 αξιωματικών που πρωτοστάτησαν τότε στην ανατροπή του Μακαρίου και στα μετέπειτα τραγικά γεγονότα και υπάρχουν σκόρπια και άλλα στοιχεία. 'Ολα αυτά τα στοιχεία πρέπει οπωσδήποτε να τεθούν υπόψη της Επιτροπής μας.

'Εχω τη εντύπωση , ότι στο προσωπικό αρχείο μου , που θα θέσω στη διάθεση της Επιτροπής, πρέπει να υπάρχει τουλάχιστον το 90% αυτών των στοιχείων.

Υπάρχουν επίσης οι μηνύσεις που υποβλήθηκαν από ελλαδίτες, όπως του δημάρχου του κ. Μαΐέη, του Αλφατάκη, του γνωστού δικηγόρου της χούντας και υπάρχουν και άλλα στοιχεία, τα οποία βρίσκονται στα αρχεία ελλήνων, που διακρίνονται για την ευαισθησία τους και την ανησυχία τους για τα εθνικά πράγματα και οι οποίοι διαδραματίζουν κάποιο ρόλο στη μεταπολιτευτική δημόσια ζωή της χώρας μας. Και αυτά τα στοιχεία θα πρέπει να δοθούν στα μέλη της Επιτροπής.

Νομίζω επίσης κύριε Πρόεδρε, ότι ορισμένες προσωπικότητες, όπως ο πρόεδρος ο κ. Π.Κανελλόπουλος και ο κ. Γ.Μαύρος, που διαδραμάτισαν ρόλο πρωταγωνιστικό μετά από την περίοδο εκείνη και οι οποίες είναι καταξιωμένες στο δημόσιο βίο της χώρας και είναι κοινής αποδοχής και επαΐοντες σ'αυτά τα θέματα περισσότερο από κάθε άλλον, θα πρέπει να κληθούν το ταχύτερο δυνατό από

./.

την Επιτροπή για να θέσουν στη διάθεσή μας τα στοιχεία, που τυχόν κατέχουν και για να βοηθήσουν στο σωστό προσανατολισμό των εργασιών της Επιτροπής, αλλά και για άλλους λόγους.

Ο κ. Γ.Μαύρος έχει ένα πρόβλημα με την υγεία του. Είναι λοιπόν πολλοί οι λόγοι που επιβάλλουν σ'αυτό τον τομέα να επιδείξουμε σπουδή και μέσα στις πρώτες εβδομάδες της λειτουργίας της Επιτροπής να έχουμε αυτά τα στοιχεία.

Όσον αφορά στο θέμα της γραμματείας, ίσως χρειαστούν αυτά τα εξειδικευμένα πρόσωπα που ανέφερε ο κ. Βαρβιτσιώτης. Το γεγονός είναι κύριε Πρόεδρε ότι η Επιτροπή πρέπει να έχει άνεση και χώρου, αλλά και προσώπων με τα οποία θα επανδρωθεί η γραμματεία, γιατί έχει να επιτελέσει τεράστιο έργο και σε όγκο και σε σοβαρότητα και ο χρόνος είναι πάρα πολύ μικρός. Γι'αυτό προτείνω ότι αν βλέπετε ότι ο χώρος που υπάρχει στη διάθεση της Επιτροπής δεν επαρκεί, να ζητήσουμε από την Κυβέρνηση να μας παραχωρήσει ένα διαμέρισμα στις εγκαταστάσεις τις καινούργιες όπου στεγάζεται το Υπουργείο Προεδρίας.

<u>Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ:</u> (Πρόεδρος) Κύριε συνάδελφε, για στοιχεία που τυχόν έχουμε εμείς οι ίδιοι θα παρακαλούσα να μας δώσετε ένα σημείωμα για να μπορέσουμε να τα συγκεντρώσουμε.

Ως προς την εξέταση προσώπων, όπως των κ.κ. Π. Κανελλόπουλου και Γ. Μαύρου ή και άλλων για τους οποίους υπάρχει κάποιος λόγος να εξεταστούν απαρχής, είναι θέμα το οποίο θα το αποφασίσουμε όλοι.

./.

Ο κ. Έβερτ έχει το λόγο.

<u>Μ. ΕΒΕΡΤ</u>: Κύριε Πρόεδρε, θα αρχίσω από το θέμα του τύπου. Εφόσον ο Κανονισμός της Βουλής υπαγορεύει, ότι οι συνεδριάσεις της Επιτροπής πρέπει να είναι μυστικές δεν νομίζω, ότι μπορούμε εμείς με οποιαδήποτε απόφαση της Επιτροπής να τις καταστήσουμε φανερές. Εκτός από αυτό θα ήταν δυνατό να συμβεί και το εξής: Σε μία συνεδρίαση π.χ. να αποφασίζαμε, ότι αυτά που ειπώθηκαν ήταν και ενδιαφέροντα και ακίνδυνα για το έθνος και μπορούσαν να δημοσιευθούν. Αλλά σε μία άλλη συνεδρίαση να διαπίστωναμε ότι αυτά που ειπώθηκαν αν δίνονταν στη δημοσιότητα θα μπορούσαν να δημιουργήσουν εθνικούς κινδύνους. Από εκείνη την ώρα αντιλαμβάνεσθε κύριοι συνάδελφοι, ότι θα εδημιουργείτο τεράστιο θέμα ως προς το τι ελέχθη σε εκείνη τη συνεδρίαση που δεν μπορεί να δημοσιευθεί, ενώ αυτά που ελέχθησαν σ'άλλες συνεδριάσεις μπορούσαν να δημοσιευθούν.

Νομίζω λοιπόν κύριε Πρόεδρε, ότι είναι ευθύνη της Ολομελείας της Βουλής, όταν ολοκληρωθεί το έργο της Επιτροπής να δώσει στη δημοσιότητα εκείνα τα στοιχεία που θα κριθεί ότι αν δημοσιευθούν δεν θα δημιουργήσουν εθνική ζημία, εθνικό πρόβλημα. Επαναλαμβάνω λοιπόν ότι εφόσον ο Κανονισμός προβλέπει ότι οι συνεδριάσεις των Επιτροπών στερούνται δημοσιότητας, δεν νομίζω πως μπορούμε να πάρουμε αποφάσεις αντίθετες προς τον Κανονισμό. Αποφάσεις δηλαδή που θα λένε: " αυτό το τμήμα των συζητήσεων ή αυτές οι πολιτικές σκέψεις μπορούν να ανακοινώνονται". Ή υπάρχει το απόρρητο των συνεδριάσεων και

./

πρέπει να τηρηθεί ή δεν υπάρχει. Και επειδή κύριε Πρόεδρε δημιουργείται θέμα απορρήτου των συνεδριάσεων της Επιτροπής, το οποίο είναι και τυπικό και ουσιαστικό, θα ήθελα να τονίσω και εγώ ότι επιβάλλεται η τήρηση ιδιαίτερα στενογραφημένων πρακτικών. Διότι είναι ενδεχόμενο π.χ. κάποια εφημερίδα είτε του εσωτερικού είτε του εξωτερικού να αναφερθεί σε κάποιο συναδελφο και λόγω του απορρήτου ο συνάδελφος δεν θα μπορεί επίσημα να επιβεβαιώσει ή να διαψεύσει. Συνεπώς εκείνο το οποίο θα τον κατοχυρώνει είναι το γεγονός ότι από την αρχή θα υπάρχουν πρακτικά, τα οποία σαφέστατα υποδηλώνουν τις τοποθετήσεις του καθένα από μας. Επομένως είναι απαραίτητο να τηρηθούν στενογραφημένα και μαγνητοφωνημένα πρακτικά.

Έρχομαι τώρα στην ουσία.

Θα παραμείνω σ'ένα συγκεκριμένο σημείο της ομιλίας σας κύριε Πρόεδρε, με την οποία σε γενικές γραμμές συμφωνώ, στο ότι δεν έχει γίνει ακόμη προεργασία για το έργο αυτό και ότι υπάρχουν πολλοί φάκελοι διάσπαρτοι, αλλά δεν υπάρχει ένας "φάκελος της Κύπρου" από τον οποίο θα μπορούσε να ξεκινήσει η εργασία μας.

Φοβούμαι ότι ερχόμενοι όλοι αυτοί οι φάκελοι είναι ενδεχόμενο να δημιουργήσουν μία σύγχυση και να μην ξέρουμε από ποιο σημείο θα πρέπει να ξεκινήσουμε και σε ποιο να καταλήξουμε.

Εγώ είμαι απόλυτα σύμφωνος μαζί σας, ότι το όλο δράμα που λέγεται "φάκελος της Κύπρου" ξεκινάει από την επέμβαση που έγινε από ελληνικής πλευράς στα εσωτερικά της Κύπρου με το πραξικόπημα κατά του Μακαρίου. Στη συνέχεια έρχονται τα γεγονότα της απόβασης και της εισβολής. Βεβαίως, όπως το τόνισε και ο κ. Βαρβιτσιώτης, θέλουμε σαν κόμμα να ακουστεί όλη η αλήθεια και δεν έχουμε κανένα

./.

-25-

λόγο να μην οδηγηθούμε και στο 1950 και στο 1940, αν θέλετε, αλλά και στο 1984 ή στο 1985. Αν όμως αρχίσουμε συζητήσεις, είτε ξεκινώντας από το 1985 για να γυρίσουμε σε προγενέστερα γεγονότα είτε ξεκινώντας από το 1950,'55,'60 για να φθάσουμε σε μεταγενέστερα γεγονότα, θα κατηγορηθούμε για παρελκυστική πολιτική. Εμείς δηλώσαμε, ότι είμαστε διατεθειμένοι να βοηθήσουμε, όχι όμως και να συμπράξουμε σε παρελκυστική πολιτική. Το δράμα της Κύπρου, η απόβαση, η διχοτόμηση, η δημιουργία του ψευδοκράτους του Ντεκτάς ξεκινάει από ένα συγκεκριμένο γεγονός. Τώρα, όπως πολύ σωστά τόνισε ο κ. Λιβανός, το αν θα μπορούσε να γίνει η απόβαση αν δεν είχε τραβηχθεί η εθνική μεραρχία από την Κύπρο ή όχι, είναι θέματα βέβαια που πρέπει να εξεταστούν, αλλά σ'αυτά θα φθάσουμε σε δεύτερη και σε τρίτη φάση. Εφόσον λοιπόν ξεκινάμε και λογικά, αλλά και πρακτικά απ'αυτά τα δύο γεγονότα, δηλαδή το πραξικόπημα κατά του Μακαρίου και την τουρκική εισβολή, αυτά θα πρέπει κύριε Πρόεδρε και να μας καθοδηγήσουν και στη σειρά των μαρτύρων. Διότι αν καλέσουμε τους κ.κ. Μαύρο και Κανελλόπουλο για να καταθέσουν πρώτοι και στη συνέχεια κληθεί να καταθέσει και κάποιος υπεύθυνος, κάποιος δηλαδή που διέπραξε αυτά τα ανοσιουργήματα στην Κύπρο, τότε θα πρέπει να ξαναφωνάξουμε τον κ. Κανελλόπουλο και τον κ. Μαύρο για να επιβεβαιώσουν ή να διαψεύσουν αυτά τα οποία ελέχθησαν. Συνεπώς υπάρχει μία χρονολογική σειρά και στην εξέταση των μαρτύρων, που απαραίτητα πρέπει να τηρήσουμε.

<u>Χ.ΜΑΡΚΟΠΟΥΛΟΣ:</u> Κύριε Πρόεδρε, όσο προχωρούμε στη συζήτηση τόσο γνωρίζουμε ο ένας τη σκέψη του άλλου και τόσο είμαστε υποχρεωμέ-

./.

-26-

#1 δηλώνει ότι
#2 είμαι υποχρεωμένος να πω, όπως

νοι να απαντήσουμε στις σκέψεις αυτές.

Επιτρέψτε μου και μένα να πω δύο λόγια στους αξιότιμους συναδέλφους που μίλησαν πρώτοι, στους κ.κ. Βαρβιτσιώτη και Κάππο.

Από την πλευρά μου νιώθω, ότι σ'αυτή την αίθουσα δεν υπάρχει κανένας ο οποίος να έχει την τάση ή να κάνει τη σκέψη να συγκαλύψει οποιασδήποτε μορφής αλήθεια ή να παρακωλύσει το έργο της Επιτροπής. Γι'αυτό στενοχωρήθηκα όταν άκουσα τον κ. Βαρβιτσιώτη να εκφέρει αυτές τις λέξεις, τις οποίες αναμφισβήτητα δεν τις είπε μ'αυτή την έννοια, αλλά είναι βέβαιο, ότι η λέξη "συγκάλυψη" περιέχει κάποια έννοια "υπόνοιας", "πρόθεσης", το ίδιο και η λέξη "παρακώλυση".

Έχω την εντύπωση κύριε συνάδελφε ότι κανένας μας εδώ σ'οποιαδήποτε παράταξη και αν ανήκει δεν έχει αυτή την πρόθεση. Είμαι βέβαιος ότι το έργο μας θα είναι εθνικό και θα πρέπει μονιασμένοι όλοι, όπως είπε ο κ. Λιβανός και όχι χωρισμένοι σε τάσεις και χωρίς προσωπικούς διαξιφισμούς, να προχωρήσουμε στην αποκάλυψη της αλήθειας, που όλοι μας τη θέλουμε. Αν λοιπόν το κόμμα της Ν.Δ. #1 θέλει κάτι τέτοιο, #2 είναι σαφές ότι και το δικό μας κόμμα το ίδιο θέλει.

Θα ήθελα τώρα να δώσω μια απάντηση στον κ. Κάππο. Η αλήθεια είναι ότι η ιστορία δενγράφεται με νησίδες σε θάλασσα χάους. Τα κεφάλαιά της είναι αλληλένδετα. Συνεπώς είναι ακριβές ότι δεν θα μπορέσουμε να βρούμε την αλήθεια γι'αυτή την τραγωδία, αν δεν πάμε πολύ πίσω. Όμως από την άλλη πλευρά πώς μπορώ να μη δεχθώ, ότι ο κ. Έβερτ είπε επίσης μια αλήθεια, πως δεν θα πρέπει να κατηγορηθούμε για παρελκυστική τακτική. Είναι απαραίτητο λοιπόν να προ-

./.

-27-

ιωρίσουμε στο έργο μας και γρήγορα και σε βάθος και σε πλάτος και θα πρέπει εσείς κύριε Πρόεδρε με την οξυδέρκειά σας να μας οδηγήσετε να συνδυάσουμε αυτά τα δύο. Γι'αυτό το λόγο εγώ νομίζω ότι θα πρέπει εκτός από την Τετάρτη να ορίσετε ακόμη μία μέρα συνεδρίασης ή εάν περιοριστούμε στην Τετάρτη να συνεδριάζουμε όλη την ημέρα, από το πρωί μέχρι το βράδυ. Διαφορετικά θα φύγουμε από το εξάμηνο και θα πάμε σε χρονικές διάρκειες τέτοιες που θα είναι ανεπίτρεπτες για το λαό μας και για το έργο που αναλάβαμε.

Θαήθελα ακόμη να απαντήσω σε κάτι άλλο που είπε ο κ. Κάππος. Στο θέμα της δημοσίευσης των πολιτικών προτάσεων. Η άποψη αυτή με βρίσκει αντίθετο. Αναμφισβήτητα κάθε λέξη που λέγεται εδώ είναι μία πολιτική σκέψη και μία πολιτική πρόταση. Τι απ' όλα θα δημοσιεύεται; Που θα σταματάει αυτή η δημοσίευση των πολιτικών προτάσεων; Είναι δυνατό να αρχίσει η δημοσίευση μιας τέτοιας πρότασης χωρίς να έχει αναπότρεπτα μια επικίνδυνη συνέχεια; Οι δημοσιογράφοι θα ζητούν αμέσως και την αντίθετη πρόταση.

Νομίζω λοιπόν, ότι είναι λάθος αυτή η άποψη, λάθος όχι σαν σκέψη, γιατί ο λαός πρέπει να δει το φως, αλλά θα συμφωνούσα να δει το φως όταν ολοκληρωθεί το έργο της Επιτροπής. Διότι αν αρχίσει η σταδιακή πληροφόρηση του λαού, πολύ φοβούμαι ότι πράγματι θα παρακωλυθεί το έργο μας, χωρίς αυτό να το θέλει κανένας μας. Συνεπώς θα πρέπει να είμαστε πολύ προσεκτικοί, γιατί δεν ξέρουμε που αρχίζει και που σταματάει μία άποψη να λέγεται ή να μην λέγεταιπολιτική πρόταση.

./.

<u>Α.ΖΑΪΜΗΣ:</u> Κύριε Πρόεδρε, θα μπω αμέσως στην ουσία και θα κάνω τρεις παρατηρήσεις μόνο, διότι οι προηγούμενοι ομιλητές με κάλυψαν σχεδόν εξ ολοκλήρου.

Το πρώτο θέμα είναι το θέμα της μη δημοσιότητας των συνεδριάσεων της Επιτροπής μας, όπως προβλέπει ο Κανονισμός. Δεν μπορώ να καταλάβω πώς αυτό το θέμα μπορεί να τεθεί σε ψηφοφορία. Εφόσον ο Κανονισμός απαγορεύει τη δημοσιότητα των συνεδριάσεων, είναι δυνατόν η Επιτροπή με μία ψηφοφορία να ανατρέψει τον Κανονισμό; Και η σκέψη ακόμη να μην τηρηθεί αυτή η διάταξη του Κανονισμού με βάζει σε υποψίες πως οτιδήποτε λεχθεί θα είναι για πολιτική εκμετάλλευση και κατά παράβαση του Κανονισμού και αυτό οπωσδήποτε δεν θα είναι ωφέλιμο για το έργο της Επιτροπής.

Συνεπώς η γνώμη μου είναι, ότι το θέμα αυτό δεν πρέπει να τεθεί σε ψηφοφορία, διότι αυτό θα σήμαινε ότι οποιαδήποτε διάταξη του Κανονισμού μπορεί να ανατραπεί με μία ψηφοφορία και δεν νομίζω ότι έχουμε τέτοιο δικαίωμα.

Το δεύτερο θέμα κύριε Πρόεδρε στο οποίο θέλω να αναφερθώ, είναι το εξής: Είπατε ότι ο Υπουργός Αναπληρωτής Εθνικής Αμύνης και ο Υφυπουργός Εξωτερικών είναι πρόθυμοι να μας βοηθήσουν. Νομίζω ότι πρέπει να τεθεί σε άλλη βάση το θέμα. Δεν είναι ζήτημα προθυμίας, είναι υποχρεωμένοι να δώσουν αυτά τα έγγραφα. Και δεν το λέω αυτό για τους δύο κυρίους, οι οποίοι ασφαλώς θα είναι πρόθυμοι και θα θέλουν να βοηθήσουν το έργο της Επιτροπής, αλλά γιατί ο οιοσδήποτε που αντιπροσωπεύει δημόσια υπηρεσία έχει υποχρέωση από το νόμο να θέσει στη διάθεση της Επιτροπής οποιοδήποτε έγγραφο έχει. Είναι λοιπόν θέμα του Προεδρείου να εξηγήσει ότι ζητούμε τη βοήθειά τους, γιατί ο νόμος το προβλέπει και επομένως είναι υποχρεωμένοι σ'οποιαδή-

./.

-29-

αίτηση της Επιτροπής δια του Προεδρείου της βεβαίως. Αυτό πρέπει να το γνωρίζουν όλοι.

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Κύριε συνάδελφε, η σχετική διάταξη του Κανονισμού ορίζει, ότι: "Η Επιτροπή δύναται να ζητεί μόνον από τους αρμοδίους Υπουργούς την προσαγωγήν δημοσίων εγγράφων..." Δηλαδή εμείς θα ζητήσουμε τα σχετικά έγγραφα. Ξέρουμε όμως ποια έγγραφα να ζητήσουμε; Γι'αυτό είπα ότι είναι πρόθυμοι να μας δώσουν οτιδήποτε έχουν, διότι πρόκειται να κάνουν κάτι περισσότερο από το καθήκον τους.

Α.ΖΑΪΜΗΣ: Κύριε Πρόεδρε, ξέρουμε τι ζητάμε. Ζητάμε οτιδήποτε έχει σχέση με τα γεγονότα αυτά τα συγκεκριμένα της Κύπρου.

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Το ποια έγγραφα συνδέονται με την υπόθεση αυτή, κανονικά εμείς πρέπει να το κρίνουμε. Όμως το αναθέτουμε στους αρμόδιους Υπουργούς. Επομένως θα κάνουν κάτι περισσότερο από εκείνο που ορίζει ο Κανονισμός.

Α.ΖΑΪΜΗΣ: Με συγχωρείτε, εδώ διαφωνώ. Εγώ λέω ότι είναι υποχρεωμένοι να μας παραδώσουν οτιδήποτε στοιχείο έχουν.

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Δεν είπα το αντίθετο.

Α.ΖΑΪΜΗΣ: Το τρίτο θέμα που θα ήθελα να θίξω, είναι το θέμα των γεγονότων τα οποία πρέπει να εξετάσουμε. Όπως πολύ σωστά είπατε κύριε Πρόεδρε είναι αυτά τα γεγονότα, που αναφέρονται στην απόφαση

./.

της Βουλής. Είπαν ορισμένοι συνάδελφοι, ότι θα πρέπει να ανατρέξουμε και σε παλιότερα γεγονότα του 1960 ή του 1962 κ.λ.π. Δεν είμαστε εναντίον του να αποκαλυφθεί η αλήθεια προς κάθε κατεύθυνση και σ'οποιοδήποτε χρόνο, που έχει συμβεί κάτι το οποίο έχει σχέση μ'αυτά τα συγκεκριμένα γεγονότα. Αλλά και το έργο της Επιτροπής είναι συγκεκριμένο και ο χρόνος μέσα στον οποίο πρέπει να τελειώσει το έργο αυτό είναι συγκεκριμένος. Πρέπει σε 6 μήνες να έχουμε τελειώσει το έργο μας. Εάν λοιπόν τουλάχιστον στην αρχή δεν περιοριστούμε σ'αυτά τα συγκεκριμένα γεγονότα, αλλά αφήσουμε ελευθερία στην αναζήτηση στοιχείων και στην εξέταση μαρτύρων, φοβούμαι, ότι αυτό δεν θα γίνει προς όφελος του έργου της Επιτροπής. Επίσης, χωρίς να θέλω να θίξω κανέναν μπαίνουν στο μυαλό μου και πονηρές σκέψεις. Πρέπει λοιπόν γρήγορα να περατώσουμε το έργο μας. Αν μας μείνει χρόνος δεν έχω καμία αντίρρηση να πάμε και στηνεξέταση άλλων γεγονότων. Όμως εξαρχής πρέπει να τονιστεί ότι αυτός είναι ο χρόνος που έχουμε στη διάθεσή μας και αυτό είναι το έργο μας.

<u>Α.ΤΡΙΤΣΗΣ:</u> Κύριε Πρόεδρε, το θέμα που συζητάμε είναι θέμα προδοσίας εθνικής και δεν είναι δυνατό να υπάρχει σ'αυτή την αίθουσα παράταξη που μπορεί να είναι συνένοχη σε πράξη προδοσίας. Είναι δεδομένο λοιπόν ότι όλες οι παρατάξεις, αλλά και ο καθένας από μας χωριστά, θα προσπαθήσουμε με κάθε τρόπο να ανταποκριθούμε στις ευθύνες μας.

Όλοι κάνουμε λάθη, αλλά μπροστά σε τέτοια εθνική τραγωδία νομίζω ότι η στοιχειώδης μεγαλωσύνη να αναγνωρίσει κανείς τα λάθη του υπάρχει και επομένως δεν θα έχουμε πρόβλημα.Θεωρώ ση-

./.

-31-

μαντικό ότι το κλίμα που επικρατεί στην Επιτροπή μας είναι σωστό.

Έρχομαι σε τρία επιμέρους θέματα.

Το πρώτο είναι το θέμα της υλικοτεχνικής υποδομής και το οργανωτικό που πράγματι θα ήταν σκόπιμο να τα αντιμετωπίσουμε σωστά από την αρχή, γιατί από την εξαρχής σωστή αντιμετώπισή τους εξαρτάται και η συστηματικότητα της δουλειάς μας στη συνέχεια.

Νομίζω κύριε Πρόεδρε, ότι θα χρειαστεί μια πολύ σοβαρή προσπάθεια για την ταξινόμηση του υλικού και τη συγκρότηση ενός αρχείου από αυτή που διεφάνη όταν μας είπατε ότι, δηλαδή, τα διάφορα έγγραφα θα φυλάσσονται απλώς στο γραφείο του γραμματέα της Επιτροπής. Ας έχουμε στο μυαλό μας περισσότερο ότι η συγκρότηση του αρχείου της Επιτροπής απαιτεί ένα είδος μικρής και πολύ δύσκολης και συστηματικής βιβλιοθήκης. Για το λόγο αυτό νομίζω ότι πρέπει να έλθουμε σ'επαφή με κάποιο συγκεκριμένο βιβλιοθηκάριο, ενδεχομένως με κάποιο τμήμα της βιβλιοθήκης της Βουλής, που με τη δέουσα σοβαρότητα από πλευράς ασφαλείας θα χειριστεί αυτό το θέμα.

Για τον τρόπο συλλογής του αναγκαίου υλικού, νομίζω ότι θα πρέπει καταρχήν να ζητήσουμε κάποια συστηματική υπηρεσιακή έκθεση από τους αρμοδίους των Υπουργείων, ως προς το τι υλικό υπάρχει και τι υλικό καταρχήν μας δίνουν. Προτείνω λοιπόν πριν έλθει αυτό το υλικό να γίνει κάποια Επιτροπή από μας και να πάμε στους αρμόδιους Υπουργούς, για να κουβεντιάσουμε μαζί τους, ώστε να έχουμε μία απευθείας ενημέρωση περί τίνος πρόκειται και να δούμε κατόπιν ποιος είναι ο κατάλληλος τρόπος να πάρουμε αυτό το υλικό και να το αξιοποιήσουμε.

./.

-32- Γιατό την Κύπρο ή άλλού

Πιστεύω επίσης κύριε Πρόεδρε, ότι θα πρέπει να συζητήσουμε έγκαιρα το θέμα του προϋπολογισμού της Επιτροπής .Πρέπει να υπάρξει ένας ειδικός προϋπολογισμός σοβαρού μεγέθους, γιατί τα έξοδα που συνεπάγεται το έργο της Επιτροπής θα είναι σοβαρά. Θα καλέσουμε εδώ ανθρώπους και ίσως χρειαστεί να πάμε και ταξίδια.

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Το ζήτημα του προϋπολογισμού δεν είναι θέμα της Επιτροπής. Ο προϋπολογισμός θα μας διατεθεί από τη Βουλή.

Α.ΤΡΙΤΣΗΣ: Είναι όμως κύριε Πρόεδρε θέμα της Επιτροπής να προτείνει στη Βουλή ποιος είναι ο προϋπολογισμός που θέλουμε, εγκαιρα.

Ως προς τις ώρες της εργασίας της Επιτροπής μας, νομίζω ότι στην αρχή πράγματι η περισσότερη δουλειά μας πρέπει να είναι η συλλογή και η μελέτη του υλικού και λιγότερο οι συζητήσεις μεταξύ μας.

Αλλά πολύ σύντομα θα χρειαστεί κατάλληλος χρόνος για συζήτηση στο επίπεδο της Επιτροπής και ενδεχομένως να πρέπει από τώρα να σκεφθούμε πρωϊνές συνεδριάσεις εκτενείς π.χ. 9-2.

Ως προς το θέμα της μεθοδολογίας της εργασίας μας κύριε Πρόεδρε έχω τη γνώμη, ότι από τώρα πρέπει να γίνει μία οργανική διασύνδεση με την Κύπρο, που μπορεί να ξεκινήσει από το επίπεδο του Προέδρου της Βουλής και εν συνεχεία από το επίπεδο το δικό σας, ως Προέδρου της Επιτροπής, αλλά με την αντίληψη ότι προχωρούμε σε μία συστηματική από κοινού διαδικασία.

./.

Ως προς το θέμα από ποια γεγονότα και πώς πρέπει να αρχίσουμε την έρευνά μας, νομίζω, ότι για λόγους κυρίως μεθοδολογικούς, αλλά και δεοντολογικούς, επειδή η πανεθνική αντίληψη για την προδοσία στην Κύπρο ξεκινάει με τα συγκεκριμένα γεγονότα του 1974, μπορεί κανείς να δεχθεί πως πρέπει να αρχίσει από τα γεγονότα αυτά. Και προφανώς δεν υπάρχει κανένας περιορισμός για προεκτάσεις σε γεγονότα προγενέστερα ή μεταγενέστερα, τις οποίες θεωρώ— —αναπόφευκτες.

Η τελευταία πρόταση που θέλω να κάνω είναι η εξής. Νομίζω ότι από τώρα θα μπορούσε η Επιτροπή ανοιχτά να απευθυνθεί προς τον ελληνικό και τον κυπριακό λαό καλώντας όποιον έχει κάτι να προσφέρει στο έργο της να αποτανθεί σ'αυτή εγγράφως, εφόσον βεβαίως θέλει. Από κει και πέρα η Επιτροπή θα κρίνει πώς θα αξιοποιήσει αυτή την προσφορά. Αλλά ας δημιουργήσουμε στον ελληνικό και τον κυπριακό λαό την αίσθηση, ότι αυτή η Επιτροπή είναι ανοιχτό κανάλι για οποιονδήποτε έχει κάτι να καταθέσει.

Τέλος θα ήθελα να προσθέσω, ότι ίσως θα ήταν χρήσιμο να καλέσουμε από την αρχή της εργασίας μας κάποια πρόσωπα για να κάνουν μία εκτεταμένη και συστηματική κατάθεση, που θα μπορούσε ενδεχομένως να μας βοηθήσει να δούμε και κάποιες άλλες προεκτάσεις της έρευνάς μας, τις οποίες δεν θα έχουμε σκεφθεί.

<u>Α.ΞΑΡΧΑΣ</u>: Κύριε Πρόεδρε, είμαι πράγματι βαθιά συγκλονισμένος και αισθάνομαι βαρύτατο δέος και ευθύνη, που είμαι μέλος αυτής της Επιτροπής, διότι το έργο της είναι σημαντικό και θα επηρεάσει

./.

αποφασιστικά την πορεία του λαού μας.

Αισθάνομαι όμως ότι είμαι εδώ ως μέλος πάνω από όλα της Βουλής. Και θέλω στο σημείο αυτό να δώσω μία απάντηση στους συναδέλφους που εξέθεσαν διαφορετικές απόψεις. Εγώ πιστεύω ότι ο καθένας μας σ'αυτή την Επιτροπή λειτουργεί ως μέλος της Βουλής, ανεξάρτητα από την κομματική του προέλευση και δεν δέχομαι αυτό που είπε ο κ. Κάππος και κάποιος άλλος συνάδελφος, ότι μπορεί να κάνουμε εδώ πολιτικές προτάσεις ή πολιτικές σκέψεις. Όποια πρόταση γίνεται εδώ από μέλος της Επιτροπής , είναι πρόταση που γίνεται για τη διευκόλυνση και την καλύτερη επιτέλεση του έργου της. Δεν δέχομαι επομένως ότι είναι δυνατό αυτές τις προτάσεις να τις χρωματίσουμε ή να τις ονοματίσουμε με οποιοδήποτε άλλο όνομα. Μ'αυτή την έννοια λοιπόν δεν μπορούμε να μιλάμε και για δημοσιότητα των προτάσεών μας, πέρα από το γεγονός ότι αυτό το απαγορεύει και ο Κανονισμός και εκεί φυσικά πρέπει να σταματήσουμε κάθε συζήτηση γι'αυτό το θέμα.

Ως προς το αντικείμενο της Επιτροπής μας κύριε Πρόεδρε νομίζω, ότι αυτό προσδιορίζεται, όπως άλλωστε και εσείς το είπατε σαφέστατα στην εισήγησή σας, από την πρόταση που είχε κατατεθεί και η οποία υιοθετήθηκε από το σύνολο της Βουλής.

Το αντικείμενο λοιπόν της Επιτροπής ξεκινάει από το πραξικόπημα κατά του Μακαρίου και την τουρκική εισβολή στην Κύπρο. Βεβαίως από κει και πέρα δεν περιορίζεται η Επιτροπή να επεκταθεί σε γεγονότα προγενέστερα ή μεταγενέστερα. Όμως αν αρχίζουμε από αυτή τη στιγμή την έρευνά μας από τότε που υπάρχει θέμα Κύπρου μέχρι σήμερα φοβούμαι, ότι ποτέ δεν θα φέρουμε σε πέρας ουσιαστικό έργο.

./.

-35-

Ας ξεκινήσουμε λοιπόν κύριε Πρόεδρε από τα γεγονότα εκείνα και αν στην πορεία του έργου μας δούμε ότι πρέπει να επεκταθούμε ασφαλώς και θα το κάνουμε. Όπως σημείωσα μάλιστα/είπατε εσείς χαρακτηριστικά ότι: "Τίποτα δεν μας εμποδίζει να επεκταθούμε είτε προς τη μία είτε προς την άλλη κατεύθυνση". Συμφωνώ απόλυτα.

Όσον αφορά τους μάρτυρες: νομίζω ότι η Επιτροπή θα εξετάσει τα γεγονότα , αυτό είναι το αντικείμενό της και αφού εντοπίσουμε ποια γεγονότα μας απασχολούν, από κει και πέρα θα δούμε ποιοι θα πρέπει να εξεταστούν ως μάρτυρες. Και θα είναι λάθος να καλέσουμε από τώρα πρόσωπα να καταθέσουν για γεγονότα που κανείς δεν ξέρει, έστω και τις προσωπικότητες που αναφέρθηκαν, για το κύρος βεβαίως των οποίων κανείς δεν έχει αντίρρηση. Αφού λοιπόν εντοπίσουμε τα γεγονότα, τότε θα φθάσουμε και στους μάρτυρες.

Επίσης σύμφωνώ και εγώ κύριε Πρόεδρε με την άποψη ότι αν συνεδριάζουμε μόνο κάθε Τετάρτη δεν θα προλάβουμε να τελειώσουμε το έργο μας. Θα πρέπει λοιπόν να αντιμετωπίσουμε αύξηση των ωρών εργασίας της Επιτροπής.

Ένα θέμα που με απασχολεί κύριε Πρόεδρε, είναι η εφαρμογή της διάταξης της παρ. 8 του άρθρου 27, η οποία ορίζει ότι: "Οι Υπουργοί υποχρεούνται να προσάγουν τα ζητηθέντα έγγραφα ή κεκυρωμένα αντίγραφα τούτων, πλην εάν κρίνουν ότι εκ της ανακοινώσεως αυτών απειλείται βλάβη των συμφερόντων του Κράτους, ιδία δε εάν πρόκειται περί διπλωματικού ή στρατιωτικού ή αναγομένου εις την ασφάλειαν του Κράτους μυστικού". Νομίζω κύριε Πρόεδρε, ότι αυτός ακριβώς ο κίνδυνος ήταν που ανάγκασε τις Κυβερνήσεις που διαχειρίστηκαν την εξουσία από το 1974 μέχρι σήμερα, να μην προχωρούν μέχρι τώρα στην εξέταση του θέματος αυτού, που ονομάζουμε

./.

-36-

"φάκελο της Κύπρου". Πιστεύω λοιπόν ότι αν πρόκειται να εφαρμοστεί αυτή η διάταξη, τότε αναμφισβήτητα δεν μπορούμε να ερευνήσουμε τίποτα. Υποθέτω όμως ότι η ομόφωνη απόφαση της Βουλής, που μας έδωσε την εντολή να εξετάσουμε το θέμα, σημαίνει ταυτόχρονα και αποδοχή ότι δεν υπάρχει περίπτωση συνδρομής αυτής της διάταξης. Επομένως λογικά η διάταξη αυτή δεν πρέπει να σταθεί εμπόδιο στην έρευνά μας.

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Συμφωνώ μαζί σας. Εφόσον η Βουλή πήρε την ομόφωνη απόφαση να προχωρήσει στην έρευνα του θέματος που ονομάζουμε "φάκελο της Κύπρου" δεν είναι δυνατό να εφαρμοστεί αυτή η διάταξη. Διαφορετικά δεν θα έχει νόημα η απόφαση της Βουλής.

Α.ΞΑΡΧΑΣ: Θα ήθελα επίσης να συμπληρώσω κύριε Πρόεδρε, ότι υπάρχει και η διάταξη της παρ. 3 του άρθρου 27, που λίγο κοντράρεται με αυτή τη διάταξη της παρ. 8. Η διάταξη δε της παρ. 3 σαφώς προβλέπει ότι η Επιτροπή δύναται να ζητήσει από τους πάντες, και από τους πολίτες δηλαδή, οποιαδήποτε πληροφορία έγγραφη ή προφορική.

Αυτά είχα να πω κύριε Πρόεδρε. Ευχαριστώ πολύ.

Μ.ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ: Κύριε Πρόεδρε, είναι η πρώτη συνεδρίαση της Επιτροπής και επιτρέπεται να λεχθούν λίγα περισσότερα πράγματα. Φοβούμαι λοιπόν ότι ακούστηκαν αξιόλογα μεν αυτονόητα δε. Καταλαβαίνουμε όλοι τη σημασία της συμμετοχής μας σ'αυτό το έργο και όλοι πράγματι θέλουμε τη διερεύνηση των γεγονότων και την αποκάλυψη της αλήθειας. Θα έλεγα όμως να προχωρήσουμε πλέον στην ουσιαστική δουλειά.

./.

-37-

Ποιο είναι το έργο μας: είμαστε ανακριτική Επιτροπή, κάνουμε ανάκριση. Η βάση της ανάκρισης απαιτεί μία μηνυτήρια αναφορά, μία μήνυση. Τι θέλουμε να ερευνήσουμε: πώς έγινε το πραξικόπημα κατά του Μακαρίου και η τουρκική εισβολή στην Κύπρο. Αυτό το αντικείμενο της έρευνάς μας πρέπει να διατυπωθεί στο έγγραφο με το οποίο θα ζητάτε από τους αρμόδιους Υπουργούς τα υπάρχοντα στοιχεία. Θα χρειαστεί λοιπόν κύριε Πρόεδρε οπωσδήποτε να στείλετε αυτό το έγγραφο στους Υπουργούς, γιατί η πρώτη μας δουλειά πρέπει να είναι η συλλογή του υλικού. Η δεύτερη δουλειά είναι η ταξινόμηση και η μελέτη του υλικού. Διότι αν δεν συγκεντρώσουμε,ταξινομήσουμε και μελετήσουμε το υλικό, τι θα συζητήσουμε στις επόμενες συνεδριάσεις; Πρέπει λοιπόν καταρχήν να βρούμε το αντικείμενο της εργασίας μας και το υλικό που θα το στηρίζει και κατόπιν να αντιμετωπίσουμε το θέμα των μαρτύρων. Αν σήμερα καλέσουμε το λαό να μας πει τη γνώμη του, 500.000 έλληνες θα γράψουν τη γνώμη τους.

Δεν συμφωνώ με την πρόταση να προχωρήσουμε από τώρα σε διασύνδεση με την Κύπρο. Θα έλεγα να περιμένουμε να σχηματίσουμε μία γνώμη πρώτα-πρώτα εμείς. Δεν ξέρουμε τίποτα. Διαβάσαμε 50 τουλάχιστον βιβλία που έχουν γραφεί για την Κύπρο. Το καθένα έχει τη δική του άποψη.

Το θέμα είναι, ουσιαστική δουλειά πώς θα αρχίσουμε. Υποπτεύομαι ότι θα έχουμε τόννους εγγράφων, που θα πρέπει να διαβάσουμε.

Θα πρέπει λοιπόν να καταλήξουμε σε κάποια μεθοδολογία των εργασιών μας. Πώς θα αρχίσουμε να μελετούμε τα έγγραφα αυτά; Θα παίρνουμε φαντάζομαι ο καθένας μας από ένα αντίγραφο. Σκεφθείτε λοιπόν κύριε Πρόεδρε,ότι έχετε να κάνετε με 30 ανθρώπους,με 30

/

διαφορετικές απόψεις. Αναφέρομαι καθαρά στο πώς θα γίνει η ουσιαστική δουλειά μας.

Τα επί μέρους θέματα που θίχθηκαν, αν θα έχουμε σύμβαση δικαστικής αρωγής με την Κύπρο, πώς θα μπορούμε να καλέσουμε μάρτυρες από εκεί, είναι δεύτερα θέματα.

Επίσης, είμαι και εγώ σαφώς αντίθετος με τη δημοσίευση των συζητήσεών μας. Και θα ήθελα να ρωτήσω τον κ. Κάππο, μπορεί κανείς αντικειμενικά να προσδιορίσει που αρχίζει το πολιτικό και που το ουσιαστικό μέρος μια πρότασης ή μιας άποψης; Κάθε "ουσιαστικό" μεταβάλλεται σε "πολιτικό".

Άλλωστε είναι περιττό να κουβεντιάζουμε αυτό το θέμα γιατί το απαγορεύει ο Κανονισμός.

Συμφωνώ με την τήρηση στενογραφημένων πρακτικών. Αλλά είπα προηγουμένως ότι μέχρις ότου πάρουμε τη σχετική έγκριση του Προέδρου της Βουλής να μας δίνονται και αυτά τα πρακτικά τα μη στενογραφημένα, πριν από την επόμενη κάθε φορά συνεδρίαση.

Κύριε Πρόεδρε, η εργασία μας είναι βαριά και δεν μπορεί να αρχίσει παρά μόνο με τη συλλογή του απαραίτητου υλικού. Συνεπώς το πρώτο θέμα που θα έπρεπε απόψε να μας απασχολήσει είναι το πώς θα γίνει η διατύπωση από την Επιτροπή του εγγράφου προς τα δύο αρμόδια Υπουργεία για να αρχίσουν να μας στέλνουν το σχετικό υλικό. Αυτή τη στιγμή δεν έχουμε κάνει τίποτα. Θα έπρεπε λοιπόν το Προεδρείο να έχει ετοιμάσει ένα σχέδιο έκθεσης προς τους δύο Υπουργούς με χρονολογική σειρά των γεγονότων, που θα αποτελέσουν το αντικείμενο του έργου μας. Έτσι υλοποιείται αμέσως η έναρξη της δουλειάς μας.

./.

-39-

Είμαστε πράγματι πολιτικό σώμα, αλλά αυτή τη στιγμή δουλεύουμε ως σώμα ανακριτικό.

Ρωτήσατε πριν κύριε Πρόεδρε, αν έχουμε εμπειρία μιας παρόμοιας Επιτροπής. Απ'ότι θυμούμαι είχε συσταθεί το 1964 μια τέτοια Επιτροπή, η οποία όμως δεν δούλεψε. Δεν υπήρξε καμία άλλη. Συνεπώς από αυτή την άποψη, γράφουμε ιστορία και επειδή δεν έχουμε την πείρα του παρελθόντος θα πρέπει να τη δημιουργήσουμε εμείς.

Θα παρακαλέσω λοιπόν κύριε Πρόεδρε να συγκεντρωθούμε στο θέμα του τρόπου με τον οποίο θα ξεκινήσουμε την εργασία μας.

Ι. ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ: Κύριε Πρόεδρε, θα ήθελα να πω λίγα πράγματα για τις πηγές των στοιχείων που μας ενδιαφέρουν.

Εδώ υπάρχει κύριε Πρόεδρε μία εθνική τραγωδία και κατά την άποψή μου υπάρχει και μία δεδομένη προδοσία. Πρέπει λοιπόν να συγκεντρώσουμε όλα τα στοιχεία το δυνατό συντομότερο με μέθοδο και για να το επιτύχουμε αυτό πρέπει να δούμε ποιες είναι οι πηγές των στοιχείων.

Κατά την άποψή μου, η πρώτη από τις πηγές είναι η ηγεσία που υπήρχε κατά τη διάρκεια του πραξικοπήματος Δηλαδή: η τότε χουντική κυβέρνηση, οι αρχηγοί των επιτελείων, οι υπεύθυνοι των τρίτων επιτελικών γραφείων και του γραφείου επιχειρήσεων του ΓΕΕΘΑ, των γραφείων πληροφοριών κ.λ.π., οι υπεύθυνοι τότε Υπουργοί και η λεγόμενη Κυβέρνηση Εθνικής Ενότητας, η οποία ασφαλώς είχε χειριστεί το θέμα από κάποια στιγμή και μετά. Αυτοί βασικά είναι όλοι εκείνοι οι άνθρωποι

./.

που χειρίστηκαν τα θέματα, τα γνωρίζουν και γι'αυτό το λόγο νομίζω ότι πρέπει να ξεκινήσουμε από αυτούς. Παράλληλα λοιπόν, με το ότι θα ζητήσουμε να μας στείλουν τα αρμόδια Υπουργεία τα στοιχεία που έχουν διαθέσιμα, θα πρέπει να καλέσουμε να καταθέσουν και αυτά τα πρόσωπα, τα οποία πιστεύω ότι θα μας δώσουν όλο το πλαίσιο εκείνης της χρονικής στιγμής και με βάση αυτό θα ξεκινήσουμε.

Αυτές είναι οι πηγές από τις οποίες πρέπει να αρχίσουμε, για να πάρουμε τα βασικά στοιχεία. Αν στη διαδρομή των ερευνών μας προκύψουν στοιχεία, από τα οποία θα κρίνουμε, ότι πρέπει ορισμένα από τα πρόσωπα που ανέφερα να κληθούν να καταθέσουν για δεύτερη φορά, βεβαίως αυτό είναι και δυνατό και θα είναι και χρήσιμο.

'Οσον αφορά άλλες πηγές στοιχείων, θα πρέπει να πω ότι αυτή τη στιγμή υπάρχουν πάρα πολλά πρόσωπα, είτε από αυτά που ενεπλάκησαν στα γεγονότα είτε και άλλα, τα οποία έχουν διαθέσιμα στοιχεία. Γνωρίζω, όπως και άλλοι συνάδελφοι νομίζω, ότι αυτά τα πρόσωπα προσπαθούν να βρουν τρόπο να παραδώσουν τα στοιχεία τους σε μέλη της Επιτροπής. 'Ομως θα ήθελα να τονίσω ότι πολλοί από τους ανθρώπους αυτούς θέλουν να κρατήσουν την ανωνυμία τους προφανώς από φόβο. Πρέπει λοιπόν κύριε Πρόεδρε να δούμε με ποιο τρόπο, με ποια διαδικασία τα στοιχεία αυτά θα φθάσουν μέχρι την Επιτροπή.

'Αλλα στοιχεία είναι οι πηγές της Κύπρου και οι μηνύσεις που υπάρχουν.

'Ενα άλλο θέμα κύριε Πρόεδρε που θέλω να θίξω είναι το εξής: Αυτή τη στιγμή συζητούνται ευρύτατα από τον ελληνικό λαό ορισμένα

./.

-41-

ερωτήματα , όπως: "Η Επιτροπή θα ανοίξει πράγματι το φάκελο της Κύπρου" ή " θα τον ανοίξει ,ολόκληρο το φάκελο της Κύπρου;" ή "μέχρι που θα προχωρήσει,μπορεί να φθάσει μέχρι το τέλος ή "κινδυνεύουν κάποιοι οι οποίοι θα θελήσουν να προχωρήσουν σε βάθος;"

Ο ελληνικός λαός σε μεγάλο ποσοστό έχει την εντύπωση, ότι μπορεί και να μη φθάσουμε να βρούμε όλη την αλήθεια. Δεν νομίζω ότι υπάρχει σ'αυτή την αίθουσα κανείς που να θέλει να γίνει μέλος μιας Επιτροπής τύπου Γουώρεν, της Επιτροπής δηλαδή που είχε αναλάβει τη διαλεύκανση της δολοφονίας του Κέννεντυ και η οποία όπως όλοι πιστεύουμε δεν βρήκε την αλήθεια. Το λέω αυτό γιατί θα χρειαστεί να κληθούν εδώ πρόσωπα γνωστά, στα οποία θα γίνουν πιθανώς σκληρές ερωτήσεις και θα πρέπει εκείνες τις ώρες να βρεθούμε όλοι πάνω από συμπάθειες, παρατάξεις κ.λ.π.Διότι αν καταλήξουμε μετά από 6 μήνες να δώσουμε στον ελληνικό λαό και στην ιστορία ένα πόρισμα, που θα αφήσει την εντύπωση, ότι δεν λέει την αλήθεια ———— ασφαλώς αυτό θα σημαίνει ότι ———— δεν θα έχουμε επιτελέσει το καθήκον μας. Και δεν φαντάζομαι ότι θα είναι κανείς υπερήφανος για ένα τέτοιο αποτέλεσμα.

Το τρίτο θέμα στο οποίο θέλω να αναφερθώ είναι το εξής:Βεβαίως θα αρχίσουμε την έρευνά μας από τα γεγονότα του 1974.'Ομως κύριε Πρόεδρε θα μου επιτρέψετε να παρατηρήσω και εγώ ότι δεν έγιναν όλα ξαφνικά το 1974. Για να γίνει το πραξικόπημα και η τουρκική εισβολή το 1974, ασφαλώς είχαν προηγηθεί πολλά άλλα σημαντικά γεγονότα, τα οποία είχαν προετοιμάσει συστηματικά και μεθοδικά τον Αττίλα.Παράδειγμα: η αποχώρηση της ελληνικής μεραρχίας από

./.

την Κύπρο το 1967. Ακριβώς αυτό το γεγονός οδήγησε στον αφοπλισμό της Κύπρου και δημιούργησε τις προϋποθέσεις της τουρκικής εισβολής. Επομένως θα πρέπει να φθάσει τουλάχιστον μέχρι το 1967. Αλλά φαντάζομαι ότι θα πάμε και πολύ πιο πίσω, διότι θα προκύψουν στοιχεία , ώστε όλα μαζί θα δείχνουν ότι υπήρξε στο παρελθόν μεθόδευση, που θα οδηγούσε σταδιακά προς τη διχοτόμηση. Είναι γνωστό άλλωστε ότι γνωστοί κύκλοι και γνωστές δυνάμεις επιδίωκαν τη διχοτόμηση από τη δεκαετία του 1950. Επομένως θα πρέπει να ερευνήσουμε και να βρούμε ποιοι και με ποια λάθη ή ίσως και θελημένα είναι υπεύθυνοι όλων εκείνων των πράξεων που τελικά οδήγησαν στη διχοτόμηση της Κύπρου, που ήταν γνωστή επιδίωξη γνωστών κύκλων. Υπήρξαν άλλωστε και σχέδια για πραξικοπήματα στην Κύπρο και για δολοφονία του Μακαρίου, που δείχνουν αυτή τη μεθόδευση.

Τέλος για την ασφάλεια των στοιχείων προτείνω να μας αποστέλλονται κεκυρωμένα ακριβή αντίγραφα των διάφορων εγγράφων και όχι τα πρωτότυπα. Βέβαια θα υπάρξουν μαρτυρικές καταθέσεις εδώ, που θα είναι πρωτότυπες. Αυτές θα πρέπει να γραφούν σε διπλά ή τριπλά αντίγραφα για να εξασφαλίσουμε και τους μάρτυρες και το έργο μας.

<u>Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ:</u> (Πρόεδρος) Κύριε Κουτσογιάννη, θα ήθελα να σας παρακαλέσω αν γνωρίζετε ότι υπάρχουν στοιχεία που ενδιαφέρουν το έργο της Επιτροπής να φροντίσετε να τα έχουμε. Και αν νομίζετε ότι χρειάζεται και η δική μας παρέμβαση για τη συγκέντρωση αυτών των στοιχείων, δώστε μου ένα σημείωμα πώς μπορεί να γίνει αυτό.

./.

-43-

<u>Κ.ΓΙΑΤΡΑΚΟΣ:</u> Κύριε Πρόεδρε, δεν έχω καμία αμφιβολία, ότι όλοι μας σ'αυτή την αίθουσα εμφορούμεθα από τα ίδια ιδεώδη. Αλλά ιδιαίτερα είμαστε υπεύθυνοι κοινοβουλευτικοί άνδρες και σ'αυτή την κρίσιμη στιγμή, είμαι πεπεισμένος ότι όλοι μας θα σταθούμε στο ύψος που επιβάλλουν οι περιστάσεις και η αποστολή, η οποία μας έχει ανατεθεί. Επομένως το πρώτο θέμα που απασχόλησε πολλούς από τους κυρίους συναδέλφους, που το θεωρώ πολύ σοβαρό και το οποίο θα πρέπει να συζητηθεί ευρύτατα, είναι το θέμα της εμπιστευτικότητας των συζητήσεών μας, το θέμα των διαρροών τους στον τύπο.

Συμφωνώ απόλυτα με την άποψη του κ. Έβερτ, ότι θα ήταν πολύ δύσκολο και παρακινδυνευμένο να δίνονται στη δημοσιότητα έστω κάποιες πολιτικές σκέψεις, όπως πρότεινε ο κ. Κάππος. Πιστεύω ότι δημοσιότητα πρέπει να δει μόνο το τελικό προϊόν του έργου αυτής της Επιτροπής.

'Οσον αφορά στη μεθοδολογία των εργασιών μας, ο κ. Παπακωνσταντίνου ήταν σαφέστατος και είμαι απόλυτα σύμφωνος με όσα είπε. Για οικονομία χρόνου δεν θα τα επαναλάβω. Βέβαια διατυπώθηκαν πολλές γόνιμες σκέψεις, αλλά δεν νομίζω ότι είναι θέματα της παρούσας συζήτησης. Πρέπει πριν από όλα να γίνει η συγκέντρωση των απαραίτητων στοιχείων και η μελέτη των στοιχείων αυτών. Από κει και πέρα θα μπορέσουμε πράγματι να μεθοδεύσουμε τις συζητήσεις μας και την πρόσκληση των μαρτύρων.

Συνεπώς πρακτικά νομίζω ότι η Επιτροπή πρώτα απ'όλα πρέπει να αποφασίσει για το καίριο θέμα: Πώς και από ποιους θα συγκεντρωθούν τα στοιχεία

./.

-44-

και με ποιο τρόπο θα διατεθούν σε μας. Διότι άκουσα κύριε Πρόεδρε στην αρχή της ομιλίας σας να αναφέρεσθε σε κάποιο γραφείο όπου θα βρίσκονται οι φάκελοι αυτοί. Αν μου επιτρέψετε, τι εννοείτε; Ότι θα πηγαίνει ο καθένας από μας στο γραφείο αυτό με τη σειρά του να μελετάει τους φακέλους;

M.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Δεν έχετε την πείρα των δικηγόρων. Εμείς πηγαίνουμε στη γραμματεία των δικαστηρίων παίρνουμε τη δικογραφία και μας διαθέτουν ένα γραφείο, όπου χωρίς καμία άνεση χώρου τη μελετούμε. Έτσι τουλάχιστον γίνεται στην πράξη.

Κ.ΓΙΑΤΡΑΚΟΣ: Χωρίς να θέλω να υποτιμήσω το έργο των δικηγόρων και τη σοβαρότητα των θεμάτων που χειρίζονται, στην προκείμενη περίπτωση δεν νομίζω ότι μπορεί να ακολουθηθεί μία παρόμοια διαδικασία.

Πρέπει κύριε Πρόεδρε να βρούμε κάποιο τρόπο ώστε να γίνει πρακτικότερη η δυνατότητα μελέτης αυτών των εγγράφων, που και απόρρητα είναι και σοβαρότητα έχουν, αλλά και χρόνο αρκετό απαιτ[illegible] για τη μελέτη τους.

M.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Γι' αυτό το συζητούμε, για να δούμε ποιος είναι ο καλύτερος, ο πρακτικότερος τρόπος μελέτης αυτών των εγγράφων.

Κ.ΓΙΑΤΡΑΚΟΣ: Θα παρακαλέσω λοιπόν κύριε Πρόεδρε να συζητήσουμε κυρίως αυτό το θέμα για να βρούμε κάποια λύση.

./.

-45- Η εξ. βάλλεται

Α.ΔΙΑΡΟΚΑΠΗΣ: 'Οπως και εσείς παρατηρήσατε κύριε Πρόεδρε, το έργο της Επιτροπής είναι εθνικό και πολιτικό με την πραγματική σημασία της λέξης. Είναι κάτι πολύ ευρύτερο από στενό ανακριτικό,δικονομικό δικαστικό έργο.Μας ενδιαφέρει εδώ το αποτέλεσμα και δεν πρέπει να πελαγοδρομούμε.Οπωσδήποτε δεν θα περιοριστούμε στους στενούς δικονομικούς κανόνες.

Πρώτα-πρώτα θα πρέπει να ξεκινήσουμε με την άποψη, με την οποία νομίζω ότι όλοι συμφωνούμε, πως αυτό το εθνικό έργο δεν επιδέχεται εκμετάλλευση, μικροπολιτική και πολιτική σκοπιμ ότητα και θα πρέπει να φέρει, αν επιτρέπεται η έκφραση, τη σφραγίδα της δημοκρατικής νομιμότητας.

Σύμφωνα με την απόφαση της Βουλής θα ξεκινήσουμε την έρευνά μας από το 1974. Από το πραξικόπημα κατά του Μακαρίου και την τουρκική εισβολή και οπωσδήποτε θα αναζητήσουμε και όλα τα προγενέστερα πραγματικά περιστατικά και γεγονότα που έχουν πλήρη αιτιώδη σύνδεσμο με τα γεγονότα του 1974. Δηλαδή για να μπορέσουμε να δώσουμε απάντηση στο πώς φθάσαμε σ'αυτά τα τελευταία γεγονότα του 1974, πρέπει να πάμε και στα συγκεκριμένα γεγονότα που έχουν απόλυτο αιτιώδη σύνδεσμο μ'αυτά.

'Οσον αφορά τη συλλογή των στοιχείων, θα αρχίσουμε απευθυνόμενοι στα Υπουργεία Εξωτερικών και Εθνικής 'Αμυνας και ζητώντας την παράδοση κάθε σχετικού εγγράφου. Θα ξεκινήσουμε λοιπόν με τα έγγραφα που θα μας δώσουν τα δύο αυτά Υπουργεία. Εδώ όμως μπαίνει το καθήκον και η διακριτική ευχέρεια της Επιτροπής να επεκταθεί σε όλα τα πρόσφορα αποδεικτικά μέσα, τα αξιόπιστα. Δεν

./.

θα πελαγοδρομούμε με ανωνυμίες. Πρέπει να εξετάζουμε μόνο τα αξιόπιστα αποδεικτικά μέσα και στοιχεία είτε πρόκειται για έγγραφα είτε για μάρτυρες είτε για τεκμήρια, είτε για ομολογίες κ.λ.π.

Θα πρέπει να καταλήξουμε σ'ένα υλικό ενδείξεων, για να οδηγηθούμε κατά αντικειμενική κρίση σε ουσιαστική πεποίθηση γύρω από ολόκληρη τη συμμετοχική δράση των ηθικών και φυσικών αυτουργών, των συνεργών και των οργάνων τους. Θα συντάξουμε το πόρισμα το πλήρες και το αιτιολογημένο και ύστερα το υποκειμενικό στοιχείο του δόλου και της πρόθεσης, κυριαρχικά, θα το κρίνει η δικαιοσύνη, για να δούμε αν αυτά τα στοιχεία που θα συλλέξουμε εμείς πραγματώνουν την αντικειμενική και υποκειμενική υπόσταση του αδικήματος της προδοσίας και των άλλων προβλεπόμενων αδικημάτων για όλους ή για μερικούς και ποιούς.

Στο θέμα του τύπου συμφωνώ, ότι δεν χρειάζεται δημοσιότητα ούτε καν των υποκειμενικών κρίσεων. Εμείς θα αποφασίζουμε κάθε φορά αν θα δίνουμε ανακοινώσεις στον τύπο για να ενημερώνεται ο λαός.

Επίσης έχω την άποψη ότι δεν χρειάζονται μαγνητόφωνα από το πρώτο στάδιο. Οι τοίχοι έχουν αυτιά και εμείς εδώ έχουμε ευρύτατο ανακριτικό έργο να κάνουμε για να μπορέσουμε να φθάσουμε σε αποτέλεσμα.

Θα ήθελα όμως να παρακαλέσω κύριε Πρόεδρε, επειδή πρόκειται να διατυπώσουμε και κάποιο πόρισμα, οτιδήποτε θα συζητείται εδώ να καταχωρείται οπωσδήποτε στα πρακτικά. Ιστορία γράφουμε και καταχωρούμε. Το έργο μας είναι βαρύτατο, είναι εθνικό και όλα όσα λέγονται εδώ κάπου θα πρέπει να αναφέρονται. Άλλωστε από τα γραπτά αυτά θα πρέπει ύστερα να βγάλουμε το πόρισμα, που θα καταθέσουμε στη Βουλή.

./.

-47-

Δ.ΠΑΓΟΡΟΠΟΥΛΟΣ: Κύριε Πρόεδρε, δύο θέματα θέλω να τονίσω. Στο πρώτο με κάλυψε ο κ. Παπακωνσταντίνου και απλώς θα ήθελα να πω, ότι εκείνο που έχει άμεσο ενδιαφέρον αυτή τη στιγμή για το θέμα μας, είναι πως πρέπει να ξεκινήσουμε από αύριο κιόλας να συγκεντρώσουμε το σχετικό υλικό από τα Υπουργεία Εθνικής Άμυνας, Εξωτερικών και Δικαιοσύνης για να μπορέσουμε να αρχίσουμε να συζητάμε ουσιαστικά. Λέμε να κάνουμε συνεδριάσεις πολλές, αλλά τρεις φορές την εβδομάδα. Όμως αν δεν έχουμε συγκεντρώσει ορισμένα στοιχεία, ποιο θα είναι το αντικείμενο των συζητήσεών μας;

Επομένως εκείνο που πρέπει να αποτελέσει το αντικείμενο του άμεσου ενδιαφέροντός μας είναι η συγκέντρωση του σχετικού υλικού και αυτή η εργασία θα πρέπει να αρχίσει αν είναι δυνατό και από αύριο ακόμη. Κατόπιν θα πρέπει να προχωρήσουμε στη μελέτη των εγγράφων αυτών. Εδώ θα ήθελα να επισημάνω ότι τα έγγραφα θα πρέπει να μένουν στη γραμματεία της Επιτροπής και να είναι ασφαλισμένα, όπως και τα πρακτικά των συνεδριάσεων, όχι μόνο με ευθύνη της γραμματείας, αλλά και με ευθύνη του Γεν.Γραμματέα της Βουλής. Κατά την άποψή μου λοιπόν δεν πρέπει τα έγγραφα και οι φωτοτυπίες αυτών να απομακρύνονται από το κτίριο της Βουλής, για να τα μελετήσουμε στο σπίτι μας ή στο γραφείο μας, διότι υπάρχει ο κίνδυνος να διαφύγουν προς τον τύπο. Δεν ξέρω πώς, όχι βέβαια από μας. Η μελέτη τους πρέπει να γίνεται στο γραφείο της γραμματείας της Επιτροπής και θα δούμε με ποιο τρόπο θα γίνεται αυτό, ώστε να διευκολυνόμαστε όλοι. Ίσως φθάσουμε στην απόφαση να χωριστούμε στην πράξη σε ομάδες, διότι αν θελήσουμε να ασχοληθούμε

./.

όλοι με όλα τα θέματα, φοβούμαι ότι δεν θα έχουμε το χρόνο να κάνουμε τίποτα ουσιαστικό. Το δεύτερο θέμα που θέλω να θίξω είναι το θέμα των δημοσιευμάτων στον τύπο.

Ο κ. Κάππος πρότεινε να δημοσιεύονται στον τύπο οι πολιτικές προτάσεις. Όπως ειπώθηκε και από άλλους συναδέλφους, όλα όσα διατυπώνονται εδώ είναι πολιτικές προτάσεις και πολιτική συζήτηση κάνουμε. Αλλά αν κάποια πολιτική πρόταση μπει σε ψηφοφορία και απορριφθεί αυτό δεν σημαίνει ότι εκείνος που υπέβαλε την πρόταση θα μπορεί να τη δημοσιεύσει. Μπορεί τη διαφορετική άποψή του, τη διαφωνία του, να τη διατυπώσει με κάποιο τρόπο που θα θεωρήσει πολιτικά σκόπιμο στο τέλος, αφού βγει το πόρισμα. Πιστεύω ότι παρόμοιες δημοσιεύσεις δυναμιτίζουν συνειδητά το έργο της Επιτροπής και για το λόγο αυτό δεν αποτελούν μόνο παραβίαση του Κανονισμού, ο οποίος επιβάλλει τη μυστικότητα των συνεδριάσεων, αλλά και παραβίαση της ομόφωνης απόφασης της Ολομέλειας της Βουλής.

Νομίζω λοιπόν ότι ο συνάδελφος ο κ. Κάππος δεν πρέπει να επιμείνει στην άποψή του.

Επίσης και τελειώνω πρέπει πάρα πολύ να προσέξουμε κύριε Πρόεδρε τις διαρροές, όπως είπε και ο συνάδελφος ο κ. Γιατράκος. Πρέπει λοιπόν εσείς όσο το δυνατό να το εξασφαλίσετε αυτό.

ΕΜΜ. ΠΑΠΑΣΤΕΦΑΝΑΚΗΣ: Κύριε Πρόεδρε, θα μείνω σε δύο σημεία, ών όπως κατάλαβα θεωρούνται από τους συναδέλφους σημαντικά, αλλά τα οποία μεταξύ τους συγκρούονται και θα πρέπει επομένως να δοθεί κάποια λύση.

./.

-49-

Το πρώτο θέμα είναι το θέμα της μυστικότητας των συνεδριάσεων της Επιτροπής και των στοιχείων που θα συλλέξει η Επιτροπή και το δεύτερο ο τρόπος που θα λαμβάνουμε γνώση των εγγράφων.

Αυτά τα δύο θέματα έρχονται σε κάποια σύγκρουση και θα πρέπει να βρεθεί λύση. Θάρθει μια στιγμή, σύντομα νομίζω, που κάποιες συζητήσεις ανάμεσά μας θα γίνονται. Κάποιος συνάδελφος θα θέλει να τεκμηριώσει μία άποψη για να πείσει τους άλλους συναδέλφους και θα χρειάζεται να τη στηρίξει σε κάποια έγγραφα, σε κάποιες μαρτυρίες, σε κάποιες καταθέσεις. Δεν είναι λοιπόν δυνατό εκείνη τη στιγμή να αναζητά από το σχετικό φάκελο, ο οποίος θα είναι τεράστιος με πληθώρα εγγράφων, το έγγραφο που τον ενδιαφέρει και που πιθανόν να το χρειάζεται εκείνη τη στιγμή και ο άλλος συνάδελφος. Εκτός από αυτό η ανθρώπινη μνήμη έχει κάποια όρια αντοχής. Δεν είναι δυνατό να θυμόμαστε στο σύνολό τους μαρτυρικές καταθέσεις και γεγονότα και μάλιστα με την ακρίβεια που αυτά είναι καταχωρημένα σε κάποιο έγγραφο.

Πιστεύω λοιπόν ότι αν δεν έχει ο καθένας μας όλα τα έγγραφα που θα υπάρχουν στη συλλογή της Επιτροπής, δεν θα μπορέσει να προχωρήσει ο μεταξύ μας διάλογος και η εκτίμηση ή συνεκτίμηση των στοιχείων. Αυτό σαφώς έρχεται σε αντίθεση με την άλλη άποψη που υποστηρίζω και εγώ, ότι δηλαδή θα πρέπει να υπάρχει μυστικότητα των συνεδριάσεων και όχι διαρροή των στοιχείων που θα συλλέγει η Επιτροπή. Άρα εδώ υπάρχει κάποιο πρόβλημα βαρύ, που θα πρέπει να το αντιμετωπίσουμε, ώστε να πάρουμε μία συγκεκριμένη απόφαση.

./.

-50-

'Ολα τα άλλα που ακούστηκαν ενδιαφέροντα σαφώς. Νομίζω ότι λίγο-πολύ κάπου όλοι θα συγκλίνουμε, θα καταλήξουμε και θα αποφασίσουμε. Μόνο που θα πρέπει, κατά την άποψή μου, σήμερα να τεθούν σε ψηφοφορία οι προτάσεις που ήδη έχουν διαμορφωθεί και να παρθεί απόφαση, ώστε ερχόμενοι στην επόμενη συνεδρίαση της Επιτροπής να γνωρίζει ο καθένας από μας με ποιο συγκεκριμένο θέμα θα ασχοληθεί η Επιτροπή.

Α.ΠΑΠΑΛΗΓΟΥΡΑΣ: Κινδυνεύοντας κύριε Πρόεδρε να μην πρωτοτυπήσω θέλω να πάρω θέση σ'ορισμένα διαδικαστικά θέματα που τέθηκαν.

1. Πιστεύω ασυζητητί, ότι οι συνεδριάσεις πρέπει να είναι μυστικές, εκτός από τους άλλους λόγους και για έναν περισσότερο λόγο, ότι κουβεντιάζουμε το θέμα της Κύπρου που ενέχει κινδύνους για εθνική ζημιά. 'Αλλωστε αυτό επιβάλλει και ο Κανονισμός και έχω την εντύπωση, ότι θα είναι και νομικά ανίσχυρη αντίθετη απόφαση της Επιτροπής, ακόμη και ομόφωνη.

2. Προκειμένου να εξασφαλιστεί η ακριβής καταγραφή των απόψεων που διατυπώνονται στην αίθουσα αυτή, θεωρώ και εγώ ότι είναι απαραίτητη η τήρηση μαγνητοφωνημένων και στενογραφημένων πρακτικών από την αρχή.

3.- Σχετικά με τον τρόπο μελέτης των εγγράφων θα ήθελα να πω το εξής. Ακριβώς επειδή οι περισσότεροι είμαστε δικηγόροι και έχουμε την εμπειρία που αναφέρατε ως προς τη μελέτη των φακέλων των δικογραφιών νομίζω, ότι εκείνη η διαδικασία πρέπει να αποτελέσει παράδειγμα προς αποφυγή και όχι προς μίμηση.

./.

-51-

Δεν μπορούμε να συνωστιζόμαστε τριάντα άνθρωποι σ'ένα γραφείο και να ανακατεύουμε χαρτιά επί μέρες για να βγάλουμε άκρη. Πρέπει να έχουμε τη δυνατότητα, έστω με αριθμημένα αντίγραφα, να έχουμε τα έγγραφα που ο καθένας μας θα ζητήσει στη διάθεσή του για να τα μελετήσει με την ησυχία του στο γραφείο ή στο σπίτι του.

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Κύριε Παπαληγούρα, υποστηρίζετε ότι πρέπει να επιτρέψουμε να απομακρύνονται τα έγγραφα από εδώ;

Α.ΠΑΠΑΛΗΓΟΥΡΑΣ: Ναι κύριε Πρόεδρε. 'Εχω την εντύπωση ότι η πρόταση του ΠΑ.ΣΟ.Κ, που συνυπογράψαμε και εμείς, ήταν να υπάρξει άπλετο φως στο θέμα της Κύπρου. Μπροστά στο μείζονα κίνδυνο που αναλαμβάνεται έτσι από την εθνική αντιπροσωπία να προκύψει ενδεχόμενη εθνική ζημιά από την έρευνα, το ρίσκο που συνεπάγεται η δυνατότητα τα μέλη της Επιτροπής να κάνουν χρήση των εγγράφων κατ'ιδίαν, είναι ασήμαντο.

Και τελευταίο διαδικαστικό θέμα: πρέπει να υπάρχει ημερήσια διάταξη. Είναι κολοσσιαίο το έργο μας και φοβούμαι ότι θα απεραντολογούμε αν δεν υπάρχει συγκεκριμένο θέμα προς συζήτηση κάθε φορά.

Επιμένω στο συστηματικό της αντιμετώπισης του έργου μας και συμφωνώ με πολλά απ'όσα εξέθεσε ο κ. Τρίτσης.

Η πρώτη μας συνεδρίαση έγινε απλώς και μόνο για να εκλέξουμε Προεδρείο. Χρήσιμο είναι ότι αναλίσκουμε και τη δεύτερη επιχειρώντας να βρούμε κάποιους κοινούς παρονομαστές στην προσέγγισή μας. Ελπίζω όμως ότι από την τρίτη συνεδρίασή μας, θα προχωρήσουμε στο ουσιαστικό έργο μας. Ποιο είναι αυτό (και έρχομαι στο συστη-

./.

ματικό που ανέφερα πριν); πρέπει να ζητήσουμε εγγράφως, ως Επιτροπή, από τα Υπουργεία εκείνα που κατά τεκμήριο έχουν στοιχεία χρήσιμα, δηλαδή από τα Υπουργεία Εξωτερικών, Εθνικής Άμυνης και Δικαιοσύνης, να καταγράψουν σε πρώτη φάση ποια είναι τα έγγραφα, που θεωρούν ότι θα μας είναι χρήσιμα. Από κει και πέρα και αφού λάβουμε τους σχετικούς πίνακες να επιχειρήσουμε μία ταξινόμηση των εγγράφων αυτών και να προσεγγίσουμε μία προς μία τις περιόδους τις οποίες θα ερευνήσουμε. Νομίζω ότι λογικό είναι να ξεκινήσουμε από την εποχή του πραξικοπήματος κατά του Μακαρίου. Αλλοίμονο αν με τέτοιο όγκο χαρτιών αρχίσουμε συγχρόνως να ερευνούμε όλες τις περιόδους.

Τέλος, θα πρότεινα να μην μπλεχθούμε σ'αυτή την πρώτη φάση με εξέταση μαρτύρων, γιατί για να εξετάσουμε μάρτυρες πρέπει προηγουμένως να έχουμε ψηλαφήσει το θέμα.

Θεωρώ λοιπόν αναγκαίο και άμεσο να ζητήσουμε τα έγγραφα που θεωρούνται χρήσιμα για μας από τα αρμόδια Υπουργεία και αμέσως μετά να προχωρήσουμε στην   των εγγράφων, που αναφέρονται στην περίοδο του πραξικοπήματος κατά του Μακαρίου (κατόπιν θα προχωρήσουμε και στις υπόλοιπες) και η εξέταση των μαρτύρων να έλθει τελευταία.

<u>Σ.ΜΠΛΕΤΣΑΣ:</u> Κύριε Πρόεδρε, αυτά που θα πω μάλλον έχουν την έννοια αποριών και ερωτημάτων παρά συγκεκριμένων προτάσεων.

Είμαστε μέλη μιας Εξεταστικής Επιτροπής. Ποια είναι η φύση του έργου της; Ειπώθηκε ότι η Επιτροπή έχει έργο ανακριτικό. Για μένα αυτό

./.

-53-

είναι πέρα για πέρα αληθές. Η Επιτροπή μας κάνει ανάκριση επί συγκεκριμένων πράξεων, επί συγκεκριμένων γεγονότων, τα οποία αποτελούν αδικήματα.

Η Επιτροπή αυτή δεν συγκροτήθηκε για να ερευνήσει όλη την ιστορία του κυπριακού θέματος, από τότε που γεννήθηκε ή από τότε που βρίσκεται στην ελληνική και διεθνή επικαιρότητα. Ποια είναι τα γεγονότα που έχουμε: καταρχήν το πραξικόπημα κατά του Μακαρίου. Τι σημαίνει "πραξικόπημα κατά του Μακαρίου"; Σημαίνει ότι κάποιοι έλληνες πολίτες επιχείρησαν να σκοτώσουν το Μακάριο, την ηγέτη ενός άλλου κράτους. Τελέστηκε λοιπόν μια αξιόποινη πράξη. Ερωτώ: Είναι αυτό αντικείμενο της Επιτροπής μας; Αναμφισβήτητα ναι. Είναι όμως το μοναδικό αντικείμενο της Επιτροπής;

Απευθυνόμαστε στο Υπ. Εθνικής Αμύνης και ζητάμε ό,τι σχετικό με το ποιοι έδρασαν για να σκοτώσουν το Μακάριο, τον ηγέτη ενός άλλου κράτους, έναν άνθρωπο. Αυτό είναι ανάκριση; Ναι, γιατί ψάχνουμε να βρούμε ποιοι το σχεδίασαν, ποιοι το εκτέλεσαν και καταλήγουμε σ'ένα πόρισμα, που είναι ανακριτικό, δικαστικό. Πρόκειται για ένα έργο συγκεκριμένο που είναι μέσα στο αντικείμενο της Επιτροπής της δικής μας. Είναι το μοναδικό;

Αν ανατρέξουμε σε γεγονότα του 1954, του 1964 ή στην πρώτη προσφυγή στον ΟΗΕ κ.λ.π. αναρωτιέμαι, που θα τελειώσει αυτή η ιστορία;

'Ολα αυτά είναι απορίες ενός μέλους της Επιτροπής. Αντιλαμβάνομαι, ως μέλος ανακριτικής Επιτροπής, ότι θα πρέπει να ερευνήσουμε ποιοι έδρασαν κατά του Μακαρίου, ενός ανθρώπου που υπήρξε και ηγέτης του κυπριακού κράτους. Υπάρχουν συγκεκριμένοι άνθρωποι που αποπειράθηκαν να τον σκοτώσουν. Εγώ έτσι το καταλαβαίνω το έργο της Επιτροπής.

./.

Η τουρκική εισβολή στην Κύπρο, είναι αντικείμενο της Εξεταστικής Επιτροπής; Καταρχήν η "εισβολή" δεν είναι αδίκημα υπό ανάκρισιν. Την "εισβολή" την κάναν οι Τούρκοι, τον "Αττίλα" τον κάναν οι Τούρκοι και οι Τούρκοι κατέχουν αυτό που κατέχουν σήμερα. Είναι αυτά τα γεγονότα αντικείμενο του έργου της Επιτροπής;

Η Επιτροπή έχει ανακριτικό και μόνο έργο σε τελεσθείσα αξιόποινη πράξη και η τελεσθείσα αξιόποινη πράξη είναι η απόπειρα δολοφονίας ενός ανθρώπου, που είχε την ιδιότητα του ηγέτη ενός ανεξάρτητου κράτους, τον ηγέτη της Κύπρου. Η επέκταση και σε προγενέστερα γεγονότα ή σε εκτίμηση κυβερνητικών χειρισμών είναι αντικείμενο της Επιτροπής αυτής; Προκύπτει από αυτά κάποιο πόρισμα; Γιατί η Επιτροπή στο τέλος του έργου της θα διατυπώσει κάποιο πόρισμα. Το πόρισμα αυτό θα είναι απόδοση πολιτικών ευθυνών ή το πόρισμα θα καταλήγει εκεί μοιραία; Διότι το πνεύμα και το γράμμα των διατάξεων του Κανονισμού που αναφέρονται στις εξεταστικές επιτροπές μιλάνε για ανάκριση.

Τι θέλω να πω με αυτά, για να καταλάβω και εγώ ως μέλος της Επιτροπής, περί τίνος πράγματος θα κάνω έρευνα και σε ποια υπόθεση συμμετέχω; Νομίζω ότι το έργο της Επιτροπής είναι καθαρά ανακριτικό και το κύριο, αν όχι το μοναδικό της έργο, είναι εκείνο που μπορεί να καταλήξει σε πόρισμα. Τα άλλα είναι πολιτικές εκτιμήσεις

Π[illegible] ότι το κύριο αντικείμενο της Επιτροπής είναι η έρευνα της συγκεκριμένης ποινικής αξιόποινης πράξης της δολοφονικής απόπειρας κατά του Μακαρίου. Οι πολιτικές εκτιμήσεις σε θέματα κυβερνη-

./.

-55-

τικών χειρισμών σ'όλες τις φάσεις του κυπριακού μπορεί να είναι μέρος του εξεταστικού μας έργου, αλλά δεν μπορεί να είναι μέρος του τελικού πορίσματος. Το τελικό πόρισμα είναι ανακριτικό, η φύση του έργου είναι ανακριτική και η Επιτροπή μας επιτελεί επομένως δικαστικό και ανακριτικό έργο.

Π.ΖΑΚΟΛΙΚΟΣ: Κύριε Πρόεδρε, δεν θα μπω σε αυτονόητα στοιχεία, που ανέφεραν όλοι οι προηγούμενοι συνάδελφοι και όλοι τα ασπαζόμαστε, δηλαδή για τις ευθύνες μας, για το τεράστιο έργο της Επιτροπής κ.λ.π.

Θα μπω κυρίως σε θέματα διαδικασίας και θα προσπαθήσω να προσεγγίσω κάπως τη λογική του κ.Παπακωνσταντίνου.

Πρέπει να δουλέψουμε και πρέπει να δουλέψουμε ταχύτατα γιατί και ο χρόνος είναι περιορισμένος και το έργο μας πολύ σοβαρό. Πιστεύω όμως κύριε Πρόεδρε ότι για να δουλέψουμε πρέπει να λυθούν εκ προοιμίου ορισμένα βασικά θέματα.

Και το βασικότερο που πρέπει να ρυθμίσετε προσωπικώς εσείς ως Πρόεδρος είναι να ξεκαθαρίσουμε, ότι δεν μπορούμε να προχωρήσουμε στο έργο μας αν δεν λυθεί το θέμα της εφαρμογής της διάταξης της παρ. 8 του άρθρου 27 του Κανονισμού, που δίνει το δικαίωμα στους Υπουργούς να αρνούνται την προσαγωγή στοιχείων, όταν κατά την κρίση τους θεωρούν ότι η προσαγωγή των στοιχείων αυτών στην Επιτροπή θέτει σε κίνδυνο την ασφάλεια του Κράτους. Και το θεωρώ βασικό αυτό το θέμα γιατί κύριε Πρόεδρε δεν είναι δυνατό τα μέλη της Επιτροπής να θεωρήσουν τον εαυτό τους κάπως πιο χαμηλά από την αξιολόγηση του ποια στοιχεία θα θέσουν σε κίνδυνο την εθνική ασφάλεια. Πέρα από αυτό, εφόσον οι συνεδριάσεις,

./.

το πόρισμα και όλη η διαδικασία της Επιτροπής καλύπτεται από το απόρρητο, δεν νομίζω ότι υπάρχει περίπτωση το οποιοδήποτε στοιχείο που θα δοθεί στην Επιτροπή ή σε μέλη της Επιτροπής να διατρέξει τον κίνδυνο διαρροής. Ας μην ξεχνάμε δε ότι η κρίση για το χαρακτηρισμό εγγράφου ως απόρρητου ή όχι είναι σχετική και καμιά φορά μπλέκουμε σε γραφειοκράτες που αυτοί αποφασίζουν ποιο είναι απόρρητο και ποιο όχι.

Το δεύτερο βασικό θέμα: πιστεύω ότι πρέπει να λυθούν στη λεπτομέρειά τους όλα τα διαδικαστικά ζητήματα που ανέφερε ο κ. Τρίτσης. Είναι πολύ σημαντικό να οργανώσουμε την τεχνική μας υποστήριξη, γιατί το έργο και οι φάκελοι θα μας πνίξουν κυριολεκτικά.

Η Επιτροπή μας κύριε Πρόεδρε έχει κάποιο μειονέκτημα. Όλα τα συλλογικά όργανα δουλεύουν, λειτουργούν και συνεδριάζουν,αφού για το συγκεκριμένο θέμα της κάθε συνεδρίασης υπάρχει ένας εισηγητής, που φέρνει κάποια εισήγηση. Αν αρχίσουμε λοιπόν εμείς να μιλάμε όλοι μαζί, δεν θα καταλήξουμε πουθενά όσο χρόνο και αν συνεδριάζουμε.

Εμείς δεν έχουμε εισηγητή. Επομένως ποιος θα είναι εκείνος που θα μας κατευθύνει αν πρέπει να ακολουθήσουμε τον α΄ή β΄ δρόμο; Μήπως λοιπόν θα έπρεπε να κληθούν από την αρχή ορισμένα άτομα εγνωσμένου κύρους , κοινής αποδοχής, οι οποίοι θα μας δώσουν κάποιο κλίμα και κάποιες ιδέες; Διότι τα άτομα αυτά μπορεί

./.

-57-

να έχουν υπόψη τους ορισμένα βασικά, ιδιαίτερα σημαντικά γεγονότα. Αν π.χ. υπάρχει κάποιο πρόσωπο που λόγω θέσης ή οποιασδήποτε άλλης προσέγγισης στο θέμα την εποχή εκείνη, γνωρίζει κάποια μυστική συνάντηση που έγινε κάπου (οιδονδήποτε) καθοριστική για την απόφαση του πραξικοπήματος ή καθοριστική για την τουρκική εισβολή, αυτός δεν θα μας δώσει καινούργιες ιδέες για να προχωρήσουμε στη διαδικασία;

Πιστεύω κύριε Πρόεδρε, ότι το μεγαλύτερο έργο και η περισσότερη εργασία των μελών της Επιτροπής θα είναι έξω από τις συνεδριάσεις της Επιτροπής, όταν θα συγκεντρώνουν και θα αξιολογούν τα στοιχεία. Γι'αυτό νομίζω πως η πρόταση που έγινε από ορισμένους συναδέλφους, ότι η αρχική κίνησή μας πρέπει να είναι η έγγραφη δική σας πρόταση προς τους αρμόδιους Υπουργούς να καταγράψουν χρονολογικά και αξιολογικά όλα τα στοιχεία που υπάρχουν στο Υπουργείο τους, είναι ένα πρώτο βήμα. Αυτή η εργασία πρέπει να γίνει με μέριμνα του κάθε Υπουργού.

Προτείνω κύριε Πρόεδρε για τη συγκέντρωση και την αξιολόγηση του υλικού να χωριστούμε σε ομάδες κατά Υπουργεία ή κατά πηγές στοιχείων. Οι ομάδες αυτές να φέρνουν σε κάθε τακτή συνεδρίαση της Επιτροπής εισηγητικά σημειώματα για την πορεία της έρευνας. Όχι κρίσεις για το υλικό, γιατί εκεί θα μπούμε σ'ορισμένες διαδικασίες που πιθανόν να έχουν και κάποια στοιχεία υποκειμενισμού. Στις συνεδριάσεις δε της Ολομελείας της Επιτροπής να γίνονται οι εισηγήσεις και η επεξεργασία των θεμάτων, με τα οποία θα έχουν ασχοληθεί οι ομάδες και η εξέταση μαρτύρων.

Επίσης θα πρέπει να αποφασίσουμε αν τα μέλη της Επιτροπής θα έχουν κάποια αυτονομία κίνησης. Αν δηλαδή θα μπορεί το μέλος

./.

της Επιτροπής που γνωρίζει κάποιον που έχει ορισμένα στοιχεία να κινηθεί αυτόνομα και να αποτελέσει έναν πυρήνα συλλογής υλικού, το οποίο υποχρεωτικά θα φέρει στην κρίση της Επιτροπής και η Επιτροπή στην πλήρη σύνθεσή της θα αξιολογήσει αν τα στοιχεία αυτά είναι παραπλανητικά ή κρύβουν πολιτικές σκοπιμότητες ή οτιδήποτε άλλο.

Νομίζω κύριε Πρόεδρε ότι με αυτά τα διαδικαστικά θέματα πρέπει να ασχοληθούμε και έτσι πρέπει να αρχίσουμε.

<u>Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ:</u>(Πρόεδρος) Θα πω και σας κ. Ζακολίκο αυτό που είπα στον κ. Μπαντουβά και στον κ. Κουτσογιάννη. Αν έχετε αυτά τα στοιχεία να μας τα δώσετε. 'Η αν νομίζετε ότι χρειάζεται η δική μας επέμβαση να μας πείτε πώς να επέμβουμε ώστε να πάρουμε αυτά τα στοιχεία. Από την αρχή είπα ότι όποια στοιχεία μπορούμε να συγκεντρώσουμε, πρέπει να φροντίζουμε να τα συγκεντρώσουμε.

Επίσης όσον αφορά τους μάρτυρες είπα ότι εμείς θα προτείνουμε ποιους θα εξετάσουμε ως μάρτυρες, εμείς δηλαδή θα καταλήξουμε στο ποια θα είναι τα άτομα εκείνα που πρέπει να καλέσουμε.

Ο κ. Παπαδονικολάκης έχει το λόγο.

<u>Ι.ΠΑΠΑΔΟΝΙΚΟΛΑΚΗΣ:</u> Κύριε Πρόεδρε, θα ήθελα να πω το εξής. Από τη συζήτηση που έχει γίνει μέχρι στιγμής, έχω την εντύπωση ότι υπάρχει μια ασάφεια γύρω από την αποστολή της Επιτροπής μας. Μπορεί βέβαια στη γενικότητά της να υπάρχει μια ταύτιση: είναι μία Εξεταστική Επιτροπή για το άνοιγμα του "φακέλου της Κύπρου". 'Ομως δεν είναι σαφώς προσδιορισμένη η αποστολή μας, με αποτέλεσμα

./.

-59-

αξιότιμος συνάδελφος να πει προηγουμένως ότι είμαστε μία ανακριτική Επιτροπή με δικονομικά κατοχυρωμένες δικαστικές αρμοδιότητες. Οιονεί,ας πούμε, ένα σώμα ενόρκων, που θα αποφανθεί ποιοι είναι οι ένοχοι για την απόπειρα δολοφονίας"κάποιου προσώπου, του Μακαρίου" όπως συγκεκριμένα είπε. Ο Μακάριος δεν ήταν απλώς ένα "πρόσωπο". Ήταν Πρόεδρος μιας ανεξάρτητης και ελεύθερης χώρας, μέλους του ΟΗΕ. Και η απόπειρα δολοφονίας του δεν είναι μία αξιόποινη και μόνο πράξη είναι και μια πολιτική πράξη, που προσδιορίζει από κει και πέρα σειρά πολιτικών γεγονότων που είναι καθοριστικά για την πορεία και την τύχη ενός λαού. Είμαι υποχρεωμένος λοιπόννα επισημάνω,ότι η λειτουργία αυτής της Επιτροπής είναι ουσιαστικά πολιτική. Μιλάμε για μια πολιτική Επιτροπή, που έχει σκοπό να προσδιορίσει τις πολιτικές ευθύνες προς όλες τις κατευθύνσεις.Και αν αυτές οι πολιτικές ευθύνες αγγίζουν τα όρια του ποινικού νόμου, απο κει και πέρα θα είναι αρμόδια η δικαστική εξουσία, για να προχωρήσει το θέμα και να επιβάλλει τις ποινές που προβλέπει ο νόμος.

Πρέπει λοιπόν να δούμε ποια είναι κυρίως η αποστολή μας, γιατί έχω την εντύπωση ότι παλινδρομούμε και ως την ώρα τουλάχιστον δεν την έχουμε ακριβώς οριοθετήσει, ώστε θα χρειαστούν ίσως πολλές τέτοιες συνεδριάσεις εωσότου βρούμε τον πραγματικό μας δρόμο.Και ο πραγματικός μας δρόμος δεν προσδιορίζεται από το ποιον θα καλέσουμε πρώτο μάρτυρα ή από το πότε θα πάρουμε το σχετικό υλικό. Η πορεία αυτή της Επιτροπής προσδιορίζεται από τη στιγμή που θα οριοθετήσει την αποστολή της. Αν αυτό δεν γίνει φοβούμαι ότι όσα στοιχεία και αν έχουμε θα πελαγοδρομούμε και πολύ περισσότερο φοβούμαι, ότι τα στοιχεία αυτά θα αυξήσουν την αμφισβήτηση και τον απο-

./.

προσανατολισμό, όταν δεν θα υπάρχει ένας συγκεκριμένος φάρος συντονισμού με βάση τον οποίο θα προσανατολίζεται κάθε δραστηριότητα της Επιτροπής.

Νομίζω επίσης ότι είναι κρίσιμο και βασικό να προσδιορίσουμε τι ακριβώς ζητάμε. Ζητάμε κάποιο πόρισμα μέσα στον προσδιορισμένο χρόνο, ώστε να πούμε, ότι " εντάξει ανταποκριθήκαμε στην αποστολή μας" ή ζητάμε ουσιαστικότερα να δώσουμε στον ελληνικό λαό την πραγματική διάσταση των γεγονότων; Δηλαδή ζητάμε το ουσιαστικό έργο; Ασφαλώς ναι. Δεν έχω καμία αμφιβολία γι'αυτό και δεν νομίζω ότι κανείς από τους κυρίους συναδέλφους έχει διαφορετική άποψη. Όμως δεν θα ήταν άσκοπο να το τονίσουμε και να το ανεξαρτοποιήσουμε από το χρόνο λήξης των εργασιών της Επιτροπής. Διότι δεν νομίζω ότι η Επιτροπή θα πρέπει έτσι να προσδιορίσει τα στοιχεία που θα προσκομίζονται, ώστε ανεξάρτητα από τη βαρύτητά τους να τελειώσει το έργο της μέσα στο χρονικό όριο των 6 μηνών, που έχει ορίσει η απόφαση της Βουλής. Το πρόβλημα δεν είναι χρονικό αλλά ποιοτικό. Η ποιότητα του έργου της Επιτροπής, πρέπει να γίνει αποδεκτή από το σύνολο του ελληνικού λαού, ώστε τελικά το ελληνικό κοινοβούλιο και εμείς οι ίδιοι να αφήσουμε στην ιστορία ένα έργο, που θα τιμήσει και το κοινοβούλιο και αυτή τη χρονική περίοδο και εμάς της ίδιους.

Για να προχωρήσουμε λοιπόν, γιατί βεβαίως δεν μπορούμε να παραγνωρίσουμε και το χρόνο που έχουμε στη διάθεσή μας, θεωρώ, ότι η μία συνεδρίαση την εβδομάδα δεν είναι επαρκής. Μπορούμε όμως να αυξήσουμε το χρόνο λειτουργίας μας, δεχόμενοι κάποιου άλλου είδους οργανωτικά σχήματα μέσα στην Επιτροπή. Έρχομαι λοιπόν

./.

-61-

να ταυτιστώ με την άποψη που διατύπωσε ο κ. Ζακολίκος, τη δημιουργία ομάδων κατά Υπουργείο. Εγώ θα έλεγα: τη δημιουργία υποεπιτροπών κατά αντικείμενο. Μπορούμε ίσως να συστήσουμε τρεις υποεπιτροπές , οι οποίες πέρα από την ολομέλεια της Επιτροπής που θα συνεδριάζει μία φορά την εβδομάδα, θα εργάζονται ταυτόχρονα για τη συλλογή και αξιολόγηση των στοιχείων, έτσι ώστε η αποστολή της ολομελείας να μην είναι τίποτα παραπάνω από την τελική επεξεργασία και έγκριση των συμπερασμάτων των υποεπιτροπών.

Α.ΣΥΝΟΔΙΝΟΥ: Κύριε Πρόεδρε, αρχικώς δεν είχα την πρόθεση να μιλήσω. Τώρα όμως έχω την αίσθηση ότι όλοι πρέπει να λάβουμε τον λόγο γιατί όποιος δεν μιλήσει σημαίνει ότι μάλλον δεν ενδιαφέρεται για τα πράγματα.

Μετά από τόσα που ακούστηκαν νομίζω ότι πρέπει να περιορίσω όσα έχω να πω σε δύο σημεία. Το πρώτο είναι το απόρρητο των συνεδριάσεων της Επιτροπής. Θα παρακαλέσω και εγώ να είσθε στο θέμα αυτό πάρα πολύ αυστηρός, σε βαθμό που αν π.χ. η έχουσα την τιμή να σας ομιλεί ήθελα να κάνω προσωπική προβολή από τον τύπο για να πω στον ελληνισμό, ότι ενδιαφέρομαι τόσο πολύ για το κυπριακό που δίνω και συνεντεύξεις, τότε να έχετε το δικαίωμα να με αποβάλετε από την Επιτροπή. Νομίζω όμως κύριε Πρόεδρε, ότι θα ήταν δυνατό να συζητάτε κάθε φορά με την Επιτροπή τι στοιχεία θα μπορούσαμε να δώσουμε στον τύπο για τα θέματα που συζητήθηκαν , για τις ακροάσεις που έγιναν και για τις ανακριτικές διαδικασίες στα συγκεκριμένα πρόσωπα, διότι πια δεν θα είναι απόρρητο αν καλέσετε εδώ

./.

 Η κατά συνείδηση,

στη Βουλή τον τάδε κύριο ή τον τάδε αξιωματικό να συντάσσεται ένα δελτίο ενημερώσεως. Διότι, πράγματι, ο ελληνικός λαός ενδιαφέρεται πάρα πολύ για το έργο της Επιτροπής και πολύ περισσότερο ο κυπριακός λαός.

Φοβάμαι όμως ότι συζητάμε δέκα πέντε ημέρες για πράγματα που θα έπρεπε να είχαν ρυθμιστεί μέσα σε μία ώρα. Ήδη λοιπόν από τους 6 μήνες, το μισό μήνα τον ξοδέψαμε και δεν νομίζω ότι έχει ωφεληθεί το κυπριακό θέμα από την απώλεια αυτού του χρόνου.

Πρότεινε ο κ. Παπαδονικολάκης να χωριστεί η Επιτροπή μας σε υποεπιτροπές. Δεν συμφωνώ κύριε Πρόεδρε με την πρόταση αυτή. Είμαστε 30 άτομα, αντιπροσωπεύουμε κόμματα και τα κόμματα έχουν γνώση της υποθέσεως αυτής και έχουν και απόψεις και κατευθύνουν τους βουλευτές τους που συμμετέχουν σ'αυτή την Επιτροπή. Πέρα λοιπόν από το ότι ο κάθε βουλευτής έχει το προσωπικό δικαίωμα να αναπτύξει τα θέματα και να αναζητήσει, την αλήθεια πιστεύω, ότι για να προχωρήσουμε γρήγορα στο έργο μας πρέπει να οριστεί ένας από κάθε κόμμα-εμείς σχεδόν το έχουμε αποφασίσει αυτό- ως επικεφαλής της ομάδας του και σε θέματα που απαιτούν μια γρήγορη απόφαση να παίρνει αυτός μόνο το λόγο και κατόπιν να αποφασίζουμε όλοι μαζί. Δεν χρειάζεται να παίρνουμε το λόγο και οι 30. Εδώ δεν αναπτύσσουμε κάποια άποψη νομοθετική. Εδώ πρόκειται για την Κύπρο για την οποία έχουν γραφεί βουνά από βιβλία και ο καθένας από μας γνωρίζει τα θέματα. Εκείνο που πρέπει να οργανώσουμε είναι το ουσιαστικό θέμα, δηλαδή το ανακριτικό. Γι'αυτό χρειάζεται να καταταχθούν τα γεγονότα με μεθοδικότητα και να ανατεθούν συγκεκριμένα καθήκοντα μελέτης σε κάθε συνάδελφο.

./.

-63- Ηθρέωσενα

Είπε ο κ. Παπαληγούρας ότι πρέπει να υπάρχει ημερήσια διάταξη κάθε συνεδρίασης. Συμφωνώ ότι είναι απαραίτητο να υπάρχει ένα πρόγραμμα εργασιών. Επίσης, Ηερχόμαστε έτοιμοι. Έτσι λοιπόν να οργανωθεί η μελέτη μας στον ιστορικό, πολιτικό, εθνικό τομέα και από κει και πέρα δεν πρέπει να γίνουμε μια φιλολογούσα Επιτροπή. Μετά 12 χρόνια η Βουλή των Ελλήνων αποφάσισε - και πολύ ορθά - να κάνει αυτή την έρευνα. Να την κάνουμε σωστά. Ο ελληνισμός περιμένει πάρα πολλά, αλλά και θετικά, από μας. Το θέμα λοιπόν είναι να μη συζητάμε ατέρμονα. Πρέπει να πούμε την αλήθεια να μην επαναλάβουμε πράγματα που τα γνωρίζουν όλοι, για να μεθορίζουμενα φθάσουμε στην πολιτική εκτίμηση, η οποία πρέπει να είναι αντικειμενική με σκοπό τελικό να είναι και εθνική. Γιατί η αντικειμενική πολιτική εκτίμηση είναι εθνική και τότε θα οδηγήσει στην αλήθεια, για ένα λαό δοκιμαζόμενο, ο οποίος δεν ξέρει από στιγμή σε στιγμή τι κυριολεκτικά τον περιμένει. Το καθήκον μας είναι βαρύ, αλλά και ιερό.

Θεωρώ μεγάλη τιμή το ότι συμμετέχω στην Επιτροπή αυτή και θα διαθέσω όλες μου τις δυνάμεις για να μπορέσουμε κύριε Πρόεδρε και με τη σωστή σας καθοδήγηση να φθάσουμε σ'ένα χρήσιμο αποτέλεσμα. Αλλά πρέπει από αύριο κιόλας να μπούμε στο στάδιο της ουσιαστικής εργασίας.

<u>Κ.ΤΣΙΓΑΡΙΔΑΣ:</u> Κύριε Πρόεδρε, έχω ήδη καλυφθεί από τους συναδέλφου που μίλησαν μέχρι τώρα. Θα πω μόνο ότι συνυπογράφω αυτά που είπε η κ.Συνοδινού.

<u>Γ.ΠΕΡΑΚΗΣ:</u> Κύριε Πρόεδρε, θα κάνω μία πρόταση συγκεκριμένη. Να αναλάβει το προεδρείο έως την επόμενη συνεδρίαση να προσκομιστούν

./.

τα υπάρχοντα στοιχεία, τα γραπτά ντοκουμέντα από τα Υπουργεία Εξωτερικών, Δικαιοσύνης και Εθνικής Άμυνας, ώστε να έχουμε μπροστά μας αυτό το υλικό για να μπορέσουμε το συντομότερο να αρχίσουμε από κάπου το έργο μας.

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: Κύριε Πρόεδρε, η Επιτροπή αυτή είναι ανακριτική ή είναι πολιτικό όργανο; Κατά τη γνώμη μου είναι και τα δύο. Δηλαδή είναι μία πολιτική Επιτροπή, ένα πολιτικό όργανο, στο οποίο έχει ανατεθεί από το νόμο και από την απόφαση της Ολομελείας της Βουλής ένα έργο που θα το ασκήσει με ορισμένα δικαιώματα τα οποία είναι παραπλήσια ή που ταυτίζονται με τα δικαιώματα του ανακριτή. Δεν σημαίνει όμως αυτό ότι γινόμαστε καθαρά ανακριτές και έχουμε τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις των ανακριτών. Εμείς δεν παύουμε να είμαστε πολιτικό όργανο και το πλαίσιο των αρμοδιοτήτων μας το χαράσσει η απόφαση της Ολομελείας της Βουλής.

Λέει η απόφαση της Βουλής: "Συνιστά Εξεταστική των πραγμάτων Επιτροπή για την έρευνα, συγκέντρωση και αξιολόγηση των στοιχείων της υπόθεσης της κυπριακής τραγωδίας, που επικράτησε να ονομάζεται "Φάκελος της Κύπρου"..... ". Αυτό είναι το πλαίσιο των ενεργειών μας. Εμείς λοιπόν είμαστε υποχρεωμένοι να ερευνήσουμε, να συγκεντρώσουμε και να αξιολογήσουμε τα στοιχεία που συνθέτουν την υπόθεση της κυπριακής τραγωδίας. Το πραξικόπημα κατά του Μακαρίου και η τουρκική εισβολή αποτέλεσαν νομίζω το αποκορύφωμα της τραγωδίας. Η τραγωδία όμως άρχισε από πριν. Δεν είναι δυνατό να μη συναρτηθεί με ορισμένες προηγούμενες πράξεις. Δεν μπορούμε π.χ. να πούμε

./.

ή και τους συνεργούς

-65-

ότι η επιστολή του Μακαρίου προς το Γκιζίκη ή η δολοφονική απόπειρα κατά του Μακαρίου ή η απομάκρυνση της μεραρχίας από την Κύπρο, είναι γεγονότα έξω από το αντικείμενο και τα ενδιαφέροντα της Επιτροπής. Κάπου βέβαια πρέπει να σταθούμε. Το καταλαβαίνω. Θα ξεκινήσουμε από τις 15 Ιουλίου 1974. Και γι'αυτό κύριε Πρόεδρε, νομίζω ότι θα μπορούσατε από αύριο κιόλας, με την ομόφωνη εξουσιοδότηση της Επιτροπής, να ζητήσετε απότα Υπουργεία Εξωτερικών, Δικαιοσύνης και Εθνικής 'Αμυνας, να μας δώσουν όποια έγγραφα έχουν σχέση με το πραξικόπημα της 15ης -7-1974 και να επιφυλαχθείτε των δικαιωμάτων της Επιτροπής, για να ζητήσετε και τα υπόλοιπα έγγραφα, που αναφέρονται στην κυπριακή τραγωδία. 'Ετσι νομίζω ότι από την ερχόμενη εβδομάδα μπορούμε να αρχίσουμε την εξέταση των στοιχείων αυτών.

Επίσης θα ήθελα να πω, ότι δεν συμφωνώ με την άποψη που υποστήριξε ο κ. Μπλέτσας, ότι είμαστε ανακριτική αυστηρά Επιτροπή και πρέπει να περιοριστούμε σε μια ποινική μόνο αξιολόγηση των γεγονότων.

<u>Σ.ΜΠΛΕΤΣΑΣ:</u> Απορία διατύπωσα περισσότερο κύριε συνάδελφε.

<u>Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ:</u> Δεν είναι μόνο ποινική η προσπάθεια αξιολόγησης που θα κάνουμε. Αυτό θα αποτελέσει ένα από τα θέματα με τα οποία θα ασχοληθεί η Επιτροπή. Υπάρχουν και άλλα θέματα. Και ακόμη , γιατί να ασχοληθούμε μόνο με τον αβρουμε τους φυσικούς αυτουργούς της δολοφονικής απόπειρας κατά του Μακαρίου και να μην ασχοληθούμε και με τους ηθικούς αυτουργούς ή και τους συνεργούς της πράξης αυτής; Δεν είναι ποι-

./.

-66- Η ή του συνεργού;

νικώς αξιολογήσιμη και η πράξη του ηθικού αυτουργού Και δεν μπορεί να αποτελέσει στοιχείο για την ποινική αξιολόγηση ενός αδικήματος, π.χ. της προδοσίας;

Εγώ κύριε Πρόεδρε, από τη στιγμή που η απόφαση της Βουλής μας περιορίζει στα δύο αυτά γεγονότα του πραξικοπήματος και της εισβολής δεν θεωρώ τίποτα άλλο δεδομένο παρά μόνο αυτά τα δύο γεγονότα. Όλα τα άλλα είναι ερευνητέα.

Δεν συμφωνώ με την πρόταση να κληθούν από την αρχή στην Επιτροπή προσωπικότητες του κύρους που ειπώθηκε για να καταθέσουν και να χαράξουν κατά κάποιο τρόπο τη γραμμή που θα ακολουθήσουμε. Οι κύριοι οσοδήποτε επαΐοντες και αν είναι θα έρθουν ως μάρτυρες εδώ και επομένως εμείς θα πρέπει προηγουμένως να έχουμε αποφασίσει το τι θα τους ρωτήσουμε.

Σχετικά με την αίθουσα που θα συνεδριάζουμε, η δική μου γνώμη είναι οι συνεδριάσεις της Επιτροπής να γίνονται εδώ και η αίθουσα Τροπαίων να χρησιμοποιηθεί, αφού διαρρυθμιστεί κατάλληλα, ως γραφείο της γραμματείας της Επιτροπής.

Στο θέμα της δημοσιότητας, διαφωνώ και με κ. Κάππο και με την κ. Συνοδινού. Δεν πρέπει να γίνεται στον τύπο τίποτα σχετικό με τις συζητήσεις. Είμαστε υποχρεωμένοι να σεβαστούμε απόλυτα τη διάταξη του Κανονισμού, που επιβάλλει τη μυστικότητα των συνεδριάσεων.

<u>Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ:</u> (Πρόεδρος) Κύριοι συνάδελφοι, πριν δώσω το λόγο στους κυρίους συναδέλφους που ζήτησαν να δευτερολογήσουν θα ήθελα να πω λίγα πράγματα.

Πιστεύω ότι όλα όσα ακούστηκαν ήταν πολύ χρήσιμα και προαγωγικά του έργου μας.

./.

-67-

Νομίζω ότι οι περισσότεροι ή μάλλον όλοι συμφωνήσατε με την εισήγησή μου. Βεβαίως όμως τη φωτίσατε περισσότερο και τη διευρύνατε.

Θα απαντήσω μόνο σ'ορισμένα θέματα που κάπως ξεφεύγουν από εκείνα που πρότεινα εγώ.

Καταρχήν θα ήθελα να δώσω μία διευκρίνιση στο ζήτημα που έθεσε ο κ. Κάππος σχετικά με τη δημοσιότητα στον τύπο των πολιτικών προτάσεων.

Πράγματι δεν υπάρχει θέμα, για να αποφασίσουμε. Είναι θέμα που ρυθμίζεται ρητά από τον Κανονισμό. Ο Κανονισμός δεν μας επιτρέπει τη δημοσιότητα των συζητήσεών μας. 'Ηθελα όμως να συζητηθεί το θέμα για να φωτιστεί και να πειστεί ο κ. Κάππος.

Θαμου επιτρέψετε στο σημείο αυτό να μεταφέρω μία εμπειρία που απέκτησα στα 4 προηγούμενα χρόνια: χωρίς να θέλω να μειώσω κανέναν άλλο συνάδελφο, ο κ. Κάππος και όλοι οι συνάδελφοι του Κ.Κ.Ε. έδειξαν πάντα ένα σεβασμό στην τήρηση του Κανονισμού, που ομολογουμένως βέβαια τηρήθηκε από όλους τους συναδέλφους. Πιστεύω λοιπόν ότι και σ'αυτό το συγκεκριμένο θέμα θα τηρηθεί ο Κανονισμός, εφόσον διαπιστώνεται ότι πράγματι ο Κανονισμός επιβάλλει τη μυστικότητα των συζητήσεών μας.

'Ηθελα επίσης να απαντήσω στην πρόταση του κ. Τρίτση, να πάει μία ομάδα συναδέλφων βουλευτών στα Υπουργεία Εθνικής 'Αμυνας, Εξωτερικών και Δικαιοσύνης, για να φροντίσει για τη συγκέντρωση των στοιχείων. Η πρόταση αυτή δεν νομίζω ότι εξυπηρετεί κανένα σκοπό, Η ομάδα των συναδέλφων που θα πάει σ'οποιοδήποτε από τα Υπουργεία αυτά, θα επισκεφθεί φυσικά το γραφείο του Υπουργού και εκεί θα

./.

της φέρουν τα έγγραφα, τα οποία θα στείλουν σε μας. Τι έννοια έχει λοιπόν η σύσταση μιας τέτοιας ομάδας;

Το σωστότερο είναι να απευθύνουμε προς τους αρμόδιους Υπουργούς ένα έγγραφο με το οποίο θα ζητάμε να μας παραδώσουν όλα τα στοιχεία τα σχετικά με την υπόθεσή μας. Από κάποιο συνάδελφο τέθηκε το θέμα της διατύπωσης από την Επιτροπή του περιεχομένου αυτού του εγγράφου. Θα μου επιτρέψετε να μη συμφωνήσω. Φυσικά μπορούμε να δούμε όλοι μαζί σε γενικές γραμμές την ουσία αυτού του εγγράφου. 'Ομως η διατύπωσή του δεν μπορεί να έλθει αυτή τη στιγμή στην Επιτροπή. Το έγγραφο θα το απευθύνω εγώ στους Υπουργούς. Αν εν συνεχεία διαπιστωθεί, ότι η διατύπωσή του δεν ήταν επαρκής, μπορούμε να συντάξουμε και να στείλομε και ένα δεύτερο έγγραφο.

'Οσον αφορά την εξέταση ορισμένων προσώπων πριν από τη συγκέντρωση και τη μελέτη κάποιου υλικού, για να πω την αλήθεια δεν το βρίσκω τόσο απαραίτητο. Αλλά αν υπάρξουν συγκεκριμένες προτάσεις για ορισμένα πρόσωπα να έλθουν να τους ακούσουμε, δεν έχω αντίρρηση, εφόσον η Επιτροπή συμφωνεί, να τα καλέσουμε. Εδώ ακούστηκαν δύο μόνο ονόματα των κυρίων Γ. Μαύρου και Π.Κανελλόπουλου. Πάντως είναι σωστό αυτό που είπε η κ. Συνοδινού, ότι για το θέμα της Κύπρου γράφτηκαν πάρα πολλά βιβλία και τα γεγονότα είναι περίπου γνωστά. Εμείς καλούμαστε να τα επαληθεύσουμε. Το να καλέσουμε λοιπόν πρόσωπα, που ήδη έχουν διατυπώσει τη γνώμη τους και έχουν ήδη διαμορφώσει μία εικόνα των γεγονότων, δεν το βρίσκω ούτε πολύ χρήσιμο ούτε σκόπιμο. Εκτός από αυτό πρέπει να λάβουμε υπόψη μας

./.

-69-

και την εντύπωση που θα δημιουργηθεί, αν καλέσουμε στην αρχή δύο-τρία πρόσωπα και μετά σταματήσουμε, γιατί δεν θα έχουμε το απαραίτητο υλικό. Θα δώσουμε την εικόνα ότι το ενδιαφέρον της Επιτροπής εξαντλήθηκε στην εξέταση αυτών των δύο-τριών ανθρώπων.

Σχετικά με το ενημερωτικό δελτίο τύπου, που πρότεινε η κ. Συνοδινού να εκδίδουμε, θα ήθελα να πω το εξής. Πραγματικά η κοινή γνώμη μας παρακολουθεί με πολύ ενδιαφέρον. Δεν ξέρω πώς ίσως θα μπορούσε αυτό το θέμα του ενημερωτικού δελτίου να διαμορφωθεί αργότερα. Νομίζω όμως ότι είναι λίγο και θέμα πολιτικό, δηλαδή θέμα που απαιτεί σχετικές αποφάσεις των κομμάτων. Εκτός από αυτό πιστεύω ότι και ο Κανονισμός δεν μας επιτρέπει να προχωρήσουμε στην έκδοση αυτού του ενημερωτικού δελτίου.

Ένα άλλο θέμα πρακτικό που τέθηκε είναι πώς θα γίνεται η μελέτη των φακέλων. Ένας τρόπος που θα μας διευκολύνει στη μελέτη τους, είναι να βγαίνουν π.χ. 5 φωτοτυπημένα αντίγραφα, στα μηχανήματα φυσικά που διαθέτει η Βουλή. Δεν συμφωνώ με την άποψη να χωριστούμε σε ομάδες εργασίας. Οπωσδήποτε αυτό δεν πρέπει να γίνει, διότι και πρακτικώς δεν πρόκειται σε τίποτα να ωφελήσει, αλλά και διότι νομίζω ότι όλοι μαζί πρέπει να συμμετέχουμε στις εργασίες της Επιτροπής. Εκείνο που μπορεί να γίνει είναι να ορίσουμε κάποιον ατύπως ως εισηγητή.

Επίσης δεν συμφωνώ με την πρόταση του κ. Παπαληγούρα, οι συνάδελφοι να παίρνουν τα έγγραφα, για να τα μελετήσουν, σπίτι τους. Δεν είναι θέμα εμπιστοσύνης προς τους συναδέλφους, αλλά είναι θέμα απωλείας και διαφύλαξης του απορρήτου των εγγράφων. Νομίζω ότι οπωσδήποτε θα πρέπει τα έγγραφα να μένουν εδώ. Βέβαια υπάρχουν πολλές τεχνικές δυσκολίες.

./.

Ο κ. Πρόεδρος της Βουλής, όπως σας είπα, υποσχέθηκε ότι θα φροντίσει αργότερα να μας διαθέσει ένα χώρο για γραφείο, γιατί αυτή τη στιγμή δεν υπάρχει στο κτίριο της Βουλής διαθέσιμος χώρος.

Α.ΤΡΙΤΣΗΣ: Να ζητήσουμε από την Κυβέρνηση γραφεία.

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Δεν είναι τόσο εύκολο να γίνει αυτό, κύριε Τρίτση. Υπάρχει κάποια παράδοση των Επιτροπών αυτών. Έχουν συσταθεί περίπου 8 Επιτροπές. Καμιά δεν επετράπη να φύγει από το κτίριο της Βουλής. Και μάλιστα υπήρξε και μία Επιτροπή με αντικείμενο εξίσου πολύ σοβαρό με της δικής μας Επιτροπής. Η Επιτροπή του 1964 είχε αναλάβει την έρευνα για προσωπικότητες πρώτου πολιτικού μεγέθους και η Επιτροπή αυτή δεν έφυγε από το μέγαρο της Βουλής.

Όλα αυτά τα θέματα θα τα εξετάσουμε και θα τα συζητήσουμε και πάλι. Όμως προς το παρόν εγώ νομίζω ότι πρέπει να ξεκινήσουμε με τις δυνατότητες που έχουμε αυτή τη στιγμή, να προσπαθήσουμε να ξεπεράσουμε αυτές τις αντιθέσεις και να δούμε ποιος είναι πρακτικά ο καλύτερος τρόπος μελέτης των στοιχείων που θα μας δίνονται.

Κ.ΓΙΑΤΡΑΚΟΣ: Το θέμα είναι κύριε Πρόεδρε, πώς θα δουλέψουμε, εφόσον δεν υπάρχει αίθουσα διαθέσιμη στο κτίριο της Βουλής και δεν μπορούμε να παίρνουμε τα έγγραφα, για να τα μελετήσουμε, σπίτι μας.

./.

-71-

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Κύριε Γιατράκο, δεν υπάρχει λόγος να δημιουργείται αμέσως αίσθημα απογοήτευσης. Θα δούμε πώς θα αντιμετωπίσουμε την κατάσταση. Είπα ότι έχουμε τις αίθουσες 143 και 144, όπου συνεδριάζουν οι κοινοβουλευτικές επιτροπές. Δίπλα από τις αίθουσες αυτές είναι το γραφείο του γραμματέα, ώσ ν —— θα έχει τους φακέλους. Θα είναι δύσκολο να παίρνουμε τους φακέλους από το γραφείο του γραμματέα και να τους μελετούμε στην αίθουσα 143 ή 144;

Γ.ΠΕΡΑΚΗΣ: Έχω την αίσθηση, ότι η αίθουσα Τροπαίων αν διαρρυθμιστεί κατάλληλα θα λύσει το πρόβλημά μας.

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ:(Πρόεδρος) Κύριοι συνάδελφοι, υπάρχουν ορισμένες τεχνικές λεπτομέρειες που εμείς δεν τις ξέρουμε. Τις ξέρουν εκείνοι που έχουν την υπευθυνότητα του χώρου του κτιρίου. Εκτός από την αίθουσα Τροπαίων, ίσως υπάρχουν και άλλοι χώροι, τους οποίους μπορούμε να χρησιμοποιήσουμε για γραφείο. Δεν είναι θέμα όμως που μπορούμε να το λύσουμε αυτή τη στιγμή εμείς. Σας μετέφερα τη διαβεβαίωση του κ. Προέδρου της Βουλής, ότι θα φροντίσει να μας διαθέσει τον κατάλληλο χώρο. Θα συζητήσω με τον κ. Πρόεδρο και πάλι το πρόβλημά μας.

Α.ΣΥΝΟΔΙΝΟΥ: Το εντευκτήριο της Βιβλιοθήκης είναι ο ιδεώδης χώρος.

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: Δεν λέω όχι κ. Συνοδινού. Θα το συζητήσω με τον κ. Πρόεδρο.

./.

Κύριοι συνάδελφοι, έγινε συζήτηση για τα γεγονότα που θα αποτελέσουν το αντικείμενο της έρευνάς μας. Εγώ εμμένω σ'αυτό που είπα στην αρχή και νομίζω ότι ουσιαστικά είμαστε όλοι σύμφωνοι και επομένως δεν υπάρχει λόγος να επανερχόμαστε.

Ο κ. Τρίτσης έθεσε θέμα συμφωνίας με την Κύπρο, για την εξέταση κυπρίων. Το θέμα είναι καθαρά νομικό και δεν είναι τόσο εύκολο. Το να υποχρεώσουμε πολίτη άλλου κράτους να καταθέσει είναι θέμα μιας σύμβασης , μιας συμφωνίας διακρατικής. Δεν μπορούμε λοιπόν εμείς να υποδείξουμε τη σύναψη μιας τέτοιας σύμβασης ή συμφωνίας. Εμείς μπορούμε μόνο να θέσουμε αυτό το ζήτημα όταν θα προκύψει, δηλαδή όταν θα δούμε ότι είναι αναγκαίο να εξετάσουμε ορισμένους κυπρίους. Όμως αν θέλετε μπορούμε και από τώρα να θέσουμε το ζήτημα στους αρμόδιους Υπουργούς. Αλλά εν πάση περιπτώσει δεν είναι τόσο σπουδαίο και άμεσο θέμα, για να το διευρύνουμε και να το εμβαθύνουμε.

Η δική μου γνώμη είναι ότι οι περισσότεροι Κύπριοι ευχαρίστως θα έλθουν να καταθέσουν.

<u>Α.ΤΡΙΤΣΗΣ:</u> Κύριε Πρόεδρε, η πρότασή μου αναφερόταν στο ότι θα πρέπει από σήμερα να επιδιώξουμε μία οργανική διασύνδεση με την Κυπριακή Πολιτεία σ'όλα τα επίπεδα, για να προχωρήσουμε από κοινού στην εξέταση του κοινού εθνικού προβλήματος. Το πρόβλημα είναι γενικότερο. Δεν περιορίζεται μόνο στην εξέταση Κυπρίων πολιτών.

<u>Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ:</u> (Πρόεδρος) Είναι θέμα της Επιτροπής μας αυτό κ.Τρίτση;

<u>Α.ΤΡΙΤΣΗΣ:</u> Βεβαίως, Όλη η ευθύνη για την έρευνα έχει περάσει στην

./.

-73-

Επιτροπή κύριε Πρόεδρε. Δεν έχει περάσει μερικώς στην Επιτροπή μία εξεταστική ευθύνη για κάποια συγκεκριμένα γεγονότα.

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Δεν πρέπει να ξεχνούμε ότι η Κύπρος είναι ένα χωριστό κράτος. Επομένως η Επιτροπή μας δεν νομίζω ότι μπορεί απευθείας να δημιουργήσει αυτή την οργανική διασύνδεση. Αυτή την οργανική σύνδεση τη δημιουργεί το κράτος.

Κ.ΜΠΑΝΤΟΥΒΑΣ: Σ'επίπεδο Βουλών θα γίνει αυτό κύριε Πρόεδρε.

Α.ΤΡΙΤΣΗΣ: Κύριε Πρόεδρε, μπορούμε να ζητήσουμε αρμοδίως, ως πρόταση της Επιτροπής, να υπάρξει μία οργανική διασύνδεση μεταξύ Ελλάδας και Κύπρου.

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Δεν έχω αντίρρηση, να το ζητήσουμε. Στη διάρκεια της συζήτησης ειπώθηκε, ότι θα πρέπει σήμερα να αποφασίσουμε για ορισμένα διαδικαστικά θέματα, όπως το θέμα της τήρησης στενογραφημένων πρακτικών και κατ'αντιστοιχίαν και μαγνητοταινιών. Επαναλαμβάνω, ότι, αν η Επιτροπή αποφασίσει τελικά να τηρηθούν στενογραφημένα πρακτικά, θα πρέπει σύμφωνα με το άρθρο 33 του Κανονισμού να ζητήσουμε την έγκριση του Προέδρου της Βουλής.

Η δική μου γνώμη στο θέμα αυτό είναι η εξής. Επειδή μπροστά μας έχουμε ένα έργο διαφορετικό από αυτό των συζητήσεών μας, έχουμε έργο κυρίως διερεύνησης γεγονότων, πιστεύω ότι είναι πολύ νωρίς να το ζητήσουμε από τον Πρόεδρο. Εγώ θα έλεγα να το αφήσουμε για αργότερα.

./.

Κ.ΚΑΠΠΟΣ: Το έργο μας είναι ιστορικό κύριε Πρόεδρε και πρέπει να τηρηθούν οπωσδήποτε στενογραφημένα πρακτικά.

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Σχετικά με την εφαρμογή της διάταξης της παρ. 8 του άρθρου 27, νομίζω ότι είναι θέμα που δεν χρειάζεται συζήτηση. Είναι ξεπερασμένο αφ'εαυτού. Ή θέλει η Κυβέρνηση να ανοίξει ο φάκελος της Κύπ ή δεν θέλει.

Μ.ΕΒΕΡΤ: Σ'αυτό το σημείο κύριε Πρόεδρε θα ήθελα να πω το εξής: Το ερώτημα και η αναζήτηση των φακέλων πρέπει να έχει μία χρονολογική σειρά. Βεβαίως θα ζητήσουμε όλο το υλικό, αλλά για να μην πελαγοδρομήσουμε, το πρώτο βασικό που θα ζητάμε πρέπει να είναι όλο το σχετικό αρχείο, που υπάρχει πάνω στο θέμα της κυπριακής τραγωδίας, δηλαδή στο πραξικόπημα και την τουρκική εισβολή στην Κύπρο. Είναι ενδεχόμενο όμως κύριε Πρόεδρε να θεωρήσει το Υπουργείο Εθν.Αμύνης ή το Υπουργείο Εξωτερικών ότι ορισμένα έγγραφα δεν πρέπει να παραδοθούν. Δίνει αυτή τη δυνατότητα ο Κανονισμός. Θα παρακαλέσω λοιπόν σ'αυτή την περίπτωση, στην απαντητική επιστολή το Υπουργείο να μας λέει, ότι δεν εστάλησαν ορισμένα έγγραφα, που αναφέρονται στα τάδε θέματα.

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Αυτό που ζητάτε είναι ανέφικτο.Αρνητικό γεγονός δεν αποδεικνύεται. 'Αλλωστε σας είπα ότι στα Υπουργεία δεν έχει γίνει εργασία τέτοια, ώστε να υπάρχει ένας ολοκληρωμένος φάκελος.

Μ.ΕΒΕΡΤ: Τότε η Κυβέρνηση κύριε Πρόεδρε δεν ήταν έτοιμη να προχωρήσει στη διαδικασία, που ξεκίνησε.

./.

-75-

M.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Η Κυβέρνηση κύριε συνάδελφε, τώρα ανοίγει το φάκελο της Κύπρου. Τι θέλατε, να έκανε η Κυβέρνηση τη συγκέντρωση των στοιχείων και να τα έδινε στην Επιτροπή; Ειλικρινά δεν σας καταλαβαίνω.

Ο κ. Κάππος έχει το λόγο.

K.ΚΑΠΠΟΣ: Κύριε Πρόεδρε, θα αρχίσω από το θέμα των σχέσεών μας με τον τύπο. Βεβαίως ο Κανονισμός προβλέπει, ότι οι συνεδριάσεις των Επιτροπών, όλων των Επιτροπών γενικά, στερούνται δημοσιότητας. 'Ομως είναι γνωστό τι συμβαίνει μέχρι σήμερα.

Η πρόταση που έκανα ήταν η εξής: όταν κάποιος από μας κάνει στην Επιτροπή μία πολιτική καθαρά πρόταση- εγώ προτείνω να αρχίσουμε την εξέταση των γεγονότων από το 1962 προχωρώντας μέχρι το 1974 ή προτείνω κάποιο μάρτυρα- πλειοψηφία της Επιτροπής απορρίπτει την πρόταση, να έχουμε το δικαίωμα να πούμε στον τύπο ότι κάν με αυτή την πρόταση, την οποία απέρριψε η πλειοψηφία της Επιτροπής. Η πρότασή μου αυτή ήταν. Σ'αυτό περιορίζεται.

Εν πάση περιπτώσει εμείς είμαστε αντίθετοι με τη μυστικότητα των συνεδριάσεων, επιφυλάσσομαι όμως γιατί δεν έχω σαφή εξουσιοδότηση να συγκεκριμενοποιήσω την τοποθέτησή μας πάνω σ'αυτό το ζήτημα.

Θα ήθελα επίσης να επαναλάβω ορισμένες προτάσεις είτε δικές μο είτε των κυρίων συναδέλφων, με τις οποίες συμφων

1. Πρέπει φυσικά να εξεταστούν βασικά τα γεγονότα του 1974, αλλά θεωρούμε απαραίτητο να έχουμε τη δυνατότητα να εξετάσουμε

./.

μάρτυρες και έγγραφα από το 1962 και μετά.

2. Συμφωνούμε με την τήρηση στενογραφημένων πρακτικών.

3. Συμφωνούμε στο θέμα της δικαστικής συνδρομής με την Κύπρο. Νομίζω ότι ίσως να υπάρχει διμερής σύμβαση Ελλάδας-Κύπρου για δικαστική συνδρομή.

4. Η τυχόν εφαρμογή της διάταξης της παρ. 8 του άρθρου 27, θα αποτελούσε υποβάθμιση της Επιτροπής μας. Δεν μπορεί ο οποιοσδήποτε υπάλληλος του Υπουργείου Εξωτερικών ή του Υπουργείου Εθνικής Άμυνας, να θεωρείται ανώτερος από το βουλευτή.

Συμφωνώ βέβαια ότι τα έγγραφα που θα δοθούν στην Επιτροπή δεν πρέπει να απομακρύνονται από το γραφείο της γραμματείας. Η μελέτη τους θα γίνεται εκεί. Αλλά δεν συμφωνώ ο Υπουργός να έχει τη δυνατότητα να αρνηθεί την παράδοση ενός εγγράφου, αν π.χ. εγώ έχοντας την καταγγελία ότι υπάρχει σήμα για κάποιο θέμα του ζητήσω το σχετικό έγγραφο.

Νομίζω λοιπόν ότι πρέπει να πάρουμε μία απόφαση που να δεσμεύει την Κυβέρνηση.

5. Επίσης, νομίζω ότι πρέπει αμέσως να ζητήσουμε τα σχετικά έγγραφα της περιόδου 1967-1974 από τους Υπουργούς Εξωτερικών και Εθνικής Άμυνας και να ετοιμαστούμε και στο θέμα των προσώπων, που θα καλέσουμε ως μάρτυρες, ώστε ενδεχόμενα το θέμα αυτό να αποτελέσει αντικείμενο της συζήτησής μας στην επόμενη συνεδρίαση.

<u>Μ.ΕΒΕΡΤ:</u> Κύριε Πρόεδρε, θα συμφωνήσω μαζί σας, ότι δεν είναι δυνατό όλο αυτό το απόρρητο κατά κάποιο τρόπο υλικό, που υπήρχε μέχρι σήμερα, να βρίσκεται στα σπίτια των κυρίων συναδέλφων. Θα

./.

-77-

ήταν το ευκολότερο των πραγμάτων, στο σπίτι κάποιου από τους τριάντα συναδέλφους να γίνει μία διάρρηξη και να κλαπεί όλο το υλικό. Θα συμφωνήσω με την άποψή σας , ότι ένας τρόπος που θα μας διευκολύνει στη μελέτη των εγγράφων είναι να υπάρχουν πέντε ή έξι αριθμημένα αντίγραφα. Νομίζω λοιπόν ότι στο θέμα αυτό θα βρούμε μία λύση. Θα μπορεί ταυτόχρονα να γίνεται η έρευνα των στοιχείων μέσα σ'αυτό το χώρο και ταυτόχρονα βεβαίως θα προχωρούμε στις διαδικασίες και στις αναλύσεις, έχοντας σημειώσεις και έχοντας το αρχείο μέσα στην αίθουσα της συνεδρίασης , ώστε να μπορούμε κατά τη διάρκεια της συζήτησης να ζητάμε κάποιο έγγραφο βοηθητικό.

Επανέρχομαι στο θέμα που έθιξα προηγουμένως. Η άποψη όλης της Επιτροπής προς την Κυβέρνηση είναι, ότι όλα τα στοιχεία πρέπει να έλθουν στη δημοσιότητα, γι'αυτό άλλωστε και η Κυβέρνηση αποφάσισε να ανοίξει το φάκελο της Κύπρου. Παρ'όλα αυτά επειδή είναι ενδεχόμενο είτε ο Υπουργός Εθνικής Άμυνας είτε ο Υπουργός Εξωτερικών να πιστέψει κάποια δεδομένη στιγμή, ότι κάποιο έγγραφο δεν πρέπει να δοθεί στη δημοσιότητα, επιμένω ότι σ'αυτή την περίπτωση θα πρέπει οι Υπουργοί να είναι υποχρεωμένοι να μας πουν ότι δεν μας στέλνουν το τάδε έγγραφο που αναφέρεται στο τάδε θέμα. Να ξέρουμε δηλαδή, έστω σε γενικές γραμμές, σε ποια έκταση δεν έχουμε γίνει κοινωνοί ορισμένων γεγονότων. Διαφορετικά φοβούμαι, ότι είναι πιθανόν στη διάρκεια μιας διαδικασίας, π.χ. όταν εξετάζουμε ένα μάρτυρα και ενώ θα έχουμε την αντίληψη πως γνωρίζουμε όλα τα έγγραφα ———— να διαπιστώσουμε, ότι δεν ξέρουμε ένα-δύο βασικά.

./.

Δεν θα συμφωνήσω με τον κ. Κάππο, ότι πρέπει αμέσως, από την επόμενη συνεδρίαση, να αρχίσουμε να καλούμε τους μάρτυρες.

Κ.ΚΑΠΠΟΣ: Να κάνουμε προτάσεις είπα.

Μ.ΕΒΕΡΤ: Αν όμως την επόμενη εβδομάδα έχουμε τις απαντήσεις από τους Υπουργούς και αφού τις μελετήσουμε 7-8 ημέρες, στη συνέχεια θα μπορέσουμε να αρχίσουμε να συζητάμε για τη σειρά και την κατάταξη των μαρτύρων. 'Εχει πολύ μεγάλη σημασία με ποια σειρά θα κληθούν οι μάρτυρες.

Δ.ΛΙΒΑΝΟΣ: Η ουσία κύριοι συνάδελφοι, είναι μία. Δυστυχώς πρέπει να δεχθούμε, τουλάχιστον εγώ σχεδόν το γνωρίζω, ότι δεν υπάρχει "φάκελος". Καλύτερα ίσως από μένα θα είναι ενήμερος ο συνάδελφος ο κ. Ζακολίκος, ο οποίος στο παρελθόν διετέλεσε Υφυπουργός Εθνικής Αμύνης. Και θα είμαι συγκεκριμένος: κύριε Ζακολίκο υπάρχει αυτή τη στιγμή ντοσσιέ για τα γεγονότα εκείνα;

Π.ΖΑΚΟΛΙΚΟΣ: Το θέμα αυτό δεν ήταν μέσα στα αντικείμενα της αρμοδιότητάς μου.

Δ.ΛΙΒΑΝΟΣ: Θα ήθελα να κάνω μία παρατήρηση σ' αυτό, γιατί ήμουν βέβαιος ότι θα μου δίνατε αυτή την απάντηση. Δεν υπάρχει έλληνας που να μην ενδιαφέρεται, όταν μάλιστα είναι πολιτικός, για το μεγάλης σημασίας αυτό θέμα.

./.

-79- Η συνωμοσία αναφέρθηκε στο κ. Σαμπάκη

Ως Υφυπουργός Εθνικής Αμύνης οπωσδήποτε και χωρίς να έχετε αρμοδιότητα, ζητήσατε πληροφορίες και ξέρετε πολύ καλά αυτά τα οποία λέω. Επομένως, χωρίς να μου δώσετε απάντηση, προχωρώ.

Υπάρχει κύριοι συνάδελφοι η πληροφορία, την οποία ανέγραψε άλλωστε και η "Daily Telegraph" : "μυστική συνάντησις πολιτικού έλληνος με τον Ετσεβίτ και τον Κίσσινγκερ". Νομίζω ότι είναι ένα θέμα με το οποίο η Επιτροπή πρέπει αμέσως να ασχοληθεί.

Κύριε Πρόεδρε πράγματι απ'ότι βλέπω δεν υπάρχει πλήρης προετοιμασία, ενώ θα έπρεπε να υπάρχει από όλους μας. Εγώ ήδη παραδίδω σε σας-όχι στη γραμματεία και ας κάνετε όπωςεσείς θέλετε- ας πούμε το στοιχείο α', για να αρχίσει η Επιτροπή. Δεν θα πω τι είναι, θα το ανακοινώσετε εσείς.

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Με συγχωρείτε κύριε συνάδελφε, είπατε ότι παραδίδετε αυτά τα στοιχεία σε μένα και όχι στη γραμματεία. Είναι δυνατό να γίνω εγώ προσωπικώς θεματοφύλακας όλων αυτών των στοιχείων;

Δ.ΔΙΒΑΝΟΣ: Θα τα παραδώσετε εσείς αν νομίζετε ότι πρέπει. Άλλωστε θα λάβει γνώση και η Επιτροπή. (Στο σημείο αυτό ο κ. Δ. Λιβανός έδωσε στον κ. Πρόεδρο δύο φακέλους, τους οποίους ο κ. Πρόεδρος παρέδωσε στη γραμματεία της Επιτροπής).

Ασφαλώς διαφωνώ με αυτά που είπε ο συνάδελφος ο κ. Μπλέτσας. Δεν είναι δυνατό να υποστηρίζουμε την άποψη, ότι μπορεί να ψάξουμε να βρούμε τους υποψήφιους δολοφόνους του "ανθρώπου" Μακαρίου. Εδώ κινδύνεψε όχι μόνο η Κύπρος, αλλά και η Ελλάδα από

./.

την ώρα που θα μπορούσαμε να έχουμε εμπλακεί σε πόλεμο. Επομένως δεν είναι δυνατό να σταθούμε στο να ψάξουμε να βρούμε ποιοι, πότε και γιατί θέλησαν να σκοτώσουν το Μακάριο.

Πιστεύω κύριε Πρόεδρε, ότι θα πρέπει να δεχθεί η Επιτροπή πως πρέπει να αρχίσουμε την εξέταση των γεγονότων από την περίφημη συνάντηση, η οποία έγινε στον Έβρο. Έχουμε όλα τα στοιχεία δεν χρειαζόμαστε φακέλους. Το Υπουργείο Εξωτερικών σας διαβεβαιώ, ότι δεν τους έχει. Άλλωστε ο Οικονόμου Μπούρας παραιτήθηκε, με αποτέλεσμα να αναλάβει το Υπουργείο Εξωτερικών αμέσως μετά ο Πιπινέλης, διότι ακριβώς δεν θέλησε ο δικτάτορας Παπαδόπουλος να δώσει ούτε στο Υπουργείο Εξωτερικών, σε καμία υπηρεσία, λόγο για ό,τι έκανε και για ό,τι εσχεδίαζε. Και έγινε αυτό το φιάσκο, ιδού έγινε στον Έβρο με αποτέλεσμα να γυρίσουν ντροπιασμένοι και να πανηγυρίζουν οι Τούρκοι.

Παρόντες ξέρουμε ποιοι ήταν. Αυτοί μπορεί να μπουν στον κατάλογο, αν συμφωνήσει η Επιτροπή. Δεν ήταν άλλοι από τους: Κόλλια, Σπαντιδάκη, Μπούρα, Γ. Παπαδόπουλο, Λαδά και Μέξη. Αυτά είναι δεδομένα. Αυτοί πρέπει να κληθούν να μας πουν για ποιο λόγο ξεκίνησαν αυτή την ιστορία, είδαν τις αντιδράσεις, έδωσαν τις οδηγίες, για να επακολουθήσει η γνωστή σύλληψη του Ντεκτάς, που είχε αλυσσιδωτές αντιδράσεις. Ο Γρίβας ήταν εκείνος που τα διέταξε. Δεν ζτι. Ούτε στοιχεία υπάρχουν, ούτε φαντάζομαι να πιστεύει η Επιτροπή ότι είναι δυνατό όλα αυτά να είχαν γίνει μ'έγγραφες διαταγές του Παπαδόπουλου προς το Γρίβα. Ήταν συνωμότες και οι δύο και δεν μπορούμε να τους φθάσουμε ποτέ. Αλλά και αν ακόμη

./.

-81-

υπήρξαν στοιχεία τα κατέστρεψαν από την πρώτη στιγμή που κάποιος τα βρήκε. Άλλωστε είναι δεδομένο και έχουμε-και θα επιτρέψετε να επιμείνω σ'αυτό- την έκθεση του Μπούρλα. Ο Μπούρλας είχε εντολή να δημιουργήσει εντυπώσεις γύρω από το τι πρόκειται να συμβεί στους έλληνες αξιωματικούς. Ούτε λίγο ούτε πολύ άφησε να εννοηθεί ότι θα ακολουθήσει σφαγή από τους μακαριακούς. Ο ίδιος όμως, πιθανόν διότι είχε τύψεις ή δεν ξέρω για ποιο άλλο λόγο, ενώ επισήμως διέσπειρε αυτές τις πληροφορίες και με έγγραφα και με ψιθύρους, ετορπίλλιζε από την άλλη μεριά λέγοντας, ότι όλα αυτά είναι ανύπαρκτα. Αποτέλεσμα: ανεκλήθη εντός ωρών και σκοτώθηκε εδώ από αυτοκίνητο!!!

Είναι λοιπόν δυνατό με τέτοιους συνωμότες να περιμένουμε, έως θα βρούμε έγγραφα και να περιμένει η Επιτροπή αυτή τη στιγμή ότι θα μας δώσει έγγραφα το Υπουργείο; Ποια να μας δώσει; Δεν υπάρχουν έγγραφα . Και αν υπάρχουν, υπάρχουν ορισμένα, τα οποία μπορεί ίσως να μας διαφωτίσουν, αλλά οπωσδήποτε ελάχιστα.

Τελειώνοντας, προτείνω κύριε Πρόεδρε να συνέλθουμε πάλι αύριο, να υπάρξει κάποια ημερησία διάταξη, όπως πρότεινε ο.κ.Παπαληγούρας, με αντικείμενο τη συζήτηση ως προς τον τρόπο με τον οποίο θα εξετάζονται οι μάρτυρες.

<u>Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ:</u> (Πρόεδρος) Να σας απαντήσω σ'αυτό. Οι μάρτυρες θα εξετάζονται από τον Πρόεδρο. Φυσικά θα μπορούν να υποβάλλουν ερωτήσεις και οι άλλοι συνάδελφοι. Αν δούμε, ότι οι ερωτήσεις των κ.κ. συναδέλφων λίγο-πολύ αποτελούν επανάληψη, θα εφαρμόσουμε άλλο σύστημα, π.χ. να μου δίνουν γραπτή την ερώτηση που θέλουν να υποβάλουν και αν εγώ κρίνω ότι χρειάζεται να υποβληθεί κανονικά θα

./.

την υποβάλω. Διαφορετικά θα λέμε ότι συνεχωνεύθη στις άλλες ερωτήσεις ή ότι υπήρξε απάντηση ή ότι δεν μπορεί να υπάρξει απάντηση κ.λ.π.

Δ.ΛΙΒΑΝΟΣ: Κύριε Πρόεδρε, θα ήθελα ακόμη να πω το εξής: Ο κ. Αβέρωφ έκανε στη Βουλή την πρόταση να ξεκινήσουμε από το 1950-1951, δηλαδή από την εποχή Κυβερνήσεως Πλαστήρα, με την παράδοση των τόμων τους οποίους δεν δέχθηκε η Κυβέρνηση κ.λ.π.. Δεν μπορούμε να ξεκινήσουμε από το 1950-51. Νομίζω ότι όριο είναι ο 'Εβρος. Από κει ξεκινάει στην ουσία η προετοιμασία του πραξικοπήματος και της διχοτόμησης. Και θα παρακαλέσω κύριε Πρόεδρε να τεθούν ορισμένες προτάσεις σε ψηφοφορία, ώστε να πάρουμε κάποιες αποφάσεις για να προχωρήσουμε. Διαφορετικά δεν θα τελειώσουμε ποτέ.

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Κύριε Λιβανέ, θέτετε ένα διαφορετικό τρόπο εργασίας. Εμείς είπαμε να απευθυνθούμε πρώτα στα Υπουργεία, να πάρουμε τα στοιχεία που θα μας στείλουν, να δούμε τι προκύπτει από αυτά και στη συνέχεια να καταρτίσουμε κατάλογο μαρτύρων . Τώρα εσείς λέτε ότι δεν υπάρχουν στοιχεία στα Υπουργεία και θα πρέπει να αρχίσουμε από μάρτυρες και από άλλα στοιχεία, που ίσως θα συγκεντρώσουμε ατομικά. Εγώ πιστεύω ότι δεν πειράζει αν καθυστερήσουμε μια βδομάδα ή 15 ημέρες ακόμη. Ας στείλουμε το έγγραφο στα Υπουργεία Εξωτερικώνκαι Εθνικής 'Αμυνας.Το Υπουργείο Δικαιοσύνης θα μας δώσει τις δικογραφίες, δεν χρειάζεται καν έγγραφο, αλλά και αν χρειαστεί θα το στείλουμε και θα πάρουμε τις δικογραφίες των γνωστών μηνύσεων. Είναι, όπως είπαμε, η εμπεριστατωμένη μήνυση του κύπριου

./.

-83-

Χατζηπαναγιώτου για τη δράση όλων των πραξικοπηματιών στην Κύπρο, η μήνυση του δημάρχου κ. Μπέη και υπάρχουν και δύο-τρεις άλλες. Ας πάρουμε λοιπόν τα στοιχεία αυτά και εφόσον διαπιστώσουμε, ότι δεν μας δίνεται τίποτα το αξιόλογο από τα Υπουργεία, συνεχίζουμε με τον τρόπο που προτείνατε.

Επίσης θα ήθελα να πω στον κ. Κάππο, αν στην επόμενη συνεδρίαση θέλει να μας δώσει τον κατάλογο των ανθρώπων, που πιστεύει ότι πρέπει να εξετάσουμε, να μας τον δώσει.Εγώ είπα ότι κάποια στιγμή θα καταρτίσουμε όλοι μαζί τον κατάλογο των [illegible], που πρόκειται να εξετάσουμε.

Ο κ. Τρίτσης έχει το λόγο.

<u>Α.ΤΡΙΤΣΗΣ:</u> Κύριε Πρόεδρε καταρχήν πιστέψτε με ότι ανησυχώ για την υποβαθμισμένη υλικοτεχνική υποδομή και ανησυχώ πιο πολύ, όσο περισσότερο ακούω τις λεπτομέρειες αυτού του θέματος. Πιστεύω ότι αναπόφευκτα θα υποβαθμιστεί και η εργασία της Επιτροπής. Ανησυχώ γιατί η υλικοτεχνική υποδομή, που φαίνεται να μας διατίθεται είναι ελλιπέστατη.Προσφέρομαι τεχνικά να συνεργαστώ μαζί σας να δούμε πώς πράγματι μπορούμε, έστω με τους χώρους που διαθέτει η Βουλή, να αντιμετωπίσουμε το θέμα.

Υπάρχει ένα σοβαρό μεθοδολογικό πρόβλημα, που είναι — η περιγραφή η βασική του προβλήματος, που πρόκειται να εξετάσουμε. Και θεωρώ ότι ενδεχομένως υπάρχει ο κίνδυνος να βρεθούμε σε αδιέξοδο αν ξεκινήσουμε με την άποψη ότι περιπτωσιολογικά θα φθάσουμε στο πρόβλημα και περιπτωσιολογικά σημαίνει από το ψάξιμο κάποιων στοιχείων να βρούμε τη συνέχεια.

Γιατί ξέρουμε ότι τα κρισιμότερα

./.

στοιχεία θα είναι ελλιπή. Συνεπώς δύο είναι οι λύσεις: ή με βάση τη δική μας γνώση διαμορφώνουμε το πρόβλημα, το περιγράφουμε ή καλούμε τους πιο έγκυρους και υπεύθυνους (και εννοώ "έγκυρους" από άποψη θέσης) να μας διατυπώσουν καταρχήν την περιγραφή του προβλήματος, όπως από αρμοδιότητα την έχουν. Συγκεκριμένα προτείνω κύριε Πρόεδρε, με το έγγραφο που θα στείλετε στο Υπουργείο Εθνικής Άμυνας να μη ζητάμε απλώς την παράδοση των στοιχείων που έχουν, αλλά να ζητήσουμε την περιγραφή της όλης υπόθεσης, που λέγεται "πραξικόπημα", που λέγεται "εισβολή", που λέγεται "κατοχή" και που θα συνοδεύεται μ'ένα παράρτημα στο οποίο θα αναφέρονται ποια στοιχεία συνολικά υπάρχουν γι'αυτά τα γεγονότα και ποια διατίθενται στην Επιτροπή. Μία σχετική περιεκτική έκθεση θα ήθελα να έχουμε και από το Υπουργείο Εξωτερικών.

Το κρίσιμο δηλαδή θέμα κύριε Πρόεδρε είναι, επαναλαμβάνω, η περιγραφή του προβλήματος, που έχουμε να εξετάσουμε και το οποίο ανησυχώ ότι δεν θα το εντοπίσουμε περιπτωσιολογικά με βάση κάποια έγγραφα, από τα οποία θα λείπουν τα πιο κρίσιμα.

Αυτός είναι ο ένας τρόπος, που τον θεωρώ έγκυρο. Ο άλλος, ο συμπληρωματικός, έχει δύο σκέλη και τα προτείνω και αυτά. Ακούσαμε τους αρχηγούς των κομμάτων πριν πάρουμε την εντολή και πριν διαμορφωθεί αυτή η Επιτροπή. Πιστεύω ότι θα μας βοήθαγε αυτή τη στιγμή αν ακούγαμε εδώ στην Επιτροπή και τους αρχηγούς των κυπριακών κομμάτων. Να ακούγαμε όχι μόνο την πολιτική τους θέση πάνω στο πρόβλημα, αλλά και το τι εισηγούνται στην Επιτροπή μας. Συμπληρωματικά νομίζω ότι σε πρώτη φάση θα ήταν χρήσιμο να ζητήσουμε να έρθουν να μας πουν την άποψή τους, ως προς το πώς θα προχωρήσουμε συστηματικότερα, δύο πρόσωπα που κατείχαν κρίσιμες θέσεις αμέσως μετά την επο-

./.

-85-

χή εκείνη, τον τότε Υπουργό Εξωτερικών κ. Γ.Μαύρο και τον τότε Υπουργό Εθνικής Άμυνας κ. Ευάγγ. Αβέρωφ.

Πιστεύω ότι αυτοί οι τρόποι που περιέγραψα κύριε Πρόεδρε, θα μας βοηθήσουν στο κρίσιμο μεθοδολογικό θέμα της περιγραφής του προβλήματος, ώστε να μπορέσουμε πιο συστηματικά να ξεκινήσουμε τη δουλειά μας.

Θα ήθελα επίσης κύριε Πρόεδρε να επαναλάβω μία πρόταση που έκανα και την οποία δεν σχολιάσατε: επειδή θα υπάρξουν έγκυρες γνώμες, αλλά κυρίως υλικό από απλό, μη επώνυμο, κόσμο, έκανα την πρόταση της "ανοικτής πρόσκλησης" προς τον ελληνικό και κυπριακό λαό. Και δεν με ανησυχεί το γεγονός ότι μπορεί, όπως ειπώθηκε, να απαντήσουν χιλιάδες. Ας δημιουργήσουμε την εμπιστοσύνη στον ελληνικό και κυπριακό λαό, ότι δίνουμε σ'όλους τη δυνατότητα να απευθυνθούν σε μας, για να μας διατυπώσουν κάποια άποψη ή να μας διαθέσουν κάποια στοιχεία.

<u>Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ:</u> (Πρόεδρος) Ξέρετε ποιος κίνδυνος υπάρχει, αν γίνει δεκτή η πρότασή σας; Οι χουντικοί να στείλουν την άποψή τους, όχι γιατί ενδιαφέρονται να φθάσει στην Επιτροπή, αλλά γιατί ενδιαφέρονται να την περάσουν στις εφημερίδες. Μ'όποιο δε τρόπο και αν θεμελιώνουν τις απόψεις τους εμείς δεν θα μπορούμε να απαντήσουμε, διότι δεν θα αρχίσει βέβαια η Επιτροπή διάλογο με τις εφημερίδες.

Δεν συμφωνώ λοιπόν με την πρόταση αυτή. Νομίζω ότι είναι κάπως επικίνδυνη. Ο α'χουντικός θα δημιουργήσει στην κοινή γνώμη μία εντύπωση ίσως ευνοϊκή για τον εαυτό του, για την κατάσταση εκεί και εμείς δεν θα μπορούμε να απαντούμε. Αυτή είναι η δική μου άποψη τουλάχιστον.

./.

-86-

Α.ΤΡΙΤΣΗΣ: Εμένα κύριε Πρόεδρε με απασχολεί το εξής: υπάρχει π.χ. ένας τότε στρατιώτης, που θέλει να καταθέσει στην Επιτροπή μας. Πώς θα έρθει; Πώς βρίσκεται;

Δ.ΛΙΒΑΝΟΣ: Κύριε Πρόεδρε, εδώ και μία εβδομάδα στις εφημερίδες έχουν αρχίσει διάφοροι κύριοι να στέλνουν σωρεία επιστολών. Δεν μπορούμε να αρχίσουμε να δεχόμαστε υποβολιμαίες προτάσεις.

Σ.ΑΚΡΙΤΑ: Κύριε Πρόεδρε, εγώ θα ήθελα μόνο να ρωτήσω ποιο ακριβώς θα είναι το αντικείμενο της επόμενης συνεδρίασης.

Κ.ΜΠΑΝΤΟΥΒΑΣ: Κύριε Πρόεδρε, νομίζω ότι πρέπει να συνοψίσουμε που καταλήγουμε, ποια είναι τα συμπεράσματα και ποιές προτάσεις κάνουμε.

Εγώ θα προτείνω:

1. Η μυστικότητα των συνεδριάσεων είναι εκ των ουκ άνευ.

2. Πρέπει να υπάρξει τήρηση των πρακτικών και τα πρακτικά να ελέγχονται από μας.

3. 'Οσον αφορά την ιεράρχηση των μαρτύρων θεωρώ, ότι εκτός από τις ειδικές περιπτώσεις εκείνων που θα μας προσεγγίσουν και θα είναι μέσα από τον πολιτικό και κοινωνικό μας περίγυρο, θα πρέπε να υπάρξει μία ιεράρχηση των μαρτύρων , όσου προέρχονται από τις τάξεις των πρωταγωνιστών της τραγωδίας.

Η δική μου λοιπόν άποψη είναι, ότι πρέπει να εξεταστούν παράγοντες, πολιτικοί, στρατιωτικοί, δημοσιογραφικοί, οικονομικοί. Υπάρχουν σήματα ξένων τραπεζών, ότι επίκειται τουρκική απόβαση στην Κύπρο 20 ημέρες προτού ενημερωθεί ο πολιτικός κόσμος στην

./.

Ελλάδα και ο εξόριστος στο εξωτερικό και οι στρατιωτικοί κύκλοι των Αθηνών. Όπως ξέρετε οι μεγάλες επιχειρήσεις που διακυβεύουν μεγάλα συμφέροντα σ'ένα συγκεκριμένο χώρο, έχουν πάντα τη δική τους καλή πληροφόρηση. Υπάρχουν τέτοια σήματα, Εγώ τουλάχιστον έχω μερικά.

Επίσης θα πρέπει να μελετηθεί αν θα εξεταστούν και ποιοι από τους κατάδικους του Κορυδαλλού.

Επίσης πρέπει να εξεταστούν οι διευθυντές των ραδιοφωνικών σταθμών του εξωτερικού της εποχής εκείνης, που ήσαν δέκτες στοιχείων και πληροφοριών από ολόκληρο το πολιτικό φάσμα μέσα και έξω από την Ελλάδα.

4. Θα πρέπει επίσης να υπάρξει μία συνεργασία μεταξύ της Ελληνικής Κυβέρνησης και της Κυπριακής Βουλής.

Συμφωνώ με την πρόταση του κ. Τρίτση να καλέσουμε την πολιτική ηγεσία της Κύπρου. Εγώ θα έλεγα και της Ελλάδας. Προτείνω επίσης να καλέσουμε παράγοντες της ΕΟΚΑ Β', όπως είναι ο Σταύρος Σταύρου. Ορισμένοι από τους παράγοντες αυτούς θα εξεταστούν υποχρεωτικά εδώ γιατί φοβούνται να κατέβουν στην Κύπρο. Άλλοι κατόπιν συννενοήσεώς τους θα εξεταστούν στην Κύπρο.

5. Νομίζω ότι έως την επόμενη συνεδρίαση θα πρέπει να υπάρχει ήδη γραμματεία και να υπάρχει δυνατότητα παράδοσης των στοιχείων. Εγώ θα μπορούσα αύριο να σας παραδώσω τις μηνύσεις που υποβλήθηκαν στην Κύπρο και εδώ, έχω αντίγραφα, και επίσης όλες τις καταθέσεις των κυπρίων, που έγιναν αμέσως μετά από την τραγωδία στα δικαστήρια και στον Υπουργό Δικαιοσύνης της Κύπρου.

./.

<u>Ι.ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ:</u> Κύριε Πρόεδρε, συμφωνώ απολύτως με τη μεθοδολογία που χαράξατε και με τη μέθοδο εργασίας που πρέπει να ακολουθήσουμε.

Διαφωνώ με τις απόψεις που εξέθεσε ο κ. Τρίτσης. Θα είναι πρώτα απ'όλα έξω από την απόφαση της Βουλής και υποτιμητικό για μας να ζητήσουμε από τα Υπουργεία να μας περιγράψουν αυτοί το πρόβλημα.

Βεβαίως δεν υπάρχει στα Υπουργεία "φάκελος Κύπρου". Επειδή πέρασα από το Υπουργείο Εξωτερικών ως Υφυπουργός, γνωρίζω, ότι δεν υπάρχει "φάκελος Κύπρου". Υπάρχουν όμως για την περίοδο, την οποία θέλουμε να ερευνήσουμε, τα σήματα, οι αναφορές του πρέσβεως της Ελλάδας στην Κύπρο ή του επιτετραμμένου, οι εντολές που δόθηκαν από το κέντρο προς την πρεσβεία μας στην Κύπρο.

Κατά συνέπεια κύριε Πρόεδρε, είναι αναγκαίο στο έγγραφό σας να εντοπίσετε ότι θα πρέπει τα Υπουργεία να μας στείλουν κάθε σχετικό έγγραφο που έχουν κατά την "ύποπτη" αυτή περίοδο. Μόνο έτσι θα ξεκινήσουμε τη δουλειά μας. Εφόσον συλλεγεί αυτό το υλικό και το μελετήσουμε τότε θα πρέπει να δούμε ποιους μάρτυρες θα εξετάσουμε και πότε. Το να συζητούμε από τώρα ποιον θα εξετάσουμε είναι σχήμα πρωθύστερο.

Θα πρέπει επίσης να επιστήσετε την προσοχή στα Υπουργεία κύριε Πρόεδρε--και εκεί είναι ένα κρίσιμο σημείο—ότι δεν πρέπει να στείλουν μόνο τα στοιχεία που εξ ιδίας αντιλήψεως κρίνουν αυτοί χρήσιμα, αλλά να στείλουν όλα τα έγγραφα της κρίσιμης περιόδου και εμείς θα αξιολογήσουμε αν είναι σοβαρά ή όχι. Υπάρχει κατά την ημέρα του πραξικοπήματος, κατά την ημέρα της εισβολής, στο γραφείο Επιχειρήσεων του ΓΕΕΘΑ όλος ο φάκελος, τα σήματα που φύγαν από την Κύπρο, τα σήματα μετά τα οποία απήντησε το κέντρο. Αυτά είναι χρονικά τοποθετημένα. Δεν είναι

./.

-89-

διάσπαρτα σ'όλο το ΓΕΕΘΑ. Φοβάμαι ότι - αυτό συμφωνώ με τον κ. 'Εβερτ- μήπως οι αρμόδιες υπηρεσίες εν αγνοία των Υπουργών στείλουν μερικά από τα στοιχεία και ενώ θα βρισκόμαστε στο μέσο της πορείας μας να αρχίσουν να μας αποστέλλουν άλλα έγγραφα, σημαντικότερα των όσων θα μας έχουν ήδη αποσταλεί. Να γίνει λοιπόν σαφές, ότι πρέπει να μας δοθούν όλα τα έγγραφα, που αναφέρονται στην κρίσιμη περίοδο, ανεξαρτήτως σπουδαιότητας. Επίσης θα πρέπει να τους δώσετε και μία εύλογη προθεσμία μέσα στην οποία θα πρέπει να μας απαντήσουν. Εν συνεχεία σεις θα κρίνετε πόσος άλλος εύλογος χρόνος χρειάζεται για τη μελέτη των στοιχείων και κατόπιν να συνέλθει η Επιτροπή.

Θα ήθελα επίσης κύριε Πρόεδρε στη δίκαιη άποψη που διατυπώσατε, ότι δεν πρέπει να απομακρυνθούν οι φάκελοι από το μέγαρο της Βουλής ή από τη γραμματεία της Επιτροπής, να παρατηρήσω, ότι πράγματι είναι λογική και έχει μία πολύ ισχυρή επιχειρηματολογία. Θα πρέπει όμως να μην πάρουμε από τώρα απόφαση, γιατί δεν ξέρουμε πόσος θα είναι ο όγκος των εγγράφων .Είναι ένα θέμα που μπορούμε να το ξανασυζητήσουμε για να δούμε πώς θα γίνει καλύτερα η μεθόδευση της μελέτης των φακέλων.

<u>Μ.ΕΒΕΡΤ:</u> Κύριε Πρόεδρε, πριν από λίγο ενώ βρισκόμουν κάτω πληροφορήθηκα ότι ο κ. Λιβανός κατέθεσε ένα φάκελο με στοιχεία στο Προεδρείο. Θα παρακαλέσω λοιπόν τον κ. Λιβανό να πάρει το φάκελο πίσω ή να μας πει τι περιέχει. Να τον διαβάσουμε.

./.

<u>Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ:</u> (Πρόεδρος) Κύριε Έβερτ οι φάκελοι και τα στοιχεία που κατατίθενται στο Προεδρείο, κατατίθενται για την Επιτροπή και όχι για τον Πρόεδρο. Από αύριο ή και από απόψε είναι στη διαθεσή σας. Μπορείτε να πάτε στο γραφείο του κ.γραμματέα και να τα διαβάσετε. Τώρα αν ήδη κυκλοφόρησε έξω το ότι ο κ. Λιβανός παρέδωσε αυτό το φάκελο, σ'αυτό δεν μπορώ να πω τίποτα.

<u>Δ.ΛΙΒΑΝΟΣ:</u> Κύριε Πρόεδρε, είπε προηγουμένως η κ. Συνοδινού,ότι: "αν αποκαλυφθεί ότι μίλησα με δημοσιογράφους για τα θέματα της Επιτροπής να αποβάλλομαι από την Επιτροπή".Συμφωνώ να το καθιερώσουμε αυτό.

<u>Κ.ΚΑΠΠΟΣ:</u>Δεν μπορούμε να καθιερώσουμε κάτι τέτοιο.

<u>Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ:</u> (Πρόεδρος) Είπαμε από την αρχή, ότι θα υπάρξει κάποια ελαστικότητα στην εφαρμογή των δικονομικών κανόνων της συζήτησης, αλλά κατά τα λοιπά θα εφαρμοστεί απόλυτα ο Κανονισμός. Είναι δυνατό να θεσπίσουμε εμείς διατάξεις νέες και να λέμε ότι θα αποβάλλουμε τον α'ή β'συνάδελφο; Είναι άλλο θέμα αν είναι ηθικώς αποδοκιμαστέος και το κόμμα του τον αντικαταστήσει.

Επίσης, θα ήθελα να πω, ότι δεν μπορεί να τεθεί σε ψηφοφορία το θέμα της μη εφαρμογής της διάταξης της παρ.8.Δεν είναι δυνατό με απόφαση της Επιτροπής να καταργήσουμε τον Κανονισμό και να επιβάλλουμε να μην τον τηρούν, εκείνοι που είναι υποχρεωμένοι να τον τηρούν.

./.

-91-

Κ.ΚΑΠΠΟΣ: Η Επιτροπή δεν θα επιβάλλει να μην τηρούν τον Κανονισμό. Η απόφαση της Επιτροπής θα έχει την έννοια της ηθικής δέσμευσης.

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ:(Πρόεδρος) Κύριε Κάππο είπα και πάλι ότι όχι μόνο οι κύριοι Υπουργοί είναι πρόθυμοι να μας δώσουν κάθε στοιχείο που έχουν στη διάθεσή τους, αλλά δεν νοείται άνοιγμα του "Φακέλου της Κύπρου" μέ χρήση της διάταξης αυτής.

Ι.ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Εκτός αν ρητά μας ενημερώσουν ότι δεν σας στέλνομε το τάδε έγγραφο που αναφέρεται στο τάδε θέμα.

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ:(Πρόεδρος)Επίσης δεν είναι δυνατό να τεθούν σε ψηφοφορία οι προτάσεις που έγιναν σχετικά με τα γεγονότα που θα εξετάσουμε γιατί υπάρχει η απόφαση της Βουλής που μας δεσμεύει. Θα προχωρήσουμε στην έρευνα των γεγονότων με βάση την απόφαση της Βουλής. Δεν μπορούμε να την αλλάξουμε προσδιορίζοντας τα γεγονότα διαφορετικά. Σας διαβάζω την απόφαση της Βουλής: "Συνιστά Εξεταστική Επιτροπή για την έρευνα, συγκέντρωση και αξιολόγηση των στοιχείων της υποθέσεως της κυπριακής τραγωδίας, που επικράτησε να ονομάζεται "φάκελος της Κύπρου" σύμφωνα με την αναφερόμενη στο προοίμιο πρόταση των βουλευτών". Υπάρχει και η πρόταση των βουλευτών. Σας διαβάζω από το προοίμιο της πρότασης το εξής: " Επισημαίνοντας δε και την ιερότητα του χρέους που έχουμε ως αντιπρόσωποι του Έθνους να ανταποκριθούμε θετικά στο ακώλυτο δικαίωμα του Ελληνισμού να πληροφορηθεί και να βεβαιωθεί:

./.

α) Για τις συνθήκες κάτω από τις οποίες εκδηλώθηκε και ολοκληρώθηκε το εγκληματικό αυτό πραξικόπημα στην Ελλάδα και στην Κύπρο.

β) Για όλα τα θέματα που συνδέονται μαζί του, με τις τραγικές του συνέπειες και γενικότερα με την όλη τραγωδία που επακολούθησε (εισβολή "Αττίλας" στην Κύπρο, κατάληψη και κατοχή του 37% των εδαφών του ανεξάρτητου κράτους της Κυπριακής Δημοκρατίας, εξαφάνιση χιλιάδων ομήρων "αγνοουμένων", εκδίωξη, βίαιο ξερρίζωμα και προσφυγοποίηση των ελληνοκυπρίων του Βορρά από τις εστίες τους, καταστροφή ιερών χριστιανικών ναών, λεηλασία αρχαιολογικών θησαυρών στο κατεχόμενο τμήμα της Κύπρου, ανακήρυξη του ψευδοκράτους του Ντεκτάς κ.λ.π.).

Κ.ΚΑΠΠΟΣ: Κύριε Πρόεδρε, η δική μας άποψη είναι ότι η απόφαση της Βουλής είναι αόριστη. Εμείς προτείνουμε να μπορεί να εξεταστεί είτε μάρτυρας, είτε έγγραφα, από το 1962 και μετά.

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Μα δεν το αποκλείουμε αυτό κ. Κάππο.

Κ.ΚΑΠΠΟΣ: Εμείς θέλουμε να δεσμευθεί η Επιτροπή.

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Το Προεδρείο έχει την ευθύνη των προτάσεων που θα τεθούν σε ψηφοφορία. Δεν μπορώ να θέσω σε ψηφοφορία θέμα που περιλαμβάνεται στην απόφαση της Βουλής. Η απόφαση δεν μας δεσμεύει να προχωρήσουμε σ'εξέταση μαρτύρων και στοιχείων σχετικά με γεγονότα του 1962 και μετά.

Το θέμα της δικαστικής συνδρομής είπαμε ότι θα το εξετάσουμε άλλη φορά.

./.

-93-

Επίσης το θέμα του απορρήτου των συνεδριάσεων δεν μπορεί να τεθεί σε ψηφοφορία, εφόσον όπως είπαμε είναι ζήτημα που ρυθμίζεται ρητά από τον Κανονισμό.

Το μόνο λοιπόν θέμα που απομένει να τεθεί σε ψηφοφορία είναι η τήρηση στενογραφημένων πρακτικών. Στο θέμα αυτό υπήρξαν δύο προτάσεις.

Η μία πρόταση, του κ. Κάππου και άλλων συναδέλφων, είναι να τηρηθούν στενογραφημένα πρακτικά από την προσεχή συνεδρίαση. Η άλλη είναι η δική μου πρόταση να τηρηθούν στενογραφημένα πρακτικά όταν πραγματικά προκύψει ανάγκη στενογραφημένων πρακτικών.

<u>Κ.ΜΠΑΝΤΟΥΒΑΣ:</u> Κύριε Πρόεδρε, εγώ θα παρακαλούσα να αναβληθεί η ψηφοφορία αυτή για την προσεχή συνεδρίαση, να δούμε αθρώπινα πώς θα αποκρυσταλλωθεί η ημερήσια διάταξη της συνεδρίασης εκείνης.

<u>Κ.ΚΑΠΠΟΣ:</u> Γι'αυτό το θέμα τελικώς θα αποφασίσει ο Πρόεδρος της Βουλής κύριε συνάδελφε.

<u>Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ:</u>(Πρόεδρος) Επαναλαμβάνω τις σχετικές διατάξεις του άρθρου 33 του Κανονισμού: α)"Η Επιτροπή δικαιούται να ζητήσει την τήρηση εστενογραφημένων πρακτικών" — και β) " Η Επιτροπή μετ' έγκρισιν του Προέδρου της Βουλής δύναται να τηρήσει εστενογραφημένα πρακτικά".

<u>Κ.ΚΑΠΠΟΣ:</u> Εμείς κύριε Πρόεδρε , ζητάμε την άμεση, από την επόμενη συνεδρίαση, τήρηση στενογραφημένων πρακτικών.

./.

Στη συνέχεια ο κ. Πρόεδρος της Επιτροπής αφού επαναλαμβάνει τις δύο προτάσεις τις θέτει σε ψηφοφορία, το αποτέλεσμα της οποίας είναι "ισοψηφία".

Μετά από αυτό ο κ. Ι.Βαρβιτσιώτης προτείνει η απόφαση της Επιτροπής να αναβληθεί για την προσεχή συνεδρίαση.

<u>Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ:</u> (Πρόεδρος) Κύριοι συνάδελφοι, λύεται η συνεδρίαση. Θα ειδοποιηθείτε πότε θα γίνει η επόμενη.-

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ — Ο ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ

Μ. ΝΑΤΣΙΝΑΣ — Κ. ΤΣΙΓΑΡΙΔΑΣ

ΒΟΥΛΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ
ΠΕΡΙΟΔΟΣ Δ'- ΣΥΝΟΔΟΣ Α'
ΕΞΕΤΑΣΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ
"ΓΙΑ ΤΟ ΦΑΚΕΛΟ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ"

Π Ρ Α Κ Τ Ι Κ Ο

Στην Αθήνα, σήμερα 2 Απριλίου 1986, ημέρα Τετάρτη και ώρα 18.30', συνεδρίασε στην αίθουσα Γερουσίας του Μεγάρου της Βουλής, η Εξεταστική Επιτροπή "για το φάκελο της Κύπρου" με πρόεδρο τον κ. Μάρκο Νάτσινα και με θέμα ημερήσιας διάταξης:
"Ενημέρωση επί στοιχείων του "φακέλου της Κύπρου".

Στη συνεδρίαση ήταν παρόντες από τα μέλη της Επιτροπής οι βουλευτές: κ.κ. Κ.Ακρίτα-Σύλβα,Π.Ζακολίκος,Κ.Ζερβός,Ι.Κουτσογιάννης, Α.Λιαροκάπης, Χ.Μαρκόπουλος,Κ.Μπαντουβάς,Χ.Μπασαγιάννης,Δ.Παγορόπουλος,Ι.Παπαδονικολάκης,Εμ.Παπαστεφανάκης,Αν.Πεπονής,Γ.Περάκης, Αντ.Τρίτσης,Κ.Τσιγαρίδας,Ι.Βαρβιτσιώτης,Ι.Βασιλειάδης,Μ.'Εβερτ, Στ.Δήμας,Α.Ζαΐμης,Αθ. Ξαρχάς,Αν.Παπαληγούρας,Αρ.Παυλίδης,Α.Συνοδινού,Κ.Κάππος,Κ.Γιατράκος και Δ.Λιβανός.

Ο Πρόεδρος της Επιτροπής, αφού διαπιστώνει την ύπαρξη απαρτίας, κηρύσσει την έναρξη της συνεδριάσεως και λέγει:

Κύριοι συνάδελφοι, θα ήθελα σήμερα να σας ενημερώσω και να σας πω ότι μετά από την προηγούμενη συνεδρίαση έστειλα ένα έγγραφο προς το Υπουργείο Εξωτερικών και ένα προς το Υπουργείο Εθνικής Άμυνας.

Τα σχετικά αυτά έγγραφα έχουν ως εξής:

./.

-2-

Αρχείο

ΒΟΥΛΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ
Εξεταστική Επιτροπή
Ειδικού Ζητήματος
"Φάκελος της Κύπρου"

Αθήνα, 26 Μαρτίου 1986

Αριθ.πρωτ. 1

Προς τον
κ.Αναπληρωτή Υπουργό Εθνικής Άμυνας

Αξιότιμε Κύριε Υπουργέ,

Οι εξεταστικές επιτροπές ειδικών ζητημάτων που ορίζει το άρθρο 27 του Κανονισμού της Βουλής μπορούν να ζητήσουν από τους Υπουργούς δημόσια έγγραφα και άλλα που είναι κατατεθειμένα στα Αρχεία του Κράτους.

Παρακαλούμε λοιπόν να μας στείλετε όλα τα έγγραφα που έχετε στην υπηρεσία Σας και σχετίζονται με το ειδικό ζήτημα που εξετάζει η Επιτροπή μας γνωστό ως "Φάκελος της Κύπρου" και που το περιεχόμενό του όρισε η απόφαση της Ολομέλειας της Βουλής της 21-3-1985. Με την ίδια απόφαση της Βουλής συγκροτήθηκε και η Επιτροπή μας.-

Για την Εξεταστική Επιτροπή
ειδικού Ζητήματος
Ο Πρόεδρος

Μ. Νάτσινας

Μάρκος Νάτσινας

-3-

Αρχείο

ΒΟΥΛΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ
Εξεταστική Επιτροπή
Ειδικού Ζητήματος
"Φάκελος της Κύπρου"

Αθήνα, 26 Μαρτίου 1986

Αριθ.πρωτ. 2

Προς τον

κ. Υπουργό Εξωτερικών

Αξιότιμε Κύριε Υπουργέ,

Οι εξεταστικές επιτροπές ειδικών ζητημάτων που ορίζει το άρθρο 27 του Κανονισμού της Βουλής μπορούν να ζητήσουν από τους Υπουργούς δημόσια έγγραφα και άλλα που είναι κατατεθειμένα στα Αρχεία του Κράτους.

Παρακαλούμε λοιπόν να μας στείλετε όλα τα έγγραφα που έχετε στην υπηρεσία Σας και σχετίζονται με το ειδικό ζήτημα που εξετάζει η Επιτροπή μας γνωστό ως "Φάκελος της Κύπρου" και που το περιεχόμενό του όρισε η απόφαση της Ολομέλειας της Βουλής της 21-2-1985. Με την ίδια απόφαση της Βουλής συγκροτήθηκε και η Επιτροπή μας.-

Για την Εξεταστική Επιτροπή
ειδικού Ζητήματος
Ο Πρόεδρος

Μάρκος Νάτσινας

1.- Το Υπουργείο Εθνικής 'Αμυνας δεν έχει στείλει τους σχετικούς φακέλους που έχει ετοιμάσει, όμως με πληροφόρησε ο Αναπληρωτής Υπουργός κ. Δροσογιάννης. Θα μας αποσταλούν μέχρι το τέλος της εβδομάδας διότι, όπως γνωρίζω, ήταν απασχολημένος ο κ. Υπουργός.

2.- Το Υπουργείο Εξωτερικών απόψε μας απέστειλε δύο τόμους.

Στο σημείο αυτό ο κ. Πρόεδρος της Επιτροπής δείχνει τους φακέλους στα μέλη της Επιτροπής μετά από παράκληση του κ. Βαρβιτσιώτη να δει τον όγκο τους.

<u>Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ</u>: (Πρόεδρος) Το σχετικό έγγραφο του Υπουργείου Εξωτερικών έχει ως εξής:

./.

-5-

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΞΩΤΕΡΙΚΩΝ
ΥΦΥΠΟΥΡΓΟΣ

1 Απριλίου 1986
Α.Π.: 470 Π.Α.

Προς τον
Πρόεδρο της Εξεταστικής Επιτροπής
του Ειδικού Ζητήματος
«Φάκελλος της Κύπρου»
κ. Μ. Νάτσινα

Κύριε Πρόεδρε

Σε συνέχεια της από 26 Μαρτίου επιστολής σας, σας διαβιβάζω δύο τόμους που περιλαμβάνουν τηλεγραφήματα κι έγγραφα ειδικού χειρισμού της περιόδου από 11.8.64 έως 14.8.74, τα οποία αναφέρονται στον «Φάκελλο της Κύπρου».

Τα έγγραφα αυτά επελέγησαν με βάση τον υψηλό βαθμό ασφάλειας, που σημαίνει ότι είναι τα πλέον σημαντικά. Ελπίζω ότι τα μέλη της Επιτροπής θα μπορέσουν έτσι να αποκτήσουν μιά βασική ενημέρωση ώστε να προσανατολίσουν την έρευνά τους. Αυτονόητο είναι ότι όλα τα υπόλοιπα έγγραφα είναι στην διάθεση της Επιτροπής.

Γιάννης Καψής

εδ

-6-

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ:(Πρόεδρος) Κύριοι συνάδελφοι, οι φάκελοι αυτοί μαζί με τη μήνυση Χατζηπαναγιώτου που κατέθεσε στην προηγούμενη συνεδρίαση ο κ.Λιβανός καθώς καιδιάφορα άλλα έγγραφα ευρίσκονται στη Γραμματεία του Τμήματος των Κοινοβουλευτικών Επιτροπών, αίθουσα 140 της Βουλής,όπου εκείμπορείτε να πηγαίνετε για μελέτη. Ακόμη η Επιτροπή μας θα έχει και γραφείο στην αίθουσα 143 της Βουλής.

Το Υπουργείο Δικαιοσύνης μας διαβίβασε ένα έγγραφο του προϊσταμένου της Εισαγγελίας Εφετών που έχει ως εξής:

./.

-7-

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ
ΥΠΟΥΡΓΟΣ

Αθήνα, 4 Μαρτίου 1986

Αριθμ. Πρωτ.: Ε.Π.: 23

ΠΡΟΣ: Τον Πρόεδρο της Βουλής
κ. Ιωάννη Αλευρά

Σεβαστέ και Αγαπητέ Κύριε Πρόεδρε,

Ο Προϊστάμενος των Υπηρεσιών της Εισαγγελίας Εφετών Αθηνών κ. Αναστάσιος Βερνάρδος , αντιεισαγγελέας του Αρείου Πάγου, ύστερα από συνεννόηση μαζί μου, προέβη σε σχετική έρευνα για την διαπίστωση ποινικών υποθέσεων που αφορούν τον φάκελλο της Κύπρου και οι οποίες με Υπουργικές αποφάσεις του 1975 έχουν τεθεί σε αναστολή.

Με βάση την έρευνα αυτή,διαπιστώθηκε ότι υπάρχει στην Εισαγγελία Εφετών, ογκώδης φάκελλος που περιέχει μηνύσεις για αξιόποινες πράξεις σχετικά με το πραξικόπημα της 15ης Ιουλίου 1974.

Επειδή η εξέταση των στοιχείων αυτών υπάγεται σήμερα στην αρμοδιότητα της εξεταστικής Επιτροπής της Βουλής σχετικά με το φάκελλο της Κύπρου γι΄αυτό σας αποστέλω αντίγραφο του υπ΄αριθ. Ε.Π. 77/3.3.1986 εγγράφου του Προϊσταμένου της Εισαγγελίας Εφετών Αθηνών , πιστεύοντας ότι αυτό θα είναι ενδεχομένως χρήσιμο στην Επιτροπή.

Με ιδιαίτερη τιμή
Ο Υπουργός Δικαιοσύνης

Γ.-Α. ΜΑΓΚΑΚΗΣ

-8-

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ
ΓΡΑΦΕΙΟΝ ΥΠΟΥΡΓΟΥ
Αριθ. Πρωτ. ΕΠ 93
Ελήφθη 4/3/86

5223587
5232162

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΕΙΣΑΓΓΕΛΙΑ ΕΦΕΤΩΝ ΑΘΗΝΩΝ
ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ

Αθήνα 3 Μαρτίου 1986
Αριθμ. Πρωτ. ΕΠ 77
Π Ρ Ο Σ
Τον κ. Υπουργό Δικαιοσύνης
(Γραφείο Κου Υπουργού).

Μετά την απόφαση της Βουλής των Ελλήνων για την σύσταση Εξεταστικής Επιτροπής σχετικά με το ζήτημα της Κύπρου, αναφέρω τα ακόλουθα.

Στην Εισαγγελία Εφετών Αθηνών υπάρχει ογκώδης φάκελλος που περιέχει μηνύσεις για αξιόποινες πράξεις σχετικές με το πραξικόπημα της 15ης Ιουλίου 1974, καθώς και διάφορα συναφή στοιχεία. Ειδικώτερα στον ανωτέρω φάκελλο περιέχονται, εκτός από άλλα, α) η από 9-9-1974 μήνυση του Αθανασίου Παπαϊωάννου κατά του Μιχ. Ρουφογάλη και άλλων, που αναφέρεται κατά σύνοψη του ιστορικού της, έπειτα από διευκρινιστικό υπόμνημα, κυρίως στο ότι ο ανωτέρω κατηγορούμενος επεδίωξε την κατάρτιση νομοκανονικής γνωμοδοτήσεως για το ασυμβίβαστο της ιδιότητας του Αρχιεπισκόπου Μακαρίου ως εκκλησιαστικού αρχηγού με την ιδιότητα αρχηγού Κράτους, ώστε να δημιουργηθεί κλίμα υστερίας κατ'αυτού β) τα στοιχεία προκαταρκτικής εξετάσεως που ενεργήθηκε μετά την υποβολή της άνω μηνύσεως γ) οι από 25-10-1974 και 29-10-1974 δύο μηνύσεις του Δημ. Μπέη, ήδη Δημάρχου Αθηναίων, από τις οποίες η πρώτη στρέφεται κατά των Δημ. Ιωαννίδη, Αναστ. Σπανού, Παύλου Παπαδάκη, Ανδρ. Κονδύλη, Κ. Παπαγιάννη, Μιχ. Γεωργίτση, Γ. Παπαγιάννη και Τσβλαρίδη και αναφέρεται στην συμμετοχή των μηνυομένων στο πραξικόπημα της 15-7-1974 κάτω από την καθοδήγηση της χούντας Ιωαννίδη με σκοπό την διχοτόμηση της Κύπρου, στην ψευδή ανακοίνωση για θάνατο του Μακαρίου, στην έκθεση της χώρας σε κίνδυνο πολέμου και στις συνέπειες του πραξικοπήματος, και η δεύτερη στρέφεται κατά του προέδρου και 14 μελών της τότε κυβερνήσεως και κατά των Γρ. Μπονάνου και Ανδρ. Γαλατσάνο και σχετίζεται με το ότι οι μηνυόμενοι δεν αντέδρασαν στο πραξικόπημα ή δεν διέταξαν την διακοπή του, δ) 25 έγγραφα που συνοδεύουν της άνω δύο μηνύσεις και ε) η από 5-3-1975 σχετική μήνυση του [illegible] ού Σακελλαροπούλου κατά των Γεωργ. Παπαδοπούλου και Κωνστ. Πα-γιωτάκου, με την οποία συσχετίσθηκε το από 10-3-1975 τηλεγράφημα του Προέδρου του Δικηγορικού Συλλόγου Λευκωσίας. Ποινική δίωξη [illegible] έχει ασκηθεί, διότι με τις υπ'αριθ. [illegible] 493/Φ.34/1975, [illegible] 1975 και 24.441/Φ.21/1975 αποφάσεις του Υπουργού Δικαιοσύνης [illegible] θηκε κατ'άρθρ. 30 παρ. 2 Κ.Ποιν.Δ. η έναρξη της ποινικής [illegible]

-9-

- 2 -

για τον λόγο ότι ήταν δυνατό να διαταραχθούν οι διεθνείς σχέσεις του Κράτους.Επίσης στον ίδιο φάκελλο,που έχει εμπιστευτικό χαρακτήρα,περιέχονται σε αντίγραφα άλλες τέσσαρες μηνύσεις,που δεν σχετίζονται αμέσως με το πραξικόπημα της Κύπρου.Ο ανωτέρω φάκελλος έχει τοποθετηθεί από ετών σε Χρηματοκιβώτιο με διπλές κλείδες και βρίσκεται,όπως είναι αυτονόητο,στην διάθεση της Εξεταστικής Επιτροπής ή μέλους της.

Ο Προϊστάμενος των Υπηρεσιών
της Εισαγγελίας Εφετών Αθηνών

Αναστάσιος Βερνάρδος
Αντεισαγγελεύς του Αρείου Πάγου

-10-

Κύριοι συνάδελφοι, επικοινώνησα με τον προϊστάμενο, Αντεισαγγελέα του Αρείου Πάγου κ. Αναστάσιο Βερνάρδο και μου είπε ότι, επειδή έχει μελετήσει τη δικογραφία, θα κάνει μία επιλογή των σημαντικότερων εγγράφων, θα τα φωτοτυπήσει, θα μας κάνει και μία τρόπο τινα κατατοπιστική έκθεση και θα μας αποστείλει. Βέβαια, όποια στιγμή θέλομε, μπορούμε να δούμε όλη τη δικογραφία. Η γνώμη μου είναι να μην πάρουμε τη δικογραφία, αφού είναι στο χρηματοκιβώτιο, τόσο φυλαγμένη, αλλά και για να μη σωρεύουμε εδώ πολλά έγγραφα . Εάν όμως πραγματικά χρειάζεται μελέτη, τότε θα ζητήσουμε και άλλα έγγραφα.

__Ε.ΠΑΠΑΣΤΕΦΑΝΑΚΗΣ:__ Κύριε Πρόεδρε, θέλω να σας διακόψω και να εκφράσω την αντίθεσή μου με αυτό που λέτε και να προτείνω κάτι άλλο. Να μην αφεθούμε στην κρίση του κ. Αντεισαγγελέα. Να γίνει μία ομάδα από 2-3 συναδέλφους να πάνε στην Εισαγγελία και ή να φέρουν τη δικογραφία εδώ, ή να αξιολογήσουν τα έγγραφα.

__Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ:__ (Πρόεδρος) Δεν έχω αντίρρηση σ 'αυτό που είπατε. Αλλά, αφού εκείνος προσφέρθηκε να μας βοηθήσει κατ'αυτό τον τρόπο και μας αφήνει και ελευθερία να δούμε όλη τη δικογραφία, γιατί να του αρνηθούμε αυτή την προσφορά; Ας δεχθούμε αυτό που μας προσφέρει και αν δεν μας ικανοποιεί, να αποφασίσουμε, τι θέλουμε.

Σας προσθέτω ακόμη ότι ο Αντισαγγελέας μου είπε ότι τα στοιχεία αυτά θα μας τα αποστείλει σε 10 περίπου μέρες.

./.

-11-

Αυτή είναι όλη η ύλη, που έχομε, κύριοι συνάδελφοι.Ήδη έχομε αρκετά στοιχεία για να προχωρήσομε στη μελέτη.

Πρέπει να σας πω ότι αν διάφοροι πολίτες στέλνουν επιστολές, ή για να εξετασθούν μάρτυρες, ή οτιδήποτε άλλο, εμείς θα τα πρωτοκολλούμε και θα τάχουμε στη Γραμματεία μας.

Τώρα θέλω να σας πω για τα προηγούμενα πρακτικά. Τα διάβασα και διαπίστωσα ότι είναι πολύ ικανοποιητικά. Εγώ προσωπικά είμαι πάρα πολύ ικανοποιημένος και συγχαίρω τη γραμματέα που δούλεψε με τόση προσοχή για να συντάξει αυτά τα πρακτικά. Νομίζω λοιπόν ότι για την ώρα δεν υφίσταται πρόβλημα επείγον για το θέμα των πρακτικών.

Γνωρίζω ότι ο κ. Μπαντουβάς έχει συγκεντρώσει τα βιβλία που έχουν γραφτεί γύρω από την Κύπρο και θα μας δώσει ένα κατάλογο ούτως ώστε αν κανένας συνάδελφος θέλει να προσφύγει σε βιβλία να τα αναζητήσει από τη Βιβλιοθήκη της Βουλής. Εάν η Βιβλιοθήκη της Βουλής δεν τα έχει, μπορεί να τα ζητήσει από τους εκδότες.

Ι.ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Κύριε Πρόεδρε, συμφωνώ και εγώ ότι, επί του παρόντος και μέχρις της ενάρξεως εξετάσεως των μαρτύρων, τα πρακτικά της πρώτης συνεδρίασης είναι ικανοποιητικά αποτυπωμένα και νομίζω ότι μπορούμε να συνεχίσομε κατ' αυτό το τρόπο μέχρις ότου αρχίσει η πιο ουσιαστική δουλειά, οπότε είναι ενδεχόμενο να χρειαστεί και η μαγνητοφώνηση των πρακτικών.

Επίσης, κύριε Πρόεδρε, αφού προσφέρθηκε ο κ. Αντεισαγγελέας να μας στείλει ένα πλήρες ενημερωτικό ση-

./.

-12-

μείωμα και να στείλει και τα κυριότερα σε φωτοτυπίες αντίγραφα της δικογραφίας, συμφωνούμε με την πρότασή σας να αρκεστούμε σ'αυτό και αργότερα αν χρειασθεί, μπορεί να ζητήσομε ολόκληρο το φάκελο ή να στείλομε εκεί επιτροπή από 2 ή 3 συναδέλφους να δουν το φάκελο. Προς το παρόν να αρκεστούμε στο σημείωμα του κ. Αντεισαγγελέα.

Τώρα, κύριε Πρόεδρε, θέλω μία διευκρίνιση σχετικά με τα έγγραφα που έστειλε το Υπουργείο Εξωτερικών. Έστειλε λέει τα "υψηλού χειρισμού έγγραφα" της περιόδου 11-8-1964 έως 14-8-1974. Είναι σωστό;

M.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: Ναι.

Ι.ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Διερωτώμαι μήπως το Υπ.Εξωτερικών δεν αντελήφθη το περιεχόμενο του εγγράφου που στείλαμε. Διότι το περιεχόμενο του εγγράφου ήταν σαφές. Αφορούσε κατά κύριο και πρωταρχικό λόγο την απόπειρα κατά Μακαρίου και την εισβολή στη Κύπρο. Φοβάμαι ότι, αν αρχίσουν οι υπηρεσίες να στέλνουν και προγενέστερα έγγραφα, θα αρχίσει πλέον να σωρεύεται τέτοιο υλικό, οπότε θα γίνει ένα κουβάρι που θα είναι πολύ πιο δύσκολο να ξετυλιχτεί.

Θα ήθελα λοιπόν να παρακαλέσω να επισημανθεί στα Υπουργεία ότι σε πρώτη φάση, μέχρις ότου εμείς- η Επιτροπή- αποφασίσει την επέκταση της ερεύνης είτε προς τα πίσω, είτε προς τα μπρος, να μη στέλνουν ό,τι θέλουν, και όποιας περιόδου θέλουν, διότι φοβάμαι ότι θα δημιουργηθεί ένα κομφούζιο, το οποίο δεν θα είναι για το

./.

Π ώως

-13-

καλό του έργου της Επιτροπής.

Τέλος, κ.πρόεδρε, τώρα που έχομε στοιχεία, όπως είπατε και σεις, για να προχωρήσομε, βλέπετε τη μεθόδευση της περαιτέρω πορείας των εργασιών της Επιτροπής; Θα πρέπει να μας πήτε, πως μπορεί να μεθοδευτεί περαιτέρω η πορεία των εργασιών.

<u>Κ.ΚΑΠΠΟΣ:</u> Κύριε Πρόεδρε, σχετικά με τα πρακτικά έχω να πω ότι είναι πλήρη. Αλλά πρέπει να πω ότι έχουν περάσει 15 μέρες και δεν ξέρω αν έχει ενισχυθεί το προσωπικό. Αν έχει ενισχυθεί το προσωπικό και μπορεί σε μια βδομάδα να βγάλει τα πρακτικά, τότε ναπροχωρήσομε μ'αυτό το τρόπο, μέχρι να αρχίσει η εξέταση μαρτύρων, όπου τότε θα χρειασθούν μαγνητοφωνημένα και στενογραφημένα πρακτικά.

Το κύριο θέμα είναι ότι καθυστερούμε το έργο σαν Επιτροπή. Τα μόνα στοιχεία που έχομε είναι η μήνυση του Χατζηπαναγιώτου που κατέθεσε ο κ. Λιβανός και οι φάκελοι που ήλθαν σήμερα από το Υπουργείο Εξωτερικών.

Σχετικά με τους φακέλους του Υπουργείου Εξωτερικών έχω να πω ότι πρέπει να δούμε ποια έγγραφα υπάρχουν σ' αυτούς.

Πέραν αυτού όμως, εμείς θέλουμε να ζητηθούν επιπροσθέτως με έγγραφο της επιτροπής και τα πιο κάτω έγγραφα:

<u>Από το Υπουργείο Εξωτερικών</u>

1) Το σχέδιο Σάιντς Μπωλ και η απάντηση της Ελληνικής Κυβέρνησης που είχε γίνει πιο μπροστά από την ημερομηνία που αρχίζομε, 11/8/1964.
2) Παράλληλα το μνημόνιο του Γεωργίου Παπανδρέου προς Τζόνσον που στάλθηκε στις 15/6/1964.

./.

 Γ των εγγράφων μέσα σε

3) Το σχέδιο Άτσεσον και η απάντηση της Ελληνικής Κυβέρνησης.

4) Η αλληλογραφία του Γενικού Επιτελείου της Εθνικής Άμυνας της Ελλάδος με το Γενικό Επιτελείο της Εθνικής Φρουράς της Κύπρου που έγινε σχετικά με την αποχώρηση τηςμεραρχίας τον Νοέμβριο-Δεκέμβριο του 1967.

Από το Υπουργείο Εθνικής Άμυνας

5) Οι εκθέσεις Παπανικολάου, Αραπάκη,Γεωργίτση και τα σχετικά σήματα του ΓΕΕΘΑ με το Γενικό Επιτελείο της Εθνικής Φρουράς της Κύπρου τον Ιούνιο και Ιούλιο του 1974 και

6) Τα πρακτικά της συνάντησης Παλαμά-Ολτσάϊ που έγινε μετην ευκαιρία μιας εαρινής συνόδου του ΝΑΤΟ στην Λισαβώνα το 1971.

Τέλος, κύριε πρόεδρε, γιατί σταματούμε 14/8/74; Και να μην πάμε πιό πίσω· Στις 20_8_74 όταν έγινε ο β'αττίλας;

Ακόμη τα γράμματα που στέλνετε, κύριε πρόεδρε, θέλομε να ορίζετε προθεσμία αποστολής Γ10-15 ημέρες για να ξέρομε πως θα προχωρήσομε, αν δεν τα στείλουν.

Ως προς την διαδικασία των εργασιών μας έχω να πω ότι πρέπει να μελετήσομε τα έγγραφα, που έχουν σταλεί προς την Επιτροπή μας και μετά να δούμε, τι ακριβώς θα ζητήσομε. Στη συνέχεια πρέπει να προχωρήσομε στην εξέταση μαρτύρων.

Θέλω να υπογραμμίσω ότι εφημερίδες, ανεξάρτητα από το κύρος που έχουν, άρχισαν να θέτουν τέρμα στη λειτουργία της Επιτροπής μας. Θέλουμε να πιστεύουμε ότι θα υπάρχει η δυνατότητα να προχω-

./.

- 15 -

ρήσει το έργο της η Επιτροπής μας με γοργότερους ρυθμούς.

Δ.ΛΙΒΑΝΟΣ: Κύριε Πρόεδρε, κυριακάτικη εφημερίδα η " Ελεύθερη 'Ώρα" στις 23 - 3 - 1986 είχε σχετικό με ίμένα δημοσίευμα.

Επειδή δεν μπορώ να το διαψεύσω, διότι έχομε αποφασίσει να μη λέμε τίποτα προς τις εφημερίδες, γι' αυτό θέλω να σας παρακαλέσω να καταχωρηθεί στα πρακτικά της Επιτροπής μας η πιο κάτω δήλωσή μου:

ΔΙΟΝΥΣΗΣ ΛΙΒΑΝΟΣ
ΛΥΚΑΒΗΤΤΟΥ 1Α - ΑΘΗΝΑ
ΤΗΛ. 36.09.010 - 36.26.966

- 16 -

Αθήνα, 26 Μαρτίου 1986

Σχετικά με το δημοσίευμα της εφημερίδας "ΕΛΕΥΘΕΡΗ ΩΡΑ" της Κυριακής 23 Μαρτίου 1986 είμαι υποχρεωμένος να κάμω ενώπιον της Επιτροπής την ακόλουθη δήλωση.

Τόσον εγώ όσο και το "περιβάλλον μου" στο οποίο η εφημερίδα αναφέρεται, ουδεμία σχέση έχομε με το δημοσίευμα. Τούτο απηχεί προφανώς απόψεις και επιθυμίες της ίδιας της εφημερίδας και του χώρου τον οποίον εκπροσωπεί από τον οποίο, όπως είναι γνωστό, με χωρίζει άβυσσος.

Προς διαφώτιση της Επιτροπής οφείλω να αναφέρω ότι στο έντυπο "ΝΕΟΙ ΑΝΘΡΩΠΟΙ" υποκατάστατο της "ΕΛΕΥΘΕΡΗΣ ΩΡΑΣ" και στο φύλλο 35-36 σελίδα 38 αναφέρεται συνάντηση Έλληνα πολιτικού με τους Bulent Ecevit και Henry Kissinger τον Μάϊο του 1974. Αυτονόητο επομένως ήταν, η έρευνά μου να στραφεί και εκεί και προς την Αγγλική εφημερίδα "DAILY TELEGRAPH" της 13ης/6/1978 όπου περιλαμβάνονται οι ίδιοι υπαινιγμοί και όπως άλλωστε είναι φυσικό, προς κάθε κατεύθυνση. Όσο για τους υπαινιγμούς, τους οποίους διατυπώνει σε σχετικό με την υπόθεση δημοσιευμά του ο πρέσβυς Κων/νος Παναγιωτάκος (σελ. 212, ερώτημα 5) και συγκεκριμένα "γιατί δεν έγινε καμία επίσημη διάψευση" είμαι σε θέση να γνωρίζω ότι έγινε επίσημη διάψευση προς τον Danglas Hium εκδότη της εφημερίδας "TAIMS" του Λονδίνου σχετικά με δημοσίευμα (Ιανουάριος 1985) με ίδιο περιεχόμενο.

Δεν είμαι σε θέση να γνωρίζω ποιά ακριβώς είναι η αλήθεια. Εκείνο πάντως το οποίο διαισθάνομαι είναι ότι κάποιος ή κάποιοι προσπαθούν εμβόλιμα να αποπροσανατολίσουν τα μέλη της Επιτροπής οδηγώντας την σε δρόμους άλλους από εκείνους για τους οποίους την έταξε η απόλυτη πλειοψηφία του Κοινοβουλίου· δηλαδή την αποκάλυψη της αλήθειας γύρω από την τραγωδία της Κύπρου, μακριά από οποιοδήποτε πολιτικό συμφέρον ή κομματική σκοπιμότητα.

Διονύσης Λιβανός

- 17 -

Θα ήθελα ακόμη, κύριε Πρόεδρε, να πω ότι οι φάκελοι αυτοί που έχομε δεν αρκούν, όπως ορθότατα επισημαίνουν οι κ.κ. Βαρβιτσιώτης και Κάππος, διότι περιέχουν τηλεγραφήματα και ημερολόγια που έχουν δημοσιευθεί σε διάφορες εφημερίδες αθηναϊκές και κυπριακές κατά την εποχή εκείνη.

Από ότι γνωρίζω στο Υπουργείο Εξωτερικών υπάρχει όγκος στοιχείων της περιόδου 1964- 1974. Τι νόημα έχει να μας αποστείλουν αρχείο τηλεγραφημάτων; τα τηλεγραφήματα αυτά τα τηρούν οι νεαρώτεροι υπάλληλοι του Υπουργείου Εξωτερικών, άρα δεν είναι μυστικά.

Δεν θέλω να προχωρήσω σε χαρακτηρισμό της ενεργείας αυτής των αρμοδίων του Υπουργείου Εξωτερικών.

Διερωτώμαι μόνο. Μας κοροϊδεύουν με το να μας στείλουν αυτά τα τηλεγραφήματα;

Εάν και το Υπουργείο Εθνικής Άμυνας στείλει ανάλογους φακέλους με τους φακέλους του Υπουργείου Εξωτερικών νομίζω ότι δεν έχει νόημα να συζητούμε εδώ ένα τόσο τεράστιο θέμα, αφού οι αρμόδιες υπηρεσίες δεν θέλουν να στείλουν έγγραφα, για να μην πω οι αρμόδιοι υπουργοί, διότι δεν θέλω να το πιστεύω.

./.

Ακόμη, κύριε Πρόεδρε, οι υπάλληλοι της Γραμματείας πρέπει να αριθμήσουν όσα έγγραφα έχουν παραλάβει για πρακτικούς λόγους αλλά για να είμαστε βέβαιοι ότι δεν θα χαθούν ή θα αφαιρεθούν - δεν λέω εδώ μέσα- αλλά από αμέλεια μπορεί να χαθούν.

Οι φωτοτυπίες που είπατε στη προηγούμενη συνεδρίαση είναι ορθό να γίνουν αλλά δεν είπαμε να γίνει αρίθμηση.Πρέπει και εκεί να γίνει αρίθμηση.

M.ΝΑΤΣΙΝΑΣ:(Πρόεδρος) Είναι σωστό , πρέπει να γίνει αρίθμηση.

Δ.ΛΙΒΑΝΟΣ: Τέλος, κύριε Πρόεδρε, σας καταθέτω ακόμη ένα φάκελο.

Γ.ΜΑΡΚΟΠΟΥΛΟΣ: Κύριε Πρόεδρε, ήθελα να παρακαλέσω να μας διευκρινίσετε εάν συνεχίζομε μια διαδικασία αγορεύσεων του τι θα γίνει, διότι βλέπω ότι επανερχόμεθα.

Νομίζω ότι κάποιος πρέπει να κάνει την αρχή. Ίσως, εσείς κύριε Πρόεδρε να μπείτε στην ουσία του θέματος με ένα σκεπτικό και να μας δώσετε το σκηνικό μιας συγκεκριμένης περιόδου, διότι κάποτε πρέπει ν 'αρχίσουμε.

Η πρόταση του κ. Παπαστεφανάκη, σχετικά με τη συγκρότηση επιτροπής, είναι σωστή. Να αναλάβουν δηλαδή 2 ή 3 βουλευτές το Υπουργείο Εξωτερικών, άλλοι το Αμύνης και άλλοι το Δικαιοσύνης και αφού μελετήσουν τους σχετικούς φακέλους, να παρουσιάσουν τ'αποτελέσματα της ερεύνης τους.

Ακόμη δεν θέλω να θίξω τον κ. Αντεισαγγελέα που είχε την καλωσύνη να μας βοηθήσει,ούτε [illegible]ώότι θα μεροληπτήσει αλλά καλόν είναι να πάρομε εμείς στα χέρια μας την υπόθεση.

./.

-1-

Μ.ΕΒΕΡΤ: Κύριε Πρόεδρε, είναι πράγματι δύσκολο να παίξεις είτε σκάκι, είτε τάβλι, χωρίς να βλέπεις είτε τα πούλια είτε τα πιόνια.

Και αυτή τη στιγμή δεν έχομε υλικό από το Υπουργείο Εθνικής Άμυνας και το μόνο που γνωρίζομε είναι ότι έχουν κατατεθεί δύο φάκελοι από το Υπουργείο Εξωτερικών.

Συνεπώς, για να μπορέσει να προχωρήσει η συζήτηση θα πρέπει νάχομε μπροστά μας όλο το υλικό.

Εκείνο το οποίο θα ήθελα να παρατηρήσω και εγώ με τη σειρά μου - όπως παρατήρησε και ο κ. Βαρβιτσιώτης,- είναι ότι ζητήσαμε κάτι συγκεκριμένο για να έλθει και όχι να αποφασίζει το οποιοδήποτε Υπουργείο τι θα μας στείλει.. Και αυτό έχει σχέση τόσο με την πληρότητα των στοιχείων όσο και με τις ημερομηνίες που αυτοί μας όρισαν.

Ζητήσαμε, κύριε Πρόεδρε, τα έγγραφα τα σχετικά με το πραξικόπημα κατά του Μακαρίου και την εισβολή στην Κύπρο και το Υπουργείο Εξωτερικών μας στέλνει έγγραφα προγενέστερης ημερομηνίας. Δικαίως λοιπόν ο κ. Κάππος ζητάει και άλλα έγγραφα ή συνομιλίες. Ασφαλώς θα φθάσομε και στο 1964 ή σε προγενέστερη ή μεταγενέστερη ημερομηνία που το Υπουργείο Εξωτερικών ορίζει. Κανένας δεν αρνείται.

Το θέμα όμως της διαδικασίας των εργασιών μας πρέπει να μεθοδευθεί. Πρέπει πρώτα να δούμε τι περιέχουν οι φάκελοι του Υπουργείου Εξωτερικών και Άμυνας στην κρίσιμη περίοδο. Συνεπώς, κύριε Πρόεδρε, πρέπει να επανεξετάσουμε τις θέσεις μας.

./.

μετά μάλιστα από τις προτάσεις του κ.Κάππου.

Στη συνέχεια, κύριε Πρόεδρε, έχω να παρατηρήσω τα εξής: Βλέποντας τον όγκο των φακέλων, που έστειλε το Υπουργείο Εξωτερικών, θέλω να πω ότι οπωσδήποτε μέσα δεν είναι όλα τα έγγραφα. Δεν ξέρω μάλιστα αν είναι αυτά τα πιο σημαντικά.

Αλοίμονο εάν το Υπουργείο Εξωτερικών έχει μόνο αυτούς τους δύο φακέλους για την Κύπρο.Πρέπει να ντρέπεται το ίδιο το Υπουργείο Εξωτερικών, γι'αυτούς τους φακέλους.

Στην προηγούμενη συνεδρίαση είχαμε πει να ζητήσομε από το Υπουργείο Εξωτερικών ή το Υπουργείο Εθνικής 'Αμυνας να μας στείλει κατάσταση αναλυτική που να περιέχει ποια έγγραφα μας στέλνει και ποια δεν μας στέλνει. 'Εχει δικαίωμα ο αρμόδιος Υπουργός να μη στείλει όλα τα έγγραφα αλλά πρέπει εμείς ως Επιτροπή να γνωρίζομε ποια ακριβώς μας στέλνει και ποια δεν μας στέλνει.

M.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Σας έδωσα απάντηση κ. 'Εβερτ και στην προηγούμενη συνεδρίαση.

M.ΕΒΕΡΤ: Επίσης, κύριε Πρόεδρε, θα ήθελα να πήτε στον Υπουργό Εξωτερικών και στον Υπουργό Εθνικής 'Αμυνας, που εν προκειμένω είναι ο ίδιος ο Πρωθυπουργός, ότι περιορισμένος αριθμός εγγράφων θα δημιουργήσει χειρότερα προβλήματα στη διαδικασία, παρά το εάν έλθουν όλα.

Η διαδικασία που θα ακολουθήσομε θα είναι 1) να κατατεθούν αυτά ταέγγραφα, 2) να αναγνωσθούν και στη συνέχεια να προχωρήσομε στην εξέταση μαρτύρων. Εάν στην ανάκριση προκύψουν κενά, διότι δεν θάχομε ένα ή δύο έγγραφα, θα δημιουργηθούν πολύ χειρότερες εντυπώσεις, παρά αν παρουσιασθούν όλα τα έγγραφα.

./.

-21-

Εάν δεν είχε πρόθεση η Κυβέρνηση να ανοίξει το "φάκελο της Κύπρου" έπρεπε να δώσει άλλη μια αναβολή και όχι να γίνεται πλέον ένας εμπαιγμός και του ίδιου του Κοινοβουλίου.

Αυτό που έκανε το Υπουργείο Εξωτερικών πρόκειται για ένα καθαρό εμπαιγμό.

Α.ΠΑΠΑΔΗΓΟΥΡΑΣ: Κύριε Πρόεδρε, πολλά από αυτά που ήθελα να πω τα είπε ο κ. Έβερτ. Λυπάμαι που και εγώ δεν υπεισέρχομαι στην ουσία του θέματος αλλά αναφέρομαι στη διαδικασία η οποία έχει ένα κενό, πάσχει.

Πάσχει διότι εδώ αποδεικνύεται ότι ένα Υπουργείο αυθαίρετα επιλέγει το χρόνο ενάρξεως της ερεύνης μας(την 11/8/1964) Και ακούω τώρα από συνάδελφο ότι η ημερομηνία αυτή είναι η τελευταία μέρα των επιχειρήσεων της Μανσούρας. Αν αυτό είναι ακριβές,γιατί ξεκινάει ο έλεγχος από την τελευταία μέρα των επιχειρήσεων και δεν αρχίζει από την πρώτη; Και πέραν αυτού, ποιός είναι αυτός που καθορίζει τη συγκεκριμένη ημερομηνία έναρξης και λήξης της περιόδου που θα ερευνήσουμε;

Έχω την εντύπωση ότι πρέπει να ξαναπάμε πίσω , στο τι εμείς ζητάμε. Εσείς, κύριε Πρόεδρε, ως Πρόεδρος της Επιτροπής, πρέπει να συγκεκριμενοποιήσετε στα Υπουργεία ποια είναι τα έγγραφα που ενδεχομένως μας ενδιαφέρουν,ορίζοντας και τη συγκεκριμένη ημερομηνία από την οποία θα αρχίσει η έρευνα .Δεύτερον: εάν ο βαθμός ασφαλείας-διότι τα έγγραφα του Υπουργείου Εξωτερικών είπατε φέρουν όλα "υψηλό βαθμό ασφαλείας"- είναι ένα από τα κριτήρια που πρέπει να ληφθούν υπόψη, είναι βέβαιο ότι δεν υπάρχουν άλλα τέτοια έγγραφα; Πέρα από το ότι επίσης αυθαίρετα από το Υπ.Εξωτερικών επελέγει ο βαθμός ασφαλείας ως κριτήριο αποστολής των εγγράφων.

./.

-22-

Κατά τη γνώμη μου, τα Υπουργεία οφείλουν εξαντλητικά να καταγράψουν ποια έγγραφα είναι πιθανόν να μας ενδιαφέρουν για να μας τα αποστείλουν -όχι κατ'ανάγκην μόνο τα υψηλού βαθμού ασφαλείας- και να δεσμευθεί ο οποιοσδήποτε υπάλληλος που χειρίζεται το θέμα ή ακόμα και ο ίδιος Υπουργός να δηλώσουν ότι δεν υπάρχουν άλλα σχετικά έγγραφα. Φαντασθείτε εάν μετά από λίγο καιρό εμφανισθούν και άλλα έγγραφα του ίδιου Υπουργείου. Εμείς ως Επιτροπή επιβάλλεται να ζητήσομε συγκεκριμένα τι ακριβώς θέλομε.

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Κύριε Παπαληγούρα, εμείς κληθήκαμε να κάνομε το φάκελο της Κύπρου. Επομένως τα Υπουργεία δεν μπορούν να διαθέσουν ανθρώπους για να ψάξουν τους φακέλους.

Το ότι μας έδωσε αυτά τα έγγραφα π.χ. το Υπουργείο Εξωτερικών, εάν δεν μας αρκούν, τότε θα επανέλθομε και θα ζητήσομε.

Κ.ΜΠΑΝΤΟΥΒΑΣ: Κύριε Πρόεδρε, κατ'αρχήν θα πρέπει να κρατήσομε τη συζήτηση στην επιβαλόμενη από το αντικείμενο της συζήτησης σοβαρότητα και δεοντολογία.

Το να λέγεται εδώ ότι η Κυβέρνηση ίσως δεν είχε πρόθεση να αντιμετωπίσει ουσιαστικά το θέμα του φακέλου της Κύπρου και ότι έπρεπε να το μεταθέσει χρονικά αυτό είναι-το ολιγότερο- απαράδεκτο. Όταν μάλιστα αυτά λέγονται από κορυφαία στελέχη τηςπαρατάξεως αυτής που διακυβέρνησε τη Χώρα από το 1974-1981 και είχε όλη τη δυνατότητα να φέρει το φάκελο αυτό και προπαντός να κατοχυρώσει και να διασφαλίσει τα στοιχεία εκείνα που διατηρήθηκαν

./.

- 23 -

στις υπηρεσίες μετά τη μεταπολίτευση τα οποία έχουν φιλορροήσει και θα αποδειχθεί ότι έχουν φιλορροήσει, διότι διατηρήθηκαν δυστυχώς στις θέσεις κλειδιά τα ίδια πρόσωπα και οι ίδιοι μηχανισμοί και η κάθαρση άρχισε να γίνει παρά τις πιέσεις της αντιπολιτεύσεως και οι άνθρωποι αυτοί προσπάθησαν να εξαφανίσουν με κάθε τρόπο ή να παραποιήσουν ή και να εξωραΐσουν στοιχεία τα οποία απεδείκνυαν την προδοτική δραστηριότητά τους.

- Κύριε Πρόεδρε, θα μπορούσαν να μην ανοίξουν το φάκελο της Κύπρου, επικαλούμενοι λόγους εθνικής σκοπιμότητας. Αλλά όφειλαν να διασφαλίσουν το ιστορικό αυτό υλικό, το οποίο ανήκει στο Έθνος, ανήκει στην Ιστορία και δεν έπρεπε να το αφήσουν να φιλορροήσει, όπως θα αποδειχθεί με την πρόοδο των εργασιών της Επιτροπής μας.

Η Επιτροπή μας, κύριε Πρόεδρε, αυτή τη στιγμή δεν έχει εισέλθει στην ουσία, διότι δεν έχομε το αναγκαίο υλικό που να μπορούν όλοι οι συνάδελφοι να ενημερωθούν, να δραστηριοποιηθούν και να διαμορφώσουν γνώμη.

Επίσης τα έγγραφα που στάλησαν προς τα Υπουργεία είναι αόριστα. Ακόμη θα θέλαμε και μεις, σαν μέλη της Επιτροπής, να έχομε ένα φωτοαντίγραφο αυτών των εγγράφων.

<u>Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ</u>: (Πρόεδρος) Θα τα βρείτε στη Γραμματεία.

<u>Κ.ΜΠΑΝΤΟΥΒΑΣ</u>: Δεν είναι δύσκολο, κύριε Πρόεδρε, να βγουν 30 αντίγραφα και να μας δοθούν για να είμαστε ενημερωμένοι.

./.

+ επειδή

-2-

Κάθε μέλος της Επιτροπής, έχω τη γνώμη, ότι έχει το δικαίωμα να ζητήσει συμπληρωματικά άλλα στοιχεία που αναφέρονται σε άλλες εποχές. Δεν υπάρχει κανένας περιορισμός. Αν περιμένομε από τις υπηρεσίες των υπουργείων να μας στείλουν υλικό, δεν θα μας στείλουν. Μόνον αν ασχοληθεί προσωπικά η πολιτική ηγεσία. Αλλά η πολιτική ηγεσία με το φόρτο εργασίας που έχει, θα ασχοληθεί; Θα πρέπει λοιπόν και

Συμφωνώ μ 'αυτό που πρότεινε, νομίζω ο κ. Μαρκόπουλος, να γίνει ένας καταμερισμός εργασίας μεταξύ των μελών της Επιτροπής. 'Οχι, υπό την έννοια των υποεπιτροπών αλλά υπό την έννοια των εκπροσώπων της Επιτροπής. Να βρουν στοιχεία, να γίνει έρευνα στα αρμόδια Υπουργεία και στη συνέχεια να τεθούν υπόψη όλων των υπολοίπων μελών της Επιτροπής. Να μην αφεθούμε στους μανδαρίνους των υπουργείων που υπάρχουν σε κάθε υπουργείο. Και για να προχωρήσω πιο πέρα να σας πω ότι + υπήρχε τότε η σήψη κάθετη και οριζόντια και υπάρχουν και αυτή τη στιγμή στις υπηρεσίες άτομα, τα οποία ενέχονται σε ένα ποσοστό στα γεγονότα που θα ερευνήσομε. Πως λοιπόν θα τους βάλουμε να επιλέξουν τα έγγραφα; Καλόν λοιπόν είναι να γίνει με την παρακολούθηση μελών της Επιτροπής, για να ξέρομε τι υλικό θα ζητήσομε.

Θα ήθελα επίσης να αναφερθώ στο έγγραφο του Υπουργείου Δικαιοσύνης.

Δεν θα μας προσδιορίσει ο οποιος αντεισαγγελέας το τρόπο που εμείς θα ασκήσομε το λειτούργημά μας . Εμείς έχομε μία πλήρη και εν λευκώ εξουσιοδότηση, από τη Βουλή των Ελλήνων και είμεθα σε θέση να κρίνομε, ποια είναι τα ουσιώδη, και ποια τα επουσιώδη

./.

-25.-

στοιχεία του όλου φακέλου της Κύπρου.

Τέλος θέλω να πω ότι πολλοί από τους πρωταγωνιστές των γεγονότων εκείνης της περιόδου είναι εκτός υπουργείων και εκτός υπηρεσιών, έχουν στοιχεία τα οποία είναι πιο βαρυσήμαντα απ'αυτά που υπάρχουν στα υπουργεία και πρέπει αυτές οι προσωπικότητες το ταχύτερον δυνατόν να κληθούν και να δώσουν στοιχεία στην Επιτροπή ή να καταθέσουν.

__Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ:__ (Πρόεδρος) Κύριοι Μπαντουβά, θέλω να σας παρακαλέσω να αποφεύγετε να κάνετε χαρακτηρισμούς και να μη λέτε ο " οποιοσδήποτε αντεισαγγελέας". Δεν είναι ο οποιοσδήποτε αντεισαγγελέας. Είναι ο κ. Βερνάρδος, αντεισαγγελέας του Αρείου Πάγου και με το έγγραφό του μας γνωστοποιεί τι έχει στη διάθεσή μας. Δεν λέει ότι θα μας δώσει φωτοτυπίες Εγώ είπα ότι συνεννοήθηκα μαζί του και είπαμε, επειδή υπάρχουν και ασήμαντα έγγραφα να μη συγκεντρώσουμε εδώ ολόκληρο αρχείο το οποίο δεν ξέρω πως να το ασφαλίσομε, να μας κάνει ένα κατατοπιστικό-ενημερωτικό σημείωμα και μετά εάν πιστεύομε ότι πρέπει να δούμε και άλλα έγγραφα που υπάρχουν, να το κάνομε. Ο φάκελος είναι στη διάθεσή μας .

Είπε ο κ. Παπαστεφανάκης να πάει κάποιο μέλος της Επιτροπής. Κάποιος άλλος είπε όχι. Αυτό εάν γίνει θα γίνει με απόφαση της Επιτροπής.

__Κ.ΜΠΑΝΤΟΥΒΑΣ:__ Κύριε Πρόεδρε, οφείλω να κάνω τη διευκρίνηση ότι δεν αναφέρθηκα στο πρόσωπα του κ. αντεισαγγελέα και επειδή ήλθα καθυστερημένα στη συνεδρίαση δεν είχα υπόψη μου όλα αυτά που είπατε προηγουμένως και τώρα.

./.

Α.ΤΡΙΤΣΗΣ: Κύριε Πρόεδρε, πρέπει να μπούμε το ταχύτερο δυνατόν στην ουσία της δουλειάς.Και αυτό που γίνεται τώρα δεν είναι η ουσία της δουλειάς αλλά δεν παύει να είναι και κάτι ουσιαστικό διότι πρέπει να ξεκαθαρίσομε τα της διαδικασίας της λειτουργίας της Επιτροπής ούτως ώστε να μπούμε στις σωστές διαδικασίες.

Δύο είναι κ. Πρόεδρε, τα κύρια προβλήματα που μας απασχολούν:

1) η πραγματική έκταση των γεγονότων, τι δηλ. ακριβώς συνέβη και
2) η αξιολόγηση των γεγονότων και τα συμπεράσματα από αυτά.

Με ανησυχεί κάπως η εικόνα ότι θα μπορέσομε να συγκροτήσομε τη σύνδεση των γεγονότων από κάποια έγγραφα που θα μας στέλνουν τα αρμόδια υπουργεία.

Νομίζω, κύριε Πρόεδρε, ότι θα πρέπει να ζητήσομε οι υπάλληλοι των αρμόδιων υπουργείων να συντάξουν, με καθαρά υπηρεσιακή ευθύνη, μία έκθεση των γεγονότων, όπως βγαίνει από τις δικές τους υπηρεσιακές μελέτες. Όπως ακριβώς συμβαίνει για όλες τις υποθέσεις του δημοσίου, όπου υπάρχει κάποια έκθεση. Από κει και πέρα υπάρχει η Κυβέρνηση, υπάρχει και το Κράτος.

Δεν είναι όμως δυνατόν να ξεκινήσομε, αν δεν έχομε αυτή την έκθεση είτε από το Υπουργείο Εξωτερικών είτε από το Υπουργείο Εθνικής Άμυνας για να δούμε πως βλέπουν τα αρμόδια υπουργεία τα γεγονότα αυτά. Ακόμη ποια στοιχεία διαθέτουν στην Επιτροπή μας και ποια στοιχεία υπάρχουν αλλά δεν μας τα διαθέτουν.

Είναι δυνατόν, κύριε Πρόεδρε, να μην σπαταληθούμε άχρηστα με το να προσπαθούμε εμείς να συναρμολογήσομε τα γεγονότα, είτε

-27-

με βάση εμπειρίες είτε με βάση από κάτι που έχομε διαβάσει σε βιβλία, είτε σε εφημερίδες ή μετά την ακρόαση των μαρτύρων.

Αυτό που ανέφερα, κύριε Πρόεδρε, είναι το πρώτο βασικό βήμα, που πρέπει να κάνομε και δεν πρέπει να δεχθούμε τίποτα από ταρμόδια Υπουργεία, αν δεν συνοδεύεται από μία απλή έκθεση.

Το επόμενο βήμα για την αξιολόγηση των γεγονότων θα είναι η εξέταση μαρτύρων, διότι ξέρομε ότι τα έγγραφα θα είναι απλοί ερεθισμοί- και θα ήταν κανένας αφελής να πιστεύει ότι χρήσιμα έγγραφα δεν έχουν αφαιρεθεί.

Αν κατάλαβα καλά, κύριε Πρόεδρε, το Υπουργείο Εξωτερικών περιορίστηκε και απέστειλε έγγραφα μόνο σε δύο φακέλους.Νομίζω ότι το κενό είναι σημαντικό.

Ακόμη θα ήθελα να έχομε και μεις σαν μέλη της Επιτροπής από ένα αντίγραφο της αλληλογραφίας της Επιτροπής.

Κρίνεται ακόμη σκόπιμο,κύριε Πρόεδρε, να ζητηθούν τα πρακτικά του Υπουργικού Συμβουλίου της Χούντας, αν βέβαια έχουν κρατήσει και αν υπάρχουν και τα πρακτικά της δίκης των υπευθύνων της Χούντας.

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ:(Πρόεδρος) 'Εχω την πληροφορία ότι στοιχεία πολύ ενδιαφέροντα υπάρχουν στη δικογραφία για το στιγμιαίο.

Α.ΤΡΙΤΣΗΣ: Είναι σκόπιμο, κύριε Πρόεδρε, να μην αφεθεί μόνο σε μας είτε η συγκρότηση κάποιας βιβλιοθήκης είτε η έρευνα κά-

./.

ποιων συμπληρωματικών πηγών.

Νομίζω ότι πρέπει να ζητήσομε βοήθεια από τη' βιβλιοθήκη της Βουλής, είτε από τα Αρχεία του Κράτους, είτε από άλλη αρμόδια υπηρεσία για νά συγκροτήσομε μία στοιχειώδη αλλά βασική βιβλιοθήκη και να γνωρίζομε ποια βιβλιογραφία υπάρχει.

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Τη σχετική βιβλιογραφία την έχει ο κ. Μπαντουβας.

Α.ΤΡΙΤΣΗΣ: Κύριε Πρόεδρε, μπορεί να λείπουν. Είναι προτιμότερο αυτό να γίνει και με κάποια επαγγελματικότητα.

Κ.ΜΠΑΝΤΟΥΒΑΣ: Σωστό.

Α.ΤΡΙΤΣΗΣ: Αυτά όλα τα λέγω διότι έτσι μόνο μπορούμε να βοηθηθούμε, όταν δηλαδή έχομε συγκροτημένα ένα πληροφοριακό υλικό.

Και σαν φτιάξομε μία στοιχειώδη υπηρεσία αρχείου θα πρέπει να γίνει κάποια καρτελλοποίηση του υλικού που αυτό πάλι για δική μας εξυπηρέτηση. Να ξέρουμε τι έχομε.

Αυτά είχα να πω, κύριε Πρόεδρε. Ευχαριστώ.

Α.ΠΑΥΛΙΔΗΣ: Κύριε Πρόεδρε, ήθελα να ρωτήσω, ποιός υπογράφει το διαβιβαστικό από το Υπουργείο Εξωτερικών στην Επιτροπή.

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Ο Υφυπουργός Γ.Καψής.

./.

-24-

Α.ΠΑΥΛΙΔΗΣ: Πρέπει επίσης να μας πείτε ποιοί είναι οι υπάλληλοι της Βουλής που θα μας εξυπηρετούν και που θα διαβάσομε τα έγγραφα.

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Είναι ο προϊστάμενος του Τμήματος Κοινοβουλευτικών Επιτροπών κ. Α.Παπαθανασίου και οι γραμματείς του Τμήματος.

Α.ΠΑΥΛΙΔΗΣ: Καλόν θα ήτο, αφού μιλάμε για οργάνωση γραφείου, να ορίσετε τρεις συναδέλφους για γραμματειακή εξυπηρέτηση.

Τέλος ήθελα να ρωτήσω. Έχω το δικαίωμα εγώ, ως μέλος της Επιτροπής, να πάω στα διάφορα Υπουργεία για να δω έγγραφα ή να ζητήσω πληροφορίες κ.λ.π.;

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Κατά τη γνώμη μου, έχετε. Αλλά θα παρακαλούσα να μην πάτε χωρίς απόφαση της Επιτροπής.

Α.ΠΑΥΛΙΔΗΣ: Να με εφοδιάσετε με ένα χαρτί.

Ι.ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Νομίζω, κύριε Πρόεδρε, ότι κάθε μέλος της Επιτροπής μεμονωμένα δεν έχει τέτοιο δικαίωμα.Θα πρέπει να εκδοθεί απόφαση της Επιτροπής η οποία να εξουσιοδοτεί τους τάδε να προβούν σ 'αυτή τη συγκεκριμένη έρευνα. Αλλοίμονο εάν κάθε ένας από τους 30 έχει το δικαίωμα να πηγαίνει στα Υπουργεία και να λέει δώστε μου αυτά ή δώστε μου το πρωτόκολλο κ.λ.π.

./.

-30-

Α.ΠΑΠΑΔΗΓΟΥΡΑΣ: Τότε μπορεί να ανακρίνει και κάθε ένας μόνος του!

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Δεν υπάρχει θέμα. Συζητούμε εντελώς θεωρητικά.

Ι.ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Θεωρητικά απαντώ και εγώ, κύριε Πρόεδρε.

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Δεν νομίζω ότι θα υπάρξει συνάδελφος που θα πάει σε υπουργείο.

Α.ΠΑΥΛΙΔΗΣ: Κύριε Πρόεδρε, να ξεκαθαρίσομε αυτό το θέμα.

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ:(Πρόεδρος) Ο Κανονισμός αναφέρει ότι ανακριτικό έργο μπορεί να ανατεθεί σε μέλος της Επιτροπής. Κατ'αυτό τον τρόπο είναι δυνατόν, μέσα στο ανακριτικό έργο, ένας συνάδελφος να πάει στο Υπουργείο και να παρακαλέσει να δει ορισμένα έγγραφα.

Είπα όμως ότι προηγουμένως θα χρειασθεί έγκριση δική μου.

Κύριοι συνάδελφοι, παρακαλώ να μη θέτομε προβλήματα.

Α.ΤΡΙΤΣΗΣ: Προφανώς, κύριε Πρόεδρε, δεν πρόκειται να αρχίσει ένας ένας να κάνει κάτι τέτοιο. Αλλά εάν διαβάσομε ορισμένα έγγραφα και θέλομε να διευκρινίσομε κάποιο σημείο; Για να έχω μία υπηρεσιακή επαφή πρέπει να πάρω την άδεια του Προέδρου;

./.

-31-

М.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Κύριοι συνάδελφοι, γιατί να συζητούμε τέτοιο θέμα τώρα; Όταν δημιουργηθεί το πρόβλημα, τότε θα το συζητήσομε και θα το λύσομε.

Εμείς τώρα προχωρούμε, σύμφωνα με τον Κανονισμό της Βουλής.

Α.ΖΑΙΜΗΣ : Κύριε Πρόεδρε, θέλω και εγώ να κάνω δύο παρατηρήσεις:

1) Όπως γνωρίζω υπάρχει στο Υπουργείο Εξωτερικών αρμόδια Διεύθυνση.

"Διεύθυνση Κύπρου" Εμείς λοιπόν σαν Επιτροπή πρέπει να ζητήσομε τα έγγραφα που θέλομε σχετικά με το φάκελλο "Κύπρου" από μία ορισμένη ημερομηνία για πρώτη δόση. Είναι πολύ απλό να τα βρουν. Όπως γνωρίζω είναι έτοιμα και συγκεκριμένα.

2) Σχετικά με τους χειριστές των εγγράφων που αναφέρθηκε ο κ. Λιβανός και είπε ότι είναι " κατώτερο" προσωπικό θέλω να πω ότι από την πείρα μου που έχω οι υπάλληλοι αυτοί είναι μία κατηγορία υπαλλήλων οι λεγόμενοι τηλετυπιστές που χειρίζονται όλα τα τηλέτυπα και τηλεγραφήματα που έρχονται .

Δ.ΛΙΒΑΝΟΣ: Δεν είπα "κατώτερο" Είπα " νεαρώτερο" προσωπικό.

Α.ΖΑΪΜΗΣ: Ίσως να το άκουσα λάθος όπως και ο κ. Βαρβιτσιώτης.

Τα έγγραφα λοιπόν εάν είναι αδιαβάθμιστα τότε τα παίρνουν απλοί υπάλληλοι. Αν είναι όμως διαβαθμισμένα τα έγγραφα, τότε είναι κρυπτογραφημένα οπότε τα παίρνει ο αρμόδιος και τα αποκρυπτογραφεί. Θέλω να πω ότι αυτό δεν έχει σχέση με τους υπαλλήλους αν είναι νέοι ή γέροι κ.λ.π.

./.

-32-

<u>Ι.ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ:</u> Κύριε Πρόεδρε, είμαι πεπεισμένος ότι πολλά και χρήσιμα στοιχεία για το θέμα μας δεν θα ευρεθούν σε έγγραφα. Πιστεύω όμως ότι συγκλονιστικά στοιχεία θα προκύψουν από καταθέσεις μαρτύρων. Πρέπει όμως να συντάξουμε σύντομα ένα πίνακα μαρτύρων. Εκείνο που θέλω να πω σήμερα εδώ, είναι: πότε θα αρχίσει να συντάσσεται ο πίνακας των μαρτύρων, οι οποίοι έχουν κάποια σημαντικά στοιχεία να καταθέσουν για την υπόθεση αυτή. Πρέπει να υπάρξει κάποια συγκεκριμένη διαδικασία. Είχα πει και στην προηγούμενη συνεδρίαση να αρχίσουμε από τα γεγονότα του 1974, από την τότε χουντική Κυβέρνηση, και από την Κυβέρνηση Εθνικής Ενότητας, η οποία ασχολήθηκε με το θέμα του "Αττίλα". Θα πρέπει λοιπόν να ξεκινήσουμε από εκεί, από τους υπεύθυνους χειριστές και να εξετάσομε ένα πίνακα μαρτύρων, στη συνέχεια

αυτούς που θα προκύψουν από τά έγγραφα που θα διαβάσουμε κ.λ.π. Το λέω αυτό, διότι είμαι βέβαιος, ότι κάποιοι μάρτυρες, που θα είναι και ένοχοι και θα γνωρίζουν ότι θα καταδικαστούν μπορεί μέχρι να βγάλουμε το πόρισμα ή μέχρι να τους καλέσουμε να καταθέσουν, να φύγουν στο εξωτερικό. Ο ταγματάρχης π.χ. που με την επιλαρχία του επετέθη κατά του Προεδρικού Μεγάρου με σκοπό να δολοφονήσει τον Μακάριο και ο οποίος γνωρίζει ότι, όταν βγει το πόρισμα θα δικαστεί, είναι δυνατόν να παραμείνει για να τον καλέσουμε να τον εξετάσουμε ή να τον δικάσουμε, να τον φυλακίσουμε ή να τον εκτελέσουμε; Πως θα γίνει και πότε θα γίνει ο πίνακας αυτός, Πότε θα αρχίσουμε να καλούμε να εξετάζονται, διότι εγώ πιστεύω πως από εκεί θα προκύψουν τα κυριότερα στοιχεία.
Επίσης θέλω να πω ότι, έχουν γίνει κρίσιμες συζητήσεις κατά διαστήματα στη Βουλή για το Κυπριακό. Θα παρακαλούσα λοιπόν τις

./.

συζητήσεις αυτές να τις αναζητήσουμε από το αρχείο, διότι και από αυτές θα προκύψουν υπεύθυνοι χειριστές του θέματος. Τελειώνοντας επαναλαμβάνω ότι πρέπει να γίνει σύντομα πίνακας μαρτύρων.

Ι.ΠΑΠΑΔΟΝΙΚΟΛΑΚΗΣ: Κύριε Πρόεδρε, η σημερινή συνεδρίαση της Επιτροπής είναι η τετάρτη κατά σειρά συνεδρίαση και συνεχίζουμε να μιλάμε για διαδικαστικά θέματα. Ερωτώ καλόπιστα, πότε θα μιλήσουμε για την ουσία του θέματος; Πιστεύω, ότι το μόνο στοιχείο ουσίας που έχει ως τώρα η επιτροπή είναι η δική σας πρωτοβουλία, κύριε Πρόεδρε και η απάντηση του Υπουργείου Εξωτερικών με δύο φακέλους εγγράφων, τους οποίους ορισμένοι συνάδελφοι, πριν ακόμα τους διαβάσουν, τους χαρακτήρισαν με φράσεις και λέξεις αρνητικές. Πρέπει κάποτε ο τρόπος της εργασίας μας να αξιολογηθεί και να μπει σ'ένα χρονοδιάγραμμα ενεργειών και διαδικασιών.

Νομίζω, ότι δύο είναι τα κύρια θέματα της επεξεργασίας μας: πρώτον η μελέτη των υπαρχόντων εγγράφων και δεύτερον η συμπλήρωση των στοιχείων που θα προκύψουν από τη μελέτη των εγγράφων δια της προσκλήσεως και ανακρίσεως μαρτύρων από την Επιτροπή, ώστε να υπάρξει πλήρης και σφαιρική ενημέρωση. Ήδη, με την αποστολή των φακέλων από το Υπουργείο Εξωτερικών έχει γίνει ένα μικρό βήμα για την εξυπηρέτηση της ουσίας. Δεν μπορούμε να έχουμε όλο το υλικό μπροστά μας για να αρχίσουμε. Θα αρχίσουμε με αυτό που έχουμε σήμερα και επειδή η υπόθεση αυτή είναι αλυσίδα, το ένα στοιχείο θα φέρνει το άλλο. Ας αρχίσουμε λοιπόν, διότι είναι

./.

σίγουρο ότι κάθε φορά θα ζητάμε νέα στοιχεία και ότι καθημερινά θα συμπληρώνονται νέα. Επισημαίνω λοιπόν ότι η πρωτοβουλία σας είναι μία καλή αρχή, που ήδη εσείς προσφέρετε σαν στοιχείο στην επιτροπή για να αρχίσουμε.

Συμφωνώ απόλυτα με την πρόταση του κ. Κουτσογιάννη και την θεωρώ αναγκαία. Αυτή τη στιγμή όμως είναι πρόωρη η πρόσπαθειά μας για κατάρτιση ενός καταλόγου μαρτύρων. Πιστεύω, ότι, και εγώ και ο κ. Κουτσογιάννης, είμαστε έτοιμοι να δώσουμε ονόματα μαρτύρων. 'Ομως ένας πλήρης κατάλογος των μαρτύρων, τελικά θα ολοκληρωθεί από την μελέτη των στοιχείων. Η μελέτη των στοιχείων θα μας δώσει προοδευτικά όλο το εύρος της υπόθεσης και θα ανοίξει τους ορίζοντες προς όλες τις κατευθύνσεις, διότι έχω την εντύπωση, ότι η ορατότητα της Επιτροπής αυτή τη στιγμή είναι περιορισμένη. Ας αρχίσουμε λοιπόν να εργαζόμαστε πάνω στους δύο αυτούς φακέλους και είμαι σίγουρος ότι θα δοθεί η ευκαιρία να ζητήσουμε και άλλα στοιχεία, μέχρι να εξαντληθούν αυτά που υπάρχουν στις αρμόδιες υπηρεσίες, καθώς θα μελετούμε το θέμα.

Δεν θέλω να σταθώ σε ημερομηνίες. Ο κ. Βαρβιτσιώτης είπε: γιατί το Υπουργείο ξεκινά από μία συγκεκριμένη ημερομηνία; Αυτό δεν έχει καμία σημασία. Εμείς έχουμε αποδεχθεί ότι ξεκινάμε από την επιχείρηση ανατροπής του Μακαρίου και την αποβίβαση των Τούρκων στην Κύπρο και από εκεί και πέρα πηγαίνουμε προς τα πίσω. 'Οπου νομίσουμε ότι είναι το σημείο εκκίνησης

./.

-35-

της υπόθεσης θα σταματήσουμε. Αυτό όμως δεν μπορούμε από τώρα να το προσδιορίσουμε. Το Υπουργείο Εξωτερικών έχει αυτά τα έγγραφα. Εάν μας χρειάζονται τα κρατάμε, εάν όχι τα απορρίπτουμε, ή εάν θέλουμε και άλλα τα ζητάμε κατά την πορεία της συζήτησης.

M.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Κύριοι συνάδελφοι, επειδή βλέπω, ότι επαναλαμβάνονται τα ίδια τα οποία ειπώθηκαν στην προηγουμένη συνεδρίαση, παρακαλώ να τελειώσουμε. Εάν είναι κάποια καινούργια πρόταση να ακουστεί.

Α.ΔΙΑΡΟΚΑΠΗΣ: Αυτό θέλω να πω, κύριε πρόεδρε. Εδώ, αντί να πελαγοδρομούμε από τα έγγραφα, αρχίζουμε να πελαγοδρομούμε από τη συζήτηση, που κάνουμε. Δεν χρειάζεται άλλη προδικασία. Πρέπει να προχωρήσουμε στην κύρια διαδικασία. Είπατε, ότι τα Υπουργεία θα μας στείλουν διάφορα έγγραφα, όπως π.χ. το Υπουργείο Εξωτερικών. Χρέος μας είναι η μελέτη των εγγράφων αυτών, διότι δεν αποκλείεται από αυτά να προκύψουν και άλλα, τα οποία είναι στη διακριτική μας ευχέρεια να τα ζητήσουμε και να τα διαβάσουμε, όπως επίσης διακριτική ευχέρεια έχουμε να ζητήσουμε και άλλα έγγραφα, εάν τυχόν έχουμε συγκεκριμένα στοιχεία. Η προσφορά του κυρίου εισαγγελέα είναι δεκτή και το συνολικό πόρισμα πιστεύω ότι θα μας βοηθήσει. Άλλωστε από το πόρισμα θα καταλάβουμε το πνεύμα του εάν βοηθάει, ή όχι. Και εάν δεν βοηθάει, εμείς έχουμε δικαίωμα να ζητήσουμε ολόκληρο το φάκελο. Στη συνέχεια αφού διαβάσουμε τα έγγραφα, θα αρχίσουμε την εξέταση των

./.

να είναι συγκεκριμένα

μαρτύρων με συγκεκριμένα ερωτήματα. Όταν τελειώσει το αποδεικτικό υλικό, πρέπει να κάνουμε την προσήκουσα υπαγωγή, για να δούμε αν υπάρχουν αξιόποινα αδικήματα, ποιά και ποιοί τα διέπραξαν. Πρέπει όμως να προσέξουμε οι ενέργειες που θα γίνονται, να αποφασίζονται εδώ, στην Επιτροπή, για να έχουμε αίσιο αποτέλεσμα ύστερα από μία κατευθυντήρια γραμμή.

Γ.ΠΕΡΑΚΗΣ: Κύριε πρόεδρε, σε ποιό τόπο και χρόνο, μπορούμε να διαβάζουμε ότι υλικό υπάρχει;

M.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Στην αίθουσα 140 είναι η Γραμματεία μας θα ζητήσετε από εκεί τους φακέλους και θα πάτε στην αίθουσα 143 για να τους μελετήσετε. Όσον αφορά τον χρόνο, μπορείτε να μελετήσετε όλες τις πρωϊνές ώρες και το απόγευμα από 6.30' έως 9.30' μ.μ.

Κύριοι συνάδελφοι, πριν σας δώσω το λόγο για να δευτερολογήσετε, θα μου επιτρέψετε να απαντήσω σε ορισμένα θέματα που τέθηκαν. Κατ' αρχήν, εγώ δεν ζήτησα τη σημερινή συνεδρίαση για να κάνουμε απλώς μία συνεδρίαση, αλλά για να σας ανακοινώσω ορισμένες πρωτοβουλίες μου. Λυπάμαι που ξέφυγε η πορεία της συζήτησης, πέραν από αυτά που έκανα, και επανήλθαμε σε θέματα, που είχαν συζητηθεί κατά την προηγούμενη συνεδρίαση. Θα απαντήσω λοιπόν στον κύριο Βαρβιτσιώτη, ο οποίος έθεσε το θέμα: "με ποιό τρόπο θα λειτουργήσουμε, τι μεθόδευση θα κάνουμε". Προσωπικά, εγώ πιστεύω, ότι όλοι πρέπει να λάβουμε γνώση των στοιχείων που υπάρχουν. Είναι δυνατόν να ορίσουμε ατύπως κάποιο εισηγητή, αλλά πολύ φοβάμαι

./.

-37-

ότι έτσι θα εφησυχάσουμε όλοι και δεν θα μπορούμε να συζητήσουμε πραγματικά, διότι εδώ είμαστε Επιτροπή και οι πολλές απόψεις φωτίζουν καλύτερα το θέμα. Γι'αυτό αποφεύγω να ορίσω, τώρα, εισηγητή. Αργότερα δεν αποκλείεται, όταν δω ότι οι συζητήσεις δεν είναι προαγωγικές χωρίς κάποιο εισηγητή, να τον ορίσω. Η δεύτερή μου απάντηση αφορά το υλικό που ήλθε ή πρόκειται να έλθει. Από το Υπουργείο Εξωτερικών πήραμε το υλικό καπόπιν του δικού μου εγγράφου. Από το Υπουργείο Δικαιοσύνης, την προσεχή Δευτέρα θα λάβουμε το υλικό, που αναφέρει το έγγραφο του εισαγγελέα του Αρείου Πάγου. Μας απομένει το υλικό από το πουργείο Εθνικής Άμυνας, το οποίο σύντομα θα έλθει. Επομένως πρέπει λοιπόν όλοι μας να κοιτάξουμε τι υλικό είναι αυτό. Νομίζω πως βιάστηκαν πολύ ορισμένοι συνάδελφοι να δηλώσουν ότι εμπαιζόμαστε από το Υπουργείο Εξωτερικών, στέλνοντας εδώ μόνο τους δύο φακέλους, ενώ υπάρχει σωρεία υλικού για το Κυπριακό. Τίποτε δεν αποκλείει να υπάρχει. Όμως ο Υπουργός δεν ήταν υποχρεωμένος να κάνει τέτοια εργασία, ώστε να ικανοποιήσει τις απαιτήσεις όλων μας. Τι γνώριζε περισσότερο από εμάς για τον φάκελο της Κύπρου; Ο Υπουργός εκτελεί μία εργασία ύστερα από 10 χρόνια και κρατά στη μνήμη του και στη σκέψη του εκείνα που του χρειάζονται για την τωρινή αντιμετώπιση του θέματος. Δεν είναι δεδομένο ότι έχει διαβάσει όλα τα έγγραφα για το Κυπριακό. Πίστεψε, ότι αυτά που μας έστειλε είναι τα κυριότερα. Μπορεί να έκανε λάθος, θα τα ζητήσουμε εμείς. Έχουμε και τη βοήθεια του κυρίου Ζαΐμη, που διετέλεσε υπουργός Εξωτερικών και ο οποίος μας είπε τι πρέπει να ζητήσουμε. Βεβαίως θα τουζητήσουμε περισσότερα, κύριε Ζαΐμη, αλλά όχι εκ προοιμίου. Θα διαβάσουμε πρώτα αυτά που έχουμε και μετά θα προχωρήσουμε και σ'άλλα στοιχεία. Μάλιστα θα σας παρακα-

./.

-38-

λέσω να σκεφθείτε και τι άλλο χρειαζόμαστε, για να διευκολυνθεί το υπουργείο Εξωτερικών, διότι πράγματι στο υπουργείο υπάρχει η πρόθεση να βοηθήσει. Πολλοί εκ των συναδέλφων είπαν ν' αναθέσουν οι υπουργοί τη συγκέντρωση στοιχείων σε υπαλλήλους, και άλλοι συνάδελφοι υποστήριξαν την αντίθετη άποψη δηλαδή, ότι δεν εμπιστεύονται τους ανθρώπους αυτούς.

<u>Α.ΤΡΙΤΣΗΣ:</u> Υπηρεσιακές εκθέσεις θα συντάσσουν , κύριε Πρόεδρε.

<u>Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ:</u>(Πρόεδρος) Οι υπηρεσιακές εκθέσεις συντάσσονται βάσει στοιχείων, που θέλει να χρησιμοποιήσει αυτός που τιςσυντάσσει, κύριε Τρίτση. Μπορεί να συντάξει έκθεση χωρίς στοιχεία; Εγώ σέβομαι τη γνώμη σας. Μπορεί να είναι σωστή και να τη δεχθεί και η Επιτροπή. Αλλά απόψε άκουσα και την αντίθετη άποψη, δηλαδή γιατί θα εμπιστευθούμε σε κάποιο άλλο την ενημερωτική και κατατοπιστική έκθεση.

Διατυπώθηκε το αίτημα, να έχετε όλοι αντίγραφα της αλληλογραφίας. Δεν συμφωνώ. Η αλληλογραφία θα είναι πάντα στη διάθεσή σας να τη διαβάσετε. Εγώ, σήμερα, σας διάβασα τα έγγραφα που έστειλα. Τώρα άλλα έγγραφα που θα έρχονται, να τα ανακοινώνουμε στην Επιτροπή... Νομίζω ότι θα χάνουμε πολύτιμο χρόνο.

Σας επαναλαμβάνω, ότι τίποτε δεν είναι απόρρητο, τίποτε δεν χωρίζει τον Πρόεδρο από τα μέλη της Επιτροπής. Είμαστε όλοι μέλη της. Είναι λοιπόν στη διάθεση όλων η αλληλογραφία. Όχι όμως να παίρνονται αντίγραφα στο σπίτι για μελέτη, όπως υποστήριξε στην προηγούμενη συνεδρίαση ο κύριος Παπαληγούρας.

./.

-39-

Ο κύριος Κουτσογιάννης μίλησε για τη συντηρητική απόδειξη των μαρτύρων. Πώς να την κάνουμε εδώ; Στα Δικαστήρια υπάρχει το ενδιαφέρον των αντιδίκων, που πράγματι να κάνει ουσιαστική την εξέταση του μάρτυρα. Τώρα να καλέσουμε ορισμένους μάρτυρες να μας πουν ορισμένα πράγματα, για τα οποία εμείς δεν είμαστε ενημερωμένοι-διότι βεβαίως ζήσαμε και γνωρίσαμε τα γεγονότα, όμως δεν τα αποτυπώσαμε μέσα μας, για να τα συνδέσουμε-νομίζω ότι δεν είναι σωστό διότι θα εκτεθούμε σε κίνδυνο εξετάζοντας μάρτυρες, οι οποίοι μπορεί να είναι υπεύθυνοι και οι οποίοι μπορεί να δώσουν δια του τύπου την άποψή τους, ότην οπότε εμείς δεν θα μπορέσουμε να απαντήσουμε. Τώρα εάν χάσουμε μαρτυρίες , αυτής της μορφής, τις χάσαμε.

Στην προηγούμενη συνεδρίαση, ο κύριος Τρίτσης είπε ότι τον ενδιαφέρει και η μαρτυρία του απλού στρατιώτη. Πράγματι είναι ενδιαφέρουσα. Αλλά, απευθυνόμενοι αορίστως για να ακούσουμε τον απλό στρατιώτη, μπορεί να έχουμε τις ύπουλες ενέργειες όλων των ανθρώπων της χούντας, οι οποίοι θα μας στέλνουν υπομνήματα για να τα περνούν στον τύπο και εμείς να μη μπορούμε να τους απαντήσουμε. Νομίζω λοιπόν ότι δεν πρέπει να προχωρήσουμε στη συντηρητική εξέταση μαρτύρων.

Για τη βιβλιογραφία,είπα, ότι ο κύριος Μπαντουβάς είχε την καλωσύνη να τη συγκεντρώσει. Εάν δε χρειαστεί η συμπλήρωσή της, με δική μας πρωτοβουλία, θα γίνει αυτή.Είπα μάλιστα ότι η βιβλιοθήκη πρέπει να έχει όλα τα σχετικά βιβλία. Εάν δεν τα έχει, να ζητηθούν αυτά από τους εκδότες τους, οι οποίοι είναι υποχρεωμένοι να τα στείλουν.

./.

-40-

Για την καρτελοποίηση των στοιχείων με ευρίσκεται απόλυτα σύμφωνο, θα πρότεινα μάλιστα να έχουμε και σύστημα computers, διότι το μυαλό δεν είναι δυνατόν να συγκρατήσει, όσα θα κάνουμε και όσα θα διαβάσουμε. Αυτό όμως θα το δούμε αργότερα.
Ο κύριος Κάππος και άλλοι συνάδελφοι αναφέρθηκαν σε συγκεκριμένα στοιχεία, που αφορούν συγκεκριμένα γεγονότα. Είμαι σύμφωνος και θα ζητηθούν αυτά, αλλά όχι εκ προοιμίου. Τι να ζητήσω; Το σχέδιο 'Ατέσον, το σχέδιο Μπολ; Θα ζητηθούν όλα αυτά με τη σειρά τους. Θα σας παρακαλούσα να έχετε όλοι υπόψη σας, τι θα ζητήσουμε, διότι υπάρχουν πολλά και χρήσιμα στοιχεία. Εγώ προσωπικά πιστεύω βασική είναι και η συζήτηση στη Λισαβώνα, την οποία διεξήγαγε ο Ξανθόπουλος-Παλαμάς, δυναμικός διπλωματικός και με μεγάλη πείρα. Επίσης ενδιαφέρουσα θα ήταν η μαρτυρία του τελευταίου υπουργού Εξωτερικών του Σω. Τετενέ, ο οποίος ήταν και αυτός διπλωμάτης καριέρας και χειρίσθηκε τα γεγονότα μέχρι την 8η Ιουλίου 1974, ο οποίος όμως έχει πεθάνει.

Αυτά είχα να πω σχετικά με τις προτάσεις των κυρίων συναδέλφων και να σας παρακαλέσω να αρχίσουμε να μελετούμε ώστε στην επόμενη συνεδρίαση να μπούμε στην ουσία του θέματος. Σας είπα και προηγουμένως ότι δεν θέλω να ορίσουμε εισηγητή, εάν όμως η Επιτροπή αποφασίσει να οριστεί, δεν έχω καμία αντίρρηση.

Τέλος θα ήθελα να παρακαλέσω τους συναδέλφους, οι οποίοι απέδωσαν χαρακτηρισμούς στην ενέργεια του Υπουργείου Εξωτερικών να είναι προσεκτικοί, ώστε να μη μεταφέρεται στην Επιτροπή ο πολιτικός διάλογος. Ο κύριος Καψής ερεύνησε αρκετά το θέμα και, κατά τη γνώμη του, μας έστειλε τα κυριότερα στοιχεία, αλλά εάν χρειασθούμε περισσότερα είναι στη διάθεσή μας.

./.

-41-

Είπε ο κύριος 'Εβερτ, στην προηγούμενη συνεδρίαση, να μας πουν και ποια έγγραφα δεν μας στέλνουν.
Λέτε να έχουν φτιάξει το φάκελο και να μη μας δίνουν κάποιο έγγραφο; 'Οταν συμβεί κάτι τέτοιο, τότε θα το ζητήσουμε.
Κύριοι συνάδελφοι, για να μην καθυστερούμε άλλο, ας αρχίσουμε να μελετούμε και θα συναντηθούμε την προσεχή Τετάρτη, όπως ορίζει ο κανονισμός. Εάν δεν έχουμε τίποτε νεότερο, θα κάνουμε μία τυπική συνεδρίαση, εάν έχουμε θα κάνουμε κανονική συνεδρίαση

Κ.ΚΑΠΠΟΣ: Κύριε Πρόεδρε, κατόπιν μελέτης προέκυψε, ότι χρειάζονται στοιχεία συγκεκριμένα και τα ζητάμε. Το Υπουργείο Εξωτερικών μας τα έστειλε. Εάν χρειαστούν και άλλα θα τα ζητήσομε. Αλλά όσον αφορά το Υπουργείο Εθνικής 'Αμυνας όταν λέμε εκθέσεις Παπανικολάου....

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Μπορεί να μας τα στείλει.

Κ.ΚΑΠΠΟΣ: Να μας τα στείλει, κύριε Πρόεδρε, για να μη πελαγοδρομούμε.

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) 'Εχω την εντύπωση ότι θα μας στείλουν εκθέσεις όχι μόνον του κυρίου Παπανικολάου, αλλά όλων των αξιωματικών, που συμμετείχαν στο πραξικόπημα και που έχουν καταθέσει, τι ο καθένας έκανε. Αυτά τα στοιχεία θα μας σταλούν από το Υπουργείο 'Εθνικής 'Αμυνας.

./.

Το πουργείο Δικαιοσύνης δεν έχει στοιχεία, παρά μόνον τους φακέλους διαδικασίας.

Κ.ΚΑΠΠΟΣ: Η συνάντηση αυτή της Λισαβώνας είναι ουσιαστική. Ας ζητήσουμε, κύριε Πρόεδρε, όλα αυτά τα στοιχεία, για να τα αξιολογήσουμε.

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Συμφωνώ. Ας προχωρήσουμε όμως στη συζήτηση και θα ζητήσουμε πολλά στοιχεία.

Ι.ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Κύριε Πρόεδρε, συμφωνώ περίπου με τη μεθόδευση που κάνετε στον τρόπο εργασίας της Επιτροπής. Δεν μου απαντήσατε όμως στο ερώτημα που έθεσα: γιατί το υπουργείο Εξωτερικών επέλεξε την 11-8-1964, ως ημερομηνία ενάρξεως του φακέλου της Κύπρου, τον οποίο και μας έστειλε. Νομίζω , ότι είναι εύλογη η απορία μου.

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Δεν γνωρίζω, διότι το έγγραφο του υπουργείου Εξωτερικών το διάβασα εδώ.

Ι.ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Θέλω να επιστήσω την προσοχή σας, κύριε Πρόεδρε, στο εξής γεγονός: Το υπουργείο Εξωτερικών είναι μία από τις καλύτερα οργανωμένες δημόσιες υπηρεσίες. Τηρεί αρχείο πλήρες και υπάρχει επίσης η αρμοδία Δ/νση Κύπρου.

Ας ζητήσουμε ,λοιπόν, από το Υπουργείο να μας στείλει πίνακα περιεχομένων του φακέλου της Κύπρου για την περίοδο, που μας ενδιαφέρει, για να γνωρίζουμε τι έγγραφα περιέχονται σ'αυτόν, που δεν μας έστειλε, αφού μας έστειλε μόνον τα έγγραφα "υψηλού χειρισμού" Είμαι βέβαιος, ότι σε κάθε φάκελο του υπουργείου υπάρχει πίνακας περιεχομένων.

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Ζητάτε και εσείς πρόσθετα στοιχεία;

Ι.ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Δεν ζητώ πρόσθετα στοιχεία, ζητώ να γνωρίζω τι περιέχουν οι φάκελοι για το Κυπριακό.

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Υπάρχει πίνακας περιεχομένων εδώ.

Ι.ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Κύριε Πρόεδρε, δεν είναι μόνο αυτά τα έγγραφα, που έχει το Υπουργείο για το Κυπριακό.

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Κύριε Βαρβιτσιώτη, αφού μελετήσετε αυτά,

./.

-43-

δώστε μου ένα σημείωμα, για να δούμε τι ακριβώς θα ζητήσουμε επί πλέον από το Υπουργείο.

<u>Ι.ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ:</u> Αν θέλετε σημείωμα, θα το φτιάξω.Νομίζω όμως ότι κατοχυρώνεται η Επιτροπή, όταν γνωρίζει το περιεχόμενο των φακέλων, που υπάρχουν στο υπουργείο Εξωτερικών.

<u>Κ.ΜΠΑΝΤΟΥΒΑΣ:</u> Ορισμένες διευκρινίσεις θα ήθελα να κάνω, κύριε Πρόεδρε. Τα όσα ειπώθηκαν για τις πιθανές ελλείψεις των φακέλων δεν θα πρέπει να αναφέρονται στον κύριο Καψή, ο οποίος διώχθηκε και ταλαιπωρήθηκε από τη δικτατορία και ο οποίος έχει τις ίδιες ευαισθησίες με εμάς.

Θέλω επίσης να παρακαλέσω η λειτουργία του οικείου γραφείου, για τη μελέτη των στοιχείων να παραταθεί και πέραν της 9.30'νυκτερινής, τουλάχιστον μέχρι 11-11.30 μ.μ. Τέλος, αυτό το οποίο είπε ο κύριος Βαρβιτσιώτης δεν έγινε αντιληπτό. Θα πρέπει πράγματι να ζητάμε με τις επιστολές που στείλατε όλα τα στοιχεία. Εάν όμως υποτεθεί ότι ορισμένα δεν σταλούν και επομένως δεν περιλαμβάνονται στον πίνακα περιεχομένων των αποσταλέντων,καλά είναι να μας γνωρίσουν ποια δεν μας έστειλαν, για να κρίνουμε εμείς, εάν είναι ουσιώδη ή επουσιώδη.

Τελειώνοντας έχω να κάνω δύο προτάσεις:

Πρώτο: Με την ευκαιρία της παραμονής του Προέδρου της Κυπριακής Δημοκρατίας στην Ελλάδα, μήπως θα έπρεπε εσείς, κύριε Πρόεδρε,σαν Πρόεδρος της Επιτροπής να κάνετε μία συνάντηση μαζί του, για να θέσετε ορισμένα θέματα συνεργασίας μεταξύ των δύο Κυβερνήσεων, ή

./.

των δύο Βουλών και να ανταλλάξετε στοιχεία. Τη συνάντηση δε αυτή να τη δώσετε στη δημοσιότητα, διότι πιστεύω ότι είναι η μόνη, που πρέπει να δοθεί για να πληροφορηθεί ο ελληνικός λαός, ότι η Επιτροπή αυτή λειτουργεί και βρίσκεται σε εξέλιξη το όλο θέμα. Διότι, το ενδιαφέρον του λαού, κύριε Πρόεδρε, για το έργο της Επιτροπής είναι έντονο.

Δεύτερο: Πιστεύω, επίσης ότι θα έπρεπε να σταλούν επιστολές στις Πρεσβείες μας στην Ουάσιγκτων, Μόσχα, Λονδίνο, Παρίσι, Ρώμη, Κάϊρο και Άγκυρα, για να μας σταλούν στοιχεία, τα οποία πιθανόν δεν έχουν έλθει στα αρμόδια υπουργεία.

<u>Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ:</u> (Πρόεδρος) Ο Κανονισμός ορίζει, ότι, μόνον μέσω των υπουργών, μπορούμε να ζητήσουμε στοιχεία.

<u>Κ.ΜΠΑΝΤΟΥΒΑΣ:</u> Συμφωνώ, Μέσω των υπουργών να ζητηθούν τα στοιχεία, Ν αναφέρουμε όμως τις πρεσβείες, στρατιωτικούς ακολούθους κ.λ.π. Να προσπαθήσουν οι πρεσβείες μας στα κράτη αυτά, τα οποία είχαν κάποια ανάμειξη στα γεγονότα , να ζητήσουν από τα δικά τους υπουργεία στοιχεία, τα οποία μέχρι σήμερα δεν έχουν δει το φως της δημοσιότητας. Το ίδιο μπορεί να γίνει στη γραμματεία του ΟΗΕ, στις Βρυξέλλες και στο Στρασβούργο. Νομίζω, ότι τα στοιχεία αυτά θα είναι περισσότερο αντικειμενικά, διότι δεν θα έχουν επηρεαστεί από τα εσωτερικά μας.

<u>Α.ΞΑΡΧΑΣ:</u> Κύριε Πρόεδρε, αναγκάζομαι να μιλήσω, διότι αρχίσαμε

./.

-45-

να πλατυάζουμε , χωρίς βέβαια γι'αυτό να καταλογίσω ευθύνη σε κανένα.

Θεωρούμε ως αντικείμενο της δουλειάς μας τα έγγραφα, Ενώ εγώ πιστεύω, ότι αντικείμενο της εργασίας μας είναι τα γεγονότα, που πρέπει να ερευνήσουμε.

Εμείς αυτή τη στιγμή έχουμε ένα συγκεκριμένο στοιχείο, την απόπειρα κατά του Μακαρίου. Εάν με το στοιχείο αυτό σχηματίσω δικανική πεποίθηση για να προχωρήσω στην έρευνα, θα προχωρήσω. Εάν μου γεννηθεί απορία και πρέπει να ζητήσω και άλλα συγκεκριμένα στοιχεία, τότε θα τα ζητήσω. Νομίζω, ότι όλοι μας μέχρι την επομένη συνεδρίαση πρέπει να έχουμε μελετήσει τα στοιχεία και να προχωρήσουμε στην εξέταση του θέματος.

Α.ΠΑΥΛΙΔΗΣ: Κύριε Πρόεδρε, από πότε αρχίζει η προθεσμία του εξαμήνου;

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Από την ημέρα εκλογής του Προεδρείου.

Κύριοι συνάδελφοι, στο σημείο αυτό κηρύσσω περαιωμένη τη συζήτηση.

Στη συνέχεια λύθηκε η συνεδρίαση για την Τετάρτη 16 Απριλίου 1986.

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ	Ο ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ
Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ	Κ.ΤΣΙΓΑΡΙΔΑΣ

[ΛΕΥΚΗ ΣΕΛΙΔΑ]

ΒΟΥΛΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

ΠΕΡΙΟΔΟΣ Δ'- ΣΥΝΟΔΟΣ Α'

ΕΞΕΤΑΣΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

"ΓΙΑ ΤΟ ΦΑΚΕΛΟ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ"

ΠΡΑΚΤΙΚΟ

Στην Αθήνα, σήμερα 9 Απριλίου 1986, ημέρα Τετάρτη και ώρα 18.30' , συνεδρίασε στην αίθουσα Τροπαίων του Μεγάρου τηςΒουλής η Εξεταστική Επιτροπή "για το φάκελο της Κύρπου" με Πρόεδρο τον κ. Μάρκο Νάτσινα και με θέμα ημερήσιας διάταξης: "συνέχιση συζητήσεως για τη συγκέντρωση των στοιχείων".

Στη συνεδρίαση ήταν παρόντες από τα μέλη της Επιτροπής οι βουλευτές: κ.κ. Κ.Ακρίτα-Σύλβα, Π.Ζακολίκος, Κ. Ζερβός, Ι.Κουτσογιάννης, Α.Λιαροκάπης,Χ.Μαρκόπουλος,Κ;Μπαντουβάς,Χ.Μπασαγιάννης,-Δ.Παγορόπουλος,Ι.Παπαδονικολάκης,Εμμ.Παπαστεφανάκης, Αν.Πεπονής,Γ.Περάκης,Κ.Τσιγαρίδας,Ι.Βασιλειάδης,Μ.'Εβερτ,Στ. Μπλέτσας,Αν.Παπαληγούρας,Αρ.ΠαυλίδηςΚ.Κάππος,Κ.Γιατράκος και Δ.Λιβανός.

Ο Πρόεδρος της Επιτροπής, αφού διαπιστώνει την ύπαρξη απαρτίας, κηρύσσει την έναρξη της συνεδριάσεως και λέγει:

Κύριοι συνάδελφοι, κατ'αρχήν από όσα άκουσα να λέγονται πριν να αρχίσει η συνεδρίαση, όλοι είμαστε σύμφωνοι ότι η αίθουσα Τροπαίων, στην οποία συνεδριάζουμε σήμερα, είναι ακατάλληλη για την Επιτροπή μας, λόγω κακής ακουστικής.

./.

Υπάρχει όμως το εξής θέμα: Εάν θα πρέπει μονίμως να συνεδριάζουμε στην αίθουσα της Γερουσίας ή θα πρέπει να πηγαίνουμε και στην αίθουσα 143, η οποία έχει ήδη διατεθεί στην Επιτροπή μας.

Νομίζω ότι η αίθουσα Τροπαίων δεν είναι κατάλληλη παρά μόνο για έκτακτες περιπτώσεις, όπως π.χ. η περίπτωση όπου είναι κατειλημμένη η αίθουσα Γερουσίας.

Θα δημιουργηθεί ίσως κάποιο πρόβλημα όταν αρχίσει η εξέταση των μαρτύρων και θα δούμε κατά πόσον προσφέρεται γι'αυτό το είδος των εξετάσεων η αίθουσα Γερουσίας.

Προτείνω, να παραμείνομε σήμερα εδώ, σ'αυτή την αίθουσα,γιατί πιστεύω ότι η συνεδρίασή μας θα είναι σύντομη..

Θέλω τώρα να πληροφορήσω την Επιτροπή ότι ήλθαν φάκελοι από το Υπουργείο Εθνικής 'Αμυνας, οι οποίοι θα βγουν σε πέντε φωτοτυπίες ο καθένας. 'Οπως μου είπαν από το Υπουργείο, υπάρχουν και άλλοι φάκελοι, τους οποίους εγώ δεν θέλησα να τους πάρω, διότι είναι πάρα πολλοί και πολλές φορές, ο ένας φάκελος είναι ο ίδιος με κάποιον άλλο, έτσι ώστε υπάρχει ο κίνδυνος να μας δώσουν φακέλους των οποίων το περιεχόμενο συμπίπτει. Αυτό συμβαίνει διότι τόσο το Ναυτικό, όσο και ο Στρατός Ξηράς έχουν κάνει κάποιες έρευνες επάνω στο ίδιο θέμα.

Πιστεύω ότι οι φάκελοι αυτοί του ΓΕΕΘΑ τους οποίους έχουμε εμείς, είναι πιο αντιπροσωπευτικοί της όλης εικόνας που μπορεί να μας δώσει ο Στρατός. Θα επεκταθούμε όμως και σε φακέλους του Στρατού Ξηράς, του Ναυτικού και της Αεροπορίας.

./.

-3-

'Οπως διαπίστωσα μέσα στους φακέλους περιέχονται πολλά ενδιαφέροντα έγγραφα όπως π.χ. καταθέσεις αξιωματικών, οι οποίοι υπηρετούσαν στην Εθνική Φρουρά της Κύπρου και καταθέτουν τι έκαναν την ημέρα του πραξικοπήματος και πως αντελήφθηκαν τα γεγονότα όχι μόνο αυτή την ημέρα αλλά και τις προηγούμενες. Τα εκθέτουν βέβαια από τη δική τους σκοπιά, αλλά και αυτή πρέπει να την ελέγξουμε.
Επίσης υπάρχουν εκθέσεις αξιωματικών που ιστορούν πως αντελήφθησαν την εικόνα - όχι τα γεγονότα- την οποία παρουσίαζαν οι 'Ενοπλες Δυνάμεις εκείνες τις ημέρες.
Πιστεύω ότι όλοι πρέπει να τα μελετήσουμε αυτά, ο καθένας ανάλογα με το ενδιαφέρον, το οποίον έχει και όταν πλέον υπάρξει ωριμότητα σύμφωνα με τη δική μας κρίση επάνω στην έρευνα αυτή, θα μας κάνει μια εισήγηση με την οποία θα λέει τι προκύπτει από τα στοιχεία αυτά και έτσι θα αρχίσει πιο συστηματικά η συζήτηση της Επιτροπής μας, εφόσον θα γίνεται πάνω στην ύλη την οποία θα έχουμε ερευνήσει.

Μερικοί ιδιώτες μου στέλνουν διάφορα έγγραφα. Σήμερα μάλιστα έλαβα και ένα βιβλίο από τον τότε Υπουργό Εξωτερικών τον Παναγιωτάκο.
Επίσης ο κ. Μπαντουβάς θα μας δώσει έναν κατάλογο βιβλίων, στον οποίο μπορούν να αναγραφούν και άλλα βιβλία, τα οποία κάποιος από μας γνωρίζει και νομίζει ότι πρέπει να τα διαβάσουμε.
Εγώ θα σας εξασφαλίσω μία σειρά αυτών των βιβλίων από τη Βιβλιοθήκη. Εάν δεν υπάρχουν στην Βιβλιοθήκη θα τα προμηθευτούμε.

./.

-4-

Μ.ΕΒΕΡΤ: Ποιος είναι ο όγκος των φακέλων, οι οποίοι ήλθαν από το Υπουργείο Εθνικής 'Αμυνας;

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ:(Πρόεδρος) 'Ενα μεγάλο χαρτοκιβώτιο, το οποίο θα χωρούσε μέσα μια μεγάλη τηλεόραση.

Κ.ΤΣΙΓΑΡΙΔΑΣ: Θέλω να αναφερθώ στους φακέλους που παραλάβαμε 'Ολοι έχουν στην πρώτη σελίδα μια κατάσταση στην οποία αναγράφεται το περιεχόμενο του φακέλου. 'Ετσι βέβαια κατά κάποιον τρόπο διευκολύνεται η μελέτη τους.
Διευκρινίζω όμως, κύριε Πρόεδρε, ότι όσες από τις καταθέσεις των αξιωματικών διάβασα, όλες έχουν δοθεί γύρω στα τέλη του έτους 1975 και ανάλογες ημερομηνίες φέρουν.
Αυτό έχει κάποια σημασία.

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ:(Πρόεδρος) Κύριε Τσιγαρίδα, εκεί στους φακέλους περιέχεται εκδοχή για τα γεγονότα από τους ανθρώπους εκείνους οι οποίοι είναι ένοχοι. Αυτή την εκδοχή οφείλουμε να την ξέρουμε.

Κ.ΤΣΙΓΑΡΙΔΑΣ: Κύριε Πρόεδρε, ,πέραν από αυτά που είχαν καταθέσει και εκθέσει οι αξιωματικοί που είχαν λάβει μέρος στα γεγονότα και έτσι είχαν γνώση του αντικειμένου αυτού, εγώ σας λέω για όλα αυτά τα έγγραφα, ότι έχουν χρονολογία, τα τέλη του 1975. Ενδεχομένως δεν είναι αυτές οι καταθέσεις τις οποίες είχαν δώσει μετά τα γεγονότα.

./.

-5-

M.ΕΒΕΡΤ: Υπάρχουν μαρτυρικές καταθέσεις και σήματα,μέσα στους φακέλους;

Κ.ΤΣΙΓΑΡΙΔΑΣ: Μαρτυρικές καταθέσεις υπάρχουν, δεν έχω ολοκληρώσει όμως τη μελέτη αυτών των φακέλων, για να σας πω όλα όσα περιέχουν.
Σημασία πάντως έχει ότι διευκολύνεται η μελέτη και η έρευνα αυτών των φακέλων. 'Εχουν αρίθμηση, υπάρχει στην αρχή ένας κατάλογος ο οποίος αναφέρει το περιεχόμενο καθώς επίσης και ένα μεγάλο βιβλίο με το συμπέρασμα το οποίο αναφέρεται σε όλο αυτό το υλικό.
Η μελέτη βέβαια όλου αυτού του υλικού, απαιτεί πολύ χρόνο.

Γ.ΠΕΡΑΚΗΣ: Κύριε Πρόεδρε, θέλω να επιβεβαιώσω όλα όσα είπατε. Επίσης θα ήθελα κατά κάποιο τρόπο να ξεκαθαρίσουμε το θέμα των συνεδριάσεων της Επιτροπής και το έργο της. Για τις ορατές συνεδριάσεις δεν βλέπω αντικείμενο ουσιαστικής συζήτησης. Φυσικά θα μπορούσα να πάρω ένα κομμάτι από κάποια δικογραφία που μελέτησα και να αρχίσω να το αναλύω αλλά έτσι δεν γίνεται ουσιαστικά συζήτηση.
Πιστεύω, κύριε Πρόεδρε, ότι η Επιτροπή πρέπει να συνεδριάζει τακτή ημέρα για τα διαδικαστικά θέματα.
Επίσης θέλω να επισημάνω ότι πολλά από τα έγγραφα που έχουν σταλεί σε φωτοτυπίες από το Υπουργείο Εξωτερικών δεν είναι καθαρά. Δεν είναι δυνατόν να μελετηθούν στην κατάσταση που βρίσκονται αυτή τη στιγμή.

./.

Πιστεύω,κύριε Πρόεδρε, ότι δεν υπάρχει λόγος, να αναλώνουμε χρόνο και να ανταλάσσουμε γνώμες όταν δεν υπάρχει αντικείμενο.

Κ.ΜΠΑΝΤΟΥΒΑΣ: Κύριε Πρόεδρε, στην πρώτη μεταδικτατορική Βουλή εστάληςαν στοιχεία των οποίων είμασταν πολλοί δέκτες συνάδελφοι. Όπως θυμόμαστε στην πρώτη μεταδικτατορική Βουλή υπήρχε κάποιο άλλο πνεύμα.

Με βάση λοιπόν τα στοιχεία που σας προανέφερα αποδεικνύεται ότι, ειδικά συνεργεία είχαν ασχοληθεί με το "φακελο της Κύπρου", γιατί φοβόντουσαν για τα κεφάλια τους. Έγινε λοιπόν "αποτοξίνωση" των σχετικών φακέλων, από τα έγγραφα που ήταν επικίνδυνα για τα κεφάλια τους.

Επίσης έγινε εξωραϊσμός των διαφόρων εγγράφων. Έτσι είναι χρήσιμα και απαραίτητα αυτά τα στοιχεία για να μορφώσουμε γενικά μια γνώμη. Από κει και πέρα όμως κινδυνεύουμε-εάν δεν έχομε υπόψη μας τι έχει συμβεί- να πάθουμε αυτό που εσείς έχετε επισημάνει, δηλαδή στην περίπτωση που θα αρχίσουμε να παίρνουμε καταθέσεις και να κλητεύουμε διαφόρους μάρτυρες, όπως π.χ. στρατιώτες κ.λ.π.

Έχει γίνει μεθόδευση και σ 'αυτά που συμπερασματικά έχουν εκδοθεί υπό μορφή βιβλίου, αλλά και τα διάφορα έγγαρφα επαναλαμβάνω ότι κατά τη γνώμη μου έχουν εξωραϊστεί γι'αυτό δεν πρέπει να δώσουμε πολύ μεγάλη βαρύτητα σ'αυτά.

Εντός ολίγου θα διανεμηθεί ο κατάλογος των βιβλίων που είδα και τα οποία έχουν βιβλιογραφία και αναφέρουν σχεδόν όλες τις πηγές από τις οποίες, άντλησε τα στοιχεία του ο συγγραφέας. Βεβαίως αυτές τις πηγές ο συγγραφέας ερμηνεύει και διατυπώνει

./.

-7-

σύμφωνα με την άποψή του. Εμείς όμως από την πλευρά μας βοηθούμεθα γιατί έτσι θα αναζητήσουμε όλα αυτά τα στοιχεία στη Βιβλιοθήκη. Εάν η Βιβλιοθήκη δεν τα έχει θα μπορούσε τώρα να τα προμηθευτεί.

Κύριε Πρόεδρε, είπαμε ότι δεν πρόκειται να διασπαστεί η Επιτροπή σε υποεπιτροπές. Μήπως όμως έως ότου γίνει η σταχυολόγηση της ύλης, θα έπρεπε σε πρώτη φάση να γίνουν αυτές οι υποεπιτροπές και έτσι ορισμένοι συνάδελφοι να αναλάβουν ορισμένους τομείς;
Είπατε ότι τα νέα στοιχεία θα βγουν σε πέντε αντίτυπα. Δεν είναι δυνατόν να προλάβουμε όλοι να τα διαβάσουμε.

<u>Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ:</u> (Πρόεδρος) Δεν νομίζω ότι αυτό αποτελεί πρόβλημα, κύριε Μπαντουβά, γιατί πέντε αντίτυπα για κάθε φάκελο είναι πολλά. Πιστεύω ότι ο καθένας από μας, με προσωπική του ευθύνη, θα μπορεί να ενημερωθεί όπως και όσο θέλει.
Εγώ προσωπικά δεν πρόκειται να ενημερωθώ επί όλου αυτού του υλικού.
Ας αφήσουμε λοιπόν να προχωρήσουμε και αφού υπάρξει μια εργασία ενός-δύο μηνών μετά βλέπουμε.
Στο σημείο αυτό διανέμεται ο κατάλογος των βιβλίων τα οποία αναφέρθηκαν πιο πάνω από τον Πρόεδρο κ. Μ.Νάτσινα και από τον βουλευτή κ. Κ.Μπαντουβά.

<u>Κ.ΚΑΠΠΟΣ:</u> Κύριε Πρόεδρε, κύριοι συνάδελφοι θέλω να αναφερθώ σε

./.

-8-

δύο ζητήματα:

α) 'Ακουσα για μια προθεσμία δύο μηνών, προκειμένου να μελετηθούν τα στοιχεία.

Εγώ νομίζω ότι 15 ημέρες είναι αρκετές για όσους συναδέλφους θέλουν να μελετήσουν αυτά τα στοιχεία, άσχετα με την πειστικότητα, την εγκυρότητα ή την ακριβειά τους. Από κει θα επιλέξουμε τους μάρτυρες και γενικά θα συζητήσουμε επάνω στο θέμα σύμφωνα με αυτά που μελετήσαμε και μ 'αυτά που εμείς οι ίδιοι γνωρίζουμε.

Νομίζω ότι και στην επόμενη συνεδρίαση θα συζητήσουμε για να προσανατολιστούμε και να αποφασίσουμε τι θα κάνουμε.

Προτείνω λοιπόν και η επόμενη συνεδρίαση να είναι τυπική,με την έννοια ότι θα ασχοληθούμε με το υλικό.

β) Πρέπει να προετοιμάσουμε την αίθουσα στην οποία θα εξετασθούν οι μάρτυρες. Η μεν αίθουσα της Γερουσίας δεν προσφέρεται, η δε αίθουσα 143 είναι μικρή.

Εγώ νομίζω ότι η αίθουσα Τροπαίων είναι καλή, αλλά πρέπει να τοποθετηθούν μικρόφωνα, γιατί δεν έχει ακουστική.

'Οπως ξέρετε θα κληθούν προσωπικότητες και θα γίνουν ανακρίσει σε διάφορα πρόσωπα και δεν μπορούμε αυτά να τα κάνουμε στην αίθουσα Γερουσίας. Ας διαθέσουμε μερικά λεφτά να κάνουμε ορισμένες εγκαταστάσεις, για να γίνει αυτή η αίθουσα κατάλληλη για τις ανακρίσεις . Ευχαριστώ.

<u>Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ:</u>(Πρόεδρος) Θα ήθελα να πω το εξής: 'Οπως μας πληρο-

./.

-9-

φορεί ο Ναύαρχος κ. Ζερβός, ο οποίος είναι ειδικός, η ακουστική αυτής της αίθουσας όχι μόνο δεν πρόκειται να βελτιωθεί με τη μικροφωνική εγκατάσταση, αλλά θα χειροτερέψει. Συνεπώς πρέπει όλοι μαζί να αποκτήσουμε εμπειρία για την ακουστική της και να αποφασίσουμε εάν προσφέρεται ή όχι για τις συνεδριάσεις μας.

<u>Μ.ΕΒΕΡΤ:</u> Κύριε Πρόεδρε, εγώ προσωπικώς συμφωνώ απόλυτα με όλες τις παρατηρήσεις τις οποίες κάνατε.

Είπε ο κ. Κάππος ότι 15 ημέρες για τη μελέτη του υλικού είναι αρκετές. Εγώ την βρίσκω σύντομη αυτή την προθεσμία. Σεις προτείνατε δύο μήνες. Αυτή πάλι νομίζω ότι είναι μεγάλη. Πιστεύω ότι θα μπορούσαμε να βρούμε έναν ενδιάμεσο χρόνο.

Τόσο στην προηγούμενη συζήτηση όσο και στην σημερινή άκουσα ορισμένα υπονοούμενα, ότι δηλαδή έχουν χαθεί έγγραφα, καταθέσεις ή σήματα και ότι όλο αυτό το υλικό έχει εξωραϊσθεί μετά το 1974, δηλαδή μετά τη μεταπολίτευση και την αποκατάσταση της δημοκρατίας στην πατρίδα μας. Εάν ο κ. Μπαντουβάς έχει κάποιο συγκεκριμένο υλικό και γνωρίζει κάποιο συγκεκριμένο έγγραφο το οποίο έχει χαθεί, αυτό πρέπει να το καταθέσει υπεύθυνα. Όλο αυτό το υλικό είναι στρατιωτικό και άκρως απόρρητο. Η Κυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ αυτά τα πέντε χρόνια που βρίσκεται στην εξουσία, εάν είχε διαπιστώσει ότι έγινε κάτι τέτοιο, θα έπρεπε να το έχει καταγγείλει και να έχουν διαταχθεί διοικητικές και στρατιωτικές ανακρίσεις. Εάν όμως δεν

./.

-10-

συμβαίνει τίποτε από όλα αυτά δεν είναι δυνατόν με αυτή την ευκολία και την άνεση να λέγονται τέτοια πράγματα.
Στο προσεχές μέλλον θα αντιμετωπίσουμε πολύ σοβαρές καταστάσεις, λεπτές ανακρίσεις και καταθέσεις μαρτύρων όπου θα χρειάζονται λεπτοί χειρισμοί. Δεν επιτρέπεται για το κύρος της Επιτροπής να αναφέρονται πράγματα τα οποία δεν θίγουν το κύρος μόνο συγκεκριμένης παρατάξεως αλλά ολόκληρης της Επιτροπής και όλων των δημοκρατικών Κυβερνήσεων που διαδέχτηκαν τη δικτατορία.
Θα ήθελα να παρακαλέσω εάν υπάρχει κάτι συγκεκριμένο, να λεχθεί.
Εάν αυτός ο εξωραϊσμός έγινε επί της εποχής του Ιωαννίδη επί δικτατορίας και αυτό είναι χρήσιμο να το ξέρουμε, κύριε Πρόεδρε. Εάν σήμερα έχει υποπέσει κάτι τέτοιο στην αντίληψη του Υπουργείου Εθνικής Αμύνης, πρέπει να το μάθουμε. Θα παρακαλούσα, να επικοινωνήσει ο κ. συνάδελφος με το Υπουργείο Εθνικής Αμύνης και να πληροφορηθεί τι υπάρχει. Από την αρχή που συνήλθε η Εξεταστική Επιτροπή, σας είπαμε ότι πρόθεσή μας είναι αφενός μεν να ανοίξει ο "φάκελος της Κύπρου" πλήρως, αφετέρου δε να γνωρίσουμε και εκείνα τα στοιχεία, τα οποία τα Υπουργεία Εξωτερικών και Εθνικής 'Αμυνας, για λόγους γενικότερης εθνικής ασφάλειας και άμυνας, δεν μας απέστειλαν στην Επιτροπή.

<u>Κ.ΜΠΑΝΤΟΥΒΑΣ:</u> Κύριε Πρόεδρε, κατ'αρχήν εκφράζω την έκπληξή μου γιατί ο κ. 'Εβερτ εθίγη και νόμισε ότι άφησα υπονοούμενα εις βάρος του χώρου του ή εις βάρος οιουδήποτε παράγοντα στο χώρο αυτό.

./.

-11-

Εγώ σε ότι αφορά το κυπριακό θέμα δεν διαχωρίζω τη Βουλή σε πτέρυγες και σε κόμματα ούτε αποδέχομαι ότι η δική μου ευαισθησία ή οποιουδήποτε άλλου, είναι μεγαλύτερη ή μικρότερη από τη δική σας ή κάποιου άλλου συναδέλφου.

Αυτή είναι η πρώτη μου παρατήρηση.

Δεύτερον ότι έγινε δεν έγινε εν γνώσει της πολιτικής ηγεσίας. Τα πάντα τότε βρισκόντουσαν στα χέρια των παραγόντων εκείνης της περιόδου που λόγω της οξύτητας των ελληνοτουρκικών σχέσεων και του γεγονότος ότι το έθνος βρισκόταν με το δάχτυλο στη σκανδάλη δεν ήταν δυνατόν να γίνει η βαθειά τομή, έγκαιρα. Τότε με την επέμβαση όλων έγιναν κάποιες τομές, οι οποίες πιθανώς να γίνονται ακόμη και σήμερα Τέτοιες τομές πρέπει να γίνονται για μεγάλο χρονικό διάστημα όταν μάλιστα η διάβρωση είναι κάθετη και οριζόντια, όπως σ'αυτή την περίπτωση.

Εκείνη την εποχή άλλωστε ήταν αντικειμενικά αδύνατο να παρακολουθηθεί η δραστηριότητα αυτών των κυρίων.

Εγώ δεν ισχυρίζομαι ότι όλα αυτά έγιναν με την κάλυψη της πολιτικής ηγεσίας απλώς είπα ότι εκείνη την εποχή έγιναν σε μένα συγκεκριμένες καταγγελίες που ανέφεραν ότι υπήρξαν συνεργεία και δόθηκαν από τους πραξικοπηματίες εντολές προς τους ανθρώπους που είχαν μέσα στα γραφεία για να κάνουν εξωραϊσμό στους φακέλους.

<u>Μ.ΕΒΕΡΤ:</u> Κύριε Μπαντουβά, σκεφθείτε μετά όσα έχουμε πει, να έλθει να καταθέσει κάποια μέρα ο Ιωαννίδης και να μας πει ότι υπάρχουν ορισμένα στοιχεία, τα οποία τα εξαφάνισαν μεταγενέστε-

./.

-12-

ρες Κυβερνήσεις και ως εκ τούτου είναι αθώος, διότι δεν υπάρχουν αυτά τα στοιχεία. Αντιλαμβάνεσθε τι πάμε να δημιουργήσουμε με αυτή την ανυπαρξία των στοιχείων;

<u>Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ:</u> (Πρόεδρος) Ξεφύγατε από την συζήτηση και αναφέρεσθε σε δεδομένα που δεν ξέρουμε.
Εμείς θα διαπιστώσουμε μόνοι μας εάν υπάρχουν ορισμένα στοιχεία που λείπουν ή εάν αυτά τα στοιχεία είναι πλήρη.
Εκείνο που μας ενδιαφέρει κυρίως είναι η πολιτική πλευρά του όλου θέματος. Εμείς είμαστε πολιτικό σώμα και όχι ανακριτές, για να εξετάσουμε τι έκανε ο άλφα ή ο βήτα λοχαγός ή ανθυπολοχαγός.

<u>ΑΡ.ΠΑΥΛΙΔΗΣ:</u> Κύριε Πρόεδρε, στη Βουλή μιλήσατε για ποινικές κυρώσεις, άρα χρειάζεται ανάκριση.

<u>Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ:</u> (Πρόεδρος) Κύριε Παυλίδη, τις ποινικές κυρώσεις δεν θα τις επιβάλουμε εμείς. Εμείς θα κάνουμε την ανάκριση για την κατάρτιση του πορίσματος και για την ανεύρεση ποινικών ευθυνών. Είναι δυνατόν εμείς, να κάνομε το έργο ενός εισαγγελέως και μάλιστα για τόσους ανθρώπους;

<u>ΑΡ.ΠΑΥΛΙΔΗΣ:</u> Μετά από αυτά που ελέχθησαν από τους συναδέλφους και κυρίους από τον κ. Μπαντουβά, θα μας διευκόλυνε να ξέρουμε ποια στοιχεία αφαιρέθηκαν για να δούμε αν αυτά που έχουμε είναι πλήρη ή ελλειπή.

./.

-13-

Κύριε Πρόεδρε, θα ήθελα τώρα να αναφερθώ σε ένα τεχνικό θέμα, που αφορά την αίθουσα και αν δεν το λύσουμε τώρα θα μας απασχολεί συνέχεια.

Εγώ πιστεύω ότι ο μικρός χώρος που σχηματίζεται στη μία άκρη της αίθουσας Τροπαίων είναι άριστος για τις συνεδριάσεις μας. Εάν διαμορφωθεί κατάλληλα και καθίσουμε σε σχήμα Π από κει και πέρα εφόσον και η μεγαφωνική εγκατάσταση κοντρολάρεται, θα έχουμε την άνεση να συνεδριάζουμε σε σωστό χώρο.

Εδώ σ 'αυτή την αίθουσα κάναμε και συνέδριο ακόμη και όλα διεξήχθησαν άριστα.

Επίσης εφέραμε την Επιτροπή προστασίας μεσογειακού περιβάλλοντος σε αυτή την αίθουσα με μεγαφωνική εγκατάσταση και δουλέψαμε πάρα πολύ καλά.

'Ολες οι αίθουσες της Βουλής έχουν το ίδιο πρόβλημα. Υπάρχει, βασικά, κακή ηχητική λόγω του μεγάλου ύψους των αιθουσών και της επένδυσης των τοίχων τους με μάρμαρα και άλλα παρόμοια υλικά. Μία τόσο σημαντική Επιτροπή πρέπει να συνεδριάζει σε ορισμένο χώρο, κατάλληλα διαμορφωμένο, γιατί θα έλθουν να καταθέσουν πολλοί άνθρωποι και αξίζει τον κόπο και κάποιο ποσό να δαπανηθεί. Κύριε Πρόεδρε,αν θέλετε να το αναθέσετε σε δύο συναδέλφους, θα σας λύσουμε το θέμα μέσα σε δύο ημέρες.

<u>Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ:</u> Κύριε Παυλίδη η άποψή σας είναι αντίθετη με αυτή του κ. Ζερβού.

./.

Ευχαρίστως εάν συμφωνείτε όλοι να κάνουμε μια Επιτροπή, η οποία θα αποφασίσει εάν η αίθουσα αυτή είναι κατάλληλη ή εάν κάποια άλλη είναι καταλληλότερη από αυτή.
Εάν θέλετε, κύριε Παυλίδη, σεις να είσθε ο ένας συνάδελφος και σεις κύριε Ζερβέ ο άλλος.

Κ.ΖΕΡΒΟΣ: 'Οχι εγώ κύριε Πρόεδρε. 'Οσες γνώσεις έχω εγώ γύρω από αυτά τα θέματα, έχει και ο κ. Βασιλειάδης.

Γ.ΠΕΡΡΑΚΗΣ: Κύριε Πρόεδρε, δεν ξέρω κατά πόσο θα βοηθήσει αυτή η Επιτροπή. Εγώ δεν νομίζω ότι είναι θέμα βουλευτών. Πιστεύω ότι αρμόδιοι είναι δύο τεχνικοί, οι οποίοι θα κάνουν εκτίμηση του χώρου. Με αυτή την αφορμή θα φτειαχτεί κάτι και θα μείνει. Αυτή η αίθουσα είχε πάντα αυτό το πρόβλημα και θα εξακολουθήσει να το έχει. Είναι λοιπόν θέμα των τεχνικών που θα το εξετάσουν.Πιθανώς η Τεχνική Υπηρεσία της Βουλής με κάποιο αρμόδιο Υπουργείο να μπορούν να μας προτείνουν-εφόσον βέβαια υπάρχουν-κάποιες λύσεις.

ΧΡ.ΜΑΡΚΟΠΟΥΛΟΣ: Είναι γνωστό ότι η ακουστική μιας αίθουσας σχετίζεται με το σύνολο των αντικειμένων, τα οποία βρίσκονται μέσα σ'αυτή.
'Οταν γίνεται ένα συνέδριο στο οποίο συμμετέχουν 150 άτομα, η ακουστική αλλάζει. Για τον ίδιο λόγο θα άλλαζε η ακουστική αν η αίθουσα ήταν γύρω-γύρω γεμάτη έπιπλα.

./.

-15-

Η Επιτροπή μας αποτελείται από τόσο λίγους ανθρώπους που,με οποιονδήποτε τρόπο και αν μπουν τα τραπέζια η ακουστική οπωσδήποτε θα είναι ίδια. Ο κ. Ζερβός έχει δίκιο για αυτά που είπε σχετικά με τα μεγάφωνα.

Η γνώμη μου, κύριε Πρόεδρε, είναι να επιλύσετε το θέμα εσείς. Εφόσον η αίθουσα της Γερουσίας είναι ελεύθερη, προσφέρεται για την παρουσία υψηλών και μη προσώπων. Νομίζω ότι εκεί υπάρχει η αίσθηση ότι βρίσκεται κανείς "επ'ακροατηρίω" όπως λένε οι νομικοί.Κατ'αυτόν τον τρόπο θα μπορούμε να έχουμε τον εξεταζόμενο "πρόσωπο με πρόσωπο" και γι'αυτό προτείνω να χρησιμοποιήσουμε την αίθουσα Γερουσίας.

Τώρα, κύριε Πρόεδρε, θα ήθελα να αναφερθώ και σε κάτι άλλο. Ο όγκος αυτός των φακέλων, με τον φόρτο της εργασίας που έχουμε όλοι οι συνάδελφοι, δεν είναι δυνατόν να διαβαστεί από όλους. 'Εχω την εντύπωση ότι σεις θα πρέπει να υποδείξετε δύο-τρεις ανθρώπους, οι οποίοι θα έχουν την καλωσύνη και τη διάθεση να διαβάσουν τα κείμενα των φακέλων και να μας επισημάνουν ορισμένα πράγματα που είναι σημαντικά και παρουσιάζουν ενδιαφέρον. Επίσης θα μπορούσαμε να ορίσουμε δυο-τρεις υποεπιτροπές.

Εγώ δηλώνω αδυναμία να διαβάσω όλους αυτούς τους φακέλους γι' αυτό κάνω αυτές τις προτάσεις ώστε να διευκολυνθεί το έργο της Επιτροπής μας.

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: Δεν γίνεται όπως είπαμε να οριστούν υποεπιτροπές. Ο καθένας θα μελετήσει τους φακέλους με δική του ευθύνη . 'Οταν όσοι από μας θέλουν, θα έχουν διαβάσει όλα αυτά , θα ορίσουμε

./.

εισηγητή, ο οποίος θα μας τα αναπτύσσει και εμείς θα τον συμπληρώνουμε. Εγώ δεν μπορώ ούτε να ορίσω σε κάποιο συνάδελφο τι θα διαβάσει ούτε να τον περιορίσω σε ένα συγκεκριμένο θέμα. 'Ολοι έχουμε τις ίδιες δυνατότητες να μελετήσουμε τους φακέλους.

Πριν σας είπα ότι αυτή η μελέτη ίσως χρειστεί ένα-δύο μήνες και ο κ. Κάππος εξέφρασε τη γνώμη ότι φθάνουν 15 ημέρες. Τέλος πάντων όταν δούμε ότι είμαστε έτοιμοι θα ορίσουμε εισηγητές και θα προχωρήσουμε στο έργο μας.

Δ.ΛΙΒΑΝΟΣ: Κύριε Πρόεδρε, όπως ξέρετε και σεις και όσοι από τους συναδέλφους εδιάβασαν τους τόμους που μας έστειλε το Υπουργείο Εξωτερικών, πολλές σελίδες είναι τόσο άσχημα φωτοτυπημένες που δεν είναι δυνατόν να μελετηθεί το κείμενο.

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: Στείλαμε ήδη έγγραφο προς το Υπουργείο για να μας στείλει νέες φωτοτυπίες των σελίδων που είναι δυσανάγνωστες.

Δ.ΛΙΒΑΝΟΣ: Νομίζω ότι είναι απαράδεκτο για την Επιτροπή και αποτελεί κατ'επέκταση, τελεία περιφρόνηση για το Κοινοβούλιο να στέλονται τέτοιες φωτοτυπίες.

Πέραν από τις φωτοτυπίες όμως υπάρχει και θέμα ουσίας. 'Οποιος διάβασε τους φακέλους από την αρχή μέχρι το τέλος θα είδε το περιεχόμενό τους. Στην προηγούμενη συνεδρίαση ζητήσατε να ανακαλέσουν μερικοί συνάδελφοι τη λέξη"ντροπή" και κάποιοι συνάδελφοι την ανακάλεσαν. Σήμερα είμαι υποχρεωμένος να την χρη-

./.

-17-

σιμοποιήσω εγώ. Δεν πιστέυω ότι- ο κ. Υφυπουργός Εξωτερικών έχει λάβει γνώση, αλλά πρέπει να το γνωρίσει και να θέσει εκτός υπηρεσίας τον υπάλληλο ο οποίος ετόλμησε να μας στείλει τόσο ελλειπή στοιχεία.

Εάν ο ίδιος ο Υφυπουργός το γνωρίζει τότε θα πρέπει να δώσει τουλάχιστον εξηγήσεις ενώπιον της Βουλής. Δεν είναι δυνατόν όταν εσείς, κάνετε έγγραφο και του ζητάτε στοιχεία, εκείνος να μας στέλνει φακέλους οι οποίοι εξαντλούνται μέχρι της 19-7-1974. Τι νόημα έχει αυτό; Εμείς είμαστε εδώ για να ερευνήσουμε τι συνέβη μέχρι της 19 Ιουλίου; Τότε σταματάει στο Υπουργείο Εξωτειρκών το θέμα ή τότε αρχίζει; Το θέμα ακριβώς τότε άρχισε και για το Υπουργείο Εθνικής 'Αμύνης και για την Κύπρο και για την Ελλάδα. Γιατί λοιπόν απουσιάζουν οι φάκελοι εκείνοι; Δεν μπορώ να πω ότι δεν εστάλησαν εκ λάθους, γιατί τότε όλοι θα κάνουμε μελαγχολικές σκέψεις.

Επίσης πως είναι δυνατόν ο μεγάλος φάκελος να τελειώνει στις 19 και ο μικρός στις 9 Ιουλίου 1974; Επιτρέπεται σαν σώμα, που μας επέλεξε το Κοινοβούλιο να δεχθούμε αυτή την προσβολή, που μας έκανε ένας υπάλληλος του Υπουργείου; Δεν διανοούμαι ότι ο κ. Υφυπουργός μπορεί να το είδε και να το επέτρεψε.

Κύριε Πρόεδρε, θα πρέπει να λάβετε μέτρα, ώστε ο κ. Υπουργός να μας δώσει τουλάχιστον ικανοποίηση.

Επίσης θέλω να επισημάνω, ότι ήδη άρχισαν στις εφημερίδες υπαινιγμοί για το "χασομέρι"-όπως γράφει κάποια- του έργου της Επιτροπής.

./.

-18-

Πράγματι σήμερα κάνουμε τη δεύτερη συνεδρίαση του δευτέρου μήνα από τους έξι που μας έταξε το Κοινοβούλιο για να εξετάσουμε το θέμα.

Πολλοί από μας- μεταξύ των οποίων και εγώ- είχαμε πει ότι δεν θα βρούμε τίποτε στους φακέλους, τόσο του Υπουργείου Εξωτερικών- και αυτό απεδείχθη -όσο και του Υπουργείου Εθνικής Αμύνης και αυτό θα το δούμε.

Ο κ. Έβερτ είχε ενθουσιαστεί, αλλά αυτή τη στιγμή στενοχωρείται και αγανακτεί. Θα ήθελα να κάνω δυνατά ένα ερώτημα στον εαυτόν μου: πώς είναι δυνατόν ο κ. Ιωαννίδης, ο οποίος έμεινε στα πράγματα και επί της Κυβερνήσεως της μεταπολίτευσης να μην έβαλε το δακτυλάκι του στους φακέλους; Θα ήταν παράφρων εάν δεν το έκανε.

Δεν μπορώ να προχωρήσω στις θέσεις του κ. Μπαντουβά και να πω ότι έγινε μεγάλη ή μικρή παραποίηση. Αλλά και ελαχίστη παραποίηση ή αφαίρεση κειμένων αν έγινε, αλλοιώνεται η όλη εικόνα εκείνης της εποχής.

Όπως μας ανέφερε ο κ. Πρόεδρος, ο οποίος έξέτασε λίγο τους φακέλους του Υπουργείου Εθνικής Αμύνης, όλα τα περιεχόμενα ξεκινούν από ανακρίσεις που έγιναν το 1975.

Τα γεγονότα αυτά όμως δεν είναι δυνατόν εμάς να μας απασχολήσουν. Εμείς θα πρέπει να δούμε τι έγινε το 1974. Άρα θα πρέπει να ερευνήσουμε τα σήματα/τις διαταγές και την αλληλογραφία και όχι τις καταθέσεις. Στην Επιτροπή μας συμμετέχουν και αξιωματικοί, οι οποίοι ξέρουν ποια είναι η διαφορά του ενός από το άλλο.

./.

-19-

Είναι φυσικό ότι οι αξιωματικοί,οι οποίοι εκινούντο ελεύθεροι μετά τη μεταπολίτευση να είχαν διαταχθεί τι θα πουν όταν θα τους καλούσε ο ανακριτής.

Σε ένα από τα βιβλία που μας υποδείξατε και το οποίον όπως διάβασα απηχεί τις γνώμες του κ. Ιωαννίδη, αναφέρεται ότι ένας αξιωματικός- του Ναυτικού ονόματι Μπέλκας εξεκίνησε μία ανάκριση. 'Οπως είναι γνωστό η ανάκριση αυτή με απόφαση της Ολομελείας της Βουλής εσταμάτησε.

Κ.ΜΠΑΝΤΟΥΒΑΣ: Με απόφαση του Υπουργικού Συμβουλίου εσταμάτησε και όχι της Βουλής.

Δ.ΛΙΒΑΝΟΣ: Το βιβλίο σναφέρει της Βουλής. 'Εστω όμως του Υπουργικού Συμβουλίου! Εσταμάτησε λοιπόν η ανάκριση με την εξέταση 30-35 αξιωματικών ή πολιτών. Ο Ιωαννίδης , ο οποίος εγνώριζε ότι ήταν στον κατάλογο και επερίμενε τη σειρά του ετοίμασε ένα υπόμνημα. Εφόσον όμως αποφασίστηκε να μην συνεχιστεί η ανάκριση αυτό το υπόμνημα δεν χρησιμοποιήθηκε-τουλάχιστον- ενώπιον των ανακρινόντων. Αυτό το υπόμνημα ή τμήματά του εδημοσιεύθηκαν στην Τουρκική εφημερίδα Τζουμ Χουριέτ!!!
Επομένως διερωτώμαι πώς ο κ. 'Εβερτ πιστεύει ότι δεν έχουν γίνει τέτοιες αλλοιώσεις. Είναι ρομαντισμός κάτι τέτοιο.
Βέβαια εάν ο κ. Μπαντουβάς έχει τέτοια στοιχεία δεν μπορεί να τα παρουσιάσει εδώ.

./.

'Οσον αφορά δε το συλλογισμό του κ. 'Εβερτ ότι "εάν έλθει εδώ ο κ. Ιωαννίδης και πει ότι η Επιτροπή έχει αποφανθεί πως λείπουν στοιχεία" απαντώ ότι: από την Επιτροπή εξαρτάται να μην μάθει ο κ. Ιωαννίδης τι λέγεται στις συνεδριάσεις μας. Ευχαριστώ.

M.ΕΒΕΡΤ: Θα επιστρέψω τη φιλοφρόνηση στον κ. Λιβανό, γιατί όλοι ξέρουμε πόσο έξυπνος είναι. Του διαφεύγει όμως το γεγονός ότι δεν είναι δυνατόν ποτέ ο φάκελος του κυπριακού μιας ολόκληρης δεκαετίας που βρίσκεται στο Υπουργείο Εξωτερικών να είναι δύο φάκελοι 7-8 εκατοστών. Αυτό δεν σημαίνει κατ'ανάγκη ότι τα στοιχεία έχουν κλαπεί ή έχουν αφαιρεθεί, αλλά ότι το Υπουργείο Εξωτερικών δεν έκανε σωστά τη δουλειά του προς την Επιτροπή. 'Οσον αφορά τους φακέλους του Υπουργείου Εθνικής Αμύνης εάν περιείχαν έστω δυο-τρία σήματα που να αναφέρονται στο 1974 που έγινε το πραξικόπημα, μαρτυρικές καταθέσεις και το σύνολο όλων των άλλων στοιχείων του "φακέλου της Κύπρου" τότε θα έλεγα ότι τα περισσότερα σήματα έχουν υποκλαπεί και ότι βρέθηκαν μόνον αυτά. Εδώ όμως έχουμε ένα συγκεκριμένο γεγονός. Υπάρχει συγκεκριμένη ημερομηνία και συγκεκριμένο υλικό που δεν περιλαμβάνει σήματα και άλλες εντολές του έτους 1974.
Συνεπώς εδώ λείπει ηθελημένα μία ολόκληρη περίοδος. Είναι άλλο θέμα εάν λείπουν στοιχεία τα οποία ενδεχομένως έχουν υποκλαπεί. 'Οταν λέμε ότι έχουν υποκλαπεί ορισμένα στοιχεία είμαστε υποχρεωμένοι να μπορούμε να το αποδείξουμε διότι αλλιώς θα δυσχερανθεί

./.

-21-

το έργο μας στο μέλλον.

Κ.ΜΠΑΝΤΟΥΒΑΣ: Κύριε 'Εβερτ υπήρξαν ειδικά συνεργεία τα οποία οχι μόνον πήραν, αλλά και έκαψαν έγγραφα. Αυτό συνέβη τόσο στην Κύπρο μετά την αποτυχία του πραξικοπήματος όσο και στην Ελλάδα. Ειδικά συνεργεία έκαψαν έγγραφα στα πλυσταριά της Ασφάλειας στην οδό Μπουμπουλίνας. Αυτά τα στοιχεία υπάρχουν. Δεν έχει σημασία η ποσότητα, αλλά η αξία αυτών των εγγράφων.

ΑΡ.ΠΑΥΛΙΔΗΣ: Ποια είναι αυτά τα έγγραφα;

Κ.ΜΠΑΝΤΟΥΒΑΣ: Δεν μπορώ να το ξέρω ποια έγγραφα αφαίρεσε ο Ιωαννίδης, την στιγμή κατά την οποία εμείς τον κάναμε Ταξίαρχο και τον αφήσαμε στη θέση του.
Εγώ δεν ισχύριζομαι ότι είμαι πιο ευαίσθητος ή πιο δημοκρατικός από οποιονδήποτε συνάδελφο της Νέας Δημοκρατίας, γι'αυτό δεν αναφέρθηκα στο κόμμα σας αλλά σε άλλους μηχανισμούς του κατεστημένου.

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Είπαμε από την αρχή ότι "το φάκελο της Κύπρου" δεν τον έχουμε έτοιμο και άρα δεν θα πρέπει να τον αναζητήσουμε από τον Υπουργό Εξωτερικών ή τον Υπουργό Εθνικής 'Αμυνας. Τον "φάκελο της Κύπρου" θα τον καταρτίσουμε εμείς.
Από τη στιγμή που μας δίνονται κάποια στοιχεία από τα Υπουργεία Εξωτερικών, Εθνικής 'Αμυνας και Δικαιοσύνης, είμαστε υποχρεωμένοι να τα εξετάσουμε και στη συνέχεια να ζητήσουμε εκείνα που πιστεύ-

ουμε ότι χρειάζονται για τη συμπλήρωσή τους. Εάν μας τα δώσουν έχει καλώς. Εάν δεν μας τα δώσουν και μας διαβεβαιώσουν ότι είναι κατεστραμμένα, τότε αυτή θα είναι μία πολιτική όψη του θέματος. Αν θέλετε τότε, θα ερευνήσουμε γιατί και πώς καταστράφηκαν αυτά τα στοιχεία.

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: Βέβαια θα αξιολογηθεί και αυτό το στοιχείο.

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Εάν δεν θελήσουν να μας τα δώσουν, θα αναλάβουν την πολιτική ευθύνη σύμφωνα με τη διάταξη του Κανονισμού. Γιατί να συζητούμε για θέματα, τα οποία θα προκύψουν βραδύτερα. Ας προχωρήσουμε με το υλικό, το οποίο έχουμε και στη συνέχεια θα το συμπληρώσουμε.

ΑΝ.ΠΑΠΑΔΗΓΟΥΡΑΣ: 'Εχω την εντύπωση ότι δεν πρέπει να αφαιθούμε στην καλή διάθεση των Υπουργείων. Πρέπει εμείς, να συγκεκριμενοποιήσουμε τι θέλουμε.

Κύριε Πρόεδρε γιατί εντοπίζετε τα Υπουργεία Εξωτερικών και Εθνικής 'Αμυνας την περίοδο που θα όφειλε να μας ενδιαφέρει κατά τη δική τους βούληση.

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Κύριε Παπαληγούρα, επειδή είσθε ο νεώτερος σας εξουσιοδοτεί η Επιτροπή να συντάξετε σεις το έγγραφο που να λέει ποια στοιχεία να ζητήσουμε.

ΑΝ.ΠΑΠΑΔΗΓΟΥΡΑΣ: Κύριε Πρόεδρε, θα περίμενα η διάθεσή σας να μην είναι εχθρική. Εγώ εκθέτω τις απόψεις μου στην Επιτροπή και

./.

-23-

αυτή θα κρίνει και θα αποφασίσει αν θα τις δεχθεί. Κατά τη γνώμη μου, πρέπει να προσπελάσουμε το πρόβλημα διαφορετικά. Εγώ αν ήμουνα Πρόεδρος της Επιτροπής πρώτον θα προσδιόριζα την συγκεκριμένη περίοδο πουθα ήθελα να ερευνηθεί -πράγμα που σεις δεν κάνατε με αποτέλεσμα τα έγγραφα του ενός Υπουργείου να αναφέρονται σε άλλη εποχή από τα έγγραφα του άλλου- και δεύτερον θα έλεγα τι τύπου έγγραφα με ενδιαφέρουν.
Δεν με ενδιαφέρει απλώς και μόνον ο όγκος των εγγράφων που εστάλησαν, αλλά τα σήματα, οι εντολές, η αλληλογραφία, τα TELEX κ.λ.π. 'Ετσι μόνο νομίζω ότι μπορούμε να προσπελάσουμε το πρόβλημα. Είναι η τρίτη φορά που συνεδριάζουμε και συζητούμε συνέχεια γύρω από το ίδιο θέμα.

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Κύριε Παπαληγούρα, υπάρχει απόφαση της Βουλής, η οποία προσδιορίζει ποια γεγονότα θα διερευνήσουμε. Με βάση αυτή την απόφαση κάναμε έγγραφα προς τα Υπουργεία, τα οποία μας έστειλαν αυτά τα στοιχεία, για να δούμε τι λείπει, ώστε να προβούμε και σε άλλες ενέργειες.

ΑΝ.ΠΑΠΑΛΗΓΟΥΡΑΣ: Η Βουλή όμως, κύριε Πρόεδρε, με την απόφασή της, δεν προσδιόρισε ούτε το έργο της Επιτροπής, ούτε τον τρόπο εργασίας της.

ΔΔ.ΔΙΑΡΟΚΑΠΗΣ: Γιατί πελαγοδρομούμε; Ξέρουμε ότι αποπειράθηκαν να δολοφονήσουν το Μακάριο και φυσικά από κάπου δόθηκαν εντολές. Ας ερευνήσουμε να τις βρούμε. Ξέρουμε επίσης ότι οι Τούρκοι

./.

πήγαν να κάνουν απόβαση.
Υπάρχουν τα σήματα αυτών των πονηρών ημερών; Ας ψάξουμε να τα βρούμε. Για να συμβούν όλα αυτά τα γεγονότα κάποιοι τα προετοίμασαν. Ας διαβάσουμε λοιπόν όσα στοιχεία έχουμε και ας προχωρήσουμε στο έργο μας.

ΑΡ.ΠΑΥΛΙΔΗΣ: Συμφωνώ με τον κ. Λιαροκάπη.

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Κύριοι συνάδελφοι την προσεχή Τετάρτη θα έχομε πάλι μια συνεδρίαση.
Κύριε Παπαληγούρα και κύριε Λιβανέ θα σας παρακαλέσω όσο μπορείτε να συγκεκριμενοποιήσετε τα αιτήματά σας, σύμφωνα με την απόφαση της Βουλής. Όταν ισχυρίζεσθε ότι δεν είναι επαρκής η αλληλογραφία που μας έστειλαν μέχρι της 19 Ιουλίου 1974 για να σχηματίσουμε γνώμη, θα πρέπει να το θεμελιώσετε. Εάν διαπιστώσουμε ότι δεν επαρκούν τα στοιχεία αυτά, για να σχηματίσουμε την εικόνα των γεγονότων, τότε θα ζητήσουμε τα μεταγενέστερα. Αυτό το έχουμε πει.

Ε.ΠΑΠΑΣΤΕΦΑΝΑΚΗΣ: Κύριε Πρόεδρε, πρέπει να ξεκαθαρίσουμε πότε θα είμαστε έτοιμοι να μιλήσουμε επάνω στην ουσία του θέματος και να ορίσουμε πότε θα αρχίσει η συζήτηση πάνω σ'αυτήν. Θέλουμε 30-40-50 ημέρες; Ας το προσδιορίσουμε. Δεν μπορώ να καταλάβω τι θα συζητήσουμε την επόμενη Τετάρτη. Ας καθορίσουμε το χρόνο που απαιτείται για να τελειώσουμε την ανάγνωση των εγγράφων.

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Κύριε Παπαστεφανάκη, δεν θέλω να προσδιορίσω το χρόνο, για πολλούς και διαφόρους λόγους. Σε 15 ημέρες

./.

-25-

έχομε Πάσχα. Αντιλαμβάνεσθε ότι δημιουργούνται προβλήματα γι' αυτό ας αφήσουμε ελεύθερο προς το παρόν το θέμα του χρόνου.

Κύριοι συνάδελφοι, λύεται η συνεδρίαση.-

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ	Ο ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ
ΜΑΡΚΟΣ ΝΑΤΣΙΝΑΣ	Κ.ΤΣΙΓΑΡΙΔΑΣ

Πρακτικά Γενικής Συνέλευσης Ηνωμένων Εθνών
Οκτ. 1975
Πρακτικά Συμβουλίου Ασφαλείας Ηνωμένων Εθνών
19-7-74, 20-7-74

Παναγιωτάκου Κων/νου: Ανάλεκτα περί Κυπριακού και φακέλλου (1984)

» » » Πέντε (5) άρθρα περί Κυπριακού
στην έφημ. Ελ. ΩΡΑ: 29/11/83-18/12/84
1/2/85-23/9/84-29/5/85

Αθανασίου Ανδρέα: Πορεία Ολέθρου, Κύπρος 1958-1974

Νεοκλή Σαρρή: Η άλλη πλευρά.

Κακαουνάκη Νίκου: 2650 Μερόνυκτα Συνωμοσίας

Έκδοση Κεντρικής Επιτροπής ΑΚΕΛ (Ιούλιος-Αύγουστος 1974)
ΧΡΟΝΙΚΟ της σύγχρονης Κυπριακής Τραγωδίας

Αδάμου Χαρίτωνος: Εξομολόγηση

- ΜΕΧΜΕΤ ΑΛΗ ΜΠΙΡΑΝΤ
  ΠΑΖΑΡΕΜΑΤΑ
  ΑΠΟΒΑΣΗ - ΑΠΟΦΑΣΗ
- ΣΤ. ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΥ
  Η ΤΡΙΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΠΡΟΔΟΣΙΑΣ
- ΣΠ. ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ
: ΑΚΕΛ ΤΟ ΑΛΛΟ ΚΚΕ
- ΤΑ ΚΡΙΣΙΜΑ ΝΤΟΚΟΥΜΕΝΤΑ ΤΟΥ ΚΥΠΡΙΑΚΟΥ
  3. Τόμοι
- ΑΠΟ ΤΗΝ ΖΥΡΙΧΗ ΣΤΟΝ ΑΤΤΙΛΑ 2 Τόμοι Α+Β
  (ὑπάρχει καὶ τρίτος τόμος)
- Δ. ΚΑΡΔΙΑΝΟΥ
  Ο ΑΤΤΙΛΑΣ ΠΛΗΤΤΕΙ ΤΗΝ ΚΥΠΡΟ
- Κ. ΠΑΝΑΓΙΩΤΑΚΟΥ
  ΣΤΗ ΠΡΩΤΗ ΓΡΑΜΜΗ ΑΜΥΝΗΣ
  ΚΥΠΡΟΣ ΦΑΚΕΛΛΟΣ ΤΗΣ ΜΕΓΑΛΗΣ ΠΡΟΔΟΣΙΑΣ
- ΕΟΚΑ
  Η ΚΟΜΜΟΥΝΙΣΤΙΚΗ ΗΓΕΣΙΑ ΕΝΑΝΤΙ ΤΟΥ ΚΥΠΡΙΑΚΟΥ ΑΓΩΝΟΣ

[ΛΕΥΚΗ ΣΕΛΙΔΑ]

ΒΟΥΛΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

ΠΕΡΙΟΔΟΣ Δ΄- ΣΥΝΟΔΟΣ Α΄

ΕΞΕΤΑΣΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

ΓΙΑ ΤΟ "ΦΑΚΕΛΟ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ"

Π Ρ Α Κ Τ Ι Κ Ο

Στην Αθήνα, σήμερα 16 Απριλίου 1986, ημέρα Τετάρτη και ώρα 18.30΄ συνεδρίασε στην αίθουσα 143 του Μεγάρου της Βουλής η Εξεταστική Επιτροπή για το"φάκελο της Κύπρου", με Πρόεδρο τον κ. Μάρκο Νάτσινα και με θέμα ημερήσιας διάταξης:"ενημέρωση για τον εμπλουτισμό των στοιχείων".

Στη συνεδρίαση ήταν παρόντες από τα μέλη της Επιτροπής οι βουλευτές κ.κ.Κ.Ζερβός,Ι.Κουτσογιάννης, Α.Λιαροκάπης,Χ.Μαρκόπουλος,Κ.Μπαντουβάς, Χ.Μπασαγιάννης , Δ.Παγορόπουλος, Ι. Παπαδονικολάκης, Εμμ.Παπαστεφανάκης, Γ.Περάκης, Α.Τρίτσης, Ι.Βαρβιτσιώτης, Ι.Βασιλειάδης, Στ.Δήμας, Αν.Ζαΐμης, Α.Ξαρχάς,Μ.Παπακωνσταντίνου,Αν.Παπαληγούρας,Αρ.Παυλίδης, Κ.Γιατράκος , Δ.Λιβανός και Κ.Κάππος.

Ο Πρόεδρος της Επιτροπής κ. Μάρκος Νάτσινας, αφού διαπίστωσε την ύπαρξη απαρτίας, κήρυξε την έναρξη της συνεδρίασης, λέγοντας στη συνέχεια τα εξής:

"Κύριοι συνάδελφοι, ο Κανονισμός ορίζει βέβαια ότι οι Επιτροπές συνεδριάζουν κάθε Τετάρτη, αυτό όμως δεν σημαίνει πως κάθε Τετάρτη το προεδρείο θάχει κάτι να μεταφέρει στην Επιτροπή. Η συνεδρίαση όμως πρέπει να γίνεται, γιατί μπορεί να έχουν τα μέλη κάτι να μεταφέρουν στο προεδρείο.

./.

-2-

Εγώ εκείνο που έχω να σας πω είναι ότι ήδη έχουμε συγκεντρώσει υλικό αξιόλογης ποσότητας και φροντίσαμε να το φωτοτυπήσουμε κατά τρόπο ώστε να είναι ευχερής η αναγνωσή του. Πολλά από τα έγγραφα του Υπ. Εξωτερικών ήταν δυσανάγνωστα. Δακτυλογραφήθηκαν λοιπόν και φωτοτυπήθηκαν εκ νέου.

Επίσης, υπάρχει και άλλο υλικό στο Υπ. Εθνικής 'Αμυνας, που μπορούμε να πάρουμε, αλλά επιφυλάχθηκα να το πάρω τώρα, γιατί φοβήθηκα ότι θα συγκεντρώσουμε περισσότερο υλικό, απ'όσο μπορούμε να χρησιμοποιούμε με ευχέρεια. Η γνώμη μου λοιπόν είναι να μελετήσουμε πρώτα αυτούς τους φακέλους που έχουμε στο χρονικό διάστημα του Πάσχα, ώστε μετά από το Πάσχα να αρχίσουμε με το άλλο υλικό. Μένω με την εντύπωση, ότι το υλικό που μας έστειλε το Υπουργείο προέρχεται από το ΓΕΕΘΑ, όπου συγκεντρώνεται όλο το υλικό των άλλων κλάδων δηλαδή Στρατού, Αεροπορίας και Ναυτικού. Δεν πιστεύω λοιπόν ότι το υλικό που έχουν να μας δώσουν από τα αρχηγεία,Στρατού,Αεροπορίας και Ναυτικού, θα προσθέσει πολύ -πολύ περισσότερα πράγματα. Εν πάση περιπτώσει όμως θα το πάρουμε και εκείνο.

Στη συνέχεια και αφού περάσει ένας εύλογος χρόνος μελέτης αυτού του υλικού να αρχίσουμε να συζητούμε τις σκέψεις που μπορεί να διατυπώσει ο καθένας μας από τη μελέτη αυτών των φακέλων και τότε μπορούμε να κάνουμε και ένα διαχωρισμό. Να ορίσουμε δηλαδή ορισμένους εισηγητές ή κατά κλάδους, δηλαδή στρατιωτικών,εξωτερικών κ.λ.π. ή κατά φακέλους, ώστε να καταλήξουμε κάπου συμπερασματικώς από το υλικό που υπάρχει, για να προχωρήσουμε στη συμπλήρωσή του, είτε με άλλα έγγραφα είτε με μαρτυρικές καταθέσεις.

-/-

-3-

Ι.ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Κύριε Πρόεδρε, την άλλη Τετάρτη θα γίνει στην Ολομέλεια η συζήτηση για την εξωτερική πολιτική, η οποία βεβαίως θα παραταθεί μέχρι των απογευματινών ωρών. Θα γίνει συνεδρίαση της Επιτροπής;

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ:(Πρόεδρος) 'Οχι. Η επόμενη συνεδρίαση της Επιτροπής θα γίνει την πρώτη Τετάρτη μετά από το Πάσχα, δηλαδή στις 14 Μαΐου. Επομένως μέχρι τότε έχουμε επαρκή χρόνο για να μελετήσουμε το υλικό.

Ακόμη θα ήθελα να σας πω ότι παραγγείλαμε ένα χάρτη της Κύπρου ίσως πάρουμε και ένα δεύτερο, δημογραφικό, που ζήτησε ο κ. Τρίτσης.

Κ.ΜΠΑΝΤΟΥΒΑΣ: Η Πρεσβεία έχει χάρτες ειδικούς.

Κύριε Πρόεδρε, είχα προτείνει να γίνει μια επαφή με την Κυπριακή Δημοκρατία, για να μας στείλουν κάποια στοιχεία, που υπάρχουν εκεί. Μήπως λοιπόν θα ήταν σκόπιμο να συναντηθείτε με τον κ.Κυπριανού σε μια από τις επισκέψεις του εδώ; 'Ισως να έχει κάτι σχετικό να σας πει.Να δίναμε δηλαδή κάποια δημοσιότητα σ'αυτή την επίσκεψη. Βέβαια είπαμε και σωστά, ότι πρέπει να είναι μυστικές οι συνεδριάσεις της Επιτροπής μας και ότι δεν πρέπει να διαρρέει τίποτα. 'Ομως από την άλλη πλευρά υπάρχει ενδιαφέρον από την κοινή γνώμη και νομίζω πως δίνεται μια ευκαιρία να γίνει κάποια συζήτηση, ότι αυτή η Επιτροπή υπάρχει και λειτουργεί.

./.

-4-

Α.ΖΑΪΜΗΣ: Κύριε Πρόεδρε, συν ντησα τον κ. Λυσαρίδη, ο οποίος μου είπε ότι θα προβούν στις ίδιες ενέργειες με μας και ότι θα συνεργαστούμε.

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Πράγματι υπάρχει το πρόβλημα της δημοσιότητας και θα το αντιμετωπίσουμε κυρίως όταν αρχίσουμε να εξετάζουμε μάρτυρες, από τα πρόσωπα που είναι αναμεμειγμένα στα γεγονότα, πού θα έχουν την ευχέρεια να δίνουν την άποψή τους στον τύπο,ενώ εμείς δεσμευόμενοι από τη σχετική διάταξη του Κανονισμού, δεν θα μπορούμε να απαντούμε. Είναι κάπως γενικότερο αυτό το θέμα και θα δούμε πώς θα μπορέσουμε να το αντιμετωπίσουμε.Πάντως είναι στην πορεία η αντιμετώπιση αυτού του προβλήματος της δημοσιότητας.

Επίσης υπάρχει και το εξής θέμα. Οι εφημερίδες έχουν αρχίσει ήδη τις σχετικές δημοσιεύσεις. Διάβασα π.χ. σ'ένα περιοδικό μια θαυμάσια περίληψη της εικόνας των δύο πρώτων συνεδριάσεων της Επιτροπής, που ήταν αντικειμενική. Διάβασα όμως και ένα δημοσίευμα, άλλης εφημερίδας, που ήταν ίσως σκόπιμα γραμμένο για να μας προκαλέσει. 'Εγραφε ότι στην πρώτη συνεδρίαση γινόταν έλεγχος των ταυτοτήτων των βουλευτών, ότι είμασταν κλειδωμένοι στην αίθουσα της συνεδριάσεως και τα κλειδιά τα φύλαγαν απέξω αξιωματικοί της ασφαλείας κ.λ.π. Σκέφθηκα καταρχήν να στείλω μια επιστολή, αλλά προτίμησα τελικά να μην το κάνω. 'Ομως αν αρχίσει αυτό το θέμα να παίρνει διαστάσεις θάχουμε πρόβλημα. Πρέπει λοιπόν κατά κάποιο τρόπο να απελευθερωθούμε από τη σχετική διάταξη του Κανονισμού.

./.

-5-

'Οσον αφορά την πρόταση του κ. Μπαντουβά, να συναντήσω τον κ. Κυπριανού, έχει κάποιο δίκιο ο κ. Μπαντουβάς, ότι δίνεται ένα κύρος ιδιαίτερο στην Επιτροπή όταν το προεδρείο ή τα μέλη επισκέπτονται τον Πρόεδρο Κυπριανού. 'Ομως μια τέτοια συνάντηση προϋποθέτει και κάποια προεργασία, κάποια διαπραγμάτευση και ομολογώ ότι δεν ενήργησα προς αυτή την κατεύθυνση καθόλου, αλλά στο μέλλον θα εξετάσω πώς μπορεί να γίνει και αυτή η επαφή, αν πράγματι είναι επιβεβλημένο να γίνει. Μπορεί να μη δέχονται αυτή τη συνάντηση και οι κύπριοι.

Κ.ΜΠΑΝΤΟΥΒΑΣ: Κύριε Πρόεδρε, σχετικά με αυτό που είπατε ότι υπήρχαν στον τύπο περιγραφές των συνεδριάσεων της Επιτροπής και μάλιστα όχι αντικειμενικές, θα ήθελα να πω το εξής: κάποιος φίλος δημοσιογράφος αφού με ρώτησε-χωρίς αποτέλεσμα βέβαια- για τη λειτουργία της Επιτροπής, μου ανέφερε πως ειπώθηκε από συνάδελφο, ότι αν υπάρξουν διαρροές από τη μια πλευρά, υποχρεωτικά θα υπάρξει απάντηση και από την άλλη πλευρά και αυτό ακριβώς του έδωσε την έμπνευση να μεθοδεύσει ορισμένες τάχα διαρροές για να προκαλέσει την αντίδραση του συναδέλφου.

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ:(Πρόεδρος) Δεν έχουμε λόγο να κρατούμε ιδιαίτερα απόρρητες τις συνεδριάσεις μας, αλλά φοβάμαι πως αν αναμείξουμε τον τύπο, όλη η εργασία μας θα υπαγορεύεται κάπως από τις αναγκαιότητες του τύπου. Και είναι γεγονός ότι έχουμε πολλή εργασία μπροστά μας, όχι γιατί πιστεύω, όλα αυτά τα έγγρα-

./.

-6-

φα είναι χρήσιμα να τα διαβάσουμε,αλλά το θέμα είναι [illegible] ορεί κανείς να μας πει ποια είναι χρήσιμα να διαβαστούν Σ'αυτό θα καταλήξουμε μόνο αν τα διαβάσουμε όλα. Επομένως η εργασία μας είναι πολλή και δύσκολη.

Δ.ΛΙΒΑΝΟΣ: Κύριε Πρόεδρε, καταρχήν θα αναφερθώ στο θέμα του χρόνου που έχουμε στη διάθεσή μας, για να τελειώσουμε το έργο μας. Η Επιτροπή θα συνεδριάσει πάλι, όπως είπαμε, στις 14 Μαΐου. Αυτό σημαίνει ότι από το χρονικό όριο των έξι μηνών, που όρισε η Βουλή για την περάτωση του έργου μας, ήδη στις 14 Μαΐου θα έχουν συμπληρωθεί οι τρεις μήνες. Από κει και πέρα [redacted] δεν έ - χουμε πολύ χρόνο στη διάθεσή μας, εκτός αν ζητήσουμε από τη Βουλή παράταση Επομένως εγώ πιστεύω, ότι σήμερα πρέπει να αποφασίσουμε ποιοι θα είναι οι εισηγητές. Αν δεν μπορέσουμε και στις διακοπές του Πάσχα να διαβάσουμε τους φακέλους δεν θάχει νόημα η συνεδρίαση της 14ης Μαΐου. Στις 14 Μαΐου πρέπει να αρχίσει πλέον η ουσιαστική δουλειά, γι ' αυτό θα πρέπει σ 'εκείνη τη συνεδρίαση να γίνουν οι εισηγήσεις.

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Με συγχωρείτε, δεν ξέρω εσείς πώς την αντιλαμβάνεσθε την εισήγηση, αλλά εγώ δεν την θεωρώ ως ενημέρωση, γιατί ενημερωμένος θα είναι ο καθένας από μας όπως αυτός το αντιλαμβάνεται, με δική του δηλαδή υπευθυνότητα. Εγώ βλέπω την εισήγηση ως απαρχή της συζητήσεως. Θα συζητήσουμε δηλαδή για ορισμένα θέματα, τα οποία κάποιος από μας θα φέρει στην Επιτροπή ως εισήγηση,

./.

-7-

αλλά πρέπει να είμαστε όλοι ενημερωμένοι πάνω στα θέματα αυτά. Διαφορετικά τι συζήτηση θα κάνουμε; Κριτική της λογικής; Επομένως ποιο νόημα έχει να ορίσουμε από σήμερα τον εισηγητή, πράγμα που θάχει ως συνέπεια οι άλλοι συνάδελφοι να αφεθούν κατά κάποιο τρόπο στην εισήγηση; Εγώ θέλω ο χρόνος που έχουμε στη διάθεσή μας έως τις 14 Μαΐου να δοθεί στον καθένα μας για να ενημερωθεί με δική του υπευθυνότητα. Όταν αρχίσει η συζήτηση ο καθένας θα είναι υπεύθυνος για το τι ξέρει ή δεν ξέρει. Αν αφεθούμε στον εισηγητή τι θάρθουμε να συζητήσουμε; Θα συζητούμε με βάση τη λογική;

Δ.ΛΙΒΑΝΟΣ: Δηλαδή δεν το κρίνετε σκόπιμο κύριε Πρόεδρε, όταν θα συνεδριάσει πάλι η Επιτροπή στις 14 Μαΐου, οπότε θα έχουν περάσει πλέον οι 3 από τους 6 μήνες που έθεσε στη διάθεσή μας η Βουλή, να έχουμε ορίσει ήδη τους εισηγητές;

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Μην ξεχνάτε, πως όταν λέμε "φάκελο της Κύπρου" δεν εννοούμε έναν έτοιμο φάκελο. Οι υπηρεσίες χρειάστηκαν 1 μήνα για να μας δώσουν τα στοιχεία, που μας έδωσαν. Επομένως δεν είμαστε υπεύθυνοι εμείς για το γεγονός ότι στους 3 μήνες δεν αποδώσαμε μεγάλο έργο. Είχα πει τότε στη Βουλή, ότι παραδοσιακά ο χρόνος που ορίζεται για την περάτωση του έργου των Επιτροπών αυτών είναι 6 μήνες και γι'αυτό εισηγήθηκα να μας δοθεί αυτό το χρονικό όριο. Πρόσθεσα όμως ότι το έργο που θάχει να κάνει η Επιτροπή θα προσδιορίσει το χρόνο και όχι το αντίθετο. Άρα δεν πρέπει να μας φοβίζει αν θα χρειαστεί να ζητήσουμε παράταση του χρόνου.

./.

-8-

Δ.ΛΙΒΑΝΟΣ: Επομένως το βρίσκετε άσκοπο σήμερα να ορίσουμε το αντικείμενο της ημερήσιας διάταξης της συνεδρίασης της 14ης Μαΐου ;

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Δεν το κρίνω άσκοπο. Μπορούμε αν θέλετε να καθορίσουμε ότι στη συνεδρίαση της 14ης Μαΐου θα ορίσουμε τους εισηγητές.

Δ.ΛΙΒΑΝΟΣ: Δεν μπορούμε να διαβάζουμε φακέλους από κει και έπειτα.

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Θα συνεχίσουμε να διαβάζουμε τους φακέλους κύριε Λιβανέ. Εγώ σας είπα πως τον ορισμό εισηγητή δεν τον αντιλαμβάνομαι με την έννοια ότι εκείνος μόνο θα διαβάσει τους φακέλους και εμείς όχι. Για να συζητήσουμε πρέπει όλοι να διαβάσουμε τα στοιχεία και ο εισηγητής απλώς θα είναι, ας πούμε, ο περισσότερο προσεκτικά ενημερωμένος, ώστε να εισηγηθεί στην Επιτροπή ορισμένα θέματα που θα αποτελέσουν την απαρχή της ουσιαστικής συζήτησης.

Δ.ΛΙΒΑΝΟΣ: Μ'αυτή την έννοια όμως κύριε Πρόεδρε, θα μπορούν 10,15 συνάδελφοι να ζητήσουν αναβολή της συνεδρίασης λέγοντας ότι δεν έχουν ενημερωθεί.

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Κακώς αν συμβεί κάτι τέτοιο. Ο καθένας μας έχει τη δική του υπευθυνότητα.

Δ.ΛΙΒΑΝΟΣ: Δηλαδή θα αρχίσουμε την ουσιαστική δουλειά από την επόμενη συνεδρίαση;

./.

-9-

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Αυτό δεν το ξέρω, γιατί όπως σας είπα υπάρχει και άλλο υλικό του Υπουργείου Εθνικής Άμυνας. Εγώ προσωπικώς δεν είμαι ακόμη κυρίαρχος του υλικού που μας έστειλε το ΓΕΕΘΑ. Αν λοιπόν σε 2-3 ημέρες γίνω κυρίαρχος αυτού του υλικού και σας πω, ότι πρέπει να έρθει και το άλλο υλικό από το ΓΕΣ, πως θα αρχίσουμε τις ουσιαστικές συζητήσεις; Αν κάποιος συνάδελφος είναι κυρίαρχος αυτού του υλικού, που μας ήλθε από το ΓΕΕΘΑ, ας μας το πει τώρα.

Γ.ΠΕΡΑΚΗΣ: Εγώ θα ήθελα να παρακαλέσω κύριε Πρόεδρε, αν είναι δυνατό οι συνάδελφοι οι στρατιωτικοί να μας βοηθήσουν με μια αποκρυπτογράφηση της στοιχειώδους ορολογίας, που για τους περισσότερους από μας είναι ακατανόητη.

Σχετικά με τον τρόπο λειτουργίας της Επιτροπής, θα ήθελα να πω το εξής: στην αρχή δημιουργήθηκε η εντύπωση, ότι το υλικό θα το συγκεντρώσουμε με βάση την εξέταση των μαρτύρων. Όμως τώρα διαπιστώνω,ότι μας έχει σταλεί από τα Υπουργεία τόσο υλικό, ώστε το κάθε περιστατικό να διασταυρώνεται πολλές φορές. Επομένως η εξέταση των μαρτύρων, κατά τη δική μου άποψη τουλάχιστον, είναι ένα δευτερεύον θέμα. Πιστεύω δηλαδή ι , θα είναι λάθος να περιμένουμε από τις απαντήσεις των μαρτύρων να μάθουμε δεν ξέρω τι, τη στιγμή που εδώ υπάρχουν τόσα ντοκουμέντα και μάλιστα αναφερόμενα σε χρόνο που οπωσδήποτε είναι πιο κοντά σε κάποια γεγονότα.

Όσον αφορά, κύριε Πρόεδρε, τον καθορισμό εισηγητών, η γνώμη μου είναι να μη δίνουμε πολλή έμφαση σ'αυτό, διότι αν αισθανόμα-

./.

-10-

στε ότι υπάρχει κάποιος εισηγητής ίσως οι υπόλοιποι αμελήσουμε τη μελέτη των στοιχείων. Ο καθένας μας, όπως πολύ σωστά είπατε, πρέπει με δική του ευθύνη να φροντίσει να ενημερωθεί. Αν περιμένουμε να ενημερωθούμε από τους εισηγητές, υπάρχει κίνδυνος να οδηγηθούμε στη διαδικασία που ακολουθείται στα νομοσχέδια, όπου όλο σχεδόν το βάρος πέφτει στους εισηγητές και στον Υπουργό.

Κ.ΜΠΑΝΤΟΥΒΑΣ: Κύριε Πρόεδρε, θα παρακαλέσω να επανεξετάσετε τη θέση σας, σχετικά με την πρόταση του κ. Λιβανού για τον ορισμό εισηγητή, διότι δεν θα μπορέσουμε να απαγκιστρωθούμε από το υλικό αυτό, όπως παρουσιάζεται σήμερα και όπως αντιμετωπίζεται. Θα γίνει χιονοστιβάδα και δεν θα καταλήξουμε σε κανένα αποτέλεσμα. Θα πρέπει να υιοθετήσουμε το σύστημα, που ακολουθεί ο κ. Αλευράς στον Κανονισμό, όπου έχουμε δέσμες διατάξεων. Έτσι και εδώ θα πρέπει το υλικό π.χ. του Υπ. Εθν. Άμυνας να αποτελέσει αντικείμενο ειδικής έρευνας και αντιμετώπισης από ορισμένους συναδέλφους. Το θέμα που αποτελεί αντικείμενο της Επιτροπής είναι ένα ιστορικό γεγονός και επομένως δεν είναι δυνατό να συμβεί αυτό που είπατε εσείς και ο κ. Περάκης, ότι δηλαδή θα επαναπαυθούμε στην ιδέα ότι κάποιος ή κάποιοι συνάδελφοι θα ασχοληθούν μ'αυτό εμπεριστατωμένα. Αυτό υποβαθμίζει το ενδιαφέρον και την ευαισθησία των μελών της Επιτροπής. Από την άλλη πλευρά όμως θα πρέπει να υπάρχει μεγαλύτερη προσοχή και προσπάθεια από ορισμένους συναδέλφους, που θα βοηθήσουν σ'αυτό που εσείς αναφερθήκατε προηγουμένως, ότι δηλαδή δεν υπάρχει κάποιος που να καθορίζει ένα σκαρίφημα διοργανωτέας δουλειάς, που να εντοπίσει ορισμένο σκελετό της όλης προσπάθειας.

./.

-11-

Αυτό θα το επιτύχει εκείνος που θα μελετήσει πιο πολύ τους φακέλους. Θα πρέπει λοιπόν, κύριε Πρόεδρε, να ορίσουμε εισηγητές κατά δέσμες θεμάτων, ώστε να μπορέσουμε να καταλήξουμε σ'ορισμένα συμπεράσματα, που θα συνεκτιμηθούν στο τέλος, διαφορετικά δεν θα καταλήξουμε πουθενά. 'Ηδη τελείωσε το 50% του χρόνου και νομίζω ότι με τον ίδιο τρόπο θα ξοδέψουμε και τον υπόλοιπο.

Κ.ΓΙΑΤΡΑΚΟΣ: Κύριε Πρόεδρε, εγώ δεν μπορώ να αντιληφθώ την έννοια του εισηγητή σ'αυτή την Επιτροπή. 'Εχω την εντύπωση ότι ο καθένας απο μας ανεξάρτητα σε ποιο κόμμα ανήκει έχει την ίδια ακριβώς ευθύνη και την ίδια ακριβώς αποστολή. 'Ετσι δεν μπορώ να αντιληφθώ πώς είναι δυνατόν την εξέταση των μαρτύρων,γιατί εγώ αυτό το στάδιο της έρευνας το θεωρώ το πιο σημαντικό, να την αναθέσουμε σ'ένα ή δύο συναδέλφους, όπως δηλαδή γίνεται η έρευνα και η μελέτη ενός νομοσχεδίου. 'Ολοι μας πρέπει να ασχοληθούμε με τη μελέτη και την έρευνα του θέματος που αποτελεί το αντικείμενο της Επιτροπής μας. Είναι θέμα προσωπικό του καθένα από μας τι θα μελετήσει, αλλά όλοι, επαναλαμβάνω, έχουμε την ίδια ακριβώς ευθύνη. Μ'αυτή την έννοια λοιπόν δεν μπορώ να αντιληφθώ το νόημα της αναγκαιότητας του ορισμού εισηγητή και δεν καταλαβαίνω γιατί επιμένουν σ'αυτό οι συνάδελφοι.

Ι.ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ: Κύριε Πρόεδρε, από σήμερα έως τις 14 Μαΐου,μεσολαβούν τρία Σαββατοκύριακα και κάποιες άλλες αργίες. Από τις

./.

ημέρες των διακοπών εγώ θα μπορούσα να διαθέσω μερικές για να μελετήσω τους φακέλους. Αυτό όμως σημαίνει ότι θα πρέπει να είναι ανοιχτό το γραφείο της Επιτροπής.

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Κύριε Κουτσογιάννη, δεν μπορούμε να υποχρεώσουμε κανένα υπάλληλο να έρθει στο γραφείο ημέρες αργίας. Όμως και τις αργίες υπάρχει στη Βουλή φρουρά. Μπορώ να συννεννοηθώ με το φρουραρχείο να σας ανοίξει το γραφείο και με δική σας ευθύνη πλέον να έρθετε στο γραφείο, να πάρετε και να μελετήσετε τους φακέλους. Θα βρούμε έναν τρόπο να διευκολυνθείτε, αλλά με δική σας ευθύνη, εάν θέλετε τις αργίες να έρθετε να μελετήσετε.

Α.ΞΑΡΧΑΣ: Κύριε Πρόεδρε, δεν πρέπει να μιλάμε για ορισμό εισηγητή. Το αντικείμενο θα βγει από το σύνολο της μελέτης των στοιχείων που έχουμε και από την εξέταση των μαρτύρων.

Θέμα εισήγησης θα ανακύψει όταν ολοκληρωθεί η αποδεικτική διαδικασία και θα είμαστε έτοιμοι να δώσουμε την ψήφο μας.

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: Συμφωνώ με την άποψη του κ. Ξαρχά, γιατί αποτελεί αντιγραφή ακριβώς των κανόνων της Ποιν. Δικ. Στην Ποιν.Δικ. όταν γίνεται ανάκριση δεν υπάρχει εισηγητής. Εισηγητής ορίζεται όταν πρόκειται να εκδοθεί το βούλευμα για τη συγκεκριμένη πράξη.

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Δεν είναι ακριβώς έτσι.

Στη δικονομία η πρόταση του εισαγγελέα είναι εισηγητική πρόταση.

./.

-13- Γ'' ιδούν έχουν.

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: Εμείς συγχρόνως είμαστε η καθημένη δικαιοσύνη, δηλαδή κάνουμε και ανάκριση για ορισμένο θέμα: Ο εισαγγελέας προΐσταται ex officio . Εμείς εδώ είμαστε δικαστήριο. Συνεπώς νομίζω ότι όταν φθάσουμε στο σημείο να πάρουμε την απόφασή μας, τότε θα χρειαστούμε εισηγητή για να εισηγηθεί το πόρισμα.

Α.ΤΡΙΤΣΗΣ: Νομίζω κύριε Πρόεδρε ότι, όπως είπατε και εσείς, είμαστε υποχρεωμένοι να μελετήσουμε το υλικό που έχουμε.

Από μια πρώτη αναγνώριση του υλικού που έκανα θα ήθελα να πω ότι είναι αδυναμία το γεγονός π. μας παραθέτουν μια σειρά εγγράφων χωρίς καμία έκθεση της αρμόδιας υπηρεσίας, ώστε να ξέρουμε τι λείπει. Είναι μια σοβαρή αδυναμία όλου του υλικού που μας έστειλαν τα αρμόδια Υπουργεία. Κανείς δεν έκανε τον κόπο να μας εξηγήσει: "σας στέλνουμε αυτό το υλικό που επελέγη μ'αυτά τα κριτήρια και το οποίο είναι μέρος ενός ευρύτερου υλικού", και τι είδους περίπου είναι το υλικό που δεν μας στείλαν. Συνεπώς πάμε μ'ένα βαθμό προσέγγισης, που δεν μπορούμε να αξιολογήσουμε. Δεν ξέρουμε δηλαδή τι μέρος ουσιαστικού υλικού έχουμε στα χέρια μας δεν/θα είναι ευχάριστο κάθε τόσο να έρχονται και κάποια άλλα στοιχεία. Αυτό είναι το ένα θέμα. Το δεύτερο είναι ότι θεωρώ αναγκαίο αυτή τη στιγμή να έχουμε μια minimum οργανική σχέση με την Κύπρο με την εξής έννοια: τουλάχιστον να ζητήσουμε από τους αντίστοιχους φορείς της Κύπρου τα έγγραφα Γ'' Προφανώς θα καλέσουμε κάποτε ανθρώπους από την Κύπρο, ενδεχομένως να πάμε και εμείς στην Κύπρο, αλλά είναι ανάγκη αυτή την ώρα που μελετούμε αυτά τα έγγραφα των Υπουργείων να έχουμε και τα έγγραφα των αντίστοιχων κυπριακών φορέων αντικρυστά. Νομίζω λοιπόν ότι μπορείτε εσείς κύριε Πρόεδρε,

./.

με τον Πρόεδρο της Κυπριακής Δημοκρατίας ή με τον Πρόεδρο της Κυπριακής Βουλής, να εξετάσετε και αυτό το θέμα.

Αναφορικά με την οργάνωση του υλικού μας, ένα minimum που πρέπει να εξασφαλίσουμε είναι να υπάρξει ένα στοιχειώδες γενικό ευρετήριο. Έχει αρχίσει να έρχεται ένα υλικό που φαντάζομαι καλύπτει ένα μικρό ποσοστό αυτού που πρόκειται να έρθει μελλοντικά και ναι μεν δεν μπορεί να καρτελλοποιηθεί, όπως λέγαμε στην αρχή, αλλά τουλάχιστον να γίνει ένα συστηματικό γενικό ευρετήριο. Εγώ θέλησα να ενημερωθώ σχετικά με το τι υλικό ακριβώς έχουμε και δεν υπήρχε ένα γενικό ευρετήριο. Πρέπει να υπάρξει λοιπόν αυτή η συστηματικότητα, γιατί το αντίθετο αποτελεί στοιχείο υποβάθμισης της δουλειάς μας.

Επίσης, κύριε Πρόεδρε, νομίζω ότι θα ήταν σκόπιμο εσείς να παίρνατε την πρωτοβουλία να μας κάνετε μια συνολική πρόταση πώς βλέπετε τη δουλειά μας στα διάφορα στάδια, δηλαδή πότε θα καλέσουμε μάρτυρες, πότε θα γίνει η οργανική διασύνδεση με την Κύπρο κ.λ.π. και να μπει κάποιο χρονοδιάγραμμα. Να μη μείνουμε στην άποψη πως θα αποφασίσουμε σχετικά όταν θα τελειώσουμε τη μελέτη των φακέλων , γιατί η μελέτη του υλικού δεν τελειώνει ποτέ. Θα επρότεινα δε σ'αυτό το σημείο να συμφωνούσαμε με κάποια εισήγηση δική σας, ένα χρονοδιάγραμμα τι προσέγγιση ευελπιστούμε να έχουμε μέχρι το τέλος της πρώτης προθεσμίας, δηλαδή ένα χρονοδιάγραμμα επιθυμητών στόχων.

Για το θέμα της δημοσιότητας, κύριε Πρόεδρε, θα ήθελα να πω το εξής. Νομίζω, ότι όλοι προσπαθούμε να τηρούμε την αρχή της

./.

-15-

μη δημοσιότητας των συνεδριάσεων της Επιτροπής μας και κανείς από μας δεν μιλάει για τις συζητήσεις που κάνουμε εδώ. Τώρα αν κάποιοι προσπαθήσουν να πάρουν ορισμένες πληροφορίες, ή κάποιος που θα έρθει εδώ θα μιλήσει στον τύπο, αυτό δεν πρέπει να οδηγήσει σε δική μας παρανοϊκή στάση απέναντι στο θέμα της δημοσιότητας. Αν δείτε ότι η όποια δημοσιότητα δημιουργεί κάποια σύγχυση τότε σε συνεννόηση μαζί μας κάνετε μια δήλωση ως Πρόεδρος και τελειώνει το θέμα.

Είπατε προηγουμένως κύριε Πρόεδρε στον κ. Κουτσογιάννη, ότι θα εξετάσετε τη δυνατότητα να ερχόμαστε εδώ τις ημέρες αργίας του Πάσχα για να μελετάμε το υλικό. Πρέπει όμως να υπάρχει κάποια ευθύνη για το υλικό. Αυτή τη στιγμή η ευθύνη είναι στα χέρια μιας γραμματείας. Αν ο καθένας από μας πάρει ένα κλειδί χάνεται και η ευθύνη της γραμματείας. Νομίζω λοιπόν ότι δεν θα πρέπει να έχουμε αυτή τη δυνατότητα. Δεν είναι θέμα εμπιστοσύνης προς τον εαυτό μας, αλλά είναι θέμα κάποιου κέντρου ελέγχου, να ξέρουμε ότι αυτό το υλικό ελέγχεται από κάποιο πλαίσιο, που αυτή τη στιγμή είναι η γραμματεία την οποία έχουμε. Μην το χάσουμε αυτό, γιατί θα καταλήξουμε σε ανεξέλεγκτες καταστάσεις.

<u>Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ:</u> (Πρόεδρος) Ο κ. Μπαντουβάς έχει κάποιο δίκιο. Υπάρχει πράγματι αυτός ο κίνδυνος της χιονοστιβάδας του υλικού που είπε. Όμως αυτός ο κίνδυνος δεν αντιμετωπίζεται με τον καθορισμό εισηγητών κατά δέσμες θεμάτων. Θα επαναλάβω, ότι, κατά τη δική μου τουλάχιστον άποψη, η εισήγηση, σημαίνει απλώς το έναυσμα της συζήτησης. Δεν είναι δυνατό να είναι αντικείμενο της συζήτησής μας η εισήγηση, αν δηλαδή αυτό που προτείνει ο εισηγητής το κρίνουμε λογικό ή όχι. Για το θέμα που πρόκειται

./.

να κουβεντιάσουμε, πρέπει να έχουμε ενημερωθεί και εμείς προηγουμένως με δική μας ευθύνη. Εγώ π.χ. νομίζω ότι δεν πρέπει να διαβάσω το φάκελο των μηνύσεων. Όταν λοιπόν έρθουν στην Επιτροπή προς συζήτηση οι μηνύσεις και θα μιλήσει εκείνος που θα είναι εισηγητής, μπορεί να μην πάρω μέρος σ'αυτή τη συζήτηση και με δική μου ευθύνη να εμπιστευθώ τον εισηγητή. Μ'αυτή την έννοια νομίζω, ότι πρέπει να δούμε το θέμα των εισηγήσεων και όχι με την έννοια ότι μόνο ο εισηγητής θα είναι εκείνος που θα μελετήσει ένα μέρος της χιονοστιβάδας αυτής, την οποία θα δούμε πώς θα την αντιμετωπίσουμε.

Όσον αφορά τα θέματα, που έθιξε ο κ. Τρίτσης θα ήθελα να πω το εξής. Δεν είναι δυνατό να κάνουμε γενικό ευρετήριο, χωρίς να ξέρουμε την ύλη, χωρίς να διαβάσουμε την ύλη.

Κ.ΜΠΑΝΤΟΥΒΑΣ: Πρωτόκολλο εισερχομένων να έχουμε.

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ:(Πρόεδρος) Υπάρχει πρωτόκολλο εισερχομένων.

Λ.ΤΡΙΤΣΗΣ: Κύριε Πρόεδρε,έπρεπε να υπάρχει ένα τεύχος για το τι υλικό έχουμε στη διάθεσή μας. Νομίζω ότι έχει υποβαθμιστεί το έργο μας.

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Κύριε Τρίτση, αυτό που ζητάτε υπάρχει και για των τριών Υπουργείων το υλικό.

Δεν έχει γίνει κατανοητό ότι το φάκελο της Κύπρου εμείς θα τον φτιάξουμε. Δεν τον έχει φτιάξει κάποιος άλλος και μας υποβαθμίζει στέλνοντάς μας αυτό το υλικό.

./.

-17-

Δεν ξέρω πως αντιλαμβάνεσθε, κύριε Τρίτση, το πρωτόκολλο των εισερχομένων. Όταν π.χ. έχουμε 50 φακέλους με 300 σελίδες ο καθένας, τι να γράψουμε στο πρωτόκολλο; Ό,τι έχουν γράψει οι φορείς που μας στέλνουν τους φακέλλους ως περιεχόμενο, το αποδέχομαι. Απο κει και πέρα πώς θα γίνεται το ευρετήριο που προτείνετε; Δεν είναι εύκολο.

Για το θέμα της δημοσιότητας, έχουμε πει ότι δεσμευόμαστε από τη σχετική διάταξη του Κανονισμού. Δεν μπορούμε να ξεπεράσουμε τον Κανονισμό, αλλά, όπως σας είπα, βρισκόμαστε στο δρόμο πώς θα το αντιμετωπίσουμε.

Για το θέμα που έθιξε ο κ. Κουτσογιάννης εγώ ήμουν πρόθυμος να τον εξυπηρετήσω. Εάν πιστεύετε ότι δεν πρέπει να γίνει αυτή η εξυπηρέτηση και να παραμείνει στην ευθύνη της γραμματείας, να μη γίνει.

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: Μόνο στις αργίες δεν υπάρχει προσωπικό.

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Ναι. Εγώ προθυμοποιήθηκα να εξυπηετήσω τα μέλη της Επιτροπής και είπα ότι εφόσον βλέπετε αξιόλογο να ερχόμαστε οπωσδήποτε να μελετήσουμε και τα σαββατοκύριακα υπάρχει τέτοια ευχέρεια, διότι πάντα στο μέγαρο της Βουλής υπάρχει αστυνομική δύναμη, που θα μπορούσε ίσως να μας εξυπηρετήσει, αλλά με δική μας, ατομική ευθύνη.
Αν πρόκειται μόνο για εξυπηρέτηση του κ. Κουτσογιάννη, να του τη στερήσουμε.

Δ.ΛΙΒΑΝΟΣ: Κύριε Πρόεδρε, νομίζω ότι ο κ. Τρίτσης δεν έχει δίκιο στο θέμα του υλικού. Το υλικό είναι κατά τέτοιο τρόπο φτιαγμένο και από τις υπη-

./.

ρεσίες που το έχουν στείλει και από τη γραμματεία τη δική μας, ώστε μπορούμε να βρούμε ανά πάσα στιγμή ό,τι ζητήσουμε. Δεν είναι αυτό το πρόβλημα. Το πρόβλημα είναι, ότι οι φάκελοι , τουλάχιστον αυτοί που διάβασα εγώ, δεν μας εξυπηρετούν. Θα εξυπηρετούσαν ενδεχομένως ένα συγγραφέα ή ένα δημοσιογράφο, που θέλει να κάνει κάποιο ρεπορτάζ.Το δικό μας έργο είναι διαφορετικό.

Με πικρία διαπιστώνω κύριε Πρόεδρε, ότι το Υπ. Εξωτερικών δεν έσπευσε να διορθώσει το λάθος που είχε κάνει.Δεν μας έστειλε ακόμη τους φακέλους που έπρεπε. Διότι δεν μπορεί η ζωή του Υπ.Εξωτερικών να σταμάτησε τη 19η Ιουλίου. Επροχώρησε. Αυτά λοιπόν τα στοιχεία δεν μας τα έστειλαν. Γιατί;

<u>Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ:</u> (Πρόεδρος) Εγώ δεν το ενέκρινα να ζητήσω και τα στοιχεία αυτά για τον εξής λόγο. Ήδη στο ΓΕΣ υπάρχουν και άλλα στοιχεία. Ο κ. Τρίτσης πρότεινε να ζητήσουμε στοιχεία και από τους αντίστοιχους φορείς της Κύπρου. Έκανε κάποια πρόταση και ο κ. Ζαΐμης. Αν λοιπόν προχωρήσουμε μ'αυτό τον τρόπο, φοβάμαι ότι η "χιονοστιβάδα" που ανέφερε ο κ. Μπαντουβάς θα γίνει πραγματικότητα. Ας προχωρήσουμε λοιπόν μ'αυτό το υλικό που έχουμε, να δούμε τι ερωτήματα θα ανακύψουν και εφόσον τα ερωτήματα αυτά έχουν ανάγκη ικανοποιήσεως με το υλικό που λέτε εσείς να το ζητήσουμε.

<u>Δ.ΛΙΒΑΝΟΣ:</u> Οι φάκελοι που έχουμε είναι χρήσιμοι μόνο για τον ιστορικό του μέλλοντος. Εμάς μας απασχολεί να βρούμε τους υπεύθυνους της κυπριακής τραγωδίας. Οι φάκελοι αναφέρονται στις προσωπικές εμπειρίες ενός λοχαγού,ενός ταγματάρχη κ.ο.κ. Δεν υπάρχουν καθόλου στους φακέλους διαταγές. Λένε π.χ.: "διετάχθην να καταλάβω την

./.

-19-

την αστυνομία", διετάχθην να καταλάβω την αρχιεπισκοπή"."ελάβαμε εντολή", "ελήφθη η εντολή" κ.λ.π. Δεν φαίνεται όμως πουθενά ποιος έδινε τις διαταγές.

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Η δική μου άποψη είναι ότι έχουν αφαιρεθεί. Ο Μπονάνος παρέμεινε και λίγο διάστημα μετά από τη δικτατορία. Θα άφηνε αυτά τα στοιχεία;

Η γνώμη μου λοιπόν είναι με ερώτημα να ζητήσουμε όποιο έγγραφο θέλετε.

Δ.ΛΙΒΑΝΟΣ: Πριν καταλήξουμε,κύριε Πρόεδρε, στο συμπέρασμα ότι τα στοιχεία αυτά δεν υπάρχουν, έχουν αφαιρεθεί ή έχουν αλλοιωθεί θα πρέπει προηγουμένως να τα ζητήσουμε και αν μας δώσουν αρνητική την απάντηση, τότε πράγματι θα υπάρχει πρόβλημα και θα δούμε πως θα το αντιμετωπίσουμε. Αν όμως μας απαντήσουν ότι τα έχουν και θα μας τα στείλουν, τότε νομίζω ότι αλλάζει το θέμα.

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ:(Πρόεδρος) Αυτά τα είπαμε πολλές φορές. Με ερωτήματα θα ζητήσουμε τα έγγραφα που θέλομε. Ερευνήσατε όμως όλους τους φακέλους;

Δ.ΛΙΒΑΝΟΣ: 'Οχι, αλλά όσους ερεύνησα είδα ότι δεν έχουν αριθμούς, δεν έχουν υπογραφές και συγκεκριμένες ημερομηνίες έκδοσης. 'Ερχομαι λοιπόν σήμερα να συμφωνήσω με τον κ. Μπαντουβά, ο οποίος στην προηγούμενη συνεδρίαση είχε μια οξύτατη διαμάχη με τον κ. 'Εβερτ, σχετικά με το ότι έχουν αφαιρεθεί και αλλοιωθεί οι φάκελοι. Πριν από λίγο έκανα παραβολή ενός εγγράφου επίσημου που μας στείλαν, με έγγραφο που έχω εγώ και διαπίστωσα ότι αυτό το οποίο μας στείλαν

./.

είναι πλαστό.

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Αυτά όλα να τα επισημάνουμε.

Δ.ΛΙΒΑΝΟΣ: Θα πρέπει λοιπόν τις ημέρες του Πάσχα να τα επισημάνουμε και το Υπ. Εθν. Αμύνης να μας τα στείλει.

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Ενώ λέτε ότι υπάρχει αλλοίωση, θεωρείτε δεδομένο ίσως έχει αυτά τα στοιχεία το Υπουργείο;

Δ.ΛΙΒΑΝΟΣ: Τα έχει, ήδη αλλοιωμένα κύριε Πρόεδρε.

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Μα το αλλοιωμένο σας το έστειλε. Εσείς το ανακαλύψατε.

Κ.ΜΠΑΝΤΟΥΒΑΣ: Κύριε Πρόεδρε, σχετικά με τα στοιχεία που ήδη έχουν σταλεί, νομίζω ότι πίνακες περιεχομένων ή πρωτόκολλο εισερχομένων μπορούν να καλύψουν την αναγκαιότητα της πρότασης που έκανε ο κ. Τρίτσης. Θα ήθελα δε να ρωτήσω το Προεδρείο, αν μπορούμε να έχουμε στο αρχείο μας για να τα μελετήσουμε ένα αντίγραφο αυτών των πινάκων περιεχομένων, οι οποίοι μνημονεύουν μόνο τους τίτλους των εγγράφων, ούτως ώστε να ξέρουμε τι στοιχεία έχουμε στη διάθεσή μας και τι μπορούμε να ζητήσουμε.

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Όχι κύριε Μπαντουβά.

Κ.ΜΠΑΝΤΟΥΒΑΣ: Εντάξει. Επειδή όμως είμαστε πολύ φορτωμένοι και

./.

-21-

με άλλες υποχρεώσεις και δεν είναι δυνατό να διαθέσουμε εδώ τον απαραίτητο χρόνο και επειδή δεν λειτουργεί το γραφείο πέρα από τις εργάσιμες ώρες, νομίζω ότι θα έπρεπε να έχουμε κάποια στοιχεία ανώδυνα, όπως είναι οι πίνακες αυτοί, για να μπορούμε να κάνουμε διασταύρωση.

Ένα άλλο σχετικό θέμα είναι και το εξής. Πρότεινα στη χθεσινή συνεδρίαση του Κανονισμού να υπάρχει το Σαββατοκύριακο υπηρεσία της Βουλής, που θα είναι στη διάθεση των βουλευτών για τη μελέτη του κοινοβουλευτικού και του νομοθετικού έργου και ήδη το Προεδρείο μελετά αυτή την πρόταση. Θα ήθελα λοιπόν να παρακαλέσω να υπάρχει και εδώ το Σαββατοκύριακο υπηρεσία της Βουλής. Το Σάββατο το μεσημέρι κλείνουν όλες οι υπηρεσίες της Βουλής και πολλοί από μας, ιδίως οι εισηγητές, δεν έχουν τη δυνατότητα να διαβάσουν άλλη ημέρα εκτός από το Σαββατοκύριακο. Δεν πρόκειται δε για επιβάρυνση της υπηρεσίας, γιατί ο υπάλληλος που θα δουλεύει το Σαββατοκύριακο, δεν θα δουλέψει κάποια άλλη ημέρα.

Επίσης, το γραφείο της γραμματείας θα πρέπει να λειτουργεί τουλάχιστον έως τις 00.12. Τις περισσότερες φορές είμαστε επιφορτισμένοι από το κόμμα να είμαστε εδώ μέχρι την ώρα αυτή, για να μην αναφέρω και άλλες περιπτώσεις, που μένουμε μέχρι τις 00.2., και επειδή πολλές φορές δεν είναι απαραίτητη η παρουσία μας στην αίθουσα, μπορούμε να διαθέσουμε αυτό το χρόνο για να μελετήσουμε τους φακέλους.

__Α.ΤΡΙΤΣΗΣ:__ Η γραμματεία θα πρέπει να λειτουργεί μέχρι πέρατος της συνεδριάσεως, όπως λειτουργεί η Βιβλιοθήκη.

./.

/ooo συνέχεια να ζητήσουμε να μας γνωρίσουν

-22-

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Θα το εξετάσω.

Κ.ΜΠΑΝΤΟΥΒΑΣ: Όσον αφορά τους φακέλους κύριε Πρόεδρε, είχα πει στην προηγούμενη συνεδρίαση, ότι οι φάκελοι έχουν εξωραϊστεί. Αυτό δεν ήταν αιχμή εναντίον κάποιου πολιτικού προσώπου ή πολιτικής κυβερνήσεως. Έχουν εξωραϊστεί γιατί ήταν φυσικό αυτό. Θα παρακαλούσα λοιπόν να μελετηθεί ποια είναι ακριβώς τα στοιχεία που λείπουν και ποια απ'αυτά είναι απαραίτητα για το έργο μας και στη /ooo ποιοι είναι οι υπεύθυνοι της συντάξεως, της ταξινόμησης των φακέλων, ούτως ώστε να θορυβηθούν λιγάκι εκείνοι οι οποίοι έχουν την ευθύνη για τη συλλογή αυτών των στοιχείων, ώστε να είναι περισσότερο προσεκτικοί, γιατί δεν υπάρχουν υπογραφές, δεν υπάρχουν τα ονόματα. Επίσης , όπως πρότεινε ο κ. Πετράκης, οι συνάδελφοι στρατιωτικοί να αποκρυπτογραφήσουν ορισμένες συντομογραφίες και κρίσιμες υπογραφές σε πολύ σημαντικά έγγραφα, επειδή εμείς δεν ξέρουμε την ορολογία. Είναι και αυτό ένα πρόβλημα, σημαντικό για μας, γιατί δεν μπορούμε να αποδώσουμε ευθύνες σε πρόσωπα και να αναλύσουμε το ρόλο τους.

Κ.ΓΙΑΤΡΑΚΟΣ: Κύριε Πρόεδρε, θα ήθελα να παρακαλέσω και εγώ, αν είναι δυνατό να έχουμε το δικαίωμα να παίρνουμε ένα αντίγραφο των περιεχομένων των εγγράφων. Και θα σας θέσω ένα απλό ερώτημα. Ο κ. Ζαΐμης αντιγράφει τώρα έναν από τους πίνακες περιεχομένων. Τι διαφορά θα έχει η φωτοτυπία που ζητάμε από το αντίγραφο των περιεχομένων που σημειώνει τώρα ο κ. Ζαΐμης; Δεν είναι το ίδιο;

./.

-23-

M.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Δεν μπορώ να απαγορεύσω να κρατάτε σημειώσεις.

Α.ΠΑΠΑΔΗΓΟΥΡΑΣ: Είναι απόρρητα και αυτά;

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Δεν είναι θέμα απορρήτου. Μεταξύ μας δεν υπάρχει τίποτα απόρρητο, αλλά δεν μπορώ να επιτρέψω να φύγουν από δω φωτοτυπίες των εγγράφων, έστω και των πινάκων των περιεχομένων.

Κ.ΜΠΑΝΤΟΥΒΑΣ: Για τίτλους μιλάμε κύριε Πρόεδρε. Η βιβλιογραφία των σχετικών βιβλίων έχει 4 σελίδες τίτλων εγγράφων, διαταγών κ.λ.π. Υπάρχουν δηλαδή πολύ περισσότερα στοιχεία σ'αυτά τα βιβλία. Εμείς μιλάμε για τίτλους κύριε Πρόεδρε θέλομε να τους μελετήσουμε για να συγκρίνουμε τι περιέχουν τα σχετικά βιβλία, τι τα στοιχεία που μας στείλαν, τι περίπου έχει διαρρεύσει και τι πρέπει να ζητήσουμε από την Κύπρο.

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Είναι ζήτημα αρχής. Από την ώρα που διασπάς μια αρχή, δεν ξέρεις που θα οδηγηθείς. Αυτό ακριβώς φοβάμαι και έχω αντιρρήσεις στην πρότασή σας. Δεν υπάρχει κανένας άλλος λόγος. Το βρίσκω πολύ λογικό να εξυπηρετηθεί ο κάθε συνάδελφος, να έχει δηλαδή τους πίνακες περιεχομένων, αλλά έχω αυτό το φόβο.

Γ.ΠΕΡ ΑΚΗΣ: Κύριε Πρόεδρε, θα ήθελα να κάνω μια παρατήρηση επί της ουσίας. Το ερέθισμα μου το έδωσε ο κ. Λιβανός, ο οποίος ανέφερε

./.

ότι στα στοιχεία που μας στείλαν δεν φαίνεται πουθενά ποιος έδωσε τις διαταγές. Αυτό αγγίζει την ουσία της έρευνας. Η δική μου γνώμη είναι ότι πράγματι με ενδιαφέρει ας πούμε για το πραξικόπημα κατά του Μακαρίου, ποιοι δώσανε τις διαταγές, ποιοι είναι οι εγκέφαλοι στην υπόθεση αυτή. Αυτό νομίζω, ότι πρέπει να το ψάξω και δεν πρέπει να αφεθώ στον εισηγητή, να μου το φέρει έτοιμο. Από κει και πέρα αν αρχίσουμε να ερευνούμε ποιος διέταξε και που πήγε ο κάθε λοχαγός ή υπολοχαγός κ.λ.π. (αν αυτό δεν απαγορεύεται και μακάρι να μπορούμε να φθάσουμε μέχρι εκεί) φοβούμαι ότι ακολουθώντας μια τέτοια γραμμή θα πελαγώσουμε και δεν θα καταλήξουμε πουθενά. Νομίζω ότι αυτό είναι έργο της δικαιοσύνης.

Τα λέω αυτά ως ουσιαστική παρατήρηση, ώστε σιγά-σιγά να συννενοηθούμε τι περίπου ψάχνουμε.

Α.ΞΑΡΧΑΣ: Κύριε Πρόεδρε, συμφωνώ απόλυτα με αυτό που είπε και ο κ. Λιβανός και ο κ. Περάκης, νομίζω όμως ότι σ'αυτό το στάδιο δεν μπορεί να γίνει. Πρώτα πρέπει να μελετήσουμε όλα τα στοιχεία. Υπάρχει π.χ. μια έκθεση ενός ταγματάρχη, ο οποίος λέει: "ήρθε το πρωΐ ένας αντισυνταγματάρχης και μας έφερε διαταγή από τη διεύθυνση της τάδε φρουράς κ.λ.π.". Αυτόν λοιπόν αν δεν προκύπτει τίποτα άλλο από τα στοιχεία, θα τον καλέσουμε.

Επομένως εκείνο που προέχει αυτή τη στιγμή είναι να μελετήσουμε όσο το δυνατό περισσότερο τους φακέλους.

Α.ΛΙΑΡΟΚΑΠΗΣ: Κύριε Πρόεδρε, παίρνει πάλι μάκρος η συζήτηση στα θέματα της διαδικασίας.

Μελετώ τους φακέλους 5 ημέρες και αυτή τη στιγμή προσωπικά δεν

./.

-25-

έχω αποκρυσταλλώσει πεποίθηση τι θα κάνουμε και ευλόγως, γιατί δεν έχουμε όλα τα έγγραφα. Συνεπώς ο καθένας από κοινού με την ευθύνη και το κουράγιο που έχει, σ'αυτό το διάστημα των 15 ημερών θα πρέπει να διαβάσει τα έγγραφα που έχουμε και στην επόμενη συνεδρίαση μετά από τις αργίες να συζητήσουμε. Δεν νομίζω ότι χρειάζεται εισηγητής. Υπάρχει όμως συντονιστής, που είναι ο Πρόεδρος της Επιτροπής. Είμαι βέβαιος ότι θα υπάρχουν ορισμένες ασάφειες και ελλείψεις. Αυτές τις ελλείψεις θα τις μεταφέρουμε σε σας με το ερώτημα μήπως μπορούμε να τις καλύψουμε με κάποιο άλλο έγγραφο του αρμόδιου Υπουργείου ή μήπως μπορούμε να βοηθηθούμε με έγγραφα των αντίστοιχων φορέων της Κύπρου ή αν χρειαστεί μήπως μπορούμε να έρθουμε σ'επαφή και με παράγοντες της Κύπρου. Αφού πάρουμε και αυτά τα στοιχεία, θα προχωρήσουμε με το εξής πραγματικό γεγονός: είναι βέβαιο ότι έγινε πραξικόπημα; είναι βέβαιο ότι έγινε εισβολή; ποιοι ήταν οι ιθύνοντες αυτής της καταστάσεως; Α.Π. Κύριε Μπονάνο, κύριε Ιωαννίδη είστε υπεύθυνοι γι'αυτά που έγιναν, έχετε το δικαίωμα να κάνετε αναστροφή του δικονομικού βάρους της απόδειξης , έχετε απολογούμενοι να μας πείτε τίποτα άλλο; Και μετά νομίζω να καταλήξουμε σε ένα πόρισμα. Έτσι βλέπω εγώ την όλη διαδικασία του έργου μας.

<u>Ι.ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΗΣ:</u> Κύριε Πρόεδρε, μας αναφέρατε ότι υπάρχουν και άλλα έγγραφα στα Αρχηγεία Στρατού, Αεροπορίας και Ναυτικού. Μήπως θα πρέπει από τώρα να ζητήσουμε τουλάχιστον έναν πίνακα περιεχομένων αυτών των εγγράφων;

./.

-26-

M.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Να το εξετάσω. Φοβήθηκα να τα ζητήσω, διότι μου μίλησαν για όγκο. Δεν ξέρω βέβαια αν ήταν και σωστή η εικόνα πού σχημάτισα.

Ι.ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΗΣ: Γι'αυτό προτείνω να ζητήσουμε τον πίνακα περιεχομένων, ώστε συγκρίνοντάς τον με τα στοιχεία που έχουμε εδώ, θα δούμε αν λείπει κάτι και θα το ζητήσουμε.

M.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Θα μου επιτρέψετε να σας πω την προσωπική μου γνώμη, που απεκόμισα από τη μελέτη ενός φακέλου. Από το φάκελο λοιπόν αυτόν σχημάτισα γνώμη τόσο πλήρη και ακέραιη, ώστε φθάνω στο σημείο να πω, γιατί να μελετώ τους υπόλοιπους; Είναι σαφέστατα τα πράγματα. Όσο και να θέλουν να τα κρύψουν, όσο καί να θέλουν να τα αποσιωπήσουν, φαίνονται από μόνα τους. Δηλαδή αν είναι ψευδή τα έγγραφα αυτά, αν δεν είναι τα αληθινά, δεν με βλάπτει, διότι δίδουν το ιστορικό ορισμένων γεγονότων, που είναι αναμφισβήτητα. Συνδέονται τα γεγονότα έτσι μεταξύ τους ώστε να φαίνεται ότι είναι λογικότατη η σειρά και μπορεί να αλλοίωσαν το περιεχόμενο, διότι ήθελαν να κρύψουν κάποιον είτε συνταγματάρχη, είτε υπεύθυνο του Υπ.Εξωτερικών, αλλά τα γεγονότα φαίνονται καθαρά. Το ποιος ήταν αυτός που θέλησαν να καλύψουν, θα τον βρούμε. Από την ώρα που έχεις δεδομένα τα γεγονότα, έχεις δεδομένο και ποια είναι ταπρόσωπα που συμμετείχαν στα γεγονότα. Ας αποδυθούμε λοιπόν λίγο στο έργο της μελέτης αυτών των φακέλων και εφόσον μας απομείνουν ακάλυπτα ερωτήματα, μ'αυτά θα υποβάλουμε την αίτηση. Σήμερα π.χ. διαβάζοντας ότι υπήρχε κάποιο συμβούλιο εθνικής ασφαλείας στο οποίο

./.

-27-

συμμετείχε ο Γκιζίκης, ο Μπονάνος και ο/Πρωθυπουργός τότε γεννήθηκε θέμα αν μπορούσαμε να βρούμε τα πρακτικά. Ζητήσαμε τα πρακτικά του Υπουργικού συμβουλίου και μας είπαν ότι μάλλον υπάρχουν, αλλά έλειπε ο κ. Ζώρας. Αύριο θα κοιτάξει αν υπάρχουν. Το ερώτημα αυτό προέκυψε από τη μελέτη των φακέλων. Ας προχωρήσουμε λοιπόν στη μελέτη των στοιχείων που έχουμε και κατόπιν με ερωτήματα ζητούμε και όποια άλλα στοιχεία διαπιστώσουμε ότι μας χρειάζονται.

Χ.ΜΑΡΚΟΠΟΥΛΟΣ: Κύριε Πρόεδρε, θα ήθελα να πω το εξής: Είναι φυσικό ότι ο ρυθμός προσέγγισης των εγγράφων από τον καθένα από μας είναι διαφορετικός, λόγω διάφορης απασχόλησης, χρόνου κ.λ.π. Μήπως λοιπόν εσείς κύριε Πρόεδρε, επειδή όπως μας είπατε έχετε ήδη κάπου καταλήξει, θα μπορούσατε στην επόμενη συνεδρίαση να είστε ο εισηγητής ενός συγκεκριμένου θέματος, ώστε να χρησιμοποιηθεί αυτό ως κινητήρια δύναμη για μας;

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Δεν είσασταν κ. Μαρκόπουλε, από την αρχή της συνεδρίασης. Είπαμε λοιπόν από την αρχή, ότι πρέπει να υπάρξει προσέγγιση των εγγράφων από όλους μας και κατόπιν να προχωρήσουμε στον ορισμό εισηγητών, για να μπορούμε όλοι να συμμετέχουμε στη συζήτηση. Διαφορετικά ποια θα είναι η συζήτηση; Θα κρίνουμε την ορθολογική ικανότητα του εισηγητή; Είπαμε λοιπόν να αφήσουμε χρόνο, ώστε ο καθένας από μας με προσωπική του ευθύνη να μελετήσει και να ενημερωθεί. Δεν μπορώ όμως σήμερα, όταν μόνο πριν από μια βδομάδα μας έστειλε το Υπ. Εθν. Άμυνας τα έγγραφα αυτά και οι περισσότεροι συνάδελφοι δεν είχαν το χρόνο να τα με-

./.

λετήσουν να κάνω το διαχωρισμό και να ορίσω εισηγητές.

Κ.ΜΠΑΝΤΟΥΒΑΣ: Κύριε Πρόεδρε, διαβάζοντας τους φακέλους σχημάτισα τη γνώμη ότι δεν είναι αυτή η αποστολή της Επιτροπής μας. Η αποστολή μας είναι να εντοπίσομε τους ενόχους και να καταλογίσουμε ευθύνες. Επομένως αποδεχόμαστε την άποψη ότι μπορεί να υπήρξε διαρροή ή παραποίηση στοιχείων, αλλά δεν έχουμε όλα τα στοιχεία. Τα στοιχεία που έχουμε, τα ζητήσαμε κατόπιν προτάσεων των μελών της Επιτροπής ή με δική σας πρωτοβουλία. Νομίζω ότι δεν μπορούμε να έχουμε την πραγματική εικόνα για να καταλήξουμε στον καταμερισμό των ευθυνών. Επομένως θα πρότεινα να ζητήσετε από τις υπηρεσίες να μας δώσουν τη λίστα των περιεχομένων των φακέλων και μετά να ζητήσομε εκείνα τα στοιχεία που θα κρίνουμε ότι είναι αναγκαία, διότι μας είπατε ότι υπάρχουν και άλλα στοιχεία στα Αρχηγεία Στρατού, Αεροπορίας και Ναυτικού, τα οποία δεν μας τα στείλαν.

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Δεν μας τα στείλαν γιατί δεν τα δέχθηκα εγώ.

Κ.ΜΠΑΝΤΟΥΒΑΣ: Νομίζω κύριε Πρόεδρε, ότι θα πρέπει να τα δούμε και εμείς αυτά τα στοιχεία. Πρέπει τη λίστα των επί μέρους θεμάτων, τους τίτλους των στοιχείων, να τους γνωρίζουν τα μέλη της Επιτροπής. Θα ήταν λοιπόν σκόπιμο για να μπορέσουμε να δουλέψουμε να τα έχουμε στο προσωπικό μας φάκελο. Μπορεί να συμβουλευθούμε και άλλους παράγοντες που ήταν τότε στο προσκήνιο και οι οποίοι γνωρίζουν χρήσιμα στοιχεία. Αν υπάρχουν έγγραφα υψηλού βαθμού μυστικότητας και απορρήτου να τα χαρακτηρίσουμε και να μην τα πάρουμε.

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Όπως ήδη σας είπα δεν υπάρχει τίποτα απόρρητο για μας, αλλά δεν θέλω να διασπάσω την αρχή και να επιτρέψω να παίρνουμε φωτοτυπίες, έστω και των πινάκων περιεχομένων. Αύριο μπορεί να ζητήσομε και φωτοτυπία κάποιου άλλου εγγράφου.

./.

-29-

Επαναλαμβάνω λοιπόν ότι δεν μπορώ μεν να απαγορεύσω την τήρηση σημειώσεων, αλλά δεν μπορώ να επιτρέψω να δίνονται φωτοτυπίες.

Δ.ΛΙΒΑΝΟΣ: Κύριε Πρόεδρε, σέβομαι και τους συναδέλφους και εσάς. Με λύπη μου όμως διαπίστωσα τη δυσφορία που δείξατε όταν μιλούσα και ένα χαρακτηρισμό που διατυπώσατε. Δεν θέλω να τον επαναλάβω, αλλά θα σας παρακαλέσω να μην επαναληφθεί.

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Να τον ανακαλέσω, διότι δεν αντιλήφθηκα ποιος ήταν ο χαρακτηρισμός.

Δ.ΛΙΒΑΝΟΣ: Κύριε Πρόεδρε, αν λέω ή όχι "σαχλαμάρες"....

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Δεν είπα τέτοιο πράγμα.

Δ.ΛΙΒΑΝΟΣ: Το ψιθυρίσατε.

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Λάθος αντιληφθήκατε κύριε Λιβανέ. Εγώ θεωρώ τον εαυτό μου θιγόμενο, διότι μου αποδίδετε τέτοιες λέξεις.

Δ.ΛΙΒΑΝΟΣ: Εν πάση περιπτώσει κύριε Πρόεδρε. Έρχομαι τώρα στην ουσία. Ερωτώ, το θεωρείτε επουσιώδες θέμα το να λείπουν έγγραφα; Δεν είναι θέμα που θα πρέπει να το εξετάσει η Επιτροπή και ενδεχομένως να ζητήσει ευθύνες;

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Δεν είπα το αντίθετο.

Δ.ΛΙΒΑΝΟΣ: Είπατε ότι αν δεν υπάρχουν ορισμένα έγγραφα, δεν υπάρχουν. Είμαι αναγκασμένος να σας δείξω αυτό το έγγραφο με τις υπογραφές των Αρχηγών των Ενόπλων Δυνάμεων. Αυτό το έγγραφο μας το στείλαν αλλοιωμένο ως προς τα εξής σημεία: λείπει ιδιόχειρο έγγραφο του τότε Υπ.Εθν. Αμύνης κ. Αβέρωφ με την υπογραφή του,

./.

που συνόδευε το έγγραφο αυτό, λείπει επίσης μια χειρόγραφη κριτική του Υπουργού Εθν. Αμύνης. Ερωτώ λοιπόν δεν θα προχωρήσομε στη διαπίστωση του ποιος αφήρεσε τα στοιχεία αυτά, γιατί το Επιτελείο μας έστειλε αυτά τα έγγραφα και αν το Επιτελείο κρατεί πράγματι τα πρωτότυπα γιατί δεν μας τα στέλνει; Επομένως,κύριε Πρόεδρε,κάθε άλλο παρά σαχλαμάρες είπα.

<u>Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ:</u>(Πρόεδρος) Επιμένετε σε κάτι,που δεν είπα.

<u>Δ.ΛΙΒΑΝΟΣ:</u> Εν πάση περιπτώσει. Επιμένω πάντως ότι πρέπει να γίνει έρευνα σε βάθος.

<u>Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ:</u> (Πρόεδρος) Κύριε Λιβανέ, αν θέλετε συντάξτε ένα έγγραφο με το οποίο θα ζητάμε τα στοιχεία αυτά και αύριο το υπογράφω και το στέλνουμε στο Υπ. Εθν. Αμύνης. Όμως προηγουμένως θα σας παρακαλέσω να ερευνήσετε,μήπως υπάρχουν τα στοιχεία αυτά σ'άλλους φακέλους.

<u>Δ.ΛΙΒΑΝΟΣ:</u> Κύριε Πρόεδρε, τα έγγραφα αυτά έχουν δοθεί από τον Υπουργό Εθν. Αμύνης σε δημοσιογράφους, που τα χρησιμοποιούν ως στοιχεία για να γράψουν τα βιβλία τους και εσείς δημιουργείτε θέμα σε συναδέλφους αν θα πάρουν ή όχι φωτοτυπίες των περιεχομένων. Εγώ τα πήρα από δημοσιογράφους αυτά τα στοιχεία.

<u>Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ:</u>(Πρόεδρος) Στο θέμα των φωτοτυπιών είπα ότι δεν θέλω να διασπάσω την αρχή, αυτός είναι ο μόνος λόγος. Δεν είναι θέμα

./.

-31-

απορρήτου

Δεν υπάρχουν μυστικά μεταξύ μας.
Είπατε, κύριε Λιβανέ, ότι υπάρχουν ελλιπή στοιχεία.

Δ.ΛΙΒΑΝΟΣ: Αλλοιωμένα στοιχεία, κύριε Πρόεδρε, και μάλιστα του Υπουργείου Εθνικής Αμύνης.

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Επειδή λοιπόν εσείς έχετε τα στοιχεία αυτά, θα παρακαλέσω να συντάξτε ένα έγγραφο με το οποίο θα ζητάμε από το Υπουργείο Εθνικής 'Αμυνας να μας στείλουν τα γνήσια στοιχεία ή να μας πουν τι ακριβώς συμβαίνει.

Δ.ΛΙΒΑΝΟΣ: Αν δεν τα έχει το Υπουργείο Εθνικής Αμύνης δεν θα πρέπει να ερευνήσομε για το ποιος τα πήρε:

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Είπα εγώ όχι;
Και σας παρακαλώ και πάλι, κύριε Λιβανέ, να συντάξετε ένα έγγραφο το οποίο θα υπογράψω εγώ, για να το στείλομε στον Υπουργό Εθνικής Αμύνης.

Δ.ΛΙΒΑΝΟΣ: Δεν είναι δικό μου θέμα.

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Δεν είναι προσωπικό, δικό σας θέμα, αλλά σας είπα ότι εγώ θα το υπογράψω.
Κύριοι συνάδελφοι, θέλω να σας πω για πολλοστή φορά ότι δεν θέλω να διασπάσω την αρχή που βάλαμε να μη μοιράζομαι έγγραφα. 'Εχω σεβασμό προς την έννοια του απορρήτου και δεν θέλω να δώσω το μηδαμινό. 'Ομως δεν κρατώ τίποτα μυστικό από τους κυρίους συναδέλφους 'Αλλωστε είναι γνωστό ότι όλα τα έγγραφα είναι στη γραμματεία και στη διαθεσή σας.

./.

-31-

Α.ΠΑΠΑΛΗΓΟΥΡΑΣ: Κύριε Πρόεδρε, λυπούμαι που επανέρχομαι αλλά θα επαναλάβω ότι πρέπει να γίνει μία καταγραφή του υλικού που υπάρχει στα συγκεκριμένα υπουργεία, σχετικά με το θέμα μας. Από κει και πέρα να ζητήσομε συγκεκριμένα στοιχεία και να μην επιτρέπομε στα Υπουργεία να επιλέγουν τα κριτήρια για τα έγγραφα και να μας τα αποστέλουν. Θα πρέπει εμείς σαν επιτροπή:

1) Να καθορίσομε προς τα Υπουργεία το χρόνο, που εμείς θέλομε και
2) ποια έγγραφα θέλομε.

Παρακαλώ, κύριε Πρόεδρε, η πρότασή μου να τεθεί σε ψηφοφορία.

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Να ζητήσομε τα έγγραφα. Ποια έγγραφα; Τα ξέρομε; Έθεσε ο κ. Λιβανός ένα θέμα, Να ζητήσομε αυτά τα έγγραφα και του είπα αμέσως. Το ίδιο λέω και σε σας.

Δ.ΛΙΒΑΝΟΣ: Κύριε Πρόεδρε, διαταγές, σήματα κ.λ.π.

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Παρακαλώ, δώστε μου ένα σημείωμα. Τι θα τους πούμε; Γενικά διαταγές, σήματα; Δώστε μου κ.Παπαληγούρα, ποιά έγγραφα θέλετε να ζητήσομε και θα τα ζητήσομε.

Α.ΠΑΠΑΛΗΓΟΥΡΑΣ: Λυπούμαι, κύριε Πρόεδρε, που θα επαναλάβω τα ίδια. Εγώ ισχυρίζομαι ότι είναι έργο της Επιτροπής να καθορίσει πρώτα απ'όλα το χρόνο.

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Υπάρχει, κ.Παπαληγούρα, η απόφαση της Βουλής που προσδιορίζει το χρόνο.

./.

-37-

Α. ΠΑΠΑΛΗΓΟΥΡΑΣ: Καθορίζοντας το χρόνο κ. Πρόεδρε, θα γίνει πιο συστηματικά η έρευνά μας, διότι άλλη ερμηνεία δίνει το Υπουργείο Άμυνας στην απόφαση της Βουλής και άλλη το Υπουργείο Εξωτερικών.

Εμείς τι κάνομε; Θα κάτσομε με σταυρωμένα τα χέρια; Όχι θα ενημερώσομε τα Υπουργεία:

1) Για το χρόνο, που εμείς θέλομε,

2) Να καταγράψομε τα έγγραφα που ιδιαίτερα μας ενδιαφέρουν π.χ. διαταγές ενυπόγραφες, ημερολόγια κ.λ.π.
Αν έτσι τα ζητήσομε θα γίνει πιο συστηματική ταξινόμηση των εγγράφων, εάν δεν μπορούμε να προσεγγίσομε τον όγκο αυτών που μας ενδιαφέρουν.

3) Να καθορίσομε στα Υπουργεία, ποια θα είναι τα κριτήρια επιλογής των εγγράφων και όχι το Υπουργείο Εξωτερικών να λέει ότι το κριτήριο επιλογής των εγγράφων είναι τα " υψηλού βαθμού ασφαλείας" και αυτά έστειλε και

4) Χρειάζεται να καταγραφούν τα έγγραφα που υπάρχουν σήμερα στα αρχεία των αρμοδίων Υπουργείων, διότι θα εμφανισθούν έγγραφα μετά από ένα διάστημα και θα τους πούμε, γιατί δεν μας τα στείλατε και αυτοί θα μας απαντήσουν ότι "δεν μας τα ζητήσατε".

Εμείς πρέπει να αποσαφηνίσομε, τι ζητάμε.
Και τέλος, κύριε Πρόεδρε, να ζητήσομε τη διαβεβαίωση των αρμοδίων Υπουργείων ότι μας έστειλαν "όλα" τα έγγραφα, και εάν όχι, ποια δεν μας έστειλαν.

Παρακαλώ αυτά να τεθούν στη κρίση της Επιτροπής.

Μ. ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Κύριε Παπαληγούρα, εγώ-προτού τα θέσω στη κρίση της Επιτροπής- τα αποδέχομαι.

./.

-34-

Σχετικά με το χρόνο δεν υπάρχει θέμα. Η απόφαση της Βουλής αναφέρεται στο πραξικόπημα κατά Μακαρίου το 1974 και την εισβολή των Τούρκων στη Κύπρο.

Στη συνέχεια αφού μελετήσομε αυτά τα γεγονότα τα οποία γεγονότα, πρέπει να σημειωθεί ότι δεν ήλθαν από μόνα τους, τα προετοίμασαν άλλα γεγονότα και άλλες καταστάσεις και επομένως, εφ'όσον εμείς κρίνομε ότι τα γεγονότα και οι καταστάσεις που τα ετοίμασαν πρέπει να μελετηθούν, θα τα ζητήσομε. Που θα φθάσομε; Μπορεί και μέχρι το 1931. Δεν έχει σημασία που θα φθάσομε. Αλλ ά να τα ζητάμε από τώρα;

Α.ΠΑΠΑΛΗΓΟΥΡΑΣ: Γιατί, κύριε Πρόεδρε, σταματούν τα έγγραφα στις 19/7/1974;

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Διότι κ.Παπαληγούρα εκεί σταματάει η όλη διπλωματική κίνηση.
Σας παρακαλώ πολύ, ετοιμάστε εσείς το σχετικό έγγραφο με όλα αυτά που είπατε.

Α.ΠΑΠΑΛΗΓΟΥΡΑΣ: Δεν είναι δική μου δουλειά.

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Διατυπώστε το έγγραφο και εγώ θα το υπογράψω. Ίσως εγώ δεν αντιλαμβάνομαι, τι ακριβώς θέλετε και γι'αυτό σας παρακαλώ, — αποδέχομαι τα όσα εσείς αντιλαμβάνεσθε — διατυπώσετε εσείς το έγγραφο.

./.

-35-

Α.ΠΑΠΑΔΗΓΟΥΡΑΣ: Όσα είπα να τα θέσετε υπόψη της Επιτροπής.

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Εγώ σας λέω ότι η Επιτροπή τα δέχεται. Διατυπώστε εσείς το έγγραφο και εγώ θα το υπογράψω.

Με συγχωρείτε, κύριε Παπαληγούρα, αλλά αυτό αποτελεί υπαναχώρησή σας, προς αυτά τα οποία είπατε.

Α.ΠΑΠΑΔΗΓΟΥΡΑΣ: Καμιά υπαναχώρηση, κύριε Πρόεδρε. Υπαναχώρηση είναι δική σας, που δεν θέτετε, όσα είπα, υπόψη της Επιτροπής.

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ:(Πρόεδρος) Σας είπα κατ'αρχήν ότι η Επιτροπή τα δέχεται. Αλλά αφού εσείς θέλετε να τεθούν υπόψη της Επιτροπής,τα θέτω.

"Κύριοι συνάδελφοι, δέχεσθε τις προτάσεις του κ.Παπαληγούρα να διατυπωθούν προς τα αρμόδια Υπουργεία;"

ΠΟΛΛΟΙ ΒΟΥΛΕΥΤΕΣ: όχι,όχι.

Α.ΠΑΠΑΔΗΓΟΥΡΑΣ: Έργο της Επιτροπής, κ.Πρόεδρε, είναι να καθορίσει τι θέλει.

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ:(Πρόεδρος) Σε ποιο θέμα;

Α.ΠΑΠΑΔΗΓΟΥΡΑΣ: Ως προς το χρόνο.

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Σας απήντησα κ. Παπαληγούρα. Έχομε την απόφαση της Βουλής και τίποτα δεν μας δεσμεύει να ζητήσομε και αυτά που προξένησαν το πραξικόπημα και την εισβολή.

./.

-36-

Θέτω λοιπόν υπόψη της Επιτροπής ......

Μήπως στις προτάσεις, κύριε Παπαληγούρα, θέλετε και κάτι άλλο.

Α.ΠΑΠΑΛΗΓΟΥΡΑΣ: Περιμένω την απόφαση της Επιτροπής.

Κ.ΜΠΑΝΤΟΥΒΑΣ: Παρακαλώ, κύριε Πρόεδρε, μία διακοπή. Πέραν της πρώτης επιστολής που στείλατε- και παρακάλεσα να μας δώσετε ένα αντίγραφο-να ζητήσομε και ένα κατάλογο όλων των στοιχείων που έχουν για να έχομε τη δυνατότητα της επιλογής και της ιεράρχισης των εγγράφων, διότι δεν έχομε υπόψη μας ποια έγγραφα θα ζητήσομε.

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Ο κ. Παπαληγούρας λέει ότι η Επιτροπή θα καθορίσει, τι θα ζητήσει.

Κ.ΜΠΑΝΤΟΥΒΑΣ: Όχι δεν μπορεί αυτό να γίνει.

Α.ΠΑΠΑΛΗΓΟΥΡΑΣ: Κύριε Πρόεδρε, νομίζω ότι δεν έχετε διάθεση ν'αντιληφθείτε, τι είπα και αυτό με οδηγεί σ'άλλο συμπέρασμα: Ότι δεν υπάρχει διάθεση να προχωρήσει το έργο της η Επιτροπή.

Κ.ΜΠΑΝΤΟΥΒΑΣ: Μη λέτε τέτοια πράγματα.

Α.ΠΑΠΑΛΗΓΟΥΡΑΣ: Νομίζω ότι ήμουν σαφέστατος.

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Κύριε Παπαληγούρα, σαφέστατος ήσαστε. Εγώ μπορεί να μη το κατάλαβα.Τι είπατε;Είπατε η Επιτροπή να κα-

./.

-37-

θορίσει τι θα ζητήσει.

Α.ΠΑΠΑΛΗΓΟΥΡΑΣ: Είπα κύριε Πρόεδρε, ότι χρειάζεται να μας καταγράψουν τα Υπουργεία, ποια σχετικά έγγραφα έχουν.

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Να φτιάξουν δηλ. τα υπουργεία το φάκελο της Κύπρου; Αυτό δεν μπορεί να γίνει.

Α.ΛΙΑΡΟΚΑΠΗΣ: Κύριε Πρόεδρε, μια διακοπή. Πρέπει πρώτα να μελετήσομε τα έγγραφα που ήλθαν.

Α.ΞΑΡΧΑΣ: Κύριε Πρόεδρε, εμένα με ενδιαφέρει να βρω ποιος φταίει για το πραξικόπημα κατά του Μακαρίου και για την εισβολή στη Κύπρο. Σαν μέλος, λοιπόν, της Επιτροπής αυτής, στο τέλος που θα με καλέσετε να ψηφίσω, πρέπει να είμαι έτοιμος και με ήσυχη τη συνείδησή μου να δώσω ψήφο, που να θεμελιώνεται σε μερικά γεγονότα. Γι'αυτό πρέπει να διαβάσω όσα έγγραφα έχουν έλθει και εάν πεισθώ από αυτά για να σας δώσω την ψήφο, δεν μου χρειάζονται άλλα έγγραφα.

Απόδειξη ο κ. Λιβανός. Είπε ότι έχει ένα έγγραφο και ότι το ίδιο έγγραφο του φακέλου είναι πλαστό. Το βρήκε αυτό ο κ. Λιβανός, γιατί έψαξε. Εάν κάτσομε και μεις και διαβάσομε αυτά που μας έχουν στείλει τόσον το Υπουργείο Εξωτερικών όσον και το Υπ.Εθνικής Αμύνης κάτι θα βρούμε.

Σχετικά τώρα με το έγγραφο που έχει στα χέρια του ο κ. Λιβανός. Δεν αμφισβητώ το έγγραφο, αλλά πρέπει να τεθεί υπόψη της Επιτροπής, γιατί δεν σημαίνει ότι, επειδή το έχει στα χέρια του, έχει το τεκμήριο της γνησιότητας.

./.

Ι.ΠΑΠΑΔΙΝΟΚΟΛΑΚΗΣ: Κύριε Πρόεδρε, όσες απόψεις ακούγονται αναφέρονται στη ταξινόμηση και τη θεματολογία και έχουν μια λογική υποδομή. Αλλά πρέπει να την μεταθέσομε σε μεταγενέστερο χρόνο με την εξής έννοια. Σε προγενέστερη συνεδρίαση είχαμε αποδεχθεί το υπάρχον υλικό για να κάνομε έναρξη του έργου μας σαν Επιτροπή. Κανένας δεν δέχθηκε ότι το υλικό αυτό είναι πλήρες. Ούτε εγώ δέχομαι ότι είναι πλήρη τα έγγραφα αλλά και δεν τα είδα. Νομίζω λοιπόν ότι από το σύνολο των εγγράφων που έχομε αντανακλάται η όλη εικόνα. Όσο ελλιπή και να είναι, δίνουν κάποιες προεκτάσεις, όχι για ένα σημείο, αλλά ανοίγουν δρόμους.

Γι'αυτό πρέπει να μελετήσομε αυτά που υπάρχουν. Να δούμε την όλη εικόνα. Να δούμε ποιοί δρόμοι ανοίγονται και με συγκεκριμένη αντίληψη να πούμε ποια έγγραφα θέλομε π.χ. για το πραξικόπημα του Μακαρίου, να ζητήσομε ποιος έδωσε την εντολή, διότι σ'αυτά που μας έστειλαν δεν περιέχεται και εάν δεν την έχουν, να καλέσομε μάρτυρες.

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Μια διακοπή παρακαλώ.

Στο φάκελο του Υπουργείου Εξωτερικών υπάρχουν πρακτικά συζητήσεων διπλωματικών και στρατιωτικών. Μόνο από αυτά σχηματίζεις σαφή αντίληψη.

Τώρα έχει σημασία αν μια διαταγή είναι έγγραφη ή όχι; Αν μας πουν ότι τη διαταγή την έδωσε η Κυβέρνηση - και νάστε βέβαιοι ότι θα το πουν- έχει σημασία αν υπάρχει έγγραφη διαταγή ή όχι;

Εάν ρωτήσομε π.χ. τον Γεωργίτση : " είχες διαταγή ή ενήργησες

./.

-39-

αυτοβούλως" και μας απαντήσει ότι είχε διαταγή. Καλούμε τότε πιο πάνω και δεν μας το επιβεβαιώνουν. Θα ρωτήσομε, γιατί δεν τον παραπέμψατε στρατοδικείο;

Ι.ΠΑΠΑΔΟΝΙΚΟΛΑΚΗΣ: Είναι σίγουρο, κ. Πρόεδρε, ότι στην πορεία της συζήτησης θα βγουν και άλλα έγγραφα. Μην τα ζητούμε από τώρα, διότι δεν γνωρίζομε, τι θα ζητήσομε. Τώρα θα έλθουν όλοι οι σχετικοί φάκελοι. Θα τους μελετήσουμε;

Γι'αυτό, κύριοι συνάδελφοι, πρέπει να μελετήσομε ό,τι έχομε και μετά να δουλέψομε.

Γ.ΠΕΡΑΚΗΣ: Κύριε Πρόεδρε, από ένα 10% που έχω διαβάσει μπορεί να πω ότι είμαι ώριμος να πω ακριβώς, τι μου λείπει, και τι θέλω να ζητήσω. Πιθανόν τελειώνοντας τη μελέτη να υπερκαλυφθώ στο κενό που έχω και θα είναι " μαζοχισμός", μπορώ να πω, να ζητάω και άλλα έγγραφα . Ας ολοκληρώσομε την έρευνα των υπαρχόντων στοιχείων και είναι σίγουρο ότι πολλά στοιχεία θα προκύψουν ότι πρέπει να προσκομισθούν από τα αρμόδια Υπουργεία και εάν δεν τα έχουν θα καλέσομε μάρτυρες.

Ως προς τη γενικότερη διαδικασία θέλω να πω ότι πάει να δημιουργηθεί κάποια αντιδικία μελών και Προέδρου της Επιτροπής.

Δεν πρέπει να γίνει αυτό, διότι π.χ. χθες είπα στον κ. Πρόεδρο ότι λείπουν χάρτες. Μου απήντησε ότι θα τους ζητήσει. Και τους ζήτησε χωρίς πολυτελείς διαδικασίες. Έτσι λοιπόν ό,τι θέλει κάποιος από μας θα το ζητήσει από τον Πρόεδρο της Επιτροπής και αυτός με τη σειρά του θα το ζητήσει από τα αρμόδια Υπουργεία.

-/-

-40-

Γι'αυτό , κύριοι συνάδελφοι, παρακαλώ να δούμε πρώτα το υλικό που έχομε, γιατί αν έλθουν και άλλα έγγραφα, δεν ξέρομε τι θα πρωτοδιαβάσομε.

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Είναι χιονοστιβάδα, όπως τα χαρακτήρισε ο κ. Μπαντουβάς και αποδέχτηκα τον χαρακτηρισμό αυτό.

Δ.ΛΙΒΑΝΟΣ: Κύριε Πρόεδρε, με την σημερινή συνεδρίαση ο κ. Παπαληγούρας, τόθελε, δεν τόθελε έβαλε το μαχαίρι στο κόκκαλο.

Και δέχομαι ότι όλοι, ανεξάρτητα από την κομματική μας τοποθέτηση, έχομε εθνική συνείδηση και γνωρίζω ότι αυτές τις ημέρες έγιναν προτάσεις για το Κυπριακό και ο Πρόεδρος της Κυπριακής Δημοκρατίας κ. Κυπριανού συζητεί το θέμα με την Ελληνική Κυβέρνηση.

Γνωρίζομε πόσο λεπτό είναι το θέμα που θα αγγίξομε. Και εγώ-που έχω ψηφισθεί από τους ανεξάρτητους βουλευτές και τους εκπροσωπώ στην Επιτροπή αυτή- είμαι διατεθειμένος να δεχθώ να αναστείλομε τις εργασίες μας για εθνικούς λόγους, αν βέβαια αυτό το θέλει η Κυβέρνηση.

Εκείνο όμως που δεν είμαι διατεθειμένος, κύριε Πρόεδρε και κύριοι συνάδελφοι, είναι να βγω στο δρόμο μετά από ένα χρόνο και να με φτύνει ο κόσμος για την επιπόλαια ή ύποπτη έρευνά μου πάνω στο θέμα αυτό. Και γι' αυτό δεν εννοώ να υπάρξει καμιά πτυχή την οποία θα μπορούσα να ερευνήσω και να μην την ερευνήσω. 'Αλλο ,αν αποφασίσομε όλοι μαζί διαφορετικά.

./.

-41-

Σήμερα δεν μπορούμε να ζητήσομε από το Υπουργείο Εθνικής Αμύνης έγγραφα, διότι δεν ξέρομε, τι έχομε και τι θέλομε.

Τι εννοεί ο κ. Παπαληγούρας;

Εγώ νομίζω ότι ζητάμε "άπαντα" τα έγγραφα. Να μας το πουν όμως οι Υπουργοί. Ή να μας πουν ότι κάνουν χρήση του δικαιώματος που έχουν από την παρ. 8 του άρθρου 27 του Κανονισμού της Βουλής.

Και να μας πουν ότι έχουν στείλει π.χ. 1350 έγγραφα εκτός από 7 έγγραφα, σύμφωνα με την παρ. 7 του άρθρου 27 του Κανονισμού. Έτσι θα ξέρομε ότι έχομε τα πλήρη στοιχεία.

Ας μας στείλουν τα Υπουργεία ένα κατάλογο, με τι περιέχουν περιληπτικώς οι φάκελοι. Αλλά δεν είναι δυνατόν το Υπουργείο να μας βγάζει τη ψυχή. Και κάθε τόσο να ζητάμε έγγραφα. Όχι. Θέλομε "όλα" τα έγγραφα. Είμαστε υπεράνω- έτσι εγώ τουλάχιστον αισθάνομαι- και των αρχηγών του Επιτελείου και ακόμη και της Κυβερνήσεως, διότι η Κυβέρνηση μας ανέθεσε αυτό το έργο.

Κύριε Πρόεδρε, εάν δεν γίνει έτσι, τι θα γίνει;

Όσο για τα έγγραφα, που σας ανέφερα, θα διασταυρώσω τη γνησιότητά του. Μη μου ζητήσετε να το θέσω υπόψη της Επιτροπής διότι αυτό θα βλάψει το έργο της Επιτροπής. Θα τη βλάψει, διότι εγώ θέλω να διασταυρώσω, αν όντως τα Υπουργεία στέλνουν γνήσια έγγραφα, ή εάν στέλνουν όλα τα έγγραφα.

Κύριοι συνάδελφοι, θα σας δώσω το έγγραφο μόνο όταν το Υπουργείο μας διαβεβαιώσει ότι μας έστειλε όλα τα έγγραφα ή ότι έστειλε μερικά και κράτησε άλλα και ποια.

<u>Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ:</u> (Πρόεδρος) Κύριε Λιβανέ, σας διαφεύγει κάτι που είπα απ'αρχής και λυπούμαι πάρα πολύ. Γι'αυτό επαναλαμβάνω.Καμία μα καμίο

./.

-41-

υπηρεσία δεν είναι υποχρεωμένη να φθιάξει "φάκελο της Κύπρου". Το φάκελο της Κύπρου εμείς θα τον φθιάξομε.

Δ.ΛΙΒΑΝΟΣ: 'Οταν μας δώσουν τα στοιχεία !

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Εγώ, κύριοι συνάδελφοι, έστειλα ένα έγγραφο γενικού περιεχομένου και ήταν με πολλή προσοχή συντεταγμένο.

Ζήτησα λοιπόν "κάθε τι που σχετίζεται με την απόφαση της Βουλής για το σχηματισμό του φακέλου της Κύπρου".

Α.ΠΑΥΛΙΔΗΣ: Είστε ικανοποιημένος με την αντίδραση των Υπουργείων;

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Απορώ πως με ρωτάτε ! Πως θέλετε να είμαι ικανοποιημένος, αφού δεν διάβασα τα έγγραφα;

Α.ΠΑΥΛΙΔΗΣ: Τότε γιατί μας καλείτε;

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Εγώ μόνο θα μελετήσω τους φακέλους;

Εάν εσείς μελετώντας τους φακέλους βρείτε ελλείψεις, τότε αύριο αμέσως να τα ζητήσομε. Σας είπα ότι ο κ. Λιβανός είπε ότι ο Χ. φάκελος παρουσίασε αυτές τις ελλείψεις σε έγγραφα. Του απήντησα ότι θα τα ζητήσομε.

Τι άλλο να κάνω περισσότερο;

Μελετώντας τους φακέλους, κύριοι συνάδλεφοι, αν κάτι λείπει να το ζητήσομε.

Κ.ΓΙΑΤΡΑΚΟΣ: Κύριε Πρόεδρε, έχω πεισθεί ότι έχετε καλή διάθεση

./.

-43-

να βοηθήσετε το έργο της Επιτροπής και η αντικειμενικότητά σας, δεν μπορεί να τεθεί υπό αμφισβήτηση γιατί έχετε εμμονή σ'ένα θέμα που έχει ζητηθεί με διαφορετικό τρόπο από όλους μας . Ρωτήστε τα Υπουργεία, ποια έγγραφα μας έστειλαν και ποια όχι.

'Ολοι γνωρίζομε ότι έχει γίνει διαρροή εγγράφων. Αλλά όταν γνωρίζομε, ποια έγγραφα εμείς σαν Επιτροπή έχομε και ποια κρατάει το Υπουργείο, αυτό θα διευκολύνει το έργο της Επιτροπής.

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος)Διατυπώστε το έγγραφο και εγώ αύριο αμέσως θα το υπογράψω, Τι άλλο περισσότερο να κάνω;

Χ.ΜΑΡΚΟΠΟΥΛΟΣ: Κύριε Πρόεδρε, από τη συζήτηση βγαίνει ένα συμπέρασμα , ότι δηλ. υπάρχουν και άλλα στοιχεία απ'αυτά που εμείς έχομε και πιθανόν κάτι να κρύβεται και εύλογα διατυπώνεται η υποψία.

(Εάν εκφράζω τη σκέψη του κ. Λιβανού που είπε ότι θέλει να διαπιστώσει εάν οι υπηρεσίες αποκρύπτουν έγγραφα), Αυτό έχει μία λογική. Γι'αυτό θα ήθελα να αρχίσομε από αυτό που είπε ο κ. Λιβανός. Δώστε μας "όλα" τα έγγραφα. Και εάν οι συνάδελφοι έχουν και άλλα έγγραφα, τότε θα τους πούμε ότι δεν μας φέρονται με ειλικρίνεια. 'Η, κύριε Λιβανέ, να τους πούμε δώστε μας "αυτό" το έγγραφο που έχετε στα χέρια σας και τη συνέχεια του;

Δ.ΛΙΒΑΝΟΣ: Για να πάψω να έχω άλλα έγγραφα;

./.

-44-

Χ.ΜΑΡΚΟΠΟΥΛΟΣ: Κύριε Λιβανέ, είπατε ότι όλοι μας έχομε εθνική συνείδηση. Γιατί πιστεύετε ότι θα πάψετε να έχετε άλλα έγγραφα;

Δ.ΛΙΒΑΝΟΣ: Διότι, το πρόσωπο που μου τόδωσε το έγγραφο δεν θα μου δώσει άλλο. Και αυτό δεν συμφέρει την Επιτροπή μας.

Χ.ΜΑΡΚΟΠΟΥΛΟΣ: Τότε να τα ζητήσομε όλα. Και εάν δεν μας δώσουν όλα και κρατήσουν επισήμως το 2% και το έγγραφο σας δεν είναι στο 2%; Πάλι τα ίδια δεν θα έχομε;

Δ.ΛΙΒΑΝΟΣ: Τότε θα βρούμε τουλάχιστον τους ενόχους.

Χ.ΜΑΚΡΟΠΟΥΛΟΣ: Α. Έτσι. Εγώ δεν είμαι τόσο αισιόδοξος γι'αυτό.

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Κύριοι συνάδελφοι, το προεδρείο δεν έχει καμια αντίρρηση. Εγώ όμως αν ήμουν υπουργός και μου στέλνατε ένα τέτοιο έγγραφο, θα σας απαντούσα περίπου ως εξής: " Καμιά προεργασία δεν έχει γίνει για να σχηματισθεί "φάκελος της Κύπρου" διότι ο φάκελος της Κύπρου ήταν κλειστός. Όσα μπορέσομε σύντομα και συγκεντρώσομε σας στέλνομε. Θα ερευνήσομε και για άλλα και ό,τι θα έχομε θα σας στείλομε. Είμαστε διατεθειμένοι ό,τι ζητήσατε να σας δώσουμε.

Χ.ΜΑΡΚΟΠΟΥΛΟΣ: Κύριε Πρόεδρε, μη λέτε ότι ήταν κλειστός ο φάκελος, Το ότι έχουν αφαιρεθεί έγγραφα, αυτό τόχομε όλοι διαπιστώσει.

./.

-45-

<u>Μ. ΝΑΤΣΙΝΑΣ:</u> Άλλη είναι η έννοια του κλειστός και άλλο έχουν αφαιρεθεί. Νομίζετε ότι γινόταν έρευνα στα 10 αυτά χρόνια; Τι να σου πει τώρα ο Υπουργός μετά από 10 χρόνια;

<u>Α. ΠΑΠΑΛΗΓΟΥΡΑΣ:</u> Κύριε Πρόεδρε, θα επαναλάβω τη πρόταση μου, όχι όπως την είπε ο κ. Μαρκόπουλος, ή ο κ. Λιβανός.

<u>Μ. ΝΑΤΣΙΝΑΣ:</u> (Πρόεδρος) Βλεπετε, κ. Παπαληγούρα, ότι όχι μόνο εγώ δεν σας κατάλαβα. Υπάρχουν και και συνάδελφοι, που δεν σας κατάλαβαν.

<u>Α. ΠΑΠΑΛΗΓΟΥΡΑΣ:</u> Εγώ δεν αναφέρομαι στις προθέσεις των υπηρεσιών Είναι τριτεύον θέμα αυτό. Το πρωτεύον είναι να συστηματικοποιήσομε τη δουλειά μας. Έτσι εμείς πρέπει να ζητήσομε υπεύθυνο σχηματισμό φακέλου, απ'αυτόν που συγκέντρωσε τα έγγραφα που μας έστειλε.

<u>Μ. ΝΑΤΣΙΝΑΣ:</u> (Πρόεδρος) Εσείς θέλετε το σχηματισμό του φακέλου όχι από μας αλλά από άλλους;

<u>Α. ΠΑΠΑΛΗΓΟΥΡΑΣ:</u> Κύριε Πρόεδρε, ο Υπουργός να πει σ'ένα επιτελείο να καταγράψει τα έγγραφα που έχουν. Όχι έτσι απλώς και μόνο για να ερευνήσομε τις προθέσεις του Υπουργού ή της υπηρεσίας, αλλά για να κάνομε εμείς συστηματικά τη δουλειά μας, διότι είναι δυνατόν αργότερα να έλθουν και άλλα έγγραφα και να οδηγήσουν το θέμα προς άλλη κατεύθυνση.

./.

-46-

Παρακαλώ, κύριε Πρόεδρε, θέσετε την πρότασή μου σε ψηφοφορία.

Ακόμη να καθορίσομε και το χρονικό διάστημα που εμείς θέλομε να ερευνήσομε μέχρι 24-7-1986 ή οποιαδήποτε ημερομηνία εμείς θέλομε.

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Να πούμε στο Υπουργείο Εξωτερικών να μας στείλει και μέχρι 24-7-1974;

Α.ΠΑΠΑΛΗΓΟΥΡΑΣ: 'Ο,τι νομίζετε, κύριε Πρόεδρε.

Κ.ΜΠΑΝΤΟΥΒΑΣ: Παρακαλώ κύριε Πρόεδρε, μας ξαναδιαβάζετε το αρχικό έγγραφο του Υπουργείου Εξωτερικών για να δούμε τι θα συμπληρώσομε.

Ο Πρόεδρος της Επιτροπής κ. Μάρκος Νάτσινας διαβάζει το έγγραφο του Υπουργείου Εξωτερικών.

"...

Σας διαβιβάζομε δύο τόμους που περιέχουν τα υψηλού βαθμού ασφαλείας έγγραφα και τηλ/τα....... από 11-8-64 μέχρι 14-8-74 που σημαίνει ότι είναι τα πλέον σημαντικά έγγραφα.........................

Αυτονόητο είναι ότι όλα τα υπόλοιπα έγγραφα είναι στη διάθεση της Επιτροπής ....."

Και συνεχίζει. Αφού διαβάσομε, κύριοι συνάδελφοι, αυτά που μας έστειλαν και δούμε ότι είναι ελλιπή να ζητήσομε κάθε τι που σχετίζεται με το θέμα μας. Θέλετε μάλιστα να βάλομε την ημερομηνία μέχρι 24-7-1974;

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: Γιατί, κύριε Πρόεδρε, 24 και όχι αργότερα ή νωρίτερα; Να μη ζητήσομε τώρα τίποτα. Ας διαβάσομε τώρα αυτά τα έγγραφα που μας έστειλαν.

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Κύριοι συνάδελφοι, παρακαλώ πολύ, δεν έχω αντίρρηση στη πορεία της δουλειάς μας να ζητήσομε και προγενέστερα ή και μεταγενέστερα έγγραφα απ'αυτά που μας έχουν στείλει. Αλλά πρέπει να το αιτιολογήσομε.

Παρακαλώ, κύριοι συνάδελφοι, να μη ζητήσομε όλο το αρχείο του Υπουργείου Εξωτερικών ή από το 1950 πως ήλθε ο Μακάριος ;.

Τι λέτε κ.Παπαληγούρα;

Α.ΠΑΠΑΛΗΓΟΥΡΑΣ: Με διακόψατε, κ.Πρόεδρε, και εγώ συνεχίζω. Πρέπει το χρονικό διάστημα να προσδιορισθεί και να μας δοθούν εξαντλητικά όλα τα έγγραφα και επιπροσθέτως να μας ενημερώσουν "ποια έγγραφα, σύμφωνα με τον Κανονισμό, δεν μας έστειλαν" για να κάνομε συστηματική δουλειά και να βγάζομε ένα σωστό συμπέρασμα.

./.

-47-

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Ωραία, κ.Παπαληγούρα, θα στείλομε έγγραφο προς τα Υπουργεία το οποίο σε περίληψη θα διατυπωθεί ως εξής: "Παρακαλώ να μας γνωρίσετε, εάν, στέλνοντάς μας αυτά τα έγγραφα, κρατήσατε μερικά, σύμφωνα με το άρθρο 27 του Κανονισμού της Βουλής".

Κ.ΜΠΑΝΤΟΥΒΑΣ: Και ποια έγγραφα, κύριε Πρόεδρε.

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Ωραία και "ποια είναι αυτά". Είμαστε σύμφωνοι;

Α.ΠΑΠΑΛΗΓΟΥΡΑΣ: Και το χρόνο κ. Πρόεδρε.

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Το λέμε, όπως το καθόρισε η απόφαση της Βουλής.

Α.ΠΑΠΑΛΗΓΟΥΡΑΣ: Εκείνα που μας έστειλαν δεν ανταποκρίνονται ως προς το χρόνο σ'αυτή την απόφαση.

Κ.ΓΙΑΤΡΑΚΟΣ: Κύριε Πρόεδρε, το να μας στέλνουν οι υπηρεσίες φωτοτυπίες που δεν είναι ευδιάκριτες, αυτό είναι περιφρόνηση προς την Επιτροπή.

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Διορθώθηκε αυτό αμέσως.

Κ.ΓΙΑΤΡΑΚΟΣ: Επισημαίνω το γεγονός και λέω ότι μας κοροϊδεύουν. Βεβαίως δεν εννοώ την πολιτική ηγεσία.

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Συμφωνώ, κ. Γιατράκο. Δεν διαφωνώ. Πλειοδοτώ μπορώ να πω.
Τώρα για το έγγραφο. Συμφωνήσαμε όλοι;

Δ.ΛΙΒΑΝΟΣ: Κύριε Πρόεδρε, θέλω να συμπληρώσω κάτι.
Να ζητήσετε τα έγγραφα από το προσωπικό αρχείο του Υπουργού Εξωτερικών, 'Αμυνας και Δημόσιας Τάξης, το οποίο διαφέρει από το ατομικό αρχείο εάν υπάρχει,

./.

και το οποίο παραδίδει ο εκάστοτε Υπουργός στον επόμενο Υπουργό.

<u>Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ:</u> (Πρόεδρος) Δ' Κάνω κάποια διάκριση, όχι επιτυχή και λέω; μεταξύ οργάνου και φορέως; Διότι κανένας δεν μπορεί να ζητήσει το αρχείο του φορέως (Υπουργού). Αν είναι του οργάνου το αρχείο, τότε να ζητήσομε και αυτό το αρχείο. Έτσι συγκεκριμενοποιούμε τι θέλομε.

<u>Α.ΖΑΪΜΗΣ:</u> Κύριε Πρόεδρε, δεν το παραδίδει ο ένας Υπουργός, στον επόμενο, το παίρνει μαζί του....

<u>Α.ΠΑΥΛΙΔΗΣ:</u> Στο Υπουργείο Εξωτερικών υπάρχουν δύο πρωτόκολλα. Γενικό πρωτόκολλο και πρωτόκολλο γραφείου Υπουργού.

<u>Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ:</u> (Πρόεδρος) Δεν θα ζητήσομε εμείς το προσωπικό του αρχείο. Θα ζητήσομε το αρχείο που έχει ως όργανο. Θα το πω και προφορικά για να το διευκρινίσω.

<u>Δ.ΛΙΒΑΝΟΣ:</u> Κύριε Πρόεδρε, παρακαλώ μια διευκρίνιση. Το έγγραφο που έχω υπογράφεται από τον κ. Αβέρωφ ως Υπουργού Εθνικής Αμύνης και χαρακτηρίζεται απόρρητο και λέει ότι: "εκρατήθηκαν δύο αντίγραφα ληφθέντα παρ'εμού του ιδίου, το ένα δια το απόρρητο αρχείο του γραφείου Υπουργού και το έτερο δια το προσωπικό μου αρχείο".

<u>Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ:</u> (Πρόεδρος) Να σημειώσω: "απόρρητο αρχείον γραφείου Υπουργού".

<u>Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ:</u> Γιατί απόρρητο αρχείο;

./.

-49

Δ.ΛΙΒΑΝΟΣ: Μπορεί να υπάρχουν έγγραφα και στο γενικό αρχείο.

Α.ΠΑΠΑΔΗΓΟΥΡΑΣ: Κύριε Πρόεδρε, το Υπουργείον Εξωτερικών μας στέλνει τα "υψηλού βαθμού ασφαλείας έγγραφα".

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Νομίζω ότι αυτό αναφέρεται στα πιο ουσιαστικά έγγραφα.

Α.ΠΑΠΑΔΗΓΟΥΡΑΣ: Κύριε Πρόεδρε, μας διαβάζετε παρακαλώ το έγγραφο του Υπουργείου Εξωτερικών.

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος)"..
«Σας διαβιβάζω δύο τόμους που περιλαμβάνουν τηλ/τα και έγγραφα ειδικού χειρισμού της περιόδου (11-8-64 - 14-8-1974). Τα έγγραφα αυτά επελέγησαν με βάση τον υψηλό βαθμό ασφαλείας που σημαίνει ότι είναι τα πλέον σημαντικά.....".

Α.ΠΑΠΑΔΗΓΟΥΡΑΣ: Να συμπληρώσουμε λοιπόν στο έγγραφο: 1) Να μας διαβεβαιώσουν ότι έστειλαν "όλα" τα υψηλού βαθμού ασφαλείας έγγραφα και 2) Εάν, κατά το άρθρο 27 του Κανονισμού της Βουλής, κράτησαν έγγραφα και ποιά;

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Το λέει το έγγραφο. Να το ξαναρωτήσομε;

Γ.ΠΕΡ.ΑΚΗΣ: Κύριε Πρόεδρε, το λέει ο Υπουργός στο έγγραφό του.

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Σας ξαναδιαβάζω το έγγραφο. Και διαβάζει το έγγραφο. ./.

-50-

Α.ΠΑΠΑΛΗΓΟΥΡΑΣ: Να μας δώσουν τη διαβεβαίωση ότι έχουν εξαντλήσει όλα τα υψηλού βαθμού ασφαλείας έγγραφα.

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Δεν σας καταλαβαίνω, κ.Παπαληγούρα. Είναι δυνατόν να ξέρουν ποια είναι όλα τα έγγραφα σ'εκείνη τη περίοδο;

Α.ΠΑΠΑΛΗΓΟΥΡΑΣ: Μα έτσι λέει το έγγραφο.

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) 'Οχι δεν λέει αυτό. Λέει ότι "επέλεξαν" τα πιο σημαντικά:

Α.ΠΑΠΑΛΗΓΟΥΡΑΣ: Τότε να μας καταγράψουν, κατά τη γνώμη τους, τα ασήμαντα έγγραφα.

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Δεν μπορούμε να τους βάλομε να μας καταγράψουν και ποια έγγραφα είναι ασήμαντα!

Α.ΠΑΠΑΛΗΓΟΥΡΑΣ: Υπαναχωρείτε, κύριε Πρόεδρε,

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Μα σας είπα ότι θα τους απευθύνομε έγγραφο και θα τους ρωτήσουμε "εάν έκαναν χρήση του άρθρου 27 του Κανονισμού της Βουλής και παρακράτησαν έγγραφα".

Ι.ΠΑΠΑΔΟΝΙΚΟΛΑΚΗΣ: Κύριε Πρόεδρε, ας αναλύσομε το έγγραφο. Το έγγραφο λέει τα εξής: Κύριοι, εμείς έχομε εδώ ένα υλικό. Από το σύνολο λοιπόν των εγγράφων επέλεξα εκείνα τα έγγραφα τα οποία έχουν υψηλό βαθμό ασφαλείας που σημαίνει ότι είναι τα σημαντικότερα.

./.

-5-

Α.ΠΑΠΑΛΗΓΟΥΡΑΣ: Όλα;

Ι.ΠΑΠΑΔΙΝΙΚΟΛΑΚΗΣ: Έτσι περίπου λέει το έγγραφο. Εάν κύριε Παπαληγούρα, πέραν αυτών, εσείς θέλετε και τα χαμηλότερου βαθμού ασφαλείας έγγραφα να τα ζητήσομε.

Α.ΠΑΠΑΛΗΓΟΥΡΑΣ: Γνώμη δική μου είναι ότι εστάλησαν "όλα" τα έγγραφα.

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Όχι. Για μένα λέει ότι "επελέγησαν" τα υψηλού βαθμού ασφαλείας έγγραφα.

Το λόγο έχει ο κ. Γεράκης.

Στο σημείο αυτό ο κ. Παπαληγούρας αναχωρεί.

Γ.ΓΕΡΑΚΗΣ: Κύριε Πρόεδρε, θέλω να θέσω ένα βασικό και ουσιαστικό ερώτημα. Και προτού το θέσω, θέλω να πω ότι κάθε ένας από μας ανήκει σ'ένα κόμμα. Εμείς είμαστε του κυβερνητικού κόμματος. Είναι αυτονόητο ότι δεν έχομε φύγει από το κόμμα , επειδή είμαστε μέλη αυτής της Επιτροπής- αλλά κατά κάποιο τρόπο, αντιλαμβάνομαι ότι έχομε μια ειδική αποστολή, δεν ξεκόβομε από το κόμμα μας και υποστηρίζομε το κόμμα μας το ΠΑΣΟΚ όπως και οι βουλευτές των άλλων κομμάτων υποστηρίζουν το κόμμα τους.

Κατόπιν τούτου ερωτώ. Οι στόχοι μας είναι να φτιάξομε το φάκελο της κρίσιμης περιόδου; ή στόχος μας είναι μήπως ο Υπουργός Εξωτερικών ή ο Υπουργός Εθνικής Αμύνης από δόλο, ή αμέλεια, ή δεν ξέρω από τι άλλο, δεν μας έστειλε τα έγγραφα; Εκεί είναι το πρόβλημά μας; Να το ξεκαθαρίσομε, κύριοι συνάδελφοι. Διότι ας μου επιτραπεί, να πω στον κ. Παπαληγούρα, ότι μετά από όσα λέει και επιμένει πρέπει να πιάσω τον Υπουργό Εξωτερικών ή οποιονδήποτε

./.

-52-

άλλο και να του πούμε: "Σε εκτελούμε ; γιατί δεν μας έστειλες έγγραφα". Αν είναι αυτός ο σκοπός μας-θεμιτός βέβαια και αυτός διότι δεν μπορεί η Κυβέρνηση να μας κοροϊδεύει,-τότε χάσαμε το στόχο που μας ανέθεσε η Ολομέλεια της Βουλής.

Επιμένω και λέω ότι έχω διαβάσει το λιγότερο από 10% από την ύλη και σκέφτομαι ότι, όταν θα ολοκληρωθεί η μελέτη, ίσως θα μας περισσεύουν τα άλλα που λείπουν και κανείς δεν το αρνείται.

Α.ΞΑΡΧΑΣ: Κύριε Πρόεδρε, στην προηγούμενη συνεδρίαση είχα θέσει το θέμα σχετικά με την παρ. 8 του άρθρου 27, αν δηλ. εφαρμόζεται στην Επιτροπή μας ή όχι.

Βλέπω ότι μερικοί συνάδλεφοι δεν τόχουν ξεκαθαρίσει.

Κύριε Πρόεδρε, εγώ νομίζω ότι, όταν η Βουλή μας έδωσε την εντολή να ερευνήσομε το θέμα, μας έδωσε την εντολή να ερευνήσομε προς κάθε κατεύθυνση, χωρίς περιορισμούς. Επομένως η παρ. 8 του άρθρου 27 δεν πρέπει να εφαρμόζεται εδώ. Το είχα θέσει το θέμα επαναλαμβάνω σε προηγούμενη συνεδρίαση και είχατε συμφωνήσει μαζί μου. Πρέπει νάναι γραμμένο στο πρακτικά.

Δ.ΛΙΒΑΝΟΣ: Αυτή σας η παρατήρηση, κύριε συνάδελφε, τώρα ξεκαθαρίζεται.

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Με συγχωρείτε. ....
Εννοείτε να παραβιάσομε το άρθρο του Κανονισμού; Δεν το θυμάμαι αυτό που λέτε. Εάν όμως είπα κάτι τέτοιο το είπα από την εξής πλευρά . "Μετά από συναντήσεις που είχα με τους αρμόδιους Υπουργούς αντιλήφθηκα ότι δεν έχουν διάθεση να κάνουν χρήση της διάταξης αυτής"

./.

-53-

Δεν είπα ότι η Επιτροπή θα πάρει απόφαση να καταργήσει τη διάταξη.

A.ΞΑΡΧΑΣ: Να δούμε, κύριε Πρόεδρε, τα πρακτικά. Διότι εάν πρόκειται να γίνει χρήση της διατάξεως αυτής από τους Υπουργούς, τότε εγώ δεν πρόκειται να μείνω στην Επιτροπή.

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Σας είπα ότι μετά από τη συναντησή μου με τους Υπουργούς αντιλήφθηκα ότι δεν περνά από το μυαλό των Υπουργών να κάνουν χρήση της διατάξεως. Εξάλλου ο Υπουργός Εξωτερικών λέει ότι "όλα" τα έγγραφα είναι στη διαθεσή μας.

Εγώ όμως δεν μπορώ αυτό να το εγγυηθώ.

Δ.ΛΙΒΑΝΟΣ:(Πρόεδρος) Ούτε, κύριε Πρόεδρε, να το προεξοφλήσετε !

Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ: (Πρόεδρος) Κύριοι συνάδελφοι λύεται η συνεδρίαση;

Α. ΞΑΡΧΑΣ: Εγώ πιστεύω ότι η διάταξη δεν πρέπει να εφαρμοσθεί, αφού η Βουλή πήρε απόφαση να ερευνηθεί το θέμα προς "πάσα" κατεύθυνση.

Στη συνέχεια λύθηκε η συνεδρίαση για την Τετάρτη 14 Μαΐου 1986.-

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ	Ο ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ
Μ.ΝΑΤΣΙΝΑΣ	Κ.ΤΣΙΓΑΡΙΔΑΣ

[ΛΕΥΚΗ ΣΕΛΙΔΑ]

ΒΟΥΛΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ
ΠΕΡΙΟΔΟΣ Δ'- ΣΥΝΟΔΟΣ Α'
ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΕΥΤΙΚΕΣ ΕΠΙΤΡΟΠΕΣ

Π Ρ Α Κ Τ Ι Κ Ο

Στην Αθήνα, σήμερα 14 Μαΐου 1986, ημέρα Τετάρτη και ώρα 6.30'μ.μ. με Πρόεδρο τον Β'Αντιπρόεδρο της Βουλής κ. Π.Κρητικό, συνεδρίασε η Εξεταστική Επιτροπή για το "φάκελο της Κύπρου", που συγκροτήθηκε σύμφωνα με την υπ' αριθ. 1209/901/3-3-1986 απόφαση του Προέδρου της Βουλής, μετά την από 21 Φεβρουαρίου 1986 ομόφωνη απόφαση της Ολομέλειας της Βουλής και σύμφωνα με τα άρθρα 10 και 27 του Κανονισμού της Βουλής, για να συμπληρώσει το προεδρείο της.

Η Επιτροπή αποτελείται από τα εξής μέλη:
Κ. Ακρίτα-Σύλβα, Γ.Δασκαλάκης, Π.Ζακολίκος,Κ.Ζερβός,Ι.Κουτσογιάννης, Α. Λιαροκάπης, Χ.Μαρκόπουλος, Κ.Μπαντουβάς, Χ.Μπασαγιάννης, Δ. Παγορόπουλος, Ι.Παπαδονικολάκης, Εμ.Παπαστεφανάκης, Α.Πεπονής, Γ.Περάκης, Σπ.Ράλλης, Κ.Τσιγαρίδας, Ι.Βαρβιτσιώτης, Ι.Βασιλειάδης,Μ.'Εβερτ, Στ.Δήμας, Α.Ζαΐμης,Στ.Μπλέτσας, Α.Ξαρχάς, Μ.Παπακωνσταντίνου,Α.Παπαληγούρας,Α.Παυλίδης,Α.Συνοδινού,Κ.Κάππος, Κ.Γιατράκος και Δ.Λιβανός.

Στη συνεδρίαση ήταν παρόντα τα μελη της Επιτροπής, πλην της κ. Ακρίτα-Σύλβα Κ., η οποία αντικαταστάθηκε με σχετική απόφαση του προέδρου της Βουλής, από το βουλευτή κ. Γ.Παππά και των βουλευτών κ.κ. Ι.Κουτσογιάννη, Χ.Μαρκόπουλου, Μ.'Εβερτ,Σ.Δήμα, Α. Ζαΐμη, Α.Ξαρχά και Κ.Κάππου.

./.

-2-

Ο Β'Αντιπρόεδρος της Βουλής κ. Π.Κρητικός, αφού διαπίστωσε απαρτία, κάλεσε τα μέλη της Επιτροπής να ψηφίσουν με μυστική ψηφοφορία, για τη συμπλήρωση του προεδρείου.

Μετά το τέλος της ψηφοφορίας έλαβαν:

Α. <u>Για το αξίωμα του Προέδρου:</u>

Χ. Μπασαγιάννης,	ψήφους	17

Β. <u>Για το αξίωμα του Αντιπροέδρου:</u>

Π.Ζακολίκος,	ψήφους	17

Βρέθηκαν έξι (6) λευκά ψηφοδέλτια.

Κατόπιν τούτου, σύμφωνα με το άρθρο 29 του Κανονισμού της Βουλής, η Εξεταστική Επιτροπή "για το φάκελο της Κύπρου" συμπληρώνεται ως εξής:

ΠΡΟΕΔΡΟΣ	:	Χ. ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ
ΑΝΤΙΠΡΟΕΔΡΟΣ	:	Π. ΖΑΚΟΛΙΚΟΣ

Στη συνέχεια λύθηκε η συνεδρίαση.-

Ο ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ

Π. ΚΡΗΤΙΚΟΣ
Β'ΑΝΤΙΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΗΣ ΒΟΥΛΗΣ

ΒΟΥΛΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

ΠΕΡΙΟΔΟΣ Δ'- ΣΥΝΟΔΟΣ Α'

ΕΞΕΤΑΣΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

"ΓΙΑ ΤΟ ΦΑΚΕΛΟ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ"

Π Ρ Α Κ Τ Ι Κ Ο

Στην Αθήνα, σήμερα 14 Μαΐου 1986, ημέρα Τετάρτη και ώρα 7.00' μ.μ., συνεδρίασε στην αίθουσα Γερουσίας της Βουλής η Εξεταστική Επιτροπή "για το φάκελο της Κύπρου", με πρόεδρο τον κ. Χ. Μπασαγιάννη και με θέμα ημερήσιας διάταξης: "Ενημέρωση επί στοιχείων του "φακέλου της Κύπρου".

Στη συνεδρίαση ήταν παρόντες από τα μέλη της Επιτροπής οι βουλευτές κ.κ. Γ.Δασκαλάκης, Π.Ζακολίκος, Κ.Ζερβός, Α.Λιαροκάπης, Κ.Μπαντουβάς, Δ.Παγορόπουλος, Ι.Παπαδονικολάκης, Ε.Παπαστεφανάκης, Α.Πεπονής, Γ.Περάκης, Σ.Ράλλης, Κ.Τσιγαρίδας, Ι. Βαρβιτσιώτης, Ι. Βασιλειάδης, Σ.Μπλέτσας, Μ.Παπακωνσταντίνου,Α. Παπαληγούρας, Α.Παυλίδης, Α.Συνοδινού, Κ.Γιατράκος και Δ.Λιβανός.

Ο Πρόεδρος της Επιτροπής κ. Χ. Μπασαγιάννης, αφού διαπίστωσε την ύπαρξη απαρτίας, κήρυξε την έναρξη της συνεδρίασης και είπε:

Σας ευχαριστώ όλους για την τιμή που μου κάνατε, να με εκλέξετε πρόεδρο της Εξεταστικής Επιτροπής "για το φάκελο της Κύπρου".

Επίσης θέλω να ευχαριστήσω τον παραιτηθέντα πρόεδρο κ. Μ.Νάτσινα, διότι με τις προσπάθειες που κατέβαλε συνέβαλε στην άρτια λειτουργία της Επιτροπής, πιστεύω δε ότι στο σημείο αυτό απηχώ και τις απόψεις και τα αισθήματα όλων των μελών της επιτροπής μας.

Θα σας διαβάσω δύο ταυτόσημες επιστολές, τις οποίες είχε απευθύνει ο κ. Νάτσινας, προς τα Υπουργεία Εθνικής 'Αμυνας και Εξωτερικών, ύστερα από πρόταση συναδέλφων της Ν.Δ., του κ.Λιβανού κ.λ.π.

./.

-2-

ΒΟΥΛΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ Αθήνα, 23 Απριλίου 1986

ΕΞΕΤΑΣΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

"ΦΑΚΕΛΟΥ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ"

Αριθ. Πρωτ. 47

Προς τον

κ. Αναπληρωτή Υπουργό Εθνικής Άμυνας

Αξιότιμε κύριε Υπουργέ,

Η Κοινοβουλευτική Εξεταστική Επιτροπή για το "φάκελο της Κύπρου", επιθυμεί να ξέρει αν παρακρατήσατε και δεν συμπεριλάβατε στα έγγραφα που της στείλατε -ύστερα από σχετικό έγγραφό της- έγγραφα που σύμφωνα με την παρ. 8 του άρθρου 27 του Κανονισμού είχατε το δικαίωμα να μη της τα στείλετε, ως έγγραφα που η ανακοίνωσή τους βλάπτει τα συμφέροντα του Κράτους.

Σας παρακαλεί λοιπόν να της γνωρίσετε σχετικά και αν, εφαρμόζοντας την παραπάνω διάταξη του Κανονισμού, παρακρατήσατε έγγρα~~φα και να της γνωρίσετε ποια είναι τα έγγραφα αυτά που παρακρατήσατε~~.

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ
ΕΞΕΤΑΣΤΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ
"ΦΑΚΕΛΟΥ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ"

ΜΑΡΚΟΣ ΝΑΤΣΙΝΑΣ
ΒΟΥΛΕΥΤΗΣ

-3-

ΒΟΥΛΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ
ΕΞΕΤΑΣΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ
"ΦΑΚΕΛΟΥ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ"

Αθήνα, 23 Απριλίου 1986

Αριθ. Πρωτ. 46

Προς τον
Υφυπουργό Εξωτερικών
κ. Ι. Καψή

Αξιότιμε κύριε Υπουργέ,

Η Κοινοβουλευτική Εξεταστική Επιτροπή για το "φάκελο της Κύπρου", επιθυμεί να ξέρει αν παρακρατήσατε και δεν συμπεριλάβατε στα έγγραφα που της στείλατε -ύστερα από σχετικό έγγραφό της- έγγραφα που σύμφωνα με την παρ. 8 του άρθρου 27 του Κανονισμού είχατε το δικαίωμα να μη της τα στείλετε, ως έγγραφα που η ανακοίνωσή τους βλάπτει τα συμφέροντα του Κράτους.

Σας παρακαλεί λοιπόν να της γνωρίσετε σχετικά και αν, εφαρμόζοντας την παραπάνω διάταξη του Κανονισμού, παρακρατήσατε έγγραφα και να της γνωρίσετε, ποια είναι τα έγγραφα αυτά που παρακρατήσατε.

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ
ΕΞΕΤΑΣΤΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ
"ΦΑΚΕΛΟΥ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ"

ΜΑΡΚΟΣ ΝΑΤΣΙΝΑΣ
ΒΟΥΛΕΥΤΗΣ

-4-

Κ.ΜΠΑΝΤΟΥΒΑΣ: Κύριε Πρόεδρε, οι επιστολές εστάλησαν μετά από παράκληση όλων των μελών της Επιτροπής, όχι μόνον των συναδέλφων της Ν.Δ.

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Βεβαίως, αλλά εάν θυμάμαι καλά, την αποστολή των επιστολών αυτών με ιδιαίτερη ένταση ζητούσαν ο κ. Παπαληγούρας και ο κ. Λιβανός. Εξάλλου δεν υπάρχει θέμα, διότι η Επιτροπή τις απευθύνει.

Στην επιστολή αυτή απήντησε εγγράφως ο Υφυπουργός Εξωτερικών κ. Γ.Καψής, την οποία και διαβάζω:

./.

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΞΩΤΕΡΙΚΩΝ
ΥΦΥΠΟΥΡΓΟΣ

-5-

46/12-5-86

Αθήνα, 7 Μαΐου 1986.
Α.Π. : 474 Π.Α.

Προς τον
Πρόεδρο της Εξεταστικής Επιτροπής
"Φάκελλος της Κύπρου"
κ. Μ. Νάτσινα

Κοιν. : Στα μέλη της Επιτροπής

Κύριε Πρόεδρε

Σε απάντηση της από 1.4.86 επιστολής σας, θέλω να σας γνωρίσω ότι τα έγγραφα που σας απέστειλα είναι - όπως αναφέρω και στην συνοδευτική επιστολή της 26.3.86 - από τα "πλέον σημαντικά" γιά να μπορέσουν τα μέλη της Επιτροπής να αποκτήσουν μιά βασική ενημέρωση και να προσανατολίσουν την έρευνα τους.

Επίσης, σαφώς ανέφερα στην επιστολή μου ότι υπάρχουν και πολλά άλλα έγγραφα που είναι στην διάθεση της Επιτροπής. Εχω την γνώμη όμως, ότι η αρχική διερεύνηση εκ μέρους της Επιτροπής ή μελών της, θα πρέπει να γίνει μάλλον στο Ιστορικό Αρχείο του ΥΠΕΞ, και στην συνέχεια να φωτοτυπηθούν τα έγγραφα που θα κριθεί ότι ενδιαφέρουν την Επιτροπή.

Αν όμως η Επιτροπή επιλέξει άλλη μεθόδευση, το ΥΠΕΞ θα παράσχει κάθε βοήθεια που θα του ζητηθεί.
Είναι συνεπώς σαφές ότι η επιλογή ήταν ενδεικτική και δεν έγινε επί τη βάσει της παραγράφου 8 του άρθρου 27 του Κανονισμού της Βουλής.

Τέλος, θα ήθελα να εκφράσω την γνώμη, ότι σκόπιμο θα ήταν να γίνει μιά ανταλλαγή απόψεων γιά τα πρακτικά προβλήματα της έρευνας, προς διευκόλυνση της Επιτροπής.

Γιάννης Καψής

-6-

Ο Αναπληρωτής Υπουργός Εθνικής 'Αμυνας κ. Α.Δροσογιάννης προφορικά με ενημέρωσε, ότι δεν έχουν παρακρατηθεί στο Υπουργείο του στοιχεία, σύμφωνα με την παρ. 8 του άρθρου 27 του Κανονισμού της Βουλής.

Είπε, ότι το υλικό είναι τεράστιο και ότι βεβαίως είναι στη διάθεση της Επιτροπής, οποτεδήποτε το ζητήσει.

Θέμα λοιπόν παρακρατήσεως εγγράφων από τα δύο Υπουργεία δεν υπάρχει.

Πιστεύω, ότι την προσεχή εβδομάδα θα έχουμε και απάντηση από το Υπουργείο Εθνικής 'Αμυνας, από τον κ. Ι.Χαραλαμπόπουλο διότι ο κ. Δροσογιάννης, όπως σας είπα προφορικώς με ενημέρωσε, μη δυνάμενος πλέον να υπογράψει ως Αναπληρωτής Υπουργός Εθνικής 'Αμυνας.

Επειδή έχουμε και δύο καινούργια μέλη-τα οποία και καλοσορίζω-θα ήθελα να επαναλάβω τη δέσμευση που έχει αναλάβει η Επιτροπή από τον Κανονισμό, ώστε να μην ανακοινώνει τίποτε από τα λεγόμενα κατά τις συνεδριάσεις της.

Τέλος έχω να προτείνω το εξής: Να μην πάει όλη η Επιτροπή για μελέτη στο Υπουργείο Εξωτερικών, αλλά 3 μέλη της. Νομίζω ότι έτσι θα είναι ευκολότερη η επιλογή των εγγράφων, που υπάρχουν στο Υπουργείο Εξωτερικών.

Δ. ΛΙΒΑΝΟΣ: Κύριε Πρόεδρε, η Επιτροπή αυτή πρέπει να απαρτίζεται από εκπροσώπους όλων των κομμάτων και τάσεων, διότι τότε μόνον θα έχουμε ολοκληρωμένες απόψεις.

./.

-7-

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Νομίζω, ότι έχετε δίκιο. Η μεθόδευση όμως αυτή θα συζητηθεί στην επομένη συνεδρίαση. Μέχρι τότε θα παρακαλέσω όλα τα μέλη της Επιτροπής να μελετήσουν τα στοιχεία που έχουμε, για καλύτερη ενημέρωση και αντιμετώπιση των θεμάτων "του φακέλου της Κύπρου".

Στη συνέχεια λύθηκε η συνεδρίαση για την Τετάρτη , 21 Μαΐου 1986.-

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ	Ο ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ
Χ. ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ	Κ. ΤΣΙΓΑΡΙΔΑΣ

[ΛΕΥΚΗ ΣΕΛΙΔΑ]

[ΛΕΥΚΗ ΣΕΛΙΔΑ]

ΑΠ 52 / 16-5-86

Λεπτομερές Υπόμνημα τ. Πρέσβυ Κ. Παναγιωτάκ

Πρός
τήν συσταθεῖσαν 'Εξεταστικήν τῶν Πραγμάτων 'Επιτροπήν
ὑπό τῆς Βουλῆς τῶν 'Ελλήνων
διά τό ἄνοιγμα τοῦ Φακέλλου τῆς Κύπρου

'Ο ὑπογεγραμμένος Κων/νος Π. Παναγιωτᾶκος, τ. Πρέσβυς τῆς 'Ελλάδος καί 'Υφ/γός 'Εξωτερικῶν, ἔχω τήν τιμήν νά ὑποβάλω ἕνα (1) ἀντίτυπο τοῦ βιβλίου μου ὑπό τόν τίτλο "Στήν Πρώτη Γραμμή 'Αμύνης...." (Δ' ἔκδοση, 1982) πρός διευκόλυνση τοῦ ἔργου ἐνημέρωσης τῆς 'Επιτροπῆς. Πρόκειται γιά μιά λεπτομερῆ ἔκθεση τῶν πεπραγμένων τῆς διπλωματικῆς καριέρας τοῦ συγγραφέα, εἰδικώτερα δέ τῶν σχετικῶν μέ τό Κυπριακόν, πού καλύπτονται λεπτομερῶς ἀπό τρία (3) Κεφάλαια, ἤτοι:

α) Κεφάλαιο Δ' "Στή Μεγαλόνησο (Δεκ. 1970 - Φεβρ. 1972)"
Σελ. 83-128 Βιβλίου

β) Κεφάλαιο Ε' "Τό ἀχάριστο ἔργο ἑνός τροχοπεδημένου 'Υφυπουργοῦ (Φεβρ.- Δεκέμβριος 1972)"
Σελίς 131 - 156 Βιβλίου

γ) Κεφάλαιο Η' "'Η Κυπριακή τραγωδία κι' ἡ μάχη στό Συμβ. 'Ασφαλείας τοῦ ΟΗΕ - Χρονικό γιά 5 κρίσιμα μερόνυχτα (19-23 'Ιουλίου 1974)
Σελ. 209 - 254 Βιβλίου

Στά παραπάνω κεφάλαια δίνεται μιά λεπτομερής, μέ ἀδιάψευστα ντοκουμέντα (στό κείμενο και τίς ὑποσημειώσεις) ἔκθεση τῆς ἐθνικά ἄψογης πολιτείας μου στό Κυπριακό, μέ βάση ἀποκλειστικά καί μόνο τήν ΑΛΗΘΕΙΑ.

Σημειώνω, ὅτι μέχρι σήμερα οὐδείς (ἐπαναλαμβάνω: ΟΥΔΕΙΣ) διέψευσεν ἔστω καί μίαν παράγραφον τῶν γραφομένων μου.

Τά τελευταῖα ὁλοκληρώνονται μέ τήν παράθεση, σέ Παράρτημα, τῶν ἀδιαψεύστων ἐπισήμων κειμένων, εἰδικώτερα δέ τῶν ἑξῆς, πού ἀφοροῦν τό Κυπριακό:

./...

Συνημμένα: (11) κείμενα καί (2) βιβλία μου ("Στήν Πρώτη Γραμμή 'Αμύνης...", Δ' ἔκδοση, 1982 καί "ΚΥΠΡΟΣ. Ο ΦΑΚΕΛΛΟΣ ΤΗΣ ΜΕΓΑΛΗΣ ΠΡΟΔΟΣΙΑΣ" ἔκδοση Σεπτεμβρίου, 1986 (Τανάγρα))

2.-

Κείμενον ὑπ'ἀριθ. (1): Εὐαρέσκεια Μακαρίου (25/11/1960) γιά γήν "πολύτιμον" συμβολή μου στήν ὀργάνωση τοῦ Κυπριακοῦ Υπουργεῖο 'Εξωτερικῶν (Σελ. 278).

Κείμενο ὑπ'ἀριθ. (2): 'Ιστορικό τῆς ἀνθενωτικῆς πολιτείας τοῦ Αρχιεπισκόπου Μακαρίου (1958-1967) Σελ. 280 ἐπ.

Σημαντικό

Κείμενον ὑπ'ἀριθ. (6): 'Αντιδικία μου μέ τόν Χρ. Ξανθόπουλο - Παλαμᾶν γιά τήν ἐφεκτική στάση μου ἔναντι τοῦ Μακαρίου (1971) (Σελ. 307 ἐπ.) (Τά ἀδιάψευστα ἱστορικά Κείμενα τῆς σχετικῆς ἀλληλογραφίας, τῶν ὁποίων τά πρωτότυπα ἔχω στήν διάθεση τῆς Επιτροπῆς).(*)

Κείμενον ὑπ'ἀριθ. (7): 'Ιστορική ἔκθεση τοῦ θέματος ἱεραρχήσεως σχέσεων 'Αθηνῶν - Λευκωσίας. Σελ. 320 ἐπ.

Κείμενον ὑπ'ἀριθ. (8): Συνέχεια ἐπί τοῦ ἰδίου θέματος. Σημείωμα Χρ. Ξανθόπουλου - Παλαμᾶ πρός Μακάριον κι'ἀπάντηση αὐτοῦ πρός Γ. Παπαδόπουλον. Σελ. 326 ἐπ.

Κείμενον ὑπ'ἀριθ. (10): Δήλωση Γ.Παπαδόπουλου (25.8.73) περί ἀποκηρύξεως τῆς ΕΟΚΑ-Β' καί τοῦ στρατηγοῦ Γ.Γρίβα' Σελ. 335.

Κείμενον ὑπ'ἀριθ. (11): 'Ιστορική ἀπάντηση τοῦ Διγενῆ (ἀπό 27/8/1973) Σελ. 336 ἐπ.

Κείμενον ὑπ'ἀριθ. (12): 'Απόσπασμα ὁμιλίας μου στήν 'Αμμόχωστο (12/12/1971) κατόπιν προσκλήσεως τοῦ τότε Δημάρχου της κ. Πούγιουρου (Σημ. 'Ο ὁποῖος σημειωτέον ἦταν ἐπίλεκτον μέλος τοῦ ΑΚΕΛ). Σελ. 339 ἐπ.

Κείμενον ὑπ'ἀριθ. (13): Σημείωμα εἰσηγήσεων 'Αθηνῶν γιά τό θέμα τοῦ Κεντρικοῦ Φορέα Τοπικῆς αὐτοδιοίκησης (9.6.71) Σελ. 342 ἐπ.

Κείμενον ὑπ'ἀριθ. (14): 'Επιστολή Γ.Παπαδοπούλου πρός Μακάριον (18.6.71) ἐπί τοῦ ἰδίου θέματος. Σελ. 345 ἐπ.

Κείμενον ὑπ'ἀριθ. (15): 'Απάντηση Μακαρίου πρός Γ.Παπαδόπουλον (24.6.71) Σελ. 347 ἐπ.

Κείμενον ὑπ'ἀριθ. (16): 'Αποχαιρετιστήρια προσφώνηση Μακαρίου εἰς γεῦμα πρός τιμήν μου (28.1.72) Σελ. 350-51

Κείμενον ὑπ'ἀριθ. (17): 'Αποχαιρετιστήρια ἀντιφώνησή μου πρός Μακάριον (28.1.72) Σελ. 352 ἐπ.

(*) Πρός ὁλοκλήρωση τοῦ ἱστορικοῦ τῆς διαφωνίας μου μέ τόν Χρ. Παλαμᾶν, παραθέτω ./... στό τέλος τῶν συνημμένων, ἀπόρρητο προσωπικό ΣΗΜΕΙΩΜΑ (ὑπ'ἀριθμ. 11), πού συνέταξα γιά τόν προσωπικό μου φάκελο, μέ παρατηρήσεις γιά τήν [illegible] κατά τήν γνώμη [illegible] δυσκολία τῶν θέσεων Παλαμᾶ (ἀπροσίτευτο).

3.-

Κείμενον ὑπ'ἀριθ. (18): Διακοίνωση 11.2.72 'Ελληνικῆς Κυβερνήσεως Σελ. 355

Κείμενον ὑπ'ἀριθ. (19): 'Απάντηση (ἀπό 14.3.72) τοῦ Μακαρίου Σελ. 358 ἐπ.

Κείμενον ὑπ'ἀριθ. (20), 'Ανταπάντηση (ἀπό 14.3.72) Γ.Παπαδοπούλου Σελ. 362

Κείμενον ὑπ'ἀριθ. (26): 'Αναφορά μου (ἀπό 15.2.77) πρός τόν Υπ. 'Εξωτερικῶν Δ. Μπίτσιο Σελ. 375 ἐπ.

Κείμενον ὑπ'ἀριθ. (27): 'Ομιλία Μακαρίου (19.7.74) στό Συμβ. Ασφαλείας τοῦ ΟΗΕ Σελ. 385 ἐπ.

Κείμενον ὑπ'ἀριθ. (28): 'Απαντητική ὁμιλία μου (19.7.74) πρός τούς Μον. 'Αντιπροσώπους Κύπρου, Τουρκίας, ΕΣΣΔ καί τόν 'Αρχιεπίσκοπον Μακάριον Σελ. 392 ἐπ.

Κείμενον ὑπ'ἀριθ. (36): 'Επιστολή μου πρός Κ.Καραμανλῆν (ἀπό 26.8.75) μέ σκέψεις γιά τό Κυπριακό. Σελ. 414 ἐπ.-

Κείμενον ὑπ'ἀριθ. (37): Κείμενον συντριπτικοῦ πορίσματος (ἀπό 12.5.75) τοῦ 'Αρεοπαγίτη Σολ. Ρόγκα γιά τό χαλκευμένο "Μνημόνιο" δῆθεν συνομιλίας μου μέ τόν τοῦρκο Πρέσβυ TURKMEN Σελ. 422 ἐπ. Λεπτομέρειες του ιστορικού της υποθέσεως, στις σελ. 265-268.

Κείμενον ὑπ'ἀριθ. (38): 'Ιστορική (ὅσον καί ἀποστομωτική) ἀναφορά παραιτήσεώς μου (ἀπό 12.7.78) πρός τόν τότε 'Υπ. 'Εξωτερικῶν Γ. Ράλλην Σελ. 427 ἐπ.

'Εν Κατακλεῖδι (τελευταῖον, ἀλλ'ὄχι ὕστατον) θά ἤθελα νά παραπέμψω καί εἰς τό ὑπ'ἀριθ. (5) Κείμενον, ἐπιστολῆς ἀπό 30/10/69 τοῦ τότε 'Υπ. 'Εξωτερικῶν Π.Πιπινέλη πρός τόν γράφοντα, τήν ἐποχήν πού ὑπηρετοῦσα ὡς ἀντιπρόσωπος τῆς 'Ελλάδος στό Συμβούλιο τῆς Εὐρώπης (Στρασβοῦργο), ἡ ὁποία ἀποδεικνύει ἀδιάψευστα ὅτι ὑπῆρξα ὁ μόνος (ὑπογραμμίζω) ἀνώτερος διπλωματικός πού εἶχε τήν τόλμην νά εἰσηγηθῆ τήν ἀνάγκην δηλώσεως ἐνώπιον τοῦ Συμβουλίου τῆς Εὐρώπης περί καθορισμοῦ τακτῆς ἡμερομηνίας διεξαγωγῆς ἐλευθέρων ἐκλογῶν. 'Η ἀπορρητική ἐπιστολή Πιπινέλη, ἀποτελεῖ τήν πλέον ἀποστομωτικήν ἀπάντησιν τῶν πάσης προελεύσεως μεταπολιτευτικῶν λασπολόγων εἰς βάρος μου, ὡς δῆθεν " χουντικοῦ " κλπ. (βλ. σχετικά σελ. 305-306)

./..

- 4 -

Τέλος, ὅπως καί διά τῆς συνημμένης ἐπιστολῆς μου ἀπό 25/2/1986 στήν ἐφημ. " ΕΣΤΙΑ " ἐδήλωσα, θέτω στήν διάθεση τῆς 'Ερευνητικῆς 'Επιτροπῆς τό προσωπικόν μου 'Αρχεῖον τῆς περιόδου κατά τήν ὁποίαν διετέλεσα πρέσβυς τῆς 'Ελλάδος στή Μεγαλόνησο καί ἐν συνεχεία ὑπηρεσιακός 'Υφυπουργός ἐπί 10 μῆνας (1971-72). Ἄλλωστε τήν ἐθνικήν ἀνάγκην ἀνοίγματος τοῦ Φακέλλου τῆς Μεγάλης Προδοσίας τῆς Κύπρου δέν ἔπαυσα ἀπό ἐτῶν νά διακηρύσσω, μέ ἀποκορύφωμα τήν ἔκδοσιν ('Ιαν. 1986) τοῦ τελευταίου ἀποκαλυπτικοῦ Βιβλίου μου ὑπό τόν τίτλον: ΚΥΠΡΟΣ - Ο ΦΑΚΕΛΛΟΣ ΤΗΣ ΜΕΓΑΛΗΣ ΠΡΟΔΟΣΙΑΣ (ἀντίτυπον τοῦ ὁποίου ἐπίσης ἐπισυνάπτω), δέν νομίζω δέ ὅτι ἦταν τελείως συμπτωματική ἡ πραγμάτωσις - μερικές ἑβδομάδες ἀργότερα - τῆς ἐπιθυμίας μου αὐτῆς, πού εἶναι καί ἐπιθυμία ὅλων (πλήν φυσικά τῶν προδοτῶν) τῶν ἑλλήνων καί κυπρίων.

Μετά τιμῆς

(Κ. Π. Παναγιωτάκος)

Συνημμένα:

1. (2) Βιβλία μου, ἤτοι: "Στήν Πρώτη Γραμμή 'Αμύνης..." (Δ' ἔκδοση, 1982) καί "ΚΥΠΡΟΣ - Ο ΦΑΚΕΛΛΟΣ ΤΗΣ ΜΕΓΑΛΗΣ ΠΡΟΔΟΣΙΑΣ" (1986) (διά τό τελευταῖο θέτω στήν διάθεση τῆς 'Επιτροπῆς ὅσα συμπληρωματικά ἀντίτυπα χρειάζεται).

2-3. Φωτοαντίγραφο (κεκυρωμένο) τοῦ πορίσματος τοῦ 'Αρείου Πάγου περί πλαστότητος τοῦ γνωστοῦ "Μνημονίου" καί σχετικά ἀποκόμματα Τύπου.

4. Απόκομμα τῆς ἐφημ. "ΕΣΤΙΑ" μέ ἐπιστολήν μου σχετικά μέ τό πλαστό "Μνημόνιο" (ἀπό 25/2/1986).

5. Φωτοαντίγραφο ἐπιστολῆς τοῦ τούρκου πρέσβυ KAMURAN GURUN, γιά τούς ἰσχυρισμούς τοῦ πλαστοῦ "Μνημονίου", πού δημοσιεύθηκε στό " ΒΗΜΑ " τῆς 7/3/1975.

6. Φωτοαντίγραφο τῶν σελ. 182-183 τοῦ πρόσφατου Βιβλίου "'Α-

./.

- 5 -

νοχύρωτη Πολιτεία" τοῦ τ.πρέσβη τῆς Κύπρου στήν 'Αθήνα Νικ. Κρανιδιώτη, ὁ ὁποῖος - μετά μίαν ὁλόκληρον 10ετίαν - ὁμολογεῖ ὅτι ὁ Μακάριος τοῦ ἐνεπιστεύθη μεταγενεστέρως, ὅτι " πίστευε πῶς τό "Μνημόνιο" ἦταν μᾶλλον πλαστό"!

7-8. Φωτοαντίγραφα ἐπιστολῶν μου ἀπό 4 καί 5 Μαρτίου 1975 (μέ κοινοποίηση στόν Κ. Καραμανλῆν"), δι'ὧν ζητῶ ὅπως διαταχθῆ πάραυτα ἐξαντλητική ἔρευνα γιά τήν ἀναζήτηση στά 'Αρχεῖα τοῦ ΥΠΕΞ τοῦ χαλκευμένου "Μνημονίου", αἴτησιν διά τῆς διπλωματικῆς ὁδοῦ ἀπό τόν τοῦρκον πρέσβην TURKMEN δι'ἐπιβεβαίωσιν ἤ διάψευσιν τῆς συναντήσεώς μας τήν 25ην Φεβρουαρίου 1972 καί τοῦ περιεχομένου τῆς δῆθεν συνομιλίας μας, αἴτησιν πρός τόν Μακάριον ὅπως προσκομίση τό πρωτότυπο τοῦ πλαστοῦ "Μνημονίου" καί γνωρίση τό ὄνομα τοῦ παραδόσαντος αὐτό, ἵνα ὑποβάλλω μήνυσιν ἐπί συκοφαντικῇ δυσφημίσει στόν Εἰσαγγελέα.

'Επί τῶν ἀνωτέρω αἰτήσεών μου τό ΥΠΕΞ (Δ/νσις Προσωπικοῦ) ἐτήρησεν αἰδήμονα σιγήν, μετά δέ τό συντριπτικόν πόρισμα τοῦ ἀρεοπαγίτη κ. Σολ. Ράγκα, ἀπήντησεν πάλιν ἀρνητικῶς σέ νέαν αἴτησίν μου (ὑπ'ἀριθ. Πρωτ. Π7Π26 - 4882 ἀπό 26/5/75), ὅπως, ἐπί τέλους, χάριν προασπίσεως τῆς τιμῆς μου, μοῦ δοθῆ ἡ ἄδεια ὑποβολῆς μηνύσεως, μέ ταυτόχρονη αἴτηση ἀποζημιώσεως λόγω ψυχικῆς ὀδύνης, ἐναντίον τῆς "'Ιερᾶς Συνόδου τῆς 'Εκκλησίας τῆς Κύπρου" καί τοῦ περιοδικοῦ " Πολιτικά Θέματα ", διά κακοήθη λίβελλον δημοσιευθέντα στό ὑπ'ἀριθ. 34 (Μαρτίου 1975) τεῦχος αὐτοῦ, ὑπό τόν κατάπτυστον τίτλον: ""Ελληνας διπλωμάτης παραδίδει εἰς Τοῦρκον μυστικά τῆς Κύπρου"! 'Εκ νέου ὅμως ἀντιμετώπισα ἔνοχον σιωπήν......

Τέλος,

9. Απόκομμα τῆς ἐφημ. ΕΘΝΟΣ (τῆς 22/2/1986, μέ ὁλόκληρο τό κείμενο τοῦ χαλκευμένου "Μνημονίου", τοῦ Φεβρουαρίου 1972 τό ὁποῖον ἀνεσύρθη ἐκ τῆς λήθης ὑπό τοῦ Μακαρίου 21/2 ἔτη ἀργότερα, γιά καθαρῶς ἐκδικητικούς λόγους (δηλ. τήν ὁμιλίαν μου τῆς 19/7/1974 στό Συμβούλιο 'Ασφαλείας τοῦ Ο.Η.Ε.).

'Αξιοσημείωτα (καί ἐπιβεβαιωτικά τῆς πλαστότητος) τοῦ

./...

- 6 -

"Μνημονίου") εἶναι τά ἀγωνιώδη καί ἰονεσκικά ψελλίσματα τοῦ διαβόητου Δούντα (στό τέλος τοῦ διαβιβαστικοῦ κειμένου), σχετικά μέ τήν μυστηριώδη προέλευση τοῦ "Μνημονίου", πού ἀποτελεῖ μιάν ἀκόμη ἐπιβεβαίωση τῆς εἰς βάρος μου ἐκτρωματικῆς σκευωρίας. Κάθε ἄλλο σχόλιο νομίζω θά περιττεύει....

P.S. Σημειῶ ὅτι χαριστικήν βολήν εἰς τήν ἀποκάλυψιν τῆς κραυγαλέας πλαστότητος τοῦ «Μνημονίου», ἀπετέλεσε καί τό ἐπισυναπτόμενον (ὑπ' ἀριθμ. 10) φωτοτυπικόν ἀντίγραφον Σημειώματός μου ἀπό 17.3.75, τό ὁποῖον ὑπέβαλα αὐθημερόν εἰς τόν διεξάγοντα τήν ποινικήν ἀνάκρισιν Ἀρεοπαγίτην Σόλωνα Γάγκαν.

ΜΝΗΜΟΝΙΟΝ (12.5.75) (2)

Π ό ρ ι σ μ α

Διοικητικῆς ἐξετάσεως, ἐνεργηθείσης ὑπό τοῦ Ἀρεοπαγίτου Σόλωνος Ράγκα, δυνάμει τῆς ὑπ' ἀριθ. Ε.Π. 375 ἀπό 6/3/1975 πράξεως τοῦ ἐπί τῆς Δικαιοσύνης Ὑπουργοῦ.

Διά τῆς ἀνωτέρω μνημονευομένης πράξεως τοῦ Ὑπουργοῦ ἐπί τῆς Δικαιοσύνης μοί ἀνετέθη, συμφώνως πρός τό ἄρθρον 15 τοῦ Ν.Δ. 385/1974, ἡ διενέργεια διοικητικῆς ἐξετάσεως ἐπί τῆς ἐν τῷ ὑπ' ἀριθ. Π 7Π2β- 2255/5-3-75 ἐγγράφῳ τοῦ Ὑπουργείου Ἐξωτερικῶν ἐκτιθεμένης ὑποθέσεως, τουτέστιν, ὡς ἐκτίθεται ἐν τῷ τελευταίῳ τούτῳ ἐγγράφῳ, ἐπί ὑποθέσεως μνημονίου, ὅπερ φέρεται συντάξας ὁ Πρεσβευτής κ.Κων. Παναγιωτάκος, ὅτε ἦτο Ὑφυπουργός Ἐξωτερικῶν ἐπί συνομιλίας του μέ τόν τότε Τοῦρκον Πρέσβυν τήν 25ην Φεβρουαρίου 1972. Ἐπί τῆς οὕτω ἐνεργηθείσης διοικητικῆς ἐξετάσεως ἐκτίθημι τ' ἀκόλουθα :

Ὑπό τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς Κύπρου ἐδόθη κατά τάς ἀρχάς Μαρτίου 1975 εἰς τήν δημοσιότητα καί ἐν φωτοτυπίᾳ ἀπόσπασμα ἐνυπογράφου μνημονίου περί συνομιλίας διεξαχθείσης τήν 25/2/1972 μεταξύ τοῦ τότε Ὑφυπουργοῦ Ἐξωτερικῶν τῆς Ἑλλάδος Κ.Παναγιωτάκου καί τοῦ Τούρκου Πρέσβεως Τουρκμέν, ἥτις συνομιλία ἐφέρετο ἐν τῷ μνημονίῳ τούτῳ, ἔχουσα ὡς περιεχόμενον ἐπαφάς τῆς τότε Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως καί τοῦ ρηθέντος Ὑφυπουργοῦ, εἰδικώτερον, μετά τῶν τριῶν Κυπρίων Μητροπολιτῶν καί τήν μετ' αὐτῶν συνεργασίαν πρός ἀνατροπήν τοῦ Προέδρου Μακαρίου, ἐκτιθεμένου περαιτέρω ὅτι ἐγένετο ἀνακοίνωσις εἰς τόν Τοῦρκον Πρέσβυν περί σχεδίου τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν Ἱερωνύμου περί [illegible] τοῦ Μακαρίου ἐκ τῆς Προεδρίας [illegible] τοῦ [illegible] τούτου,

ῆς πρός τό ἐάν ἡ χώρα του θά ἦτο διατεθειμένη νά συμβάλῃ εἰς τήν διά δελεασμοῦ παγίδευσιν τοῦ Μακαρίου, ἥτις κατά τό ρηθέν σχέδιον τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν συνίστατο εἰς τήν προσφοράν πρός τόν Μακάριον τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχικοῦ θρόνου Κωνσταντινουπόλεως, ἐν περιπτώσει χηρείας αὐτοῦ.

Ταῦτα ἐγνωστοποιήθησαν εἰς τό Ὑπουργεῖον Ἐξωτερικῶν ὑπό τοῦ ἐν Λευκωσίᾳ Ἕλληνος Πρέσβεως κ. Δούντα διά τῆς ὑπ' ἀριθ. ΑΠ 795 ἀπό 5/3/1975 τηλεγραφικῆς ἀναφορᾶς του, ἀκολούθως δέ διεβιβάσθη ὑπό τοῦ αὐτοῦ πρέσβεως διά τοῦ ὑπ' ἀριθ. 798 ΕΧ ἀπό 4/3/1975 ἐγγράφου του καί φωτοτυπικόν ἀντίγραφον τοῦ ἀνωτέρω μνημονίου, τό περιεχόμενον τοῦ ὁποίου εἶχεν ἐν τῷ μεταξύ δημοσιευθῆ καί εἰς τόν Ἀθηναϊκόν τύπον. Ὁ φερόμενος ὡς συντάκτης τοῦ μνημονίου τούτου τότε ὑφυπουργός Ἐξωτερικῶν Κ. Παναγιωτάκος, τόσον διά τῶν ἀπό 4 καί 5 Μαρτίου 1975 ἐπιστολῶν του πρός τόν Ὑπουργόν Ἐξωτερικῶν, ὅσον καί κατά τήν ἐνώπιον ἡμῶν ἐξέτασίν του ἠμφεσβήτησε τήν γνησιότητά του, ἀρνηθείς τήν σύνταξιν ὑπ' αὐτοῦ τοιούτου μνημονίου, ὡς καί συνομιλίαν ὑπό τό ἐν αὐτῷ περιεχόμενον μετά τοῦ Τούρκου Πρέσβεως Τουρκμέν κατά τήν λαβοῦσαν πράγματι χώραν ἐπίσκεψίν του τῆς 25/2/1972, πρός τοῦτο δέ, πλήν ἄλλων, ἐπισημαίνει τήν ἐξ ἀρχῆς τοῦ ἐγγράφου τούτου προκύπτουσαν ἀνακρίβειαν συνισταμένην εἰς τό γεγονός ὅτι ἀναφέρεται ἐν αὐτῷ ὅτι ἡ συνομιλία ἐγένετο ἐν τῷ πλαισίῳ τῶν τακτικῶν μετά τοῦ ρηθέντος Τούρκου Πρέσβεως διαβουλεύσεων, ἐν ᾧ πράγματι ἡ ἀνωτέρω ἐπίσκεψις ἦτο ἡ πρώτη καί ἁπλῶς ἐθιμοτυπική ἐπίσκεψις, ἥτις ἐγένετο πρός ἐκεῖνον, ἀναλαβόντα τά καθήκοντα τοῦ Ὑφυπουργοῦ Ἐξωτερι-

- 2 -

κῶν, μόλις πρό ὀλίγων ἡμερῶν καί δή τήν 15/2/1975. Ἐν ὄψει τῆς τοιαύτης ἀμφισβητήσεως ἐζητήθη διά μέσου τοῦ ἐν Λευκωσίᾳ ἕλληνος πρέσβεως παρά τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Μακαρίου, πρώτιστα, τό εἰς χεῖρας αὐτοῦ εὑρισκόμενον πρωτότυπον τοῦ, περί οὗ πρόκειται, μνημονίου, ἵνα ὑποβληθῆ τοῦτο καί εἰς γραφολογικήν ἐξέτασιν πρός ἀσφαλῆ διάγνωσιν τῆς γνησιότητός του, περαιτέρω δέ ἡ παροχή πληροφοριῶν περί τοῦ παραδόσαντος τό πρωτότυπον τοῦτο προσώπου, ἵνα ἐξεταζομένου καί τούτου διαπιστωθῆ ἡ πηγή τῆς προελεύσεώς του. Διά τοῦ ὑπ' ἀριθ. Α.Σ.810 Ε.Χ. ἀπό 5/3/1975 ἐγγράφου τοῦ ἐν Λευκωσίᾳ Πρέσβεως κ. Δούντα, διεβιβάσθη τό εἰς χεῖρας τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Μακαρίου φωτοτυπικόν καί πάλιν ἀντίγραφον τοῦ μνημονίου, κατά δέ τήν ἐν τῷ ἐγγράφῳ τούτῳ βεβαίωσιν τοῦ ἐν λόγῳ πρέσβεως ὁ Ἀρχιεπίσκοπος ἐδήλωσεν εἰς αὐτόν ὅτι δέν ἔχει εἰς τήν κατοχήν του τό πρωτότυπον τοῦ μνημονίου. Ἐξ ἄλλου, ὡς πρός τάς ζητηθείσας πληροφορίας περί τοῦ παραδόσαντος προσώπου, κατά τό ἀπό 13/3/1975 τηλεγράφημα τοῦ αὐτοῦ ἐν Λευκωσίᾳ ἕλληνος πρέσβεως, ὁ μέν Μακαριώτατος ἐδήλωσεν εἰς τοῦτον ὅτι φωτοτυπία τοῦ, περί οὗ πρόκειται, μνημονίου εὑρέθη εἰς ἀρχεῖον Γενικοῦ Διευθυντοῦ Ὑπουργείου Ἐξωτερικῶν, ὅταν προσφάτως ὁ κ. Βενιαμίν παρέδωσεν ὑπηρεσίαν ἵν' ἀναλάβη τό Ὑπουργεῖον Ἐσωτερικῶν, ὁ δέ κ. Βενιαμίν τοῦ ἐπανέλαβε τ' ἀνωτέρω προσθέσας ὅτι, καθ' ὅσον ἐνθυμεῖται ἡ ἐν λόγῳ φωτοτυπία εὑρίσκετο ἀπό ἀρκετάς εἰς γραφεῖον του, τοῦ εἶχε δέ σταλῆ ἀπό κάποιον πρέσβυν των εἰς τό ἐξωτερικόν, δέν ἐνθυμεῖ-

ται ὅμως ποῖος εἶναι ὁ ἀποστολεύς. Κατόπιν τούτων, μή καθισταμένης δυνατῆς ἄλλης τινος ἀπό τῆς πλευρᾶς ταύτης περαιτέρω ἐρεύνης, ἥτις καί ἀσφαλέστερον θά ὡδήγει εἰς τήν ἀνεύρεσιν τῆς ἀληθείας, διετάχθη γραφολογική ἐξέτασις τοῦ ἀποσταλέντος ὑπό τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Μακαρίου φωτοτυπικοῦ ἀντιγράφου, ἐξητάσθησαν δέ καί μάρτυρες, οἵτινες, ὡς ἐκ τῆς κατά τόν κρίσιμον χρόνον παρά τῷ Ὑπουργείῳ Ἐξωτερικῶν θέσεώς των, ἠδύναντο νά γνωρίζουν τά σχετικά μέ τό ἐρευνώμενον ζήτημα καί νά διαφωτίσουν περί τούτου τήν ἀνάκρισιν, ἐνεργηθείσης περαιτέρω καί ὑπ' ἐμοῦ ἐρεύνης τόσον τῶν ἀτομικῶν φακέλλων τοῦ κ. Παναγιωτάκου, ὅσον καί τῶν εἰς τ' ἀρχεῖα τῆς ἁρμοδίας πολιτικῆς Διευθύνσεως τοῦ Ὑπουργείου Ἐξωτερικῶν εὑρισκομένων φακέλλων τῶν σχετικῶν ἐγγράφων καί σημειωμάτων. Οἱ διορισθέντες ὑπ' ἐμοῦ, δυνάμει τῆς ὑπ' ἀριθ. 21/7-4-1975 πράξεώς μου πραγματογνώμονες γραφολόγοι 1) Ἀριστείδης Πουλαντζᾶς καί 2) Ἀνδρέας Μιχαλόπουλος διά τῆς ἀπό 28 Ἀπριλίου 1975 ἐκθέσεώς των ἐκφράζουσιν, ἀληθῶς, ἀνενδοιάστως τήν γνώμην ὅτι ἡ φερομένη ἐπί τῆς τρίτης σελίδος καί ὑπό τό δακτυλογραφημένον κείμενον τοῦ ἀπό 25 Φεβρουαρίου 1975 μνημονίου ὑπογραφή φαίνεται ὅτι εἶναι γνησία τοῦ κ. Παναγιωτάκου ὑπογραφή, ἐπεξηγοῦντες ὅτι κατέστη δυνατή ἡ τοιαύτη διαπίστωσις, παρά τό γεγονός ὅτι πρόκειται περί φωτοτυπικοῦ ἀντιγράφου, δεδομένου ὅτι ἡ φωτοτυπία τοῦ ὑπό ἔλεγχον μνημονίου ἔχει ληφθῆ διά νέας ξηραντικῆς μεθόδου ἐπί κοινοῦ χάρτου διά μηχανῆς RANK XEROX καί εἶναι ἐκ τούτου τὴν ὄψιν, δυναμένη νά παράσχῃ ἐπαρκῆ στοιχεῖα πρός μόρφωσιν γνώμης περί γνησιότητος ἤ μή τῆς ὑπό ἔλεγχον

5-2- 6

– 9 –

ὑπογραφῆς. Οὐχ ἧττον ὅμως γίνεται ἐν τῇ αὐτῇ ἐκθέσει ὑπό τῶν πραγματογνωμόνων ἡ διαπίστωσις, ἐκ τῆς συγκρίσεως καί ἀντιπαραβολῆς τῶν τεθέντων ὑπ' ὄψιν αὐτῶν ἐγγράφων 1) ὅτι ὁ ἔντυπος τίτλος" Β. Ὑπουργεῖον Ἐξωτερικῶν-Ὑφυπουργός" ὁ ὑπάρχων εἰς τήν ἀριστεράν κορυφήν τῆς πρώτης σελίδος τοῦ ὑπό ἔλεγχον μνημονίου ἔχει ἐκτυπωθῇ δι' ἄλλων, διαφόρου συνθέσεως, στοιχείων ἐκείνων τοῦ ἐντύπου τίτλου "Β. Ὑπουργεῖον Ἐξωτερικῶν-Ὑφυπουργός", ὅστις ὑπάρχει ἐπί τῶν ἐγγράφων τοῦ Ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν καί καθ' ὅν χρόνον ἔτι ὑπηρέτει ὡς ὑφυπουργός ὁ Κ. Παναγιωτάκος καί 2) ὅτι τό δακτυλογραφημένον κείμενον τοῦ ὑπό ἔλεγχον μνημονίου δέν ἐγράφη διά τῆς γραφομηχανῆς εἰς τήν ἑλληνικήν OLYMPIA ὑπ' ἀριθ. 7-1307055, ἥτις ἐχρησιμοποιεῖτο ἀποκλειστικῶς τότε εἰς τό γραφεῖον τοῦ Κ. Παναγιωτάκου, κατά τόν χρόνον τῆς ὑπηρεσίας του ὡς Ὑφυπουργοῦ, οὐδέ καί ἐγράφη ὑπό τῆς ὑπαλλήλου (γραφέως-δακτυλογράφου) Α. Ὀρφανοῦ, ἥτις πάντοτε καί τότε ἐπί ὑφυπουργίας Κ. Παναγιωτάκου ἐχειρίζετο καί χειρίζεται ἔτι καί σήμερον τήν ἐν λόγῳ γραφομηχανήν. Τοῦτο προσεπιβεβαιοῦται περαιτέρω καί ὑπ' αὐτῆς τῆς Ἀναστασίας Ὀρφανοῦ, ἥτις, ἐξετασθεῖσα ἐνώπιόν μου ὡς μάρτυς, καταθέτει ὅτι, ὑπηρετοῦσα κατά τόν κρίσιμον χρόνον ὡς δακτυλογράφος εἰς τό γραφεῖον τοῦ Ὑφυπουργοῦ Κ. Παναγιωτάκου καί ἐπιφορτισμένη μέ τήν δακτυλογράφησιν, ἐκτός ἄλλων καί παρομοίων σημειωμάτων, εἴτε ἐπί τῇ βάσει σχεδίου, εἴτε καθ' ὑπαγόρευσιν, οὐδέποτε ἔγραψε τό, περί οὗ ὁ λόγος μνημόνιον, οὐδ' ὡς περιεχόμενον τό ἐνθυμεῖται. Ἐξ ἄλλου τ' αὐτό βεβαιοῖ καί ὁ ἐξετασθείς ἐνώπιόν μου ὡς μάρτυς, Ἀλέξανδρος Πετρ. Σταυρόπουλος, ἀρχειοφύλαξ τοῦ Ὑπουργείου Ἐξωτερικῶν, ὅστις προσθέτει

5-2-

περαιτέρω ὅτι τά ἐν λόγῳ ἔγγραφα, ἅτινα ὀνομάζονται σημειώματα καί οὐχί μνημόνια, δακτυλογραφοῦνται καί ἕν ἀντίγραφον αὐτῶν παραμένει εἰς τό ἀρχεῖον τοῦ γραφείου Ὑπουργοῦ καί ὅτι τό περί οὗ πρόκειται μνημόνιον δέν ὑπέπεσεν εἰς τήν ἀντίληψίν του ὡς ἀρχειοφύλακος τοῦ Ὑπουργείου Ἐξωτερικῶν. Τέλος, ἐξετασθείς περαιτέρω ἐνώπιόν μου, ὡς μάρτυς καί αὐτός ὁ ὑπηρετῶν κατά τόν κρίσιμον χρόνον ὡς Διευθυντής τῆς 2ας Πολιτικῆς Διευθύνσεως, εἰς τήν ἁρμοδιότητα τῆς ὁποίας ὑπήγετο καί τό Κυπριακόν, πρέσβυς Ἄγγελος Χωραφᾶς βεβαιοῖ ὅτι οὔτε εἶδε ποτέ τό, περί οὗ πρόκειται, μνημόνιον, οὔτε καί ἤκουσε περί ὑπάρξεως τοιούτου, καίτοι ὡς Διευθυντής τῆς ἁρμοδίας Ὑπηρεσίας ἔπρεπε, ἐάν εἶχε γίνει, νά εἶχε γνῶσιν τούτου, προσθέτων περαιτέρω ὅτι ἐάν συνετάσσετο ἔγγραφον τοιούτου εἴδους διά τήν ὑπηρεσίαν ἔπρεπε νά εἶναι κατατεθειμένον εἰς τά ἀρχεῖα τῆς Διευθύνσεως καί νά ἔχῃ γνῶσιν ὁ ἁρμόδιος διευθυντής, τοῦθ' ὅπερ δέν συνέβη ἐν προκειμένῳ. Ἀλλά περαιτέρω ἐκ τῆς ἐνεργηθείσης ὑπ' ἐμοῦ προσωπικῆς ἐρεύνης τόσον τῶν ἀτομικῶν φακέλλων τοῦ Κ. Παναγιωτάκου, ὅσον καί τῶν εἰς τ' ἀρχεῖα τῆς ἀνωτέρω πολιτικῆς διευθύνσεως τοῦ Ὑπουργείου Ἐξωτερικῶν τοιούτων, δέν διεπιστώθη ἡ ὕπαρξις ἐν αὐτοῖς τοιούτου ἐγγράφου, ἐν ᾧ εὑρέθησαν ἄλλα [illegible] ὅμοια καί δή εἰς τό κυπριακόν ζήτημα ἀναφερόμενα, ἔγγραφα, ὡς εἶναι καί τό ἀπό 24/4/1972 σημείωμα τοῦ Ὑφυπουργοῦ Ἐξωτερικῶν Κ. Παναγιωτάκου ἐπί συνομιλίας αὐτοῦ μετά τοῦ Ἀρχιμανδρίτου τῆς Μητροπόλεως Κιτίου Ἀνθίμου, δέον δέ νά σημειωθῇ ὅτι πράγματι οὐδέν τῶν [illegible] σχετικῶν ἐγγράφων, εἴτε τῶν ὑπό τοῦ Κ. Παναγιωτάκου, εἴτε [illegible] ἄλλων ὑπηρεσιακῶν [illegible] (Ὑπουργῶν

— 4 —

πρέσβεων κ.λ.π.) συνταγέντων καί ἐν τῷ αὐτῷ φακέλλῳ εὑρισκομένων τιτλοφορεῖται ὡς "μνημόνιον" ἀλλ'ἅπαντα φέρουσι τόν τίτλον "σημείωμα". Πέραν τῶν ἀνωτέρω γίνεται μνεία ὅτι τόσον ἡ ἐν Ἀθήναις Τουρκική πρεσβεία διά τῆς ἀπό 6/3/1975 ἐπιστολῆς της πρός τήν ἡμερησίαν ἐφημερίδα "τό Βῆμα", δημοσιευθείσης εἰς τό ὑπ'ἀριθ. 9131 τῆς 7/3/1975 φύλλου τῆς ἐφημερίδος ταύτης, ὅσον καί τό Τουρκικόν Ὑπουργεῖον Ἐξωτερικῶν διά τῆς διαβιβασθείσης ὑπό τοῦ ἐν Ἀγκύρᾳ ἕλληνος πρέσβεως διά τοῦ ὑπ'ἀριθ. Φ. 1233/140/ΑΣ 937 ἀπό 21/3/1975 ἐγγράφου του πρός τό Ὑπουργεῖον Ἐξωτερικῶν ἀνακοινώσεώς του, τονίζουσιν ὅτι κατά τήν ἐθιμοτυπικήν ἐπίσκεψιν τῆς 25/2/1972 τοῦ τότε ἐν Ἀθήναις Τούρκου πρέσβεως κ. Τουρκμέν πρός τόν ἕλληνα Ὑφυπουργόν τῶν Ἐξωτερικῶν Κ. Παναγιωτάκον ἐθίγη ὑπό τοῦ κ. Τουρκμέν τό ἐπίκαιρον κατά τήν ἐποχήν ἐκείνην θέμα τῶν εἰσαχθέντων εἰς Κύπρον ἐκ ξένης τινός χώρας ὅπλων, καί ὅτι οὐδεμία συζήτησις ἐγένετο, οὐδ'εἰδικώτερον προέβη ὁ κ. Παναγιωτάκος εἰς δήλωσίν τινα πρός τόν πρέσβυν τῆς Τουρκίας περί ἑτοιμαζομένων σχεδίων πρός ἀπομάκρυνσιν τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Μακαρίου ἐκ τῶν καθηκόντων του, ἐκφραζομένης περαιτέρω καί τῆς γνώμης ὅτι δέν θά συνεζήτει ὁ Τοῦρκος Πρέσβυς μέ τάς ἑλληνικάς ἀρχάς θέμα ἀσυμβίβαστον μέ τήν σοβαρότητα, ὡς ἡ ἀνάδειξις τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Μακαρίου, ὡς Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως. Μετ' ἐκτίμησιν πάντων τῶν ἀνωτέρω ἀγόμεθα εἰς τό ἀκόλουθον συμπέρασμα: Ἡ ὑπό τῶν πραγματογνωμόνων γενομένη διαπίστωσις τῆς γνησιότητος τῆς ὑπογραφῆς τοῦ κ. Παναγιωτάκου, ἥτις πράγματι δ'ἀποτελεῖ [illegible] στοιχεῖον, ἐάν [illegible]-νετο περί τοῦ [illegible], [illegible] ἐν [illegible]-

5 - 2 - 6

μένῳ, ἐφ'ὅσον ἡ ἐξέτασις ἐγένετο ἐπί τοῦ μόνου εἰς τήν διάθεσιν τῆς ἀνακρίσεως τεθέντος φωτοτυπικοῦ ἀντιγράφου, δεδομένου ὅτι, ὡς καί οἱ αὐτοί πραγματογνώμονες ἐν τῇ ρηθείσῃ ἐκθέσει των βεβαιοῦσι, δέν διαπιστώθησαν μέν σαφῆ καί ἀσφαλῆ στοιχεῖα ὅτι ἡ ἐπί τοῦ μνημονίου φερομένη ὑπογραφή " Κ.Παναγιωτάκος" ἐτέθη ἐπί τούτου διά φωτομοντάζ, ἀλλ'ὅμως καί οὐδαμῶς δύναται, τό γε νῦν ἔχον, ν'ἀποκλεισθῇ ἡ τυχόν τοποθέτησις τῆς ἐν λόγῳ ὑπογραφῆς δι'ἐπιτυχοῦς φωτομοντάζ καί ἐπανειλημμένων λήψεων φωτοτυπιῶν πρός ἐξαφάνισιν παντός ἴχνους, ἅτινα πάντα θά ἠδύναντο νά διακριβωθοῦν μόνον διά τῆς ἐξετάσεως τοῦ πρωτοτύπου.Τοιοῦτο ὅμως πρωτότυπον ἐλλείπει, οὐδέ περαιτέρω κατά τ'ἀνωτέρω παρεσχέθησαν ὑπό τῶν κατόχων τοῦ ἐγγράφου σαφῆ καί συγκεκριμένα στοιχεῖα περί τῆς πηγῆς τῆς προελεύσεώς του, ἵνα καί ἐξ αὐτοῦ ἔτι συναχθῇ ἀσφαλές ἐπί τοῦ θέματος συμπέρασμα, ἐν ᾧ ἐξ ἄλλου τά λοιπά ἐκ τῆς ἀνακρίσεως προκύψαντα στοιχεῖα οὐ μόνον δέν συνηγοροῦσι περί τῆς γνησιότητος τοῦ ἐγγράφου, ἀλλά τοὐναντίον ἄγουσι εἰς τήν ἀποδοχήν τῆς ἀπόψεως περί ἀνυπαρξίας αὐτοῦ καί τῆς μή συμφωνίας τοῦ περιεχομένου του πρός τά πράγματα.'Εν ὄψει πάντων τῶν ἀνωτέρω δέν ὑπάρχουσι,κατά τήν ἐμήν γνώμην, τό γε νῦν ἔχον, ἐπαρκῆ στοιχεῖα, ἐξ ὧν νά καθίσταται βέβαιον ὅτι συνετάγη, ὄντως, ἐκ μέρους τοῦ Κ.Παναγιωτάκου τό,περί οὗ ὁ λόγος μνημόνιον καί κατά συνέπειαν ὅτι εἶχεν ἡ μετά τοῦ Τούρκου πρέσβεως συνομιλία του τό ἐν τῷ ἐγγράφῳ τούτῳ περιεχόμενον, ὥστε νά δικαιολογῆται ἐκ τούτου ἡ διατύπωσις κατηγορίας τινός καί ἐν γένει περαιτέρω δίωξις εἰς βάρος τούτου.-

'Εν 'Αθήναις τῇ 12ῃ Μαΐου 1975

'Ο 'Ενεργήσας τήν Διοικ.'Εξέτασιν - 'Αρεοπαγίτης

ΣΟΛΩΝ ΠΑΡΚΑΣ

Ανακοινώσεις [illegible]

25.5.75

(5)

ΕΛ. ΚΟΣΜΟΣ

ΔΕΝ ΣΥΝΕΤΑΞΕΝ «ΜΝΗΜΟΝΙΟΝ» Ο ΠΡΕΣΒΕΥΤΗΣ κ. ΠΑΝΑΓΙΩΤΑΚΟΣ

Τό πόρισμα ἀνακρίσεως

Πληροφορούμεθα ὅτι εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ἐξωτερικῶν διεβιβάσθη ὑπὸ τοῦ ὑπουργείου Δικαιοσύνης τὸ πόρισμα τῆς ἀνακρίσεως ἡ ὁποία διεξήχθη ἐπὶ τοῦ θέματος τοῦ μνημονίου τοῦ πρέσβεως κ. Παναγιωτάκου περὶ δῆθεν συνεννοήσεων τὰς ὁποίας αὐτὸς διεξήγαγε μὲ τὸν ἐν Ἀθήναις Τοῦρκον Πρεσβευτὴν διὰ τὴν ἀπομάκρυνσιν τοῦ Προέδρου τῆς Κυπριακῆς Δημοκρατίας Ἀρχιεπισκόπου Μακαρίου. Ἡ ἀνάκρισις διεξήχθη ὑπὸ Ἀρεοπαγίτου βοηθουμένου ὑπὸ εἰδικῶν ἐμπειρογνωμόνων. Διὰ τοῦ πορίσματος διαπιστοῦται ὅτι τὸ μνημόνιον δὲν εἶναι γνήσιον.

ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ

ΔΕΝ ΔΙΕΠΙΣΤΩΘΗ Η ΓΝΗΣΙΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΜΝΗΜΟΝΙΟΥ ΠΑΝΑΓΙΩΤΑΚΟΥ

Διεβιβάσθη στὸ ὑπουργεῖο Ἐξωτερικῶν, ἀπὸ τὸ ὑπουργεῖο Δικαιοσύνης, τὸ πόρισμα τῆς ἀνακρίσεως, ἡ ὁποία διεξήχθη γιὰ τὸ μνημόνιο τοῦ πρέσβεως κ. Παναγιωτάκου περὶ συνεννοήσεων τὶς ὁποῖες διεξήγαγε μὲ τὸν Τοῦρκο πρέσβυ στὴν Ἀθήνα πρὸς ἀπομάκρυνση τοῦ προέδρου τῆς Κυπριακῆς Δημοκρατίας Ἀρχιεπισκόπου Μακαρίου.

Ἡ ἀνάκριση διεξήχθη ὑπὸ Ἀρεοπαγίτη, βοηθούμενου ἀπὸ εἰδικοὺς ἐμπειρογνώμονες. Στὸ πόρισμα ἀναφέρεται ὅτι δὲν διεπιστώθη ἡ γνησιότητα τοῦ μνημονίου.

ΤΟ ΒΗΜΑ

Δὲν βρέθηκε στὰ ἀρχεῖα τὸ «μνημόνιο» Παναγιωτάκου

Ἀπὸ ἁρμοδία πηγὴ ἀνεκοινώθη ὅτι σύμφωνα μὲ τὸ πόρισμα διοικητικῆς ἐξετάσεως, ποὺ ἔγινε ἀπὸ ἀρεοπαγίτες, εἶναι «καθ' ὅλας τὰς ἐνδείξεις μὴ γνήσιον», τὸ κείμενο ποὺ ἐδημοσιεύθη καὶ τὸ ὁποῖο ἐφέρετο ὡς μνημόνιο τοῦ πρεσβευτοῦ κ. Παναγιωτάκου γιὰ συνομιλία του στὶς ἀρχὲς τοῦ 1972 μὲ τὸν Τοῦρκο πρεσβευτὴ στὴν Ἀθήνα σχετικὰ μὲ τὴν σχεδιαζομένη ἀνατροπὴ τοῦ Προέδρου Μακαρίου. Συμπληρωματικῶς ἀνεκοινώθη ὅτι πρωτότυπο τοῦ φερομένου ὡς μνημονίου δὲν ἀνευρέθη στὰ ἀρχεῖα τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν.

ΑΚΡΟΠΟΛΙΣ

Δὲν ἐπιβεβαιώνεται ἡ γνησιότητα τοῦ «μνημονίου Παναγιωτάκου»

Ἀνεκοινώθη, ὅτι δὲν ἐπιβεβαιώνεται ἡ γνησιότης τοῦ «μνημονίου» ποὺ ἐνεφανίζετο, ὅτι εἶχε συντάξει ὁ πρέσβυς κ. Παναγιωτάκος, κατὰ τὴν περίοδο, κατὰ τὴν ὁποίαν ἦταν ὑφυπουργὸς Ἐξωτερικῶν, ἐπὶ δικτατορίας.

Αὐτὸ εἶναι τὸ ἀποτέλεσμα ερεύνης ποὺ διεξήγαγεν ἀρεοπαγίτης καὶ ὑπέβαλε τώρα τὸ πόρισμά του.

Στὸ ἔγγραφο, ποὺ ἐδημοσιεύθη ὡς «μνημόνιο» ἐνεφανίζετο ὁ κ. Παναγιωτάκος νὰ συνεννοῆται μὲ τὸν τότε Τοῦρκο πρέσβυ στὴν Ἀθήνα γιὰ τὶς προσπάθειες ἀπομακρύνσεως τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Μακαρίου ἀπὸ τὸ ἀξίωμα τοῦ Προέδρου.

ΔΕΝ ΗΤΟ ΓΝΗΣΙΟΝ ΤΟ ΔΗΘΕΝ ΜΝΗΜΟΝΙΟΝ ΠΑΝΑΓΙΩΤΑΚΟΥ - ΤΟΥΡΚΜΕΝ

Ἀνεκοινώθη, ὅτι δὲν ἐπιβεβαιοῦται ἡ γνησιότης τοῦ «μνημονίου» τὸ ὁποῖον ἐλέγετο ὅτι εἶχε συντάξει ὁ πρέσβυς κ. Κ. Παναγιωτάκος, τὴν ἐποχὴν κατὰ τὴν ὁποίαν ἦτο ὑφυπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν.

Αὐτὸ εἶναι τὸ ἀποτέλεσμα ἐρεύνης διεξαχθείσης ὑπὸ ἀρεοπαγίτου, ὅστις ὑπέβαλε τώρα τὸ πόρισμα του.

Εἰς τὸ «μνημόνιον» ἐνεφανίζετο ὁ κ. Παναγιωτάκος νὰ συνεννοῆται μὲ τὸν τότε Τοῦρκον πρέσβυν εἰς τὰς Ἀθήνας ἐπὶ ἐνεργειῶν διὰ τὴν ἀπομάκρυνσιν τοῦ Κυπρίου Προέδρου.

ΕΣΤΙΑ

(26.5.75)

ΤΟ ΠΛΑΣΤΟΝ «ΜΝΗΜΟΝΙΟΝ»

Ἀνεκοινώθη καὶ ἐπισήμως, ὅτι «δὲν ἐπιβεβαιοῦται ἡ γνησιότης τοῦ μνημονίου Παναγιωτάκου - Τουρκμέν», τὸ ὁποῖον ἔφερε τὸν τότε ὑφυπουργὸν τῶν Ἐξωτερικῶν νὰ συνεννοῆται μετὰ τοῦ ἀποβιώσαντος ἐν τῷ μεταξύ, Τούρκου διπλωμάτου (τότε πρέσβεως ἐν Ἀθήναις), ἐπὶ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ θέματος τῆς Κύπρου, καὶ δὴ τῆς ἀπομακρύνσεως τοῦ Κυπρίου Προέδρου ἐκ τῆς πολιτικῆς. Διὰ τὴν ὅλην ὑπόθεσιν εἶχε διαταχθῆ πρὸ τινων μηνῶν ἔρευνα, τῆς ὁποίας τὸ πόρισμα ἐξεδόθη πρὸ τριημέρου καὶ συνοψίζεται εἰς τὰ ἀνωτέρω.

Ἐν τούτοις, ἂς μὴ νομίζουν οἱ ἁρμόδιοι τοῦ ὑπουργείου Ἐξωτερικῶν ὅτι τὸ θέμα δύναται νὰ λήξῃ διὰ τῆς ὡς ἄνω ἐλλιπεστάτης ἀνακοινώσεως. Ὑπάρχει πάντοτε θέμα ἠθικῆς εὐθύνης, ὡς πρὸς τὸ ποῖος ἐχάλκευσε τὸ δῆθεν «μνημόνιον», διὰ νὰ σπιλώσῃ τοὺς τρεῖς ἐθνικόφρονας Μητροπολίτας τῆς Κύπρου ὡς... συνεργαζομένους μετὰ τῶν Τούρκων! Ἀναμένομεν, λοιπόν, νὰ ἀκούσωμεν πόθεν ἐξεπορεύθη ἡ κατάπτυστος συκοφαντία, διὰ νὰ πληροφορηθῇ καὶ ἡ κοινὴ γνώμη ποῖοι, ἐν Λευκωσίᾳ καὶ ἐν Ἀθήναις, καταδέχονται νὰ χρησιμοποιήσουν τὸ ψεῦδος καὶ τὴν ἀπάτην προκειμένου νὰ καλύψουν τὰ ἰδικά των ἐγκλήματα!...

(4)

ΕΣΤΙΑ

25.2.1986

ΠΕΡΙ ΤΟΥ «ΜΝΗΜΟΝΙΟΥ»

Κύριε Διευθυντά,

Κατά τήν συνεδρίασιν τῆς Βουλῆς τῆς παρελθούσης Παρασκευῆς, μέ κύριον θέμα τό ἄνοιγμα τοῦ Φακέλλου τῆς Κύπρου, ὁ κ. Πρωθυπουργός ἀνεφέρθη κατά τήν [illegible] 3.3.72 «Μνημόνιον» μιᾶς δῆθεν συνομιλίας μου μέ τόν τότε Τοῦρκον πρέσβυν Τουρκμέν. Φοβοῦμαι, ὅτι ὑπῆρξε θῦμα διαφόρων ἀγνώστων προβοκατόρων τοῦ ΥΠΕΞ (ἐπί τοῦ σημείου αὐτοῦ θά ἦτο ἴσως σκόπιμον νά διατάξει μίαν διοικητικήν ἔρευναν), τῶν ὁποίων τελικός στόχος ἦτο ὄχι τό ἄνοιγμα, ἀλλά τό ὁριστικόν κλείσιμον τοῦ Φακέλλου Προδοσίας τῆς Κύπρου, περί τοῦ ὁποίου πραγματεύεται καί πρόσφατον βιβλίον τοῦ γράφοντος, μέ νέα συντριπτικά στοιχεῖα.

Τό περί οὗ πρόκειται σκοτεινῆς προελεύσεως «Μνημόνιον», κατόπιν ἐμπεριστατωμένης γραφολογικῆς ἐρεύνης, διαταχθείσης τῇ αἰτήσει μου ὑπό τοῦ τότε ὑφυπουργοῦ Δ. Μπιτσίου, ἀπεδείχθη, πέραν πάσης ἀμφιβολίας, καθ' ὁλοκληρίαν χαλκευμένον. Σχετικόν πόρισμα τοῦ ἀρεοπαγίτου κ. Σόλωνος Ράγκα ἀπό 12.7.75, ἀπεφάνθη κατηγορηματικά, ὅτι «...τ ά ἐ κ τ ῆ ς ἀ ν α κ ρ ί σ ε ω ς π ρ ο κ ύ ψ α ν τ α σ τ ο ι χ ε ῖ α, ο ὐ μ ό ν ο ν δ έ ν σ υ ν η γ ο ρ ο ῦ σ ι π ε ρ ί τ ῆ ς γ ν η σ ι ό τ η τ ο ς τ ο ῦ ἐ γ γ ρ ά φ ο υ, ἀ λ λ ά τ ο ὐ ν α ν τ ί ο ν ἄ γ ο υ σ ι ε ἰ ς τ ή ν ἀ π ο δ ο χ ή ν τ ῆ ς ἀ π ό ψ ε ω ς π ε ρ ί ἀ ν υ π α ρ ξ ί α ς α ὐ τ ο ῦ κ α ί τ ῆ ς μ ή σ υ μ φ ω ν ί α ς τ ο ῦ π ε ρ ι ε χ ο μ έ ν ο υ τ ο υ π ρ ό ς τ ά π ρ ά γ μ α τ α». Ἡ διοικητική ἔρευνα τοῦ κ. Ράγκα, ἐγένετο βάσει τῆς ὑπ' ἀριθμ. Ε. Π. 375 ἀπό 6.3.75 πράξεως τοῦ ἐπί τῆς Δικαιοσύνης ὑπουργοῦ. Ἐξ ἄλλου, τό συντριπτικόν πόρισμα τῶν 2 γραφολόγων, διά πρώτην φοράν, μέ καθυστέρησιν μιᾶς σχεδόν 10ετίας, ἐδημοσιεύθη αὐτούσιον εἰς τήν «Γραφολογικήν Ἐπιθεώρησιν» (τεῦχος 34, Μαρτίου 1984, σελ. 7—22).

Εἰς ἐπίμετρον, ὁ κ. Ν. Κρανιδιώτης, εἰς τό πρόσφατον βιβλίον του «Ἀνοχύρωτη Πολιτεία» (τόμος Β', σελ. 182), ἐνῶ ἀποσιωπᾶ — καί εὐλόγως — καθ' ὁλοκληρίαν τά πρακτικά τῆς συντριπτικῆς διά τήν ὑστεροφημίαν τοῦ Μακαρίου ὁμιλίας του τῆς 19.7.74 ἐνώπιον τοῦ Συμβουλίου Ἀσφαλείας τοῦ Ο.Η.Ε., καλύπτει τόν Κύπριον Πρόεδρον, γράφων τά ἑξῆς ἐπιβεβαιωτικά τῆς πλαστότητος καί ἀνάκλησιν παλαιοτέρων ἰσχυρισμῶν του, πού ἀναφέρει τό σημείωμα Δούντα: «...ὁ Μ α κ ά ρ ι ο ς — ὅ π ω ς μ ο ῦ ε ἶ π ε ν ἀ ρ γ ό τ ε ρ α — δ ί σ τ α ζ ε ν ά π α ρ α δ ε χ θ ῆ, ὅ τ ι τ ό ἔ γ γ ρ α φ ο (Μ ν η μ ό ν ι ο) ἦ τ α ν γ ν ή σ ι ο κ α ί π ί σ τ ε υ ε ὅ τ ι ἦ τ α ν μ ᾶ λ λ ο ν (S I C) π λ α σ τ ό»! Καί, εὐλόγως, διερωτῶμαι: διατί ὁ παρευρισκόμενος εἰς τήν Βουλήν ὡς ἀκροατής κ. Ν. Κρανιδιώτης δέν ἔσπευσε νά προφυλάξῃ τόν κ. Πρωθυπουργόν ἀπό τήν παγίδα, τήν ὁποίαν τοῦ εἶχον «στήσει» πρόσωπα πού ἀπέβλεπαν εἰς τήν δολίαν παραπλάνησίν του, λέγων εἰς αὐτόν ποία ὑπῆρξε ἡ τελική γνώμη τοῦ Μακαρίου διά τό «Μνημόνιον»;

Διά πλείονας λεπτομερείας ἐπί τοῦ ὅλου θέματος, παραπέμπω εἰς τό γνωστόν βιβλίον μου «Στήν Πρώτη Γραμμή Ἀμύνης...» (Δ' ἔκδοσις, σελ. 150 ὑποσημ. 23 καί 265 ἐπ.) καθώς καί εἰς σχόλια τῶν ἐφημερίδων «Ἑστία» (τῆς 4—5 Μαρτίου 1975 καί 26.5.75) καί «Καθημερινή» (τῆς 7.3.75 καί 11.3.75). Τά ἀνωτέρω στοιχεῖα διατηρῶ εἰς τήν διάθεσιν τῆς συσταθησομένης Ἐξεταστικῆς τῶν πραγμάτων Ἐπιτροπῆς, ὡς ἐπίσης καί ὁλόκληρον τό προσωπικόν μου ἀρχεῖον τῆς περιόδου θητείας μου ἐν Κύπρῳ ὡς πρέσβεως, πρός διευκόλυνσιν τοῦ δυσχεροῦς ἔργου της.

Μετά τιμῆς,

Κ. Π. ΠΑΝΑΓΙΩΤΑΚΟΣ

(5)

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΤΟΥ ΠΡΕΣΒΕΩΣ ΤΗΣ ΤΟΥΡΚΙΑΣ ΠΕΡΙ ΤΟ «ΜΝΗΜΟΝΙΟΝ ΠΑΝΑΓΙΩΤΑΚΟΥ»

Σχετικά μέ τό «Μνημόνιο Παναγιωτάκου», ὁ πρέσβυς τῆς Τουρκίας στήν Ἀθήνα κ. Κ. Γκιουρούν, ἀπέστειλε εἰς «Τό Βῆμα» τήν ἀκόλουθη ἐπιστολή:

Κύριε Διευθυντά,

Εἰς τό ἀπό 4ης Μαρτίου φύλλον τῆς ἀξιοτίμου ἐφημερίδος σας ἐδημοσιεύθη ἄρθρον σχετικῶς μέ τήν συνάντησιν μεταξύ τοῦ Πρέσβεως τῆς Τουρκίας κ. ΙΛΤΕΡ ΤΟΥΡΚΜΕΝ καί τοῦ Ὑφυπουργοῦ Ἐξωτερικῶν κ. Παναγιωτάκου λαβοῦσαν χώραν τήν 25ην Φεβρουαρίου 1972.

Εἰς τό ἐν λόγω δημοσίευμα, ἀναφέρεται συνοπτικῶς, ὅτι ὁ κ. Παναγιωτάκος εἶχεν ἐξηγήσει εἰς τόν κ. Τουρκμέν τήν ὕπαρξιν σχεδίου ἀποσκοποῦντος εἰς τήν ἐπίτευξιν τῆς ἀπομακρύνσεως τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Μακαρίου ἀπό τοῦ καθήκοντός του μέ τήν παραχώρησιν εἰς αὐτόν τοῦ Πατριαρχικοῦ θρόνου τῆς Ἰσταμπούλ, προσθέτοντας ὅτι διά νά τεθῆ εἰς ἐφαρμογήν τό ἐν λόγω σχέδιον ἐχρειάζετο ἡ συγκατάθεσις τῆς Τουρκίας.

Ἀναφορικῶς μέ τό ἐν λόγω δημοσίευμα, ἡ Πρεσβεία τῆς Τουρκίας εἶναι ἁρμοδία νά ἀναφέρη ἐπισήμως τά ἀκόλουθα:

Ὁ Πρέσβυς κ. Τουρκμέν, κατά τήν 25ην Φεβρουαρίου 1972 εἶχεν πραγματοποιήσει πρός τόν κ. Παναγιωτάκον, Ὑφυπουργόν Ἐξωτερικῶν, τήν πρώτην του ἐθιμοτυπικήν ἐπίσκεψιν. Κατά τήν ἐπίσκεψιν ταύτην ἐγένετο μνεία εἰς τό θέμα εἰσαγωγῆς ὅπλων ἀπό ξένου τινός κράτους εἰς τήν Κύπρον, ἐπίκαιρον θέμα κατά τήν ἐποχήν ἐκείνην.

Ὁ Πρέσβυς κ. Παναγιωτάκος δέν προέβη εἰς καμμίαν δήλωσιν πρός τόν Πρέσβυν τῆς Τουρκίας διά τό ὅτι ἑτοιμάζοντο σχέδια διά τήν ἀπομάκρυνσιν τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Μακαρίου ἀπό τοῦ καθήκοντός του, ὅπως ἐγράφη εἰς τήν εἴδησιν τῆς ἐφημερίδος σας. Ἐξ ἄλλου θά κρίνετε καί ὑμεῖς, ὅτι θά ἦτο ἀδιανόητον νά ἀναφερθῆ πρός τόν Πρέσβυν τῆς Τουρκίας μία τόσον ἀσυμβίβαστος πρός τήν σοβαρότητα σκέψις, ὅπως ἡ φορά τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Μακαρίου εἰς τόν Πατριαρχικόν θρόνον τῆς Ἰσταμπούλ.

Καίτοι, αἱ διευκρινίσεις ἐπί ἑνός πρακτικοῦ συντεταγμένου ὑπό τοῦ ἰδίου, ὡς ἀναφέρεται, εἶναι θέμα τοῦ ἰδίου τοῦ Πρέσβεως κ. Παναγιωτάκου, παρακαλῶ ὅπως ἡ παροῦσα διευκρίνισις δημοσιευθῆ εἰς τήν ἀξιότιμον ἐφημερίδα σας ὅσον ἀφορᾶ τά θέματα τά λεχθέντα πρός τόν Πρέσβυν κ. Τουρκμέν.

6 Μαρτίου 1975

KAMURAN GURUN
Πρέσβυς

Το ΒΗΜΑ
7.3.75

Ν. Κρανιδιώτη: Ανοχύρωτη Πολιτεία, 1985, τόμος Β', σελ. 182-183

'Αθηνῶν ζητεῖ ἀπό τήν Λευκωσίαν, ὅπου ὑπάρχει ἤδη ἀντιπροσωπευτική κυβέρνησις, ὅ,τι ἀκριβῶς εἰς τῶν ὑπογραφόντων τήν παροῦσαν δήλωσιν συνέστησε διά τήν χώραν μας πρό διετίας, καί δή ἐξ ἀφορμῆς τοῦ Κυπριακοῦ, μέ ἀποτέλεσμα νά σταλῇ εἰς τάς φυλακάς».

Η οξύτητα που δημιουργήθηκε γύρω από το Κυπριακό, και η απροκάλυπτη προσπάθεια της Ελληνικής Κυβέρνησης να δώσει Νατοϊκή λύση στο πρόβλημα προκάλεσε τη διαμαρτυρία της Σοβιετικής Κυβέρνησης, η οποία με διάβημά της, στις 6 Μαρτίου, υπογράμμισε το ενδιαφέρον της για την Κύπρο, και προειδοποίησε ότι δεν θα μείνει αδιάφορη σε περίπτωση πραξικοπηματικής απόπειρας ανατροπής του Μακαρίου.

Κείνες τις μέρες κάποιος ξένος διπλωματικός από τη Ρώμη έστειλε στον Αρχιεπίσκοπο φωτοαντίγραφο ενός εγγράφου, ημερομηνίας 25 Φεβρουαρίου 1972, με τον τίτλο «Μνημόνιον συναντήσεως Ύφυπουργοῦ Κ. Παναγιωτάκου και Τούρκου Πρέσβεως κ. Τουρκμέν». Το έγγραφο ήταν δακτυλογραφημένο σε χαρτί με την ένδειξη «Β. Ύπουργεῖον Ἐξωτερικῶν — Ύφυπουργός». Το περιεχόμενό του ήταν διαιρεμένο σε τέσσερα κεφάλαια: α) Μακάριος, β) Όπλα εκ Τσεχοσλοβακίας, γ) Ελληνοκυπριακαί κρατικαί σχέσεις, και δ) Προσεχείς ενέργειαι. Το πρώτο κεφάλαιο αποτελούσε μια οξύτατη επίθεση εναντίον του Αρχιεπισκόπου. Στο δεύτερο κεφάλαιο το «Μνημόνιον» ανέφερε, ότι η Κυβέρνηση γνωρίζει τα ακριβή στοιχεία του αριθμού και του τύπου των Τσεχοσλοβακικών όπλων, και ότι, συνεπώς, είναι σε θέση να προβεί σε έλεγχο «τῶν παραδοθησομένων τεμαχίων». Για τις Ελληνοκυπριακές σχέσεις ανέφερε, ότι ο Έλλην Επιτετραμμένος έχει ρητές οδηγίες να διακόψει κάθε σχέση με το Κυπριακό Υπουργείο Εξωτερικών. Τέλος, στο κεφάλαιο «προσεχείς ενέργειαι», το «Μνημόνιον» ανέφερε ότι η Ελληνική Κυβέρνηση είναι σε συνεχή επαφή με τους τρεις Μητροπολίτες και

182

ότι αυτοί, ύστερα από την αποκάλυψη στοιχείων για τους κινδύνους που συνεπάγεται η πολιτική συνεργασία του Μακαρίου με τους κομμουνιστές, υποσχέθηκαν ενεργή συμμετοχή στις προσπάθειες ανατροπής του.

Ο Μακάριος —όπως μου είπε αργότερα— «δίσταζε να παραδεχθεί ότι το έγγραφο ήταν γνήσιο, και πίστευε ότι ήταν μάλλον πλαστό». Πάντως ο θόρυβος που δημιουργήθηκε γύρω από την υπόθεση αυτή επιδείνωσε ακόμη περισσότερο την τεταμένη ήδη κατάσταση. Και πέραν των πολιτικών, δημιούργησε και οξύτατες προσωπικές αντιθέσεις. Η Κυβέρνηση των Αθηνών —όπως ανέφερε και το «Μνημόνιο»— ηρνείτο να στείλει νέο Πρέσβη στην Κύπρο[10], και είχε δώσει οδηγίες στον Επιτετραμμένο της στη Λευκωσία να διακόψει κάθε επαφή με τον Πρόεδρο Μακάριο και τον Υπουργό Εξωτερικών Σπύρο Κυπριανού (για τον οποίο ο Παλαμάς έτρεφε αδικαιολόγητη κακότητα) και —όσες φορές παρίστατο ανάγκη— να επικοινωνεί μόνο με τον Πρόεδρο της Βουλής Γλαύκο Κληρίδη. Έτσι οι διπλωματικές σχέσεις Αθηνών-Λευκωσίας είχαν ουσιαστικά διακοπεί, και την παλιά «ταυτότητα απόψεων και σύμπτωση γνωμών» επακολούθησε τώρα απροκάλυπτη αντίθεση και εχθρότητα.

Ο Μακάριος ένιωθε τρομερά απογοητευμένος από τις δυσάρεστες αυτές εξελίξεις. Έβλεπε τώρα καθαρά ποια ήταν η πολιτική των Αθηνών, πολιτική που διέφερε ουσιαστικά από τη γραμμή που ακολουθούσε η Κυπριακή Κυβέρνηση, και κινδύνευε να βυθίσει την Κύπρο σε τραγικές περιπέτειες. Αντιλαμβανόταν όμως ότι η Ελλάδα ήταν ο μόνος φυσικός σύμμαχος της Κύπρου, και ότι, χωρίς τη συνεργασία και τη βοήθειά της, δεν θα μπορούσε να ευοδωθεί ο αγώνας του Κυπριακού Ελληνισμού.

!!! ψεύδος

10. Μετά τον Κ. Παναγιωτάκο, νέος Πρέσβης στη Λευκωσία διορίστηκε ο Δημ. Βελισσαρόπουλος, ο οποίος όμως δεν μετέβη στην Κύπρο (γιατί — όπως μου είπε — αρνήθηκε να συμμορφωθεί με τις οδηγίες που του δόθηκαν), και παρέμεινε στην Αθήνα, μέχρις ότου τοποθετήθηκε αλλού. Στη θέση αυτή στάλθηκε αργότερα ο Πρέσβης Ευστάθιος Λαγάκος.

183

'Αθήναις τῇ 4ῃ Μαρτίου 1975

Κύριε 'Υπουργέ,

Μέ βαθυτάτην λύπην καί εὔλογον ἀγανάκτησιν ὑποχρεοῦμαι νά καταγγείλω ὑμῖν εἰς βάρος μου διαπραχθεῖσαν χθές πλαστογραφίαν μετά χρήσεως ἐκ μέρους τῆς 'Ιερᾶς Συνόδου Κύπρου (προφανῶς δι'ἐσωτερικόν ἀντιπερισπασμόν), δι'ἀποδιδομένου μοι ἀνυπάρκτου καί χαλκευθέντος μνημονίου περί δῆθεν συνομιλίας μου, κατά Φεβρουάριον 1972, μετά τοῦ τότε Τούρκου Πρέσβεως κ. TURKMEN ἐπί τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ θέματος Κύπρου.

Παρακαλῶ ὅθεν ὅπως διατάξητε πάραυτα ἐξαντλητικήν ἔρευναν εἰς τά ἀρχεῖα τοῦ 'Υπουργείου διά τήν ἀναζήτησιν παρομοίου κακοήθους ἐγγράφου, πρός ἐν συνεχείᾳ ἔκδοσιν σχετικῆς διαψεύσεως. Δηλῶ δέ ὑμῖν κατηγορηματικῶς ὅτι οὐδέποτε εἶχον οἱανδήποτε συνάντησιν (πλήν κοινωνικῶν) ἤ συνομιλίαν μετά τοῦ κ. TURKMEN περί τοῦ θέματος τούτου ἤ οἱουδήποτε ἄλλου συναφοῦς καί ὅτι οὐδέποτε συνέταξα ἤ ὑπέγραψα οἱονδήποτε σχετικόν μνημόνιον, τοῦ ὑπό τῆς Συνόδου Κύπρου μνημονευομένου τοιούτου ὄντος ἀπ'ἀρχῆς μέχρι τέλους πλαστοῦ καί ὑποβολιμιαίου.

Μετά σεβασμοῦ καί ἐξόχου ὑπολήψεως

Κ. Π. ΠΑΝΑΓΙΩΤΑΚΟΣ
Πρεσβευτής

Α.Ε.Κύριον
Δημήτριον Μπίτσιον
'Υπουργόν'Εξωτερικῶν

Κοινοποίησις
Α.Ε. Κύριον Πρόεδρον τῆς Κυβερνήσεως

(8)

7

Ἐν Ἀθήναις τῇ 5η Μαρτίου 1975

Κύριε Ὑπουργέ,

Ἐν συνεχείᾳ τῆς χθεσινῆς ἐπιστολῆς μου, ἀναφορικῶς μέ τό ἀνακύψαν θέμα τοῦ ἀνυπάρκτου καί χαλκευθέντος μνημονίου περί δῆθεν, ἐπίσης ἀνυπάρκτου, συνομιλίας μου μετά τοῦ τέως ἐν Ἀθήναις Τούρκου Πρέσβεως κ. TURKMEN καί πρός ἀποκατάστασιν τῆς βαραύσως τρωθείσης τιμῆς μου, παρακαλῶ ὑμᾶς, σύν τῇ ἐπιφυλάξει παντός ἄλλου νομίμου δικαιώματός μου καί ἐν τῷ πλαισίῳ τῶν διαταχθεισῶν διοικητικῶν ἀνακρίσεων, ὅπως εὐαρεστούμενοι:

α) Ἐγκρίνητε ὅπως μοί χορηγηθῇ βεβαίωσις περί τῆς ἐν τοῖς φακέλλοις τοῦ Ὑπουργείου ἀνυπαρξίας – φυσικῆς ἄλλωσ τε – τοῦ ὑπαινισσομένου μνημονίου προκειμένου νά ὑποβάλω μήνυσιν κατά τῶν χαλκευσάντων τοῦτο ἀγνώστων δραστῶν.

β) Ἐγκρίνητε ὅπως διά τῆς διπλωματικῆς ὁδοῦ ζητηθῇ παρά τοῦ κ. TURKMEN ἐπιβεβαίωσις ἤ διάψευσις τόσον τῆς φερομένης μετ' αὐτοῦ μακρᾶς συναντήσεώς μου τῆς 25ης Φεβρουαρίου 1972 (ἤτοι ... τήν ἐπαύριον σχεδόν τῆς ἐκ Κύπρου ἐπιστροφῆς μου) ὅσον καί τοῦ περιεχομένου τῆς δῆθεν συνομιλίας μας.

Α.Ε. Κύριον Δ. Μπίτσιον
Ὑπουργόν Ἐξωτερικῶν

./...

Κοινοποίησις
Α.Ε. Κύριον Πρόεδρον Κυβερνήσεως

2 -

√ γ) Ἐγκρίνητε ὅπως ζητηθῇ παρὰ τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Μακαρίου, φέροντος ἄλλωστε τὸ βάρος ἀποδείξεως τῶν ἰσχυρισμῶν του, ἡ προσκόμισις τοῦ εἰς χεῖρας του πρωτοτύπου (καὶ οὐχὶ φωτοτυπίας) τοῦ πλαστοῦ μνημονίου, ἵνα, μερίμνῃ ὑμῶν καὶ ἡμῶν, ὑποβληθῇ εἰς τὴν βάσανον μιᾶς ὑπευθύνου ἐπιστημονικῆς γραφολογικῆς ἐξετάσεως, μόνης ἁρμοδίας ἐν προκειμένῳ, ἡ αὐθεντικότης τούτου.

√ δ) Ἐγκρίνητε ὅπως ζητηθῇ παρὰ τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Μακαρίου νὰ γνωστοποιήσῃ ὑμῖν τὸ ὄνομα τοῦ παραδόσαντος αὐτῷ τὸ ὡς ἄνω φερόμενον μνημόνιον, προκειμένου νὰ ὑποβάλω κατ'αὐτοῦ μήνυσιν ἐνώπιον τοῦ Εἰσαγγελέως. Διευκρινίζω ὅτι τὸ αἴτημα τοῦτο περὶ ἀποκαλύψεως τῆς πηγῆς προελεύσεως, συνιστᾷ ἐπιταγὴν προφυλάξεως τοῦ ἐθνικοῦ γοήτρου ἔναντι παρομοίων μελλοντικῶν σκευωριῶν πληττουσῶν οὐ μόνον εντίμους ὑπαλλήλους, ἀλλὰ κυρίως αὐτὸ τοῦτο τὸ Ὑπουργεῖον Ἐξωτερικῶν καὶ τὸ ἑλληνικὸν διπλωματικὸν σῶμα εἰδικώτερον, εἰς στιγμὰς μάλιστα τόσον κρισίμους διὰ τὸ Ἔθνος.

Μετὰ σεβασμοῦ καὶ ἐξόχου ὑπολήψεως

Κ.Π.Παναγιωτάκος
Πρεσβευτής

Το μνημόνιο Παναγιωτάκου ①

ΕΘΝΟΣ 22.2.86

Στο «κόλπο» και ο Ιερώνυμος

⑨

ΝΤΟΚΟΥΜΕΝΤΟ με την ένδειξη «Φάκελος Κύπρος - Ακρως απόρρητον», κατέθεσε χτες στη Βουλή ο πρωθυπουργός κ. Α. Παπανδρέου, στη διάρκεια της αγόρευσής του κατά των προδοτών.

Είναι μνημόνιο, που κράτησε ο πρέσβης της χούντας Παναγιωτάκος μετά τη συνομιλία του με τον Τούρκο συνάδελφό του κ. Τουρκμέν.

Αναφέρει καθαρά ότι ενημέρωσε τους Τούρκους για την αντι-μακαριακή δράση των χουντικών. Και ο Τούρκος συμφώνησε!

«ΜΝΗΜΟΝΙΟΝ συναντήσεως Υφυπουργού κ. Παναγιωτάκου και Τούρκου Πρέσβεως κ. Τουρκμέν.

Εν τω πλαισίω των τακτικών μετ' αυτού διαβουλεύσεων εδέχθην σήμερον τον εντούθα διαπεπιστευμένον Πρέσβυν της Τουρκίας. Σκοπός της σημερινής συναντήσεως ήτο η ενημέρωσίς του επί των τελευταίων εν Κύπρω εξελίξεων και η υπό Ελληνικής πλευράς θεώρησις αυτών.

Του ανέπτυξα τα εξής θέματα:

Λόγω μακράς επαφής μετά του Μακαρίου καθ' ον χρόνον διετέλεσα Πρέσβυς της Ελλάδος, εβεβαιώθην ότι ουδεμία συνεργασία είναι δυνατή μεταξύ Αθηνών και Λευκωσίας, ενόσω ο Μακάριος θα παρέμενε Πρόεδρος της Κυπριακής Δημοκρατίας. Την άποψη αυτήν ηστάσθη, κατόπιν εισηγήσεών μου, και η Κυβέρνησίς μου.

Ο Μακάριος είναι αστιαθής εις τας ιδέας του και πρόθυμος να θυσιάση, δια την επιτυχίαν των εκάστοτε υπ' αυτού συλλαμβανομένων σχεδίων, τα μακροπρόθεσμα συμφέροντα του Ελληνισμού.

Διακρίνεται από έφεσιν προς το ψεύδεσθαι. Δια σειράς ψευδολογιών, έχει συχνά παραπλανήσει τας εκάστοτε εν Αθήναις Κυβερνήσεις. Τούτο, συνδυαζόμενον μετά της αναμφισβητήτου ικανότητος αυτού περί την κατάστρωσιν και εκτέλεσιν τακτικών κινήσεων επί διεθνούς επιπέδου, τον καθιστά ιδιαιτέρως επικίνδυνον δια τας Ελληνοτουρκικάς σχέσεις.

Αντί να συμμορφούται προς τας υποδείξεις των εν Ελλάδι Κυβερνήσεων, συνεχώς δημιουργεί τετελεσμένα γεγονότα. Επί δε Κυβερνήσεως Γ. Παπανδρέου, είχεν επιτρέψει εις εαυτόν την αποστολήν οδηγιών και διαταγών προς την Ελλάδα.

Την τακτικήν δε αυτήν έναντι των Ελληνικών Κυβερνήσεων είχεν ανέκαθεν ακολουθήσει. Π.χ. όταν, αδιαφορών δια τα εθνικά συμφέροντα του Ελληνισμού, εκήρυξε την ανεξαρτησίαν της νήσου. Ή όταν, παρά τας οδηγίας εξ Ελλάδος και τας ιδικάς μου συμβουλάς, εξεδήλωσε το θέρος του 1971 σφοδράν εχθρότητα προς την τουρκικήν εν Κύπρω μειονότητα. Τούτο δε, ίνα θεραπεύση ιδικάς του περιστασιακάς πολιτικάς ανάγκας.

Πάντα τα ανωτέρω ωδήγησαν την Ελληνικήν Κυβέρνησιν εις το συμπέρασμα ότι βασική προϋπόθεσις δια διαρκή και δικαίαν εν Κύπρω λύσιν, είναι η απομάκρυνσις του Μακαρίου από της πολιτικής σκηνής.

Τούτο κατέστησα γνωστόν εις τον ίδιον κατά τη διάρκειαν προσφάτου συναντήσεώς μας. Υπεσχέθην δε εις τον Μακάριον ότι εαν αυτοβούλως παρητείτο του προεδρικού αξιώματος, η Ελληνική Κυβέρνησις ανελάμβανε την υποχρέωσιν να απομακρύνη εκ Κύπρου και τον στρατηγόν Γρίβαν.

Περί των ανωτέρω, ο Τούρκος Πρέσβυς είπεν ότι άποψις των Τουρκικών κυβερνήσεων ήτο ανέκαθεν ότι ο Μακάριος ήτο εναντίον πάσης λογικής και παραδεκτής υπό των δύο χωρών μας λύσεως του Κυπριακού. Αλλ' ότι η μέχρι τούδε πολιτική των Ελληνικών Κυβερνήσεων δεν επέτρεπε την απομάκρυνσιν του Μακαρίου.

Τώρα, όμως, ότε από κοινού κατεστρώθη μακροπρόθεσμος πολιτική των χωρών μας, υφίσταται υπαλλακτική λύσις και διάφοροι δυνατότητες. Ιδία δε διότι αι λύσεις αυταί χαίρουν και της υποστηρίξεως των συμμάχων μας.

ΟΠΛΑ ΕΚ ΤΣΕΧΟΣΛΟΒΑΚΙΑΣ: Του είπον ότι προσωπικώς θα προτιμούσα να παραδοθούν εις την "Εθνικήν Φρουρά" Εθνοφυλακήν. Διεκόπην όμως από τον Τούρκον Πρέσβυν, όστις μου εδήλωσεν ότι η κυβέρνησίς του επιμένει όπως τα όπλα τεθούν υπό τον έλεγχον της Διεθνούς Ειρηνευτικής Δυνάμεως. Του εγνώρισα ότι δεν είμεθα αδιάλλακτοι επί του σημείου αυτού και ότι θα λάβωμεν σοβαρώς υπ' όψιν την Τουρκικήν επιθυμίαν.

Του απεκάλυψα εν συνεχεία ότι είχομεν ακριβή στοιχεία περί του αριθμού και του τύπου των εισαχθέντων όπλων (τα διπλάσιον των κατά το 1966 αγορασθέντων) και ότι συνεπώς, είμεθα εις θέσιν να προβώμεν εις έλεγχον των παραδοθησομένων τεμαχίων. Προσπάθεια αποκρύψεως μέρους αυτών θα διεπιστούτο αμέσως και θα επετύγχανε.

ΕΛΛΗΝΟΚΥΠΡΙΑΚΑΙ ΚΡΑΤΙΚΑΙ ΣΧΕΣΕΙΣ: Του είπον ότι ο ημέτερος Πρέσβυς δεν πρόκειται να αναλάβη εν Κύπρω καθήκοντα, πριν δοθούν αι υπό της Ελλάδος ζητηθείσαι ικανοποιήσεις. Επίσης ότι ο Έλλην Επιτετραμμένος έχει ρητάς οδηγίας να διακόψη πάσαν σχέσιν μετά του Κυπριακού Υπουργείου Εξωτερικών. Και, τέλος, ότι ο κ. Κυπριανού είναι πρόσωπον τελείως ανεπιθύμητον εις την Ελληνικήν Κυβέρνησιν.

ΠΡΟΣΕΧΕΙΣ ΕΝΕΡΓΕΙΑΙ: Του ανέφερον ότι η Ελληνική Κυβέρνησις είναι εις συνεχή επαφήν μετά των τριών Κυπρίων Μητροπολιτών. Και του απεκάλυψα ότι κατά την διάρκεια της τελευταίας εν Κύπρω παραμονής μου είχον σειράν συναντήσεων μετ' αυτών. Οι Μητροπολίται, μετά την εις αυτούς αποκάλυψιν στοιχείων περί των κινδύνων ους συνεπάγεται η μετά των κομμουνιστών πολιτική συνεργασία του Μακαρίου, υπεσχέθησαν ενεργόν συμμετοχήν εις τας προσπαθείας ανατροπής του Κυπρίου Προέδρου.

Σημαντικόν μέρος της πολιτικής του δυνάμεως αντλεί ο Μακάριος εκ της Κυπριακής Εκκλησίας. Ελπίζομεν, λοιπόν, ότι αι ενέργειαι των τριών Μητροπολιτών θα τον κλονίσουν τόσον, ώστε να καταστή ευχερής η απομάκρυνσίς του. Του είπον επίσης, ότι σημαντικήν βοήθειαν είχεν υποσχεθή και η Εκκλησία της Ελλάδος. Χωρίς να υπεισέλθω εις λεπτομερείας, του ωμίλησα περί του σχεδίου του Αρχιεπισκόπου Αθηνών κ. Ιερωνύμου, περί ειρηνικής απομακρύνσεως του Μακαρίου από της προεδρίας.

Ως ήτο φυσικόν, δεν ήτο εις θέσιν να μου απαντήση κατά πόσον η χώρα του θα ήτο διατεθειμένη να συμβάλη εις την δια δελεασμού παγίδευσιν του Μακαρίου. Νομίζει όμως ότι η απάντησις θα είναι θετική. Υπεσχέθη ότι η ιδική του εισήγησις προς την Κυβέρνησίν του θα είναι ευνοϊκή».

ΕΘΝΟΣ
22.2.86

Επαλήθευση

Ο ΠΑΝΑΓΙΩΤΑΚΟΣ διέψευσε στις 13 Μαρτίου 1975 το φερόμενο αυτό ντοκουμέντο. Αλλά ο Μακάριος με δηλώσεις του, στις 29 Μαΐου 1975, επιμένει.

Το μνημόνιο δόθηκε στον πρέσβη μας κ. Δούντα απ' το Μακάριο και διαβιβάσθηκε στην ελληνική Κυβέρνηση. Το σημείωμα Δούντα κατέθεσε επίσης ο Πρωθυπουργός στη Βουλή:

Δόθηκε 5 Μαρτίου 1975 από τον Μακάριο στον πρέσβη κ. Δούντα για να διαβιβασθεί στην ελληνική Κυβέρνηση (αρ. Πρωτ. ΑΣ 810).

13 Μαρτίου 1975: Δούντας αναφέρει εξής:

Μακάριος μου είπε ότι φωτοκόπια περί ου πρόκειται μνημονίου, ευρέθη εις αρχείον Γεν. Διευθυντού υπουργείου Εξωτερικών όταν προσφάτως κ. Βενιαμίν παρέδωσε υπηρεσία. Ο Βενιαμίν μου επανέλαβε ανωτέρω. Προσέθεσε ότι καθόσον ενθυμείται εν λόγω φωτοτυπία ευρίσκετο από διετίας εις χείρας του. Του είχε δε σταλεί από κάποιον Κύπριο πρέσβυ στο εξωτερικό. Δεν ενθυμείται όμως ποιος ήταν ο Πρέσβυς.

Μετά τη διάψευση ΠΑΝΑΓΙΩΤΑΚΟΥ, 29 Μαΐου 1975, ο Αρχιεπίσκοπος δήλωσε τα εξής:

«Δεν νομίζω ότι έχω ικανότητα να χαλκεύω μνημόνια. Θα ήμην ευτυχής αν περιεχόμενα μνημονίου δεν ήτο πράγματι γνήσιον. Κατ' εμέ όμως, ο οποίος γνωρίζω ωρισμένα παρασκήνια και καταστάσεις, δεν υπάρχει καμιά αμφιβολία περί γνησιότητος μνημονίου».

!!!

Καί όμως: γιά πολλοστή φορά εψεύσθη--- (τήν αλήθεια είπε μετά 3 έτη ... Νικ. Κρανιδιώτης

ΣΗΜΕΙΩΜΑ
Πρέσβεως Κ. Παναγιωτάκου

(10)

Α΄) Γενικαί ἐνδείξεις πλαστότητος

1.- Οὐδέν ἴχνος τοῦ δῆθεν "μνημονίου" ἀνευρέθη εἰς τά Ἀρχεῖα τοῦ Ὑπουργείου παρά τάς διεξαχθείσας ἐξονυχιστικάς ἐρεύνας.

2.- Τήν ὕπαρξιν αὐτοῦ ἀγνοεῖ ὁ τότε Διευθυντής Κυπριακῶν Ὑποθέσεων Πρέσβυς κ. Χωραφᾶς, πρός ὅν λογικῶς θά ἔδει νά εἶχεν ἀνακοινωθῆ. Δέον νά ἐξετασθῇ ὡς μάρτυς, οὐ μόνον διά τό θέμα τῆς πλαστότητος, ἀλλά καί διά τούς λοιπούς ἐξωφρενικούς ἰσχυρισμούς τοῦ "μνημονίου".

3.- Τόσον ἡ τότε δακτυλογράφος τοῦ Γραφείου Δις Ἀναστασία Ὀρφανοῦ, ὅσον καί ὁ ἀρχειοφύλαξ κ. Ἀλ. Σταυρόπουλος, ἀγνοοῦν παντελῶς τήν ὕπαρξιν παρομοίου ἐγγράφου. Τέλος,

4.- Ἐπίσημος κατηγορηματική διάψευσις τοῦ ἐν Ἀθήναις Τούρκου Πρέσβεως, τοῦ φαιδροῦ ἰσχυρισμοῦ περί σχεδίου προσθήσεως τοῦ Μακαρίου (ὑπ'ἀριθ. 1 ἐχθροῦ τῶν Τούρκων), εἰς τόν Πατριαρχικόν Θρόνον Κωνσταντινουπόλεως.....

Β΄) Εἰδικαί τινες ἐνδείξεις πλαστότητος

Καίτοι τό βάρος ἀποδείξεως τῆς γνησιότητος τοῦ "μνημονίου" ἀνήκει μόνον εἰς τόν Μακάριον, οὐχ'ἧττον ἀξίζει νά ἐπισημανθῶσι ἀπό ἡμετέρας πλευρᾶς τά κάτωθι:

1.- Κατά τό διάστημα τῆς Ὑφυπουργίας μου, οὐδέποτε συνέταξα "ΜΝΗΜΟΝΙΟΝ" ἐπί συνομιλιῶν μου μέ διαφόρους Πρέσβεις, ἀλλά μόνον σύντομα ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ, εἰς ἅς περιπτώσεις τά διαμειφθέντα ἦσαν τῆς ἁρμοδιότητος ἑτέρων Διευθύνσεων. Τό χαρακτηριστικόν ΜΝΗΜΟΝΙΟΝ (ποῦ ἔχει ἐντελῶς διάφορον ἔννοιαν εἰς τήν διπλωματικήν ὁρολογίαν, γαλλιστί AIDE-MEMOIRE) οὐδέποτε ἐχρησιμοποίησα, διότι τήν εὐθύνην διεξαγωγῆς πολιτικῆς φύσεως γενικωτέρων συζητήσεων εἶχεν ἀποκλειστικῶς ὁ τότε Ὑπουργός κ. Χρ. Παλαμᾶς.

./...

2.- Τό μνημόνιον ἀρχίζει μέ τήν φράσιν: "'Εν τῷ πλαισίῳ τῶν τακτικῶν μετ'αὐτοῦ διαβουλεύσεων, ἐδέχθην τόν ἐνταῦθα διαπεπιστευμένον Πρέσβυν τῆς Τουρκίας...." 'Αδιάψευστος ἀπόδειξις πλαστότητος, δοθέντος ὅτι ἀναλαβών ὑπηρεσίαν τήν 21ην Φεβρουρίου, ἐδέχθην ἐθιμοτυπικήν ἐπίσκεψιν τοῦ κ. TURKMEN 4 ἡμέρας βραδύτερον, ἤτοι τήν 25ην Φεβρουαρίου, συνεπῶς δέν ὑπῆρχον "περιοδικαί διαβουλεύσεις". Οὐδείς δέ διπλωμάτης θά ἐχρησιμοποίει τήν φράσιν "ἐνταῦθα διαπεπιστευμένος Πρέσβυς τῆς Τουρκίας". 'Αδόκιμος καί ἀσυνήθης πλεονασμός. 'Εξ ἴσου φαντασιώδης τυγχάνει ἡ δῆθεν συζήτησις μέ τόν κ. TURKMEN διά τήν φύλαξιν τῶν τσεχικῶν ὅπλων, δοθέντος ὅτι ἤδη διά τῆς ἀπό 11ης Φεβρουαρίου διακοινώσεώς της ἡ Κυβέρνησις εἶχε ζητήσει τήν ἀνάθεσιν ταύτης εἰς τήν Εἰρηνευτικήν Δύναμιν...

3.- Τό μνημόνιον βρίθει καί ἄλλων ἀδοκίμων, ψευδῶν ἤ ἀσυναρτήτων φράσεων ἤ ἰσχυρισμῶν, μή ἁπαντωμένων εἰς σοβαρόν διπλωματικόν κείμενον. 'Ενδεικτικῶς ἀναφέρω:

α) "ὁ Μακάριος διακρίνεται ἀπό ἔφεσιν πρός τό ψεύδεσθαι"

β) "ἀδιαφορῶν διά τά ἐθνικά συμφέροντα, ἐκήρυξεν τήν ἀνεξαρτησίαν τῆς νήσου". Τελείως ἀκατάληπτον.

γ) "παρά τάς ὁδηγίας ἐξ 'Ελλάδος.... ἐξεδήλωσεν τό θέρος τοῦ 1971 σφοδράν ἐχθρότητα πρός τήν τουρκικήν ἐν Κύπρῳ μειονότητα". Ψευδής ἰσχυρισμός. Κατά τό θέρος τοῦ 1971 ὁ Μακάριος ἁπλῶς ἀπέρριψεν ὡρισμένας προτάσεις τῆς Κυβερνήσεως, ἅς τῷ ἐκόμισεν ὁ Πρέσβυς κ. Χωραφᾶς, μέ ἀποτέλεσμα τήν ἀποτελμάτωσιν τῶν διακοινοτικῶν συνομιλιῶν.

δ) "διά δελεασμοῦ παγίδευσις τοῦ Μακαρίου". Φρᾶσις ἀήθης εἰς διπλωματικόν ἔγγραφον. "ἑλληνοκυπριακαί κρατικαί σχέσεις". 'Ακατάληπτον, ἐκτός ἄν ἐννοεῖ "ἑλλαδοκυπριακάς" ('Ελλάδος/Κύπρου) διακρατικάς σχέσεις.

./...

ε) 'Αποδιδομένη εἰς κ. TURKMEN φρᾶσις περί "ἀπό κοινοῦ καταστρωθείσης μακροπροθέσμου πολιτικῆς τῶν χωρῶν μας". Τέλειον ψεῦδος. Οὐδεμία κοινή μακροπρόθεσμος πολιτική ὑφίστατο ποτέ μεταξύ 'Ελλάδος καί Τουρκίας, εἰμή μόνον εἰς τήν νοσηράν φαντασίαν τοῦ Μακαρίου.

ζ) 'Ισχυρισμός ὅτι "ὑπεσχέθην εἰς τόν Μακάριον ὅτι ἐάν αὐτοβούλως παρητεῖτο τοῦ Προεδρικοῦ ἀξιώματος ἡ 'Ελληνική Κυβέρνησις ἀνελάμβανε τήν ὑποχρέωσιν νά ἀπομακρύνη τῆς Κύπρου τόν στρατηγόν Γρίβαν". 'Εντελῶς φαντασιώδης καί ἀντίθετος πρός τά γεγονότα ἰσχυρισμός.

'Εν συμπεράσματι, ἡ ὅλη διατύπωσις τοῦ "μνημονίου", εἶναι ἔργον ἐρασιτέχνου πλαστογράφου, ἀγνοοῦντος τήν διπλωματικήν φρασεολογίαν καί προσβάλοντος τήν νοημοσύνην παντός εἰδήμονος ἀναγνώστου καί ἰδίως ὅσων γνωρίζουν τό στύλ τοῦ γράφοντος.

4.- "Οσον ἀφορᾷ τόν ἰσχυρισμόν περί "συνεχῶν ἐπαφῶν τῆς 'Ελληνικῆς Κυβερνήσεως μετά τῶν 3 Μητροπολιτῶν", καί "σειρᾶς συναντήσεών μου μετ'αὐτῶν", τυγχάνει οὗτος ἀπολύτως ψευδής, ἀλλά καί χρονικῶς ἀδύνατος, ἐφ'ὅσον ἡ ἑλληνική διακοίνωσις περί τσεχικῶν ὅπλων, σχηματισμοῦ Κυβερνήσεως ἐθνικῆς ἑνότητος κ.λ.π., ἐπεδόθη εἰς τόν Μακάριον ὀλίγας ἡμέρας πρό τῆς ἀνχωρήσεώς μου, ἤτοι τήν 11ην Φεβρουαρίου. 'Εάν ὑπῆρχον ὄντως παρόμοιαι συναντήσεις θά τάς ἐπληροφορεῖτο οὗτος αὐθημερόν καί θά τάς ἐμνημόνευε εἰς τήν πρός Γ. Παπαδόπουλον ἐπιστολήν του ἀπό 14.3.72. 'Η μόνη συνάντησις (ἐπαφή) ἣν ἔσχον μετά τῶν Μητροπολιτῶν Κιτίου καί Πάφου ἦτο ἐκείνη τῆς 17ης Φεβρουαρίου 1972, ὅτε ἦλθον οὗτοι νά μέ προπέμψουν ἐκ τοῦ λιμένος Λεμεσοῦ, κατά τήν ὁριστικήν ἐκ Κύπρου ἀναχώρησίν μου. 'Εξ ἄλλου, ἡ ὑπαινισσομένη ὕπαρξις "σχεδίου 'Ιερωνύμου" εἶναι ὅλως φανταστική. 'Εκτός ἐάν ἐννοεῖ τάς νεφελώδεις καί ἀνεδαφικοῦ ἐν πολλοῖς περιεχομένου ὑποθήκας πρός τόν Μακάριον καί τούς τρεῖς Μητροπολίτας, ἅς ὁ 'Ιερώνυμος ἀπηύθυνεν αὐτοῖς δι'ἐπιστολῶν του ἀπό 1.3.72, ἤτοι ἀρκετάς ἡμέρας μετά τήν ἐπίσκεψιν τοῦ

./...

15

κ. TURKMEN. Προσωπικῶς οὐδέποτε συνηντήθην ἤ συνωμίλησα μέ τόν Ἱερώνυμον, ὅστις ἄλλωστε ἐν συνεχείᾳ ἐτάχθη ἐναντίον τῶν 3 Μητροπολιτῶν, ἐνίσχυσε τήν καθαίρεσιν των ὑπό τῆς Μείζονος Συνόδου καί τούς ἐξώθησε νά περιέλθουν ὑπό τόν ἀποκλειστικόν ἔλεγχον τοῦ στρατηγοῦ Γρίβα. Πάντα ταῦτα δύναται νά διαβεβαιώσῃ ὁ τότε Πρέσβυς ἐν Κύπρῳ κ. Εὐστάθιος Λαγάκος, ὡς καί ὁ τότε Διευθυντής Κυπριακῶν Ὑποθέσεων Πρέσβυς κ. Χωραφᾶς. Τέλος,

5.- Τήν πλαστότητα τοῦ "μνημονίου" καταδεικνύουν καί ἄλλαι μικρολεπτομέρειαι, διαφυγοῦσαι τῆς προσοχῆς τοῦ χαλκεύσαντος αὐτό. Οὕτω λ.χ. μετά τήν ὑπογραφήν μου, ἀναγράφω πάντοτε τό ὄνομά μου: Κ.Π.ΠΑΝΑΓΙΩΤΑΚΟΣ, οὐδέποτε δέ Κ.ΠΑΝΑΓΙΩΤΑΚΟΣ (ὡς ἐν τῷ"μνημονίῳ"). Ἐπίσης οὐδέποτε μετά τό ὄνομά μου ἐτίθετο ἡ μνεία : Ὑφυπουργός (ὡς ἐν τῷ πλαστῷ "μνημονίῳ"), ἀλλά πάντοτε: Ὁ Ὑφυπουργός Ἐξωτερικῶν. Ἐπίσης τό κείμενον βρίθει ὀρθογραφικῶν καί ἄλλων λαθῶν (λ.χ. οὐδέποτε τίθεται ὑπογεγραμμένη ὑπό τά γράμματα η καί ω) τό κεφαλαῖον γράμμα Μ διαφέρει ἐκείνου τῆς γραφομηχανῆς τοῦ γραφείου μου (ἥτις ὑπάρχει πάντοτε εἰς χρῆσιν τῆς Δ/δος Ὀρφανοῦ) κ.λ.π., λεπτομέρειαι δηλονότι αἵτινες θά ἠλέγχοντο γραφολογικῶς ἐάν ὁ Μακάριος ἀντί φωτοαντιγράφου παρέδιδε τό πρωτότυπον τοῦ πλαστοῦ"μνημονίου".

Ἀτυχῶς ὅμως, καίτοι οὗτος φέρει τό βάρος ἀποδείξεως τῆς αὐθεντικότητος τοῦ τελευταίου, ἰσχυρίσθη ὅτι δέν κατεχει τό πρωτότυπον καί ἠρνήθη νά ἀποκαλύψῃ τήν πηγήν προελεύσεως τοῦ "μνημονίου" πρός διευκόλυνσιν τῆς διοικητικῆς ἐρεύνης, ὡς δι'ἐπιστολῆς μου ἐζήτησα ἀπό τόν κ. Ὑπουργόν. Πράγματι, διά τῆς διπλῆς ταύτης ἀρνήσεως, ὁ Ἀρχιεπίσκοπος καθίσταται συνεργός πλαστογραφίας μετά χρήσεως. Καί εἰς τήν ὑποθετικήν ἀκόμη ὑπόθεσιν ὅτι ἐπρόκειτο περί αὐθεντικοῦ κειμένου, πάλιν θά καθίστατο συνεργός ὑπεξαιρέσεως ἀπορρήτου δημοσίου ἐγγράφου κ.λ.π. Εἰς ἀμφοτέρας τάς περιπτώσεις, ὡς Ἕλλην ἐθνικός ἡγέτης καί Ἱεράρχης, εἶχε χρέος νά διευκολύνῃ τήν παράδοσιν τοῦ ἐνόχου ἤ τῶν ἐνόχων εἰς τήν δικαιοσύνην. Διά τῆς διπλῆς ἀρνήσεως αὐτοῦ ἐπιβεβαιοῦται ἁπλῶς ἡ πλαστότητς ἑνός ἐγγράφου δι' οὗ ἐπεδιώχθη (1) περαιτέρω ἐξόντωσις καί δυσφήμησις τῶν 3 Μητροπολι-

./..

5 -

των, ως οργάνων των Τούρκων, (2) σπίλωσις της τιμής του γράφοντος, και (3) δημιουργία περαιτέρω εντάσεως εις τας σχέσεις Τουρκίας - Ελλάδος.-

Εν Αθήναις τη 11η Μαρτίου 1975

Κ.Π.ΠΑΝΑΓΙΩΤΑΚΟΣ
Πρεσβευτής

[illegible] εστάλη αυθημερόν [illegible]
[illegible] Σοφ. Ράγκαν [illegible]

Προσωπικές παρατηρήσεις επί επιστολής
Χρ. Παλαμά από 29.4.71

(Σημείωμα διά προσωπικόν μου φάκελλον)

ΠΡΟΣΟΧΗ! όχι προς ανακοίνωσιν

11

Διευκρινιστικαί παρατηρήσεις (και σχόλια) Κ.ΠΠ., Πρέσβεως έν Λευκωσία, έπί θεμάτων θιγομένων είς τήν άπό 29.4.1971 άπαντητικήν έπιστολήν τῆς Α.Ε. τοῦ κ. Ὑφυπουργοῦ Ἐξωτερικῶν.

1.- " Ἡ δυσπιστία τῆς Κυπριακῆς Κυβερνήσεως ἔναντι τῆς Ἑλλάδος, οὐδέποτε ἐξεπορεύθη ἀπό τήν πολιτείαν τοῦ ἐν Λευκωσίᾳ Πρέσβεως, ἀλλά ἀπό τήν πολιτικήν τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως."

Ὀρθοτάτη τοποθέτησις, ὑπό τόν ὅρον ὅτι τό κλῖμα δυσπιστίας ὑφίσταται " ἔναντι τῆς Ἑλλάδος", μιᾶς καί ἀδιαιρέτου. Τό ὁποῖον θά ἦτο δυνατόν, ἐάν ὑφίστατο, οὐ μόνον θεωρητικῶς ἀλλά καί πρακτικῶς, ἑνιαῖος φορεύς ρυθμίσεως τῆς ἑλληνικῆς πολιτικῆς ἔναντι τοῦ Κυπριακοῦ, γενικῶς, καί τῆς Κυπριακῆς Κυβερνήσεως, εἰδικώτερον. Ἀτυχῶς αἱ Ἑλλαδο-κυπριακαί σχέσεις περιεβλήθησαν ἀρχῆθεν ἰδιότυπον μορφήν, ἥν ἐκληρονόμησε καί ἡ σημερινή Κυβέρνησις. Τούτέστιν ἀνεπτύχθη καί ἡδραιώθη, ὡς μή ὤφειλεν, ἕν δίπτυχον σχέσεων: Λευκωσίας - ἑκάστοτε Ἕλληνος Πρωθυπουργοῦ, ἀφ' ἑνός, καί Λευκωσίας-ἑκάστοτε Ὑπουργοῦ Ἐξωτερικῶν, ἀφ' ἑτέρου. Ἔναντι ἀμφοτέρων, ἡ δυσπιστία τῆς Λευκωσίας ὑπῆρξεν, μέ τινας παραλλαγάς, ἔντονος καί ἐπηρέασε βαθύτατα τούς ἑκάστοτε χειρισμούς ἐπί τοῦ ἐθνικοῦ θέματος. Σημειῶ λ.χ., ὅτι ὁ μακαρίτης Στ. Κωστόπουλος ἐτηρεῖτο εἰς τό σκότος πολλῶν λεπτομερειῶν τῶν ὑπό τοῦ τότε Πρωθυπουργοῦ Γ. Παπανδρέου διεξαγομένων μυστικῶν διαπραγματεύσεων (γνωστῶν ὡς σχέδιον "Ατσεσον), πλέον δέ προσφάτως, ὁ μακαρίτης Πιπινέλης ἀνέπτυξε προσωπικήν μυστικήν δραστηριότητα ἐπί τοῦ Κυπριακοῦ, ἥν ἠγνόουν καί αὐτοί ἀκόμη οἱ στενώτεροι τῶν συνεργατῶν του. Παρ' ὅλην ὅμως τήν βαρεῖαν ταύτην κληρονομίαν τοῦ παρελθόντος, τό κρατοῦν κλῖμα δυσπιστίας ἤρχισε βελτιούμενον μετά τόν θάνατον τοῦ Πιπινέλη καί ἰδίως ἀφ' ἧς

- 2 -

κατά τήν ἐν 'Αθήναις σύσκεψιν παρελθόντος Σεπτεμβρίου ὁ κ. Πρωθυπουργός παρέσχεν εἰς τόν 'Αρχιεπίσκοπον τάς γνωστάς καθησυχαστικάς διαβεβαιώσεις. Δυσπιστία ὅμως ἐτῶν δέν διασκεδάζεται ὡς διά μαγείας, μέ μόνην τήν ἀλλαγήν εἰς τά πρόσωπα. Εἰδικώτερον δέ, ἡ ἔναντι τοῦ 'Υπουργείου 'Εξωτερικῶν παθολογική δυσπιστία τῆς Λευκωσίας, παραμένει εἰσέτι διάχυτος, καίτοι εἰς ἥσσονα βαθμόν καί ἔντασιν. 'Απαιτεῖται συνεπῶς ἐπίμονος καί ὑπομονητική ἐργασία διά τήν πλήρη ἀποκατάστασιν τοῦ κλίματος ἐμπιστοσύνης, ἡ ὁποία κατ'ἀνάγκην, εἰς πρῶτον στάδιον, θά ἀρχίσῃ ἐπί ἐπιπέδου Πρέσβεως - Ε/Κ ἡγεσίας. Καί εἰς τό σημεῖον τοῦτο ἀκριβῶς ἔγκειται ἡ σημασία τῆς προσωπικῆς συμβολῆς τοῦ Πρέσβεως, ταὐτιζομένου εἰς τά ὄμματα τῶν ἐντοπίων περισσότερον μέ τό 'Υπουργεῖον 'Εξωτερικῶν, παρά μέ τόν Πρωθυπουργόν. 'Επιπροσθέτως, ἡ ἀποκατάστασις κλίματος ἐμπιστοσύνης Πρέσβεως - 'Αρχιεπισκόπου ἐξασφαλίζει εἰλικρινῆ καί πρωτόβουλον <u>προσυνεννόησιν</u> τῶν δύο ἐπί παντός ἀναφυομένου θέματος καί ἀποφυγήν τετελεσμένων γεγονότων (εἰς σελίδα 10 τῆς ἐπιστολῆς μου ἀπαριθμῶ σειράν παρομοίων περιπτώσεων ἐπιτευχθείσης προσυνεννοήσεως).

Σημειῶ, τέλος, ὅτι εἰς τήν διπλωματικήν μας ἱστορίαν ὑπῆρξαν ἀρκεταί περιπτώσεις, ἀκόμη καί εἰς χώρας μεθ'ὧν αἱ σχέσεις μας ἦσαν ἄριστοι, καθ'ἅς ἀπεδόθη ἰδιαιτέρα βαρύτης εἰς τήν παρουσίαν Πρέσβεως, ἅτις προσωπικῶς, διά ποικίλους λόγους, ἔχαιρεν ἰδιαζούσης ἐμπιστοσύνης παρά τῇ Κυβερνήσει διαπιστεύσεώς του (ἀναφέρω ἐνδεικτικῶς τά ὀνόματα δύο τέως Πρέσβεων ἐν Παρισίοις καί 'Αγκύρᾳ, τοῦ μακαρίτου Ραφαήλ καί τοῦ κ. Γ. Πεσμαζόγλου).

./..

12

- 3 -

2.- «'Ορθή τυγχάνει ή γραμμή διατηρήσεως καλῶν σχέσεων μέ ὅλους τούς ἐν Λευκωσίᾳ ὑπευθύνους παράγοντας. Προέχει ὅμως ἡ ἀπαρέγκλιτος καί σκληρά ἐφαρμογή ὑπό τοῦ Πρέσβεως τοῦ γράμματος καί τοῦ πνεύματος τῆς κυβερνητικῆς πολιτικῆς, ἔτι δέ ἡ ἐντύπωσις (τοῦ Κέντρου), ὅτι εἰς ἥν περίπτωσιν δέν εἰσηκούσθη ὁ Πρέσβυς, πάντως ἔπραξε πᾶν ὅ,τι ἔπρεπε νά γίνῃ.»

'Επιτραπήτω μοι νά νομίζω, ὅτι τόσον ἡ γραμμή ἁπλῆς "διατηρήσεως καλῶν σχέσεων μεθ'ὅλων τῶν Ε/Κ ὑπευθύνων", ὅσον καί ἡ λεγομένη "σκληρά γραμμή", ἔδωσαν κατά τό παρελθόν ἐξετάσεις καί ἀπέτυχον. Τήν πρώην γραμμήν (διατηρήσεως δηλ. καλῶν σχέσεων μεθ'ὅλων) ἠκολούθησεν ὁ προκάτοχός μου, τήν δέ δευτέραν (σκληράν γραμμήν) ὁ ἴδικός του προκάτοχος. 'Αμφότεροι ἐνεπαίχθησαν κατά κόρον καί αἱ εἰσηγήσεις των ἔπιπτον εἰς τό κενόν, χωρίς ἐπ' ἐλάχιστον νά συντελοῦν εἰς τήν προώθησιν ἐφαρμογῆς τῆς κυβερνητικῆς πολιτικῆς. Οὕτως ἡ ὑπ'αὐτῶν ἀκολουθηθεῖσα γραμμή ἐφηρμόσθη, ἐν τελευταίᾳ ἀναλύσει, οὐ μόνον ἀναλώμασι τοῦ προσωπικοῦ αὐτῶν γοήτρου ἀλλά καί - ὅπερ σοβαρώτερον - ἀναλώμασι τοῦ ἀντιπροσωπευτικοῦ των ρόλου ὡς φορέων τῆς κυβερνητικῆς πολιτικῆς. Ἐκ παρομοίων διαπιστώσεων τοῦ παρελθόντος ὁρμώμενος ὁ γράφων (ὡς ἀλλαχοῦ εἰδικώτερον ἐξετέθη) προέκρινε τήν τοποθέτησιν τῆς πολιτείας του ἐπί βάσεως ἀποκαταστάσεως σχέσεων ἀμοιβαίας καί πλήρους ἐμπιστοσύνης, ὅπερ (χωρίς τήν παραμικράν διάθεσιν περιαυτολογίας) δύναται νά λεχθῇ ὅτι διά πρώτην φοράν ἀπέδωσεν οὐσιαστικούς καρπούς, ὁ δέ Πρέσβυς κατέστη ἀγωγός διοχετεύσεως τῆς πολιτικῆς τῶν 'Αθηνῶν. Βεβαίως, αἱ συνθῆκαι ἐν Κύπρῳ εἶναι ἰδιότυποι, αὐτός δέ εἶναι ὁ λόγος δι'ὅν κατ'ἀνάγκην καί τά πλαίσια τῶν σχέσεων "Ελληνος Πρέσβεως - Ε/Κ ἡγεσίας πρέπει νά εἶναι καί αὐτά ἰδιότυπα καί ἐκτός τῆς πεπατημένης.

./..

– 4 –

Ὡς εἰκός, οὐδείς δύναται νά διαφωνήσῃ πρός τήν ἄποψιν ὅτι ὁ ἐν Κύπρῳ Πρέσβυς (ὅπως καί ἡ σύζυγος τοῦ Καίσαρος), οὐ μόνον πρέπει νά ἐφαρμόζῃ ἀπαρεγκλίτως τήν κυβερνητικήν πολιτικήν, ἀλλά καί νά δίδῃ τήν ἐντύπωσιν ὅτι ὄντως τήν ἐφαρμόζει. Μόνη μου ἐπιφύλαξις θά ἦτο ἀναφορικῶς μέ τήν ἀποτελεσματικότητα τῆς ἐφαρμογῆς σκληρᾶς γραμμῆς (βλ. ἡμέτερον 02224 Ε.Χ./27.12.1970). Περιοριζομένη αὕτη εἰς φραστικά μόνον πλαίσια καί χωρίς δυνατότητα οὐσιαστικοῦ πειθαναγκασμοῦ, οὐδέποτε, πράγματι, κατά τό παρελθόν ἀπέδωσε τίποτε τό ἀξιόλογον, ἀντιθέτως δέ συχνάκις προὐκάλεσε γελοιοποίησιν τοῦ Ἕλληνος ἀντιπροσώπου εἰς τά ὄμματα τῶν ἐντοπίων. Μήπως καί αὐτός ὁ μακαρίτης ὁ Πιπινέλης δέν ἀπέτυχεν εἰς τήν προσπάθειάν του (κατά τήν κρίσιν τοῦ 1967) ὅπως ὑποχρεώσῃ τόν Ἀρχιεπίσκοπον νά δεχθῇ τήν τουρκικήν ἀξίωσιν περί διαλύσεως τῆς Ἐθνοφρουρᾶς; Τίθεται, ἐξ ἄλλου, τό εὔλογον ἐρώτημα: Εἶναι ἄραγε πάντοτε δυνατή μία ἐξ Ἀθηνῶν ἀκριβοδικαία ἐκτίμησις τοῦ κατά πόσον ὁ Πρέσβυς, εἰς ἑκάστην συγκεκριμένην περίπτωσιν ἐφαρμογῆς ὁδηγιῶν τοῦ Κέντρου, ἐξήντλησεν ὄντως κἄθε ἀνθρωπίνως δυνατήν προσπάθειαν καί ὅτι τυχόν ἀποτυχία του ὅπως πείσῃ τούς συνομιλητάς του ὀφείλεται ἀποκλειστικῶς εἰς λόγους ἀνεξαρτήτους τῆς θελήσεώς του; Ἐπιτραπήτω μοι νά διατηρῶ σοβαράς ἐπί τοῦ προκειμένου ἐπιφυλάξεις, ἐπηρεασμένος ἴσως ἀπό πρόσφατον ὀδυνηράν προσωπικήν μου ἐμπειρίαν εἰς θέμα σχετιζόμενον μέ τό προσφυγικόν (ἡμέτερον 0483/10.4.1971). Ἐφ' ᾧ καί ὑποστηρίζω ἐνθέρμως τήν χρησιμότητα περιοδικῶν ἐνταῦθα ἐπισκέψεων ἀνωτάτων διπλωματικῶν χειριζομένων τό Κυπριακόν, πρός μόρφωσιν ἰδίας ἀντιλήψεως ἐπιτοπίως ἐπί τῶν κρατουσῶν συνθηκῶν, ἀντιλήψεως ἥτις δέν συμπίπτει πάντοτε μέ τάς ἐξ ἀποστάσεως ἐκτιμήσεις.

./..

- 5 -

3.- 'Αποστολή τοῦ Πρέσβεως ἐν Κύπρῳ εἶναι πρωτίστως ἡ κατά τό δυνατόν προσαρμογή τῆς πολιτικῆς τῆς Κυπριακῆς Κυβερνήσεως πρός τήν θέσιν τῆς Ἑλλάδος καί οὐχί ἀντιστρόφως καί ὅτι προέχει τοῦτο ἔστω καί ἐπί ζημίᾳ τῆς ἑνότητος τοῦ μετώπου Ἀθηνῶν - Λευκωσίας (ἀναφέρονται ἐνδεικτικῶς ὁ διακοινοτικός διάλογος καί τό προσφυγικόν, ἔνθα αἱ προσπάθειαι μας ἀπέβησαν ἀρνητικαί).

Καί ἐπί τοῦ σημείου τούτου οὐδεμία διαφωνία εἶναι νοητή. Ἡ ὑπαινισσομένη ὅμως "προσαρμογή" δέν εἶναι ἐφικτή ἐκ τῶν ἐνόντων καί δι'αὐτοσχεδιασμῶν εἰς ἑκάστην μεμονωμένως ἀναφυομένην περίπτωσιν. Εἶναι, νομίζω, ἤ μᾶλλον πρέπει νά εἶναι προϊόν μακροῦ προγραμματισμοῦ καί ἐγκαίρου παροχῆς εἰς τόν Πρέσβυν συγκεκριμένων ὁδηγιῶν ἐπί τῆς οὐσίας τῶν βασικῶν προβλημάτων, ἅτινα καθημερινῶς ἀντιμετωπίζει, ὥστε νά δύναται οὗτος νά καλλιεργήσῃ τό ἔδαφος μιᾶς τοιαύτης προσαρμογῆς. Ἀναφέρω ἕν παράδειγμα: ἀντιτιθέμεθα εἰς τήν θεωρίαν τοῦ Ἀρχιεπισκόπου περί διατηρήσεως τοῦ STATUS QUO ἐν περιπτώσει διακοπῆς τοῦ διαλόγου καί ἐπισημαίνομεν αὐτῷ τούς συμπαρομαρτοῦντας κινδύνους. Ἀδυνατοῦμεν ὅμως νά τόν μεταπείσωμεν, διότι οὐδέν ἔχομεν νά τῷ ἀντιπροτείνωμεν περί τοῦ πρακτέου (ἡμέτερον 088 Ε.Χ./15.2.1971).

Αἱ ἐξ ἀντικειμένου δυσκολίαι, ἅς ἐμφανίζει ὁ ἐπιθυμητός τερματισμός τῆς κατά τό μᾶλλον ἤ ἧττον ρυμουλκήσεώς μας ὑπό τοῦ Ἀρχιεπισκόπου, ἐξετέθησαν ἤδη εἰς τήν σελίδα 4 τῆς ἐπιστολῆς μου. Ἐπίσης ἐξέθεσα (εἰς τήν σελίδα 11 ἐπ. βλ. καί ἡμέτερον 0179 Ε.Χ./9.2.1971) τούς λόγους δι'οὕς ὁ διάλογος ἔφερεν ἐκ γενετῆς τό μικρόβιον τοῦ ἀργοῦ θανάτου, λόγους ἀσχέτους μέ τήν ὑπονόμευσιν ἤ μή αὐτοῦ ἐκ μέρους τοῦ Ἀρχιεπισκόπου. Εἶναι βεβαίως ἀληθές, ὅτι ὁ τελευταῖος ἐξεφράσθη κατ'ἐπανάληψιν

./..

-6-

τό παρελθόν, καί δή πολύ πρό τῆς ἐν Λευκωσίᾳ ἀφίξεώς μου, μέ ἀπαι-
οδοξίαν διά τήν ἔκβασιν τοῦ διαλόγου λόγῳ τῆς σημειουμένης Τ/Κ ἀδιαλ-
λξίας. Τήν ἰδίαν ὅμως ἀπαισιοδοξίαν συνεμερίζοντο ἀπό τοῦ 1969 ἤδη καί
οἱ ἁρμόδιοι τοῦ 'Υπουργείου μας (βλ. σελ. 15 ἐπιστολῆς μου), προσφάτως δέ
ἀκόμη, ὁ κ. Πρωθυπουργός, εἰς λόγον του τῆς 19.12.70, ἐτόνισεν ὅτι "δυστυ-
χῶς, ἡ δυσπιστία τῶν Τουρκοκυπρίων καί αἱ προβαλλόμεναι παράλογοι ἀπαι-
τήσεις των, δέν ἐπέτρεψαν μέχρι σήμερον ὥστε νά διαπιστώσωμεν ἱκανοποιη-
τικήν ἐξέλιξιν (τοῦ διαλόγου)". 'Εξ ἴσου, ὅμως, ἀληθές, εἶναι καί τό
γεγονός ὅτι, χάρις πρωτίστως εἰς τό ἐγκαινιασθέν νέον κλῖμα σχέσεων
Πρεσβείας - 'Αρχιεπισκόπου, παρόμοιαι ἐκδηλώσεις ἀπαισιοδοξίας ἔπαυσαν
ὁριστικῶς ἀπό τοῦ παρελθόντος ἤδη 'Ιανουαρίου, κατόπιν σχετικοῦ διαβή-
ματός μου (ἡμέτερον 085/22.1.1971). 'Επετεύχθη ὡσαύτως ἀνάσχεσις δη-
μοσίᾳ ἀπαντήσεων τοῦ 'Αρχιεπισκόπου εἰς ποικίλας ἔκτοτε προκλητικάς
δηλώσεις Ντενκτάς καί 'Αγκύρας ἤ ἐξ ἴσου προκλητικάς ἐνεργείας, ὡς αἱ
σημειωθεῖσαι κατά τήν ἀντικατάστασιν τῆς ΤΟΥΡΔΥΚ, χάριν ἀποφυγῆς ὀξύν-
σεως τῆς καταστάσεως. Τέλος, ἐπολλαπλασιάσθησαν, καί δή εἰς χρόνον
ἀνύποπτον, δηλώσεις τόσον τοῦ 'Αρχιεπισκόπου ὅσον καί τοῦ κ. Κυπριανοῦ
ὑπέρ τῆς ἀνάγκης συνεχίσεως τοῦ διαλόγου (ἡμέτερα 0122/28.1.1971,
075/9.2.1971, 0397/30.3.1971, 0399/30.3.1971 κ.ἄ.). 'Η ἐπίμαχος ὁμιλία
εἰς Αἰγιαλοῦσαν ὑπῆρξε περισσότερον ἀτυχής συγκυρία, παρά ἠθελημένη
ἐνέργεια. Βεβαίως ὁ Ντενκτάς καί ἡ "Αγκυρα τήν ἐξεμεταλλεύθησαν κατά
κόρον καί κατά τό δοκοῦν. Οἱ Τ/Κ ὅμως θεατρινισμοί οὐδένα ξένον
παρεπλάνησαν (βλ. ἡμέτερον 0442 Ε.Χ. /5.4.1971), μόνον δέ ἡμεῖς
ἐξακολουθοῦμεν πιστεύοντες ὅτι ἡ ἐν λόγῳ ὁμιλία ὑπῆρξεν ὁ πραγματικός
λόγος ἐνταφιασμοῦ τοῦ διαλόγου. Βαίνω ὅμως καί πέραν τούτου: διατί
πρέπει νά ρίψωμεν ἐλαφρᾶ τῇ καρδίᾳ τόν λίθον τοῦ ἀναθέματος

-7-

εἰς τόν 'Αρχιεπίσκοπον καί νά τόν μεταβάλωμεν εἰς ἀποδιοπομπαῖον τράγον, καθ'ἥν στιγμήν ἅπαντα τά στρατόπεδα τῆς 'Εθνοφρουρᾶς βρίθουν ἐμφανῶς ἀναγεγραμμένων ἑνωτικῶν συνθημάτων, οἱ 'Εθνοφρουροί εἰς δημοσίας παρελάσεις των κραυγάζουν "ΕΝΩΣΙΣ", εἰς περίοπτον δέ θέσιν αὐτοῦ τούτου τοῦ στρατοπέδου τῆς ΕΛ.ΔΥ.Κ. ἀναγράφονται περικοπαί δηλώσεων ὑπέρ τῆς 'Ενώσεως γενομένων τῇ 9.8.1967 ἐν Λευκωσίᾳ ὑπό τοῦ ἰδίου τοῦ κ. Πρωθυπουργοῦ, τότε 'Υπουργοῦ Προεδρίας.

"Ερχομαι, τέλος, καί εἰς τόν χειρισμόν τοῦ προσφυγικοῦ. Οὗτος ἀπέβη ἄρνητικός ὄχι διότι τό 'Υπουργικόν Συμβούλιον ἠρνήθη νά ἀποδεχθῇ εἰσήγησιν τοῦ κ. Κληρίδη ἐπί μιᾶς λεπτομερειακῆς πτυχῆς τοῦ ὅλου θέματος (συμμετοχῆς Τ/Κ ἐκπροσώπων εἰς μικτήν ἐπιτροπήν παροχῆς οἰκονομικῆς βοηθείας εἰς πρόσφυγας), ἀλλά διότι ἀφ'ἧς τό πρῶτον (12.11.1964) ὁ 'Αρχιεπίσκοπος προσέφερε κάθε δυνατήν διευκόλυνσιν διά τήν ἐπιστροφήν τῶν προσφύγων, ἡ Τ/Κ ἡγεσία ἐπέμεινεν εἰς προβολήν ἀπαραδέκτων ὅρων, οἵτινες ἔτεινον οὐσιαστικῶς εἰς μίαν φευκταίαν διεύρυνσιν τῶν θυλάκων (ἡμέτερον 0307/15.2.1971, συνημμ.3).

4.- «'Εν ὄψει τῆς νέας δυσκόλου φάσεως τοῦ ἐνδοκυπριακοῦ διαλόγου, βασική ἡμῶν ἐπιδίωξις εἶναι ἡ ἐξεύρεσις συμβιβαστικῶν διατυπώσεων ἐπί τῶν καθ'ἕκαστα σημείων, μέσῳ σοβαρᾶς ἐργασίας καί ἐν τῷ πλαισίῳ μιᾶς QUITE DIPLOMACY. 'Ενδιαφέρει δέ ἐν προκειμένῳ οὐχί ἡ ἑδραίωσις τοῦ μετώπου Παναγιωτάκου - Μακαρίου, ἀλλά τοῦ μετώπου 'Αθηνῶν - Παναγιωτάκου.»

Εἰλικρινῶς φοβοῦμαι ὅτι ἡ νέα φάσις τοῦ ἐνδοκυπριακοῦ διαλόγου βαίνει μέ γοργόν ρυθμόν πρός τό τέρμα της καί ὅτι δίδομεν ἁπλῶς μάχας ὀπισθοφυλακῶν. Συνεπῶς σοβαρά ἐργασία πρέπει νά γίνῃ διά τό AFTERMATH, δηλαδή νά προγραμματίσωμεν ἐγκαίρως τούς μετά τήν λῆξιν τοῦ διαλόγου χειρισμούς, καθ'ἅ οὐ μόνον ὁ γράφων (ἡμέτερα 0164/8.2.1971, σελίς 18, 0188 Ε.Χ./15.2.1971), ἀλλά καί ὁ προκάτοχός του (ἡμέτερον 0730/8.9.1970), ἔχουν ἤδη εἰσηγηθῇ.

./.

- 8 -

"Όσον άφορᾷ τήν δυνατότητα διατυπώσεως IN EXTREMIS «συμβιβαστικῶν διατυπώσεων» ἐπί τοῦ Συνταγματικοῦ, δέν διαβλέπω πῶς, ἐλλείψει ἐγκαίρου προετοιμασίας τοῦ ἐδάφους, θά ἠδύναντο νά ἐπιτευχθῶσι καί νά ἐπιτύχωσιν. Ἐκτός φυσικά ἐάν διά τοῦ ὅρου, ἐννοοῦμεν FACE-SAVING DEVISES τοῦ εἴδους ἐκείνου ὅπερ ὑπεδείκνυεν ἀπό τῆς 8.10.1968 εἰς Νέαν Ὑόρκην ὁ Τσαγλαγιαγκίλ πρός τόν κ. Κυπριανοῦ, εἰπών ἐπιγραμματικῶς: " LET US GIVE TO THE STATE OF CYPRUS A UNITARY FORM, BUT LET US AT THE SAME TIME AT LEAST MAINTAIN THE DE FACTO SITUATION" (γρ. διχοτόμησιν).

Ἐν ὄψει ὅθεν τῆς διαμορφωθείσης καταστάσεως, νομίζω ὅτι ἡ πολιτική τῆς QUITE DIPLOMACY μόνον προκειμένου περί μελλοντικῶν χειρισμῶν θά ἠδύνατο νά τύχῃ ἐφαρμογῆς, ἐφ'ὅσον διά τόν διάλογον ἔρχεται πλέον πολύ ἀργά. Ἀλλά καί εἰς τό σημεῖον τοῦτο, διατηρῶ ἱκανάς ἐπιφυλάξεις κατά πόσον παρομοία τακτική, μονομερῶς ἐφαρμοζομένη ὑφ'ἡμῶν καί δή ἔναντι τῶν τουρκικῶν ἐκβιασμῶν καί γνωρίμων στρατιωτικῶν ἀπειλῶν, προώρισται νά δώσῃ ἱκανοποιητικούς καρπούς ἤ ἀντιθέτως, δέν θ'ἀποβῇ ἐξ ἴσου ἀνενεργής πρός τήν ἐκ διαμέτρου ἀντίθετον τακτικήν τῶν παπανδρεϊκῶν θριαμβολογιῶν (ἡ "Ενωσις ἔρχεται!). "Ισως μία μέση ὁδός διπλωματικῆς προσπελάσεως, συνδυαζούσης σθεναρότητα μέ ἀποφυγήν προκλήσεων, θά ἦτο δυνατόν ν'ἀποδώσῃ καλύτερα ἀποτελέσματα. Ἐξ ὅσων τοὐλάχιστον γνωρίζω, προεπαναστατικῶς παρομοίαν πολιτικήν ἐφήρμοσε μέ σχετικήν ἐπιτυχίαν μόνον ὁ Ναύαρχος Τούμπας, κατά τήν σύντομον θητείαν του εἰς τό Ὑπουργεῖον Ἐξωτερικῶν. Ἐκθέτει δέ ταύτην ὡς ἀκολούθως κατά τήν συνεδρίασιν τῆς 21.2.1967 τοῦ Συμβουλίου τοῦ Στέμματος:

./..

«... Εἴχομεν εὕρει μίαν ἐπικίνδυνον κατάστασιν εἰς τό Κυπριακόν. Καθημερινῶς, ὡς θά ἐνθυμῆσθε, ἀνηγγέλλοντο γυμνάσια τῶν Τουρκικῶν μεραρχιῶν ἤ ἐξετοξεύοντο ἀπειλαί περί ἀποβάσεως τῶν Τούρκων εἰς τήν Κύπρον. Ἡ κατάστασις εἶχε φθάσειεἰς ἐπικίνδυνον σημεῖον. Ἡ Κυβέρνησίς μας ἐχάραξε μίαν Ἑλληνικήν καί μόνον ἐξωτερικήν πολιτικήν, τήν ὁποίαν ἐφήρμοσε μέ σωφροσύνην καί ἐπιδεξιότητα. Ἐπετύχομεν μίαν νίκην εἰς τά Ἡνωμένα Ἔθνη καί ἠρχίσαμεν τόν διάλογον μέ τήν Τουρκίαν. Ἀποτέλεσμα ἄμεσον ὑπῆρξεν ἡ ἠρεμία εἰς τήν περιοχήν. Ἔπαυσαν αἱ ἀπειλαί· ἔπαυσαν αἱ ἀγωνίαι καί ἀνησυχίαι. Δέν γίνεται ἀντιληπτόν ἕν ἀγαθόν, τό ὁποῖον ἔχομεν. Μόνον ὅταν τό χάσωμεν, τό ἐκτιμῶμεν. Αὐτό τό ἀγαθόν τό ἐπετύχομεν ἡμεῖς, τήν εἰρήνευσιν.

Καί δέν ἔπαυσαν αἱ Τουρκικαί προκλήσεις, διότι ἐφάνημεν ὑποχωρητικοί. Ἀντιθέτως. Σᾶς ὑπενθυμίζω τό θέμα τῶν ἀπελάσεων τῶν Ἑλλήνων τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ἐπί δέκα χρόνια, ἐπί ολων τῶν προηγουμένων Κυβερνήσεων, ἀπηλαύνοντο οἱ Ἕλληνες χωρίς ἡμεῖς νά ἀντιδρῶμεν διότι, ἔτσι, ἐλέγαμεν δέν ἠθέλαμεν νά μιμηθῶμεν ἀπολιτίστους μεθόδους.

Μέ αὐτήν ὅμως τήν πολιτικήν ἐξωντώνετο ὁ Ἑλληνισμός τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ἡμεῖς δέν ἠθελήσαμεν νά συνεχίσωμεν τήν ἀνόητον καί ἐπιβλαβῆ αὐτήν πολιτικήν. Μόλις μοῦ ἀνήγγειλεν ὁ πρόξενός μας τήν ἀπέλασιν δύο Ἑλλήνων τῆς Κωνσταντινουπόλεως, αὐθωρεί ἐντός ἑνός τετάρτου τῆς ὥρας ἔδωσα ἐντολήν εἰς τόν Νομάρχην Ρόδου νά ἀπελαθοῦν δύο ἀπό τούς πλέον σημαίνοντας Τούρκους τῆς Δωδεκανήσου. Καί ὁ σκοπός ἐπετεύχθη πάραυτα. Ἀμέσως ἡ Τουρκική Κυβέρνησις μᾶς εἰδοποίησεν ὅτι ἀνέστειλε τάς ἀπελάσεις».

Ἐν συμπεράσματι, δέν νομίζω ὅτι συντρέχει ὑπό τάς σημερινάς συνθήκας περίπτωσις ἑδραιώσεως μετώπου Παναγιωτάκου-Μακαρίου ἤ μετώπου Ἀθηνῶν - Παναγιωτάκου, ἀλλά μᾶλλον, συνεχίσεως τῆς καλλιεργείας τοῦ κλίματος ἐμπιστοσύνης Παναγιωτάκου - Μακαρίου, πρός διευκόλυνσιν τῆς παγιώσεως τοῦ μετώπου Ἀθηνῶν-Μακαρίου-Παναγιωτάκου, ἔχοντος ν'ἀντιμετωπίσῃ τό μέτωπον Ἀγκύρας-Ντενκτάς-Κιουτσούκ. -

Κ.Π. ΠΑΝΑΓΙΩΤΑΚΟΣ

Λευκωσία, Μάϊος 1971.

ΒΟΥΛΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ
ΠΕΡΙΟΔΟΣ Δ'- ΣΥΝΟΔΟΣ Α'
ΕΞΕΤΑΣΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ
ΓΙΑ ΤΟ "ΦΑΚΕΛΟ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ"

Π Ρ Α Κ Τ Ι Κ Ο

Στην Αθήνα, σήμερα 21 Μαΐου 1986, ημέρα Τετάρτη και ώρα 6.30 μ.μ. συνεδρίασε στην αίθουσα Γερουσίας της Βουλής η Εξεταστική Επιτροπή "για το φάκελο της Κύπρου", με πρόεδρο τον κ. Χ.Μπασαγιάννη και με θέμα ημερήσιας διάταξης:"Ενημέρωση επί στοιχείων του "φακέλου της Κύπρου".

Στη συνεδρίαση ήταν παρόντες από τα μέλη της Επιτροπής οι βουλευτές:κ.κ. Κ.Ακρίτα-Σύλβα, Γ.Δασκαλάκης,Π.Ζακολίκος, Κ.Ζερβός, Ι.Κουτσογιάννης, Α.Λιαροκάπης, Χ.Μαρκόπουλος, Κ.Μπαντουβάς, Δ. Παγορόπουλος, Ε. Παπαστεφανάκης, Γ.Περράκης, Ι.Βαρβιτσιώτης, Μ. Έβερτ, Α.Ζαΐμης, Σ.Μπλέτσας, Α.Ξαρχάς, Μ.Παπακωνσταντίνου, Α.Παυλίδης, Α.Συνοδινού, Κ.Κάππος, Κ.Γιατράκος και Δ.Λιβανός.

Ο Πρόεδρος της Επιτροπής κ. Χ.Μπασαγιάννης, αφού διαπίστωσε την ύπαρξη απαρτίας, κήρυξε την έναρξη της συνεδρίασης.

Στο σημείο αυτό το λόγο έλαβε ο κ. Ι.Βαρβιτσιώτης, ο οποίος είπε:«Πιστεύω, κύριε Πρόεδρε, ότι έχει σταλεί σ'όλα τα μέλη της Επιτροπής μία επιστολή της Πανελλήνιας Επιτροπής Γονέων και Συγγενών Αδηλώτων Αιχμαλώτων και Αγνοουμένων της Κυπριακής Τραγωδίας. Η Επιτροπή αυτή σε συνεργασία με την Κυπριακή Πρεσβεία,

./.

-2-

πραγματοποιεί κάποια συγκέντρωση την 29η Μαΐου 1986. Ερωτώ εάν θα υπάρξει μία κοινή στάση εκ μέρους της Επιτροπής;.

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Κύριε Βαρβιτσιώτη, εγώ δεν έλαβα γνώση της επιστολής αυτής, ούτε το γραφείο των Κοινοβουλευτικών Επιτροπών.

Ι.ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Σήμερα το πρωΐ τη βρήκα στη θυρίδα μου. Φαντάζομαι, ότι θα έχει σταλεί σ'όλα τα μέλη της Επιτροπής. Σας ερωτώ, τι θα κάνουμε θα πάει κάποια αντιπροσωπεία;

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Θα το μελετήσω, ίσως πάει κάποια αντιπροσωπεία.

Μ.ΕΒΕΡΤ: Κύριε Πρόεδρε, για τη διασφάλιση του κύρους της Επιτροπής, η πρωτοβουλία τέτοιων κινήσεων ανήκει σ'εμάς. Εμείς θα καλέσουμε την επιτροπή αυτή, ή όποιους άλλους κρίνουμε ότι μπορεί να μας βοηθήσουν στο δύσκολο αυτό έργο. Σκεφθείτε, αύριο το πρωΐ να μας καλέσει ο Ιωαννίδης, θα πάμε στις φυλακές Κορυδαλλού;

Δ.ΛΙΒΑΝΟΣ: Νομίζω, ότι υπάρχει κάποια παρεξήγηση. Η επιστολή αυτή δεν απευθύνεται στα μέλη της Επιτροπής. Απλώς ο φάκελος γράφει "βουλευτή", δεν αναφέρει "μέλος της Εξεταστικής Επιτροπής".

Μ.ΕΒΕΡΤ: Ναι, αλλά εμείς είμαστε μέλη μιας Επιτροπής.

-3-

Δ. ΛΙΒΑΝΟΣ: Μπορεί να απευθύνεται και σ'άλλους συναδέλφους. Πού το γνωρίζουμε;

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Μπορεί να έχει σταλεί και στους τριακοσίους, οπότε ο κάθε ένας βουλευτής αναλαμβάνει την ευθύνη των πράξεών του. Έχει δίκιο ο κ. Έβερτ.

Ι.ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Κύριε Πρόεδρε, εγώ δεν λέω ποιος έχει δίκιο ή όχι. Εγώ ερωτώ εάν θα αντιμετωπίσουμε σαν Επιτροπή το θέμα.

Δ.ΛΙΒΑΝΟΣ: Είναι άσχετο με το αντικείμενό μας το θέμα της Επιτροπής αυτής.

Ι.ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Κύριε Πρόεδρε, κατά τη δική μου άποψη, καλύτερα είναι να λάβουμε μια απόφαση εάν θα πάμε ή όχι στη συγκέντρωση αυτή, ή εάν θα πάει ένας, παρά να αφήσουμε την απόφαση αυτή στη διακριτική ευχέρεια του καθενός μας

Ε.ΠΑΠΑΣΤΕΦΑΝΑΚΗΣ: Κύριε Πρόεδρε, εάν η επιστολή αυτή εστάλη μόνο στα μέλη της Επιτροπής, να δεχθούμε αυτά που λέει ο κύριος Έβερτ. Εάν η επιστολή εστάλη και στους τριακοσίους, τότε ο κάθε βουλευτής μπορεί να πάει, όχι όμως σαν Επιτροπή.

Μ. ΕΒΕΡΤ: Κύριε Πρόεδρε, είναι αυτονόητο, ότι όποιος βουλευτής πάει, δεν θα εκπροσωπήσει την Επιτροπή.

./.

-4-

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ:(Πρόεδρος) Βεβαίως. Η Επιτροπή δεν εκπροσωπείται από οποιοδήποτε μέλος της, αλλά μόνο από εκείνο που εξουσιοδοτείται ειδικώς να την εκπροσωπήσει.

Μ.ΕΒΕΡΤ: Υποβαθμίζεται η Επιτροπή.

Α.ΞΑΡΧΑΣ: Θα συμφωνήσω με τον κύριο Έβερτ ότι υποβαθμίζεται η Επιτροπή, αλλά είναι ένα θέμα που δεν μπορούμε να το αγνοήσουμε. Οι άνθρωποι αυτοί δεν είναι τυχαίοι, είναι το διοικητικό συμβούλιο μιας κινήσεως αγνοουμένων και αιχμαλώτων, που προτίθεται να κάνει εμπιστευτικές ενημερώσεις. Δεν μπορούμε λοιπόν να μη λάβουμε κάποια θέση σαν Επιτροπή, διότι μπορεί κάποια στιγμή να μας πουν τι ψάχνετε; αρνείστε να δεχθείτε πληροφορίες από εμάς; Πρέπει λοιπόν να δοθεί τουλάχιστον κάποια απάντηση.

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ:(Πρόεδρος) Βεβαίως και θα δοθεί κάποια απάντηση, όταν λάβει γνώση του θέματος η Επιτροπή. Δεν νομίζω ότι πρέπει να δώσουμε απάντηση, επειδή ο κύριος Βαρβιτσιώτης έλαβε μία επιστολή.

Ι.ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Κύριε Πρόεδρε, έγινε παρανόηση των όσων είπα. Εγώ δεν ζήτησα να λάβει θέση η Επιτροπή, αλλά να συζητήσουμε μεταξύ μας, για τη στάση που θα τηρήσουμε. Όχι να εκπροσωπηθεί ή όχι η Επιτροπή, ——— αλλά επειδή λένε ότι θα κάνουν εμπιστευτικές ενημερώσεις, μπορεί μεταξύ μας να συμφω-

./.

-5-

νήσουμε να πάνε δύο ή τρεις, ώστε να γίνει η εμπιστευτική αυτή ενημέρωση προς τα υπόλοιπα μέλη, χωρίς να φαίνεται εάν μετέχει ή όχι η Επιτροπή στην εκδήλωση αυτή. Εάν επρόκειτο να μετάσχει η Επιτροπή, έπρεπε να έχει σταλεί πρόσκληση προς εσάς, λόγω της ιδιότητάς σας, ως προέδρου αυτής.

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Τότε θα έθετα την επιστολή υπόψη της Επιτροπής.

Ι.ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Κύριε Πρόεδρε, ακούγονται φήμες, ότι η Βουλή θα διακόψει τις εργασίες της την ερχόμενη εβδομάδα. Θέλω να γνωρίζω, εάν θα συνεχιστούν οι συνεδριάσεις της Επιτροπής κατά τη διάρκεια του καλοκαιριού, ή θα διακοπούν.

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Γνωρίζετε όλοι σας, ότι η Βουλή απεφάνθη και συγκρότησε την Εξεταστική Επιτροπή με απόφαση της, την 21η Φεβρουαρίου 1986. Η Επιτροπή συγκροτήθηκε με απόφαση του Προέδρου της Βουλής, την 3η Μαρτίου 1986. Η εξάμηνη προθεσμία αρχίζει από την ημέρα συγκροτήσεώς της, δηλαδή λήγει την 3η Σεπτεμβρίου 1986.

Ο κύριος Βαρβιτσιώτης, λέγει ότι η σύνοδος της Βουλής εντός του μηνός Ιουνίου θα διακόψει τις εργασίες της και θα αρχίσουν τα τμήματα. Ερωτά δε εάν κατά τη διάρκεια του καλοκαιριού η Επιτροπή θα συνεχίσει τις εργασίες της.

Ο Κανονισμός της Βουλής στο άρθρο 27, ρητά αναφέρει ότι οι εργασίες των Εξεταστικών Επιτροπών δεν αναστέλλονται με τη λήξη της Συνόδου, παύουν μόνο με τη λήξη της βουλευτικής περιόδου.

./.

-6-

'Αρα πρέπει να συνεχίσει η Επιτροπή τις εργασίες της κατά το καλοκαίρι.

I.ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Εάν πάμε στην ερμηνεία του Κανονισμού, υπάρχει η αντίθετη διάταξη, περί λειτουργίας των Κοινοβουλευτικών Επιτροπών, η οποία λέει, ότι οι εργασίες των Κοινοβουλευτικών Επιτροπών αναστέλλονται κατά τη διάρκεια του θέρους.

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Υπάρχει η ειδική διάταξη, που αναφέρεται στη λειτουργία των Εξεταστικών Επιτροπών.

Μ.ΕΒΕΡΤ: Θα δημιουργηθεί πολιτικό θέμα, εάν διακόψουμε, πριν αρχίσουμε.

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Πρέπει να συνεχίσουμε, διότι έτσι θα αποδείξουμε, ότι υπάρχουμε, αλλοιώς πόση προθεσμία να πάρουμε;

Γ.ΔΑΣΚΑΛΑΚΗΣ: Κύριε Πρόεδρε, εάν θα λειτουργήσει ή όχι το καλοκαίρι η Επιτροπή είναι ένα θέμα, που απασχολεί όλους μας. Πρέπει λοιπόν να δοθεί κάποια απάντηση, διότι είναι αντικειμενικά αδύνατον να είμαστε κάθε Τετάρτη όλοι εδώ.

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Μπορεί η Επιτροπή να μη γίνεται μόνο κάθε Τετάρτη. Να διακόψουμε όμως τις εργασίες της, εφόσον τρέχει η προθεσμία εις βάρος μας, αυτό δεν είναι δυνατόν.

Γ.ΔΑΣΚΑΛΑΚΗΣ: Συμφωνώ, κύριε Πρόεδρε, η Επιτροπή να μη γίνεται

./.

-7-

Γο και

μόνο κάθε Τετάρτη αλλά και άλλες μέρες, διότι μπορεί να θέλουμε να καλέσουμε και ορισμένους ανθρώπους.

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Αυτό είναι το θέμα, κύριοι συνάδελφοι, ότι πρέπει να καλέσουμε ορισμένους ανθρώπους Γο για το θέμα αυτό θέλω να πω τα εξής:

Το έργο της Επιτροπής δεν είναι αρκετά ικανοποιητικό, διότι είναι η έκτη συνεδρίαση της Επιτροπής και βρισκόμαστε ακόμα στην προδικασία. Έχουμε ορισμένα έγγραφα επί πλέον ζητάμε και άλλα πολλά-πάρα πολλά - χωρίς να έχουμε μελετήσει τα υπάρχοντα.

Την προηγούμενη εβδομάδα- όταν η Επιτροπή με εξέλεξε πρόεδρο- έκανα έκκληση προς όλους σας να μελετήσετε τα στοιχεία, την έκκληση δε αυτή την επαναλαμβάνω τόσο έντονα, που αρχίζουν συνέχεια να έρχονται στοιχεία.

Γ. ΠΕΡ ΑΚΗΣ : Κύριε Πρόεδρε , πριν μπούμε σε θέματα ουσίας, θέλω να πω λίγα λόγια για τη λειτουργία της επιτροπής το καλοκαίρι . Όλοι μας θα συμμετάσχουμε , ανάλογα με τις προτιμήσεις μας, σε κάποιο τμήμα διακοπών, οπότε σε κάποιο μήνα δεν θα είμαστε στη συνεδρίαση της Επιτροπής .

Εξ' αιτίας αυτού - αν είναι δυνατόν να συνεννοηθείτε, κύριε Πρόεδρε με τον κύριο Αλευρά , πάντοτε βέβαια μέσα στα πλαίσια του προεδρείου και της λειτουργίας της Βουλής - να υπάρξει κάποια άνεση για να μη δημιουργηθεί θέμα απαρτίας στις συνεδριάσεις της Επιτροπής . Διαφορετικά θα έχουμε προβλήματα στις εργασίες της Επιτροπής μας .

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Θα δούμε τη μεθόδευση θα ακολουθήσουμε, σε συνεννόηση βέβαια με τον Πρόεδρο της Βουλής, τον κύριο Ι.Αλευρά.

./.

-8-

Έλεγα, λοιπόν ότι έρχονται συνέχεια διάφορα στοιχεία για "το φάκελο της Κύπρου" τα οποία και σας ανακοινώνω:

α) Επιστολή του Επιτελάρχου της Ειρηνευτικής Δύναμης των Η.Ε. στην Κύπρο Βρετανού Ταξιάρχου ε.α. FRANCIS HENN, κατά την περίοδο 1972-1974.

Η επιστολή αυτή είναι γραμμένη στα Αγγλικά. Θα την στείλω για μετάφραση στο Υπουργείο Εξωτερικών και θα σας την διαβάσω, μόλις έλθει μεταφρασμένη.

β) Λεπτομερές υπόμνημα του τ. Πρέσβυ της Ελλάδας και Υφ/γού Εξωτερικών κ. Κ. Παναγιωτάκου.

γ) Επίσης ο κ. Κ.Παναγιωτάκος κατέθεσε απάντηση του Υπουργού Εξωτερικών κ. Στ. Κωστόπουλου, στην έκθεση του βουλευτού της Ε.Κ. Ιωάν. Τσουδερού για την κατάσταση στην Κύπρο (1964)

(Τα σχετικά έγγραφα επισυνάπτονται στο τέλος του πρακτικού).

δ) Η κ Κ. Ακρίτα κατέθεσε ένα βιβλίο με τον τίτλο "Ιστορία της Κύπρου" της Κ. Χατζηδημητρίου.

Τέλος για να προχωρήσουμε στην ανακριτική δουλειά, θα ήθελα να παρακαλέσω όλους τους συναδέλφους να μελετήσουν στοιχειωδώς τα στοιχεία που έχουμε, ώστε να είμαστε όλοι εξ'ίσου μελετημένοι, αλλιώς η 30μελής επιτροπή θα καταλήξει να γίνει μονομελής, τριμελής κ.λ.π..

Επίσης, δεν θέλω να συνδέσω το όνομά μου με κάποια αποτυχία της Επιτροπής, που θα οφείλεται σ'εμάς τους ίδιους, γι'αυτό παρακαλώ όλοι μας να μελετήσουμε τα υπάρχοντα στοιχεία, όσο δε για τα νέα στοιχεία, που θα έρχονται αυτά θα τα μελετήσουμε στη συνέχεια

./.

-9-

Επί πλέον ο κ. Καψής στην απαντητική επιστολή του- που σας διάβασα κατά την προηγούμενη συνεδρίαση- κάνει μία πρόταση, δηλαδή να γίνει μία επιτροπή, ή ομάδα εργασίας από ορισμένα μέλη, τα οποία θα πάνε στο Υπουργείο Εξωτερικών, θα ψάξουν και θα φωτοτυπήσουν ποια άλλα έγγραφα το Υπουργείο δεν μας έχει δώσει ακόμα, ώστε στη συνέχεια να ενημερωθεί η Επιτροπή. Το ίδιο πρέπει να γίνει για το Υπουργείο Εθνικής Άμυνας.

Νομίζω λοιπόν πως μπορούμε να προχωρήσουμε σήμερα στη συγκρότηση αυτών των ομάδων εργασίας.

Προτείνω δε- εάν μου επιτρέπετε-από πλευράς Ν.Δ. στην ομάδα του Υπουργείου Εξωτερικών να μετάσχει ο κ. Α.Ζαΐμης, από πλευράς ΠΑΣΟΚ στην ομάδα Εθνικής Άμυνας να μετάσχει ο κ. Π.Ζακολίκος.

Ι.ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Κύριε Πρόεδρε, επειδή με απασχόλησε το θέμα αυτό κατόπιν της επιστολής, που μας κοινοποίησε ο κ. Καψής, έχω κάνει ορισμένες σκέψεις.

Ο κ. Καψής αναφέρει ότι έχει στείλει τα "πλέον σημαντικά" έγγραφα, "για να μπορέσουν τα μέλη της Επιτροπής να αποκτήσουν μια βασική ενημέρωση και να προσανατολίσουν την έρευνά τους". Αυτό σημαίνει ότι κάποιος αρμόδιος Διευθυντής ή Τμηματάρχης έκρινε ότι αυτά τα έγγραφα που απεστάλησαν είναι τα "πλέον σημαντικά".

Εγώ δέχομαι ότι πράγματι καλόπιστα έκρινε ο αρμόδιος ότι αυτά είναι τα "πλέον σημαντικά" έγγραφα, είναι δυνατόν όμως εμείς να το δεχθούμε;

./.

-10-

Εγώ προτείνω κύριε Πρόεδρε, αντί να κάνουμε ομάδα εργασίας, να παρακαλέσουμε τον κ. Καψή να καταγράψει- όχι βέβαια ο ίδιος αλλά οι υπηρεσίες του- όλα τα έγγραφα, που υπάρχουν στο φάκελο της Κύπρου με μικρή περίληψη. Τότε θα κρίνουμε εμείς, εάν είναι σημαντικά ή όχι τα έγγραφα.

Εάν λοιπόν γίνει αυτό, εμείς με μια απλή ανάγνωση είναι εύκολο να εντοπίσουμε ποια είναι τα σημαντικά. Αντί λοιπόν, να ταλαιπωρηθούν οι κύριοι συνάδελφοι ψάχνοντας σε κυκεώνα στοιχείων, είναι καλύτερα να γίνει η λεπτομερής καταγραφή των στοιχείων, με εντολή του Υφυπουργού κ. Καψή.

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Νομίζω, ότι δεν θα ταλαιπωρηθούν οι συνάδελφοι έχοντας τη βοήθεια του κ. Καψή και του κ. Ζαΐμη.

Δ.ΛΙΒΑΝΟΣ: Κύριε Πρόεδρε, θα σας παρακαλέσω να διαβάσετε τα πρακτικά της Επιτροπής της 16ης Απριλίου ε.έ.

Θα δείτε, ότι πολλοί εκ των συναδέλφων έχουμε επισημάνει την καθυστέρηση- την οποία και εσείς επισημαίνετε- και μάλιστα είπαμε ότι η συνεδρίαση που θα γίνει μετά το Πάσχα, δηλαδή της 14ης Μαΐου ε.έ. συμπίπτει με την αρχή του 2ου τριμήνου.

Είναι ήδη, κατά τη γνώμη μου πολύ αργά να συζητάμε να εξετάσουμε φακέλους από την αρχή δεδομένου ότι οι συνάδελφοι, που εμελέτησαν τους υπάρχοντας φακέλους του Υπουργείου Εξωτερικών και Εθνικής Άμυνας, γνωρίζουν τι πρέπει να ρωτήσουν, ποιούς πρέπει να καλέσουν και τέλος πάντων έχουν μορφώσει γνώμη για το όλο θέμα.

./.

-11-

Εάν στο Υπουργείο Εξωτερικών υπάρχουν και άλλα έγγραφα "σημαντικά", μπορεί όποιος συνάδελφος θέλει, να πάει να τα μελετήσει, για πληρέστερη ενημέρωσή του.

Σήμερα, πρέπει να ξεκινήσει η μεθόδευση της κλήσεως μαρτύρων και να τελειώσει η συζήτηση για αναβολή, προς μελέτη περισσοτέρων στοιχείων.

Θέμα αναστολής των εργασιών δεν πρέπει να τεθεί για το καλοκαίρι. Αντίθετα θα πρέπει να πολλαπλασιάσουμε τις συνεδριάσεις, εφόσον πολλοί από τους συναδέλφους δεν μετέχουν στις Επιτροπές των διακοπών, διότι πως είναι δυνατόν μέσα σε τρεις μήνες, να μελετήσουμε νέα στοιχεία και να καλέσουμε και να εξετάσουμε μάρτυρες.

Νομίζω, ότι θα πρέπει να ζητήσουμε παράταση της προθεσμίας. Κατά τον Κανονισμό δικαιούμεθα να πάρουμε άλλους έξι (6) μήνες.

Πρέπει λοιπόν να προχωρήσουμε με τα δεδομένα που έχουμε, διότι είναι γνωστόν ότι πολλοί συνάδελφοι είναι ήδη έτοιμοι. Δεν μπορούμε να αναβάλουμε την πορεία της Επιτροπής με το αιτιολογικό της ενημέρωσης πολλών συναδέλφων.

Νομίζω, πρέπει να εντείνουμε τις προσπάθειές μας και να αντιμετωπίσουμε σοβαρά το θέμα, εκτός εάν υπάρχουν άλλοι λόγοι για τους οποίους μεθοδεύεται αναστολή, ή αναβολή των εργασιών της Επιτροπής.

<u>Κ.ΚΑΠΠΟΣ:</u> Κύριε Πρόεδρε, όλοι συναισθανόμαστε την ευθύνη που έχουμε αναλάβει σαν μέλη της Επιτροπής αυτής.

./.

-12-

Γι'αυτό και επειδή πλησιάζουμε στο 2ο τρίμηνο της Επιτροπής η ενημέρωσή μας είναι θέμα ευθύνης του καθενός μας και όχι θέμα δική σας παρακλήσεως.

Εγώ ενημερώθηκα από τα έγγραφα που υπάρχουν και ζητώ την κατάθεση ορισμένων εγγράφων, τα οποία και αναφέρω.

1) Μνημόνιο του Γ.Παπανδρέου προς Τζόνσον στις 15-6-1964.
2) Σχέδιο Ζάντως Μόώη, για αποστολή Ελληνικής μεραρχίας στην Κύπρο.
3) Πρακτικά Συνόδου του ΝΑΤΟ στη Λισσαβώνα το 1971, όπως και πρακτικά της συναντήσεως Παλαμά- Ολτσάν το 1971.
4) Πρακτικά του συλλογικού οργάνου που αποφάσισε την αποστολή της μεραρχίας στην Κύπρο.
5) Πρακτικά του συλλογικού οργάνου που αποφάσισε την απόσυρση της μεραρχίας από την Κύπρο.

Προτείνω να καλέσουμε μάρτυρες με την εξής σειρά.

Α. Στρατιωτικοί

1) Γεωργίτσης Μιχαήλ. Να επιβεβαιώσει τη κατάθεσή του και τους άμεσους συνεργάτες του.
   Για ποιο λόγο δεν αντέδρασε την πρώτη ημέρα της τουρκικής εισβολής. Τι του είχαν πεί;
2) Κομπόκης Κων/νος (για τους ίδιους λόγους)
3) Σκλαβενίτης Αθανάσιος (Ταγματάρχης του Γραφείου Κύπρου του ΓΕΕΘΑ).
   Από ποιούς είχε πάρει διαταγές για να αποτρέψει κάθε Ελληνοκυπριακή αντίδραση στην Τουρκική εισβολή;

./.

-13-

4) Μπονάνος Γρηγόριος.

Από ποιούς πήρε την εντολή να διατάξει την εκτέλεση του πραξικοπήματος;

Για ποιό λόγο απέτρεψε κάθε αντίσταση των Ελληνοκυπριακών Δυνάμεων στις τουρκικές δυνάμεις εισβολής το πρωΐ της 20 Ιούλη 1974;

5) Αραπάκης Κ ω/νος

Με ποιού την εντολή υποκατέστησε τον Υπουργό Εξωτερικών της Χούντας Κυπραίο;

6) Ιωαννίδης Δημήτριος

Γιατί είπε στον Σίσκο "Μας κοροϊδέψατε,θα διατάξουμε επιστράτευση και θα κηρύξουμε πόλεμο".

Τι ακριβώς είχε συμφωνηθεί με τους Αμερικανούς;

7) Παπαδόπουλος Γεώργιος

Γιατί αποσύρθηκε η μεραρχία από την Κύπρο;

8) Χανιώτης Κ ω/νος

Σε ποια στοιχεία στηρίχθηκε και έδινε καθησυχαστικές εντολές;

Β. Ελληνοκύπριοι

Κληρίδης Γλαύκος

Γιατί είπε ότι «είχαμε συμφωνήσει για τη γραμμή Γκιουνές και ότι οι Τούρκοι προχώρησαν περισσότερο μέχρι την Αμμόχωστο»;

./.

-14-

Γ. Πολιτικά Πρόσωπα

1) Κυπραίος Κων/νος (Υπουργός Εξωτερικών της Χούντας)

Τι διαβεβαιώσεις είχε πάρει από τον Σίσκο και την Αμερικανική Πρεσβεία για την ανατροπή του Μακαρίου και πώς αντέδρασε στα γεγονότα της 20ής Ιούλη 1974;

2) Λαγάκος Ευστάθιος (Πρεσβευτής της Χούντας στην Κύπρο)

Τι συζητήθηκε και συμφωνήθηκε με τον Αμερικανό Πρέσβυ στη Λευκωσία κατά τη συνάντησή τους τις παραμονές του πραξικοπήματος;

3) Μαύρος Γεώργιος

Ο κύριος Μαύρος ήταν διαπραγματευτής, γνωρίζει καλώς όλα τα θέματα και θα μας πει ποιά μέτρα θα έπρεπε να ληφθούν για να προληφθεί ο Αττίλας 2.

4) Καραμανλής Κων/νος

Ο κύριος Καραμανλής ήταν Πρωθυπουργός κατά τιςκρίσιμες εκείνες ώρες.

Η μαρτυρία του θα είναι καθοριστική για εμάς, εφόσον θα πεισθούμε ότι ο Αττίλας 2 ήταν αναπόφευκτο γεγονός.

Επί πλέον για να μας πει,πού στηρίχθηκε και αποφάσισε να μην ανοίξει ο φάκελος της Κύπρου, διότι θα διαταράσσονταν οι διεθνείς σχέσεις της Χώρας.

5) Μητσοτάκης Κων/νος

Γιατί το 1966 η Κυβέρνηση Στεφανοπούλου επέμενε στη Ένωση,αγνοώντας το τι θα κάνουν οι Τούρκοι;

Είναι γνωστόν ότι σε σύσκεψη που μετείχε στο Υπουργείο Εξωτερικών είπε στον Πρέσβυ κ. Τρανό, ότι η μόνη λύση που διαπραγματευόμαστε με την Τουρκία είναι η ένωση.

./.

-15-

Θέλουμε να μας δώσει εξηγήσεις πώς επέμενε η Ελληνική πλευρά στη λύση αυτή, όταν ήταν γνωστές οι αντιδράσεις των Τούρκοκυπρίων και των Τούρκων.

6) Αβέρωφ -Τοσίτσας Ευάγγελος

Ήταν Υπουργός Εθνικής Άμυνας κατά τον Αττίλα 2. Θέλουμε να μας δώσει εξηγήσεις, πώς δεν αποφύγαμε τον Αττίλα 2.

Το ζήτημα αυτό, ενδεχομένως πολλοί συνάδελφοι να πιστεύουν, ότι δεν πρέπει να το εξετάσουμε, όμως η οποιαδήποτε συγκάλυψή του μόνο τους εχθρούς της δημοκρατίας και του Κοινοβουλευτισμού θα ωφελήσει.

Το πόρισμα της Επιτροπής μας πρέπει να είναι πειστικό, δηλαδή, ότι δεν μπορούσε να γίνει τίποτα άλλο.

Αυτό θα μπορέσουμε να το διατυπώσουμε, όταν έλθουν εδώ και εξετασθούν οι άνθρωποι αυτοί, που χειρίστηκαν υπεύθυνα τα ζητήματα από 24/7-18/8/1974.

Οι δικές μας προτάσεις είναι αυτές. Παρακαλώ λοιπόν να προχωρήσουμε στην ανακριτική διαδικασία, διότι δεν είναι δυνατόν να περάσει το εξάμηνο και εμείς ακόμα να ζητάμε έγγραφα.

Νομίζω, ότι η καθυστέρηση αυτή δεν θα βλάψει μόνο το κύρος της Επιτροπής, αλλά και του κοινοβουλευτισμού.

Εφόσον πήραμε απόφαση να εξετάσουμε το φάκελο της Κύπρου, πρέπει με σταθερά και αποφαστικά βήματα να προχωρήσουμε και μέσα στο εξάμηνο να δώσουμε το πόρισμά μας.

Αρκετά έχει καθυστερήσει η υπόθεση "του φακέλου της Κύπρου".

./.

-16-

Τώρα, εάν υπάρξουν ποινικές και αστικές ευθύνες διαφόρων ατόμων, αυτό είναι θέμα των δικαστηρίων.

Α. ΖΑΪΜΗΣ

Θέλω να πω για το διαδικαστικό θέμα τα εξής: Στο Υπουργείο Εξωτερικών ετοιμάζεται και άλλος φάκελος με σημαντικά έγγραφα, εκτός των άλλων που έχουν σταλεί.

Βεβαίως, υπάρχουν και πολλά άλλα έγγραφα στο Υπουργείο, όπως αναφέρει η επιστολή του κ. Καψή.

Δεν γνωρίζω τι θα αποφασίσετε εσείς σαν Επιτροπή γι'αυτά, σας το αναφέρω όμως, ώστε να μην αποφασίσουμε κάτι, πριν δούμε αυτά τα σημαντικά έγγραφα.

Α.ΔΙΑΡΟΚΑΠΗΣ

Κύριε Πρόεδρε, ως προς το θέμα των διακοπών, να προσπαθήσουμε αν μπορούμε να τεμαχίσουμε την Επιτροπή σε δύο τμήματα όχι σε τρία, κατ'αναλογία των κοινοβουλευτικών επιτροπών.

Ως προς την ουσία, πέρασε αρκετός καιρός, χωρίς ακόμα να φτιάξουμε το εξώφυλλο "του φακέλου της Κύπρου".

Νομίζω ότι με τη συναίσθηση της μεγάλης ευθύνης μας, πρέπει να προχωρήσουμε στην κύρια διαδικασία. Εάν υπάρχουν ορισμένοι συνάδελφοι που δεν μελέτησαν τους φακέλους- διότι έχουμε και καινούργια μέλη- πρέπει μέσα σε μία εβδομάδα να τους μελετήσουν, όσο μπορούν βέβαια.

Από τους φακέλους που διάβασα, τόσο του Υπουργείου Εξωτερικών όσο και του Υπουργείου Εθνικής Άμυνας, κατά τη γνώμη μου και χωρίς να μία

./.

-17-

αμφιβολία, υπάρχουν πλήρεις ενδείξεις ενοχής:

1) Ότι το πραξικόπημα κατά Μακαρίου έγινε με εντολή άνωθεν, χωρίς έγγραφη εντολή, από το Αρχηγείο Ενόπλων Δυνάμεων και από την Κυβέρνηση της χούντας.

Μάλιστα οι μάρτυρες και συνυπεύθυνοι στις καταθέσεις τους είναι επιγραμματικοί και στα συνθήματα που τους έδωσαν:

"Αλέξανδρος εισήλθεν εις νοσοκομείον " = έναρξις ενέργειας.

"Αλέξανδρος πάει καλά" = ενέργεια πάει καλά.

"Αλέξανδρος ασθενεί βαρέως" =ενέργεια δεν πάει καλά.

2) Ότι, κατά την εισβολή των Τούρκων, υπήρχε πλήρης ανετοιμότητα και διαπράχθηκαν τα αδικήματα του Στρατιωτικού Ποινικού Νόμου και του Ποινικού Νόμου, δια πράξεων αλλά και δια παραλείψεων.

Ενώ στη συνείδηση του λαού έχει γραφεί ανεξίτηλα ότι διέπραξαν το αδίκημα της εσχάτης προδοσίας, από άποψη όμως νομικής πρόβλεψης, επειδή οι πράξεις αυτές κυρίως στρέφονται κατά επικράτειας ξένου, ανεξαρτήτου, ενιαίου και αδιαιρέτου κράτους, τα διαπραχθέντα αδικήματα, όποια και αν είναι, εμπίπτουν στις διατάξεις του Στρατιωτικού Νόμου, του Ελληνικού Ποινικού Νόμου και του Ποινικού Νόμου της Κυπριακής Δημοκρατίας και παίρνουν τον προσήκοντα νομικό χαρακτηρισμό.

3) Ότι αφετηρία της τραγωδίας αυτής αποτέλεσε το δέλεαρ της ανέφικτης ένωσης και ο δόλος των ανθρώπων της χούντας, να επιβάλουν τις ολοκληρωτικές πολιτικές τάσεις τους. Στις ενέργειές τους αυτές ήταν αντίθετος ο Μακάριος, που είχε μυαλό, ο οποίος έβλεπε ότι την ένωση δεν την ήθελαν οι Μεγάλοι, και ότι αυτό θα οδηγούσε σε διχοτόμηση ή

./.

διαίρεση της Κύπρου.

Έπρεπε λοιπόν να φύγει από τη μέση ο Μακάριος.

4) Ότι επίστευσαν και εταύτισαν το Ελληνικό Εθνικό συμφέρον με τις απόψεις των ξένων δυνάμεων για το Κυπριακό και ακολούθησαν μία μονόπλευρη πολιτική, που υπαγορεύονταν απ'αυτές.

Ι.ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Μπήκαμε στην ουσία.

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Κύριε Λιαροκάπη, έχετε μελετήσει τους φακέλους και έχετε καταλήξει σε συμπεράσματα. Όμως προχωρείτε πάρα πολύ στην ουσία της υπόθεσης.

Α.ΔΙΑΡΟΚΑΠΗΣ: Ακριβώς. Πρέπει να αιτιολογήσω την άποψή μου.

5) Παραγνώρισαν τον Τούρκικο σωβινισμό, ο οποίος φούντωνε, για τη συρρίκνωση του Ελληνισμού γενικώς.

Από τη μελέτη των φακέλων, γνωρίζουμε ότι, ένα χρόνο πριν, το Αρχηγείο Ενόπλων Δυνάμεων είχε σχέδιο της απόβασης των Τούρκων στην Κυρήνεια.

Το σχέδιο αυτό το είχε από τον Άγγλο Στόϊκερ, που υπηρετούσε ως στρατιωτικός ακόλουθος, στην Άγκυρα. Όμως τίποτε δεν έκαναν για να αποτρέψουν την επερχόμενη καταστροφή.

Για να μην πελαγοδρομήσουν οι συνάδελφοι, που δεν διάβασαν τους φακέλους, αναφέρω ότι στους φακέλους 9 και 10 του Υπουργείου Εθνικής Άμυνας, υπάρχουν πολλές ενδείξεις ενοχής, από την ιεραρχία

./.

-19-

μέχρι τη βάση. Επίσης ιζο φάκελο 8. Η κατάθεση του Γεωργίτση αποκαλύπτει πολλά, χωρίς να αίρονται και οι δικές του ευθύνες.

Εγώ πιστεύω, ότι οι ερωτήσεις θα υποβληθούν από τον Πρόεδρο και όχι ομαδικώς από την Επιτροπή. Πρέπει λοιπόν να συντάξουμε ένα ερωτηματολόγιο και να προχωρήσουμε στην εξέταση των μαρτύρων.

Συμφωνώ για πολλά προτεινόμενα από τον κ. Κάππο πρόσωπα. Να αρχίσουμε από το Γεωργίτση, το Ντενίση και από τους άλλους, που ήταν τότε επιτελείς και ανώτεροι αξιωματικοί στα Αρχηγεία Ενόπλων Δυνάμεων Ελλάδας και Κύπρου και από τον πρέσβυ Λαγάκο.

Να ζητήσουμε πληροφορίες, αν χρειασθεί στο τέλος, από τον πρώην Πρόεδρο της Δημοκρατίας κ. Κ. Καραμανλή, διότι στη στιχομυθία του με το στρατηγό Γκιζίκη, κατάλαβε και αυτός ότι δεν ξεκίνησαν μόνοι τους ορισμένοι αξιωματικοί, αλλά κατόπιν εντολής της χούντας και του Αρχηγείου Ενόπλων Δυνάμεων.

Μπορώ, ακόμα να πω, ότι πολλοί αξιωματικοί της χούντας, όπως φαίνεται από την ανάγνωση των φακέλων, ήταν αντίθετοι με την απόπειρα εναντίον του Μακαρίου.

Μετά να εξεταστούν αμέτοχοι άνθρωποι που έχουν ιδία αντίληψη, αν βρεθούν και στο τέλος με προσεκτικό ερωτηματολόγιο να εξεταστούν οι επιτελείς της χούντας και πολλοί μη χουντικοί πολιτικοί. Ηγέτες και πολιτικές προσωπικότητες.

Ε.ΠΑΠΑΣΤΕΦΑΝΑΚΗΣ: Κύριε Πρόεδρε, εάν μπήκαμε στην ουσία, να το ξέρουμε.

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Κύριε Λιαροκάπη, εάν έχετε να κάνετε και εσείς συγκεκριμένες προτάσεις, όπως ο κ. Κάππος, παρακαλώ να τις κάνετε, μη μπαίνετε όμως στην ουσία της υπόθεσης.

Α.ΛΙΑΡΟΚΑΠΗΣ: Κύριε Πρόεδρε, δεν καταλαβαίνω την ενόχληση. Διάβασα τους φακέλους, έχω συναίσθηση της ευθύνης και την εντύπωση ότι δεν

./.

προχωρά η διαδικασία.

Προτείνω να εξεταστούν ορισμένοι μάρτυρες από όσους ανέφερε ο κ.Κάππος. Ο κ. Κ. Καραμανλής, ο κ. Γκιζίκης το τέλος και αμέτοχοι άνθρωποι, που είχαν σαφή εικόνα των πραγμάτων, διότι οι χουντικοί μπορεί να υπαναχωρήσουν στις καταθέσεις τους. Πρέπει επίσης να εξεταστεί ο Χρ. Χατζηπαναγιώτου, ο οποίος έχει μηνύσει 108 αξιωματικούς και υπαξιωματικούς του Στρατού και 19 αξιωματικούς και υπαξιωματικούς του Ναυτικού για πολλά αδικήματα.

Τέλος, κύριε Πρόεδρε, όσον αφορά τη μελέτη περισσοτέρων εγγράφων από τα Υπουργεία Εξωτερικών και Εθνικής 'Αμυνας, αυτή θα πρέπει να εξαρτηθεί από την πορεία της υπόθεσης και εάν φυσικά χρειαστεί.

Δ.ΛΙΒΑΝΟΣ: 'Οταν ζήτησα το λόγο, σας είπα, εκπροσωπώντας τους ανεξαρτήτους, ότι είμαστε έτοιμοι να κάνουμε προτάσεις.

Πρόλαβε ο κ. Κάππος. Συμφωνούμε με τις προτάσεις του , πλην των τριών πρώτων σημείων.

Προσθέτω επίσης το στρατηγό Γκιζίκη, τον αρχηγό της Αεροπορίας Παπανικολάου, τον αρχηγό των Ναυτικών Δυνάμεων Κύπρου Παπαθανασίου και ζητώ επί πλέον από το Προεδρείο να εξασφαλίσει την ελεύθερη είσοδο στη χώρα του Ν. Σαμψών.

'Οσον αφορά τους κ.κ. Καραμανλή, Μαύρο και Αβέρωφ, θα πρέπει να επιφυλαχθούμε, διότι δεν είχαν καμία σχέση με το πραξικόπημα. Εάν όμως από τις καταθέσεις των μαρτύρων αποδειχθεί ότι έχουν κάποιο σοβαρό στοιχείο να καταθέσουν, βεβαίως και θα τους καλέσουμε.

Σε πρώτη φάση, λοιπόν, πρέπει ν'αρκεσθούμε σ'όλα, πλην των τριών

./.

Γο πρώτων και των τριών

-21-

Γο τελευταίων σημείων, συμπληρουμένου του καταλόγου από Γκιζίκη, Σαμψών, Παπανικολάου και Παπαθανασίου.

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Ποια είναι τα τρία πρώτα σημεία, κύριε Λιβανέ;

Δ.ΛΙΒΑΝΟΣ: Το μνημόνιο Παπανδρέου, η Σύνοδος της Λισσαβώνας και ποιος αποφάσισε την αποστολή της μεραρχίας στην Κύπρο.

Εδώ μας ενδιαφέρει, ποιος αποφάσισε να αποσυρθεί η μεραρχία από την Κύπρο.

Εάν επεκταθούμε τόσο πίσω, γιατί να μην πάμε στην εποχή του Πλαστήρα- όπως πρότεινε ο κ. Αβέρωφ-διότι ουσιαστικά από τότε ξεκινά η υπόθεση της Κύπρου.

Σε πρώτη φάση δεν μπορούμε να επεκταθούμε τόσο πολύ, ούτε να πάμε στον Αττίλα 2.

Μ.ΕΒΕΡΤ: Κύριε Πρόεδρε, απ'όσα εσείς και ορισμένοι συνάδελφοι είπαν στην αρχή της συνεδρίασης, άρχισε να δημιουργείται η εντύπωση, ότι φέρουμε ευθύνη ως Επιτροπή, για κάποια καθυστέρηση, που πράγματι παρατηρείται στην πρόοδο των εργασιών της.

Νομίζω, ότι η άποψη αυτή είναι εσφαλμένη, αλλά και άδικη για την Επιτροπή.

Εάν υπάρχει κάποια καθυστέρηση, η καθυστέρηση αυτή οφείλεται στην αδράνεια και αδυναμία των δύο συναρμοδίων Υπουργείων Εξωτερικών και Εθνικής Άμυνας, όσον αφορά την αποστολή εγκαίρως όλων των στοιχείων, που έχουν σχέση με τον φάκελο της Κύπρου.

./.

-22-

Το γεγονός και μόνο, ότι, το Υπουργείο Εξωτερικών μετά από μία ολόκληρη δεκαετία γεγονότων, που άπτονται του Κυπριακού, μας στέλνει ένα φάκελο πάχους 8 εκ. είναι ενδεικτικό του τρόπου με τον οποίο αντιμετώπισε την όλη κατάσταση.

Συνεπώς, κανείςεκ των συναδέλφων δεν ευθύνεται για την καθυστέρηση, πλην των δύο συναρμοδίων Υπουργείων.

Ο κ. Βαρβιτσιώτης έκανε μία πρόταση, η οποία είναι σωστή και η οποία σε καμμία περίπτωση δεν έρχεται σε αντίθεση με τη διαδικασία της κλήσεως μαρτύρων, διότι και η μία διαδικασία μπορεί να γίνει και η άλλη διαδικασία μπορεί να ακολουθηθεί.

Κύριε Πρόεδρε, είναι ενδεχόμενο να συμβεί το εξής: Εμείς έχουμε ορισμένα στοιχεία, ορισμένα έγγραφα. Θα καλέσουμε τον Ιωαννίδη, τον Γκιζίκη κ.ά., που έχουν προσωπική ευθύνη για το Κυπριακό. Οι άνθρωποι αυτοί θα φέρουν δικά τους στοιχεία, από τα οποία θα πληροφορούμεθα εμείς γεγονότα και πράξεις που αγνοούμε. Θα τους λέμε να επανέλθουν για να δούμε ποια από τα στοιχεία αυτά είναι πραγματικότητα και ποια όχι.

Συνεπώς και οι δύο διαδικασίες μπορεί να τηρηθούν.Καλόν είναι, να γνωρίζουμε ποιοί φάκελοι υπάρχουν στο Υπουργείο Εξωτερικών.

Σε συνεδρίαση της Επιτροπής, που έγινε προ των εορτών του Πάσχα αναφέρθηκε, ότι ορισμένα στοιχεία εκλάπησαν από τα Υπουργεία Εξωτερικών και Εθνικής Άμυνας κατά τη δικτατορία. Εάν λοιπόν υπάρχει τέτοιος κίνδυνος επιβάλεται να υπάρξει αρίθμηση και ανακεφαλαίωση όλων των στοιχείων, που υπάρχουν μέσα στους φακέλους.

Πρέπει λοιπόν, το Υπουργείο Εξωτερικών στο αίτημα του κ Βαρβιτσιώτη, αύριο το πρωΐ να απαντήσει, βάσει του πρωτοκόλλου του.

./.

-23-

Εάν δεν υπάρχει, είναι βαρύτατη αμέλεια. Επαναλαμβάνω λοιπόν, ότι είναι δυνατόν να αρχίσει η εξέταση μαρτύρων και η υλοποίηση της πρότασης του κ. Βαρβιτσιώτη, την οποία θεωρώ κεφαλαιώδη.

Τώρα γι'αυτά που μας έγραψε ο κ. Καψής έχω να πω τα'εξής:

Πριν εσείς αναλάβετε την προεδρία, είχαμε συμφωνήσει πάνω στην εξής χρονολογική διαδικασία. Τι εξετάζουμε;

1) Το πραξικόπημα κατά του Μακαρίου και 2) την περίοδο της εισβολής.

Εάν θα χρειαστεί από τη διαδικασία να πάμε εμπρός ή πίσω, αυτό θα το δούμε από την πορεία των γεγονότων.

Συνεπώς, εάν περιοριστούν τα Υπουργεία Εξωτερικών και Εθνικής 'Αμυνας, σε μία περίοδο τεσσάρων-πέντε μηνών, ασφαλώς όλος ο όγκος των αρχείων αυτών, δεν θα είναι περιοριστικός παράγων της έρευνας. Πρέπει λοιπόν να απευθυνθούμε στις κρίσιμες ημερομηνίες

Η κλήτευση μαρτύρων πρέπει να γίνει βάσει ενός καταλόγου,διότι η σειρά που θα κληθούν έχει πολύ μεγάλη σημασία,επειδή πρέπει ουσιαστικά να μπορέσουμε να παρακολουθήσουμε ορισμένα γεγονότα.

Νομίζω, λοιπόν ότι πρέπει να αποτελέσει θέμα της επομένης συνεδρίασης ο κατάλογος των μαρτύρων.

Ο κ. Κάππος, αναφέρθηκε και στους Καραμανλή, Μαύρο και Αβέρωφ.

Δεν υπάρχει αμφιβολία, ότι θα βρούμε κάποια διαδικασία για να εξεταστούν και αυτές οι ηγετικές πολιτικές προσωπικότητες, εάν η Επιτροπή κρίνει, ότι πρέπει να κληθούν.

Σκεφθείτε όμως, κύριε Πρόεδρε, ότι εδώ θα κληθούν άνθρωποι

./.

-24-

που ενέχονται στα αδικήματα αυτά και που θα θέλουν να επιρρίψουν ευθύνες σ'άλλες περιόδους.

Συνεπώς εάν εμείς σαν Επιτροπή για λόγους πολιτικής αντιδικίας ή ιδεολογικών τοποθετήσεων, θελήσουμε να επεκταθούμε τόσο πολύ, φοβάμαι πως θα βγάλουμε αθώο τον Ιωαννίδη στο τέλος.

Γι'αυτό προτείνω στην επόμενη συνεδρίαση να καλέσουμε τους μάρτυρες που έχουν σχέση με το πραξικόπημα και τον Αττίλα 1, και εάν στη συνέχεια διαπιστώσουμε ότι συντρέχουν λόγοι να εξετασθούν ο Αττίλας 2, η περίοδος 1965 και 1967 και όποιο άλλο έγγραφο, βεβαίως έχουμε δηλώσει σαν κόμμα, ότι δεν έχουμε καμμία αντίρρηση να γίνει αυτή η διαδικασία.

Η Νέα Δημοκρατία επιθυμεί και θέλει την πλήρη διελεύκανση "του φακέλου της Κύπρου".

<u>Ε.ΠΑΠΑΣΤΕΦΑΝΑΚΗΣ:</u> Κύριε Πρόεδρε, ήδη ο κ. Έβερτ με εκάλυψε με την τελευταία πρότασή του, την οποία και εγώ θέλω να υποστηρίξω.

Επειδή εκ μέρους των μελών της Επιτροπής υπάρχει η διάθεση να προχωρήσουμε πιο γρήγορα και επειδή άλλοι έχουν ήδη μελετήσει τα έγγραφα και άλλοι όχι, θα έλεγα να ορίσουμε από σήμερα κάποια συγκεκριμένη συνεδρίαση, που θα μπούμε πλέον στην ουσία της υπόθεσης, θα κουβεντιάσουμε επί της ουσίας και θα κάνουμε συγκεκριμένες προτάσεις για το ποια πρόσωπα πρέπει να κληθούν και με ποια σειρά προτεραιότητος. Εδώ συμφωνώ με τον κ. Έβερτ, ότι η σειρά θα παίξει κάποιο ρόλο στη διερεύνηση του θέματος.

Θα διαφωνήσω μαζί του, όταν λέει ότι θα πρέπει να διαβάσουμε όλα τα έγγραφα, μήπως κάποιος μάρτυρας μας πει κάτι που δεν θα το γνωρίζουμε. Ακριβώς γι 'αυτό το λόγο καλούμε το μάρτυρα, ή για

./.

-25-

να διαψεύσει ή για να επιβεβαιώσει όσα γνωρίζουμε ή για να μας πει γεγονότα που εμείς δεν γνωρίζουμε. Έτσι θα ξεκαθαρίσουν τα πράγματα.

Η πρότασή μου δεν έρχεται σε αντίθεση με την πρόταση του κ. Βαρβιτσιώτη, με την οποία δεν διαφωνώ. Βεβαίως να γίνει αυτό που λέει, αλλά να μπούμε και στην ουσία της υπόθεσης.

Ι.ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Εγώ δεν λέω να σταματήσει η πρόοδος των εργασιών της Επιτροπής.

Ε.ΠΑΠΑΣΤΕΦΑΝΑΚΗΣ: Το γνωρίζω κ. Βαρβιτσιώτη, αλλά επειδή ο κ. Έβερτ κάτι τέτοιο ανέφερε.

Εγώ συμφωνώ με τη διαπίστωση, ότι και εμείς έχουμε κάποιο ποσοστό ευθύνης για την καθυστέρηση του έργου της Επιτροπής. Δεν φταίει μόνο η καθυστέρηση των Υπουργείων, αλλά και η δική μας πλημμελής ενημέρωση για τα περισσότερα έγγραφα.

Ας ορίσουμε λοιπόν κάποια συγκεκριμένη συνεδρίαση, ώστε η Επιτροπή ή όσοι συνάδελφοι θέλουν, να πάρουν θέση επί της ουσίας και να προτείνουν μάρτυρες με σειρά προτεραιότητας, για να αρχίσουμε κάποτε.

Ι.ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Κύριε συνάδελφε, πώς αντιλαμβάνεσθε εσείς τη φράση" να πάρουν θέση επί της ουσίας";

Εκείνο, που βλέπω εγώ σαν θέμα Η.Δ. είναι: ποιους μάρτυρες θα προτείνομε.

Ε.ΠΑΠΑΣΤΕΦΑΝΑΚΗΣ: Θα αιτιολογήσουμε ποιους καλούμε ως μάρτυρες, αναφερόμενοι στα έγγραφα και στην ιστορία.

./.

Ι.ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Έτσι θα καθυστερήσουμε.

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Χωρίς να θέλω να υπερασπίσω κανέναν λέω ότι η ευθύνη είναι δική μας, γιατί παραλείψαμε να διαβάσουμε τα αποσταλέντα έγγραφα.

Ι.ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Διαμαρτύρομαι. Δεν έχει κανείς ευθύνη. Πράγματι πέρασαν 3 μήνες, αλλά στο διάστημα αυτό η Επιτροπή είχε να λύσει διαδικαστικά θέματα, στα Υπουργεία ήταν δυσχερής η επιλογή των εγγράφων και επιπλέον είχαμε και τις διακοπές του Πάσχα.

Για μία εβδομάδα καθυστέρηση, θα αναλάβουμε τέτοια ευθύνη;

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Η αδιαφορία που επιδείξαμε, ενώ η προθεσμία έτρεχε σε βάρος μας, αυτή είναι η δική μας ευθύνη.

Δεν μπορούμε να λέμε ότι τα Υπουργεία καθυστέρησαν. Τα Υπουργεία μόλις ο κ. Νάτσινας έστειλε τα έγγραφα, έστειλαν τα στοιχεία τους. Ο κ. Καψής μάλιστα μας απήντησε ότι " μπορεί να μας στείλει και ό,τι άλλο θέλουμε".

Εν πάση περιπτώσει δεν είναι θέμα ευθυνών. Το θέμα είναι να προχωρήσουμε. Και πρέπει πράγματι να προχωρήσουμε στην ουσιαστική αντιμετώπιση των θεμάτων. Επειδή όμως βρίσκω, ότι δεν έγινε ακόμη από όλους μας επιμελής μελέτη των εγγράφων που υπάρχουν, προτείνω να αφήσουμε μία εβδομάδα για να κατατοπιστούμε και στη συνεδρίαση της ερχόμενης Τετάρτης να ασχοληθούμε με ποιο τρόπο θα μεθοδεύσουμε την εξέταση των μαρτύρων. Το θέμα που πρέπει να αντιμετωπίσουμε δεν είναι μόνο ποιους μάρτυρες θα καλέσουμε. Υπάρχουν και άλλα θέματα: πώς θα τους

./.

-27-

καλέσουμε, πού θα τους εξετάσουμε, ποιοι θα τους εξετάσουμε, ποια θα είναι τα ερωτήματα που θα τους υποβάλουμε.Αυτά όλα πρέπει να προκαθοριστούν.Δεν μπορούμε να καλέσουμε εδώ ένα μάρτυρα π.χ. τον Γεωργίτση και να μην έχουμε διαβάσει την κατάθεσή του, την έκθεσή του ή τις εκθέσεις των άλλων που τον βαρύνουν. Τι θα τον ρωτήσουμε; Το πολύ-πολύ να τον ρωτήσουν αυτοί που θα έχουν διαβάσει τις εκθέσεις αυτές. Οι υπόλοιποι τι θα κάνουν; Κάθε φορά στην κατάρτιση του βασικού ερωτηματολογίου θα πρέπει να παίρνουν μέρος όλοι οι συνάδελφοι και γι'αυτό το λόγο πρέπει να έχουμε όλοι γνώση της σχετικής δικογραφίας. Μπορεί βέβαια εγώ ως Πρόεδρος της Επιτροπής ή ο Αντιπρόεδρος ή κάποιος άλλος από τους συναδέλφους

να [illegible] σπουδαιότατ .. επιπλέον του βασικού ερωτηματολογίου, αλλά αυτό είναι άλλο θέμα. Εμείς δεν έχουμε ακόμη διαβάσει τα έγγραφα. Επομένως δεν είναι εύκολο να προχωρήσουμε από σήμερα στην ουσία. Ο κ. Κάππος που έκανε σήμερα μία πρόταση, οφείλω να πω ότι όπως διαπίστωσα υπήρξε ο πιο επιμελής από όλους μας και γι'αυτό είναι σε θέση σήμερα να κάνει αυτή την πρόταση, που διατύπωσε πριν από λίγο. Αλλά μπο-

./.

-28-

ρούμε να στηριχθούμε μόνο στην άποψη που έχει σχηματίσει ήδη ο κ. Κάππος; Εγώ π.χ. μπορεί ίσως να σχηματίσω μια διαφορετική άποψη. Θα παρακαλούσα λοιπόν μέχρι την επόμενη Τετάρτη να διαβάσουμε όσα μπορούμε περισσότερα από τα έγγραφα που έχουμε και παραλλήλως να πάει μια ομάδα εργασίας στο Υπ. Εξωτερικών να ζητήσει και τα υπόλοιπα έγγραφα από τον κ. Καψή. Όσον αφορά την πρόταση του κ. Βαρβιτσιώτη, να ζητήσουμε μια περίληψη όλων των εγγράφων, φοβούμαι ότι για να γίνει αυτή η περίληψη θα χρειαστεί μια βδομάδα.

Ι.ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Το πρωτόκολλο κύριε Πρόεδρε τα έχει αυτά τα έγγραφα. Η Διεύθυνση Κυπριακών Υποθέσεων τηρεί ίδιον πρωτόκολλο.

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Αν τηρεί ίδιον πρωτόκολλο εντάξει. Εν πάση περιπτώσει ας τα ρυθμίσει αυτά η ομάδα εργασίας που θα επισκεφθεί το Υπουργείο....

Ι.ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Όχι κύριε Πρόεδρε, εσείς πρέπει να ρυθμίσετε το θέμα αυτό με τον κ. Καψή.

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Εγώ, προσωπικώς, να αναλάβω όλη την ευθύνη γι'αυτά τα θέματα; Δεν θα τελειώσουμε ποτέ, γιατί θα πρέπει να επισκεφθώ και τον κ. Καψή και τον κ. Χαραλαμπόπουλο και τον κ. Βερνάρδο. Επίσης παρέλειψα να σας πω ότι προσεφέρθηκαν να μας βοηθήσουν και τα πνευματικά ιδρύματα. Εάν λοιπόν

./.

- 29 -

με όλα αυτά ασχοληθεί ο Πρόεδρος, γίνεται πλέον μια αρχή "ενός ανδρός". Κατά τη γνώμη μου θα πρέπει να συσταθεί μία ομάδα εργασίας, που θα ασχοληθεί με όλα αυτά τα θέματα. Και πρότεινα ήδη στην ομάδα αυτή να συμμετάσχουν ο κ. Ζακολίκος, ο κ. Μπαντουβάς, ο κ. Κάππος, ο κ. Λιβανός, όσον αφορά το Υπ. Εθν. Άμυνας και όσον αφορά το Υπ. Εξωτερικών, ανέφερα πρώτο τον κ. Ζαΐμη, επειδή έχει διατελέσει Υφυπουργός Εξωτερικών. Νομίζω ότι οι κύριοι συνάδελφοι μπορούν να αντιμετωπίσουν την επίσκεψη στα Υπουργεία αυτά καλύτερα από μένα, γιατί εγώ δεν έχω προσωπική αντίληψη του τι γίνεται στο Υπ. Εξωτερικών και στο Υπ. Εθν. Άμυνας.

Το άλλο θέμα που πρέπει να ρυθμίσουμε είναι το ποιος θα εξετάζει τους μάρτυρες. Τριάντα άνθρωποι θα εξετάζουμε π.χ. το Γεωργίτση;

A.ΞΑΡΧΑΣ: Εσείς κύριε Πρόεδρε θα ρωτάτε τους μάρτυρες και αν υπάρχουν κενά θα τα συμπληρώνουμε.

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Συμφωνώ. Αλλά μήπως θα πρέπει να συστήσουμε υποεπιτροπές, που συγχρόνως θα εξετάζουν πολλούς μάρτυρες; Βεβαίως αν έρθει στην Επιτροπή

κ. θα είμαστε και οι 30. Επίσης

στις φυλακές, για να εξετάσουμε τον Παπαδόπουλο ή τον Ιωαννίδη, μπορούμε να πάμε όσοι αποφασίσουμε και οι τριάντα ή πέντε ή ένας ή και να αναθέσουμε σ'έναν εφέτη την εξέταση αυτών των προσώπων. Νομίζω όμως ότι δεν μπορούμε να κινούμεθα/ωθώντας και οι τριάντα μαζί.

30

Όλα αυτά —————— είναι ερωτήματα προς συζήτηση και τα θέτω γιατί νομίζω ότι πρέπει να τα λύσουμε πριν προχωρήσουμε στην ουσιαστική αντιμετώπιση του θέματος.

Πρέπει λοιπόν κύριοι συνάδελφοι να κανονίσουμε ποιους μάρτυρες θα καλέσουμε και ποιο θα είναι το ερωτηματολόγιο που θα υποβληθεί στον καθένα. Το ερωτηματολόγιο πρέπει οπωσδήποτε να προκαθοριστεί. Δεν μπορώ να αναλάβω εγώ την ευθύνη του προσδιορισμού των ερωτήσεων επειδή είμαι ο Πρόεδρος. Βεβαίως να υποβάλω εγώ όλες ή τις περισσότερες ερωτήσεις, αλλά το ερωτηματολόγιο θα πρέπει να έχει εγκριθεί από την Επιτροπή.

Ε.ΠΑΠΑΣΤΕΦΑΝΑΚΗΣ: Η απάντηση όμως κύριε Πρόεδρε θα φέρνει και την επόμενη ερώτηση.

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Εννοώ το βασικό ερωτηματολόγιο κύριε συνάδελφε ότι πρέπει να εγκριθεί από την Επιτροπή. Είναι ευνόητο ότι ο Πρόεδρος ή άλλος ερωτών συνάδελφος θα έχει την ευχέρεια εξ αφορμής μιας απάντησης να υποβάλει και μια άλλη ερώτηση.

Ο κ. Μπαντουβάς έχει το λόγο.

Κ.ΜΠΑΝΤΟΥΒΑΣ: Κύριε Πρόεδρε, νομίζω ότι όλοι έχουμε αντιληφθεί ότι η Επιτροπή μας γράφει ιστορία και ίσως τη σημαντικότερη ιστορία μετά από την απελευθέρωση της χώρας από την γερμανοϊταλική κατοχή.

./.

31

Πιστεύω επίσης ότι όλοι έχουμε την επιθυμία να προσφέρουμε θετικό, εθνικά και πολιτικά, έργο στον τόπο μας και ως κόμματα από τα οποία προερχόμαστε και τα οποία εκπροσωπούμε, αλλά και ως άτομα, ως δημόσιοι άνδρες.

Νομίζω ότι η Επιτροπή μέχρι σήμερα, άθελά της, ίσως εξαιτίας έλλειψης πείρας και συντονισμού, προχώρησε πολύ βραδέως και χάσαμε αρκετό χρόνο με απεραντολογίες σε διαδικαστικά θέματα, χωρίς να τελειώσουμε ούτε καν το θέμα της δικονομίας, που πρέπει να ακολουθήσουμε και της ιεράρχησης των στόχων. Αυτό δεν οφείλεται βέβαια σε υστεροβουλία της Επιτροπής ούτε σε έλλειψη ενδιαφέροντος, αλλά σε ορισμένα άλλα αίτια, τα οποία ας μην τα εξετάσουμε τώρα. Από δω και πέρα όμως θα πρέπει να προχωρήσουμε και με ταχύ ρυθμό και με όσο το δυνατό ολιγότερα σφάλματα και παραλείψεις στην τακτική μας.

Άκουσα τις προτάσεις των συναδέλφων, που νομίζω ότι είναι θετικές όσον αφορά το έργο της Επιτροπής από δω και πέρα.

Η μελέτη των στοιχείων που υπάρχουν στη διάθεση της Επιτροπής είναι αναγκαία. Τα στοιχεία αυτά, κύριε Πρόεδρε, δεν είναι όλα και όσα υπάρχουν δεν είναι βέβαιο ότι είναι επαρκή ή αυθεντικά στο σύνολό του. Και αυτό θα ήθελα να θεωρηθεί ως απάντηση στον κ. Έβερτ-λυπούμαι που λείπει αυτή τη στιγμή- σε εκείνα που είπε όσον αφορά το ενδεχόμενο να έχουμε αφαίρεση ή αλλοίωση ή παραποίηση ορισμένων στοιχείων γιατί ασφαλώς αναφερόταν σε δική μου προγενέστερη παρατήρηση. Αυτό εγώ το θεωρώ ότι είναι δεδομένο. Δεν έγινε από πολιτικά

./.

πρόσωπα και δεν έγινε από πρόσωπα συγκεκριμένα. Δεν αποτελεί αιχμή εναντίον ουδενός. Είναι μια παρατήρηση και είναι φυσικό να συνέβη αυτό. Ευθύς μετά από τα γεγονότα και ενώ κλιμακωνόταν η κατάρρευση της δικτατορίας, κάτω από το βάρος της κυπριακής τραγωδίας υπήρξε μία προσπάθεια να εξαφανιστούν ή να εξωραϊστούν ορισμένα στοιχεία. Η προσπάθεια αυτή δεν έγινε από πολιτικές πτέρυγες, αλλά από τους υπευθύνους και έγινε σ όλα τα επίπεδα και σ'όλα τα κλιμάκια και όχι μόνο όσον αφορά το τραγικό συμβάν της Κύπρου. 'Εγινε και σ'άλλες περιπτώσεις, όπως στην περίπτωση των βασανιστηρίων καίγονταν έγγραφα για μέρες στις ταράτσες των μυστικών υπηρεσιών, της Μπουμπουλίνας, του επιτελείου και άλλων άντρων της τυραννίας.

Αυτό είναι γνωστό. Και καταγγέλθηκαν αυτές οι πράξεις από μας που είχαμε το ιστορικό προνόμιο να μετέχουμε στην πρώτη μεταχουντική Βουλή. Καταγγέλθηκαν από βουλευτές όλων των πτερύγων και όχι με την έννοια της κατηγορίας εναντίον της Κυβέρνησης. 'Ηταν η κρούση του κώδωνα του κινδύνου, για να προλάβουμε αυτά ακριβώς τα γεγονότα, που οδηγούσαν σε συσκότιση, σε λήθη.

Κατά τη γνώμη μου λοιπόν είναι δεδομένο ότι υπήρξε προσπάθεια για την αφαίρεση και αλλοίωση ορισμένων στοιχείων και αποτέλεσμα της προσπάθειας αυτής. Σε ποιο βαθμό δεν ξέρω. Αυτό ακριβώς δημιουργεί την υποχρέωση της Επιτροπής να στρέψει το ενδιαφέρον της και προς άλλες πηγές, εκτός δηλαδή από εκείνες που επηρεάζονται από τα επίσημα έγγραφα, τα οποία έρχονται από

./.

-33-

τις υπηρεσίες του Κράτους, που σήμερα μεν βρίσκονται υπό τον έλεγχο μιας δημοκρατικής Κυβέρνησης, χθες επίσης βρίσκονταν υπό τον έλεγχο μιας άλλης δημοκρατικής Κυβέρνησης, αλλά προηγουμένως βρίσκονταν υπό τον έλεγχο εκείνων που υπήρξαν οι υπεύθυνοι, και ως φυσικοί και ως ηθικοί αυτουργοί, του εγκλήματος εκείνου. Δεν πρέπει λοιπόν να περιοριστούμε μόνο στα στοιχεία αυτά, γιατί θα μπούμε-τουλάχιστον σ'ορισμένους τομείς-σε λάθος δρόμο. Να γιατί χρειάζεται η εξέταση μαρτύρων, η αναζήτηση άλλων στοιχείων από άλλες πηγές, η ανάγνωση των σχετικών βιβλίων και όλων των πηγών γύρω από αυτό το θέμα.

Είπαμε ότι είναι καιρός να μπούμε στην ουσία του θέματος. Αλλά τι είναι η ουσία; Θα πρέπει για να αποφύγουμε την καθυστέρηση που είχαμε έως τώρα να υπάρξει ένας καταμερισμός δουλειάς και μία ιεράρχηση των στόχων. Ας προσδιορίσουμε όσει σε μία ή δύο συνεδριάσεις θα καταρτίσουμε τον κατάλογο των μαρτύρων, οι οποίοι να επιλεγούν και να προσκληθούν σύμφωνα με όσα είπατε προηγουμένως εσείς κύριε Πρόεδρε και οι άλλοι συνάδελφοι. Ειπώθηκε προηγουμένως ότι κατά την πρόοδο της εξέτασης θα αναδειχθούν και οι ανάγκες διατύπωσης ερωτημάτων. Αυτό μπορεί να γίνει, αλλά δευτερευόντως και επουσιωδώς. Τα βασικά ερωτήματα θα πρέπει να είναι προϊόν ανταλλαγής γνωμών και θα πρέπει να καθοριστούν από όλη την Επιτροπή. Δεν είναι εύκολο το υλικό που έχουμε να αντιμετωπίσουμε. Και θρασύτατο είναι και πανούργο είναι. Θα πάμε στον Κορυδαλλό. Θα αντιμετωπίσουμε τον Παπαδόπουλο ή τους άλλους,

./.

που είναι σατανικοί και που παίζουν τα κεφάλια τους στο κάτω-κάτω, αν λοιπόν δεν ξέρουμε τι ερωτήματα θα υποβάλλουμε και αν δεν είμαστε διαβασμένοι γύρω από τα ερωτήματα αυτά, θα γελιοποιηθούμε ή τουλάχιστον θα περιέλθουμε σε αμηχανία και δεν θα μπορέσει η Επιτροπή να ανταπεξέλθει στην αποστολή της. Επομένως τα ερωτήματα, όπως είπατε και σεις, κύριε Πρόεδρε, πρέπει οπωσδήποτε να είναι συγκεκριμένα και να μνημονευθούν σ'έναν κατάλογο. Από κει και πέρα θα αναδειχθεί με την πρόοδο της συζήτησης η ανάγκη, όπως είπε προηγουμένως ο κ. Παπαστεφανάκης, της υποβολής και άλλων ερωτήσεων.

Νομίζω και εγώ πως θα πρέπει να εξεταστεί και η πολιτική ηγεσία της δημοκρατικής πια Ελλάδας μετά από την κατάρρευση της δικτατορίας, με την έννοια ότι θα μας δώσει τα φώτα της, θα μας καταστήσει κοινωνούς στοιχείων, που εμείς δεν έχουμε τη δυνατότητα να γνωρίζουμε. Επίσης, θα μας βοηθήσει να αξιολογήσουμε τις εμπειρίες μας από τη δική μας μελέτη των γεγονότων μέχρι τότε που θα εξεταστούν εκείνοι. Και θα πρέπει να εξεταστούν όταν πλέον θα έχουμε ολοκληρώσει την έρευνά μας σε άλλα κλιμάκια.

'Οσον αφορά κύριε Πρόεδρε, την επαφή της Επιτροπής μετις υπηρεσίες κυρίως των Υπουργείων Εθν. 'Αμυνας, Εξωτερικών, Δικαιοσύνης, ίσως αν θέλετε και με άλλες πηγές του δημοσίου (διατυπώθηκε προηγουμένως και νομίζω πως είναι σωστό, ότι λόγω της ιδιάζουσας σημασίας που έχει το αντικείμενο της Επιτροπής θα πρέπει να έχουμε κάποια συνεργασία και με τους εκπροσώπους των Α.Ε.Ι.) και ίσως και με ορισμένους δημοσιογραφικούς κύκλους, μπορεί να γίνει,

./.

-35-

αλλά με τη δικονομία που θα καθορίσει η Επιτροπή. Ειπώθηκε να πάτε εσείς στα Υπουργεία Εξωτερικών και Εθνικής 'Αμυνας. 'Εχω τη γνώμη ότι θα πρέπει μεν οπωσδήποτε να επισκεφθείτε και εσείς αυτούς τους φορείς, αφού όμως προηγουμένως τους επισκεφθεί μια υποεπιτροπή από μας, που θα προέρχεται από όλες τις πτέρυγες και η οποία θα κάνει δύο, τρεις προκαταρκτικές επισκέψεις και μελέτη του θέματος και σε τελευταία φάση να έρθετε και εσείς ως Πρόεδρος και συντονιστής. Επίσης ίσως χρειαστεί και ο αρμόδιος Υπουργός να συμμετάσχει σε μια συζήτηση σχετικά με την εξασφάλιση περαιτέρω στοιχείων.

Αυτά ήθελα να πω, κύριε Πρόεδρε. Ευχαριστώ

Γ.ΔΑΣΚΑΛΑΚΗΣ: Κύριε Πρόεδρε, είμαι καινούργιος στην Επιτροπή και παρακαλώ να μου συγχωρήσετε τυχόν υπέρβαση, γιατί δεν έχω μελετήσει τα έγγραφα και δεν έχω παρακολουθήσει τις αποφάσεις της Επιτροπής μέχρι σήμερα σχετικά με τη διαδικασία. 'Εκρινα όμως σκόπιμο να πάρω για λίγο το λόγο για να μην ερμηνευθεί ίσως η σιωπή μου σαν συμφωνία ή διαφωνία με την πρόταση του κ. Κάππου, αλλά ιδιαίτερα με τις παρατηρήσεις του κ. 'Εβερτ.

Συμφωνώ ότι πρέπει το υλικό που θα ερευνήσουμε κάπου να περιοριστεί χρονικά, γιατί αυτή είναι και η απόφαση της Ολομελείας της Βουλής. 'Οσον αφορά όμως τους μάρτυρες, δεν νομίζω ότι θα μας διευκολύνει, αν περιοριστούμε στην εξέταση των μαρτύρων, που είχαν κάποιο πρωταγωνιστικό ρόλο στο συγκεκριμένο χρόνο. Πρέπει αν είναι ανάγκη να πάμε και λίγο πιο πίσω και να εξετάσουμε και μάρτυρες

./.

-36-

που έπαιξαν κάποιο πρωταγωνιστικό ρόλο τους πρώτους μήνες πριν από το 1967, όπως και τα πολιτικά πρόσωπα, που παρέλαβαν την Κυβέρνηση μετά από την κατάρρευση της χούντας, τα οποία έχουν άμεση πληροφόρηση και γνώση όχι μόνο του Αττίλα ΙΙ, αλλά και των γεγονότων των τελευταίων ημερών του πραξικοπήματος. Γι'αυτό θα ήθελα να διαφωνήσω με τον κ. Έβερτ, ο οποίος σχετικά με το αν θα καλέσουμε τους κυρίους Καραμανλή, Μαύρο και Αβέρωφ, είπε αυτό να το εκτιμήσουμε στην πορεία. Εγώ έχω τη γνώμη ότι τέτοια πρόσωπα θα πρέπει να κληθούν, γιατί σίγουρα θα διευκολύνουν το έργο μας με την πληροφόρηση και τη γενικότερη εκτίμηση που έχουν των γεγονότων εκείνης της εποχής. Θα μας διευκολύνουν στο να κατευθύνουμε σωστές και τεκμηριωμένες ερωτήσεις στους πρωταγωνιστές της κρίσιμης εκείνης περιόδου.

<u>Κ.ΓΙΑΤΡΑΚΟΣ:</u> Κύριε Πρόεδρε, ο κ. Μπαντουβάς με κάλυψε απόλυτα και συμφωνώ μαζί του. Για οικονομία χρόνου δεν θα επαναλάβω ορισμένα σημεία, που θεωρώ πολύ βασικά. Ας θεωρηθεί λοιπόν ότι αυτά που είπε ο κ. Μπαντουβάς με καλύπτουν απόλυτα.

Με απασχολεί ιδιαίτερα το γεγονός της σύστασης αυτών των υποεπιτροπών, που ενδεχομένως θα επισκεφθούν τα Υπουργεία Εθνικής Άμυνας και Εξωτερικών και της κατάρτισης του ερωτηματολογίου και του τρόπου με τον οποίο θα τεθούν οι ερωτήσεις στους μάρτυρες. Αν βεβαίως έχουμε ομοφωνία στην κατάρτιση του ερωτηματολογίου, ασφαλώς δεν μπορεί να υπάρξει άλλος λόγος. Φοβούμαι όμως

./.

-37-

ότι δεν θα υπάρξει ομοφωνία, γιατί η Επιτροπή μας απαρτίζεται από βουλευτές όλων των πτερύγων της Βουλής και είναι να θελήσουν κάποιοι συνάδελφοι να υποβάλουν και αυτοί ερωτήσεις. Πριν λοιπόν καταλήξουμε στην απόφαση ότι εσείς κύριε Πρόεδρε ή δύο-τρεις συνάδελφοι θα αναλάβουν να κάνουν τις ερωτήσεις στους μάρτυρες, θα ήθελα να ξέρω αν υπάρχει απαγορευτική διάταξη ή όλα τα μέλη της Επιτροπής μπορούν να υποβάλουν ερωτήσεις, όπως τουλάχιστον γνωρίζω ότι γίνεται στις Επιτροπές του τύπου αυτού, που λειτουργούν στο αμερικανικό κοινοβούλιο.

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Νομίζω ότι ο Κανονισμός δεν στερεί από κανέναν το δικαίωμα των ερωτήσεων. Αν λέμε ότι ο Πρόεδρος θα αναλάβει τη βασική ευθύνη της υποβολής ερωτημάτων είναι για την οικονομία της υπόθεσης. Μπορεί τριάντα άνθρωποι να ρωτάμε συνέχεια τα ίδια πράγματα;

Κ.ΓΙΑΤΡΑΚΟΣ: Σωστά, αλλά όπως αντιλαμβάνεστε δεν ξέρω αν μπορεί να γίνει αυτό, εκτός και αν αποφασίσουμε όλοι ποιες θα είναι οι ερωτήσεις. Επαναλαμβάνω και πάλι ότι εγώ δεν θα είμαι εκείνος θα φέρω αντίρρηση, αλλά φοβούμαι ότι εδώ θα υπάρξει κάποιο πρόβλημα.

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Όποιος θα διαφωνήσει στο ερωτηματολόγιο θα μπορεί να υποβάλει τη δική του ερώτηση. Κάποτε όμως θα πρέπει να τελειώνουμε, γιατί αν πούμε ότι αφήνουμε τα τριάντα μέλη της Επιτροπής να υποβάλλουν ερωτήσεις στον οποιονδήποτε μάρτυρα, είστε βέβαιος ότι θα χρειαζόμαστε 4 ημέρες για ένα μάρτυρα.

./.

Είστε μέλος ενός μεγάλου κόμματος και

Κ.ΓΙΑΤΡΑΚΟΣ: Το ερώτημα δεν ξέρω αν πρέπει να το θέσετε σε μένα κύριε Πρόεδρε, επειδή εγώ εκπροσωπώ ένα μικρό κόμμα. Εσείς υπό την ιδιότητά σας ως βουλευτή είναι φυσική συνέπεια μεταξύ των κομμάτων να υπάρξει κάποια συμφωνία, ώστε να τεθούν ερωτήματα που να εκφράζουν το κόμμα ή και κάποιες προσωπικές αντιλήψεις των συναδέλφων που ανήκουν σ'αυτά τα κόμματα, αλλά το βρίσκω λίγο δύσκολο να μην υπάρξει κάποιου είδους φωνή απ' όλα τα κόμματα.

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Ο κάθε βουλευτής, ως άτομο, θα μπορεί να υποβάλει τη δική του ερώτηση, εάν αυτή δεν εγκριθεί από τα υπόλοιπα μέλη της Επιτροπής.

Το ερωτηματολόγιο θα είναι ο βασικός μπούσουλας για κείνον που θα έχει την ευθύνη των βασικών ερωτήσεων, ας πούμε για τον Πρόεδρο. Θα μπορεί όμως να επεκταθεί. Θα συμφωνήσουμε λοιπόν ότι θα πρέπει να υποβάλω τα τάδε ερωτήματα, αλλά θα υπάρξουν και οι ερωτήσεις, που θα προκληθούν από τις αντίστοιχες απαντήσεις και παραλλήλως θα υπάρχουν και οι ερωτήσεις, που θα θέλουν να διατυπώσουν τα άλλα μέλη της Επιτροπής. Σωστό όμως θα είναι να μην επαναλαμβάνονται τα ερωτήματα, γιατί δεν θα τελειώσουμε ποτέ.

Κ.ΓΙΑΤΡΑΚΟΣ: Συμφωνούμε, κύριε Πρόεδρε.

Α.ΞΑΡΧΑΣ: Κύριε Πρόεδρε, έχω σχεδόν καλυφθεί, αλλά θα ήθελα να εκφράσω λίγες σκέψεις.

Ειπώθηκε ότι η Επιτροπή μέχρι τώρα προχώρησε με βραδύτητα στο έργο της. Η γνώμη η δική μου είναι ότι τίποτα απ'όσα κάναμε

./.

-39-

και απ'όσα συζητήσαμε μέχρι σήμερα δεν μπορούσε να παραλειφθεί. Μην ξεχνάμε- όλοι το τονίζουμε- πως πρόκειται για ένα θέμα τεράστιο και ότι η Επιτροπή γράφει ιστορία, όπως πολύ σωστά είπε ο κ. Μπαντουβάς. Ένα θέμα λοιπόν που καίει, ένα θέμα τόσο σοβαρό, δεν μπορούσαμε αμέσως να το αρπάξουμε, χωρίς να κάνουμε αυτή τη σταδιακή προσέγγιση που κάναμε. Θα συμφωνήσω όμως στο να αυξηθούν οι συνεδριάσεις της Επιτροπής και θα συμφωνήσω με την πρόταση, που έκανε ο κ. Λιβανός. Έτσι θα μπορέσουμε να πετύχουμε ταχύτητα.

Αυτό είναι το ένα θέμα.

Όσον αφορά την κατάρτιση του ερωτηματολογίου, πιστεύω ότι θα είναι λίγο δύσκολη , γιατί δεν έχουμε ένα συγκεκριμένο κατηγορητήριο, ώστε να πούμε ότι θα κάνουμε τις τάδε συγκεκριμένες ερωτήσεις. Έχουμε δύο-τρεις γενικές, πράξεις που θα μας απασχολήσουν και μπορούν ασφαλώς να γίνουν μερικές βασικές ερωτήσεις που θα πιάνουν το θέμα. Η γνώμη μου λοιπόν είναι ότι εσείς ως Πρόεδρος θα κάνετε αυτές τις βασικές ερωτήσεις και ενδεχομένως και άλλες που εκείνη τη στιγμή θα ανακύψουν και από κει και πέρα αν εγώ π.χ. θεωρώ ότι υπάρχει ένα κενό που πρέπει να το διαφωτίσω θα μου δώσετε το λόγο και θα κάνω μία ερώτηση.

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (πρόεδρα) Έτσι βλέπω και εγώ τον τρόπο της διεξαγωγής των ερωτήσεων.

Α.ΞΑΡΧΑΣ: Νομίζω λοιπόν ότι θα ισχύσει αυτή η δικονομία που ισχύει πάντα. Δεν υπάρχει λόγος να κάνουμε άσχετες ερωτήσεις, ερωτήσεις έξω από το θέμα. Πιστεύω-και εγώ το δέχομαι από τώρα-

./.

-40-

πως ο Πρόεδρος θα έχει το βασικό λόγο. Θα μας επισημάνει ότι πρέπει να περιοριστούμε στο θέμα του και εφόσον δεν έχει ερωτηθεί.

Ένα άλλο θέμα στο οποίο θέλω να αναφερθώ είναι και το εξής. Νομίζω ότι όσο καιρό και αν αφήσουμε για να μελετήσουμε τα στοιχεία που έχουμε, ποτέ δεν θα είμαστε έτοιμοι όλοι. Πιστεύω λοιπόν ότι μπορούμε να προχωρήσουμε και τα δύο θέματα παραλλήλως. Δηλαδή να προχωρήσουμε εξέταση μαρτύρων και παραλλήλως όσοι αισθανόμαστε ότι έχουμε κενά να συνεχίζουμε να ερευνούμε τα έγγραφα.

Σχετικά με τους μάρτυρες, θα ήθελα να διατυπώσω μία σκέψη μου, που θέτω υπό την κρίση των συναδέλφων.

Πιστεύω ότι δεν πρέπει να ξεκινήσουμε από μάρτυρες τύπου π.χ. Γεωργίτση, από μάρτυρες δηλαδή που από πρώτη άποψη φαίνεται ότι τους βαρύνει και κάποια ευθύνη. Δεν θα μας κάνουν εκείνοι τον καμβά πάνω στον οποίο εμείς θα ζωγραφίσουμε. Νομίζω ότι πρέπει να ξεκινήσουμε μ'ορισμένους τρίτους, αμέτοχους, τύπου π.χ. Ντενίση, δηλαδή από μάρτυρες, που απ'ότι τουλάχιστον βλέπουμε δεν έχουν εμφανή συμμετοχή. Από κει και πέρα ίσως θα πρέπει να τους καλέσουμε τελευταίους.

Νομίζω κύριε Πρόεδρε, ότι εδώ ερευνούμε ορισμένες πράξεις, που ζημίωσαν τον τόπο μας. Το λέω αυτό γιατί θέλω να κάνω μια παρατήρηση σ'όσα είπε ο κ. Κάππος. Είπε λοιπόν ο κ. Κάππος να ερευνήσουμε την αποστολή της μεραρχίας στην Κύπρο/ που έγινε το 1964 επί Κυβερνήσεως Παπανδρέου. Εγώ τουλάχιστον πιστεύω ότι κανένα κακό δεν έκανε η μεραρχία, αλλά αντίθετα έκανε καλό. Βέβαια αν ψάχνοντας βρούμε ότι πρέπει/ να ερευνήσουμε και αυτό το γεγονός είναι άλλο

./.

-41-

θέμα. Αλλά να ξεκινήσουμε από τώρα να ερευνούμε ποιος και γιατί έστειλε τη μεραρχία, ενώ σκοπός μας είναι να βρούμε τι ζημιά έγινε στον τόπο, νομίζω ότι ξεστρατίζουμε.

Επίσης, κύριε Πρόεδρε, τελειώνοντας θα ήθελα να πω το εξής: Εσείς, ως Πρόεδρος, έχετε μια πιο ολοκληρωμένη αντίληψη της πορείας μας. Θάλεγα λοιπόν πριν από κάθε συνεδρίαση να κάνετε εσείς ένα είδος σκαριφήματος, ένα είδος χονδρικής εισηγήσεως. Αυτό νομίζω ότι θα βοηθήσει να προχωρήσουμε γρηγορότερα.

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Κύριοι συνάδελφοι, θα ήθελα τελειώνοντας να επανέλθω στην πρόταση που έκανα. Πρότεινα λοιπόν στα Υπουργεία Εξωτερικών και Εθνικής Άμυνας να πάει μία ομάδα από τα μέλη της Επιτροπής, αν είναι δυνατό και αύριο, ώστε μέχρι την ερχόμενη εβδομάδα να μας έχουν στείλει τα στοιχεία. Παραλλήλως οι κύριοι συνάδελφοι, που θα πάνε στο Υπουργείο Εξωτερικών μπορούν να ζητήσουν και έναν κατάλογο με περίληψη όλων των εγγράφων που έχουν, όπως πρότεινε ο κ. Βαρβιτσιώτης.

Ι.ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Αυτό, κύριε Πρόεδρε, μπορείτε να το ζητήσετε μ' ένα τηλεφώνημά σας στον κ. Καψή.

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Θα πάω ο ίδιος να επισκεφθώ τον κ. Καψή.

Δ.ΠΑΓΟΡΟΠΟΥΛΟΣ: Μπορεί, κύριε Πρόεδρε, να έλθει και ο κ. Ζαΐμης, και ο κ. Ζακολίκος, ως Αντιπρόεδρος, να επισκεφθεί τον Υπουργό

./.

Εθνικής 'Αμυνας.

Κ.ΓΙΑΤΡΑΚΟΣ: Εφόσον η Δ/νση Κυπριακών Υποθέσεων του Υπουργείου Εξωτερικών έχει ίδιον πρωτόκολλο μπορούμε να ζητήσουμε να μας στείλουν έναν κατάλογο όλων των εγγράφων που έχουν.

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Εγώ κάνω αυτή την πρόταση, για να εκπροσωπηθούν όλες οι παρατάξεις.

Ι.ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Δεν είναι θέμα παρατάξεων, κύριε Πρόεδρε.

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Θέλετε να γίνει έτσι; Δεν έχω αντίρρηση. Δέχομαι εγώ να πάω αύριο με τον κ. Ζαΐμη στο Υπουργείο Εξωτερικών.....

Ι.ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Και μόνος σας, κύριε Πρόεδρε, μπορείτε να πάτε. Για μας δεν υπάρχει θέμα.

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) 'Οχι, θα ήθελα να πάω με τον κ. Ζαΐμη, γιατί γνωρίζει πολύ καλά τα θέματα του Υπουργείου Εξωτερικών. Επίσης και στο Υπουργείο Εθνικής 'Αμυνας μπορούν να πάνε ορισμένοι συνάδελφοι.

Ι.ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Μπορεί να πάει ο κ. Ζακολίκος που έχει διατελέσει Υφυπουργός Εθνικής 'Αμύνης. Δεν χρειάζονται πολυμελή όργανα.

./.

-43-

Κ.ΜΠΑΝΤΟΥΒΑΣ: Κύριε Πρόεδρε, καταρχήν δεν θα πρέπει να γίνει με τα δύο Υπουργεία προφορική προσέγγιση μόνο. Τα γραπτά μένουν. Η Επιτροπή ό,τι θέλει θα το διατυπώνει εγγράφως και παραλλήλως μπορεί να γίνεται και προφορική προσέγγιση. Δεύτερο, οι επαφές αυτές δεν θα πρέπει να γίνονται μονομερώς, δηλαδή να γίνονται από μέλη της Επιτροπής, που θα προέρχονται από ένα κόμμα. Η Επιτροπή πρέπει να είναι αντιπροσωπευτική. Επίσης, νομίζω ότι πρέπει προτού να επισκεφθεί τα Υπουργεία ο κ. Πρόεδρος, το κύρος του οποίου πρέπει να περιφρουρήσουμε, να προηγηθεί επίσκεψη των βουλευτών, οι οποίοι θα μελετήσουν τι στοιχεία έχουμε εδώ και τι θα ζητήσουμε από τα Υπουργεία και στην τελευταία φάση να πάει ο κ. Πρόεδρος με τον κ. Ζαΐμη ή τον κ. Ζακολίκο.

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Συμφωνώ. Όσον αφορά την πρόταση του κ. Βαρβιτσιώτη, δεν έχω αντίρρηση και να πάω ο ίδιος στο Υπουργείο και να ζητήσω τον κατάλογο αυτόν εγγράφως. Αλλά το να πάω στο Υπουργείο και να αξιολογήσω εκεί τα έγγραφα που πρέπει να πάρουμε, είναι εκτός της αρμοδιότητάς μου.

Ι.ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Κύριε Πρόεδρε, από τον πίνακα περιεχομένων θα αξιολογήσουμε εμείς μόνοι μας ποια έγγραφα μας χρειάζονται.

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Συμφωνούμε λοιπόν να πάνε στο Υπουργείο ορισμένοι συνάδελφοι, που θα συζητήσουν με τον Υπουργό Εξωτερικών ποια είναι τα έγγραφα που αξίζουν τον κόπο να σταλούν στην Επιτροπή. Παραλλήλως θα ζητήσουμε και κατάλογο των εγγράφων, τον οποίο θα τον αξιολογήσουμε εμείς,

./.

Κ.ΚΑΠΠΟΣ: Συμφωνώ και εγώ να πάνε δύο συνάδελφοι στο ένα Υπουργείο και δύο στο άλλο. Επίσης καλό είναι να αποσταλεί και σχετικό έγγραφο στον Υπουργό Εξωτερικών. Όμως, κύριε Πρόεδρε, εγώ ζήτησα ορισμένα συγκεκριμένα έγγραφα, αν υπάρχουν βέβαια, όπως το μνημόνιο Παπανδρέου, το σχέδιο Σάντυς-Μπωλ, τα πρακτικά της συνόδου του ΝΑΤΟ στη Λισσαβώνα το 1971.

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Ένας υπουργός της χούντας λέει: "από τις 15 έως τις 20 του μηνός δεν ξανασχοληθήκαμε με το θέμα. Από τις 20 του μηνός καθημερινά κάναμε υπουργικό συμβούλιο για την αντιμετώπιση της εισβολής". Αναζητώ τα πρακτικά του υπουργικού συμβουλίου και δεν υπάρχει τίποτα. Υπάρχει μόνο η κήρυξη της επιστράτευσης. Επίσης λένε οι υπουργοί ότι στις 11 του μηνός έκαναν υπουργικό συμβούλιο και ρύθμισαν το τάδε θέμα. Πρακτικά δεν υπάρχουν. Βεβαίως μπορεί να μην τηρήθηκαν πρακτικά. Όμως ένας από τους υπουργούς λέει ότι τηρούσε πρακτικά ο υφυπουργός παρά τω πρωθυπουργώ Αλεξανδρής. Δεν υπάρχει όμως τίποτα.

Κ.ΚΑΠΠΟΣ: Στείλτε έγγραφο και ας μας απαντήσουν ότι δεν υπάρχουν.

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Θα στείλω έγγραφο στο Γραμματέα του Υπουργικού Συμβουλίου αν στις τάδε ημέρες υπάρχουν πρακτικά του Υπουργικού Συμβουλίου.

./.

-45-

Δ. ΛΙΒΑΝΟΣ: Λυπούμαι που θα αντιδικήσω με τον κ. Κάππο, αλλά θα ήθελα να πω ότι ο καθένας από μας έχει βεβαίως το δικαίωμα να υποβάλει προτάσεις στην Επιτροπή, αλλά θα πρέπει να αιτιολογεί γιατί διατυπώνει αυτές τις προτάσεις. Ερωτώ λοιπόν, η υπόθεση του πρωτοκόλλου Παπανδρέου ποια σχέση έχει με το πραξικόπημα; Ο κ. Κάππος βέβαια συμπλήρωσε ότι θα πρέπει να εξετάσουμε πώς απεσύρθη η μεραρχία, διότι αν υπήρχε δεν θα μπορούσε να γίνει πραξικόπημα. Αυτό έχει μία λογική.

Θα ήθελα λοιπόν να παρακαλέσω τον κ. συνάδελφο να αιτιολογεί κάπως τις προτάσεις του.

Κ. ΜΠΑΝΤΟΥΒΑΣ: Ο ελληνικός λαός είναι περήφανος για την απόφαση της αποστολής της μεραρχίας στην Κύπρο. Το γεγονός αυτό γράφεται στις χρυσές σελίδες της πολιτικής μας ιστορίας.

Χ. ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Αναμφισβήτητα το γεγονός αυτό αποτελεί μία από τις χρυσές σελίδες της σύγχρονης ελληνικής ιστορίας.

Κύριοι συνάδελφοι, νομίζω ότι δεν έχουμε άλλο θέμα για συζήτηση. Ορίζουμε την επόμενη συνεδρίαση για την ερχόμενη Τετάρτη 28 Μαΐου, οπότε ίσως μπορέσουμε να καταρτίσουμε και έναν κατάλογο μαρτύρων.

Μετά από αυτά λύθηκε η συνεδρίαση.-

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ	Ο ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ
ΧΡΙΣΤΟΣ ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ	Κ. ΤΣΙΓΑΡΙΔΑΣ

[illegible]

[illegible]

ΑΣ-ΤΜΗΜΑ ΚΥΠΡΟΥ

Α.Π. 48/15-5-86

Αθήνα, 28 Απριλίου 1986

Α.Π.Φ. 1224.1/11/ΑΣ 1133

Προς: - Πρόεδρο της Εξεταστικής των Πραγμάτων Επιτροπής για τον Φάκελλο της Κύπρου κ. Νάτσινα

Βουλή των Ελλήνων

Κοιν: - Πρεσβεία Λονδίνου

Ε.Δ: - Διπλωματικό Γραφείο κ. Υφυπουργού

Θέτουμε υπόψη σας το έγγραφο Φ. 120/367/10.3.86 της Πρεσβείας Λονδίνου, με τη συνημμένη επιστολή του πρώην επιτελάρχου της UNFICYP Βρεταννού Ταξιάρχου ε.α. Francis Henn, για την περίπτωση που η Επιτροπή, ως μόνη αρμόδια, θα ενδιαφερόταν να χρησιμοποιήσει τα στοιχεία αυτά.

Η Πρεσβεία Λονδίνου παρακαλείται να ευχαριστήσει τον Ταξίαρχο Francis Henn για την προσφορά του και να του δηλώσει ότι ενημερώθηκε σχετικά η αρμόδια Επιτροπή της Βουλής των Ελλήνων.-

Με εντολή Υπουργού

Ο Διευθυντής κ.α.α.

Β.Σ. Ζαφειρόπουλος

Σύμβουλος Πρεσβείας Α΄

σπ

Αριθ. [illegible]

Φ. 120 / ΑΣ 357

ΠΡΟΣ: Υπουργείο Εξωτερικών

Α2 Δ/νση Πολιτικών Υποθέσεων

ΘΕΜΑ: Κυπριακό : εξελίξεις το 1974.

Σας επισυνάπτω φωτοτυπία επιστολής από 6.3.1986 που μου έστειλε ο Βρεταννός Ταξίαρχος ε.α. FRANCIS HENN, ο οποίος κατά την περίοδο 1972-1974 υπηρέτησε σαν Επιτελάρχης της Ειρηνευτικής Δύναμης των Η.Ε. στην Κύπρο.

Την επιστολή αυτή ο Ταξίαρχος HENN μου τήν έστειλε με αφορμή τις πρόσφατες δημοσιεύσεις για τον σχηματισμό Επιτροπής του Ελληνικού Κοινοβουλίου που θα ερευνήσει τα γεγονότα που οδήγησαν στην κυπριακή τραγωδία του 1974.

Σας παρακαλώ να μου γνωρίσετε την απάντηση που θέλετε να δώσουμε στον Ταξίαρχο HENN.

Ο Πρέσβυς

Σ. Σταθάτος

[illegible]/με

[illegible]

[illegible]

6 March 19[illegible]

His Excellency the Greek Ambassador,
The Greek Embassy,
1A Holland Park,
London, W11 [illegible]

Dear Mr. Ambassador,

The Cyprus Tragedy of 1974

I have learnt with much interest that the Greek Parliament has decided to establish a fact-finding Committee to inquire into all aspects of the Cyprus tragedy of 1974. Part of the purpose of this inquiry, I understand, is to place on record for posterity an authentic account of events at that time.

During the period June 1972 to October 1974 I was serving as the Chief of Staff of the United Nations Force in Cyprus (UNFICYP). That period, which started with the reactivation of the intercommunal talks and culminated in the coup d'etat against Archbishop Makarios and the consequential Turkish intervention, constituted a watershed in the long history of Cyprus.

The appointment I held afforded me a somewhat unique view of those historic events, and for some time I have been engaged in writing a detailed account of them, with particular reference to the part played by UNFICYP (which in my view has never received the recognition it really deserved). This work, for which I have carried out detailed research over several years, is a free-lance undertaking, not sponsored by anyone or any body, although I have received encouragement to do it from various quarters, including Mr. Brian Urquhart in New York. The writing is well advanced, but for a number of reasons there is no prospect of publication in 1986.

However, it occurs to me that there may be some aspects of events in which I might be able to assist your Committee. Your Prime Minister, Mr. Papandreou, has said that he is anxious to establish a factually accurate record of what happened, and that is my purpose too. So, if the Committee wished to consult me, I would be happy to give whatever assistance I can. However, this offer must be subject to the proviso that, depending on what aspects are of interest to the Committee, it might be necessary for me to seek the prior consent of the British Ministry of Defence and of the UN Secretary General, because, although I retired from the active list of the Army some time ago, at the time of these events I was a serving British officer and in a UN post.

Finally, it might be relevant to mention that I served as a Special Adviser on Cyprus to the British House of Commons Foreign Affairs Committee in the last Parliament.

Yours sincerely,

[signature]

(Francis Henn)

ΕΚΘΕΣΗ Βουλευτή Ε.Κ. κ. Ιω. Τσουδερού για την κατάσταση στην Κύπρο (1964)

Η Έκθεση του Ιω. Τσουδερού
[Απάντησις Στ. Κωστοπούλου]

ΥΠΟΥΡΓΟΣ ΤΩΝ ΕΞΩΤΕΡΙΚΩΝ

Ἐν Ἀθήναις τῇ 3ῃ Νοεμβρίου 1964

Ἀγαπητέ κ. Τσουδερέ,

Μετά μεγάλου ἐνδιαφέροντος ἔλαβον γνῶσιν τῆς ἐπιστολῆς διά τῆς ὁποίας μοῦ ἐκθέτετε τά πορίσματα τῆς ὑπό τήν ἡγεσίαν σας ἀποστολῆς, ἥτις μετέβη ἐν Κύπρῳ ἵνα μελετήσῃ σημαντικά οἰκονομικά θέματα ἐνδιαφέροντα τήν μεγαλόνησον καί τήν Ἑλλάδα.

Εἶναι εὐχάριστον καθῆκον μου νά σᾶς ἐκφράσω τά θερμά μου συγχαρητήρια διά τόν τρόπον μέ τόν ὁποῖον προητοιμάσθη καί διεξήχθη ἡ ὅλη ἀποστολή καί τά ἐξαίρετα ἀποτελέσματα ἅτινα ἀπέδωσεν αὕτη.

Μέ ἐξαιρετικήν ἐκτίμησιν

Στ. Κωστόπουλος

(Στ. Κωστόπουλος)

Κύριον
Ἰωάννην Τσουδερόν
Βουλευτήν Ρεθύμνης

ΕΜΠΙΣΤΕΥΤΙΚΟΝ ΥΠΟΜΝΗΜΑ ΕΠΙΔΟΘΕΝ ΕΙΣ ΓΕΩΡΓΙΟΝ ΠΑΠΑΝΔΡΕΟΥ ΜΕΤΑ ΑΠΟ ΕΠΙΣΗΜΟΝ ΑΠΟΣΤΟΛΗΝ ΚΑΙ ΚΑΘΟΔΟΝ ΜΟΥ ΜΕ ΕΙΣ ΚΥΠΡΟΝ ΕΝ ΕΤΕΙ 1964.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΕΜΜ. ΤΣΟΥΔΕΡΟΣ

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΚΥΠΡΟ

1. ΤΟ ΦΡΟΝΗΜΑ

Τό γενικό φρόνημα τοῦ Κυπριακοῦ Λαοῦ, εἶναι μαχητικό καί ἐπαναστατικό. Σέ ὅλες τίς τάξεις καί χωρίς σχεδόν καμμιά ἐξαίρεση, ἐπικρατεῖ ὁ πόθος τῆς μάχης γιά μιά ὑπόθεση πού ὅλοι τήν πιστεύουν δίκαιη καί ἱερή. Ἡ ἀπαλλαγή ἀπό τόν Τοῦρκο εἶναι ἀναντίρρητα ἡ ἀπόλυτη ἐπιθυμία τοῦ Κυπριακοῦ Λαοῦ. Ἡ διάθεση νά πεθάνουν, γιά νά πετύχουν τόν σκοπό αὐτό, εἶναι διάχυτη στήν πλειοψηφία του.

2. Ο ΣΚΟΠΟΣ

α) Ο ΒΡΑΧΥΧΡΟΝΙΟΣ ΣΚΟΠΟΣ

Χωρίς ἐξαίρεση, βραχυχρόνιος σκοπός τοῦ ἀγῶνος, εἶναι ἡ "ἀπαλλαγή" ἀπό τόν Τοῦρκο. Ἡ ΟΡΙΣΤΙΚΗ ΟΜΩΣ ΚΑΙ ΑΠΟΛΥΤΗ ἀπαλλαγή. Λύση τοῦ Κυπριακοῦ πού δέν θά ἔχῃ ὡς βάση της τήν ὁλοκληρωτική ἀποχώρηση τῆς Τουρκίας ἀπό τό Κυπριακό ἔδαφος, ὄχι μόνο δέν πρόκειται νά ἱκανοποιήσῃ τήν πλειοψηφία τοῦ Λαοῦ, ἀλλά θά προκαλέσῃ βίαιες ἀντιδράσεις μέ ἄγνωστη ἔκταση.

β) Ο ΑΠΩΤΕΡΟΣ ΣΚΟΠΟΣ

Ἀκόμα καί ἐκεῖνοι τῶν ὁποίων φαινομενικά τοὐλάχιστον, ἡ Ἕνωση θά θίξῃ ἄμεσα συμφέροντα, παραδέχονται ἤ τοὐλάχιστον ἐμφανίζονται προσαρμοζόμενοι στήν ἰδέα ὅτι ἄν ἐκπληρωθῇ ὁ βραχυχρόνιος σκοπός τῆς ἀπαλλαγῆς ἀπό τόν Τοῦρκο, τό φυσιολογικό ἐπακόλουθο θά εἶναι ἡ πραγματοποίηση τῆς Ἑνώσεως. Τό Συμπέρασμα αὐτό τό υἱοθετοῦμε, ἐφ'ὅσον ἡ ἐπίλυση τοῦ Κυπριακοῦ δέν παραταθῇ πέραν τοῦ διμήνου ἀπό σήμερα καί δέν μεσολαβήσουν κατά τό διάστημα αὐτό γεγονότα τά ὁποῖα θά συντελοῦσαν στήν μεταβολή τῶν σημερινῶν δεδομένων. Ὑπάρχουν ὅμως ὅλες οἱ ἐνδείξεις ὅτι παρόμοια γεγονότα εὑρίσκονται σήμερα ἐν πλήρῃ ἐξελίξει.

3. ΟΙ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΔΥΝΑΜΕΩΝ

Ἰσοζύγιο δυνάμεων, μέ ἀντικείμενο τήν στήριξη μιᾶς

./.

.... 2

κοινωνικής ισορροπίας μέσα στήν Κύπρο, άπέναντι σέ έσωτερικές άλλοιώσεις, δέν υπάρχει. Ώς τώρα οί έπιβουλές ήταν καί είναι έξωτερικές, ξενόγλωσσες καί άλλόφυλες, ή δέ άμυνα τής κοινωνίας ήταν στραμμένη πρός τά έξω. Κατά τό χαρακτηριστικό αύτό διαφέρει ριζικά ή κοινωνική διάρθρωση μέσα στήν Κύπρο, άπό τήν διάρθρωση τής Ἑλλάδας, τό δέ γεγονός αύτό πρέπει νά ληφθῆ σοβαρώτατα ύπ' όψιν.

Ἡ έπερχόμένη ένωση μέ τήν Ἑλλάδα, δέν μεταβάλλει πολύ ούσιαστικά τήν κατάσταση αύτή, γιατί καί ή χώρα μας κατατάσσεται, στή διαμορφωμένη άπό αίώνες νοοτροπία αύτή, σάν μιά διάδοχος τρίτη έξωτερική κατάσταση, τήν όποία άντιμετωπίζουν μέν οί Κύπριοι μέ εύνοϊκή, κατά κανόνα, προκατάληψη, λόγω έθνικής ταυτότητος, έν πάσει όμως περιπτώσει σάν μιά έξωτερική δύναμη, πού θά διαδεχθῆ τόν ξένο παράγοντα στό ρόλο τοῦ κατέχοντος.

Ἄν άπό τήν ταραχή τοῦ άγῶνος, δημιουργηθοῦν μέσα στήν Κύπρο συνθῆκες Κοινωνικής άνατροπής τότε τήν έξομάλυνση κατά τούς Κυπρίους, θά άναλάβη ή Ἑλλάς, σάν έξωτερικός ήγετικός παράγων. Τό κοινωνικό θέμα, έπομένως, δέν άπασχολεῖ τόσο πολύ κόσμο όσο θά έπρεπε.

Τήν περίπτωσι δημιουργίας άνεξαρτήτου Κυπριακοῦ Κράτους, τήν βλέπει ή μεγάλη μᾶζα, σάν μιά διαμαρτυρία έναντίον ένδεχομένων λύσεων πού δέν θά ίκανοποιοῦσαν τόν σκοπό του σημερινοῦ άγῶνα δηλαδή τήν όριστική άπαλλαγή άπό τόν Τοῦρκο. Ὑπάρχει όμως μιά κατηγορία Κυπρίων, πού έχουν ή νομίζουν ότι έχουν συμφέροντα νά μή γίνη ή ένωση, όπως τά μοναστήρια, ώρισμένοι γεωκτήμονες καί έμποροι, μέρος τής ύπαλληλίας, οί κομμουνιστές καί οί συνοδοιπόροι τής "άδεσμεύτου" ίδεολογίας.

Οί παράγοντες δυνάμεως μέσα στήν Κύπρο τοῦ Σεπτεμβρίου 1964, είναι οί έξής:

α) <u>Ὁ Μακάριος</u>

Στηρίζεται, έφ' όσον τουλάχιστον άκολουθεῖ τήν σημερινή γραμμή του, στούς διαχειριζόμενους τήν άξιόλογη έκκλησιαστική καί μοναστική περιουσία, ένδεχομένως στούς θιγόμενους άπό τήν ένωση έκπροσώπους τής οίκονομικής όλιγαρχίας, στό κομμουνιστικό κόμμα, στούς συνοδοι-

./.

.... 5

πόρους καί στίς προσβέτες τών άδεσμεύτων, τών δορυφόρων καί τής Σοβιέτικής Ένώσεως. Δημιουργεῖ λαϊκό ἔρεισμα.

Όργανά του εἶναι: τό Ύπουργικό συμβούλιο, τό ραδιόφωνο - τηλεόραση, μερίς τοῦ τύπου, ἡ ἀστυνομία καί μερίς τῆς ὑπαλληλίας.

Ό Μακάριος εἶναι ὁ σκοτεινότερος παράγων δυνάμεως στή σημερινή Κύπρο. Εἶναι ἄγνωστο ἄν ἔχη προσωπικές πολιτικές φιλοδοξίες, παρ' ὅλο πού ὑπάρχουν πολλές ἐνδείξεις ὅτι τίς ἔχει. Εἶναι ἄγνωστο ἐπίσης ἄν οἱ φιλοδοξίες αὐτές εἶναι ἑλληνικές ἤ ἄν στρέφονται πρός τή διαδραμάτιση ἑνός ρόλου σάν ἡγέτης μιᾶς ἀδέσμευτης δυνάμεως μεταξύ ἀνατολῆς καί δύσεως. Δέν ἀποκλείεται, τέλος, νά ἀκολουθῆ τήν γραμμή του πιστεύοντας είλικρινά, ὅπως λέγει, ὅτι αὐτή εἶναι ἡ μόνη ὀρθή γραμμή, τήν ὁποία μόνο αὐτός μπορεῖ νά χαράξη, πού ὁδηγεῖ στήν "μοναδική του φιλοδοξία" τήν Ένωση μέ τήν Ἑλλάδα.

Οἱ παράγοντες δυνάμεως ὅμως στούς ὁποίους στηρίζεται καί ὁ τρόπος μέ τόν ὁποῖον ἐνεργοῦν τά ὄργανά του, δέν ἐπιτρέπουν, φαινομενικά τουλάχιστον, νά καταλήξωμε στό τελευταῖο αὐτό συμπέρασμα.

Τό Ύπουργικό Συμβούλιο, δέν νομίζομε νά ἀποτελῆ παράγοντα δυνάμεως. Ἀντιδρᾶ μεμονωμένα, ἐπηρεάζεται ἀπόλυτα ἀπ' τόν Μακάριο, ΔΕΝ τόν ἐπηρεάζει σοβαρῶς. Εἶναι ὄργανό του ἤ τουλάχιστον τά μέλη του, λέγω σκοπιμότητος, ὑποκύπτουν στήν γραμμή του, ἐφ' ὅσον αἱ Ἀθῆναι δέν ἀναπτύσσουν μεγαλύτερη δραστηριότητα χαράζοντας κατευθυντήριες γραμμές καί ἐπιβάλλοντας τή δύναμή τους, τήν ὁποία ἔχουν κάθε δυνατότητα νά μεταχειρισθοῦν.

Τό ραδιόφωνο - τηλεόραση, ἀπόλυτα ἐλεγχόμενα ἀπ' τόν Μακάριο, θυμίζουν στίς ἐκπομπές τους χώρα τοῦ ἀνατολικοῦ μπλόκ καί λησμονοῦν κατά σύστημα, νά θυμίζουν στόν ἀκροατή, πώς ὑπάρχει μιά μεγαλύτερη Πατρίδα.

Ό τύπος πρόσκειται στόν Μακάριο, δημοσιεύει ἀπερίγραπτα δημοσιεύματα, ἐκθειάζοντας τούς ἀνατολικούς, λησμονεῖ ἤ καί κατηγορεῖ τήν Ἑλλάδα, μέ τήν μοναδική ἴσως ἐξαίρεση τοῦ "Ἀγῶνος". Ἄμεσα φαίνεται νά ἐλέγχεται ἀπ' τόν Μακάριο μόνο ὁ "Φιλελεύθερος".

Ἡ Ἀστυνομία, δύναμις 2.000 ἄνδρες, ἐξ ὧν 50% ΑΚΕΛ, αἰσθάνεται μειωμένη ἀπό τήν ὕπαρξη τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ καί τήν δημι-

./.

.......4

ουργία τῆς 'Εθνοφρουρᾶς. Ὑπόκειται στήν διάβρωση τῆς παντοειδοῦς προπαγάνδας. Ἔχει μεγάλες ἀποδοχές καί φοβᾶται πῶς θά τίς χάση μέ τήν Ἕνωση. Ὁ ἀρχηγός τῆς Ἀστυνομίας Χασάπης δέν παραδέχεται τήν ὕπαρξη κομμουνιστικοῦ κινδύνου, δέν ἔχει ἐντολές νά τόν παρακολουθήση, οὔτε ἔχει ὁδηγίες ποιά γραμμή νά ἀκολουθήση.

Μέρος τῆς ὑπαλληλίας τῆς Κυπριακῆς Δημοκρατίας ἔχει ἐπιλεγῆ ἀπό στελέχη τοῦ ΑΚΕΛ κατά τήν ἐποχή τῶν Ἄγγλων. Οἱ κομμουνιστές ἦταν πάντα ἀντίθετοι στόν ἀγῶνα τῆς ΕΟΚΑ καί στήν Ἕνωση. Οἱ μεγάλες ἐν σχέσει πρός τήν Ἑλλάδα, ἀποδοχές, εἶναι ἕνας ἄλλος λόγος ἀνησυχίας γιά τό τί θά γίνη ἄν πραγματοποιηθῆ ἡ Ἕνωση.

β) <u>Τό Κομμουνιστικό Κόμμα ΑΚΕΛ</u>

Εἶναι τό μόνο συγκροτημένο πολιτικό κόμμα μέσα στήν Κύπρο. Λέγεται πῶς εἶναι ἕνα ἀπό τά καλλίτερα ὠργανωμένα κομμουνιστικά κόμματα.

Εἶχε λάβει σαφῶς θέση ἐναντίον τῆς ΕΟΚΑ καί ἐναντίον τῆς Ἑνώσεως. Γιά τόν λόγο αὐτό ἐθεωρεῖτο, μέχρι πρό τινος, ὑπόδικο ἐθνικά.

Σήμερα δέν μπορεῖ ἀκόμα, λόγω τοῦ ψυχολογικοῦ κλίματος, νά λάβη σαφῆ θέση ἐναντίον τῆς Ἑνώσεως.

Γιά ν'ἀντιμετωπίση τή δυσχέρεια αὐτή, χρησιμοποίησε ἕνα μεγάλο εὕρημα: Βάλλει ἐναντίον τοῦ ΝΑΤΟ. Ἡ ἔννοια τῆς τακτικῆς αὐτῆς δέν γίνεται ἀντιληπτή ἀπ'τόν λαό. Ἀλλά καί οἱ ἰθύνουσες τάξεις ἔχουν παρασυρθῆ ἀπό τό σύνθημα αὐτό τοῦ ΑΚΕΛ.

Ἡ Ἑλλάς εἶναι ΝΑΤΟ. Οἱ ἕλληνες ἀξιωματικοί καί οἱ ἕλληνες στρατιῶτες στήν Κύπρο, ἀνήκουν στό ΝΑΤΟ. Τά ἑλληνικά ὅπλα στήν Κύπρο, εἶναι "δέσμια" τοῦ ΝΑΤΟ. Δέν πρόκειται νά χρησιμοποιηθοῦν γιά νά διώξουν τόν Τοῦρκο, γιατί αὐτό δέν τό θέλει τό ΝΑΤΟ.

Τό κομμουνιστικό κόμμα βάλλει ἀδυσώπητα ἐναντίον τοῦ ΝΑΤΟ. Εἶναι πολύ δύσκολο, νά ἀποδειχθῆ στήν συντριπτική πλειοψηφία τοῦ Λαοῦ πού ἀποδέχτηκε καί πίστεψε στό σύνθημα αὐτό πῶς ἔτσι προετοιμάζεται ἔντεχνα ἡ βολή κατά τῆς Ἑλλάδος.

Μέ τή μέθοδο αὐτή, τό ΑΚΕΛ ἐπιδιώκει στήν οὐσία νά καταστήση

./.

ἀδύνατη ὁποιαδήποτε λύση τοῦ Κυπριακοῦ. Ἤδη θά εἶναι πάρα πολύ δύσκολο στήν Ἑλλάδα νά ἐπιβάλη λύση πού νά βασίζεται, ὄχι στήν ἐνοικίαση βάσεων πρός τήν Τουρκία, ἀλλ'ἁπλῶς στήν ἐκχώρηση βάσεων πρός τό ΝΑΤΟ. Μετά μερικούς ἀκόμα μῆνες θά εἶναι ΑΔΥΝΑΤΟΝ.

Τό δεύτερο στρατήγημα τοῦ ΑΚΕΛ εἶναι ἡ συστηματική δημιουργία κλίματος ἐξαλλότητος καί ἀπουσίας κάθε λογικῆς ἀπέναντι σέ ὁτιδήποτε δυτικό, ἀπέναντι στίς δυνάμεις τοῦ ΟΗΕ, ἀπέναντι στούς ξένους ἀνταποκριτές. Ἔτσι δημιουργεῖται μιά ἐχθρική στάση τοῦ πληθυσμοῦ, ἐνῶ οἱ Τοῦρκοι καταπεριποιοῦνται κάθε ξένο. Τό ἀποτέλεσμα εἶναι ἡ καλλιέργεια ἐχθρικοῦ κλίματος τῶν δυτικῶν πρός τήν ὑπόθεση τῆς Κύπρου μέσω τῶν διεθνῶν μέσων ἐπικοινωνίας καί ἡ δημιουργία προσθέτων δυσχερειῶν στήν ἐπίλυσή του ἀπό τόν δυτικό κόσμο.

Τό τρίτο στρατήγημα τοῦ ΑΚΕΛ εἶναι ἡ ἔξαρση, ἡ ἀφάνταστη τυμπανοκρουσία, γύρω ἀπό τήν βοήθεια πού "θά δώσουν" ἡ Αἴγυπτος καί ἡ Σοβιετική Ἕνωση στήν Κύπρο. Ἐκμεταλλευόμενο τή μυστικότητα μέ τήν ὁποία περιβάλλει ἡ Ἑλλάς τήν κολοσσιαία βοήθειά της πρός τήν Κύπρο, ὡς καί ὅλα τά ὑπόλοιπα στρατηγήματά του, τό ΑΚΕΛ, σέ κοινό μέτωπο μέ τόν τύπο, τό ραδιόφωνο - τηλεόραση καί τόν Μακάριο, ἔχουν ἤδη δημιουργήσει τήν ἐντύπωση στό Λαό ὅτι μόνο ἐξ ἀνατολῶν μπορεῖ νά ὑπάρξη ἀποτελεσματική βοήθεια.

Ἐκτός ἀπό τά ψυχολογικά ἀποτελέσματα τῆς τακτικῆς αὐτῆς, τό ΑΚΕΛ χρησιμοποιῶντας τόν Μακάριο, ὁ ὁποῖος ἰσχυρίζεται ὅτι κινεῖται πρός ἀνατολάς ὑπό τό βάρος τῆς Λαϊκῆς πιέσεως, ἐνισχύει τήν θέση τῆς Τουρκίας πρός ἀδιαλλαξία, δυσχεραίνοντας πάλι τήν ἄμεση λύση. Διότι ἄν δέν εἶχε ἀναζητηθῆ ἡ βοήθεια, ἡ Τουρκία θά ἔμενε μέ ἐρωτηματικά. Ἀντιθέτως μετά τήν ἀποκάλυψη ὅτι δέν θά ὑπάρξουν σαφεῖς ἐγγυήσεις ἐξ Ἀνατολῶν, ἡ θέση τῆς Τουρκίας ἐνισχύεται.

Τό ΑΚΕΛ χρηματοδοτεῖται κατά διαφόρους εὐσχήμους τρόπους ἀπό τήν Σοβιετική Ἕνωση (π.χ. ἐκχώρηση κερδῶν σοβιετικοῦ περιπτέρου Λευκωσίας). Χρηματοδοτεῖται ὅμως καί ἀπό τόν Μακάριο, ὁ ὁποῖος ἀναθέτει τήν διαχείριση τῶν ἐξαγωγῶν ἀγροτικῶν προϊόντων στήν ἐλεγχομένη συνεργατική ΠΕΟ καί ΑΟΕΑ.

γ) Ὁ Τύπος

Ὁ τύπος σύσσωμος καί ἀνεξέλεγκτος, ἄλλοτε σκοπίμως καί ἄλλοτε γιά κυκλοφοριακούς λόγους, ἀκολουθεῖ τήν γραμμή τοῦ κομμουνιστικοῦ κόμματος. Εἶναι ἀφάνταστος ὁ τρόπος μέ τόν ὁποῖο ἐμφανίζονται οἱ

.... 6

ειδήσεις. Είναι εξ ίσου αφάνταστη ή έκταση της απουσίας εθνικού ελληνικού περιεχομένου. Μόνο όταν από απόλυτη ανάγκη εμφανίζεται εθνικής εκτάσεως είδηση (π.χ. γάμος του βασιλέως) παρουσιάζεται μιά προσεκτικά νερόβραστη φιλολογία. Ειδικά κατά τίς ημέρες των βομβαρδισμών, ό τύπος ωργίασε εναντίον της Ελλάδος.

Μερικά φύλλα είναι καθοδηγούμενα (Χαραυγή από τό ΑΚΕΛ καί Φιλελεύθερος, χρηματοδοτούμενος κατά διαφόρους τρόπους, όπως π.χ. ή διαχείριση της εκθέσεως της Λευκωσίας, από τόν Μακάριο). Άλλα συνοδοιπορούν, διότι οί ιδιοκτήτες καί οί συντάκτες τους έχουν ειλικρινά πιστέψει στά συνθήματα της προπαγάνδας (Ελευθερία). Ή "Μάχη" του Σαμψών, άλλοτε καί τώρα, όργανο της ΕΡΕ, κολακεύει (καθοδηγούμένη καί από τόν Κωνσταντόπουλο) τόν Μακάριο καί ρίχνει διαβρωτικά τής εμπιστοσύνης πρός τήν ελληνική ηγεσία των ενόπλων δυνάμεων (ίδε φύλλα 16,17 καί 18 Σεπτεμβρίου) προσπαθώντας ίσως νά μειώση τό γόητρο της Ενώσεως Κέντρου καί του Πρωθυπουργού.

Τό ύψος της κυκλοφορίας στήν Κύπρο, (50.000 φύλλα ημερησίως-αντιστοιχία στήν Ελλάδα θά ήταν 1.100.000 φύλλα) αποτελεί δόλωμα καί προξενεί μεγάλες ζημίες στούς εκδότες εκείνους πού δέν ακολουθούν τήν βορεία γραμμή πού ανταποκρίνεται στό λαϊκό αίσθημα. Κατ'αυτό τόν τρόπο, τό μόνο φύλλο πού θυμάται τήν Ελλάδα, ό "Αγών" του Νίκου Κόση, αντιμετωπίζει μεγάλες δυσχέρειες (κυκλοφορία κάτω των 2.000 - αντίδραση των εφημεριδοπωλών), χωρίς νά αποτολμά καί μεγάλη απόκλιση από τήν γενική γραμμή.

Ό τύπος έχει παύσει νά είναι παράγων δυνάμεως στήν Κύπρο καί έχει μεταβληθή σέ όργανο.

./.

δ. Ὁ ξένος παράγων

Ἐνῶ ἡ δραστηριότης τῶν δυτικῶν πρεσβειῶν, περιλαμβανομένης καί τῆς Ἑλληνικῆς, εἶναι δύσκολο νά ἐμφανισθῆ λόγῳ τῶν συνθηκῶν πού περιγράφομε, ἡ ὀργάνωση τῶν ἀνατολικῶν πρεσβειῶν εἶναι σημαντική καί ἡ δραστηριότης τους μεγάλη. Σημαντικώτατο ρόλο παίζει ἡ Πρεσβεία τῆς Ἡνωμένης Ἀραβικῆς Δημοκρατίας, ἡ ὁποία ἔχει ἀνεπιφύλακτα ταχθῆ ἐναντίον τῆς Ἑνώσεως. Συστηματικά ἐπιδιώκει καί καλλιεργεῖ σχέσεις ὁ Αἰγύπτιος πρέσβυς μέ παράγοντες τῆς Κυπριακῆς ζωῆς, ἰδιαιτέρως δέ μέ τόν ἰατρό Λυσσαρίδη.

ε. Ἡ ἀστική τάξη

Ὅπως ἀναλύσαμε καί στήν εἰσαγωγή τοῦ περί παραγόντων δυνάμεως κεφαλαίου, ἡ ἀστική τάξη εἶναι ἀπαράσκευη, λόγῳ εἰδικῶν συνθηκῶν, γιά νά παίξη τόν συνήθη ἐξισορροπιστικό ρόλο της.

Στήν Λευκωσία, ἡ ἀστική τάξη δέν εἶναι κἄν παράγων δυνάμεως. Φερόμενη τελείως ἀνυπεύθυνα, ἔχει δώσει πίστη στά μή ἐμφανιζόμενα ὡς κομμουνιστικά, ἀλλ'ὡς ἐθνικιστικά συνθήματα καί παίζει, ἄθελά τη ἕνα σημαντικό ἀρνητικό ρόλο. Περισσότερο σοβαροί ἐμφανίζονται πολλοί δημόσιοι παράγοντες (π.χ. οἱ Ὑπουργοί Γεωρκάτζης, Τάσος Παπαδόπουλος, ὁ Πρόεδρος τῆς Βουλῆς Κληρίδης), ἄν καί ὅλοι προσπαθοῦν νά ὑποστηρίξουν τό σύνθημα Μακαρίου-ΑΚΕΛ "ἀκόμα καί ἡ συμβατική λύση γιά ἐκχώρηση βάσεως στό ΝΑΤΟ εἶναι ἀπαράδεκτη". Ἀναγνωρίζουν ὅμως ὅτι ἄν φθάσωμε ἐκεῖ, θά ἦταν δυνατόν νά λυθῆ τό πρόβλημα.

Ὁ Ὑπουργός Ἐσωτερικῶν Γεωρκάτζης, νομίζει πάντως πώς ἡ λύση πρέπει νά δοθῆ πραξικοπηματικά, γιατί αὐτό εἶναι ὁ μόνος τρόπος γιά ν'ἀποφευχθῆ τό δημοψήφισμα πού ἀποκλείεται νά εἶναι, κατ'αὐτόν, 100% ὑπέρ τῆς Ἑνώσεως.

Εἶναι δύσκολο νά παραδεχθοῦμε πώς ἡ ἀστική τάξη τῆς Κύπρου εἶναι ὁλόκληρη τόσο ἀπλοϊκή, ὥστε νά παρασυρθῆ σέ τόση ἔκταση ἀπό τόν ἔξαλλο τύπο. Ἐξ ἄλλου εἶναι φανερό ὅτι καί ἡ στάση τοῦ τύπου δέν ὑποβάλλεται μόνο ἀπό τό ΑΚΕΛ, ἀλλά καί ἀπό τόν Μακάριο, τόν ὁποῖο ὑποστηρίζουν οἰκονομικοί παράγοντες τῆς ἀστικῆς τάξεως.

./.

......8

Πρέπει επομένως νά άναζητηθοῦν καί ἄλλοι λόγοι, έκτός άπό τήν πατριωτική άγανάκτηση, γιά τήν στάση αὐτή τῶν ἀστῶν. 'Υπάρχουν πολλά οἰκονομικά συμφέροντα μέ τίς χῶρες τῆς Μέσης 'Ανατολῆς. 'Υπάρχει ἀνταγωνισμός μέ τό 'Ισραήλ. 'Υπάρχει, τέλος, τό ἄγνωστο τοῦ τί θά σημαίνη ἡ ἕνωση μέ τήν 'Ελλάδα.

στ. <u>'Ο Στρατηγός Γρίβας</u>

Εἶναι πολύ ἀπογοητευμένος, προφανῶς γιατί ἡ τακτική τοῦ Μακαρίου, τῶν ἀστῶν, τοῦ ΑΚΕΛ ἀλλά καί τῆς 'Ελλάδος, ἔχει περιορίσει τήν εὐχέρεια κινήσεώς του.

'Ο Γρίβας εἶναι τίμιος καί ἐμφανίζεται πειθαρχικός. 'Ελέγχει ἕνα ἀριθμό δυναμικῶν στελεχῶν, μεταξύ τῶν ὁποίων καί σημερινοί Βουλευταί. 'Έχει ἀκόμα μαγνητική ἐπίδραση σέ σημαντικό μέρος τοῦ ἀγροτικοῦ πληθυσμοῦ (62%). 'Η ἀγροτική τάξη, εἶναι τό βάθρο τοῦ ἐθνικισμοῦ, ἐπομένως πρέπει νά προσεχθῆ ἐντελῶς ἰδιαίτερα.

'Ο Γρίβας ἐμφανίζεται σήμερα μόνο ὡς πατριώτης καί στρατιώτης. Λέγει πώς δέν ἔχει πολιτική φιλοδοξία καί φαίνεται εἰλικρινής. 'Αν ὅμως δέν ἐνισχυθῆ οὐσιαστικά, θά ἐκλείψη ἀπό παράγων δυνάμεως.

'Η δύναμη τοῦ Γρίβα στήν 'Εθνοφρουρά εἶναι ἐξωγενής καί πηγάζει ἀπό τήν στήριξη ἡ ὁποία τείνει νά τοῦ παρέχεται ἀπό τούς ἀξιωματικούς τῆς 'Εθνοφρουρᾶς.

Πρέπει νά σημειωθῆ ὅτι ὁ Γρίβας εὑρίσκεται σέ δύσκολη θέση, ἐπειδή εἶναι ἀδιάλλακτος στό θέμα τῆς 'Ενώσεως καί, ἐπομένως, μετριοπαθής ἀπέναντι στά ἔξαλλα συνθήματα πού ἔχουν κατακτήσει μεγάλο μέρος τοῦ Κυπριακοῦ λαοῦ, ἐρχόμενος κατ' αὐτόν τόν τρόπο σέ σύγκρουση πρός τήν κοινή γνώμη, ἡ ὁποία τείνει ἀπό μέρα σέ μέρα νά περιορίση τό κῦρος του. 'Άλλος λόγος πού περιορίζει τό κῦρος τοῦ Γρίβα εἶναι ὅτι ἔχει ταχθῆ ὑπέρ τοῦ ἀφοπλισμοῦ τῶν ἀνταρτικῶν δυνάμεων, πού ἄλλοτε ἦταν κατά μέγα μέρος πιστές σέ αὐτόν, ἐρχόμενος καί πάλι σέ ἀντίθεση πρός τίς ἐπιθυμίες ὀργανωμένων ὁμάδων.

./.

.... 9

Εἶναι ἑπομένως ἀπαραίτητο νά τονωθῆ τό κῦρος τοῦ Γρίβα μέ κάθε δυνατό τρόπο.

ζ. Ὁ Ἑλληνικός Στρατός

Ἀποτελεῖ τήν μεγαλύτερη δύναμη στήν Κύπρο. Ἡ μέσα σέ ἕξ μῆνες δημιουργία ἐκ τοῦ μηδενός μιᾶς ἀπόλυτα ἀξιόμαχης μαχητικῆς ἑλληνικῆς μονάδας μέσα στήν Κύπρο, ἡ ὁποία εἶναι σέ θέση νά ἀποκρούση ἀποτελεσματικά τόν κίνδυνο Τουρκικῆς ἀποβάσεως, ἀποτελεῖ μιά ἄνευ προηγουμένου ἐπιτυχία τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως, γιά τήν ὁποία εἶναι ἄξια συγχαρητηρίων. Χρησιμοποιούμενος σάν ἐκτελεστικό ὄργανο, ὁ ἑλληνικός στρατός στήν Κύπρο, μπορεῖ νά ἐπιβάλη τίς Ἑλληνικές ἀπόψεις.

Ἡ ἡγεσία του εἶναι ἄριστη, στερεῖται ὅμως ὀργάνου ἀποτελεσματικῆς προπαγάνδας. βάλλεται ἔντεχνα ἀπό τό ΑΚΕΛ, τόν τύπο καί τίς διαδόσεις. Μετά ὀλίγους μῆνες θά δημιουργηθοῦν οἱ συνθῆκες πού θά τόν καταστήσουν ἐνδεχομένως μισητό.

Διαθέτει ἄριστη στελέχωση γιά περίπτωση ἐξωτερικοῦ πολέμου, ἄν ὅμως χρειασθῆ νά ἐπιβάλη δυναμικά μιά λύση στό ἐσωτερικό, πρέπει ἐπειγόντως νά ἀντικατασταθοῦν ὡρισμένα ἀνώτερα στελέχη.

η. Ἡ Ἐθνοφρουρά

Εἶναι ἀκόμα ὑπό τόν ἔλεγχο τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ. Εἴκοσι περίπου στελέχη της πρέπει νά ἀντικατασταθοῦν ἐπειγόντως. Χρειάζεται προσοχή στόν ρυθμό ἐκπαιδεύσεως κυπρίων στελεχῶν, γιατί ἄν ἡ ἐκκρεμότης παραταθῆ, μεγάλος ἀριθμός τῶν ἐξ Ἑλλάδος στελεχῶν θά ἀρχίση νά γίνεται περιττός καί ἡ Ἐθνοφρουρά θά ἀρχίση νά ἐλέγχεται ἀπό τόν Μακάριο.

θ. Ἡ Ἑλληνική Πρεσβεία

Δέν διαθέτει ἀρκετά στελέχη. Εἶναι ἀδύνατον νά ἀνταποκριθῆ στίς σημαντικές ἀνάγκες δραστηριοποιήσεώς της.

Δέν διαθέτει Ὑπηρεσία Πληροφοριῶν. Ὁ τρόπος ἐπανδρώσεως καί λειτουργίας τῆς ΚΥΠ, ὁδηγεῖ στό βασικό συμπέρασμα ὅτι οἱ πληροφορίες της δέν εἶναι ἀξιόπιστες.

./.

4) ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΑ ΜΕΤΡΑ

'Η Κυβέρνηση τῆς 'Ελλάδος πρέπει νά λάβη σοβαρώτατα ὑπ'ὄψιν ὅτι:

α) 'Η συντριπτική πλειοψηφία τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ τῆς Κύπρου, ἀποκλείει τήν λύση μέ ἀντάλλαγμα τήν ἐκχώρηση ἤ τήν ἐνοικίαση Βάσεως στήν Τουρκία, ἔστω καί συμβολικῆς ἐκτάσεως.

β) Ὅτι ἔχει ἤδη καλλιεργηθῆ τέτοιο κλῖμα, ὥστε μεγάλο μέρος τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ τῆς Κύπρου, - ἐνδεχομένως δέ ἡ πλειοψηφία του - νά ἀποκλείη ἐπίσης τήν λύση τοῦ προβλήματος μέ συμβατική ἐκχώρηση Βάσεως στό ΝΑΤΟ, πρίν πραγματοποιηθῆ ἡ Ἕνωση.

Στήν πρώτη περίπτωση, γιά νά ἐπιβάλη ἡ 'Ελλάς τήν λύση μέ τουρκική βάση, οἱασδήποτε μορφῆς, πρέπει νά ἀνατρέψη προηγουμένως τό σημερινό καθεστώς. Μιά παρόμοια ἐνέργεια, ἄν ἀποφασισθῆ, δέν ἐπιτρέπεται νά ἀποτύχη, γιατί τότε θά ὑπάρξουν ἀνυπολόγιστες συνέπειες, πού θά ὁδηγήσουν ὁλόκληρη τήν 'Ελλάδα σέ μιά ἀπερίγραπτη περιπέτεια.

'Ο ἑλληνικός στρατός, μέ τήν σημερινή σύνθεση τῶν βασικῶν στελεχῶν τοῦ ἑλληνικοῦ σώματος καί τῆς 'Εθνοφρουρᾶς, (ἐκλεκτά μαχητικά στελέχη, ὡρισμένα ὅμως τῶν ὁποίων δέν θεωροῦνται ἀφοσιωμένα στήν ἑλληνική Κυβέρνηση), δέν εἶναι σέ θέση νά ἐγγυηθῆ ἐπιτυχία, ἐκτός ἄν ὑπάρξη Διάγγελμα τοῦ Βασιλέως.

Γενικά δέν νομίζομε ὅτι πρέπει νά ἐπιδιωχθῆ ἡ λύση αὐτή, παρά μόνο στήν ἀκραία περίπτωση πού ἡ Κυβέρνηση θά κρίνη πώς εἶναι ἐντελῶς ἀδύνατο, μέσα στά ἀνώτατα χρονικά περιθώρια ἀντοχῆς τῆς 'Ελλάδος, νά γίνη δεκτή ἄλλη λύση. 'Πέραν τῶν λόγων γιά τούς ὁποίους ἀπορρίπτουν τή λύση αὐτή οἱ Κύπριοι, οἱ ὁποῖοι εἶναι σοβαροί, ἡ 'Ελλάς θά ἔπρεπε στήν περίπτωση αὐτή, ἐκτός ἀπό τήν ἐπιτυχῆ ἀνατροπή τοῦ σημερινοῦ καθεστῶτος, νά εἶναι προετοιμασμένη νά ἐπέμβη καί στήν διαμόρφωση τῶν ἀποτελεσμάτων τοῦ δημοψηφίσματος, τό ὁποῖο, ἐν ὄψει παρομοίας λύσεως, δέν εἶναι καθόλου βέβαιο, γιά νά μή ποῦμε ὅτι ἀποκλείεται, νά εἶναι ὑπέρ τῆς Ἑνώσεως, ἐν πάσῃ ὅμως περιπτώσει θά περιέχη τόσο μεγάλο ποσοστό ἐναντίον της, ὥστε νά

./.

.............II

χάνη τή συμφόρτητά του.

Στή δεύτερη περίπτωση, δηλαδή στήν λύση ἐκχωρήσεως Βάσεως τοῦ ΝΑΤΟ, ὡς ἀντάλλαγμα συμβατικό γιά τήν Ἕνωση, δέν εἶναι ἀνάγκη, μέ τά σημερινά δεδομένα τά ὁποῖα εἶναι ὅμως ρευστά καί μεταβάλλονται συνεχῶς ἐπί τά χείρω, νά ἀνατραπῆ τό σημερινό καθεστώς τῆς Κύπρου, ἄν ἡ Κυβέρνηση τῆς Ἑλλάδος εἶναι σέ θέση νά ἐξασκήση σημαντική πίεση ἐπάνω του καί ἐφ' ὅσον τό καθεστώς Μακαρίου, δέν στηρίζεται σέ ἀξιόλογες ἐγγυήσεις ἀπό τήν Σοβιετική Ἕνωση. (Ἤδη ἔχομε πληροφορίες ὅτι ὁ Μακάριος ἔδωσε, προφορική τοὐλάχιστον διαβεβαίωση στόν Νασσέρ, ὅτι δέν θά ὑπάρξουν Βάσεις τοῦ ΝΑΤΟ, στήν Κύπρο). Καί πάλι ὅμως, ἔστω ἄν ὑπάρξη τό σύμφωνο τῆς Κυβερνήσεως Μακαρίου, θά χρειαστῆ ἴσως ἐπέμβαση διά δημοψηφίσματα, γιατί στήν περίπτωση αὐτή τό κῦρος τοῦ Μακαρίου θά κλονισθῆ ἐσωτερικά, θ' ἀποδεσμευθῆ, τό ΑΚΕΛ, ἑπομένως θά ὑπάρξη μεγάλη ἀντίδραση στήν Ἕνωση.

Δεδομένης τῆς σημερινῆς θέσεως τῆς Τουρκίας, ἡ δεύτερη αὐτή λύση προϋποθέτει παράταση τῆς ἐκκρεμότητος. Παράταση τῆς ἐκκρεμότητος προϋποθέτει καί κάθε ἄλλη λύση, ἡ δέ συναίνεση τῶν συμμάχων μας ἐξαρτᾶται ἀπό τά ὅρια ἀντοχῆς τά ὁποῖα διαθέτει τόσο ἡ Ἑλλάς, ὅσο καί ἡ Τουρκία.

Ἐξαρτᾶται ἐπίσης ἀπό τόν βαθμό ἀναμίξεως τοῦ Ἀνατολικοῦ μπλόκ. Ἄν ἡ Σοβιετική Ἕνωση ἐγγυηθῆ τήν ἀνεξαρτησία τῆς Κύπρου, ἐνδυναμώνει ἀσφαλῶς ἡ θέση τῆς Τουρκίας, δυσχεραίνεται ὅμως ἡ δυνατότης ἐπεμβάσεως τῶν συμμάχων μας, ὑπέρ τῆς Ἑλλάδος, γιατί στήν περίπτωση αὐτή ἡ Τουρκία ἐγκαταλειπόμενη ἀπό τούς συμμάχους, ἐν ὄψει σοβαρῆς σοβιετικῆς ἀπειλῆς, θά ἀντιμετωπίση ἀσφαλῶς ἐσωτερικό πολιτικό σάλο μέ ἀβέβαια ἀποτελέσματα.

Ἀποτελεσματική ἐπέμβαση τῶν σοβιετικῶν, θά δημιουργήση καί μεγάλα ἐσωτερικά προβλήματα στήν Ἑλλάδα, τά ὁποῖα θά εἶναι ἐξαιρετικά δύσκολο νά ἀντιμετωπισθοῦν.

Ἀσχέτως λύσεως, ἡ Ἑλληνική Κυβέρνηση ὀφείλει, ἑπομένως, νά περιορίση τήν ἐλευθερία κινήσεως τοῦ Μακαρίου καί νά ἐλέγχη

./.

όσο είναι καιρός τήν διεθνή διπλωματική του δραστηριότητα. Πρός αὐτή τήν κατεύθυνση τείνουν τά μέτρα πού προτείνομε, ἡ λήψη τῶν ὁποίων εἶναι ὑπερεπείγουσα.

'Η γενική γραμμή τῶν μέτρων αὐτῶν εἶναι ἡ ἑξῆς, ἔχοντας ὑπ' ὄψιν ὅτι σήμερα οἱ 'Αμερικανοί θά ἐδέχοντο, γνωρίζοντες τά πράγματα, νά εἰσδύση ἡ 'Ελλάς ἀποτελεσματικά μέσα στήν Κύπρο, ὥστε νά ἐλέγξη καί προλάβη τόν κίνδυνο τοῦ ἐσωτερικοῦ ἐκφυλισμοῦ, πού διατρέχομε σήμερα στήν Μεγαλόνησο.

β) Πλήρης ἔλεγχος ἐπί τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ καί τῆς 'Εθνοφρουρᾶς.

β) Βραχυκύκλωση τοῦ Μακαρίου, χωρίς ἀνατροπή του.

γ) Συστηματική ἑλληνική προπαγάνδα στήν Κύπρο.

δ) Σταδιακή καί ἔντεχνη δημιουργία κατανοήσεως στόν 'Ελληνικό λαό τῆς Κύπρου, πώς ἡ ἰδεολογική καί φυσιολογική θέση καί τό συμφέρον τῆς 'Ελλάδος καί τῆς Κύπρου εἶναι στό δυτικό στρατόπεδο, ὅτι ἡ λύση τοῦ Κυπριακοῦ θά εἶναι εὐνοϊκή καί ὅτι τελικά θά προέλθη ἀπό τίς συμμαχίες μας.

ε) Προετοιμασία γιά ἐνδεχόμενη παράταση τῆς ἐκκρεμότητος ἐπί μακρύτερο χρονικό διάστημα.

./.

.... 13

Τά προτεινόμενα μέτρα, είναι τά έξης:

1) Ἡ ἐπείγουσα ἀντικατάσταση 10 ἀξιωματικῶν τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ καί 20 ἀξιωματικῶν τῆς ἐθνοφρουρᾶς, ἐπί τῆ βάσει τῶν ὑποδείξεων τοῦ Στρατηγοῦ Γεωργιάδη, μέ πεπειραμένους ἀξιωματικούς, τῆς ἀπολύτου ἐμπιστοσύνης τῆς Κυβερνήσεως.

2) Ἡ ἐπείγουσα ἀποστολή στήν Κύπρο δυνάμεως ἀποτελουμένης ἀπό 400 τουλάχιστον ἱκανούς ἀστυνομικούς καί χωροφύλακες, γιά τήν ἀνάληψη τοῦ ἔργου τῆς τηρήσεως τῆς ἀσφαλείας καί τήν ἔντεχνη βραχυκύκλωση τῆς ὕποπτης κυπριακῆς ἀστυνομίας.

3) Ἡ ἄμεση δημιουργία Ὑπηρεσίας Προπαγάνδας παρά τῷ ἑλληνικῷ στρατηγείῳ. Ἡ Ὑπηρεσία αὐτή πρέπει νά ἐπανδρωθῆ μέ τά ἄριστα διαθέσιμα πολιτικά, οἰκονομικά καί δημοσιογραφικά στελέχη, γιατί ἡ προπαγάνδα δέν πρέπει νά περιορισθῆ μόνο στό ἐθνικό καί πολιτικό θέμα, ἀλλά νά δώση καί ἱκανοποιητικές ἀπαντήσεις στά μεγάλα ἐρωτηματικά γιά τίς οἰκονομικές συνέπειες τῆς ἑνώσεως.

Ἀποστολή τῆς Ὑπηρεσίας αὐτῆς θά εἶναι νά ἐλέγξη, μέ πίεση ἐπί τοῦ Μακαρίου, τό ραδιόφωνο — τηλεόραση, νά δώση ὑλικό καί ἐν ἀνάγκη νά ἐξαγοράση τόν τύπο, νά προβῆ στήν ἔκδοση ἐφημερίδος πού θά κυκλοφορήση στό στρατό καί μέσω τοῦ στρατοῦ στήν ὕπαιθρο, νά περιοδεύη συνεχῶς δίδοντας διαλέξεις καί ὁμιλίες, νά πληροφορήση τούς οἰκονομικούς κύκλους τῆς Κύπρου καί νά διαφωτίση τούς ἐργάτες.

Ἐπίσης ἡ Ὑπηρεσία αὐτή θά ἀναλάβη νά διατυπώση προτάσεις οἰκονομικῆς πολιτικῆς τῆς Ἑλλάδος στήν Κύπρο, μετά τήν Ἕνωση, τίς ὁποῖες θά ἐπεξεργασθῆ καί ἐγκρίνη ἡ Ἑλληνική Κυβέρνηση καί θά ἔχη ἕτοιμες πρός ἐξαγγελία μόλις κρίνη τήν στιγμή κατάλληλη.

4. Ἡ ἄμεση ἀναδιοργάνωση τῆς ΚΥΠ, παρά τῆ Ἑλληνική Πρεσβεία Λευκωσίας μέ ἀξιόπιστα, ἱκανά καί πεπειραμένα στελέχη, διότι ὁ στρατηγός Σωτόπουλος τῆς ΚΥΠ δέν νομίζομε νά εἶναι κατάλληλος.

Ἡ ἄμεση ἐπάνδρωση τῆς Ἑλληνικῆς Πρεσβείας μέ πληθώρα ἱκανῶν στελεχῶν καί μέσων.

Ἡ διασπορά ἱκανῶν ἑλληνικῶν στελεχῶν στίς δημόσιες Ὑπηρεσίες τῆς Κύπρου, ἐν εἴδει Τεχνικῆς Βοηθείας, ὥστε νά βραχυκυκλωθῆ ὁ Μακάριος.

./.

.... 14

7. Ἡ ἄσκηση πιέσεως, χρησιμοποιώντας τήν δύναμη τῆς Ἑλλάδος στήν Κύπρο ὥστε:

α) Νά παραχωρηθῆ τό ραδιόφωνο - τηλεόραση στήν Ὑπηρεσία Προπαγάνδας πού προτείνομε.

β) Νά ἐκδοθῆ Νόμος τῆς Κύπρου πού νά ἐπιτρέπη ἔλεγχο ἐπί τοῦ Τύπου λόγῳ τῆς ὑπαρχούσης καταστάσεως ἐκτάκτου ἀνάγκης.

γ) Νά πραγματοποιηθῆ ἡ διείσδυση στίς κρατικές ὑπηρεσίες τῆς Κύπρου ὑπό τήν μορφή "τεχνικῆς βοηθείας".

8. Ἡ λῆψη σαφῶν μέτρων συντονισμοῦ καί ἐκκαθαρίσεως τοῦ θέματος τῆς ἡγεσίας τῶν ἡνωμένων στρατευμάτων.

9. Ἡ ἐνίσχυση - κυρίως ἠθική - τοῦ Γρίβα.

10. Ἡ ἐνίσχυση τῶν ἐθνικιστικῶν ἐργατικῶν σωματείων καί προσώπων πού παίζουν μεγάλο ρόλο στήν κίνηση (δύναμις 15.000), ὅπως ὁ Βουλευτής Κώστας Χριστοδουλίδης.

11. Ὁ προσεταιρισμός ὡρισμένων Ὑπουργῶν τοῦ Μακαρίου, κυρίως τοῦ Γεωρκάτζη, τοῦ Τάσου Παπαδοπούλου, Βουλευτῶν ὅπως ὁ Κώστας Χριστοδουλίδης, ἡ προσέλκυσή τους στήν Ἀθήνα ἀπό τόν κ. Πρόεδρο τῆς Κυβερνήσεως καί ἡ προσφορά σέ αὐτούς θέσεων μέσα στήν Ἕνωση Κέντρου, δημιουργουμένου στήν Κύπρο κλιμακίου τῆς Ε.Κ.

12. Ἡ σταδιακή ἐγκατάλειψη τῆς μυστικότητος γύρω ἀπό τήν ὕπαρξη καί τήν δύναμη τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ στήν Κύπρο καί, μόλις ὑπάρξη εὐκαιρία, ἡ ἐμφάνισή του σέ μεγάλη παρέλαση.

13. Ἡ ὀργάνωση συνεχῶν ἐπισκέψεων ἐκλεκτῶν Ὑπουργῶν καί Βουλευτῶν τῆς Ε.Κ. στήν Κύπρο.

14. Ἡ συνεχής ἐπίσκεψη ἐκπροσώπων τῶν οἰκονομικῶν Ὑπουργείων καί Ὀργανισμῶν, ὅπως ἡ ΕΤΒΑ, ἡ ΑΤΕ, ἡ ΔΕΗ, ὥστε νά δοθῆ ἡ ἐντύπωση ὅτι προετοιμάζεται σοβαρά ἡ Ἑλλάς γιά νά ὀργανώση τήν Ἕνωση.

15. Ἡ ἐξαγγελία ρητῆς δηλώσεως ὅτι σέ περίπτωση Ἑνώσεως θά δοθῆ προνομιακή μεταχείριση τῆς Κύπρου ἐπί μακρό χρονικό διάστημα, τύπου Δωδεκανήσου, καί ὅτι δέν θά μεταβληθοῦν οἱ θεσμικές διαρθρώσεις.

./.

..........15

16. Ἡ ἐπίσκεψη στήν Κύπρο ἐκπροσώπων τῶν Ἑνώσεων Συνεταιρισμῶν καί τῶν Ἐργατικῶν Σωματείων, μετά προσεκτική ἐπιλογή καί διαφώτιση.

17. Ἡ ἐξέταση τοῦ ἐνδεχομένου ἐπισκέψεως τοῦ κ. Πρωθυπουργοῦ.

18. Ἡ ἐξέταση τοῦ ἐνδεχομένου ἐπισκέψεως τῶν Α.Α.Μ.Μ. τῶν Βασιλέων.

19. Ἡ ἐξέταση τοῦ ἐνδεχομένου τῆς ἐγκαταστάσεως στήν Κύπρο μιᾶς μοίρας ἀντιαεροπορικῶν πυραύλων HAWK, οἱ ὁποῖοι εἶναι καθαρά ἀμυντικό ὅπλο, ἔστω καί ἐν μυστικότητι. Ἡ ἐπίλυση τοῦ προβλήματος τῆς ἀντιαεροπορικῆς ἀμύνης πού θά ἐπιτευχθῆ κατ' αὐτό τόν τρόπο, θά τονώση σημαντικά τό ἠθικό τοῦ πληθυσμοῦ καί θά καταστήση περιττή κάθε ἔκκληση γιά βοήθεια ἀπ' τή Σοβιετική Ἕνωση, ἐνῶ παράλληλα θά ἐνισχύση τό κῦρος τοῦ ΝΑΤΟ στήν Κύπρο.

20. Ὡς μέτρο προστασίας ἀπό στρατιωτικά σφάλματα, θά πρέπει νά καθιερωθῆ ὅτι ὁ Ὑπουργός Ἐθνικῆς Ἀμύνης, προκειμένου νά λάβη ἀποφάσεις, ὀφείλει νά μήν ἐπαφίεται μόνο στούς ἀρχηγούς ἤ στήν δική του κρίση, ἀλλά νά συμβουλεύεται τά ἁρμόδια συμβούλια ἀμύνης.

Νομίζομε ὅτι ἄν ἐφαρμοσθοῦν μέ προσοχή καί ἐπειγόντως τά προτεινόμενα 20 σημεῖα, ἡ Ἑλληνική Κυβέρνηση θά κατορθώση νά ἐπιλύση τό πολιτικό καί κοινωνικό μέρος τοῦ Κυπριακοῦ προβλήματος, μέ τήν ἴδια θεαματική ἐπιτυχία μέ τήν ὁποία ἀντιμετώπισε ὡς σήμερα τό πρόβλημα τῆς ἀμύνης τῆς Νήσου.

20.9.64

ΙΩΑΝΝΗΣ ΕΥΜ. ΤΣΟΥΔΕΡΟΣ

Ι. Ε. Τσουδερός

Βουλευτής Ρεθύμνης

ΒΟΥΛΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

ΠΕΡΙΟΔΟΣ Δ'- ΣΥΝΟΔΟΣ Α'

ΕΞΕΤΑΣΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

"ΓΙΑ ΤΟ ΦΑΚΕΛΟ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ"

Π Ρ Α Κ Τ Ι Κ Ο

Στην Αθήνα, σήμερα 28 Μαΐου 1986, ημέρα Τετάρτη και ώρα 18.30' μ.μ. συνεδρίασε στην αίθουσα Γερουσίας του Μεγάρου της Βουλής, η Εξεταστική Επιτροπή "για το φάκελο της Κύπρου" με Πρόεδρο τον κ. Χρίστο Μπασαγιάννη και με θέματα ημερήσιας διάταξης:

1) Συνέχιση της ενημέρωσης επί των στοιχείων του "φακέλου της Κύπρου" και

2) Υποβολή προτάσεων για την εξέταση μαρτύρων.

Στη συνεδρίαση ήταν παρόντες από τα μέλη της Επιτροπής οι Βουλευτές: Γ.Δασκαλάκης, Παυσ.Ζακολίκος, Ι.Κουτσογιάννης, Αλ. Διαροκάπης, Χ.Μαρκόπουλος, Χ.Μπασαγιάννης, Δ.Παγορόπουλος, Ι. Παπαδονικολάκης, Εμμ.Παπαστεφανάκης, Γ.Περάκης, Σπ.Ράλλης, Κ. Τσιγαρίδας,Ι.Βαρβιτσιώτης,,Ι.Βασιλειάδης,Μ.'Εβερτ,Αν.Ζαΐμης, Αθ.Ξαρχάς,Μ.Παπακωνσταντίνου, Αν.Παπαληγούρας,Αρ.Παυλίδης,'Ανν. Συνοδινού , Κ.Κάππος,Κ.Γιατράκος και Δ.Λιβανός.

Ο Πρόεδρος της Επιτροπής, αφού διαπιστώνει την ύπαρξη απαρτίας κηρύσσει την έναρξη της συνεδριάσεως και λέγει:

Κύριοι συνάδελφοι, θέλω να ενημερώσω την Επιτροπή για τα νέα στοιχεία, που μας έχουν αποσταλεί.

./.

-2-

Τα στοιχεία αυτά είναι:

1. Επίσημη μετάφραση από το Υπουργείο Εξωτερικών της επιστολής του Βρετανού Ταξιάρχου ε.α. Francis Hen, ο οποίος διετέλεσε επιτελάρχης της UNIFIKYP κατά την εποχή εκείνη.

Η μετάφραση αυτή έγινε μετά από δική μας αίτηση προς τον Υφυπουργό Εξωτερικών κ. Ι. Καψή.

Τα σχετικά κείμενα έχουν ως εξής:

./.

-3-

ΒΟΥΛΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ
ΕΞΕΤΑΣΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ
ΓΙΑ ΤΟ "ΦΑΚΕΛΟ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ"

Αθήνα, 22 Μαΐου 1986

Γραμματεία : Γραφείο 140
Α΄όροφος τηλ. 3240252

Αριθ. πρωτ. 54

Προς τον Κύριον

Ι. Καψήν
Υφυπουργό Εξωτερικών

Σε εκτέλεση σχετικής απόφασης της Εξεταστικής Επιτροπής κατά τη συνεδρίασή της την 21-5-1986 παρακαλούμε να δώσετε εντολή να γίνει επίσημη μετάφραση της συνημμένης επιστολής του πρώην επιτελάρχου της UNIFIKYP Βρετανού ταξιάρχου ε.α. Francis Henn (Α.Π.Φ./224.1/11/ΑΣ 1133 Υπ. Εξωτερικών) και να μας σταλεί για να λάβει γνώση η Επιτροπή μας.-

Με τιμή

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΗΣ ΕΞΕΤΑΣΤΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ

ΧΡΙΣΤΟΣ ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ
ΒΟΥΛΕΥΤΗΣ

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΞΩΤΕΡΙΚΩΝ
ΥΦΥΠΟΥΡΓΟΣ

-4-

ΕΜΠΙΣΤΕΥΤΙΚΟ

Α.Π. 54 | 28-5-86

Αθήνα, 27 Μαΐου 1986
Αριθ. Πρωτ. Π.Α. 475

ΠΡΟΣ : Τον Πρόεδρο της Επιτροπής
για τον "Φάκελλο της Κύπρ
κ. Χρίστο Μπασαγιάννη.

Κύριε Πρόεδρε

Σχετικά με την απόφαση της Εξεταστικής Επιτροπής κατά την συνεδρίαση της, την 21-5-1986, σας αποστέλλω επίσημη μετάφραση της συνημμένης επιστολής του πρώην επιτελάρχου της UNIFIKYR Βρετανού ταξιάρχου ε.α. Francis Henn (Α.Π.Φ./ 224.1/11/ΑΣ 1133 ΥΠΕΞ).η οποία έγινε αυθημερόν.

Γιάννης Καψής

Γ' ΓΕΝΙΚΗ Δ/ΝΣΗ Δ/ΚΟΥ
Γ7 ΜΕΤΑΦΡΑΣΤΙΚΟ ΓΡΑΦΕΙΟ

Αθήνα, 27-5-1986

Αριθ. Πρωτ. Φ093.18/1527/ΑΣ.2153.

Ταχ. Δ/νση : Βουκουρεστίου 3
Ταχ. Κώδ. : 105 64
Πληροφορίες : Ε. Παπαγεωργίου
Τηλέφωνο : 3239545

Προς
Το Διπλωματικό Γραφείο Υφυπουργού κ. Γ. Καψή

ΘΕΜΑ: "Μετάφραση εγγράφων"

Σχετ: έγγραφό σας αριθ. Φ37/15/ΑΣ.105/27-5-1986

Σας επιστρέφουμε τα έγγραφα που μας στείλατε μαζί με τη μετάφρασή τους στη γλώσσα που ζητήσατε. Η μετάφραση αυτή, που αποτελείται από δύο (2) σελίδες, έγινε από το μεταφραστή του Γραφείου μας κ. Στυλιανό Κονδύλη.

Με εντολή του Υπουργού
Ο Διευθυντής

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΤΣΟΛΚΑΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ Α'

ΚΟΙΝΟΠΟΙΗΣΗ:

-6-

Από: Ταξίαρχο F.R. Henn CBE

Royal Oak House
Stoke Trister
Wincanton,
Somerset, BA9 9PL,

Πρός την Αυτού Εξοχότητα τον Ελληνα Πρέσβη,
Ελληνική Πρεσβεία,
1A HOLLAND ΠARK,
LONDON, W11 3TP

Αγαπητέ Κύριε Πρέσβη,

Η Κυπριακή τραγωδία του 1974

Πληροφορήθηκα με μεγάλο ενδιαφέρον ότι το Ελληνικό Κοινοβούλιο έχει+συστήσει εξεταστική των πραγμάτων Επιτροπή προκειμένου να διερευνηθούν όλες οι πτυχές της Κυπριακής τραγωδίας του 1974. Μέρος του σκοπού αυτής της έρευνας, είναι, όπως καταλαβαίνω, να καταγραφεί επίσημα για τις επόμενες γενιές μια αυθεντική εξιστόρηση των γεγονότων που συνέβησαν τότε.

Κατά το διάστημα από τον Ιούνιο του 1972 μέχρι τον Οκτώβριο του 1974 υπηρετούσα ως επιτελάρχης της ειρηνευτικής δύναμης των Ηνωμένων Εθνών στην Κύπρο.(UNFICYP). Η περίοδος αυτή, η οποία συνδέεται με την επανενεργοποίηση των διακοινοτικών συνομιλιών και κορυφώθηκε με το πραξικόπημα εναντίον του Αρχιεπισκόπου Μακαρίου και την μετέπειτα τουρκική εισβολή αποτέλεσε την κρίσιμη καμπή στην πολυκύμαντη ιστορία της Κύπρου.

Η θέση που κατείχα μού έδινε τη δυνατότητα να έχω μια μοναδική άποψη πάνω σ΄αυτά τα ιστορικά γεγονότα και για αρκετό καιρό καταπιάστηκα με την συγγραφή μιας λεπτομερούς εξιστόρησης των γεγονότων αυτών, με ειδική αναφορά στη ρόλο που διαδραμάτησε η UNFICYP (η οποία κατα την γνώμη μου δεν έτυχε της αναγνώρισης που άξιζε). Η εργασίααυτή για την οποία διεξήγαγα λεπτομερή έρευνα για

+αποφασίσει να

--7-

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΞΩΤΕΡΙΚΩΝ

πολλά χρόνια, είναι ένα ελεύθερο πόνημα που δεν χρηματοδοτήθηκε από κανένα αν και ενθαρρύνθηκα στην συγγραφή της από διάφορες κατευθύνσεις συμπεριλαμβανομένου του κ. BRIAN URQUART στη Νέα Υόρκη. Η συγγραφή έχει προχωρήσει αρκετά αλλά για διάφορους λόγους δεν υπάρχει προοπτική δημοσιεύσεώς της μέσα στο 1986.

Νομίζω όμως ότι υπάρχουν ίσως ορισμένες πτυχές στα γεγονότα που θα μπορούσα να βοηθήσω την Επιτροπή σας. Ο Πρωθυπουργός σας, κ. Παπανδρέου είπε ότι ενδιαφέρεται να υπάρξει μία τεκμηριωμένα ακριβής καταγραφή των γεγονότων που συνέβησαν και αυτός είναι και ο δικός μου σκοπός. Ετσι, εάν η Επιτροπή επιθυμεί να με συμβουλευθεί θα ήμουν πρόθυμος να της παράσχω οποιαδήποτε βοήθεια μπορώ. Η προσφορά μου όμως αυτή γίνεται με τον όρο ότι ανάλογα με τί πτυχές ενδιαφέρουν την Επιτροπή, ίσως χρειαστεί να ζητήσω την προηγούμενη έγκριση του Βρετανικού Υπουργείου Αμυνας και του Γενικού Γραμματέα των Ηνωμένων Εθνών διότι, άν και αποχώρησα από την ενεργό στρατιωτική υπηρεσία εδώ και αρκετό καιρό, κατα τον χρόνο που συνέβησαν τα γεγονότα αυτά υπηρετούσα ως Βρετανός αξιωματικός στην υπηρεσία των Ηνωμένων Εθνών.

Τελικά θά ήταν σχετικό να αναφέρω ότι υπηρέτησα ως ειδικός σύμβουλος στην Κύπρο της Επιτροπής Εξωτερικών Υποθέσεων της Βρετανικής Βουλής των Κοινοτήτων κατά την τελευταία Βουλή.

Ειλικρινά δικός σας
(υπογραφή)
FRANCIS HENN

Αθήνα, 27.5.1986
Ο Μεταφραστής
Σ. Κονδύλης

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΞΩΤΕΡΙΚΩΝ
Επικυρ... πάνω ... του Υπ... σύμφωνο το συνημμένο ...
27 ...
...ΑΙΕΥΘΥΝΤΗΣ Α'

Αυτό είναι το περιεχόμενο της επιστολής του Βρετανού αξιωματικού, ο οποίος φαίνεται πράγματι αξιόλογος. Η Επιτροπή πρέπει να σκεφθεί και να αποφασίσει την απάντηση που πρέπει να κάνουμε σ'αυτή την επιστολή.

2) Αναφορά που προέρχεται από το στρατηγό κ. Α.Σιαπκαρά.

Την καταθέτει ο βουλευτής κ. Ι. Ζίγδης με το εξής σημείωμα:

./.

-9-

ΕΝΩΣΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΟΥ ΚΕΝΤΡΟΥ
ΠΡΟΕΔΡΟΣ

57/26-5-86

Κύριο
Χρήστο Μπασαγιάννη
Πρόεδρο της Εξεταστικής
των Πραγμάτων Επιτροπής
για το Κυπριακό
Ενταύθα

Αθήνα, 26.5.86

Κύριε Πρόεδρε,

Επιθυμώ να θέσω υπ΄όψιν της Επιτροπής σας τη συνημμένη μελέτη του στρατηγού ε.α. κ. Ανδρέα Σιαπκαρά για τη "συμμετοχήν των Αγγλικών Ενόπλων Δυνάμεων εις την στρατιωτικήν εισβολήν της Τουρκίας εις την Κύπρον", η οποία θα είναι πολύ χρήσιμη για το έργο σας.

Με τιμή,

Συν.: 1

Ιωάννης Γ. Ζίγδης
Βουλευτής Β΄Περιφέρειας Αθηνών
Πρόεδρος Ε.ΔΗ.Κ.

Η επιστολή και αναφορά του Στρατηγού κ. Σιαπκαρά έχουν ως ακολούθως:

./.

-11-

ΑΝΔΡΕΑΣ ΣΙΑΠΚΑΡΑΣ
Αντιστράτηγος ε.α.
Επίτιμος Γενικός Επιθεωρητής Στρατού
Ριζάρη 13. Αθήναι

17/26-5-86

Αθήναι, 25 Απριλίου 1986

ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΠΡΟΕΔΡΟΝ ΚΑΙ ΤΑ ΜΕΛΗ
ΤΗΣ
ΒΟΥΛΗΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

Αξιότιμοι Κύριοι,

Υποβάλλω την παρούσαν αναφοράν ποιούμενος χρήσιν του δικαιώματος το οποίον παρέχει το άρθρον 69 του Συντάγματος της Ελλάδος.

Κατά την προ ημερησίας διατάξεως συζήτησιν εις την Βουλήν της 23ης Απριλίου ε.ε. παρετήρησα ότι δεν ανεφέρθη η αγγλική πολιτική, καθοριστικός εν τούτοις παράγων διά την διαμόρφωσιν της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής.

Επειδή η μη επισήμανσις του ποίος είναι εχθρός, πως δρα ή ενδέχεται να δράση επηρεάζει δυσμενώς την επίτευξιν των εθνικών αντικειμενικών σκοπών και ταλαιπωρεί το Έθνος, θεωρώ χρέος μου να φέρω εις γνώσιν της Βουλής, διά του συνημμένου εγγράφου, διαπιστώσεις από στρατηγικήν μελέτην επί των πράξεων της Αγγλίας, αι οποίαι πηγάζουν από την Στρατιωτικήν της Στρατηγικήν, εις εφαρμογήν της Γενικής της Πολιτικής έναντι της Ελλάδος και της Κύπρου.

Συνημμένως υποβάλλω το έγγραφον υπό τον τίτλον :
"Η συμμετοχή των αγγλικών Ενόπλων Δυνάμεων εις την στρατιωτικήν εισβολήν της Τουρκίας εις την Κύπρον".

Μετά τιμής

Ανδρέας Σιαπκαράς

57/126.5.86 Αθήναι 25 Απριλίου 1986.

ΑΝΔΡΕΑ ΣΙΑΠΚΑΡΑ -12-

'Αντιστρατήγου
'Επιτίμου Γενικοῦ 'Επιθεωρητοῦ Στρατοῦ

Η ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΤΩΝ ΑΓΓΛΙΚΩΝ ΕΝΟΠΛΩΝ ΔΥΝΑΜΕΩΝ ΕΙΣ ΤΗΝ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗΝ ΕΙΣΒΟΛΗΝ ΤΗΣ ΤΟΥΡΚΙΑΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΚΥΠΡΟΝ

'Η μελέτη τῶν πολεμικῶν ἐπιχειρήσεων κατὰ τὴν περίοδον τῆς τουρκικῆς εἰσβολῆς εἰς τὴν Κύπρον (20 'Ιουλίου - 16 Αὐγούστου 1974) ὅπως ἐπίσης καὶ τῶν ἐπιχειρήσεων πρὶν καὶ μετὰ ἀπὸ αὐτὴν τὴν χρονικὴν περίοδον τῆς εἰσβολῆς ἐπέτρεψαν ἀναμφισβητήτους διαπιστώσεις.

Αἱ ἀγγλικαὶ "Ενοπλοι Δυνάμεις συμμετεῖχον εἰς αὐτὴν τὴν στρατιωτικὴν πολεμικὴν ἐπιχείρησιν τῆς Τουρκίας μὲ τὰς ἑξῆς Δυνάμεις ξηρᾶς, θαλάσσης καὶ ἀέρος :

1. <u>Δυνάμεις Ξηρᾶς.</u>

(α). Δυνάμεις σταθμεύουσαι εἰς τὰς ἐν Κύπρῳ Στρατιωτικὰς Βρεττανικὰς Βάσεις :
"Εν τάγμα πεζικοῦ (1 inf bn).
Μία ἴλη τεθωρακισμένων ἀναγνωρίσεως (1 armd recce sqn).

(β). Δυνάμεις σταθμεύουσαι ἐν Κύπρῳ ὑπὸ τὸ κάλυμμα τῆς ἀποστολῆς τῶν 'Ηνωμένων 'Εθνῶν (UN force UNFICYP):
"Εν τάγμα πεζικοῦ (1 inf bn).
Μία ἀερομεταφερομένη ἴλη ἀναγνωρίσεως (1 airportable recce sqn).

Διὰ τῶν ὡς ἄνω στρατιωτικῶν ἀγγλικῶν Δυνάμεων παρεσχέθη εἰς τὰς τουρκικὰς στρατιωτικὰς Δυνάμεις, ἐπ' ὠφελείᾳ τῶν τουρκικῶν, ἡ κάτωθι ὑποστήριξις :
(I). Αναγνώρισις τῶν θέσεων, τοῦ εἴδους καὶ τοῦ ποσοῦ τῶν ἑλληνικῶν Δυνάμεων, ὅπως καὶ ἡ συλλογὴ τῶν χρησίμων διὰ τὸν ἐπιτιθέμενον πληροφοριῶν.
(II). Μετάδοσις αὐτῶν τῶν πληροφοριῶν τοῦ πεδίου μάχης πρὸς τὰς τουρκικὰς ἐνόπλους Δυνάμεις, διὰ τῶν ἀγγλικῶν μέσων διαβιβάσεων καὶ συνεργασίας.
(III). Καθοδήγησις τῶν τουρκικῶν ἀεροπορικῶν Δυνάμεων ἀμέσου ὑποστηρίξεως, δι' ἄμεσον προσβολὴν τῶν 'Ελληνικῶν Δυνάμεων.
'Η καθοδήγησις αὐτὴ ἐγένετο ὑπὸ τῶν ἀγγλικῶν ἀεροπορικῶν Δυνάμεων ἀμέσου ὑποστηρίξεως, ὅπως καὶ ὑπὸ τῶν ἀγγλικῶν μέσων διαβιβάσεων συνεργασίας ἀέρος-ξηρᾶς. 'Αποτέλεσμα αὐτῆς τῆς ἀγγλοτουρκικῆς στρατιωτικῆς συνεργασίας ὑπῆρξεν ἡ ἐντὸς ὀλίγων λεπτῶν προσβολή, ὑπὸ τουρκικῶν ἀεροπλάνων, τῶν ἑλληνικῶν στρατιωτικῶν τμημάτων τῶν κινηθέντων πρὸς ἐνίσχυσιν τῆς ἀμύνης τῆς περιοχῆς Κυρηνείας.
Τὰ ἑλληνικὰ αὐτὰ τμήματα, εἰς τὰς νέας των θέσεις, ἦσαν ἀθέατα ἀπὸ τουρκικὰ ἐπίγεια παρατηρητήρια οὔτε εἶχε λάβει χώραν, κατὰ τὴν χρονικὴν περίοδον τῆς κινήσεως τῶν ἑλληνικῶν τμημάτων, καμία τουρκικὴ ἀεροπορικὴ ἀναγνώρισις. Τὴν ἀποστολὴν αὐτῆς τῆς ἀναγνωρίσεως καὶ τῆς διαβιβάσεως τῆς πληροφορίας περὶ τῶν νέων θέσεων τῶν ἑλληνικῶν τμημάτων ἐξετέλεσαν αἱ ἀγγλικαὶ μονάδες ἀναγνωρίσεως, δρῶσαι ἐκ τῶν νώτων τῶν ἑλληνικῶν τμημάτων.

./.

-8-

-13-

(IV). Αἱ ἀγγλικαὶ Δυνάμεις ξηρᾶς εἶχον σχεδιάσει καί, μὲ στρατιωτικὰ μέσα καὶ μέσῳ τῶν ἀγγλικῶν στρατιωτικῶν Βάσεων, ἐξετέλεσαν τὴν ἐπιχείρησιν τῆς μετακινήσεως τουρκικοῦ πληθυσμοῦ ἀπὸ τοῦ Νότου πρὸς τὸν Βορρᾶ, ἐν συνδυασμῷ μὲ τὴν ἐπιχείρησιν "Ἀττίλα", πρὸς ἐπιβολήν, στρατιωτικῶς, τῆς διχοτομήσεως τῆς Κύπρου.

Εἰς τὰς στρατιωτικὰς ἐνεργείας τῆς Ἀγγλίας πρὸς διχοτόμησιν τῆς Κύπρου πρέπει νὰ καταχωρηθοῦν καὶ ὅλαι αἱ στρατιωτικαὶ αὐτῆς ἐνέργειαι διὰ τὴν δημιουργίαν τῶν τουρκικῶν θυλάκων (τέλος τοῦ 1963 καὶ μετέπειτα) μὲ ἀφορμὴν τὴν πρότασιν τοῦ Προέδρου τῆς Κύπρου "περὶ μερικῆς ἀναθεωρήσεως τοῦ Συντάγματος τῆς Κύπρου". Ἡ ἐπιλογὴ τῶν θέσεων καὶ περιοχῶν ὅπου, μὲ τὴν στρατιωτικὴν ὑποστήριξιν τῆς Ἀγγλίας, ἐδημιουργήθησαν οἱ τουρκικοὶ θύλακοι, κατέδειξαν ἀπὸ τότε τὰς διχοτομικὰς προθέσεις τῆς Ἀγγλίας. Ἡ ἐπιλογὴ τῶν περιοχῶν τῶν θυλάκων καὶ ἡ "πράσινη γραμμή" ἐγένοντο βάσει σχεδίου διὰ νὰ διευκολυνθῇ ἡ ἀπὸ Βορρᾶ ἀπόβασις εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Κυρηνείας. Ὁ ἐπαπειλούμενος αὐτὸς κίνδυνος εἶχεν ἐπισημανθῇ πρὸς τὸν Πρόεδρον τῆς Κύπρου, κατόπιν ἐπιτοπίου στρατιωτικῆς ἀναγνωρίσεως. Τὴν ἐπισήμανσιν ἐκείνην ἐπαλήθευσεν ἡ εἰσβολὴ τοῦ Ἰουλίου 1974.

Ἐπίσης εἰς τὰς στρατιωτικὰς ἐνεργείας τῆς Ἀγγλίας πρὸς διχοτόμησιν τῆς Κύπρου πρέπει νὰ καταχωρηθῇ καὶ ἡ ἐπιχείρησις τοῦ Ἰανουαρίου τοῦ 1975. Τὸν ἐκ 10.000 καὶ πλέον τουρκικὸν πληθυσμόν, τὸν ὁποῖον ἡ Ἀγγλία, διὰ στρατιωτικῶν μέσων, εἶχεν συγκεντρώσει εἰς τὴν Στρατιωτικὴν Βάσιν τοῦ Ἀκρωτηρίου, τὸν μετέφερε τότε διὰ θαλάσσης εἰς Νότιον Τουρκίαν μὲ σκοπόν, ἐν συνεχείᾳ, νὰ μεταφερθῇ αὐτὸς ὁ πληθυσμὸς εἰς Βόρειον Κύπρον, ὅπερ καὶ ἐγένετο, ὡς ἡ ἰδία ἡ Ἀγγλία ἔχει ὁμολογήσει.

2. <u>Δυνάμεις Θαλάσσης</u> (Ναυτικαὶ Δυνάμεις).

Τὸ βρεττανικὸν ἑλικοπτεροφόρον "Ἑρμῆς" τὸ ὁποῖον, συμφώνως πρὸς τὸν Πίνακα Στρατηγικῆς Ἀναπτύξεως τῶν Ἐνόπλων Δυνάμεων τῆς Ἀγγλίας, δὲν προεβλέπετο, ἐν εἰρήνῃ, νὰ σταθμεύῃ εἰς Κύπρον, εὑρέθη ἐν τούτοις "ἐγκαίρως" εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Κύπρου κατὰ τὴν περίοδον τῆς τουρκικῆς εἰσβολῆς. Τὸ "Ἑρμῆς", συνοδευόμενον ὑπὸ ἱκανοῦ ἀριθμοῦ βρεττανικῶν σκαφῶν -ὅσα ἀπαιτοῦσεν ἡ ἀσφάλεια αὐτοῦ τοῦ ἰδίου καὶ ἡ ἐκπλήρωσις τῆς ἀποστολῆς, διὰ τὴν ὁποίαν ἐκ κατασκευῆς προορίζεται νὰ ἀναλαμβάνῃ, δηλαδὴ τὴν ἀνθυποβρυχιακὴν πολεμικὴν ἐπιχείρησιν (ASW= anti-submarine warfare) -ἔλαβε μέρος εἰς τὰς ἑξῆς πολεμικὰς ἐνεργείας, ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τῶν τουρκικῶν στρατιωτικῶν Δυνάμεων, τόσον τῶν Δυνάμεων εἰσβολῆς, ὅσον καὶ ἐκείνων ποὺ εὑρίσκοντο ἤδη ἐντὸς τῶν τουρκικῶν θυλάκων:

(α). Τὴν 19ην Ἰουλίου 1974 (παραμονὴν τῆς εἰσβολῆς), τὸ "Ἑρμῆς" συμμετέσχε εἰς τὴν ἐπιχείρησιν παραπλανήσεως, τὴν ὁποίαν παραδέχονται οἱ Τοῦρκοι ὅτι ἐξετέλεσαν, καυχώμενοι μάλιστα διὰ τὴν εὐφυΐαν των. Οὕτω τὸ "Ἑρμῆς" καὶ τὰ συνοδὰ του πλοῖα εὑρίσκοντο εἰς τὰ ἀνοικτὰ τῶν νοτίων καὶ νοτιοανατολικῶν ἀκτῶν τῆς Κύπρου (ὅπως δι' ἐπιστολῆς του πρὸς τὴν ἀθηναϊκὴν ἐφημερίδα "Ἑστία" τῆς 12 Ἀπριλίου 1982 ὁμολογεῖ ὁ Διευθυντὴς τοῦ Γραφείου Τύπου τῆς Βρεττανικῆς Πρεσβείας Ἀθηνῶν). Ἀλλὰ ἀκριβῶς ἐκεῖ, ὅπως περιγράφουν τουρκικαὶ πηγαί, εὑρίσκετο καὶ ἡ τουρκικὴ Δύναμις παραπλανήσεως, ἀποτελουμένη ἀπὸ ἕξη ἐμπορικὰ πλοῖα συνοδευόμενα ὑπὸ ἀναλόγου ἀριθμοῦ πολεμικῶν πλοίων, ὥστε νὰ δίδεται ἡ ἐντύπωσις ὅτι ἐπρόκειτο περὶ νηοπομπῆς ἀποβατικῆς Δυνάμεως πρὸς τὴν νότιον Κύπρον. Αἱ Δυνάμεις αὐταὶ περιέπλεον ἀνοικτὰ τῆς Ἀμμοχώστου ὅλην τὴν νύκτα τῆς 19ης πρὸς τὴν 20ην Ἰουλίου 1974, μέχρι τῆς ὥρας ὁπότε ἤρχισεν ἡ πραγματικὴ εἰσβολὴ εἰς τὴν Βόρειον Κύπρον (περιοχὴ Κυρηνείας, ὥρα 05.00).

./.

-8-

-14-

(β). Τὸ ἑλικοπτεροφόρον "Ἑρμῆς" τὴν 22αν καὶ 23ην Ἰουλίου, δηλαδὴ τὴν τρίτην καὶ τετάρτην ἡμέραν τῆς εἰσβολῆς, εὑρίσκετο εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Κυρηνείας, ἐντὸς τῆς πολεμικῆς ζώνης καὶ ἐντὸς τῆς διατάξεως τῆς ἀρμάδας τῆς τουρκικῆς ἀποβατικῆς Δυνάμεως. Βεβαίως ἡ παιδαριώδης ἐπίσημος ἀγγλικὴ δικαιολογία ὅτι τὸ "Ἑρμῆς" ἠσχολήθη μὲ τὴν ἐκκένωσιν "ὑπηκόων" δὲν καλύπτει τὴν πραγματικὴν ἀποστολὴν τοῦ "Ἑρμῆς" ἡ ὁποία, κατὰ τὰς κρισίμους ἐκείνας ἡμερομηνίας διὰ τὰς Δυνάμεις εἰσβολῆς, ἦτο ἡ ἀνθυποβρυχιακὴ ἄμυνα τῆς Δυνάμεως εἰσβολῆς. Αὐτὴν τὴν οὐσιαστικὴν ὑποστήριξιν τῶν Δυνάμεων εἰσβολῆς ἐπιμαρτυροῦν τὸ εἶδος τῆς δραστηριότητος καὶ αἱ περιοχαὶ δραστηριότητος τῶν ἑλικοπτέρων τοῦ "Ἑρμῆς" καὶ ἐπιβεβαιοῦν αὐτόπται μάρτυρες καὶ γνῶσται τοῦ εἴδους τῶν ἀνθυποβρυχιακῶν ἐπιχειρήσεων. Αὐτὴν τὴν ἀποστολὴν ἀνέλαβεν καὶ ἐξετέλεσεν τὸ ἑλικοπτεροφόρον "Ἑρμῆς".

Αἱ Δυνάμεις εἰσβολῆς εἶχον ἀπαραίτητον ἀνάγκην τῶν ἀνθυποβρυχιακῶν ὑπηρεσιῶν τοῦ "Ἑρμῆς", διότι:

(I). Ἡ Ἑλλὰς διέθετε τότε σύγχρονα ὑποβρύχια μὲ ηὐξημένας ἱκανότητας, ἐνῶ τὰ τουρκικὰ ἦσαν παλαιά· ἑπομένως ἡ Τουρκία ἦτο λίαν τρωτὴ εἰς αὐτὸν τὸν τομέα.

(II). Ἡ Ἑλλὰς διέθετε ἀεροσκάφη ναυτικῆς συνεργασίας. Ἡ Τουρκία ὑστεροῦσε εἰς αὐτὸν τὸν τομέα, διότι διέθετε μόνον τρία ἀνθυποβρυχιακὰ ἑλικόπτερα ἀμφιβόλου λειτουργίας καὶ ἀποτελεσματικότητος· ὡς ἐκ τούτου εἶχεν ἀνάγκην ὑποστηρίξεως.

(III). Ἡ 22α καὶ 23η Ἰουλίου 1974, δηλαδὴ ἡ τρίτη καὶ τετάρτη ἡμέρα τῆς εἰσβολῆς, ἦτο κρίσιμος χρόνος διὰ τὰς Δυνάμεις εἰσβολῆς, διότι ἐὰν ἡ Ἑλλὰς ἀπεφάσιζε νὰ ἐπέμβῃ καὶ νὰ χρησιμοποιήσῃ, ὅπως ἦτο λογικόν, τὰ ὅπλα εἰς τὰ ὁποῖα εἶχεν ὑπεροχήν, δηλαδὴ τὰ ὑποβρύχια, πιθανὸς χρόνος ἀφίξεως τῶν ἑλληνικῶν ὑποβρυχίων εἰς τὴν περιοχὴν τῆς ἀποβάσεως ἦτο ἡ 22α καὶ 23η Ἰουλίου. Δι' αὐτό, τὴν 22αν καὶ 23ην Ἰουλίου, τὸ "Ἑρμῆς" εὑρίσκετο εἰς τὴν περιοχὴν τῆς εἰσβολῆς.

3. <u>Δυνάμεις Ἀέρος</u>.

Εἰς τὰς Βρεττανικὰς Βάσεις ἐν Κύπρῳ ἐστάθμευον τότε αἱ κάτωθι ἀεροπορικαὶ Δυνάμεις:

Δύο Μοῖραι Vulcan (μέσα βομβαρδιστικά)
Μία Μοῖρα Phantoms (μάχης)
Μία Μοῖρα Hercules (μεταφορικά)
Μία Μοῖρα Whirlwind (ἑλικόπτερα)

Διὰ τῶν ἀνωτέρω ἀεροπορικῶν Δυνάμεων ἡ Ἀγγλία ὑπῆρξεν βασικὸς συντελεστὴς τῆς ἐπιτυχίας τῆς τουρκικῆς εἰσβολῆς, εἰς τὰς κάτωθι πολεμικὰς ἐνεργείας:

(α). Ἀεροπορικὴ κάλυψις (air cover) ὅλης τῆς περιοχῆς τῆς νήσου καὶ τῶν πέριξ, καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῶν ἐπιχειρήσεων "Ἀττίλα".
(β). Ἀεροπορικὴ παρατήρησις καὶ πληροφόρησις (air observation).
(γ). Ἀεροπορικὴ ἀναγνώρισις (air reconnaissance).
(δ). Ἀεροπορικὴ ὑποστήριξις (Tactical air support).

Εἰς τὰς ὡς ἄνω ἀποστολὰς παρατηρήσεως, ἀναγνωρίσεως καὶ τακτικῆς ὑποστηρίξεως ὑπῆρξε συνεργασία καὶ ἀλληλοσυμπλήρωσις μὲ τὰς Δυνάμεις καὶ δυνατότητας τοῦ ἑλικοπτεροφόρου "Ἑρμῆς".

Πρέπει νὰ ἐπισημανθῇ ὅτι, ὀλίγας ἑβδομάδας πρὸ τῆς εἰσβολῆς τῶν τουρκικῶν Στρατευμάτων, ἡ Μοῖρα Phantoms εἶχε σταθμεύσει εἰς Βρεττανικὴν Βάσιν τῆς Κύπρου πρὸς ἀντικατάστασιν τῆς Μοίρας Lightning ἐπειδὴ τὰ ἀεροσκάφη Lightning, τῆς δεκαετίας τοῦ 50, ἐθεωροῦντο πεπαλαιωμένα καὶ ὑστεροῦσαν ἔναντι τῶν Phantoms, τὰ ὁποῖα ἤδη διέθετε ἡ Ἑλλάς (22 ἀεροσκάφη Phantoms). Ἐὰν δὲ συνδυασθῇ τὸ γεγονὸς τοῦτο μὲ τὸ ὅτι ἡ Τουρκία δὲν διέθετε Phantoms καὶ

./.

ἐπομένως ὑστεροῦσε ἔναντι τῆς Ἑλλάδος, ἡ ὑποστήριξις τῆς Ἀγγλίας ἦτο διὰ τὴν Τουρκίαν ἀπαραίτητος. Διὰ τοῦτο ἡ Ἀγγλία συμμετέσχε εἰς τὴν σχεδίασιν τῆς ἐπιχειρήσεως τῆς εἰσβολῆς, τὸ δὲ ἀποτέλεσμα τῆς κοινῆς μετὰ τῆς Τουρκίας σχεδιάσεως ἦτο ἡ ἐν χρόνῳ ἀναδιάταξις τῶν ἐν Κύπρῳ Βρεττανικῶν Δυνάμεων. Ἡ μεταστάθμευσις εἰς Κύπρον τῆς Μοίρας Phantoms καὶ τοῦ ἑλικοπτεροφόρου "Ἑρμῆς" συνιστᾶ μέρος τοῦ σχεδίου τῆς Στρατηγικῆς Συγκεντρώσεως (strategic concentration) πρὸς ὑποστήριξιν τῆς τουρκικῆς εἰσβολῆς εἰς τὴν Κύπρον.

ΑΓΓΛΙΚΑΙ ΕΝΟΠΛΟΙ ΔΥΝΑΜΕΙΣ ΚΑΙ ΑΓΓΛΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

Ὑπάρχουν πλεῖσται ἐνέργειαι τῶν ἀγγλικῶν Ἐνόπλων Δυνάμεων ἐχθρικαὶ πρὸς τοὺς Ἕλληνας ἐνῶ σαφῶς ὑπεστήριζον τὴν Τουρκίαν, ὅπως π.χ. τὴν νύκτα τῆς Δευτέρας πρὸς τὴν Τρίτην (22αν πρὸς 23ην Ἰουλίου) Βρεττανικὸν ἀντιτορπιλλικὸν καὶ ὑποβρύχιον ἀνέκοψαν, ἔξωθι τῶν δυτικῶν ἀκτῶν τῆς Κύπρου, πλοῖον μεταφέρον ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα Κυπρίους φοιτητάς, ἐθελοντὰς πρὸς τὴν μαχομένην Κύπρον. Αὗται ὅμως αἱ ἐνέργειαι εἶναι ἐπεισόδια, τὰ ὁποῖα ὑπάγονται εἰς τὰς προαναφερθείσας στρατιωτικὰς ἐπιχειρήσεις.

Τὸ στοιχεῖον, τὸ ὁποῖον ἐπισφραγίζει τὴν ἀγγλικὴν στρατιωτικὴν ὑποστήριξιν πρὸς τὰς τουρκικὰς Δυνάμεις εἰσβολῆς, εἶναι τὸ ἐπίσημον σῆμα τοῦ Ἄγγλου Στρατιωτικοῦ Διοικητοῦ τῶν ἐν Κύπρῳ Βρεττανικῶν Δυνάμεων πρὸς τὸν Διοικητὴν τῆς Ἑλληνικῆς Ἀεροπορίας διὰ τοῦ ὁποίου τὸν εἰδοποιεῖ ὅτι, ἐὰν ἐπαναληφθοῦν πτήσεις τῆς Ἑλληνικῆς Ἀεροπορίας πρὸς τὴν Κύπρον, αὗται θὰ ἀναχαιτισθοῦν ὑπὸ τῆς Βρεττανικῆς Ἀεροπορίας. Τὸ σῆμα τοῦτο ἐστάλη τὴν 21ην Ἰουλίου, δευτέραν ἡμέραν τῆς εἰσβολῆς.

Αἱ πράξεις τῆς Ἀγγλίας, τόσον αἱ πολιτικαὶ ὅσον καὶ αἱ στρατιωτικαὶ ὁμολογοῦν εὐθέως ἐχθρότητα ἔναντι τῆς Ἑλλάδος καὶ ἔναντι τῆς Κύπρου. Ὁ Anthony Eden εἰς τὰ Ἀπομνημονεύματά του (Book II, PP. 396-411) περιγράφει μὲ πολὺν κυνισμὸν τὰς προσπαθείας του ὥσότου πείση τὴν Τουρκίαν νὰ ἀναμιχθῆ εἰς τὸ Κυπριακόν. Καὶ ὁ Anthony Eden ἦτο Ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν καὶ Πρωθυπουργὸς τῆς Μεγάλης Βρεττανίας. Ἐπομένως, ἡ Ἑλλὰς καὶ ἡ Κύπρος δὲν εἶχον, καὶ δὲν ἔχουν, ἀνάγκην νὰ ἐρευνήσουν διὰ νὰ εὕρουν ποῖος εἶναι ἐχθρὸς τῆς ἐλευθερίας τῆς Κύπρου. Αἱ Μεγάλαι Δυνάμεις καὶ μάλιστα αἱ καλῶς ὠργανωμέναι, ὅπως ἡ Ἀγγλία, δὲν αὐτοσχεδιάζουν οὔτε ἀλλάσσουν ξαφνικὰ πολιτικήν.

Καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ ἀγῶνος τῶν Κυπρίων δι' ἐλευθερίαν -τοῦ ἀγῶνος τοῦ παρελθόντος καὶ τοῦ ἀγῶνος τοῦ μέλλοντος, διότι βεβαίως δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἐγκαταλειφθῆ ὁ ἀγὼν διὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς Κύπρου- ἐκεῖνο ποὺ παραμένει ὡς πρόβλημα διὰ τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν Κύπρον εἶναι πῶς, κατὰ τὰς διαφόρους φάσεις ἀπὸ τὰς ὁποίας ἐπέρασε καὶ θὰ περάση τὸ Κυπριακόν, ἡ Ἀγγλία ἐκδηλώνει τὴν ἐχθρότητά της καὶ πῶς κατὰ περίπτωσιν δρᾶ. Ὅταν ἡ Ἀγγλία ἐμφανίζεται ὅτι θέλει νὰ βοηθήση διὰ "δικαίαν", ὅπως λέγει, ἐπίλυσιν τοῦ Κυπριακοῦ, Ἑλλὰς καὶ Κύπρος πρέπει νὰ εἶναι ἄκρως ἐπιφυλακτικαί, διὰ νὰ ἀποφύγουν τὴν παγίδα.

Ἡ Ἑλλὰς καὶ ἡ Κύπρος δὲν πρέπει νὰ ἐθελοτυφλοῦν ἐμπρὸς εἰς τὴν πραγματικότητα, διότι τότε ἡ στρατηγική των δὲν θὰ εἶναι ἡ ὀρθή, ἀφοῦ ἡ στρατηγική, ἐξ ὁρισμοῦ, στηρίζεται ἐπὶ τῶν πραγματικοτήτων. Καὶ πραγματικότης σημαίνει πρᾶξις. Καὶ ἀφοῦ, ὡς ἐπιστέγασμα τῶν πράξεων της, ἡ Ἀγγλία συνεπολέμησε μὲ τὴν Τουρκίαν διὰ νὰ πραγματοποιήσουν ἀπὸ κοινοῦ τὴν εἰσβολὴν τῶν τουρκικῶν Στρατευμάτων εἰς τὴν Κύπρον, ἡ ἀποσιώπησις αὐτῆς τῆς πραγματικότητος εἶναι εἰς βάρος τῆς ἑλληνικῆς Στρατηγικῆς καὶ Πολιτικῆς, ἐπομένως ἄγει κατ' εὐθεῖαν εἰς τὴν ὑποδούλωσιν τῆς Κύπρου.

Ἀνδρέας Σιαπκαρᾶς

Ἀνδρέας Σιαπκαρᾶς

3) Έγγραφο της Επιτροπής προς το Γραμματέα του Υπουργικού Συμβουλίου και σχετική έγγραφη απάντηση αυτού, που έχουν ως εξής:

./.

-17 -

ΒΟΥΛΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ
ΕΞΕΤΑΣΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ
ΓΙΑ ΤΟ "ΦΑΚΕΛΟ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ"

Αθήνα, 22 Μαΐου 1986

ΕΠΕΙΓΟΝ
ΕΜΠΙΣΤΕΥΤΙΚΟ

Γραμματεία : Γραφείο 140
Α΄όροφος τηλ. 3240252

Αριθ. πρωτ. 56

Προς
τον κ. Γραμματέα του Υπουργικού Συμβουλίου

Σε εκτέλεση σχετικής απόφασης της Εξεταστικής Επιτροπής κατά τη συνεδρίασή της την 21-5-1986 παρακαλώ να μας σταλούν τυχόν αντίγραφα των πρακτικών των συνεδριάσεων του Υπουργικού Συμβουλίου από την ημέρα λήψης της επιστολής του τότε Προέδρου της Κυπριακής Δημοκρατίας Αρχιεπισκόπου ΜΑΚΑΡΙΟΥ προς Στρατηγό Φ.Γκιζίκη μέχρι την 23 Ιουλίου 1974.-

Με τιμή
Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΗΣ ΕΞΕΤΑΣΤΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ

ΧΡΙΣΤΟΣ ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ
ΒΟΥΛΕΥΤΗΣ

Εισερχ. ΑΠ 56/27-5-86

-18- ΕΠΕΙΓΟΝ - ΕΜΠΙΣΤΕΥΤΙΚΟ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ ΥΠΟΥΡΓΙΚΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ

Αθήνα, 27 Μαΐου 1986
Αριθ. πρωτ. 241

Ταχ. Δ/νση: Κτίριο Βουλής
Πληροφορίες:
Τηλέφωνο:

ΠΡΟΣ: Τη Βουλή των Ελλήνων
Εξεταστική Επιτροπή για
το "Φάκελλο της Κύπρου"
Γραφ. 140
Ενταύθα

Σε απάντηση του αριθ. ΕΠ 56/22-5-1986 εγγράφου σας, αναφορικά με τυχόν υπάρχοντα πρακτικά των συνεδριάσεων του Υπουργικού Συμβουλίου, απο την ημέρα λήψης της επιστολής του τότε Προέδρου της Κυπριακής Δημοκρατίας Αρχιεπισκόπου Μακαρίου προς το Στρατηγό Φ. Γκιζίκη μέχρι της 23 Ιουλίου 1974, πληροφορούμε ότι εκτός απο τα επίσημα πρακτικά του Υπουργικού Συμβουλίου έτους 1974, που παραδόθηκαν στην Επιτροπή σας στις 19-5-1986, δεν υπάρχει κανένα άλλο στοιχείο.

Με τιμή
Ο Γραμματέας
του Υπουργικού Συμβουλίου

Κώστας Ζώρας

K-1368

-19-

'Οσο για τις συνεδριάσεις του Υπουργικού Συμβουλίου που αναφέρονται στις καταθέσεις των μελών του, τα οποία λένε ότι συνεδρίασαν στις 11,16,17,22 και 23 Ιουλίου 1974, αλλά δεν υπάρχουν πρακτικά, θα μπορούσα να υποθέσω: 'Η δεν συνετάγησαν πρακτικά, κάτι που το θεωρώ απίθανο, ή συνετάγησαν και μετά εξήχθησαν από τους φακέλους.

Ι.ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Κύριε Πρόεδρε, μπορεί κάποιο μέλος του Υπουργικού Συμβουλίου να τα συνέταξε και στη συνέχεια ναμην τα κατέθεσε.

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) 'Ισως αυτά να είναι Υπουργικές εμπειρίες. Εγώ πάντως δεν τα παραδέχομαι.
'Οταν έπεσε η χούντα και ήλθε η Κυβέρνηση Κ.Καραμανλή που τη διαδέχθηκε, έπρεπε όποιος είχε πρακτικά του Υπουργικού Συμβουλίου να παρουσιασθεί στο γραμματέα του Υπουργικού Συμβουλίου και να ζητήσει να καταθέσει αυτά τα πρακτικά.
Είναι δυνατόν να μην τους απασχόλησε καθόλου το πραξικόπημα κατά της Κύπρου;

Βλέπουμε από το τόμο των πρακτικών του Υπουργικού Συμβουλίου που μας παραδόθηκε ότι έγινε τότε μία συνεδρίασή του με θέμα την επιστράτευση και αμέσως μετά να αρχίζει η περίοδος Κ. Καραμανλή.

Στις καταθέσεις τους όμως τα ίδια τα μέλη λένε ότι στις 11.7.74 συζητήσανε την επιστολή Γκιζίκη. Δεν υπάρχουν όμως πρακτικά εκείνης της συνεδρίασης, η οποία ήταν ιδιαίτερα σημαντική, για να μάθουμε τι λέχθηκε και τι αποφάσεις επήραν.
Ο κ.Μπαλτάς,ο οποίος υπήρξε Γραμματέας του Υπουργικού Συμβουλίο

./.

-20-

την εποχή εκείνη, συνέχισε όμως να παραμένει σ'αυτή τη θέση και επί Κυβερνήσεων Καραμανλή και Ράλλη, θα πρέπει να κληθεί σαν μάρτυρας και να καταθέσει στην Επιτροπή.
Πιστεύω ότι θα μπορέσει να μας πληροφορήσει εάν κρατήθηκαν πρακτικά στις συνεδριάσεις που προανέφερα και εάν ναι, ποιός τα συνέταξε.
Εξάλλου τα πρακτικά των προηγουμένων συνεδριάσεων τα έχει υπογράψει όλα, σαν Γραμματέας, ο κ. Μπαλτάς.

<u>Ι.ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ:</u> Στην συνεδρίαση για την επιστράτευση ήταν γραμματέας ο κ. Μπαλτάς;

<u>Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ:</u> (Πρόεδρος) Νομίζω ναι.

<u>ΑΝ.ΠΑΠΑΛΗΓΟΥΡΑΣ:</u> Κύριε Πρόεδρε, δεν μπορεί να κληθεί σαν μάρτυρας ο κ. Μπαλτάς και να ερωτηθεί;

<u>Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ:</u> (Πρόεδρος) Βεβαίως, είναι και αυτό ένα από τα θέματα, για τα οποία θα αποφασίσει η Επιτροπή.
Τώρα έρχομαι στο Υπουργείο Εξωτερικών. Μας έχει στείλει τις περιλήψεις των διαφόρων εγγράφων από το "φάκελο της Κύπρου". Όποιος θέλει μπορεί να τις διαβάσει, γιατί είναι στη διάθεση όλης της Επιτροπής. Όποια έγγραφα από αυτά νομίζετε ότι είναι χρήσιμα, θα είναι στη διάθεσή μας.
Επίσης μου είπαν ότι συντάσσουν έναν κατάλογο όλων των κοινών

./.

-21-

εγγράφων και εάν θέλομε κάποιο από αυτά μπορούμε να το πάρουμε.

Ι.ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Κύριε Πρόεδρε, διαπιστώνω ότι πολλά από αυτά τα έγγραφα δεν έχουν ημερομηνίες. Μήπως είναι σημειώματα άνευ ημερομηνιών;

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Το Υπουργείο Εξωτερικών μου έδωσε ακόμη τους δύο τόμους του βιβλίου του Άντρου Παυλίδη, "Φάκελος Κύπρος, άκρως απόρρητον".

Επίσης επικοινώνησα τηλεφωνικά με τον Υπουργό Εθνικής Άμυνας κ. Χαραλαμπόπουλο για να συζητήσουμε σχετικά με τα έγγραφα των αρχείων του ΓΕΣ,ΓΕΑ και ΓΕΝ που δεν τα έχουμε πάρει. Όπως ξέρετε μας έχουν στείλει μόνο τα έγγραφα του ΓΕΕΘΑ. Μου είπε ότι θα συνεννοηθεί με τις υπηρεσίες του Υπουργείου και την ερχόμενη εβδομάδα να πάμε να μας τα δώσει.
Ο κ. Χαραλαμπόπουλος, δεν ήξερε ότι δεν είχαμε πάρει όλα τα έγγραφα.

Μ.ΕΒΕΡΤ: Κύριε Πρόεδρε, πριν μας στείλουν όλα τα έγγραφα, ας μας κάνουν μία ανάλυσή τους, όπως μας έκανε το Υπουργείο Εξωτερικών.

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Το Υπουργείο Εθνικής Άμυνας, δεν έχει καμιά αντίρρηση να μας στείλει όλα τα έγγραφα. Από κει και πέρα όποιος συνάδελφος θέλει και μπορεί, ας τα διαβάσει.

./.

Γ των ωρολογίων

-22-

Κύριοι συνάδελφοι, με τεκμαιρομένη έγκριση σας έκανα και κατέθεσα μία αίτηση εκ μέρους της Επιτροπής, προς τον κ. Πρόεδρο της Βουλής, με την οποία ζητώ από την Ολομέλεια της Βουλής των Ελλήνων, μία παράταση των εργασιών μας και της καταθέσεως του πορίσματός μας.
Επειδή φοβήθηκα, μετά από αυτά που είπε ο κ. Βαρβιτσιώτης στην προηγούμενη συνεδρίαση της Επιτροπής, σχετικά με την ενδεχόμενη άμεση λήξη της συνόδου και επειδή οι δικές μας εργασίες λήγουν στις 20 Αυγούστου 1986 δηλαδή η λήξη τους συμπίπτει με τις εργασίες των θερινών Τμημάτων, από τα οποία δεν μπορούμε να ζητήσουμε παράταση - γι'αυτό έκανα αυτή την αίτηση.
Νομίζω ότι δεν θα έχετε αντίρρηση.

Κ.ΚΑΠΠΟΣ: Κύριε πρόεδρε, νομίζω ότι νωρίς ζητήσατε την παράταση.

Ι.ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Την παράταση μπορεί να τη δώσει μόνον η Ολομέλεια, κύριε Κάππο.

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Ακριβώς γι'αυτό έκανα αυτή την αίτηση, την οποία και σας διαβάζω:

./.

-23-

ΒΟΥΛΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ
ΕΞΕΤΑΣΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ
ΓΙΑ ΤΟ "ΦΑΚΕΛΟ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ"

Αθήνα, 22 Μαΐου 1986

Αριθ. πρωτ. 55

Προς
Τον Αξιότιμο Κύριο Πρόεδρο
της Βουλής των Ελλήνων

Όπως είναι γνωστό η απόφαση της Ολομέλειας της Βουλής με την οποία συστήθηκε η Επιτροπή μας ορίζει εξάμηνη προθεσμία για τη περάτωση του έργου που της ανατέθηκε και για την υποβολή του πορίσματός της.

Η εξάμηνη αυτή προθεσμία που άρχισε τη μέρα της συγκρότησης της Επιτροπής μας (3-3-1986) λήγει την 3-9-1986, δηλαδή σε χρόνο που εμπίπτει στις θερινές διακοπές, κατά τις οποίες δεν λειτουργεί η Ολομέλεια της Βουλής.

Η πληθώρα των εγγράφων και λοιπών υλικών στοιχείων με την ανεύρεση, συγκέντρωση, μελέτη και αξιολόγηση των οποίων ασχολείται η Επιτροπή μας από την πρώτη μέρα της συγκρότησής της, είναι τόσο μεγάλη ώστε να γίνεται από τώρα φανερό, ότι για την ολοκλήρωση της προσπάθειάς της Επιτροπής μας δεν είναι δυνατό να επαρκέσει ο χρόνος της καθορισμένης προθεσμίας, τόσο περισσότερο που θα απαιτηθεί και εξέταση από μέρους της Επιτροπής και ικανού αριθμού μαρτύρων.

Επειδή οι λόγοι αυτοί, σε συνδυασμό πάντοτε και με το γεγονός της μεγάλης σπουδαιότητας του έργου της Επιτροπής, συνθέτουν αναμφισβήτητα όλως εξαιρετική περίπτωση και καθιστούν κατά την αντίληψη της Επιτροπής πρόδηλη την ανάγκη να εκδοθεί σύμφωνα με τις διατάξεις της τρίτης περιόδου της παρ. 1 του άρθρου 27 του Κανονισμού ειδική απόφαση της Ολομέλειας της Βουλής με την οποία να παρατείνεται τουλάχιστο επί ένα ακόμα εξάμηνο η προθεσμία για την περαίωση του έργου της Επιτροπής μας.

./.

-24-

-2-

Έχομε την τιμή να παρακαλέσουμε να ενεργήσετε τα νόμιμα για να εισαχθεί σε μια από τις προσεχείς συνεδριάσεις της Ολομέλειας της Βουλής προς συζήτηση και λήψη απόφασης η παρούσα αίτησή μας.-

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ

ΧΡΙΣΤΟΣ ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ
ΒΟΥΛΕΥΤΗΣ

-25-

Νομίζω πως αυτή η αίτηση είναι πλήρης γι'αυτό πρέπει να γίνει αποδεκτή και να περάσει από την Ολομέλεια, ομόφωνα.

Στο Υπουργείο Εξωτερικών υπάρχουν επίσης διάφορα αμερικανικά έγγραφα, όπως η δήλωση του Προέδρου Φορντ στον Τύπο στις 15.7.74, η επιστολή Κίσιγκερ προς τον Πρωθυπουργό στις 3.8.74 καθώς και προφορικό μήνυμα Κίσιγκερ προς τον Πρωθυπουργό στις 14.8.74.

Υπάρχει ακόμα υλικό από τις 20.8.74 και μετά, όπως σημείωμα σχετικό με τις αποφάσεις που ληφθήκανε κατά τις συζητήσεις Καραμανλή - Αβέρωφ-Μπίτσιου και διάφορα άλλα πράγματα που έχουν σχέση με την υπόθεση της Κύπρου.

'Ολα αυτά το Υπουργείο θα τα διαθέσει στην Επιτροπή.

Εγώ είμαι της γνώμης, εάν συμφωνήσετε βέβαια και εσείς, να τα ζητήσουμε όλα. Αξιολογείστε τα και πείτε μου.

Π.ΖΑΚΟΛΙΚΟΣ: Κύριε Πρόεδρε, θέλω να μιλήσω για ένα θέμα διαδικαστικό που αφορά τη συζήτηση για την αίτηση παράτασης της προθεσμίας του έργου της Επιτροπής μας.

Πιστεύω ότι θα ακουσθεί κάπως άσχημα, εάν αυτή η συζήτηση έλθει στην Ολομέλεια εντός των προσεχών ημερών, δηλαδή αύριο,μεθαύριο. Γι'αυτό θα πρέπει να παρακαλέσουμε τον κ. Πρόεδρο της Βουλής, μία ημέρα πριν διακόψει η Ολομέλεια, να αναλάβει κάποιος την ευθύνη να την φέρει στο Σώμα, για να μην δημιουργηθούν προβλήματα.

Ι.ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Αυτό είναι απόλυτα σωστό.

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Σύμφωνοι. Εγώ κατέθεσα την αίτησή, αλλά χρειάζεται και η έγκρισή σας. 'Οσο για το πότε θα έλθει

./.

-26-

στην Ολομέλεια, ας το αφήσουμε στην κρίση του Προέδρου της Βουλής.

M.ΕΒΕΡΤ: Μπορεί να πει το Σώμα ότι βιαστήκαμε να ζητήσουμε την παράταση, γι'αυτό να τα επισημάνετε όλα αυτά στον κ. Πρόεδρο.

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Ο κ. Αλευράς με την ικανότητα που έχει είμαι βέβαιος ότι θα τα σταθμίσει όλα αυτά και θα φέρει την αίτηση στο Σώμα, όταν πρέπει.

Κύριοι συνάδελφοι,
το δεύτερο θέμα στην ημερήσια διάταξη είναι "Υποβολή προτάσεων για την εξέταση μαρτύρων".

ΑΝ.ΠΑΠΑΔΗΓΟΥΡΑΣ: Κύριε Πρόεδρε, πριν αρχίσουμε τη συζήτηση επάνω στο δεύτερο θέμα της ημερήσιας διάταξης, θα ήθελα να πω τα εξής:

'Εχω την εντύπωση ότι θα ήταν πολύ χρήσιμο για την Επιτροπή μας, να ζητήσουμε από την ΕΡΤ και από το Υπουργείο Προεδρίας, να μας δώσουν τα επίσημα κυβερνητικά ανακοινωθέντα που μεταδόθηκαν είτε από το Ραδιόφωνο είτε από την Τηλεόραση κατά τις κρίσιμες εκείνες μέρες.

Εάν υπάρχουν νομίζω ότι αυτά τα κείμενα θα είναι ιδιαίτερα σημαντικά.

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Από το Υπουργείο Εξωτερικών μου έδωσαν μία φωτοτυπία από ένα απόσπασμα ενός βιβλίου του Μπίτσιου, το οποίο νομίζω ότι είναι σημαντικό, γι'αυτό σας διαβάζω ένα μέρος: ./.

-27-

Απόσπασμα από το βιβλίο του πρώην Υπουργού Εξωτερικών Δημητρίου Μπιτσίου "Πέρα από τα σύνορα"

[Ἕνας σημαντικός κρίκος θά λείπει πάντοτε στήν ἱστόρηση τοῦ Κυπριακοῦ ἄν δέν γνωσθοῦν στίς λεπτομέρειές τους ὅλα τά στοιχεῖα πού συνθέτουν τό κυπριακό δράμα τοῦ Ἰουλίου 1974.

Ἀναζήτησα ἔστω καί ἴχνη αὐτῶν τῶν στοιχείων στό Ὑπουργεῖο Ἐξωτερικῶν μετά τήν πτώση τῆς Δικτατορίας. Ἐρώτησα ὑπηρεσιακά στελέχη ἄν ὑπῆρχαν κάποιες ἐνδείξεις, ἄν εἶχαν κάτι πληροφορηθεῖ, κάτι ἀκούσει, ἄν μποροῦσαν νά δώσουν κάποια ἀπάντηση στό ἐρώτημα: πάνω σέ ποιούς ὑπολογισμούς, σέ ποιές καί ἀπό ποιά πλευρά ἐνθαρρύνσεις στηρίχθηκε ὁ σχεδιασμός τοῦ πραξικοπήματος τῆς 15ης Ἰουλίου. Μάταια. Εἶχαν διαισθανθεῖ ὅτι ἡ πολιτική πού ἀκολουθοῦσε ἡ Χούντα μέσω τοῦ Ὑπουργείου πρός τόν ἔξω κόσμο (ὑποστήριξη τῆς κυπριακῆς ἀνεξαρτησίας καί τῶν ἐνδο-κυπριακῶν διαπραγματεύσεων) εἶχε παύσει ν' ἀντιστοιχεῖ πρός τά παρασκηνιακά μαγειρέματα, κι αὐτή ἡ διαπίστωση εἶχε ὁδηγήσει στίς παραιτήσεις τῶν ἀνωτάτων στελεχῶν τοῦ Ὑπουργείου. Πέρα ἀπ' αὐτό, ὁ συσκοτισμός ἦταν ἀπόλυτος καθώς ἦταν καί ἡ ἀπομόνωση τοῦ διπλωματικοῦ μας μηχανισμοῦ ἀπό τά κέντρα τῶν ἀποφάσεων.

Ἀναπάντητα μένουν λοιπόν τά ἐρωτήματα: Τί προοπτικές εἶχε τό πραξικόπημα πολιτικές καί διπλωματικές... Ποιός ξένος παράγων τό εἶχε ἐνθαρρύνει... Καί, ἄν ἀπέβλεπε ἡ ἐνθάρρυνση ν' ἀνοίξει τό δρόμο τῆς τουρκικῆς εἰσβολῆς...

Καυτά ἐρωτήματα πού προβλημάτισαν τήν ἑλληνική κοινή γνώμη. Ὑποψίες πού δέν ἔχουν σβήσει. Ὅσο δέν ὑπάρχουν θεμελιωμένα στοιχεῖα πού νά συνθέτουν τό θλιβερό ἐκεῖνο σενάριο, ὅλα μένουν μετέωρα. Καί ὁδηγεῖται κανείς σέ ὑποθέσεις πού αὐτές ἀντέχουν στή βάσανο τῆς κριτικῆς.]

Ἀπό τά παλιά χρόνια, ἀπό τότε πού ξεκίνησε μεταπολεμικά τό Κυπριακό κι ἔφερε ἀντιμέτωπες Ἑλλάδα καί Τουρκία, εἶχε χαραχθεῖ στήν Οὐάσιγκτων μιά βασική γραμμή πολιτικῆς πού ἴσχυσε ἀπό τότε μέ

Ο Μπίτσιος εδώ, αφήνει να εννοηθεί ότι υπήρχαν στοιχεία, τα οποία εξήχθησαν. Όπως είδα δε πιο κάτω αναφέρει ότι έγιναν τότε παραιτήσεις ανωτάτων στελεχών. Ποιοί άλλοι παραιτήθηκαν εκτός από τον κ. Βλάχο;

Ι.ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Παραιτήθηκε επίσης ο κ. Τζούνης και ένας ακόμη. Έγιναν νομίζω τρεις παραιτήσεις.

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Εγώ εζήτησα το κείμενο της παραιτήσεως του κ. Βλάχου, καθώς επίσης του μακαρίτη του Τετενέ, ο οποίος ήταν Υπουργός τότε.

Αυτά που ανέφερα κύριε Παπαληγούρα μπορεί να μην έχουν άμεση σχέση με την πρότασή σας, αλλά έχουν έμμεση.
Θέλω να πω δηλαδή, ότι όπως εξήχθηκαν στοιχεία από το Υπουργείο Εξωτερικών, είναι ενδεχόμενο να συνέβη κάτι παρόμοιο και στις άλλες υπηρεσίες. Ανεξάρτητα όμως από αυτό, εφόσον εγκριθεί η πρότασή σας από την Επιτροπή, εγώ δεν έχω καμία αντίρρηση να ζητήσουμε από τις δύο ΕΡΤ και το Υπουργείο Προεδρίας, να μας στείλουν όσα στοιχεία έχουν από την ημερομηνία της επιστολής του Αρχιεπισκόπου Μακαρίου και τις επόμενες είκοσι τουλάχιστον ημέρες, μετά από αυτή.

Χ.ΜΑΡΚΟΠΟΥΛΟΣ: Θέλω να μιλήσω πάνω σε ένα θέμα που έθεσε ο κ. Βαρβιτσιώτης, στην προηγούμενη συνεδρίαση και αφορά κάποια Πανελλήνια Επιτροπή γονέων και συγγενών αγνοουμένων. Κατ'αρχή διαπίστωσα ότι πρόκειται για μεγάλη συγκέντρωση στην οποία κλήθηκαν

./.

+ και εγώ
οο Αγνοουμένων

-29-

διάφορες οργανώσεις, μεταξύ των οποίων και η οργάνωση στην οποία μετέχω.

Κύριε Πρόεδρε, προτείνω και λέγω ότι η Επιτροπή μας δεν πρέπει να απέχει από μία τέτοια συγκέντρωση. Πιστεύω ότι καλό θα είναι 2-3 μέλη της να λάβουν μέρος στη συζήτηση, που θα γίνει αύριο το απόγευμα.

<u>ΑΝ.ΣΥΝΟΔΙΝΟΥ:</u> 'Εχω λάβει μία επιστολή από την Πανελλήνια Επιτροπή και έχει αποφασισθεί από τη Νέα Δημοκρατία να εκπροσωπήσω το κόμμα μας. Σήμερα μάλιστα μου τηλεφώνησε ο Πρόεδρος της Επιτροπής κ. Λούρφας. Μου είπε ότι για τους βουλευτές η συγκέντρωση θα γίνει αύριο το πρωΐ 29/5/1986 στις 10η ώρα.

<u>Μ.ΕΒΕΡΤ:</u> Στην προηγούμενη συνεδρίαση, κύριε Πρόεδρε, πήραμε μια απόφαση σύμφωνα με την οποία, όποιος βουλευτής θέλει να συμμετέχει σε τέτοιου είδους εκδηλώσεις, μπορεί να το κάνει, αλλά μόνο σαν εκπρόσωπος του κόμματός του και όχι σαν εκπρόσωπος της Εξεταστικής Επιτροπής.

'Ισως πράγματι, θα μπορούσαμε να λάβουμε μέρος σ'αυτή την συγκέντρωση, αλλά αυτό θα μας δεσμεύσει γιατί στο μέλλον μπορεί να παρουσιασθούν και άλλες παρόμοιες εκδηλώσεις και τότε με ποιόν τρόπο θα κάνομε τις επιλογές μας, σε ποιες από αυτές θα συμμετέχουμε και σε ποιες όχι;

Προσωπικά εγώ πιστεύω, ότι το κύρος της Επιτροπής μας υποβαθμίζεται, όταν κάποιο μέλος της πηγαίνει και λαμβάνει μέρος σε διάφορες συγκεντρώσεις και συζητήσεις.

./.

-30-

Η άποψή μου είναι η εξής: 'Οποιος συμμετέχει σε τέτοιες εκδηλώσεις ή θα πάει σαν εκπρόσωπος του κόμματός του ή θα πάει σαν μεμονωμένο άτομο, χωρίς φυσικά να εμφανίζεται σαν εκπρόσωπος της Επιτροπής.

ΑΝ. ΣΥΝΟΔΙΝΟΥ: Δεν ολοκλήρωσα κύριε Πρόεδρε, αυτά που είχα να πω.

Ερώτησα λοιπόν τον κ. Λούρμαν, εάν πρόκειται να ερωτηθούμε για θέματα που αφορούν την Εξεταστική Επιτροπή και εκείνος μου απήντησε : "'Οχι, απλώς θα σας δώσουμε ορισμένα χαρτιά και θα σας ζητήσουμε να βρείτε κάποια λύση. Εμείς θέλουμε εκπροσώπους των κομμάτων και όχι της Εξεταστικής Επιτροπής. Εσείς θα έλθετε ως εκπρόσωπος της Νέας Δημοκρατίας και θα σας δώσουμε ορισμένα στοιχεία".

Κύριε Πρόεδρε έκαμα όλη αυτή τη συζήτηση με τον κ. Λούρμαν ακριβώς γιατί είμαι μέλος της Εξεταστικής Επιτροπής.

Μ.ΕΒΕΡΤ: Ακριβώς έτσι πρέπει να γίνει, γιατί μπορεί σε κάποια στιγμή να μαζευτούν πέντε χουντικοί, να κάνουν μια επιτροπή και να μας καλέσουν να συμμετέχουμε σε κάποια εκδήλωσή τους.

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) 'Οταν οι διάφορες οργανώσεις θελήσουν το πόρισμα αυτής της Επιτροπής θα πρέπει να μας το ζητήσουν με έγγραφο. Επίσης ίσως εμείς αποφασίσουμε να καλέσουμε μερικούς από αυτούς να καταθέσουν. 'Ολα αυτά όμως θα τα αποφασίσουμε κατά τη διάρκεια του έργου μας.

./.

-31-

Κ.ΚΑΠΠΟΣ: Κύριε Πρόεδρε, στην προηγούμενη συνεδρίαση της Επιτροπής εζήτησα πέντε έγγραφα. Ανεξάρτητα σε ποιό βαθμό συνδέονται με το πρόβλημά μας αυτά τα έγγραφα είναι συγκεκριμένα, τα εξής:

1) Ένα μνημόνιο του Γ.Παπανδρέου προς Τζόνσον στις 15-6-1964
2) Το σχέδιο Σάντυς Μπωλ
3) Ποιό όργανο απεφάσισε να πάει η μεραρχία στην Κύπρο το 1964.
4) Ποιό όργανο αποφάσισε το 1967 να αποσυρθεί η μεραρχία. Και
5) Το πρωτόκολλο του ΝΑΤΟ στη Λισσαβώνα καθώς και τα πρακτικά της συνάντησης των Σπάου-Παλαμά.

Αυτά τα έγγραφα τα θεωρώ κρίσιμα και δεν βλέπω το λόγο που δεν δεχθήκανε να κάνετε έγγραφο με το οποίο θα ζητήσετε να μας σταλούν αυτά τα στοιχεία.

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Κύριε Κάππο, δεν είναι δικό μου θέμα, να ζητήσω έγγραφα, αλλά πρέπει να πάρει απόφαση ολόκληρη η Επιτροπή.

Η πρότασή σας δεν τέθηκε σε ψηφοφορία, γιατί πρέπει πρώτα να ολοκληρωθούν οι προτάσεις που αφορούν όλο αυτό το θέμα.

Δεν είναι δυνατόν κάθε φορά που κάθε ένας από μας σκεφθεί ότι χρειάζεται ένα έγγραφο, αμέσως να το ζητούμε. Πιθανώς μαζί με αυτά που ζητάτε σεις να ζητηθούν και να χρειάζονται και άλλα.

Προσωπικά εγώ κύριε Κάππο δεν συμφωνώ με την πρότασή σας στο σημείο που ερωτάτε ποιό πρόσωπο έδωσε εντολή να σταλεί η μεραρχία στην Κύπρο. Αυτό νομίζω ότι αποτελεί την πιο χρυσή σελίδα της

./.

Ελληνικής ιστορίας, του 20ού αιώνα. Εξάλλου εγώ δεν έχω κανένα λόγο να ρωτήσω γιατί εστάλη η μεραρχία.
Αν η Επιτροπή αποφανθεί ότι θέλει να προσκομισθεί και αυτό το στοιχείο, εγώ βέβαια θα το ζητήσω.
Συνεπώς το θέμα σας μένει εκρεμές, έως ότου υποβληθούν όλες οι προτάσεις από τα μέλη της Επιτροπής και τότε θα ζητήσουμε όλα τα στοιχεία και τα έγγραφα που θα αποφασίσουμε ότι μας είναι χρήσιμα.
Επίσης όταν λέμε "υποβολή προτάσεων για την εξέταση μαρτύρων" δεν εννοούμε ότι για κάθε μάρτυρα που προτείνετε, θα πρέπει εγώ να σπεύδω να στέλνω κλήση για να εξετασθεί.
Επί των υποβαλλομένων προτάσεων θα αποφασίσουμε όλοι μαζί, ποιοί μάρτυρες θα κληθούν και τότε εγώ θα απευθύνω τις κλήσεις.
Ελπίζω επάνω σ'αυτό να είσθε όλοι σύμφωνοι.

Κ.ΚΑΠΠΟΣ: Κατ'αρχήν, για την κλήση των μαρτύρων συμφωνώ, ότι πρέπει να αποφασίσει η Επιτροπή ποιούς και με ποιά προτεραιότητα θα τους καλέσουμε.
Όσον αφορά όμως τα έγγραφα θέλω να πω τα εξής: Εγώ θέλω να δω τι έγινε το 1967, ποιά είναι η κατανομή των ευθυνών, ποιές μεθοδεύσεις έγιναν και γενικά τα παρασκήνια της εποχής εκείνης.
Είπατε ότι οι προτάσεις πρέπει να τεθούν σε ψηφοφορία, μέχρι τώρα όμως δεν ετέθη θέμα ψηφοφορίας.

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Δεν έχει μέχρι τώρα γίνει αποδεκτή καμία πρόταση και καμία γνώμη. Με τα Υπουργεία Εξωτερικών και Εθνικής Άμυνας που συναλλάσσομαι, το κάνω γιατί νομίζω ότι έχουμε αποφασίσει σαν Επιτροπή, από την εποχή που ήταν πρόεδρος ο κ. Νάτσινας

./.

-33-

πως πρέπει να γίνουν, όλες αυτές οι ενέργειες.
Όσον αφορά ότι έφερα στην Επιτροπή την επιστολή και την αναφορά του στρατηγού κ. Σιαπκαρά, τον οποίον σημειωτέον δεν έχω την τιμή να γνωρίζω, τό έκανα, επειδή μου την έστειλε ο βουλευτής κ. Ζίγδης για να κατατεθεί στην Εξεταστική Επιτροπή και συνεπώς έπρεπε να λάβετε γνώση για την αποστολή της και να τη θέσω στη διαθεσή σας.
Για οποιουσδήποτε ανθρώπους έστειλαν επιστολές δεν έκανα εγώ καμία ενέργεια.
Μας έγραψαν, με δική τους πρωτοβουλία.
Προς το Γραμματέα του Υπουργικού Συμβουλίου, έκανα έγγραφο, γιατί νομίζω ότι αυτή ήταν η ενδεδειγμένη ενέργεια, εφόσον μας παραδόθηκε ένας τόμος και με έκπληξη διεπίστωσα ότι δεν περιείχε τα πρακτικά των συνεδριάσεων του Υπουργικού Συμβουλίου, κατά τη διάρκεια των κρισίμων ημερών.

<u>Ι.ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ:</u> Κύριε Πρόεδρε, διαβάζοντας τους φακέλους και τα έγγραφα που τέθηκαν στη διάθεσή μας, είδα ότι μερικά πρόσωπα αναφέρονται σε ορισμένα δημοσιεύματα ή έγγραφα ή κάποια ντοκουμέντα, τα οποία δεν υπάρχουν μέσα στους φακέλους, για να τα διαβάσω και να δω το περιεχόμενό τους.
Παραδείγματος χάριν ο Παναγιωτάκος αναφέρει για κάποιο δημοσίευμα ενός Δεβλέτογλου. Αυτό το άρθρο όμως δεν υπάρχει, ώστε να δούμε τι περιέχει.
Πιστεύω λοιπόν ότι, όταν ένα μέλος της Επιτροπής θέλει ένα τέτοιο

./.

στοιχείο πρέπει να το ζητήσει μέσω του Προεδρείου της Επιτροπής μας, γιατί δεν μπορεί μεμονωμένα ένας βουλευτής να ψάξει, να το βρει και να το πάρει.

Ο κάθε βουλευτής-μέλος της Επιτροπής πρέπει να κάνει έναν πίνακα βάσει του οποίου να προτείνει ποιά στοιχεία πρέπει να προσκομισθούν και αυτή η διαδικασία, πρέπει να γίνεται μέσω υμών.

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Αυτό όμως πρέπει να γίνεται μεκάποια συνεργασία του συνόλου της Επιτροπής.

Αν ζητάει πότε ο ένας, πότε ο άλλος βουλευτής διάφορα στοιχεία τότε όχι σε έξη μήνες δεν θα καταθέσουμε το πόρισμά μας, αλλά ούτε σε ένα εκατομμύριο μήνες.

Ι.ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ: Προτείνω λοιπόν, κύριε Πρόεδρε, κάθε μέλος της Επιτροπής μας να κάνει ένα πίνακα εγγράφων που θέλει ναπροσκομισθούν και ένα πίνακα μαρτύρων που θέλει να εξετασθούν.

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Ακριβώς αυτό λέω και εγώ, να κάνετε τις προτάσεις σας είτε γραπτά είτε προφορικά και αυτές να κατατεθούν στα πρακτικά- όπως ακριβώς έγινε με τον κ. Κάππο- και στο τέλος θα αποφασίσει η Επιτροπή ποιά από όλα αυτά τα στοιχεία θέλουμε να μας δοθούν.

Ο Παναγιωτάκος, τον οποίο διάβασα και εγώ, μνημονεύει κατ' επανάληψη μία εφημερίδα της Κύπρου που λέγεται "Ελληνικός αγών" ή κ άπως έτσι καθώς και την Ελληνική Εφημερίδα "ΕΣΤΙΑ". Δεν είναι εύκολο λοιπόν να ζητήσουμε και να διαβάσουμε όλα τα φύλλα των Εφημερίδων.

./.

-35-

Συμφωνώ και το καταλαβαίνω ότι πρέπει να διαβάσουμε τα κείμενα των κυβερνητικών ανακοινωθέντων, αλλά δεν το βρίσκω χρήσιμο, να ζητήσουμε τα φύλλα διαφόρων εφημερίδων.

ΣΠ.ΡΑΛΛΗΣ: Μέχρι πότε πρέπει να καταθέσουμε, κύριε Πρόεδρε αυτούς τους πίνακες;

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Αυτό, κύριοι συνάδελφοι, μπορεί να γίνει σήμερα ή την άλλη Τετάρτη. Ακόμη και λίγο αργότερα αν ζητηθεί ένα σημαντικό στοιχείο, δεν νομίζω ότι δημιουργείται πρόβλημα.

Απλώς, επισημαίνω, ότι πρέπει να μπούμε σε κάποια σειρά και να γίνει μία αρχή, ώστε να ξέρουμε τι ζητάμε.

Ι.ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Κύριε Πρόεδρε, θα ήθελα να θέσω και εγώ ένα προδικαστικό θέμα: Τηρούνται πρακτικά των συζητήσεων αυτών που γίνονται στην Επιτροπή. Αυτά τα πρακτικά δεν θα πρέπει να κυκλοφορούν σε μας και να εγκρίνονται, όπως γίνεται και στη Βουλή;Αλλιώς ποιά είναι η έννοια της τηρήσεως αυτών των πρακτικών; Κάποια στιγμή όταν μαζευτεί όλος αυτός ο όγκος δεν θα θυμόμαστε ούτε τι έχει λεχθεί ούτε εάν πράγματι έτσι διεξήχθη η συζήτηση. Δέχομαι εκ των προτέρων -αναμφισβήτητα- την καλόπιστη αναγραφή των απόψεων μας, οι οποίες όμως, μερικές φορές ενδέχεται να εμφανισθούν διαφορετικά. Γι'αυτό θα πρέπει να βρούμε έναν τρόπο ώστε αυτά τα πρακτικά είτε να διανέμονται και να επικυρώνονται στην

./.

επόμενη συνεδρίαση, είτε να γίνει κάποια ρύθμιση που να εξασφαλίζει απόλυτα την πιστότητα των όσων λέμε εδώ.

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Δεν έχομε κάνει πολλές συνεδριάσεις και έτσι τα πρακτικά που έχομε έως τώρα είναι λίγα. Εξάλλου δεν έχω καμία αντίρρηση να διανεμηθούν. Μπορείτε και τώρα αμέσως να διαβάσετε τα πρακτικά όλων των συνεδριάσεων. Δεν έχω αντίρρηση να διαβάζετε και να διορθώνετε τα πρακτικά.

ΑΘ.ΞΑΡΧΑΣ: Δεν έχουν διανεμηθεί τα πρακτικά από την τρίτη συνεδρίαση και μετά.

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Εντάξει θα διανεμηθούν όλα τα πρακτικά που δεν έχετε δει.

Τώρα θέλω να επαναφέρω το θέμα των στενογραφημένων πρακτικών το οποίο είχε τεθεί, στην Επιτροπή.
Σκέπτομαι να ζητήσω την έγκριση του κ. Προέδρου της Βουλής, ώστε να υπάρξουν συγχρόνως στενογραφημένα και μαγνητοφωνημένα πρακτικά.

Μ.ΕΒΕΡΤ: Αυτό είναι αναγκαίο, όταν θα αρχίσει η εξέταση μαρτύρων.

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Από εκείνο κυρίως το στάδιο και μετά, κύριε Έβερτ θα αρχίσει η διαδικασία αυτή. Τώρα όπως βλέπετε, κύριοι συνάδελφοι, τηρούνται μαγνητοφωνημένα πρακτικά . Εξάλλου δεν θέλω να υπάρχουν αμφισβητήσεις. Συνεπώς αυτή τη στιγμή, όπως είπα, πρέπει να πάρω την έγκριση του κ. Προέδρου της Βουλής.

./.

οι μαρτυρίες - τώρα
συγκεφιλαίο

-37-

Ι.ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Γι'αυτό πρέπει να σας εξουσιοδοτήσουμε, για να ζητήσετε την έγκριση του Προέδρου της Βουλής.

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Θα ζητήσουμε λοιπόν την έγκριση του κ. Προέδρου να αρχίσουμε να κρατούμε στενογραφημένα πρακτικά από τη στιγμή που θα αρχίσει η εξέταση των μαρτύρων. Είμαστε σύμφωνοι;

ΕΠΙΤΡΟΠΗ: Η πρόταση σας γίνεται ομόφωνα δεκτή.

Δ.ΛΙΒΑΝΟΣ: Κύριε Πρόεδρε, θα μιλήσω για τους μάρτυρες. Είχα πει σε προηγούμενη συνεδρίαση, ότι όποιος συνάδελφος έχει να κάνει πρόταση για μάρτυρα που πρέπει να προσέλθει για να καταθέσει, θα πρέπει να την αιτιολογεί. Αυτό ακριβώς θακάνω τώρα εγώ.

Πριν από αυτό όμως θα ήθελα να ενημερώσω την Επιτροπή και εσάς ειδικά ο οποίος θα επισκεφθείτε τον Υπουργό Εθνικής 'Αμυνας, ότι ενώ στο φάκελο 10 που αναφέρεται στους αρχηγούς των Επιτελείων των Ενόπλων Δυνάμεων, υπάρχει πλήρης-υποτίθεται-αναφορά των Επιτελαρχών, παρ'όλα αυτά εντελώς τυχαία, έπεσε στα χέρια μου η έκθεση ενός αρχηγού, η οποία δεν περιέχεται μέσα στο φάκελο.

Κύριε Πρόεδρε, δεν θα ανέφερα αυτό το γεγονός αν δεν έβλεπα ότι βρίσκονται σε πλήρη αντίθεση με αυτά που αναφέρουν εκείνη την εποχή οι Επιτελάρχες. Και συγκεκριμένα. Ισχυρίζονται ότι κατά διαταγήν του Μπονάνου διατάχθηκαν τα αεροπλάνα, τα οποία ήδη είχαν απογειωθεί από την Κρήτη, να επιστρέψουν και ενώ την δωδεκάτη ώρα ξαναβρέθηκαν στο τέλος του διαδρόμου για να απογειωθούν και πάλι διατάχθηκαν να προσγειωθούν. Επαναλαμβάνω, ότι όλα αυτά αποδίδονται

./.

-38-

στον Μπονάνο, ενώ σ'αυτή την έκθεση που έχω στα χέρια μου διαβάζω ότι ο αρχηγός της Αεροπορίας λέει, ότι αυτό έγινε με προσωπική διαταγή του Φαίδωνα Γκιζίκη.
Γι'αυτό το λόγο, θα ήθελα από τον κατάλογο που έχω ήδη ετοιμάσει, να ζητήσω από την Επιτροπή να καλέσει τον αξιωματικό Φαίδωνα Γκιζίκη.

Επίσης υπάρχει αλληλογραφία του πρώην αξιωματικού Μπονάνου με τον Πρόεδρο της Τουρκίας Σανσάρ. Αυτό εγώ δεν το ήξερα και το πληροφορήθηκα πρόσφατα από τουρκική πλευρά.
Αυτή η αλληλογραφία που πρέπει να βρίσκεται ή στο Υπουργείο Εξωτερικών ή στο Υπουργείο Εθνικής Άμυνας αφορά την επίσκεψη του περίφημου εκείνου τουρκικού πλοίου, το οποίο έκανε τότε διάφορες βυθομετρήσεις.

Υπήρξε ακόμη συνομιλία του Αδαμάντιου Ανδρουτσόπουλου με τον Ετζεβίτ. Αυτή τη συνομιλία ουδείς την ξέρει. Από αυτά που διάβασα στο φάκελο 33 ο Ανδρουτσόπουλος με ιταμό ύφος απάντησε στις ερωτήσεις που του έθεσαν ότι, "εγώ ήμουν ο Πρωθυπουργός, δεν έχω να δώσω λογαριασμό σε κανένα" και εκεί τελείωσε η ανάκριση.
Επειδή φοβούμαι ότι αυτός ο κύριος, αν δεν έχει φύγει από τη χώρα θα φύγει σύντομα, ζητώ από σας κύριε Πρόεδρε, να του απαγορευθεί η έξοδος από την Ελλάδα.

<u>Ι.ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ:</u> Έχω δημοσιογραφική πληροφορία, ότι ήδη έχει φύγει.

<u>Δ.ΛΙΒΑΝΟΣ:</u> Προτείνω επίσης απαγόρευση εξόδου του Λατσούδη που διετέλεσε τότε Υπουργός, καθώς και του Κυπραίου. Ιδιαίτερα επικίν-

./.

Πυθαγόρας

-39-

δυνος για μένα, είναι ο Αδ. Ανδρουτσόπουλος.
Συνεννοηθείτε, κύριε Πρόεδρε, και με την Κυβέρνηση, για τον τρόπο που πρέπει να γίνει αυτή η απαγόρευση.
Προϋπόθεση βέβαια, κύριε Πρόεδρε είναι, ότι θα εγκριθεί αυτή η πρόταση από την Επιτροπή μας.

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Θα πρέπει να συζητήσω το θέμα με συναδέλφους δικηγόρους καθώς επίσης και με νομικούς συμβούλους του Κράτους.

Δ.ΛΙΒΑΝΟΣ: Τώρα προχωρώ σε ένα θέμα που αφορά την γελοία αποστολή δυνάμεων καταδρομών στην οποία συμμετείχε ο πρώην αξιωματικός Παλαΐνης, ο νεώτερος, γιατί όπως μου είπαν υπάρχει και ο παλαιότερος.

Ι.ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ: Υπάρχουν πράγματι δύο αδέλφια Παλαΐνη.

Δ.ΛΙΒΑΝΟΣ: Προχωρώ. Στο ένα βοίνγ, όπου υπήρχαν και άνδρες των καταδρομών με τον οπλισμό τους, έγινε σαμποτάζ, από Έλληνες αξιωματικούς. Αυτό κατά τη γνώμη μου είναι σημαντικό στοιχείο, το οποίο πρέπει να διερευνηθεί για να δούμε πρώτον εάν είναι αλήθεια και δεύτερον κάτω από ποιές συνθήκες έγινε.

Ο πρώην Υπουργός Εξωτερικών Τετενές έχει βέβαια πεθάνει, αλλά σε ανύποπτο χρόνο, δηλαδή τέσσερις μήνες πριν γίνει το πραξικόπημα κατά του Εθνάρχη, συνομιλώντας στο σπίτι του με τον κ. Σιδεράτο και με τον ταξίαρχο κ. Βελισσαρόπουλο, τουςείπε ότι θα γίνει

./.

Η ένας από τα υποβρύχια

πραξικόπημα κατά του Μακαρίου.
Νομίζω ότι αυτοί οι δύο, θα πρέπει να εξετασθούν σαν μάρτυρες, για να εξακριβώσουμε εάν αυτό είναι αλήθεια.

Ο Νίκος Σαμψών έπαιξε ένα σημαντικό ρόλο εκείνες τις ημέρες. Δεν θα αναφερθώ στην προσωπικότητα του ανδρός, αλλά είναι γνωστό ότι πήρε εντολές και οδηγίες, συνεννοήθηκε και έτυχε της υποστηρίξεως ελληνικών και ξένων δυνάμεων, γι'αυτό δεν είναι δυνατόν να μην κληθεί εφόσον υπήρξε, κατά τη γνώμη μου τον μοχλός της υποθέσεως.

Ο Σαμψών κατηγορείται και καταδιώκεται από τις κυπριακές αρχές, γι'αυτό, όπως μου διεμήνυσε, δεν είναι δυαντόν να έλθει, εάν δεν του εξασφαλίσει η Ελλάδα, την μη έκδοσή του προς τις κυπριακές αρχές. Τν μαρτυρία του, κύριοι συνάδελφοι, την θεωρώ χρήσιμη και κρίσιμη.

Κύριε Πρόεδρε, ενώ στο φάκελο 12 αναφέρονται λεπτομερώς τα σήματα, τα οποία έστειλε το αρχηγείο Ναυτικού προς τα υποβρύχια Νηρεύς και Γλαύκος και περιέχονται φωτοτυπίες που διατάσσουν πόλεμο, καταδύσεις, βομβαρδισμούς κ.λ.π., δεν υπάρχουν πουθενά αυτά τα σήματα που διατάσσουν Η να γυρίσουν πίσω.
Πιστεύω ότι αυτά τα σήματα είναιτα σημαντικότερα όλων. Πού είναι, λοιπόν τα σήματα, και ποιός διέταξε την επιστροφή των υποβρυχίων και γιατί;

<u>Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ:</u> (Πρόεδρος) Όπως διάβασα, κάποιος μάρτυρας αναφέρει ότι άκουσε τον Αραπάκη να λέει ότι αυτός ο ίδιος διέταξε την επιστροφή τους.

./.

-41-

Δ.ΔΙΒΑΝΟΣ: Πρέπει να δηλώσω στην Επιτροπή για να μην γίνουν μετά παρεξηγήσεις ότι ο Π.Αραπάκης είναι συγγενήςμου. Δεν έχω κανένα λόγο, όμως, να καλύψω τον κ. Αραπάκη και αν όντως έδωσε αυτός τη διαταγή πάλι θα πρέπει να δούμε τα σήματα και τις σχετικές διαταγές. Δεν ξέρω εάν αυτός ο κύριος που αναφέρατε,κύριε Πρόεδρε, υπαινίσσεται ότι αυτά τα σήματα αφαιρέθηκαν και φυσικά αν συνέβη κάτι τέτοιο, θα έγινε μετά τη μεταπολίτευση.

Πολύς λόγος, τέλος, έγινε εξαιτίας της μηνυτρίας κατάθεσης του δικηγόρου Αθηνών, Γιώργου Αλφαπάκη η οποία σταμάτησε με γρήγορη και περίεργη διαδικασία ταυτόχρονα με την ανάκριση του αξιωματικού του Ναυτικού Μπέλκα.

Συνέπεσε λοιπόν, όταν έφθασε η ανάκριση στα κρίσιμα ονόματα των κ.κ. Αλφαπάκη και του πρώην στρατιωτικού Ιωαννίδη, να κλίσει επειγόντως η διαδικασία της ανάκρισης. Αυτό έγινε κατόπιν εσπευσμένης αποφάσεως των τότε Υπουργών Δικαιοσύνης κ. Στεφανάκη και Εθνικής Αμύνης κ. Αβέρωφ.

Πιστεύω ότι ο Γ.Αλφαπάκης απαραιτήτως θα πρέπει να κληθεί σαν μάρτυρας.

Αυτά είχα να πω προς το παρόν, κύριε Πρόεδρε. Ευχαριστώ.

Ι.ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Κύριε Πρόεδρε, νομίζω, ότι εάν ακολουθήσουμε αυτή την τακτική θα πελαγοδρομήσουμε.

Πρώτη μεγάλη αδυναμία, είναι ότι δεν έχομε ήδη ολοκληρωμένο φάκελο. Έρχονται συνέχεια έγγραφα, θα έλθουν και άλλα, εμείς θα ζητήσουμε ακόμη περισσότερα και έτσι η εικόνα που θα σχηματίσουμε δεν θα έχει ολοκληρωθεί μέχρι που να αρχίσει η εξέταση των μαρτύρων.

./.

-42-

Η Επιτροπή μας, σύμφωνα με την απόφαση της Βουλής έχει να εξετάσει δύο γεγονότα.

1) Το πραξικόπημα κατά του Μακαρίου, και

2) Την εισβολή των τούρκων.

Εάν με την πρόοδο των εργασιών μας εμφανισθούν και άλλα γεγονότα, τότε θα υπάρξει απόφαση της Επιτροπής μας, για την περαιτέρω διερεύνηση.

Εμείς, για τα δύο γεγονότα που ανέφερα, έχομε σαφή εντολή από την Ολομέλεια της Βουλής.

Κατά τη γνώμη μου, θα πρέπει να αρχίσουμε από το πραξικόπημα και μετά να πάμε στην εισβολή.

Για να μορφώσουμε προσωπική γνώμη ειδικά για το πραξικόπημα, θα πρέπει να καλέσουμε ορισμένους ανθρώπους.

Εγώ δεν θα αναφερθώ σε ονόματα, αλλά σε κατηγορίες προσώπων. Και αυτές είναι:

α) Η Ελληνική στρατιωτική ηγεσία της εποχής εκείνης τόσο στην Ελλάδα όσο και στην Κύπρο. Εδώ θα πρέπει να αναφέρω το διοικητή της εθνοφρουράς και το διοικητή της ΕΛΔΗΚ.

Με την πρότασή μου δεν αναφέρομαι μόνο στους αρχηγούς των Επιτελείων, αλλά και στους αρχηγούς των μεγάλων μονάδων, οι οποίοι εγνώριζαν ή ενδεχομένως ____________ έπρεπε να γνωρίζουν τι γινόταν στο Στρατό.

'Ολοι αυτοί πρέπει να κληθούν να καταθέσουν για το πραξικόπημα.

β) Η Διπλωματική ηγεσία. Πριν από το πραξικόπημα έχουμε την παραίτηση του Γενικού Γραμματέα Πρέσβυ κ. Βλάχου.

./.

-43-

Έχουμε επίσης την παραίτηση του Γενικού Διευθυντή ———— Πολιτικών Υποθέσεων κ. Τζούνη. Δεν είναι δυνατόν να μην κληθεί η διπλωματική ηγεσία και αναφέρω ενδεικτικά τα ονόματα των κ.κ. Βλάχου και Τζούνη, του Έλληνα Πρεσβευτή στην Κύπρο, του Επιτετραμμένου, ο οποίος παρέμεινε εκεί κατά το πραξικόπημα, γιατί ο Πρεσβευτής είχε ανακληθεί στην Αθήνα και του αρμόδιου του Υπουργείου Εξωτερικών επί Κυπριακών και Τουρκικών υποθέσεων. Όλους αυτούς πρέπει να τους καλέσουμε. Και

γ) Η "πολιτική " ηγεσία της εποχής εκείνης: Πρωθυπουργός, Υπουργός Εξωτερικών, Υπουργός Εθνικής Αμύνης.

Αν δεν ξεκινήσουμε με την ελληνική στρατιωτική ηγεσία στην Ελλάδα και την Κύπρο, με την διπλωματική και "πολιτική" ηγεσία τηςεποχής εκείνης για το συγκεκριμένο θέμα του πραξικοπήματος, φοβάμαι, κύριε Πρόεδρε, ότι θα πελαγοδρομήσουμε.

Από αυτό το σημείο θα δούμε ποιά στοιχεία είναι ασθενή στην ανάπτυξη των καταθέσεων, ποιά στοιχεία χρειάζονται περαιτέρω διερεύνηση και μόνον έτσι, θα μπορέσουμε -λογικά- να αρχίσουμε να ξετυλίγουμε το κουβάρι.

Αν αρχίσουμε σήμερα να καλούμε τον ένα μάρτυρα και αύριο τον άλλο, δεν θα μπορέσουμε να βρούμε άκρη.

Νομίζω, ότι για το πραξικόπημα κατά του Μακαρίου θα πρέπει ———— να καλέσουμε κατά σειρά τις κατηγορίες που σας ανέφερα.

Συμπληρώνω μάλιστα, κύριε Μπασαγιάννη, ότι κάθε μέλος της Επιτροπής επιφυλάσσεται του δικαιώματός του με την πρόοδο των ανακρίσεων να προτείνει και την εξέταση και άλλων μαρτύρων.

./.

-44-

Έτσι νομίζω ότι πρέπει να μεθοδεύσουμε την πορεία μας παρά τις επιφυλάξεις που έχω σαν μέλος της Επιτροπής, ότι η μη ολοκλήρωση των φακέλων θα μας δημιουργήσει προβλήματα στην πρόοδο των εργασιών.

Το Υπουργείο Εξωτερικών μας έστειλε σήμερα περίληψη νέων εγγράφων, τη Δευτέρα εσείς θα επικοινωνήσετε με τον κ. Χαραλαμπόπουλο για άλλα έγγραφα. Εάν βέβαια δεν ολοκληρωθεί η συλλογή των στοιχείων η εξέταση των μαρτύρων, θα παρουσιάσει κάποια δυσκολία.

Παρ'όλα αυτά πιστεύω ότι μόνο με την μεθόδευση, την οποία πρότεινα, μπορούμε κατά κάποιον τρόπο να προχωρήσουμε για να ξεδιαλύνουμε αυτό το κουβάρι.

Επαναλαμβάνω ότι είναι αυτονόητο ότι στην πρόοδο των εργασιών μας είναι δυνατόν να κληθούν και άλλοι μάρτυρες, οι οποίοι θαπροκύψουν είτε από τα νέα έγγραφα, είτε από τις καταθέσεις των μαρτύρων που θα εξετασθούν.

./.

-45-

Χ.ΜΑΡΚΟΠΟΥΛΟΣ: Κύριε Πρόεδρε, θα ήθελα και εγώ, προτού δώσω ονόματα μαρτύρων να αναφερθώ στην προσέγγιση του θέματος. Συμφωνώ, κατά κάποιο τρόπο, με την προσέγγιση που θέτει ο κ. Βαρβιτσιώτης δηλ. να αποφασίσομε εδώ ποιές ομάδες και για ποιο λόγο θα κληθούν. Μόνο που διαφωνώ βέβαια, για τις ομάδες που έθεσε ο κ. Βαρβιτσιώτης.

Γι'αυτό παρακαλώ να ακούσετε τη δική μου προσέγγιση. Χωρίς να είμαι νομικός, σας λέγω ότι γνωρίζω ότι στη νομική επιστήμη υπάρχουν δύο τρόποι προσεγγίσεως των ενόχων. Κάποιοι δέχονται εκ προοιμίου ότι είναι ένοχοι και οι συνηγοροί τους, ή αυτοί οι ίδιοι, προσπαθούν να αποδείξουν την αθωότητά τους. Κάποιοι το αντίθετο, ότι δηλ. είναι αθώος και κάποιοι προσπαθούν να αποδείξουν ότι είναι ένοχος.

Σήμερα για το συγκεκριμένο θέμα θα μπορούσαμε να ακολουθήσομε δύο προσεγγιστικές μεθόδους.

Η μία είναι να ξεκινήσομε από το σπίτι του λύκου και η άλλη είναι να βοηθηθούμε από εκείνους, οι οποίοι ασχολήθηκαν με το θέμα αυτό, πριν από εμάς.

Και για την πρώτη προσέγγιση μπορούμε να πούμε αυτό που βρήκα σε φακέλους και διάβασα: ότι στις 12 και 13 Ιουλίου έγινε στην Αθήνα μία σύσκεψη παραγόντων με τον Ντενίση, αρχηγό της εθνοφρουράς, και παρίστατο και ο πρέσβυς της Κύπρου. Σ'αυτή τη σύσκεψη σημαίνει ότι θα αποφασίσθηκε κάποιο σημαντικό γεγονός. Πιστεύω ότι έτσι αρχίζει ο μίτος της αριάδνης.

Μία άλλη προσέγγιση είναι ακριβώς η αντίθετη. Να μη ξεκινήσομε από τους ενόχους, αλλά να ξεκινήσομε από εκείνους, οι οποίοι κατά

/

11

-46-

πάσα πιθανότητα, έχουν ασχοληθεί με το θέμα, πριν από μας όταν διαδέχθηκαν τη χούντα.

Πιστεύω, κύριε Πρόεδρε, ότι δεν είμαστε οι πρώτοι που σκεφθήκαμε να ανοίξομε το φάκελο της Κύπρου.

Πιστεύω ότι και αυτοί θα ήθελαν να ανοίξουν το φάκελο της Κύπρου. Αλλά, ή δεν βρήκαν στοιχεία, ή κάποιοι άλλοι λόγοι δεν τους βοήθησαν.....

Μετά τη χούντα υπήρξε η μεταπολίτευση και η πρώτη κυβέρνηση της μεταπολίτευσης είναι αναμφισβήτητο ότι πρέπει να εγνώριζε ορισμένα στοιχεία, ή τουλάχιστον να έψαξε να βρει ορισμένα στοιχεία.

Γνώμη μου είναι ότι αυτή είναι η πρώτη ομάδα που πρέπει να καλέσομε για να μας βοηθήσει στο έργο μας, βάσει των θέσεων του κ. Βαρβιτσιώτη, δηλ. τι ανακάλυψε ο τότε Πρόεδρος της Κυβερνήσεως κ.Κ.Καραμανλής, ο τότε Υπουργός Εξωτερικών και Εθνικής Αμύνης Και λέω ότι αυτή θα είναι η πρώτη προσέγγιση, όχι για να ανακαλύψομε τους ενόχους αλλά στην προσπάθειά μας να βοηθηθούμε από μία πολιτική ηγεσία η οποία, αναλαμβάνοντας την εξουσία, δεν μπορεί να παραγνώριζε τα προηγούμενα εικοσιτετράωρα.

<u>Μ.ΕΒΕΡΤ:</u> Κύριε Πρόεδρε, θα συμφωνήσω με τα όσα είπε ο κ. Βαρβιτσιώτης, απλώς θα ενισχύσω τους συλλογισμούς του.

Αν αρχίσομε να καταγράφομε ονόματα μαρτύρων, νομίζω ότι θα πέσομε σε λαβύρινθο και είναι φυσικό να ευρεθούμε στην ανάγκη να ξανακαλέσομε μάρτυρες για να μας διαψεύσουν στοιχεία, που άλλοι μας ανέφεραν.

Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι, όσα κείμενα, είτε είναι βιβλία, είτε μαρτυρικές καταθέσεις, έχουν γραφτεί από πρόσωπα, τα οποία κατά

31

Γ μαιώνιο γρόμου

-47-

Γ αλλα

Γθέλουν να αποσείσουν τις ευθύνες από πάνω τους,Και αυτό θα είναι το χαρακτηριστικό γνώρισμα όλης της διαδικασίας που θα ακολουθήσομε με τους μάρτυρες. Κάθε ένας από αυτούς έχει διαφορετική οπτική γωνία..."θα μου πει: Εγώ έκανα το καθήκον μου, ενώ άλλοι δεν το έπραξαν". Και βεβαίως αυτή τη στιγμή δεν έχομε άλλο υλικό παρά μόνο αυτό που μας έστειλε το Υπουργείο Εθνικής Αμύνης ή Εξωτερικών. Όλα αυτά τα στοιχεία καταλήγουν στο ίδιο γεγονός, ότι προέρχονται από ενέργειες ανθρώπων που κάθε φορά που καλούνται για κατάθεση, επιρρίπτουν ευθύνες στους προηγούμενους.

Γι'αυτό νομίζω ότι πρέπει να ακολουθήσομε χρονολογική διαδικασία για να μας περιορίσει και το εύρος των πρώτων μαρτύρων. Να αρχίσομε δηλαδή με το πραξικόπημα κατά Μακαρίου και την εισβολή στη Κύπρο, και αν χρειασθεί, να πάμε και προγενέστερα ή και μεταγενέστερα.

Η Επιτροπή αυτή πρέπει να δείξει και ιστορικά ότι πράγματι υπήρξε αντικειμενική. Για μας δεν πρέπει να υπάρχουν συγκεκριμένοι ένοχοι. Εάν η Επιτροπή καλέσει την πολιτική ηγεσία μετά τη πτώση της χούντας, ποιό θα είναι το συμπέρασμα ενός ιστορικού μετά από από 20 - 30 χρόνια; Θα πει ότι άρχισαν από εκεί που τους άρεσε.

Μην αμφιβάλλετε ότι, όσο απόρρητες και αν είναι οι καταθέσεις, κάτι θα διαρρεύσει, κάτι θα πληροφορηθεί κάποιος από κάπου και στη συνέχεια θα έλθουν με τα στοιχεία των καταθέσεων των πολιτικών για να κάνουν την άμυνά τους. Αντίθετα, πρώτα θα τους αφήσομε να εκτεθούν και στη συνέχεια να κληθεί χρονολογικά βέβαια πάλι, η Κυβέρνηση Εθνικής Ενότητας να πει αυτά, που έχει να πει.

-48-

Συνεπώς και λόγοι εμφανίσεως και καθαρότητος της όλης διαδικασίας μας υποχρεώνουν να κάνομε χρονολογικά την εξέταση μαρτύρων, αλλά και λόγοι ουσιαστικοί το επιβάλλουν. Διότι, κύριοι συνάδελφοι, θα συμβεί το εξής: Θα έλθει ο κ. Αβέρωφ πρώτος μάρτυρας και θα πει ορισμένα πράγματα και αυτά θα τα γνωρίσουν ενδεχομένως ο Ιωαννίδης ή ο Γκιζίκης ή και ο οποιοσδήποτε άλλος και θα κάνουν μια τέτοια κατάθεση, που θα ανατρέψει την κατάθεση του κ. Αβέρωφ.

Και στη συνέχεια θα καλέσομε τον κ. Αβέρωφ για να ανατρέψει την κατάθεση του κ. Ιωαννίδη κ.λ.π.

Γι'αυτό λοιπόν πρέπει να αρχίσομε από συγκεκριμένες κατηγορίες προσώπων ή από ένα συγκεκριμένο γεγονός και να καλούμε τους μάρτυρες. Οι κατηγορίες προσώπων ποιές είναι. Ο Ανδρουτσόπουλος ήταν προφανώς μια μαριονέττα θα μας πει κάποιος. Την ευθύνη την είχαν οι στρατιωτικοί. Να καλέσομε λοιπόν,πρώτα τους στρατιωτικούς και στη συνέχεια τους διπλωματικούς και στη συνέχεια όσους τότε εμφανίσθηκαν ως πολιτικοί. Και από κει και πέρα θα ανοίξει ο ορίζοντας και θα βγούμε μέσα από το λαβύρινθο των γεγονότων που ευρισκόμεθα σήμερα.

Μ.ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ: Κύριε Πρόεδρε, άλλες ασχολίες με ανάγκασαν να μην παρευρεθώ σε πολλές συνεδριάσεις της Επιτροπής.

Παίρνοντας σήμερα το λόγο, θέλω να πω ότι είμαστε ανακριτικό σώμα και έχομε όλοι τον ίδιο σκοπό. Να διερευνήσομε κάποιο γεγονός, σαν να είμαστε δικαστές και να αποδώσουμε δικαιοσύνη. Δεν καταλογίζομε ποινικές ευθύνες παρά μετά, αφού βγει το πόρισμα.

Κατ'αρχήν εξετάζομε τη γενική υπόσταση ενός αδικήματος. Και θα έλεγα πριν ξεκινήσομε για τους μάρτυρες, δύο τρεις συνάδελφοι από μας, από όλες τις παρατάξεις, να μας περιγράψουν περιλη-

../.

-49-

πτικά το αδίκημα που ερευνούμε. Αν και το θέμα δεν είναι παραταξιακό, είναι καθαρά εθνικό.

Τώρα, πώς θα ξεκινήσομε. Χίλιοι δυό τρόποι προσέγγισης υπάρχουν. Για να βγάλομε δε πόρισμα, πρέπει να το στηρίζομε σε καταθέσεις. Είναι πολύ φυσικό ότι οι πρωτεργάτες της δημιουργίας, αυτού που λέμε, η αντικειμενική υπόσταση του εγκλήματος είναι εκείνοι που μετέσχον στο έγκλημα.

Ήθελα επίσης να πω στον κ. Μαρκόπουλο ότι, εάν καλέσομε την μετά την χούντα πολιτική ηγεσία να μας πουν, σχετικά με το πραξικόπημα, προκαταλαμβανόμαστε.

Με άλλα λόγια, είμαστε υποχρεωμένοι να ακολουθήσομε ό,τι μας πουν αυτοί. Αυτή η Κυβέρνηση της Εθνικής Ενότητας κάποια έρευνα βεβαίως θα έκανε και σε κάποιο πόρισμα κατέληξε. Να μη μας προκαταλάβουν. Όμως να αρχίσομε εμείς παρθένοι κ. Μαρκόπουλε. Μπορούμε το πόρισμά τους να το πάρομε εκ των υστέρων. Εμείς θα αρχίσομε από την αρχή την ανακριτική μας δουλειά. Και δεν βλέπω να υπάρχουν πολλά περιθώρια για να διαφωνήσομε για στους πρώτους μάρτυρες. Είτε αυτός λέγεται Ντενίσης, είτε αυτός λέγεται Γεωργίτσης. Θα καλέσομε αυτούς που άρχισαν να υλοποιούν το αδίκημα δηλ. την επίθεση κατά του προεδρικού μεγάρου του Μακαρίου. Από κει και πέρα θα βρούμε και τους άλλους μάρτυρες και έτσι σιγά-σιγά μπορούμε να προχωρήσομε.

Είναι κρίμα να πελαγοδρομούμε σε δευτερεύοντα θέματα.

Οι τρόποι προσέγγισης είναι πολλοί και μπορούμε να λέμε για πολλούς, αλλά από κάπου πρέπει να αρχίσομε.

Δεν έχει σημασία ποιούς μάρτυρες θα καλέσομε. Μπορεί να καλέσομε και τους ίδιους πολλές φορές, διότι μπορεί να υπάρξουν κενά.

./.

Έτσι δεν σχηματίζεται μία δικογραφία;

Σαφέστατο είναι ένα. Ποιοί άρχισαν το έγκλημα.

Έτσι θα αρχίσομε από τους στρατιωτικούς εκείνης της περιόδου, τους διπλωματικούς και ποιοί αποτελούσαν την τότε "κυβέρνηση". Όλοι αυτοί αποτελούν το μίτο της αριάδνης, οπότε θα βγει ποιός έκανε το έγκλημα.

Κύριε Πρόεδρε, έχομε καθυστερήσει το έργο μας και εάν συζητούμε τρόπους διαδικασίας, αυτό μπορεί να κρατήσει μήνες.

Γι'αυτό θα έλεγα να αποφασίσομε τελικά. Και είναι καλύτερα να πάρομε μία απόφαση, που να μην είναι τέλεια, παρά να μην παίρνομε καμιά απόφαση.

Επιμένω λοιπόν, σήμερα να αρχίσομε.

Και θα αρχίσομε με ένα κείμενο που θα συντάξουν δύο ή τρεις συνάδελφοι, όπως είπα παραπάνω, και θα μας κάνουν μία απλή εξιστόρηση των γεγονότων και αυτό στην επόμενη συνεδρίαση. Εγώ θέλω πρώτα το αδίκημα. Να δω τι έγινε, και μετά να δω, ποιός φταίει.

<u>Α.ΔΙΑΡΟΚΑΠΗΣ:</u> Κύριε Πρόεδρε, πρέπει να αρχίσομε με μια καλή δικονομική τάξη και τακτική, ακριβώς για να μην πελαγοδρομήσομε με πλατιασμούς. Οι απόψεις του κ. Παπακωνσταντίνου με βρίσκουν σύμφωνο. Πρέπει να προχωρήσομε στην εξέταση μαρτύρων, όπωςπροκύπτει από τους φακέλους τόσον του Υπουργείου Αμύνης όσο και του Υπουργείου Εξωτερικών για να συγκεκριμενοποιήσομε και να συγκεντρώσομε το αποδεικτικό υλικό των ενδείξεων που υπάρχουν και κατά την πεποίθησή μου οι ενδείξεις είναι πλήρεις.

Μας ενδιαφέρει να υπάρχει μία καλή αποδεικτική εικόνα των πραγματικών περιστατικών του πραξικοπήματος κατά Μακαρίου και των

./.

-31- Ιδίας

περιστατικών προ, κατά και μετά την εισβολή στην Κύπρο.

Πρέπει έτσι να αρχίσομε με την εξέταση των μαρτύρων που έδωσαν καταθέσεις. Ύστερα να πάμε σε εξέταση μαρτύρων κατηγορουμένων και τέλος, αν μπορέσομε να βρούμε αμέτοχα πρόσωπα που να γνωρίζουν πραγματικά περιστατικά, εξ ιδίας αντιλήψεως, και τελευταία να καταλήξομε στην μεταχουντική πολιτική ηγεσία του τόπου.

Μια καλή αρχή είναι να ξεκινήσομε με τον πρεσβευτή Λαγάκο και τον Μιχ. Γεωργίτση και το ερωτηματολόγιο θα γίνει ανάλογα με τις καταθέσεις που θα δώσουν, όπως σωστά ανέφερε ο κ. Παπακωνσταντίνου.

Να καλέσομε επίσης και αξιωματικούς επιτελείων όπως φαίνεται από το φάκελο αρ. 10 του Υπουργείου Εθνικής Αμύνης όπως π.χ. Λούκουτο, Αρβανιτόπουλο, Κ. Κατσαδήμα, Π. Πολίτη, Σπ. Χανιώτη Κ. Μπίτσ οποίοι μας δίνουν μία καλή εικόνα των πράξεων και των παραλείψεων και των πλημμελειών του αρχηγείου ενόπλων δυνάμεων και των επιτελών της χούντας.

Ακόμη από το φάκελο 09 τους αξιωματικούς οι οποίοι γνωρίζουν σχετικά τι έγινε στο πραξικόπημα: Συρμόπουλο Κ., Ρώση Ν. Γούδα Αλ Ανδρουλάκη Στ. και Ανευλαβή Εμ.

Χ. ΜΑΡΚΟΠΟΥΛΟΣ: Και τον Κωνσταντόπουλο.

Α. ΔΙΑΡΟΚΑΠΗΣ: . . Αφού συγκεντρώσομε λοιπόν αυτό το αποδεικτικό υλικό, να προχωρήσομε στην εξέταση της στρατιωτικής ηγεσίας, να καλέσομε δηλ. Μπονάνο, Αραπάκη, Σεμερτζάκη, Παπανικολάου.

Μετά χρειάζεται ιδιάζουσα προσοχή για να μπορέσομε να βρούμε αμέτοχα ή τίμια πρόσωπα, τα οποία γνωρίζουν πραγματικά περιστατικά κυρίως εξ ιδίας αντιλήψεως, για να εμπλουτήσομε το αποδεικτικό υλικό.

Ύστερα πρέπει να πάμε στους υψηλά ιστάμενους του Κορυδαλλού και στο Σαμψών και να αποφασίζομε ποιούς και πόσους θα καλέσομε σε σχέση με το αποδεικτικό υλικό. Και είμαστε έτοιμοι, επειδή αυτοί είναι πανέτοιμοι, να συντάξομε το ερωτηματολόγιο.

-52-

Δεν θα ήταν ματαιοπονία να εξετάσομε επίσης τον Κύπριο νομικό και δημοσιογράφο Χριστόδουλο Χαρ.Χατζηπαναγιώτου, ο οποίος μηνύει 108 αξιωματικούς και υπαξιωματικούς του Στρατού Ξηράς και 19 αξιωματικούς του Ναυτικού που από κει φαίνεται μια ανθολογία ποινικών αδικημάτων που έγιναν σύμφωνα με τον ελληνικό και κυπριακό ποινικό κώδικα. Στη συνείδηση βέβαια του ελληνικού λαού οι "κύριοι αυτοί" έχουν εκτελέσει το αδίκημα της εσχάτης προδοσίας, αλλά επειδή η πράξη ήταν ενάντια σε βάρος ξένης χώρας ο χαρακτηρισμός της πράξεως ποικίλλει.

Στη συνέχεια να εξετάσομε πολιτικά πρόσωπα τόσον της Ελλάδος όσον και της Κύπρου.

Και τέλος να γίνει μία ταξινόμηση αυτού του υλικού και να συντάξομε ένα αιτιολογημένο πόρισμα το οποίο πιστεύω ότι θα είναι αλάνθαστο, διότι πλήρεις ενδείξεις υπάρχουν, αρκεί να τις σταχυολογήσομε.

<u>Α.ΖΑΪΜΗΣ:</u> Λυπούμαι, κύριε Πρόεδρε, που έχομε κάνει τόσες πολλές συνεδριάσεις και δεν έχομε βρει τρόπο εργασίας

Γι'αυτό προτείνω, μετά τις προτάσεις, που έγιναν από τους κ. συναδέλφους το προεδρείο να κάνει μία σύνθεση αυτών των προτάσεων δηλαδή πρόταση Βαρβιτσιώτη της Νέας Δημοκρατίας, πρόταση Λιβανού, πρόταση Παύλου Στεφανάκη κ.λ.π. και να τεθεί σε ψηφοφορία για να αποφασίσομε τι θα κάνομε, διότι κάθε ένας έχει μία άποψη.. Επαναλαμβάνοντας την κάθε φορά, δεν θα τελειώσουμε ποτέ.

Επίσης πρέπει να θέσομε μία προθεσμία π.χ. τον ερχόμενο μήνα, να τελειώσομε την συλλογή εγγράφων.

./.

-53-

Τώρα για τους μάρτυρες, που θα καλέσομε, πρέπει να ξέρομε από που θα αρχίσομε.Θα αρχίσομε να καλούμε πρόσωπα; ή κατηγορίες προσώπων; Πάντως από την άλλη Τετάρτη, πρέπει να ξέρομε από που θα αρχίσομε, για να μπορούμε να μορφώσομε γνώμη για την παραπέρα πορεία.

Είπε κάποιος συνάδελφος να καλέσομε έντιμα πρόσωπα. Και ποιός δεν είναι έντιμος; Και ποιός είναι αθώος; Όλοι είναι "αθώοι" μέχρι αποδείξεως του αντιθέτου. Δεν θάπρεπε, νομίζω, να κάνομε δάκριση και να πούμε αυτός είναι έντιμος, και αυτός δεν είναι.Αλλοίμονο! Δεν ξέρομε τί θα βγει στο τέλος. Εγώ γνωρίζω υπηρεσιακά πρόσωπα που δεν έφταιγαν σε τίποτα, τους έδωσαν όμως εντολή να κάνουν κάτι το οποίον μπορεί να είναι μεμπτό, αλλά δεν μπορούσαν να κάνουν διαφορετικά. Δεν νομίζω λοιπόν ότι πρέπει οποιοσδήποτε από μας να κάνει τέτοια διάκριση αυτή τη στιγμή.
Όταν βγει κάποιο πόρισμα, και αρχίσομε να βλέπομε ποιος φταίει και ποιος δεν φταίει, ίσως, τότε, μεταξύ μας πάντοτε,να μορφώσουμε κάποια γνώμη και να πούμε πάλι μεταξύ μας ότι αυτός φαίνεται υπεύθυνος ενώ ο άλλος δεν φαίνεται.

Αυτά ήθελα να πω, κύριε Πρόεδρε, για να μη συζητούμε όλο το ίδιο και το ίδιο θέμα.

<u>Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ:</u> (Πρόεδρος) Κύριοι συνάδελφοι, επειδή ετέθησαν απόψεις που άπτονται και νομικών θεμάτων θα ήθελα να σας παρακαλέσω να εξετάσετε και μόνοι σας νομικά, ποια είναι η διαδικασία που πρέπει να ακολουθήσομε για να απαγορευθεί η έξοδος από τη Χώρα ορισμένων προσώπων που ανέφερε ο κ. Λιβανός: Γκιζίκη,Κυπραίου, Ανδρουτσόπουλου.

./.

<u>Μ.ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ:</u> Σύμφωνα με τα άρθρα του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας, εμείς μπορούμε ν'απευθυνθούμε στον Εισαγγελέα.

<u>Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ:</u> (Πρόεδρος) Παρακαλώ,κύριοι συνάδελφοι, όσοι είσθε νομικοί να εξετάσετε αυτό το θέμα.

<u>Α.ΞΑΡΧΑΣ:</u> Κύριε Πρόεδρε, να ξεκινήσω από αυτό το τελευταίο. Αυτό μπορεί να το κάνει ο εισαγγελέας και μπορεί να το ζητήσει ο ανακριτής, ή αυτός που έχει έννομο συμφέρον, όταν απαγγελθεί κατηγορία. Εδώ θα μπορούσε, ίσως, να αντιμετωπισθεί από την πλευρά της συντηρητικής αποδείξεως αλλά σ'αυτό το στάδιο δεν νομίζω ότι μπορούμε, αφού δεν έχει απαγγελθεί κατηγορία.
Αλλά αυτό δεν σημαίνει ότι δεν πρέπει να το εξετάσομε. Συμφωνώ κατ'αρχήν να εξετασθεί. Νομίζω όμως ότι είναι δύσκολο να ζητήσομε την απαγόρευση εξόδου.

<u>Μ.ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ:</u> Καθόλου δύσκολο.

<u>Α.ΞΑΡΧΑΣ:</u> Εμείς,κύριε Πρόεδρε, ερευνούμε ορισμένες πράξεις και δεν μας ενδιαφέρουν τα πρόσωπα. Τώρα η άποψη του κ.Παπακωνσταντίνου για "κατηγορητήριο" τεχνικά θά μπορούσε να βοηθήσει. Αλλά αυτή τη στιγμή το δικόγραφο για μας είναι η απόφαση της Βουλής. Και από εκεί και πέρα, από πλευράς έρευνας, μπορούμε να πάμε και παραπέρα από την εντολή της Βουλής. Είναι όμως προτιμότερο να ακολουθήσομε την εντολή της Βουλής-πραξικόπημα κατά Μακαρίου και εισβολή στη Κύπρο.

Έχω επιφυλάξεις ως προς την πρόταση του κ. Ζαΐμη δηλ. να βάλομε περιορισμό στο να ζητάμε έγγραφα. Νομίζω ότι έχομε χρέος να

./.

-55-

ζητάμε κάθε έγγραφο που μπορεί να είναι κρίσιμο για να βγάλομε το πόρισμα. Έστω και κατά τη διάρκεια της εξετάσεως του τελευταίου μάρτυρα, εάν προκύψει καινούργιο στοιχείο, θα το ζητήσομε.

Α.ΖΑΪΜΗΣ: Κύριε Συνάδελφε, δεν είπα τέτοιο πράγμα.

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Κύριε Ξαρχά, δεν το είπε έτσι ο κ. Ζαΐμης.

Α.ΞΑΡΧΑΣ: Εν τάξει. Είπα μία άποψη και συμφωνούμε.

Από κει και πέρα νομίζω ότι, όπως έθεσε το θέμα ο κ. Βαρβιτσιώτης, είναι σωστό. Χρονολογικά έτσι θα πάμε. Δεν μπορούμε να ξεκινήσομε από την 20ή Ιουλίου, που έγινε η εισβολή, διότι η εισβολή είχε μία προϋπόθεση. Μοιραία αν θα ξεκινήσομε από κει, θα ανατρέξομε πιο πίσω.

Αλλά υπάρχουν αυτή τη στιγμή δύο πρόσωπα κατά τεκμήριο αδιάβλητα. Ο αρχηγός της εθνικής φρουράς ως εν είπε ότι διαφωνεί όταν εκλήθη στην Αθήνα. Και το ότι δεν ήταν της εμπιστοσύνης τους, προκύπτει κατά τεκμήριο πάντα, ότι τον έβγαλα έξω στη κρίσιμο ώρα και τον έφεραν προ τετελεσμένου. Και ο Λαγάκος ος εν κρατήθηκε εδώ. Γι αυτό νομίζω ότι μπορούμε να ξεκινήσομε από αυτό το γεγονός και τίποτα δεν μας εμποδίζει να φθάσομε παρά πέρα, και ασφαλώς θα φθάσομε, αλλά να αρχίσομε.

Επίσης ήθελα να πω στον κ. Μαρκόπουλο ότι η Κυβέρνηση που ανέλαβε μετά τις 23 Ιουλίου και ενόψη των αμέσων προβλημάτων των Χώρας εν νομίζω ότι η πρώτη δουλειά της ήταν να ασχοληθεί με αυτά τα γεγονότα. Και αυτοί έμμεσο απόδειξη έχουν. Τα γνωρίζουν από δεύτερο χέρι. Θα φθάσομε και εκεί, αν χρειασθεί. Αλλά το πρώτο χέρι είναι

./.

εκείνοι που ήσαν μπροστά στα γεγονότα. Αυτές είναι οι απόψεις μου, κύριε Πρόεδρε. Ευχαριστώ.

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Κύριε Ξαρχά, είπαμε να εξετασθεί η Κυβέρνηση της μεταπολίτευσης σε συνδυασμό με το νόμο περί ευθύνης Υπουργών.

Α.ΞΑΡΧΑΣ: Κύριε Πρόεδρε, να αναθέσετε σε ένα ή δύο συναδέλφους να εξετάσουν το θέμα.

Ε.ΠΑΠΑΣΤΕΦΑΝΑΚΗΣ Κύριε Πρόεδρε, η πρόταση του κ. Βαρβιτσιώτη με καλύπτει και με βρίσκει σύμφωνο στο γενικό της περίγραμμα. Ορισμένες όμως διαφοροποιήσεις ήθελα να κάνω.

Ήδη ο κ. Βαρβιτσιώτης απήντησε στο ερώτημα του κ.Μαρκόπουλου δηλ. το πραξικόπημα θα συνδυασθεί με την εισβολή ούτως ώστε να μην καλούμε από δυο φορές τους ίδιους μάρτυρες.

Από δικονομικής πλευράς τώρα. Χρέος της Επιτροπής είναι να βρει πριν από όλα τους αυτουργούς, αν υπάρχουν, κάποιου αδικήματος. Εδώ δεν έχομε απλά υποθέσεις, ή ενδείξεις. Εδώ έχομε ομολογίες από τους φακέλους. Επομένως θα καλέσομε τους αυτουργούς και όσους ήταν πλάϊ τους και στη συνέχεια όσοι είχαν συμμετοχή με την ευρύτερη έννοια.

Δεν έχομε πολλά χρονικά περιθώρια. Πρέπει απόψε να πούμε ότι ξεκινάμε και από ποιους ξεκινάμε.

Πρέπει να καλέσομε πρώτα τον εκτελεστή του πραξικοπήματος κατά Μακαρίου, τον Γεωργίτση Μιχ. και από την κατάθεσή του θα δούμε και ποιοί άλλοι ήσαν αναμεμιγμένοι στο πραξικόπημα κατά Μακαρίου,

./.

-57-

σαν αυτουργοί, όλη δηλ. την στρατιωτική ηγεσία της Κύπρου, Νικολαΐδη, Νούσκα, Πούλο, Κοκορά , Παπαγιάννη και μετά τη στρατιωτική ηγεσία της Ελλάδας, Αραπάκη, Μπονάνο, μέχρι Γκιζίκη αν βγαίνει ότι έχουν ευθύνες, ή ηθική αυτουργία, ή κάποια συμμετοχή και βεβαίως μετά τη λεγόμενη "πολιτική" και παράλληλα τη διπλωματική ηγεσία της Ελλάδος. Και τούτο διότι δεν μπορούμε να πούμε ότι η "πολιτική ηγεσία" της Ελλάδος δεν γνώριζε, τί επρόκειτο, να συμβεί στη Κύπρο. Πρέπει όμως να ξεκινήσομε άμεσα με τον ταξίαρχο Γεωργίτση και εκτελεστή του πραξικοπήματος.

<u>Α.ΠΑΠΑΔΗΓΟΥΡΑΣ:</u> Νομίζω ότι η πρόταση του κ. Μαρκόπουλου να καλέσομε της μεταπολίτευσης την πολιτική ηγεσία πάσχει, διότι δεν πρέπει να ξεκινήσομε με δεδομένο στη συνείδηση μας τους ενόχους.

<u>Χ.ΜΑΡΚΟΠΟΥΛΟΣ:</u> Δεν έγινα αντιληπτός, κύριε Πρόεδρε, και θέλω να επαναλάβω ότι εγώ εζήτησα τη βοήθεια τηςπρώτης μεταδικτατορικής πολιτικής ηγεσίας, διότι πιστεύω ότι θα έχουν κάποια γνώση των τελευταίων εικοσιτετραώρων.

<u>Α.ΠΑΠΑΔΗΓΟΥΡΑΣ:</u> Ναι, κ. Μαρκόπουλε, αλλά εμείς δεν πρέπει να επαφιέμεθα στην κρίση αυτής της Κυβέρνησης. Όχι για άλλο λόγο, αλλά γιατί ερευνούμε πρωτογενώς το θέμα και αυτή είναι η εντολή που έχομε πάρει από το Σώμα. Και τέλος, έργο μας δεν είναι η εκτίμηση της εκτίμησης κάποιου άλλου. Εμείς έχομε εκτίμηση πράξεων. Αλλά για να γίνει αυτό, πρέπει να εντοπίσομε χρονικά τα γεγονότα και έτσι συμφωνώ απόλυτα με τον κ. Βαρβιτσιώτη. Να ξεκινήσομε από το

./.

πραξικόπημα,όχι με ονόματα μαρτύρων αλλά οι μάρτυρες του γεγονότος αυτού να έχουν μια ιδιότητα. Δηλαδή να καλέσομε όλη τη στρατιωτική ηγεσία της Κύπρου και της Ελλάδος.

Σήμερα δεν είναι αναγκαίο, εξαντλητικά,να απαριθμήσομε τους μάρτυρες που θα καλέσει η Επιτροπή. Αυτό θα ήταν βλαπτικό για το έργο της Επιτροπής. Λέγω λοιπόν πρώτη κατηγορία που πρέπει να κληθεί είναι η στρατιωτική ηγεσία της Ελλάδος και της Ελλάδος στη Κύπρο. Όχι ταγματάρχες και υπολοχαγούς.

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Ντενίση- Γεωργίτση;

Α.ΠΑΠΑΔΗΓΟΥΡΑΣ: Να μην τους καταγράψομε τώρα, αλλά από κάπου να ξεκινήσομε.

Μ.ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ: Από τους αυτουργούς.

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Και εγώ νομίζω ότι πρέπει νακληθεί πρώτα η στρατιωτική ηγεσία.

ΣΠ.ΡΑΛΛΗΣ: Η στρατιωτική ελληνική ηγεσία της Κύπρου;

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Ασφαλώς ναι. Ντενίση, Γεωργίτση.

Ι.ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Να βρούμε ποιος ήταν αρχηγός της ΕΛΔΥΚ.

Κ.ΓΙΑΤΡΑΚΟΣ: Κύριε Πρόεδρε, καλύφτηκα με τα όσα είπαν οι άλλοι συνάδελφοί μου. Θέλω μόνο να πω ότι πρέπει να ακολουθήσομε μία χρονολογική σειρά και να αρχίσομε με τη στρατιωτική ηγεσία.

./.

-59-

την ελληνική και την ελληνική που υπηρετούσε στη Κύπρο. Και στη συνέχεια την τότε "πολιτική" ηγεσία.

Στη πορεία, αν βεβαίως προκύψουν ότι πρέπει να κληθούν και άλλοι, τότε έχομε κάθε δικαίωμα να το κάνομε.

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Ίσως να πρέπει να προηγηθούν και οι μηνυτές.

Μ.ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ: Εμείς εξετάζομε πρωτογενώς.

Ι.ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Κύριε Πρόεδρε, είναι προκατειλημμένοι.

Ι.ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΗΣ: Κύριε Πρόεδρε, δεν υπαρχει αμφιβολία ότι όλοι θέλομε να προχωρήσει αυτή η διαδικασία. Είναι φυσικό όλοι μας να έχομε απόψεις, οι οποίες να διαφέρουν μεταξύ τους. Η δική μου γνώμη είναι ότι η γραμμή που πρέπει ν'ακολουθήσομε, είναι η γραμμή που είπε ο κ. Βαρβιτσιώτης με μικρές παραλλαγές.
Θα τονίσω τις μικρές διαφορές που έχομε.

Βεβαίως, πρέπει να πάμε χρονικά. Να εντοπίσομε τα διαφορετικά γεγονότα, γιατί υπάρχουν πολλά που συνθέτουν την όλη ιστορία της Κύπρου. Παράδειγμα λέω: Γεγονότα τα οποία οδηγούν στη λήψη αποφάσεων για το πραξικόπημα, ό,τι έγινε στη Κύπρο κατά τη διάρκεια του πραξικοπήματος. Το πρόβλημα για μας είναι να εξετάσομε αυτά ταύτα τα γεγονότα.

Επομένως, έχω αμφιβολίες κατά πόσον η εξέταση των μαρτύρων πρέπει να γίνει έτσι: ηγεσία Κύπρου,ηγεσίαΕλλάδος..... Εδώ έχομε ορισμένα κείμενα που έχουν τεράστιο όγκο και δεν προλαβαί-

./.

Δεν ξέρω βέβαια

νομε να τα διαβάσομε.

Αυτά τι είναι; Απλώς για την ανεπίσημο ενημέρωση μας; Δεν έχουν αξία νομική; Αυτά τα διαβάσαμε και τα πετάξαμε;

Έχω την εντύπωση ότι πρέπει να αποφύγομε τον τεράστιο αριθμό μαρτύρων, όταν έχομε τόσες πολλές καταθέσεις, Βεβαίως θα καλέσομε μάρτυρες για να μας καλύψουν όσα κενά έχομε.

Και για να είμαι πιο σαφής.

Ποιός αποφάσισε το πραξικόπημα; Απ'ότι φαίνεται από τις καταθέσεις έγινε σύσκεψη υπό την προεδρία του Μπονάνου. Να καλέσομε λοιπόν τον Μπονάνο, Να του πούμε ποιος είχε την ευθύνη. Τι να κάνομε τον Γεωργίτση; Από τις 50 σελίδες που έχει καταθέσει, νατιςκάνομε 100;

Εάν βεβαίως έχουν αξία οι καταθέσεις, τότε είναι μία αρχή σωστή και μόνο απομένει να καλύψομε τα κενά που έχομε.

Τώρα ως προς τη μεθόδευση. Γνώμη μου είναι να μεθοδεύσομε τις εργασίες μας. Πρέπει να αναθέσετε, κύριε Πρόεδρε, σε 4-5 συναδέλφους από μας, να εντοπίσουν τα συγκεκριμένα γεγονότα που έχομε. για διερεύνηση και να τα εισηγηθούν και πάνω σ'αυτά εντός δύο ημερών να ξεκινήσομε ή να συμφωνήσομε.

<u>Π.ΖΑΚΟΛΙΚΟΣ:</u> Μετά από τα όσα άκουσα, κύριε Πρόεδρε, θέλω να δώσω μια πιο πρακτική προσέγγιση τουθέματος με μια απλή διαδικασία. Εδώ έχομε ένα έγκλημα και εφ'όσον έχομε το φυσικό αυτουργό, αυτόν λοιπόν πρέπει πρώτα να καλέσομε. αυτόν που [illegible] φορά πυροβόλησε. Θα καλέσομε όμως αυτόν που πρώτος αναμίχθηκε στο πραξικόπημα και έχομε αποδεχθεί ότι με το πραξικόπημα άρχισε όλη η τραγωδία της Κύπρου. Θα καλέσομε λοιπόν εκείνον που έδωσε την πρώτη εντολή να ξεκινήσει η πρώτη μονάδα ή το πρώτο τάνκ να επιτεθεί στο προεδρικό μέγαρο. Είναι απλό το πράγμα. Αφού καλέσομε αυτόν, που ίσως είναι διοικητής της μονάδος, αυτός θα μας πει από που πήρε την εντολή. Και από

./.

-61-

κει και πέρα θα ξεδιπλωθεί μπροστά μας το σύνολο των ενόχων που έδωσαν νόμιμες ή παράνομες .... εντολές κ.λ.π.

'Αλλο θέμα κ. Πρόεδρε.

'Εχομε ένα αποδεικτικό υλικό που στο 90% αποτελείται από καταθέσεις. Ρωτώ, ποιος ήταν αυτός που αξιολόγησε ότι έπρεπε να καταθέσει ο Α' και όχι ο Β'.; Ξέρετε πως έγινε η δουλειά; στο Υπουργείο Εθνικής 'Αμυνας, είπαν φτάξετε ένα φάκελο για το θέμα της Κύπρου και άρχισαν οι υπηρεσιακοί παράγοντες και είπαν ποιοί ήταν στις τάδε μονάδες -καταθέστε-. Αν παρατηρήσετε δε αυτές τις καταθέσεις, κάπου σε κάποια παράγραφο πετάγεται και κάποιο μπαλάκι κάπου άλλου και κάπου κυκλοφορεί ο ταξίαρχος Ιωαννίδης ότι έδωσε τις εντολές. 'Ετσι όμως νομίζω ότι θα απομυθοποιήσομε πρόσωπα που εμείς θεωρούμε πολύ βασικά. Αν έλθουν και σας πουν αξιόπιστοι μάρτυρες ότι ο Ανδρουτσόπουλος; Αυτός δεν είχε ιδέα; Ο Λατσούδης; 'Εκανε ορκωμοσία στη σχολή Ναυτικών Δοκίμων όταν παίρνονταν οι αποφάσεις. Και μπορεί να φθάσομε στο συμπέρασμα ότι την απόφαση την είχε πάρει ο Παλαΐνης ή ότι έκανε υπέρβαση ο Παλαΐνης.

Δεν νομίζετε ότι αυτή η μέθοδος είναι πιο επαγωγική για να φθάσομε στο γενικό στόχο; Διότι όλοι εδώ συμφωνούμε ότι σύντομα πρέπει να προχωρήσομε, γι'αυτό πρέπει να ξεκινήσομε από το φυσικό αυτουργό, που θα είναι αντικειμενικώς αποδεκτός από όλους. Να καλέσομε δηλαδή τον διοικητή της φρουράς της Κύπρου που έβγαλε το σήμα να κινηθεί το πρώτο τάνκς, ή η πρώτη μονάδα.

<u>Ε.ΠΑΠΑΣΤΕΦΑΝΑΚΗΣ:</u> Ο Γεωργίτσης.

<u>Π.ΖΑΚΟΛΙΚΟΣ:</u> Δεν με ενδιαφέρει πως τον λένε.

./.

Διότι πολύ φοβούμαι ότι, εάν καλέσομε την τότε στρατιωτική ηγεσία, η οποία είναι όλη αναμεμειγμένη, τότε όλοι αυτοί θα αποσείσουν τις ευθύνες. 'Αρα εμείς πρέπει να τους ξυλώσομε έναν έναν.

Επίσης πρέπει να γνωρίζετε, κύριε Πρόεδρε και κύριοι συνάδελφοι, ότι παρακολουθούμεθα στενότατα στο έργο μας. Δεν έχει εκδηλωθεί καμια κίνηση, διότι είμαστε στο διαδικαστικό θέμα. Γι'αυτό πρέπει να τεκμηριώσομε απόλυτα, κύριε Πρόεδρε, τη δυνατότητα που έχομε, να απαγορεύσομε σε ορισμένα άτομα την έξοδο από τη Χώρα.

<u>Μ.ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ:</u> Τους κατά τεκμήριο, πλέον, ενόχους.

<u>Π.ΖΑΚΟΛΙΚΟΣ:</u> Το θέμα είναι πολύ σημαντικό. Πρέπει δε αυτή τη διαδικασία να την κινήσομε μέσα σ'αυτή τη βδομάδα και να βρούμε τη σωστή νομική διαδικασία. 'Εχω την εντύπωση, κύριε Πρόεδρε, ότι για την εισβολή στην Κύπρο δεν έχομε μία θετική ενέργεια τέλεσης αδικήματος. Εκεί έχομε μία παρακολούθηση των γεγονότων και πράξεις ή παραλείψεις που έγιναν απαθώς. Ενώ στο πραξικόπημα έχομε αρχική τέλεση του εγκλήματος και απο εκεί να ξεκινήσομε.

Πρόθεση όλων μας είναι να τελειώσομε το δυνατόν σύντομα και τεκμηριωμένα. Αν δε [illegible] στη πολιτική ηγεσία της μεταπολίτευσης, μπορεί να μας απομυθοποιήσει πρόσωπα και φοβούμαι ότι θα μπλέξομε και μπορεί ακόμη να κάνομε ήρωα τον Ιωαννίδη, ο οποίος κάπου σε μία κατάθεση εμφανίζεται να λέει ότι "εγώ είπα πόλεμο με τη Τουρκία".

Άγνωσ[τοι] μάρτυρες.

-63-

Γι'αυτό η πρότασή μου για τη διαδικασία νομίζω ότι είναι πρακτική και αντικειμενικά μπορούμε να συμφωνήσομε. Να βρούμε δηλ. το φυσικό αυτουργό. Τον ένα, αυτόν που έδωσε τη διαταγή και από κει και πέρα θα τους βρούμε όλους.

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Ελέχθη για το Ντενίση να εξετασθεί πρώτος, και ελέχθη με την εξής έννοια. Αυτός αρνήθηκε να μετάσχει στο πραξικόπημα γι'αυτό τον κάλεσαν στην Αθήνα και τον εκλεισαν μέσα δύο μέρες για να γίνει το πραξικόπημα.

Π.ΖΑΚΟΛΙΚΟΣ: Να τον καλέσομε.

Ε.ΠΑΠΑΣΤΑΦΑΝΑΚΗΣ: Δεν μπορεί να μην ξέρει τίποτα.

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Σ'αυτό το σημείο θέλω ν'απαντήσω στον κ. Βασιλειάδη πάνω στη σκέψη του ότι έχομε τις καταθέσεις και τί θα τους κάνομε; Εμείς είμαστε πολιτικό σώμα με ανακριτικό έργο που μας ανέθεσε η Βουλή και το πόρισμά μας που θα υποβληθεί στη Βουλή ενδεχομένως να καταλογίσει και ποινικές ευθύνες. Δεν μπορεί λοιπόν αυτές οι καταθέσεις να παρέχουν πλήρη απόδειξη, είναι και διαβλητές. Μπορεί να σας πουν ότι ήταν δίπλα μου ένας ΕΣΑΤΖΗΣ. Τι να κάνω; Τα είπα έτσι. Γι'αυτό φοβούμαι να καλέσομε πρώτο το Γεωργίτση. Αν ξεκινήσομε από το Ντενίση, θεμελιώνομε τις ευθύνες όλων μαζί.

Κ.ΚΑΠΠΟΣ: Κύριε Πρόεδρε, βλέπω ότι το νερό πάει ναμπει στο αυλάκι, γι'αυτό θα είμαι σύντομος και νομίζω ότι τα συλλογικά όργανα δεν πρέπει να τελειώνουν, όταν κουράζονται, μόνο όταν

./.

παίρνουν αποφάσεις. Θέλω λοιπόν και εγώ να πω ότι πρέπει πρώτα να αρχίσομε από το Γεωργίτση ο οποίος είχε και βοηθούς. Ας έχομε πρώτα μια άμεση επαφή μαζί του και στη συνέχεια θα δούμε πως θα εξελιχθεί και θα δούμε ποιος θα είναι ο επόμενος.

Γ.ΠΕΡΑΚΗΣ: Κύριε Πρόεδρε, ήθελα να θέσω ένα νομικό θέμα, Δεν έχω μελετήσει όλους τους φακέλους, αλλά μερικούς. Εάν λοιπόν το υλικό που ανέγνωσα, ήταν φάκελος δικογραφίας σε ποινική δίκη, τότε το όλο θέμα, για μένα, είναι καλυμένο πάνω από το 90%.Γεννιέται όμως το ερώτημα και το νομικό πρόβλημα.

Ποια είναι η αξία των διαφόρων εγγράφων που έχομε, ιδιαίτερα τα έγγραφα (καταθέσεις) με ένα σωρό στρατιωτικές ορολογίες από το ιστορικό αρχείο του Υπουργείου Εθνικής Άμυνας; Έχουν λοιπόν αξία αυτά τα έγγραφα; Είναι διατυπωμένα υπό την πίεση του ανακρίνοντος, ή είναι πλαστά όπως σε κάποια συνεδρίαση ανέφερε άλλος συνάδελφος.

Ποια νομική αξιολόγηση έχουν; Αυτό το θέμα για μένα είναι κεφαλαιώδους σημασίας.

Α.ΠΑΠΑΛΗΓΟΥΡΑΣ: Κύριε Πρόεδρε, μου επιτρέπετε μία διακοπή; Ισχύει η αρχή της ελευθέρας εκτιμήσεως.

Γ.ΠΕΡΑΚΗΣ: Σύμφωνοι. Αλλά, είναι αξιολογημένο, τί σημαίνει κατάθεση στον ανακριτή. Και άλλο είναι η κατάθεση στον ανακριτή και άλλο επιστολή που στο τέλος δεν έχει και υπογραφή.

Πρέπει να υπάρχει γι'αυτά τα έγγραφα μία γνωμάτευση, μπορώ να πω, και κυρίως δι' αυτά τά έγγραφα (καταθέσεις) του ιστορικού λεγόμενου αρχείου του Υπουργείου Εθνικής Αμύνης. Αυτό νομίζω ότι είναι χρήσιμο και πρέπει να το δουν οι συνάδελφοι που θα αναλάβουν κά-

./.

-65-

ποια εισήγηση και να μας διευκολύνουν.

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Κύριοι συνάδελφοι, δεν υπάρχει άλλος ομιλητής. Προτού τελειώσομε τη συνεδρίαση θα ήθελα να σκεφθείτε σχετικά με τις εργασίες της Επιτροπής το καλοκαίρι και αν θα πρέπει να ορίσομε εισηγητές.

Ι.ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Κύριε Πρόεδρε, εσείς να κάνετε μία εισήγηση πάνω σ'αυτό και μεις να τοποθετηθούμε.

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Εγώ σας λέω από τώρα και προτείνω να εργαστούμε τον Ιούλιο και να διακόψομε τον Αύγουστο.

Δ.ΛΙΒΑΝΟΣ: Κύριε Πρόεδρε, να καλέσομε μάρτυρες τον Ιούλιο, να διακόψομε τον Αύγουστο, θα σιτέψει το θέμα και θα επανέλθομε το Σεπτέμβριο;.....

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Και τα δικαστήρια διακόπτουν τον Αύγουστο, πλην των αυτοφώρων.

Στο σημείο αυτό πολλοί βουλευτές σηκώνονται όρθιοι.

Κ.ΚΑΠΠΟΣ: Κύριε Πρόεδρε, που καταλήξαμε;

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ:(Πρόεδρος) Καταλήξαμε στο ότι πρέπει να αρχίσομε την εξέταση, καλώντας την στρατιωτική ελληνική ηγεσία της Κύπρου και κατά μία άποψη την ενσαρκώνει ο Ντενίσης και μετά ο Γεωργίτσης και κατάάλλη άποψη πρώτος Ο Γεωργίτσης και μετά ο Ντενίσης.

./.

ΠΟΛΛΟΙ ΒΟΥΛΕΥΤΕΣ του ΠΑΣΟΚ

Να πάρομε τώρα απόφαση

ΠΟΛΛΟΙ ΒΟΥΛΕΥΤΕΣ της ΝΕΑΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

'Οχι σήμερα, στην άλλη συνεδρίαση, διότι έχουν φύγει οι περισσότεροι βουλευτές.

Α.ΖΑΪΜΗΣ: Κύριε Πρόεδρε, αφού όλοι συμφωνούμε,να γίνει ψηφοφορία στην επόμενη συνεδρίαση.

Ε.ΠΑΠΑΣΤΕΦΑΝΑΚΗΣ: Να καθορίσομε από τώρα την ημερήσια διάταξη.

Ι.ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ:Εξουσιοδοτούμε τον κ. Πρόεδρο να καθορίσει την ημερήσια διάταξη.

Κ.ΚΑΠΠΟΣ: Ψηφοφορία για το ποιος θα είναι ο α'μάρτυρας και ποιοι θα....

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Εισηγηθούν.

Ε.ΠΑΠΑΣΤΕΦΑΝΑΚΗΣ: Κύριε Πρόεδρε , τι θα εισηγηθούν;

Α.ΖΑΪΜΗΣ: 'Οχι ένας εισηγητής.

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) 2-3 εισηγητές ή κατά τομείς ή ένας εισηγητής ή μία επιτροπή.

./.

-67-

ΕΜΜ.ΠΑΠΑΣΤΕΦΑΝΑΚΗΣ: Άποψή μου είναι, κύριε Πρόεδρε, να συντάξομε και το ερωτηματολόγιο.

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Προϋπόθεση του ερωτηματολογίου είναι να ξέρομε ποιον θα εξετάσομε πρώτον και να έχουν όλοι οι συνάδελφοι μελετήσει τους φακέλους.

Στη συνέχεια λύθηκε η συνεδρίαση για την επόμενη Τρίτη 3 Ιουνίου 1986 και ώρα 6.30' μ.μ.

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ	Ο ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ
ΧΡΙΣΤΟΣ ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ	Κ.ΤΣΙΓΑΡΙΔΑΣ

[ΛΕΥΚΗ ΣΕΛΙΔΑ]

ΒΟΥΛΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

ΠΕΡΙΟΔΟΣ Δ'- ΣΥΝΟΔΟΣ Α'

ΕΞΕΤΑΣΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

"ΓΙΑ ΤΟ ΦΑΚΕΛΟ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ"

Π Ρ Α Κ Τ Ι Κ Ο

Στην Αθήνα, σήμερα 3 Ιουνίου 1986, ημέρα Τρίτη και ώρα 18.30' μ.μ. συνεδρίασε στην αίθουσα Γερουσίας της Βουλής η Εξεταστική Επιτροπή "για το φάκελο της Κύπρου", με Πρόεδρο τον κ. Χ.Μπασαγιάννη και με θέματα ημερήσιας διάταξης:

1) Συνέχιση της ενημέρωσης επί των στοιχείων του "φακέλου της Κύπρου" κ α ι

2) Μεθόδευση εξετάσεως των πρώτων μαρτύρων.

Στη συνεδρίαση ήταν παρόντες από τα μέλη της Επιτροπής οι βουλευτές: Γ.Δασκαλάκης,Π.Ζακολίκος, Κ.Ζερβός, Ι.Κουτσογιάννης, Α. Λιαροκάπης, Χ.Μαρκόπουλος, Κ.Μπαντουβάς, Ι.Παπαδονικολάκης,Εμμ.Παπαστεφανάκης, Α.Πεπονής, Γ.Περάκης, Κ.Τσιγαρίδας, Ι.Βαρβιτσιώτης, Σ.Δήμας, Α.Ζαΐμης, Α.Ξαρχάς, Μ.Παπακωνσταντίνου,Α.Παπαληγούρας, Α.Παυλίδης, Α.Συνοδινού, Κ.Κάππος, Κ.Γιατράκος και Δ. Λιβανός.

Ο Πρόεδρος της Επιτροπής, αφού διαπιστώνει την ύπαρξη απαρτίας κηρύσσει την έναρξη της συνεδρίασης και λέγει:

./.

-2-

Κύριοι συνάδελφοι, έχω να σας ανακοινώσω τα εξής:

1) Τα πρακτικά, τα οποία ζητήσατε κατά την προηγούμενη συνεδρίαση για να τα διαβάσετε και να τα διορθώσετε, θα σας διανεμηθούν σήμερα.

2) Σήμερα, προ της ημερησίας διατάξεως θα συζητηθεί στην Ολομέλεια, η αίτησή μας για παράταση του έργου της Επιτροπής.

Όπως διεβίβασα στον κύριο Πρόεδρο της Βουλής η απόφασή μας, με την οποία ζητάμε παράταση είναι ομόφωνη, άρα δεν θα χρειαστεί συζήτηση στη Βουλή, παρά μόνο ανάγνωση της αίτησής μας, για να εκτιμηθεί και να γίνει δεκτή, από όλες τις πολιτικές παρατάξεις.

3) Ο κ. Λιβανός μου απέστειλε μία επιστολή, η οποία καταλήγει με την παράκληση να καταχωρηθεί στα σημερινά πρακτικά. Με την επιστολή του μου ζητά επίσης να ανακαλέσω την εντολή, που έδωσα στη γραμματεία να μη γραφούν στα πρακτικά, τα όσα συνεζητήθησαν κατά την προηγούμενη συνεδρίαση και τα οποία είναι σ'όλους σας γνωστά.

Σας διαβάζω την επιστολή του κ. Λιβανού.

./.

-3-

ΔΙΟΝΥΣΗΣ ΛΙΒΑΝΟΣ
ΛΥΚΑΒΗΤΤΟΥ 1Α - ΑΘΗΝΑ
ΤΗΛ. 36.08.010 - 36.26.955

Αθήνα, 2 Ιουνίου 1986

Κύριε Πρόεδρε,

Δεν σας κρύβω ότι με έκπληξη αλλά και πικρία πληροφορήθηκα από τη Γραμματεία, εντολή την οποίαν εδώσατε σχετικά με την απάλειψη μέρους των πρακτικών της συζήτησης της 28ης Μαΐου.

Πριν διατυπώσω ορισμένες σκέψεις μου γύρω από την ουσία του όλου θέματος το οποίο προέκυψε θα ήθελα να υπενθυμίσω τόσο σε σας όσο στους κ.κ. συναδέλφους τα γεγονότα.

Μετά τον λόγο τον οποίον μου εδώσατε κατόπιν εγγραφής μου στον κατάλογο των επιθυμούντων να μιλήσουν κατά τον οποίον έκαμα προτάσεις γύρω από μάρτυρες για τους οποίους έχω τη γνώμη ότι πρέπει να εξετασθούν από την Επιτροπή, εδώσατε το λόγο στον εκπρόσωπο της Ν.Δ. κ. Ι. Βαρβιτσιώτη, εκτός σειράς καταλόγου, ο οποίος εκείνη ακριβώς τη στιγμή τον εζήτησε για να αντικρούσει όπως αντιληφθήκαμε όλοι τα όσα εγώ επρότεινα.

Οι παρατηρήσεις του κ. Βαρβιτσιώτη δεν προήγαγαν σε τίποτα τη μεθόδευση της συζήτησης, κατά τη γνώμη μου, αντίθετα, παρελκυστικό στόχο είχαν τόσο ως τα προς εξέταση πρόσωπα όσο και προς τον χρόνο αλλά και το αντικείμενο.

Προσθέτω ακόμη και τη φράση με την οποία κατάληξε ο κ. Βαρβιτσιώτης "δεν μπορούμε να καλούμε εδώ μάρτυρες τήδε κακείσε" η οποία και με ανάγκασε να λάβω πάλι το λόγο, τον οποίο σεις μου εδώσατε κατά τον κανονισμό διότι επικαλέσθηκα προσωπικό θέμα.

Αντίκρουσα τους ισχυρισμούς του εκπρόσωπου της Ν.Δ. ερώτησα μάλιστα τον κ. Βαρβιτσιώτη ως προς το με τα ποιά συγκεκριμένα από τα πρόσωπα τα οποία πρότεινα προς εξέταση διαφωνεί ή ποιά κατά τη γνώμη του πρόσωπα από αυτά δεν είναι συνδεμένα άμεσα με το αντικείμενο για το οποίο έχει συγκροτηθεί και συνεδριάζει επί οκτώ και πλέον εβδομάδες η Επιτροπή μας.

Κατάληξα πράγματι με τη φράση "διερωτώμαι εάν η σημερινή ηγεσία της Ν.Δ. με τα όσα λέγει σήμερα και άλλοτε τόσο ο εκπρόσωπός της αλλά και άλλοι βουλευτές του ίδιου κόμματος επιθυμεί ειλικρινά το άνοιγμα του φακέλου της Κύπρου".

Τη φράση μου ακολούθησε αντίδραση από πλευράς ορισμένων συναδέλφων της Ν.Δ. με πρωτοφανή απαίτηση διαγραφής των όσων είπα από τα πρακτικά. Πήρα και πάλι το λόγο, μετά από άδειά σας, και δήλωσα ότι δεν δέχομαι μεν να διαγραφούν τα όσα είπα δέχομαι όμως για την ομαλή συνέχιση της συζήτησης και για να αποφύγομε την πραγματοποίηση της απειλής για αποχώρηση της Ν.Δ. από την αίθουσα να ανακαλέσω την επίμαχη φράση.

Η αντίδραση και πάλι ορισμένων πάντοτε συναδέλφων από τη Ν.Δ. εξακολούθησε, τούτη τη φορά όμως για να γίνει μεν δεκτή η ανάκλησή μου αλλά χωρίς άλλη επεξήγηση, περίπου δηλαδή όπως θα έκανε ένας μαθητής ο οποίος μεταμελούμενος ή μη ανακαλεί κάποια ανάρμοστη φράση για να αποφύγει τις συνέπειες.

-4-

Μέσα στον γενικό θόρυβο κύριε Πρόεδρε, αποφασίσατε, όπως μου εξηγήσατε αργότερα, την διαγραφή από τα πρακτικά όλων όσων προανάφερα διότι, όπως με εβεβαιώσατε, εκάματε την πρόταση της διαγραφής και εφόσον εγώ δεν αντέδρασα το εκλάβατε σαν συναίνεσή μου.

Κύριε Πρόεδρε από την εμπειρίαν την οποίαν αναμφισβήτητα διαθέτετε, γνωρίζετε ότι ο κανονισμός της Βουλής παρέχει τρόπους για την αντιμετώπιση παρεκτρεπόμενων βουλευτών. Διαγραφή όσων ειπώθηκαν από βουλευτή ο οποίος κανονικά εζήτησε το λόγο, όταν μάλιστα σε τίποτα δεν ξέφυγε από τα κοινοβουλευτικά όρια και ακόμη το κυριότερο, χωρίς τη συναίνεσή του δεν προβλέπεται από τον κανονισμό. Είχατε επομένως τρόπους τους οποίους όμως ασφαλώς δεν μπορούσατε να εφαρμόσετε στην περίπτωση διότι δεν έδωκα τέτοια αφορμή που δεν ανήκει άλλωστε στις συνήθειές μου. Με την απόφασή σας ενδώσατε απλώς στην απειλή της Ν.Δ. και στον εκβιασμό της.

Ερωτώ όμως κύριε Πρόεδρε είναι λόγος ο εκβιασμός αυτός για να φιμώνεται ο ελεύθερος λόγος οποιουδήποτε βουλευτή ήθελε - έστω και άδικα - να επικρίνει την ηγεσία ενός κόμματος ή το ίδιο το κόμμα;

Διερωτώμαι ακόμα, για το εάν με το να εκστομίσει ένας βουλευτής και ύβριν ακόμα κατά της Ν.Δ. αυτό θα την οδηγεί σε άρνηση να συνεχίσει τη διεκπεραίωση της αποστολής - τόσο καίριας μάλιστα αποστολής - στην οποία την έταξε το Κοινοβούλιο; Και αν τούτο είναι ενδεχόμενα στόχος κάποιων και δημιουργούν ανάλογο θέμα σε κάθε συνεδρίαση η Ν.Δ. τότε θα απουσιάσει δια παντός από την εξέταση του φακέλου της Κύπρου;

Κύριε Πρόεδρε εάν στόχος της σημερινής ηγεσίας της Ν.Δ. είναι η αποχώρηση τελικά - για λόγους τους οποίους ούτε γνωρίζω ούτε με απασχολούν - και βρήκε σαν κατάλληλη αφορμή προχθές τα όσα εγώ είπα , αύριο τα όσα κάποιος άλλος συνάδελφος πει τι θα γίνει τότε; θα έχομε σαν αποτέλεσμα να διαγράφονται από τα πρακτικά όσα δεν επιθυμεί κάποιο κόμμα αλλοιώνοντας έτσι τα γεγονότα τα οποία διαδραματίζονται εδώ μέσα και τις απόψεις οι οποίες εκθέτονται.

Παρακαλώ μετά από αυτές τις σκέψεις που εκθέτω κύριε Πρόεδρε να δώσετε εντολή στη Γραμματεία να παραθέσει ακέραια τα πρακτικά της συνεδρίασης της 28ης Μαΐου όπως στενογραφήθηκαν. Παρακαλώ ακόμα όπως η επιστολή μου αυτή καταχωρηθεί στα πρακτικά της σημερινής συνεδρίασης.

Με σεβασμό και τιμή

Διονύσης Λιβανός
Ανεξάρτητος Βουλευτής
Αιτωλίας και Ακαρνανίας

-5-

Φυσικά εγώ δεν πρόκειται να ανακαλέσω την εντολή που έδωσα, διότι με τη μεθόδευση αυτή ήταν σύμφωνη όλη η Επιτροπή. Εγώ μάλιστα πίστευα ότι συμφωνούσε και ο κ. Λιβανός, Ο κ. Λιβανός λέει στην επιστολή του ότι δεν είχε συμφωνήσει.

Ι.ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Κύριε Πρόεδρε, λυπάμαι διότι η επιστολή του κ. Λιβανού δεν ανταποκρίνεται στην πραγματικότητα. Τα περιστατικά δεν εξελίχθηκαν έτσι. Ζήτησα τον λόγο και μου τον δώσατε κανονικά, δεν μου τον δώσατε κατά παράβαση καμιάς διαδικασίας.

Εάν προηγείτο κάποιος άλλος συνάδελφος ο οποίος δεν είχε ζητήσει το λόγο, ή δεν αντιληφθήκατε ότι είχε ζητήσει τον λόγο, δεν φταίω εγώ.

Επαναλαμβάνω την πρόταση που έκανα κατά την προηγούμενη συνεδρίαση.

Είπα, ότι δύο είναι τα γεγονότα που πρέπει η Επιτροπή να εξετάσει.

1) Το πραξικόπημα κατά Μακαρίου κ α ι

2) η εισβολή στην Κύπρο.

Είπα ακόμη, ότι, για την καλύτερη μεθόδευση της συζήτησης πρέπει να καθορίσουμε κατηγορίες προσώπων που πρέπει να εξεταστούν. Ανέφερα ότι πρέπει να αρχίσουμε από τη στρατιωτική ηγεσία της Ελλάδας και της Κύπρου, να προχωρήσουμε με τη διπλωματική ηγεσία της εποχής εκείνης και να καταλήξουμε στα πολιτικά πρόσωπα.

./.

-6-

Πού λοιπόν, βρίσκετε ότι η διαδικασία αυτή είναι "παρελκυστική"; Επικαλούμαι τη μαρτυρία όλων των συναδέλφων, ανεξαρτήτως πολιτικής παράταξης.

Το ότι, η διαδικασία αυτή δεν ήταν "παρελκυστική" φαίνεται και από το γεγονός, ότι πολλοί συνάδελφοι του ΠΑΣΟΚ συμφώνησαν κατ'αρχήν, με τη μεθοδολογία που πρότεινα.

Πράγματι, κατέληξα με τη φράση "ότι εάν αρχίζουμε να εξετάζουμε μάρτυρες τήδε κακείσε, αυτό θα είναι σε βάρος του έργου της Επιτροπής".

Εννοούσα, έλεγα ότι δεν μπορούμε να εξετάζουμε ένα στρατιωτικό, μετά ένα διπλωματικό και μετά έναν πολιτικό, διότι τότε θα παρουσιαστεί σύγχυση στην εξέταση της υπόθεσης.

Πώς λοιπόν, από αυτή την πρόταση που έκανα, ο κ. Λιβανός έβγαλε το αυθαίρετο συμπέρασμα ότι η παρούσα ηγεσία της Ν.Δ. κω λυσιεργεί και ότι εμείς οι παρόντες βουλευτές της Ν.Δ. στην Επιτροπή επιθυμούμε να κω λυσιεργήσουμε το "φάκελο της Κύπρου"; Είναι όπως είπα αυθαίρετο συμπέρασμα του ιδίου, το οποίο κανείς δεν συμμερίζεται.

Κύριε Πρόεδρε, είναι δυνατόν να μη διαμαρτυρηθούμε, όταν ο κ. Λιβανός εξεστόμισε αυτή τη βαρυτάτη κατηγορία;

Φοβάμαι, ότι ο κ. Λιβανός θέλει να δημιουργήσει εντυπώσεις. Εάν θέλει κάτι τέτοιο είναι βέβαια δικαίωμά του.

Εμείς όμως δηλώνουμε κατηγορηματικά, ότι- τόσο η παρούσα ηγεσία της Ν.Δ., όσο και οι παρόντες βουλευτές της Ν.Δ. - βρισκόμαστε εδώ για να διερευνήσουμε την αλήθεια και να συμβάλλουμε στο

./.

-7-

έργο της Επιτροπής.

Το καθήκον μας αυτό έχουμε πράξει μέχρι τώρα, κύριε Πρόεδρε.

Αντίθετα η τακτική του κ. Λιβανού οδηγεί σε κωλυσιεργία του έργου της Επιτροπής.

Η διαγραφή μέρους της προηγουμένης συζήτησης, ελήφθη με ομόφωνη απόφαση της Επιτροπής. Εσείς το προτείνατε , κύριε Πρόεδρε, και εμείς σαν επιτροπή δεχθήκαμε τη λύση αυτή. Η λύση δε αυτή πολλές φορές εφαρμόζεται και στην Ολομέλεια της Βουλής.

Κύριε Πρόεδρε, τελειώνοντας θέλω να δηλώσω ότι η τακτική αυτή είναι απαράδεκτη και καταδικαστέα.

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Κύριοι συνάδελφοι, δεν έδωσα αντικανονικά την εντολή να μη γραφούν στα πρακτικά τα όσα σε οξύ τόνο ειπώθηκαν κατά την προηγουμένη συνεδρίαση.

Επανειλημμένως πρότεινα λύσεις του αδιεξόδου στο οποίο οδηγούμεθα.

Τελικά δόθηκε η λύση να μη γραφούν στα πρακτικά. Τη λύση αυτή την είπα και δεν διατυπώθηκε ούτε από το ΠΑΣΟΚ ούτε από τη Ν.Δ. ούτε από τον κ. Λιβανό, καμία αντίρρηση.

Η τακτική αυτή εφαρμόζεται τόσο στην Ολομέλεια, όσο και στις επιτροπές, για τη διευκόλυνση της συζήτησης.

Βέβαια, όπως αναφέρει και ο κανονισμός πρέπει να υπάρχει και η συναίνεση του βουλευτού. Νομίζω ότι η σύμφωνη γνώμη της Επιτροπής ή της Βουλής, είναι καθοδηγητική πυξίδα για τον πρόεδρο.

Τι μπορεί να κάνει ο πρόεδρος, όταν ομόφωνα η Επιτροπή αποφασίζει; Να προσθέσει και άλλο κώλυμα;

Σκοπός του προέδρου είναι η διευκόλυνση των εργασιών της Επιτροπής.

./.

Η επιστολή του κ. Λιβανού εφόσον διαβάστηκε θα καταχωρηθεί στα πρακτικά.

Ι.ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Κύριε Πρόεδρε, εφόσον θα καταχωρηθεί στα πρακτικά η επιστολή του κ. Λιβανού, επιφυλάσσομαι και εγώ του δικαιώματός μου να γράψω μία επιστολή.

Θα σας παρακαλέσω, να δώσετε εντολή στην υπηρεσία των Κοινοβουλευτικών Επιτροπών , να μου δοθεί αντίγραφο της επιστολής του κ. Λιβανού, ώστε να απαντήσω.

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Βεβαίως. Εφόσον η επιστολή καταχωρήθηκε στα πρακτικά αντίγραφο μπορεί να πάρετε εσείς, αλλά και όποιος άλλος θέλει.

Δ.ΛΙΒΑΝΟΣ: Κύριε Πρόεδρε, δεν θα παρακολουθήσω τον κ. Βαρβιτσιώτη στο οργίλο ύφος, που μίλησε.

Θα απευθυνθώ σε εσάς σαν Πρόεδρο της Επιτροπής, που σέβομαι και σαν φίλο και συνάδελφο, που αγαπώ, για να πω ότι έχετε δίκιο, διότι πράγματι εγώ δεν άκουσα, ενώ εσείς σωστά πράξατε. Γι' αυτό με την επιστολή μου το μόνο που παρακαλώ, εφόσον δεν είναι δυνατόν να γίνει το πρώτο, να γίνει το δεύτερο και ευχαριστώ που το δεχθήκατε.

Όσον αφορά την ουσία, υπάρχουν τα πρακτικά.

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Για να μην επανέλθουμε στην ουσία είπαμε ότι όποιος θέλει, ας γράψει μία επιστολή, για να καταχωρηθεί στα πρακτικά.

./.

-9-

Κ.ΚΑΠΠΟΣ: Κύριε Πρόεδρε, είπατε ότι σήμερα θα ανακοινωθεί στη Βουλή, η αίτησή μας για παράταση της Επιτροπής.

Εμείς, επιφυλασσόμαστε να κάνουμε μία σύντομη δήλωση, διότι το έργο της Επιτροπής παρατείνεται και ο Ελληνικός λαός παραμένει στο σκοτάδι .

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: Κύριε Κάππο, νομίζω, ότι συμφωνήσατε για την παράταση της Επιτροπής, τη δε συμφωνία μας αυτή τη μεταβίβασα στον κ. Πρόεδρο της Βουλής.
Νομίζω ότι όλοι συμφωνήσαμε.
Εσάς δε ειδικά σας ρώτησα και μου είπατε, ότι είναι λίγο το εξάμηνο.

Κ.ΚΑΠΠΟΣ: Δεν είπα εγώ κάτι τέτοιο. Τέλος πάντων εμείς θα κάνουμε μία σύντομη δήλωση......

Δ.ΛΙΒΑΝΟΣ: Κύριε Πρόεδρε, δεν καταλαβαίνω τι δήλωση θα κάνει ο κύριος Κάππος.

Κ.ΚΑΠΠΟΣ: Κύριε Λιβανέ, έχω προτείνει πριν από 15 μέρες ποιους μάρτυρες πρέπει να καλέσουμε. Δεν βλέπω, όμως όλοι οι συνάδελφοι να είναι έτοιμοι, για να αρχίσουμε το ανακριτικό έργο.

Εγώ, εκ μέρους του ΚΚΕ, σας δηλώνω, ότι είμαστε έτοιμοι να προχωρήσουμε στη διαδικασία αυτή.

Χ.ΜΑΡΚΟΠΟΥΛΟΣ:Διαμαρτύρομαι κύριε Πρόεδρε. Πώς, νομίζει ο κύριος Κάππος, ότι εμείς δεν είμαστε έτοιμοι; 'Οταν όλοι δηλώνουμε,ότι

./.

θέλουμε να προχωρήσουμε γρήγορα - στη διελεύκανση του "φακέλου της Κύπρου".

Μόνο εσείς το θέλετε αυτό;

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Το κάθε κόμμα, αλλά και το κάθε άτομο κρίνεται για τη συμπεριφορά του στη Βουλή, από τη Βουλή και από το Λαό. Επομένως η δήλωσή σας, κύριε Κάππο, θα κριθεί από την Ολομέλεια, διότι συμφωνήσατε χωρίς συζήτηση να γίνει δεκτή η αίτηση παρατάσεως. Αλλιώς θα έπρεπε να οριστεί μία ειδική μέρα. Μεταβίβασα τη συμφωνία σας στον κύριο Αλευρά, ο οποίος μου είπε, ότι εφόσον υπάρχει ομόφωνη απόφαση της Επιτροπής, δεν χρειάζεται ειδική μέρα, αλλά ότι η αίτηση θα εκφωνηθεί και θα γίνει δεκτή.

Χ.ΜΑΡΚΟΠΟΥΛΟΣ: Κύριε Πρόεδρε, η δήλωση αυτή, μόνον εντυπώσεις δημιουργεί. Όλοι είμαστε συνυπεύθυνοι, για την καθυστέρηση, εάν υπάρχει αυτή.

Εάν ο κ. Κάππος κάνει δήλωση, αυτό θα σημαίνει, ότι μόνο το ΚΚΕ ενδιαφέρεται για το άνοιγμα του "φακέλου της Κύπρου".

Π.ΖΑΚΟΛΙΚΟΣ: Κύριε Πρόεδρε, νομίζω ότι όλοι συμφωνήσαμε για την παράταση, χωρίς να σημαίνει αυτό, ότι εμείς θα κάνουμε χρήση του εξαμήνου.

Είπαμε μόνον ότι αυτή τη στιγμή δεν μπορούμε να εκτιμήσουμε το χρόνο, που θα χρειαστεί για να τελειώσουμε το έργο μας.

Ο κύριος Κάππος, έχει προτείνει ορισμένους μάρτυρες. Όμως και άλλοι συνάδελφοι έχουν προτείνει επίσης ορισμένους μάρτυρες.

Εμείς όμως δεν έχουμε καταλήξει ακόμα στη διαδικασία εξέτασης των μαρτύρων. Πώς θα αρχίσουμε; Δεν μπορεί να λέγεται ότι ένας είναι έτοιμος και άλλος , όχι.

./.

-11-

Όλοι είμαστε έτοιμοι, για να αρχίσουμε κάποια διαδικασία εξέτασης μαρτύρων, αρκεί να την αποφασίσουμε.

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Είχαμε πει στην προηγούμενη συνεδρίαση, ότι σήμερα θα ψηφίζαμε για τον τρόπο εξέτασης μαρτύρων.

Νομίζω, ότι όλοι είχαμε καταλήξει ν'αρχίσουμε από τη στρατιωτική ηγεσία της Ελλάδας και της Κύπρου. Υπήρχαν μόνο μερικές αμφισβητήσεις, για το ποιός θα εξεταστεί πρώτος.

Αρκετοί συνάδελφοι, απ'όλες τις παρατάξεις είπαν να εξεταστεί πρώτος ο Γεωργίτσης. Ο κ. Βαρβιτσιώτης και εγώ, αλλά και άλλοι προτείναμε να εξεταστεί πρώτος ο Ντενίσης, ο οποίος διετάχθη να φύγει από την Κύπρο και να έλθει στην Αθήνα, όπου και αποκλείσθηκε

Εγώ τουλάχιστον, προσχωρώ στην άποψη να εξεταστεί ο Γεωργίτσης, διότι αυτός έδωσε την εντολή για την επίθεση.

Εάν συμφωνείτε, να ορίσουμε και την ημέρα που θα εξεταστεί και η οποία πρέπει να είναι ή 2α Ιουλίου 1986.

Η Επιτροπή όπως γνωρίζετε δεν διακόπτει τις εργασίες της για το καλοκαίρι, αλλά επειδή είναι αδύνατον να συνεδριάζει συνέχεια, θα πρότεινα να συνεδριάσει Ιούλιο και Σεπτέμβριο και να διακόψει τον Αύγουστο.

Θα πρότεινα να συνεδριάσει στις 2,9,16, 23 και 30 Ιουλίου, ή στις 2,16 και 30 Ιουλίου και στις 3,10,17 και 24 Σεπτεμβρίου, ή στις 10 και 24 Σεπτεμβρίου, εάν συμφωνείτε.

Π.ΖΑΚΟΛΙΚΟΣ: Θα πρότεινα, να συνεδριάσουμε τις τρεις πρώτες Τετάρτες του Ιουλίου και τις δύο τελευταίες Τετάρτες του Σεπτεμβρίου, ώστε να αφήσουμε κενό το μισό Ιούλιο, ολόκληρο τον Αύγουστο και το μισό Σεπτέμβριο. ./.

-12-

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Να συνεδριάσουμε δηλαδή, στις 2,9 και 16 Ιουλίου και στις 17 και 24 Σεπτεμβρίου. Συμφωνείτε;

Κ.ΚΑΠΠΟΣ: Κάνουμε την παραχώρηση γιατον Αύγουστο, αλλά δεν συμφωνούμε για τους άλλους μήνες.

Α.ΠΑΥΛΙΔΗΣ: Τι παραχώρηση κάνετε και σε ποιους κύριε Κάππο;

Κ.ΚΑΠΠΟΣ: Κατά τη δική μας εκτίμηση, η Επιτροπή έχει καθυστερήσει αρκετά. Να λειτουργήσει λοιπόν πλήρως για τους μήνες Ιούλιο και Σεπτέμβριο.

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Να λειτουργήσει δηλαδή, 2,9,16, 23 και 30 Ιουλίου και 3,10,17 και 24 Σεπτεμβρίου.

Βεβαίως θα λειτουργήσει η Επιτροπή και στις 11,18 και 25 Ιουνίου Αλλά κατά τις συνεδριάσεις αυτές δεν μπορούν να εξεταστούν μάρτυρες, διότι θα πρέπει να προηγηθεί η νόμιμη διαδικασία κλητεύσεώς τους.

Νομίζω λοιπόν, ότι κατά τις συνεδριάσεις του Ιουνίου, πρέπει να ασχοληθούμε με τη μεθόδευση εξέτασης μαρτύρων, να καταρτίσουμε το ερωτηματολόγιο κ.λ.π.

Πρέπει να ορίσουμε και δεύτερο μάρτυρα, διότι μπορεί ο Γεωργίτσης να μην εμφανιστεί π.χ. για δύο Τετάρτες.

Α.ΠΑΥΛΙΔΗΣ: Να ορίσουμε τον Ντενίση.

Δ.ΛΙΒΑΝΟΣ: Τι να ξέρει ο Ντενίσης;

./.

-13-

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Πρέπει να ξέρει. Γιατί και ποιός τον κράτησε εδώ ; Γιατί μετά τις 20 Ιουλίου δεν πήγε στη θέση του;

Συνοψίζοντας λέγω, ότι τον Ιούνιο θα ασχοληθούμε με την κλήτευση των μαρτύρων και με τη σύνταξη του ερωτηματολογίου-όχι βέβαια λεπτομερειακού- που θα απευθύνει ο Πρόεδρος της Επιτροπής προς τους εξεταζόμενους μάρτυρες.

Τον Ιούλιο θα αρχίσει η εξέταση μαρτύρων με πρώτο μάρτυρα τον Γεωργίτση. Συμφωνείτε;

Μ.ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ: Μάλιστα, κύριε Πρόεδρε, με εναλλακτικό μάρτυρα τον Ντενίση.

Ε.ΠΑΠΑΣΤΕΦΑΝΑΚΗΣ: Θα πρέπει να κληθούν και οι δύο μάρτυρες και εάν έλθουν, θα εξεταστεί πρώτος ο Γεωργίτσης και μετά ο Ντενίσης.

Ι.ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Δεν μπορούμε να βάλουμε στην ίδια συνεδρίαση και τους δύο.

Αυτό θα το κανονίσει ο Πρόεδρος.

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Μπορούμε, εάν πρόκειται να τελειώσει η εξέταση.

Ε.ΠΑΠΑΣΤΕΦΑΝΑΚΗΣ: Εάν έλθει ο Γεωργίτσης, θα πούμε στον Ντενίση να φύγει και να έλθει άλλη μέρα.

Ι.ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Να εξουσιοδοτήσουμε τον Πρόεδρο, να χειριστεί αυτό το θέμα.

./.

-14-

Ε.ΠΑΠΑΣΤΕΦΑΝΑΚΗΣ: Σωστό είναι να αποφασίζει η Επιτροπή.

Δ.ΛΙΒΑΝΟΣ: 1) Διαφωνώ με τον τρόπο, που ο κ. Κάππος χειρίζεται το θέμα, δεν μπορώ όμως να μη συμφωνήσω, ότι έχει δίκιο.

Είναι βέβαιο-εσείς κύριε Πρόεδρε το γνωρίζετε καλά- ότι, με τον τρόπο, που μεθοδεύεται το πρόγραμμα των μελλοντικών μηνών δεν θα μας φθάσει ούτε η παράταση.

Λέμε να κάνουμε τρεις συνεδριάσεις τον Ιούλιο και να διακόψουμε τον Αύγουστο, ενώ είναι γνωστό ότι Σεπτέμβριο τελειώνει το πρώτο εξάμηνο.

'Οταν λέμε, εάν θα μας φθάσει ή όχι μία συνεδρίαση, για την εξέταση ενός μάρτυρα, είναι βέβαιο ότι στους έξι μήνες θα εξεταστούν μόνο 24 μάρτυρες.

Προσωπικά πιστεύω ότι έτσι θα εξεταστεί το 1/10 των προσώπων που πρέπει να εξεταστούν. Αλλά, αυτό θα το κρίνει η Επιτροπή.

2) Είναι βέβαιο, από τις μελέτες που έχουν κάνει οι συνάδελφοι και εγώ, ότι οι άνθρωποι αυτοί αλληλοδιαψεύδονται. 'Αρα με μαθηματική ακρίβεια θα τους καλούμε εδώ ξανά, για να αντικρούσουν εκείνους, που τους αντέκρουσαν.

Νομίζετε, ότι πρέπει να παρουσιαστεί η Επιτροπή στη Βουλή, για να ζητήσει και άλλη παράταση;

Εάν δεν έχουμε τέτοιο σκοπό, θα πρέπει να είμαστε ρεαλιστές, για να δούμε ότι δεν μας φθάνουν οι μέρες.

Εγώ δεν έχω αντίρρηση να συνεδριάσουμε και τον Αύγουστο.Εάν

./.

-15-

αυτό δεν γίνει, τότε πρέπει να διπλασιάσουμε τις συνεδριάσεις του Ιουλίου.

Τέλος, θα σας παρακαλούσα, κύριε Πρόεδρε, εάν η Επιτροπή αποφασίσει να μη συνεδριάσουμε τον Αύγουστο, να μεριμνήσετε να απαλλαγούμε από το θερινό τμήμα του Αυγούστου. Γιατί να μας ορίσουν και τον Αύγουστο, αν η Επιτροπή δεν λειτουργήσει;

<u>Κ.ΖΕΡΒΟΣ:</u> Επανέρχομαι στο θέμα του προγράμματος, διότι πιστεύω ότι από άποψη λειτουργίας της Επιτροπής, οι θερινοί μήνες βρίσκονται στην ίδια μοίρα.

'Αλλοι συνάδελφοι θα λείπουν τον Ιούλιο, άλλοι τον Αύγουστο και άλλοι τον Σεπτέμβριο.

Προτείνω λοιπόν, η Επιτροπή να συνεδριάζει τις ακραίες ημερομηνίες του μήνα, δηλαδή τις πρώτες και τις τελευταίες μέρες, ώστε οι ενδιάμεσες μέρες να είναι κενές για διακοπές, αλλά και για άλλες ασχολίες.

'Οταν ορίζουμε συνεδρίαση τη 15η του μηνός , κόβουμε τις διακοπές στη μέση.

Με την πρότασή μου, πάλι 6 συνεδριάσεις θα έχουμε το μήνα, όπως και με τη δική σας πρόταση κύριε Πρόεδρε, μόνο που ο τρόπος συνεδριάσεων είναι πιο πρακτικός.

Επειδή απουσίαζα κατά την προηγουμένη συνεδρίαση, θέλω να διατυπώσω την άποψή μου, η οποία ίσως επηρεάζεται, από την ιδιότητά μου, ως αξιωματικού.

Πρέπει, να κληθούν πρώτα οι κατώτεροι αξιωματικοί και μετά οι ανώτεροι, διότι από τους κατώτερους θα προκύψουν ερωτήματα γι'αυτούς που τους διέταξαν να κάνουν κάτι.

./.

-16-

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Ποιούς εννοείτε;

Κ.ΖΕΡΒΟΣ: Δεν έχω αντίρρηση να καλέσετε τους δύο αρχηγούς της φρουράς.

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Αυτοί, δεν είναι η ηγεσία του στρατού.

Κ.ΖΕΡΒΟΣ: Μετά απ'αυτούς εγώ θα καλούσα τους ταγματάρχες Σκλαβενίτη και Παπαδόπουλο, επίσης τον ταγματάρχη Ματάτση, ο οποίος ήταν σύνδεσμος του ΑΕΔ. Αφού εξαντλούσα τις μαρτυρίες αυτών, θα προχωρούσα σε Χανιώτη και άλλους.

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Κάπως έτσι θα προχωρήσουμε. Καταλήγουμε λοιπόν να είναι πρώτοι ο Γεωργίτσης και ο Ντενίσης.

Γ.ΔΑΣΚΑΛΑΚΗΣ: Το προεδρείο έχει συγκεκριμένο πακέτο προτάσεων για τις συνεδριάσεις του Ιουλίου;

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Όχι, εγώ πρότεινα να γίνουν αυτές οι συνεδριάσεις.

Γ.ΔΑΣΚΑΛΑΚΗΣ: Τον Ιούλιο θα γίνουν 6 συνεδριάσεις. Εδώ θα συμφωνήσω με τον κ. Λιβανό και θα προτείνω και εγώ να διπλασιαστούν οι συνεδριάσεις του Ιουλίου.

Το προεδρείο για τις συνεδριάσεις του Ιουλίου έχει πακέτο προτάσεων για την πρόσκληση των 7 ή 10 ατόμων;

./.

-17-

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Μόνο για τους δύο έχουμε αποφασίσει. Εντός του Ιουνίου θα κληθούν και άλλοι.

Γ.ΔΑΣΚΑΛΑΚΗΣ: Κύριε Πρόεδρε, επιτρέψτε μου να πω, ότι έτσι δεν θα τελειώσουμε ποτέ. Εάν δεν έχετε κάποια συγκεκριμένη,συγκροτημένη και προσυνεννοημένη πρόταση δεν θα τελειώσουμε, διότι όλοι μας έχουμε προτάσεις.

Φοβάμαι, ότι θα φύγει το καλοκαίρι, συζητώντας ποιους θα καλέσουμε.Πρέπει να πάρετε κάποια απόφαση.

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος)Οι ημερομηνίες που ανέφερα δεν είναι υποχρεωτικές για την Επιτροπή.

Η Επιτροπή, οπωσδήποτε θα προσθέσει και άλλες δικάσιμες,διότι είναι βέβαιο, ότι θα παραστεί η ανάγκη να επισπεύσει το έργο της.

Γ.ΠΕΡΑΚΗΣ: Κύριε Πρόεδρε, σε προηγούμενη συνεδρίαση, είχα δηλώσει τα εξής: Εάν όλοι συμφωνήσουμε να γίνει κάποια παράκληση στο Προεδρείο, ώστε ένα συγκεκριμένο μήνα από τους τρεις των διακοπών,να μην είναι κανένας μας από την Επιτροπή, για να μπορέσουμε και εμείς να κάνουμε διακοπές.

Τώρα, όσον αφορά τις προτάσεις των κ.κ. Κ.Κάππου και Δ.Λιβανού, επιτρέψτε μου να πω ότι οι συνάδελφοι καταχρηστικά ασκούν το δικαίωμα αυτό, που έχουν'και εγώ εάν ήμουν ολομόναχος, θα έλεγα να συνεδριάσει η Επιτροπή όλο το καλοκαίρι.Υπάρχουν όμως και άλλοι συνάδελφοι και καλώς ή κακώς έχουμε και Βουλή, που είναι καθιερωμένο να διακόπτει το καλοκαίρι.

./.

Προτείνω λοιπόν, κύριε Πρόεδρε, τις συνεδριάσεις αυτές που δεν θα κάνουμε κατά τους μήνες των διακοπών να τις αναπληρώσουμε τον Οκτώβριο, αμέσως μόλις αρχίσει η Ολομέλεια. Έτσι θα είμαστε εντάξει και έναντι του εαυτού μας και της αποστολής μας.

Τελειώνω, επαναλαμβάνοντας την πρότασή μου. Δηλαδή, τον Αύγουστο να είμαστε ελεύθεροι και τον Οκτώβριο να αναπληρώσουμε τις συνεδριάσεις, που δεν θα γίνουν κατά το καλοκαίρι.

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Δηλαδή τον Οκτώβριο να έχουμε καθημερινές συνεδριάσεις της Επιτροπής;

Γ.ΠΕΡΑΚΗΣ: Βεβαίως.

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Εγώ δεν έχω καμία αντίρρηση.

Ι.ΠΑΠΑΔΟΝΙΚΟΛΑΚΗΣ: Κύριε Πρόεδρε, από την αρχή είχα δηλώσει, ότι μία συνεδρίαση την εβδομάδα είναι λίγη, για να τελειώσει η υπόθεση του "φακέλου της Κύπρου".

Βλέπω, με μεγάλη λύπη, ότι η πρότασή μου αυτή επιβεβαιώνεται, όταν πολλοί συνάδελφοι διαπιστώνουν την ανάγκη επίσπευσης των εργασιών της Επιτροπής και όταν δίδεται το δικαίωμα στον κ.Κάππο να ισχυρίζεται ότι μπορεί να καταθέσει κάποια δήλωση στη Βουλή, που να λέει, ότι η επιτροπή "βραδυπορεί", εκφράζοντας έτσι τις απόψεις του ΚΚΕ ή αφήνοντας να εννοηθεί ότι η βραδυπορία αυτή μπορεί να είναι και σκόπιμη.

Εκτιμώ και ταυτίζομαι με την άποψη του κ. Λιβανού, ότι δεν θα μας φθάσει ούτε το δεύτερο εξάμηνο.

-19-

Το πρόβλημα έχει ως εξής: ή θα κάνουμε σωστά την δουλειά ή θα την κάνουμε σε κάποιο χρόνο, που θεωρείται λογικός. Για να βρούμε την χρυσή τομή, θα πρέπει να κάνουμε σωστά τη δουλειά σαν κυρίαρχη αποστολή - διότι η αποστολή αυτή είναι ιστορικόχρέος, που το οφείλουμε στη Βουλή και στον Ελληνικό Λαό- ενώ ταυτόχρονα δεν μπορούμε να ισχυριστούμε, ότι η Επιτροπή ασχολείται με το αντικείμενό της, όταν συνεδριάζει μία φορά την εβδομάδα.

Βέβαια, το καλοκαίρι δεν είναι ο κατάλληλος χρόνος για επίσπευση των εργασιών της Επιτροπής, αυτό έπρεπε να γίνει πολύ νωρίτερα.

Συμφωνώ απόλυτα με τον κ. Λιβανό όταν λέει, ότι η εξέταση των μαρτύρων είναι μία από τις δουλειές που έχουμε να κάνουμε, διότι μετά από αυτή έχουμε και άλλες δουλειές.

Διαπίστωσα, ότι θα χρειαστεί μία συνεδρίαση για να εξετάσουμε ένα μάρτυρα. Τότε πόσος εκτιμά η Επιτροπή, ότι θα είναι ο συνολικός αριθμός των μαρτύρων; Διότι εγώ πιστεύω ότι θα υπερβούν τους 100.

Ειπώθηκε να κληθούν ως πρώτοι μάρτυρες ο Γεωργίτσης και ο Ντενίσης και εάν έλθει ο ένας να διώξουμε τον άλλο. Δεν συμφωνώ. Θα έλθουν και θα περιμένουν, διότι ενδεχομένως να επαρκέσει ο χρόνος για να εξεταστούν και οι δύο.

Κλητεύουμε δύο και ξεκινάμε με την άποψη, ότι θα εξετάσουμε και τους δύο.

Δεν κατανοώ αυτή την ευγένεια. Οι κύριοι αυτοί θα έλθουν και θα περιμένουν.

Ας μη ξεχνάμε, ότι εμείς περιμέναμε έξω από κελιά ανακριτών, ενώ αυτοί θα περιμένουν σε άριστους χώρους, μέχρι να εξεταστούν.

./.

-20-

Ο κ. Βαρβιτσιώτης στην προηγούμενη συνεδρίαση αναφέρθηκε στη μεθόδευση της κλήσης των μαρτύρων και τους κατέταξε σε τρεις κατηγορίες, ξεκινώντας από τις ηγεσίες.

Νομίζω, ότι η κατάταξη αυτή είναι πολύ φορμαλιστική, για μια εποχή, που ο φορμαλισμός ήταν τελείως διαγεγραμμένος.

'Ολοι γνωρίζουμε, ότι κατά την δικτατορία εκτός της εξουσίας, λειτουργούσε και η παραεξουσία, που πολλές φορές ήταν πιο ισχυρή από την εξουσία.

Με την σκέψη αυτή, η σειρά πρόταξης μαρτύρων κατά τον κ. Λιβανό, προσεγγίζει περισσότερο την δική μου άποψη, διότι ενδεχομένως ένας Πρωθυπουργός να μην είναι ουσιώδης μάρτυς, ενώ ένας ταγματάρχης να είναι ο κύριος μάρτυς.

Θα έλεγα λοιπόν- χωρίς να αποδεσμευθούμε απόλυτα από την πρόταση του κ. Βαρβιτσιώτη-ότι η φορμαλιστική αντίληψη για εκείνη την περίοδο, ίσως δεν είναι ο καλύτερος τρόπος καθοδήγησης, προκειμένου να επιλεγούν εκείνοι, που κατά την γνώμη μας, είναι οι ουσιωδέστεροι μάρτυρες της υπόθεσης που ερευνούμε.

<u>Ι.ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ:</u> Κύριε συνάδελφε, όταν είπα στρατιωτική ηγεσία δεν αναφέρθηκα μόνο στους αρχηγούς των επιτελείων. Αναφέρθηκα και στους μικρούς αξιωματικούς, οι οποίοι έπαιξαν μεγάλο ρόλο την εποχή εκείνη.

<u>Ι.ΠΑΠΑΔΟΝΙΚΟΛΑΚΗΣ:</u> Σύμφωνοι.

<u>Ε.ΠΑΠΑΣΤΕΦΑΝΑΚΗΣ:</u> Συμφωνώ με την πρόταση του κ.Ζερβού, που αφορά τη λειτουργία της Επιτροπής το καλοκαίρι,την οποία θα εμπλουτίσω.

'Ολοι οι συνάδελφοι αντιλαμβάνονται ότι η Επιτροπή δεν έχει προχωρήσει αρκετά, άρα δεν θα πρέπει το καλοκαίρι να φύγει ανεκμετάλλευ-

./.

-21-

το από πλευράς εργασιών της Επιτροπής,αλλά και από πλευράς διακοπών των κ.κ. συναδέλφων.

Οι απόψεις αυτές μπορεί να συγκεραστούν, εάν γίνει δεκτή η άποψη του κ. Ζερβού, την οποία εγώ τροποποιώ ως εξής: Να γίνονται 6 συνεδριάσεις της Επιτροπής κάθε μήνα το καλοκαίρι. Οι συνεδριάσεις να γίνονται τις τρεις πρώτες και τις τρεις τελευταίες μέρες του μήνα, ώστε οι ενδιάμεσες μέρες να μένουν ελεύθερες, για τον προγραμματισμό των διακοπών.

Νομίζω, ότι η πρότασή μου είναι πρακτική, διότι θα έχουμε αύξηση των ημερών συνεδριάσεων της Επιτροπής και χρόνο ελεύθερο για διακοπές.

'Ερχομαι τώρα στο θέμα εξέτασης των μαρτύρων, για να διαφωνήσω με την αισιόδοξη άποψη πολλών συναδέλφων, ότι σε μία συνεδρίαση θα τελειώνει η εξέταση του μάρτυρα.

Είναι αδιανόητο για μένα, 30 άνθρωποι να ρωτήσουν και να εξετάσουν το μάρτυρα μία μέρα, σε μία μόνο συνεδρίαση.

Προτείνω λοιπόν, οι συνεδριάσεις αυτές να γίνονται από το πρωΐ. Να αρχίζουν από μία ορισμένη ώρα και να συνεχίζονται τις απογευματινές ώρες και μακάρι να τελειώνουμε σε μία μέρα.

Πώς είναι δυνατόν να τελειώσουμε σε μία συνεδρίαση την ανάκριση του Γεωγίτση , όταν στο κακουργιοδικείο εξετάζονται μη ουσιώδεις μάρτυρες τρεις ή τέσσαρες ώρες;

'Αρα θα χρειαστούμε πολλές φορές περισσότερες από μία συνεδριάσεις, για την εξέταση ενός μάρτυρα. Αυτό προς γνώση της Επιτροπής.

<u>Κ.ΓΙΑΤΡΑΚΟΣ:</u> Κύριε Πρόεδρε, την πρακτική πρόταση του συναδέλφου

./.

κ.Παπαστεφανάκη και για να τελειώσει πλέον η συζήτηση, θέλω να την βάλουμε σε διαφορετική βάση.

1) Γιατί να μην αυξήσουμε τις συνεδριάσεις τους μήνες των θερινών διακοπών;

2) Γιατί να μη γίνονται οι συνεδριάσεις κάθε μέρα; Ποιος είναι ο λόγος, που πρέπει να ερχόμαστε εδώ κάθε Τετάρτη;

Κύριε Πρόεδρε, βρέστε εσείς κάποια λύση, ώστε να μη δεσμευθούμε και τους τρεις μήνες των θερινών διακοπών, ουσιαστικά με οκτώ συνεδριάσεις.

Εάν πάλι, είναι αναγκαίο να συνεδριάσει η Επιτροπή το καλοκαίρι, μεθοδεύστε έτσι τα πράγματα, ώστε και οι συνεδριάσεις να αυξηθούν και διακοπές να κάνουμε.

Μπορεί να κάνουμε 10 συνεδριάσεις, αλλά καθημερινές. Γιατί μόνο κάθε Τετάρτη;

Νομίζω, για την εξέταση των μαρτύρων δεν υπάρχει λόγος να παρεμβάλλεται τόσο χρονικό διάστημα, που το είχαμε επιλέξει ως σωστό, για την μελέτη των εγγράφων.

Μ.ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ: Κύριε Πρόεδρε, είναι δυνατόν να συζητάμε συνέχεια. Είμαστε 30 μέλη και οι 30 έχουμε τις απόψεις μας.

Σκοπός μας όμως είναι να τελειώσουμε γρήγορα και να κάνουμε σωστή δουλειά.

Αποφασίσαμε να καλέσουμε τον Γεωργίτση και τον Ντενίση στην πρώτη συνεδρίαση του Ιουλίου. Τα περαιτέρω ας τα αφήσουμε στον Πρόεδρο να τα κανονίσει, διότι δεν πρόκειται να συμφωνήσουμε.

Ορισμένοι συνάδελφοι, είπαν να λειτουργήσει η Επιτροπή τέλος του ενός μηνός και αρχές του άλλου, το καλοκαίρι.

./.

-23-

Εμένα η ρύθμιση αυτή δεν με εξυπηρετεί. Συνεπώς, δεν μπορούμε να βρούμε κοινό σημείο. Κάποιος θα απουσιάζει. Η Επιτροπή όμως θα συνεχίσει να εργάζεται. Θα κάνουμε όσες μπορούμε συνεδριάσεις το καλοκαίρι και τις υπόλοιπες θα τις αναπληρώσουμε τον Οκτώβριο.

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Κατά την εξέταση των μαρτύρων, δεν μπορεί να λείπει σχεδόν όλη η Επιτροπή,διότι θα εκτεθούμε.

Μ.ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ: Ας μη ξεχνάμε ότι έχουμε και την εβδομαδιαία διακοπή της Βουλής για την εορτή της Παναγίας.

Προτείνω λοιπόν, να εξουσιοδοτήσουμε τον Πρόεδρο, για τη μεθόδευση των συνεδριάσεων του καλοκαιριού και όπως σωστά ειπώθηκε, τον Οκτώβριο τις αναπληρώνουμε.

Ο κ.Παπαστεφανάκης, πολύ σωστά είπε, ότι η εξέταση ενός μάρτυρα είναι δυνατόν να μας πάρει περισσότερες μέρες.

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Δεν νομίζω.

Μ.ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ: Κύριε Πρόεδρε, όλοι στην Επιτροπή αυτή θα είμαστε δικαστές και δικηγόροι.

Ας αρχίσουμε λοιπόν με τη διαδικασία κλήσης των μαρτύρων και με το ερωτηματολόγιο και με το χρόνο πάμε σε γενικές γραμμές.

Ι.ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Συμφωνώ με την εξουσιοδότηση του προεδρείου,θέλω όμως οι απόψεις του να γίνουν έγκαιρα γνωστές, ώστε να αποφασί-

./.

σουμε και εμείς τις διακοπές μας.

Μ.ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ: Η έρευνα αυτή πρέπει να σταματήσει,διότι εξαντλήθηκε το θέμα. 'Ισως να είναι 100 ή 150 οι μάρτυρες, αυτό δεν το ξέρω. Πρέπει όμως κάπου να σταματήσουμε.

Κ.ΜΠΑΝΤΟΥΒΑΣ: Κύριε Πρόεδρε, πιστεύω ότι ο χρόνος και ο ρυθμός λειτουργίας της επιτροπής, έχει σχέση με την επιτυχία της αποστολής της.

Μέχρι σήμερα αναφέρθηκε από πολλούς συναδέλφους, ότι υπήρξε βραδύς ο ρυθμός της. 'Ισως η διαπίστωση αυτή να είναι πραγματικότης, ίσως όμως να είναι και αυστηρή η άποψη αυτή.

Για την καθυστέρηση αυτή υπήρχε κάποια αιτία. Υπήρχε η σκοπιμότης ενημέρωσής μας, επομένως η βραδυπορία αυτή είναι δικαιολογημένη.

Από εδώ και πέρα θα πρέπει να αναπληρώσουμε τα κενά, που δημιουργήθηκαν στις προηγούμενες συνεδριάσεις.

Πιστεύω ότι, οι καλοκαιρινοί μήνες πρέπει ν'αξιοποιηθούν, αλλά να υπάρξει και κάποιο χρονικό περιθώριο για την ξεκούρασή μας, διότι όλοι είμαστε κουρασμένοι.

Η πρόταση του κ. Περάκη, να προσδιορίσουμε ένα μήνα, κατά τον οποίο δεν θα λειτουργήσει καθόλου η Επιτροπή, είναι σωστή. Μπορούμε να ζητήσουμε από τον Πρόεδρο της Βουλής, ή να μη λάβουμε μέρος στα θερινά τμήματα της Βουλής όσοι είμαστε μέλη της Επιτροπής, ή εάν αυτό είναι αδύνατον, να μας χρησιμοποιήσουν τον Ιούλιο και τον Σεπτέμβριο, μένοντας έτσι ο Αύγουστος κενός για διακοπές.

-25-

Είναι πράγματι αναγκαίο, να πυκνώσουμε τις συνεδριάσεις τους άλλους δύο μήνες, διότι πλέον έχουμε μελετήσει και έχουμε ενημερωθεί, ώστε κάθε συνεδρίαση πρέπει να έχει κάποιο αποτέλεσμα.

Όσον αφορά την ουσία, νομίζω ότι, η άποψη του κ. Ζερβού να εξετάσουμε πρώτα τους μικρούς σε βαθμό και ρόλο αξιωματικούς, πριν φθάσουμε να εξετάσουμε τα κορυφαία στελέχη της χούντας και τους βασικούς παράγοντες του πραξικοπήματος, θα μας βοηθήσει, για να αποκρυσταλλώσουμε μία γνώμη, η οποία θα μας επιτρέψει να αντιμετωπίσουμε και να αξιοποιήσουμε τις καταθέσεις των κορυφαίων παραγόντων και των κυρίων αυτών, οι οποίοι κάθε άλλο παρά κύριοι υπήρξαν.

Εάν έχει αποφασιστεί η εξέταση των Γεωργίτση και Ντενίση, θα πρέπει να γίνει αυτή σε πρώτη φάση και να επαναληφθεί μετά, αφού θα έχουν εμφιλοχωρήσει οι εξετάσεις των άλλων μαρτύρων.

Κύριε Πρόεδρε, για να υπάρξει σφαιρική ενημέρωση, αλλά και λογική πορεία του έργου της Επιτροπής, θα πρέπει η εξέταση των μαρτύρων να γίνεται από όλα τα επί μέρους κεφάλαια του προβλήματος π.χ. από το πραξικόπημα που έγινε στην Κύπρο, από τις πληροφορίες που έστειλε η πρεσβεία μας στο Βουκουρέστι, ότι συγκεντρώνονται βουλγαρικά στρατεύματα στα σύνορα, επομένως δεν έχουμε τη δυνατότητα να αντιμετωπίσουμε τους Τούρκους κ.λ.π.

Θα πρέπει λοιπόν να εξετάσουμε από κάθε ομάδα θεμάτων ένα μάρτυρα, ώστε να προχωρούμε σωστά και συμμετρικά και να αποκρυσταλλώσουμε μία σφαιρική γνώμη σαν Επιτροπή.

Κύριε Πρόεδρε, συμπληρωματικά θα ήθελα να μου πείτε, εάν υπάρχουν κενά στις απόρρητες αναφορές, όχι στις εκθέσεις των υπηρετούντων κατά το πραξικόπημα της Κύπρου αξιωματικών. Οι αξιωματικοί

./.

-26-

όταν επανήλθαν έκαναν απόρρητες αναφορές. Εάν οι αναφορές αυτές δεν έχουν έλθει όλες στη Βουλή να τις αναζητήσουμε και εάν δεν υπάρχουν να κληθούν οι αξιωματικοί, οι οποίοι έχουν αντίγραφα τα οποία μπορούν να καταθέσουν.

'Οσον αφορά την πληροφορία συσσώρευσης βουλγαρικών στρατευμάτων στα σύνορα, να αναζητηθεί και να κληθεί να καταθέσει ο πρέσβυς μας , που ήταν τότε στο Βουκουρέστι. Σημαντικό ρόλο στην υπόθεση αυτή έπαιξε ο τότε αρχηγός της ΚΥΠ Σταθόπουλος, ο οποίος δυστυχώς παρέμεινε και επί δημοκρατικών κυβερνήσεων και έγινε αρχηγός στρατιάς. Κύριε Πρόεδρε, πρέπει να κληθεί, να καταθέσει και αυτός διότι αυτός μεθόδευσε τότε να έλθει από το πρέσβυ μας στο Βουκουρέστι ένα σήμα ότι υπάρχουν πληροφορίες ότι μαζεύονται στρατιωτικές δυνάμεις στα σύνορα και επομένως δεν μπορούμε να προχωρήσουμε στη δημιουργία άλλου μετώπου.

Υπάρχει επίσης η δήλωση του Συνταγματάρχη Γ.Πούλου, ο οποίος ήταν αρχηγός πυροβολικού της εθνοφρουράς, ότι με το πραξικόπημα ανετράπη η αμυντική οργάνωση της Κύπρου και ήταν πλέον επόμενο να καταλήξουμε σ'αυτό το αποτέλεσμα.

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Κύριοι συνάδελφοι, επειδή στις 8.00 μ.μ. συζητείται στη Βουλή η αίτηση παράτασης της προθεσμίας της Επιτροπής και επειδή υπάρχουν πολλοί ομιλητές, πρέπει να διακόψουμε ή να αναβάλλουμε.

Χ.ΜΑΡΚΟΠΟΥΛΟΣ: Κύριε Πρόεδρε, πριν διακόψουμε έχω να κάνω την εξής πρόταση για την εντατικοποίηση των εργασιών της Επιτροπής για "τον φάκελο της Κύπρου".

./.

-27-

Συνήθως οι εργασίες της Βουλής διακόπτονται για τρεις μήνες, οι δε βουλευτές εντάσσονται σε ένα (μηνιαίο) θερινό τμήμα.

Προτείνω, οι βουλευτές που συμμετέχουν στην Επιτροπή του "φάκελου της Κύπρου", να εργαστούν κατά το καλοκαίρι δύο μήνες.

Σε συνεννόηση με τον Πρόεδρο της Βουλής να ενταχθούν όλοι στο θερινό τμήμα του Ιουλίου, να γίνει διακοπή των εργασιών κατά τον μήνα Αύγουστο και να εργαστούν κατόπιν καθ'όλο το μήνα Σεπτέμβριο, μόνο για το " φάκελο της Κύπρου", καθημερινά χωρίς έκτακτη αμοιβή.

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Σωστή η πρότασή σας, κ.Μαρκόπουλε, θα μελετηθεί.

Στη συνέχεια λύθηκε η συνεδρίαση, για την επόμενη Τετάρτη 11 Ιουνίου 1986 και ώρα 6.30' μ.μ.

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ — Ο ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ

ΧΡΙΣΤΟΣ ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ — Κ. ΤΣΙΓΑΡΙΔΑΣ

[ΛΕΥΚΗ ΣΕΛΙΔΑ]

ΒΟΥΛΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

ΠΕΡΙΟΔΟΣ Δ΄- ΣΥΝΟΔΟΣ Α΄

ΕΞΕΤΑΣΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

ΓΙΑ ΤΟ "ΦΑΚΕΛΟ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ"

Π Ρ Α Κ Τ Ι Κ Ο

Στην Αθήνα, σήμερα 11 Ιουνίου 1986, ημέρα Τετάρτη, συνεδρίασε στην αίθουσα Γερουσίας του Μεγάρου της Βουλής η Εξεταστική Επιτροπή για "το Φάκελο της Κύπρου", με Πρόεδρο τον κ. Χ.Μπασαγιάννη και με θέματα ημερήσιας διάταξης:

1) Ενημέρωση μελών επί διαφόρων ενεργειών κ α ι
2) Ανταλλαγή απόψεων ως προς την κατάρτιση του ερωτηματολογίου των πρώτων μαρτύρων.

Στη συνεδρίαση ήταν παρόντες από τα μέλη της Επιτροπής οι βουλευτές κ.κ. Κ.Ακρίτα-Σύλβα, Γ.Δασκαλάκης, Π.Ζακολίκος,Κ.Ζερβός Ι.Κουτσογιάννης,Α.Λιαροκάπης,Κ.Μπαντουβάς,Ι.Παπαδονικολάκης,Εμμ. Παπαστεφανάκης,Αν.Πεπονής,Γ.Περάκης,Σπ.Ράλλης,Κ.Τσιγαρίδας, Ι., Βαρβιτσιώτης,Ι.Βασιλειάδης,Αν.Ζαΐμης,Αρ.Παυλίδης,Αν.Συνοδινού, Κ.Κάππος,Κ.Γιατράκος και Δ.Λιβανός.

Ο Πρόεδρος της Επιτροπής κ. Χ. Μπασαγιάννης αφού διαπιστώνει την ύπαρξη απαρτίας, κηρύσσει την έναρξη της συνεδρίασης και λέγει:

"Κύριοι συνάδελφοι, πριν μπούμε στα θέματα της ημερήσιας διάταξης, θα ήθελα να σας ανακοινώσω ότι ο συνάδελφος κ.Βαρβιτσιώτης κατέθεσε μία επιστολή, η οποία έχει ως εξής:

./.

-2-

ΙΩΑΝΝΗΣ Μ. ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ
ΒΟΥΛΕΥΤΗΣ Β' ΑΘΗΝΩΝ

Γ. ΓΕΝΝΑΔΙΟΥ 3, 106 78 ΑΘΗΝΑΙ
ΤΗΛ. 36.20.374, 36.08.811

9 'Ιουνίου 1986

Κύριο Χρ. Μπασαγιάννη
Βουλευτή
Πρόεδρο 'Εξεταστικής 'Επιτροπής
γιά τά φάκελλο τῆς Κύπρου
ΑΘΗΝΑ

Κύριε Πρόεδρε,

Μέ έκπληξη διάβασα τήν έπιστολή πού σᾶς άπηύθυνε ό συνάδελφος κ. Δ.Λιβανός.

Τά γεγονότα στά όποῖα άναφέρεται εἶναι γνωστά σέ ὅλους μας καί δέν νομίζω ὅτι χρειάζονται άπάντηση. Είδικώτερα ή πρόταση τήν όποία έκανα στήν έπιτροπή μας γιά τήν καλλίτερη μεθόδευση καί τήν άποτελεσματικότερη όργάνωση τῆς έξετάσεως τῶν μαρτύρων, ἔχει άποτυπωθεῖ στά πρακτικά τῆς συνεδριάσεως έκείνης. 'Επιθυμῶ έπίσης νά σᾶς ύπενθυμίσω ὅτι τήν μεθοδολογία τῆς προτάσεως μου άποδέχθηκαν καί ώρισμένοι συνάδελφοι πού δέν άνήκουν στή Νέα Δημοκρατία. Μόνον ό κ. Λιβανός ἔβγαλε τό αύθαίρετο συμπέρασμα ὅτι ή πρότασή μου εἶχε παρελκυστικό στόχο.

Δέν πρόκειται νά παρακολουθήσω τόν κ. συνάδελφο στούς συλλογισμούς του. 'Απλῶς θέλω γιά μιά άκόμη φορά νά έπαναλάβω - πράγμα πού ἄλλωστε έπανειλλημμένα ἔχει τονισθεῖ τόσο στήν Βουλή άπό τόν πρόεδρο τῆς Ν.Δ. κ. Κ.Μητσοτάκη ὅσο καί άπό ὅλους ἐμᾶς στήν έπιτροπή - ὅτι ή Νέα Δημοκρατία θά έργασθεῖ μέ ὅλες τίς δυνάμεις της γιά τήν διελεύκανση καί έπισήμανση τῶν ύπευθύνων τῆς κυπριακῆς τραγωδίας.

Μέ τιμή

'Ιωάννης Μ.Βαρβιτσιώτης 77

-3-

Κύριοι συνάδελφοι, είδα τον κ. Πρόεδρο της Βουλής, στον οποίο ανακοίνωσα την απόφαση της Επιτροπής σχετικά με την ημέρα που θα αρχίσουμε τη διεξαγωγή της εξέτασης των μαρτύρων. Είπα λοιπόν στον κ. Πρόεδρο πως έχουμε σκεφθεί να αρχίσουμε την εξέταση των μαρτύρων στις 2 Ιουλίου και ότι από την ημέρα αυτή θα χρειαστεί, κατά την κρίση μας, να υπάρξουν στενογραφημένα και μαγνητοφωνημένα πρακτικά και πως η απόφαση αυτή της Επιτροπής χρειάζεται την έγκρισή του. Ο κ. Πρόεδρος μου είπε ότι έχουμε την έγκρισή του και να συνεννοηθώ με την αρμόδια υπηρεσία για το θέμα της διάθεσης επαρκούς αριθμού στενογράφων Η αρμόδια υπηρεσία μου εξέφρασε το δισταγμό μήπως η στενογραφική υπηρεσία της Βουλής δεν μπορέσει να τα καταφέρει. Συγκεκριμένα συναντήσαμε με τον κ. Παπαθανασίου το Διευθυντή της Στενογραφικής Υπηρεσίας, ο οποίος μας είπε ότι δεν είναι εύκολο να διατεθούν στενογράφοι για τον εξής λόγο: Οι συνεδριάσεις της Βουλής το καλοκαίρι είναι πρωϊνές εκτός από τη συνεδρίαση της Τρίτης που είναι απογευματινή. Επομένως η Επιτροπή θα πρέπει να συνεδριάζει απόγευμα και κατά συνέπεια θα υπάρχει για τους στενογράφους μια συνεχής εργασία, που δεν θα μπορέσουν να την αντιμετωπίσουν διότι δεν υπάρχει επαρκής αριθμός αυτών. Επίσης μου είπε ότι ο στενογράφος για να απομαγνητοφωνήσει και αποστενογραφήσει ομιλία πέντε λεπτών χρειάζεται μία ώρα και επομένως με τα δεδομένα αυτά δεν είναι εύκολο να πραγματοποιηθεί το αίτημά μας.

Επίσης θα πρέπει να έχουμε υπόψη μας μία ακόμη δυσκολία που υπάρχει: Ο μάρτυρας θα πρέπει μετά από την εξέτασή του να παραμείνει αρκετή ώρα

./.

-4-

εδωλίου, εωσότου γίνει η αποστενογράφηση, για να υπογράψει το αποστενογραφημένο κείμενο της κατάθεσής του. Βεβαίως σκέπτομαι ότι στο δικαστήριο όταν γίνεται η εξέταση στο ακροατήριο αρκεί η υπογραφή του Προέδρου και του γραμματέα. Αλλά εκεί υπάρχει η εγγύηση της δημοσιότητας και του ακροατηρίου. Τέτοια εγγύηση όμως εδώ δεν υπάρχει, ούτε είναι δυνατόν να υπάρξει και για το λόγο αυτό νομίζω ότι είναι αναγκαίο να υπογράψει ο μάρτυρας την κατάθεσή του, όπως θα αποστενογραφηθεί. Αυτό όμως σημαίνει πως θα πρέπει ο μάρτυρας αφού τελειώσει η εξέτασή του να παραμείνει αρκετή ώρα επιπλέον εωσότου αποστενογραφηθεί η κατάθεσή του.

Ι.ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Μπορεί να έρθει την επόμενη ημέρα να την υπογράψει.

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ (Πρόεδρος): Είναι και αυτό μια λύση. Εν πάση περιπτώσει όλα αυτά είναι πρακτικές δυσχέρειες που δεν είναι ανάγκη να τις ρυθμίσουμε τώρα. Θα δούμε στην πράξη πώς θα τις αντιμετωπίσουμε.

Δ.ΛΙΒΑΝΟΣ: Δεν θα είναι και μαγνητοφωνημένες οι συζητήσεις αυτές;

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Ναι.

Α.ΣΥΝΟΔΙΝΟΥ: Θα μπορούσαμε να δίνουμε στο μάρτυρα να ακούσει την κασέτα.

./.

#Ίνα είμαστε κατοχυρωμένοι

-5-

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Κάτι τέτοιο θα σήμαινε δημοσιότητα των πρακτικών, πράγμα που δεν πρέπει να γίνεται.

Ι.ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ: Η γνώμη μου είναι ότι ο μάρτυρας πρέπει να υπογράφει την κατάθεσή του για να είναι κατοχυρωμένος.

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Αυτό είναι το σωστό, ώστε και ο μάρτυρας να είναι κατοχυρωμένος, αλλά και εμείς# γιατί μπορεί να αμφισβητήσει την αποστενογράφηση της κατάθεσής του. Κατά συνέπεια η κατάθεση πρέπει να υπογράφεται από το μάρτυρα, ώστε να διασφαλίζεται και η υπηρεσία και εμείς. Κάποια λύση θα βρούμε πάντως και η έγκριση του κ. Προέδρου της Βουλής πιστεύω ότι είναι ένα σημαντικό βήμα προς την κατεύθυνση αυτή.

Ένα άλλο θέμα για το οποίο θέλω να σας ενημερώσω είναι το εξής: απευθύναμε έγγραφο προς το Υπ. Εξωτερικών για να μας στείλει την έκθεση του τότε πρέσβη της Ρουμανίας, σχετικά με την αναφορά που λέγεται πως έκανε την εποχή εκείνη για τη μετακίνηση βουλγαρικών στρατευμάτων.

Το έγγραφο είναι αυτό:

./.

-6-

ΕΜΠΙΣΤΕΥΤΙΚΟ-ΕΠΕΙΓΟΝ

ΒΟΥΛΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ
ΕΞΕΤΑΣΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ
"ΦΑΚΕΛΟΥ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ"
Γραμματεία: Α'όροφος -Γραφ.140
Τηλ. 3240252
Αριθ. Πρωτ. 61

Αθήνα, 6 Ιουνίου 1986

Προς τον
κ. Ι. Καψή
Υφυπ. Εξωτερικών

Σε εκτέλεση της από 3-6-1986 απόφασης της Εξεταστικής Επιτροπής παρακαλούμε να μας στείλετε τυχόν εκθέσεις του Πρέσβη της Ελλάδας στη Ρουμανία προς το Υπουργείο Εξωτερικών, κατά την χρονική περίοδο Μαΐου-Ιουλίου 1974, που να αναφέρονται στο Κυπριακό και να μας γνωρίσετε το όνομά του για να εξεταστεί ενδεχομένως από την Εξεταστική Επιτροπή.

Με τιμή
Ο Πρόεδρος
Της Εξεταστικής Επιτροπής
"Φακέλου της Κύπρου"

ΧΡΙΣΤΟΣ ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ
Βουλευτής

>>

-7-

Επίσης απευθύναμε ένα έγγραφο και προς το Υπουργείο Εθνικής Άμυνας - και επικοινώνησα και τηλεφωνικώς - και ζητάμε τις διευθύνσεις των Γεωργίτση και Ντενίση, για να τους στείλουμε τις κλήσεις.

Το έγγραφο αυτό έχει ως εξής;

./.

-8-

24

ΒΟΥΛΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ
ΕΞΕΤΑΣΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ
"ΦΑΚΕΛΟΥ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ"

ΕΜΠΙΣΤΕΥΤΙΚΟ-ΕΠΕΙΓΟΝ

Αθήνα, 11 Ιουνίου 1986

Γραμματεία : Α΄όροφος.Γραφ.140
Τηλ. 3240252

Αριθ. πρωτ. 69

Κύριον
Ι.Χαραλαμπόπουλον
Υπουργόν Εθνικής Άμυνας

Σε εκτέλεση απόφασης της Εξεταστικής Επιτροπής που πάρθηκε κατά την συνεδρίασή της στις 4-6-1986 παρακαλούμε να μας γνωρίσατε τις ακριβείς διευθύνσεις των παρακάτω στρατιωτικών,

1) Γεωργ.Ντενίση και
2) Μιχαήλ Ν. Γεωργίτση

προκειμένου να κληθούν για να εξεταστούν από την Εξεταστική Επιτροπή.-

Με τιμή
Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΗΣ ΕΞΕΤΑΣΤΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ

ΧΡΙΣΤΟΣ ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ
ΒΟΥΛΕΥΤΗΣ

25

-9-

Τις κλήσεις τις ετοίμασα, και σύμφωνα με τον Κανονισμό τις διαβιβάζουμε στον εισαγγελέα για να παραγγείλει την επίδοση. Θα επισκεφθώ αύριο τον εισαγγελέα για νατον παρακαλέσω και προσωπικώς να μεριμνήσει για να επιδοθούν οι κλήσεις πολύ έγκαιρα, ώστε να μην παρουσιαστούν περιπτώσεις ακυρότητας του επιδοτηρίου λόγω "ελλείψεως νομίμου κλητεύσεως", τις οποίες αντιμετωπίζουμε καμια φορά εμείς οι δικηγόροι.

Γ.ΔΑΣΚΑΛΑΚΗΣ: Αυτό διασφαλίζεται κύριε Πρόεδρε; Από την πείρα που έχουμε από τα δικαστήρια και τους δικηγόρους, ξέρουμε ότι πολλά δικαστήρια αναβάλλονται και πολλές ποινές παραγράφονται εξαιτίας αυτού του γεγονότος, δηλαδή λόγω "ελλείψεως νομίμου κλητεύσεως".

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Διασφαλίζεται κατάτούτο: ο Κανονισμός ορίζει ότι οι κλήσεις υπογράφονται από τον Πρόεδρο της Επιτροπής και διαβιβάζονται στον εισαγγελέα, ο οποίος θα μεριμνήσει για την επίδοσή τους. Ο εισαγγελέας αναθέτει την επίδοση ή σε δικαστικούς επιμελητές ή σε αστυνομικά όργανα. Εγώ θα του ζητήσω να την αναθέσει σε δικαστικούς επιμελητές, επειδή ξέρουν καλύτερα τη δουλειά αυτή, δεδομένου ότι είναι η μοναδική δουλειά τους και για το λόγο αυτό πιστεύω ότι θα προσέξουν καλύτερα, να γίνει νομότυπα η επίδοση, ώστε να μην υπάρξει λόγος ακυρότητας του επιδοτηρίου. Αν για την επίδοση χρησιμοποιηθούν αστυνομικά όργανα είναι π.χ. ενδεχόμενο αν ο αστυφύλακας δεν βρει τον ίδιο το μάρτυρα να παραλείψει να σημειώσει ότι δεν τον βρήκε και να δημιουργηθεί έτσι λόγος

./.

ακυρότητας του επιδοτηρίου.

Γ.ΔΑΣΚΑΛΑΚΗΣ: Κύριε Πρόεδρε, εγώ έχω την πρόθεση σε όποια περίπτωση με ευθύνη του εισαγγελέα είτε έγκαιρα δεν εστάλη το επιδοτήριο, είτε δεν έγινε νομότυπα η επίδοση, να προτείνω να καλέσουμε τον εισαγγελέα να δώσει λόγο, να μας δώσει δηλαδή εξηγήσεις. Πρέπει να επισημανθεί αυτό, γιατί δυστυχώς είμαστε μάρτυρες καταστάσεων, όπου οι εισαγγελείς μπορούν και έχουν τον τρόπο να εμφανίζονται και υποθέσεις να χάνονται στην πορεία.

Ι.ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Συνεχίζοντας τη σκέψη του κ. Δασκαλάκη θα ήθελα να προσθέσω ότι θα μπορούσε αυτή η επισήμανση για τους εισαγγελείς να γίνει μέσω του Υπουργού Δικαιοσύνης.

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Κύριοι συνάδελφοι, θα ήθελα να ακούσετε το δικόγραφο της κλήσης:

./.

-11-

ΒΟΥΛΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ
ΕΞΕΤΑΣΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ
"ΦΑΚΕΛΟΥ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ"

Αριθ. πρωτ.

ΚΛΗΣΗ ΜΑΡΤΥΡΑ

Δυνάμει των διατάξεων των άρθρων 68 παρ. 2 και 3 του Συντάγματος, 27 του Κανονισμού της Βουλής και 213 του Κώδικα Ποιν. Δικονομίας.

Ο Πρόεδρος της Εξεταστικής Επιτροπής που συστήθηκε με την από 21-2-1986 απόφαση της Βουλής των Ελλήνων για την εξέταση των θεμάτων που συνθέτουν το Φάκελο της Κύπρου.

Καλούμε τον ....

κάτοικο ....

να προσέλθει την ....ημέρα της εβδομάδος ....και ώρα .... στο Μέγαρο της Βουλής των Ελλήνων και να εμφανισθεί ενώπιον της Εξεταστικής Επιτροπής που θα συνεδριάζει αυτή την ώρα και μέσα στην αίθουσα της Γερουσίας (πρώτος όροφος), για να εξετασθεί μάρτυρας επί των θεμάτων που συνθέτουν το Φάκελο της Κύπρου.

Υπενθυμίζουμε στον καλούμενο, ότι στην περίπτωση μη προσέλευσής του, θα εκδοθεί ένταλμα βιαίας προσαγωγής του. Έχουμε αυτή την ευχέρεια από τη σχετική διάταξη του άρθρου 27 του Κανονισμού.-

Παρακαλείται ο κ. Εισαγγελεύς Πλημμελειοδικών ....να παραγγείλει τα νόμιμα για τη νόμιμη επίδοση αυτής της κλήσης στον καλούμενο μάρτυρα.-

Αθήνα, 1986

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΗΣ ΕΞΕΤΑΣΤΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ

ΧΡΙΣΤΟΣ ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ
ΒΟΥΛΕΥΤΗΣ

»

-12-

Α.ΔΙΑΡΟΚΑΠΗΣ: Εκτός από τη"βιαία προσαγωγή" δεν προβλέπονται άλλες κυρώσεις;

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Μπορεί να προβλέπονται,αλλά δεν είναι δυνατόν να τις απειλήσω εγώ.

Α.ΔΙΑΡΟΚΑΠΗΣ: Μπορούμε να προσθέσουμε: "....και θα διενεργηθούν τα εν γένει νόμιμα".

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Καλώς.

Δ.ΛΙΒΑΝΟΣ: Κύριε Πρόεδρε, θα ήθελα να προτείνω κάτι που ίσως είναι ασήμαντο, αλλά νομίζω ότι θα προσδώσει κάποιο μεγαλύτερο κύρος στη σοβαρότητα της Επιτροπής: στην κλήση μαζί με την ώρα προτείνω να
√ορίζεται και η πύλη της Βουλής από την οποία θα εισέρχεται ο μάρτυρας, να αναλάβει δε η γραμματεία να δίνει άδεια εισόδου στο όνομα του μάρτυρα και κάποιος να τον οδηγεί εδώ. Κάνω αυτή την πρόταση για να αποφύγουμε το φαινόμενο να έρθει ο μάρτυρας στην πύλη και να μη γνωρίζουν το όνομά του, με αποτέλεσμα ή να τον διώξουν ή να του πουν "περιμένετε" κ.λ.π.

Α.ΔΙΑΡΟΚΑΠΗΣ: Τα ονόματα των μαρτύρων θα δίνονται στους αστυνομικούς της εισόδου.

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Κύριε Λιβανέ, βεβαίως θα γίνεται αυτό που προτείνετε, αλλά δεν νομίζω ότι είναι σωστό να ορίζεται στην κλήση η πύλη εισόδου της Βουλής. Η φρουρά της εισόδου θα

./.

-13-

έχει με μέριμνα της γραμματείας τα ονόματα των μαρτύρων.

I.ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Νομίζω ότι μπορούμε κύριε Πρόεδρε, να προσδιορίσουμε στην κλήση την πύλη εισόδου.

Α.ΠΑΥΛΙΔΗΣ: Να ορίσουμε ως είσοδο την πύλη της Βασ.Σοφίας.Είναι η μόνη είσοδος που λειτουργεί 24 ώρες το 24ωρο.

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Καλώς, να το προσθέσουμε.

Γ.ΔΑΣΚΑΛΑΚΗΣ: Μπορεί, κύριε Πρόεδρε, να γίνει αυτή η συμπλήρωση ως σημείωση στο τέλος της κλήσης.

I.ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Κύριε Πρόεδρε, αν ένας μάρτυρας είναι π.χ. κάτοικος Λαρίσης, πώς θα γίνει η επίδοση;

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Η υπηρεσία θα στείλει την κλήση μέσω του πλημμελειοδικείου Λαρίσης.

Θα παρακαλέσω να συζητήσουμε τώρα και να ρυθμίσουμε το πώς θα συνεδριάζει η Επιτροπή το καλοκαίρι.

Είχαμε πει ότι από τις 2 Ιουλίου αρχίζουμε την εξέταση των μαρτύρων. Είπαμε επίσης- και το επαναλαμβάνω- ότι ο Ιούλιος και ο Σεπτέμβριος θα είναι μήνες εργασίας της Επιτροπής και ο Αύγουστος θα είναι μήνας διακοπών της Επιτροπής. Διατυπώθηκαν σχετικά διάφορες απόψεις. Ορισμένοι συνάδελφοι εξέφρασαν την

./.

άποψη η Επιτροπή να συνεδριάζει στην αρχή του κάθε μήνα ή αντιθέτως στο τέλος του μήνα. Δεν είναι εύκολο να γίνει ούτε το ένα, ούτε το άλλο για τον εξής λόγο: οπωσδήποτε τα Τμήματα της Βουλής και του Ιουλίου και του Σεπτεμβρίου θα λειτουργούν και όπως ξέρετε λειτουργούν κάθε μέρα εκτός από τη Δευτέρα. Θα μπορούσαμε εμείς να συνεδριάζουμε τη Δευτέρα, αλλά δεν νομίζω ότι θα είναι εδώ οι επαρχιώτες βουλευτές. Πάντως αν συμφωνείτε-και απευθύνομαι κυρίως στους επαρχιώτες βουλευτές- θα μπορούσαμε να συνεδριάζουμε τη Δευτέρα, που δεν συνεδριάζει η Βουλή, οπότε θα μπορούσαν και οι στενογράφοι να μας εξυπηρετήσουν καλύτερα. Την Τρίτη η συνεδρίαση της Βουλής είναι απογευματινή και συνεπώς δεν μπορούμε να συνεδριάζουμε και εμείς το απόγευμα. Επίσης και πρωϊνή συνεδρίαση της Επιτροπής δεν είναι δυνατή για λόγους σχετικούς με την υπηρεσία. Την Τετάρτη και την Πέμπτη μπορούμε να συνεδριάζουμε εμείς το απόγευμα, αφού οι συνεδριάσεις της Βουλής είναι πρωϊνές. Την Παρασκευή ανακύπτει πάλι το πρόβλημα των επαρχιωτών βουλευτών, οι οποίοι την Παρασκευή το μεσημέρι φεύγουν για τις επαρχίες τους και συνεπώς υπάρχουν κάποιες δυσκολίες στη χρησιμοποίηση της Παρασκευής ως ημέρας συνεδριάσεως. Βέβαια πρέπει να πούμε ότι δεν είναι ανάγκη να είμαστε πάντα παρόντες και οι 30, αρκεί να έχουμε απαρτία, δηλαδή να είμαστε 10 παρόντες. Άρα μ'αυτή την έννοια θα μπορούσαμε να συνεδριάζουμε και τη Δευτέρα και την Παρασκευή. Δεν ξέρω πώς θέλετε εσείς να αντιμετωπίσουμε αυτό το πρόβλημα. Πάντως αν καταλήξουμε στην απόφαση να συνεδριάζουμε μόνο Τετάρτη και Πέμπτη, όπως καταλαβαίνετε δεν θα προχωρήσουμε ικανοποιητικά, γιατί αντί για 4 φορές το μήνα που συνεδριάζαμε μέχρι σήμερα, τώρα θα συνεδριάζουμε 8 φορές.

./.

-15-

Όμως με 8 συνεδριάσεις τον Ιούλιο και 8 το Σεπτέμβριο δεν θα τελειώσουμε, και με τη νέα προθεσμία, την εξέταση των μαρτύρων, διότι οι μάρτυρες που θα εξεταστούν-όπως βλέπω τις διαθέσεις και τις δικές σας και τις δικές μου- θα είναι πολλοί και αρκετοί από αυτούς θα μας απασχολήσουν όχι σε μία μόνο συνεδρίαση, αλλά σε περισσότερες. Για το λόγο αυτό η πρόταση του προεδρείου είναι να χρησιμοποιηθεί και η Δευτέρα και η Παρασκευή.

Ι.ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Προτείνετε δηλαδή κύριε Πρόεδρε, να συνεδριάζουμε Δευτέρα, Τρίτη, Τετάρτη, Πέμπτη και Παρασκευή;

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Την Τρίτη όχι.

Ι.ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Δεν θα ήταν πιο λογικό και πρακτικό για τους συναδέλφους από τις επαρχίες αντί για τη Δευτέρα το απόγευμα να συνεδριάζουμε την Τρίτη το πρωΐ;

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Εάν δεν υπάρχει δυσχέρεια από την πλευρά της στενογραφικής υπηρεσίας εγώ δεν έχω αντίρρηση. Συμφωνούμε λοιπόν καταρχήν, με την επιφύλαξη να συνεννοηθώ με τη στενογραφική υπηρεσία της Βουλής αν είναι δυνατή η εξυπηρέτησή μας από τους στενογράφους την Τρίτη το πρωΐ.

Γ.ΔΑΣΚΑΛΑΚΗΣ: Κύριε Πρόεδρε, δεν καταλαβαίνω ποιο είναι το πρόβλημα. Προηγουμένως είπατε ότι οι στενογράφοι δεν μπορούν να δουλεύουν και πρωΐ και βράδυ. Άρα μπορούν να απασχολούνται στην Επιτροπή όταν συνεδριάζει η Βουλή, κάνοντας ίσως μια επιπλέον βάρδια.

./.

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Το πρόβλημα κύριε συνάδελφε, είναι ότι δεν υπάρχει επαρκής αριθμός στενογράφων, ώστε να καλύπτουν και τις συνεδριάσεις τις δικές μας και τις συνεδριάσεις της Βουλής. Για το λόγο αυτό δεν μπορούν να απασχολούνται ταυτόχρονα και στη Βουλή και στην Επιτροπή μας και για τον ίδιο λόγο δεν είναι δυνατόν να δουλεύουν και πρωί και βράδυ. Πρέπει και οι άνθρωποι αυτοί να έχουν ένα ορισμένο ωράριο. Για το θέμα λοιπόν αυτό θα συνεννοηθώ με τη στενογραφική υπηρεσία και θα επανέλθουμε.

Σχετικά με το ερωτηματολόγιο , εγώ για τον πρώτο μάρτυρα, το Γεωργίτση, ετοίμασα ένα ερωτηματολόγιο, κατά την κρίση μου, που θέλω να σας το διαβάσω, να γραφεί στα πρακτικά για να το μελετάτε όποτε θέλετε, ώστε να μπορείτε να το συμπληρώσετε με άλλες ερωτήσεις ή να ζητήσετε τη διαγραφή ορισμένων ερωτήσεων.

Δ.ΛΙΒΑΝΟΣ: Κύριε Πρόεδρε, εγώ προσωπικά δεν νομίζω ότι είναι σωστό να ξεκινήσουμε έτσι. Ενδεχομένως δεν έχουμε συνειδητοποιήσει το χρόνο που - και με την παράταση- έχουμε στη διάθεσή μας. Άκουσα και ακούσαμε όλοι ότι οι μάρτυρες θα είναι περίπου 100-120. Οι συνεδριάσεις τις οποίες έχουμε ήδη κάνει, έχουν καλύψει το πρώτο εξάμηνο, εφόσον δεχθεί και αποφασίσει η Επιτροπή ότι ο Αύγουστος θα είναι μήνας διακοπών.

Ο κ. Κάππος δημιούργησε ένα θεματάκι- καλώς ή κακώς, δεν θα το κρίνω τώρα- στη Βουλή προχθές για την παράταση που ζητήσαμε. Δεν θεωρώ σκόπιμο και δεν είναι ωραίο να ζητήσουμε και δεύτερη παράταση.

Λαμβάνοντας υπόψη τον αριθμό των μαρτύρων που πρόκειται να εξετάσουμε-εάν σ'αυτό συμφωνήσουμε όλοι -προκύπτει ότι κατά μέσο όρο, εφόσον ίσως θα αναγκαστούμε να ξανακαλέσουμε τους ίδιους μάρτυ-

./.

-17-

ρες για να αντικρούσουν τους προηγούμενους, σε κάθε συνεδρίαση θα εξετάζουμε ένα ή δύο μάρτυρες που σημαίνει ότι θα χρειαστούν 60 συνεδριάσεις. Οι συνεδριάσεις του εξαμήνου με βάση αυτά που προτείνατε είναι: 4Χ6=24 και προσθέτοντας και τις 2 ημέρες του Ιουλίου, έχουμε άλλες 8 συνεδριάσεις, σύνολο δηλαδή 32 συνεδριάσεις. Πότε λοιπόν θα εξεταστούν οι 60 μάρτυρες;

Για τους λόγους αυτούς κύριε Πρόεδρε νομίζω ότι πρέπει να συνειδητοποιήσουμε πριν από όλα ποια εργασία και πόση έχουμε να κάνουμε και προτείνω: κάποιοι από μας ή όλοι μαζί να συναποφασίσουμε για τον αριθμό των μαρτύρων και αφού καταλήξουμε και συμφωνήσουμε στον αριθμό των μαρτύρων, τότε να συζητήσουμε πώς θα αντιμετωπίσουμε το θέμα. Εάν οι μάρτυρες θα είναι π.χ. 50, βεβαίως αυτά που προτείνετε και οι διακοπές και συνεδριάσεις δύο φορές την εβδομάδα καλοδεχούμενες. Εάν όμως καταλήξουμε σ'έναν αριθμό μαρτύρων π.χ. 200, πώς θα τελειώσουμε αυτή τη διαδικασία της εξέτασης μαρτύρων; Μην ξεχνάμε επίσης ότι τον Οκτώβριο θα διεξαχθούν οι δημοτικές εκλογές, άρα ο Σεπτέμβριος θα είναι μήνας που θα μας έχει μάλλον αναστατωμένους και μάλλον θα είμαστε και απόντες.

Επισημαίνω λοιπόν κύριε Πρόεδρε, ότι ο χρόνος που έχουμε στη διάθεσή μας είναι λίγος και ο κίνδυνος να εκτεθούμε μεγάλος. Αυτά ήθελα να σας πω και παρακαλώ να γίνει δεκτή η πρότασή μου να κάνουμε ένα πρόγραμμα σχετικά με το ποιους μάρτυρες θα καλέσουμε, ούτως ώστε με βάση τον αριθμό αυτών και τη δουλειά που έχουμε να κάνουμε να αποφασίσουμε ποιες ημέρες θα συνεδριάζουμε.

./.

-18-

Ι.ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ: Κύριε Πρόεδρε, θα προτείνω έναν πίνακα μαρτύρων, αφού προηγουμένως εξηγήσω γιατί προτείνω αυτούς τους μάρτυρες συγκεκριμένα. Επίσης στο τέλος θα επιφυλαχθώ κατά τη διαδρομή της διαδικασίας να προτείνω και άλλους μάρτυρες.

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Πόσους μάρτυρες πρόκειται να προτείνετε καταρχήν;

Ι.ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ: Περίπου 40.

Πρέπει να έχουμε κατά νου ποιοι είναι οι στόχοι της έρευνας που κάνουμε. Κατά τη δική μου άποψη πρώτος στόχος είναι να ξεκαθαρίσουμε το πραξικόπημα στο σύνολό του. Δεύτερος, να ερευνήσουμε τα σχετικά με την απόβαση των Τούρκων. Τρίτος, να ερευνήσουμε για τη συμμετοχή του ξένου παράγοντα και τέταρτος, να ερευνήσουμε για την τυχόν συμμετοχή ελλήνων πολιτικών, εκτός από τη χούντα βεβαίως. Αυτοί είναι κατά τη γνώμη μου οι τέσσερις στόχοι της έρευνάς μας και με βάση αυτούς τους στόχους θα πρέπει να δούμε ποιοι θα είναι οι μάρτυρες που πρέπει να καλέσουμε, ποιες θα είναι οι ερωτήσεις που θα τους υποβάλουμε, με ποιο τρόπο θα γίνονται οι ερωτήσεις αυτές και πού θα κατατείνουν.

Πρώτος στόχος λοιπόν είναι η έρευνα γύρω από το πραξικόπημα. Δηλαδή θα πρέπει να ερευνήσουμε, πρώτο, ποιοι, πότε και πώς πήραν την απόφαση για το πραξικόπημα, δεύτερο, αν η απόφαση αυτή πάρθηκε στην Αθήνα ή ήταν απόφαση στα πλαίσια ξένου σεναρίου, δηλαδή ήταν επιλογή ξένου κέντρου αποφάσεων και σε μια τέτοια περίπτωση θα πρέπει να ερευνήσουμε ποιοι ήταν μυημένοι

./.

-19-

στο σενάριο και έναντι ποίων ανταλλαγμάτων), τρίτο, μετά από τη λήψη της απόφασης αυτής ποιοί και πως μεθόδευσαν την εκτέλεση και εφαρμογή του πραξικοπήματος και πέρα από αυτό και ποιοι εξετέλεσαν το πραξικόπημα δηλαδή ποιοι ήταν οι εκτελεστές και στην Κύπρο και στην Αθήνα, και τέταρτο, όσοι δεν ήταν μυημένοι, γιατί δεν αντέδρασαν ή με άμεση παραίτηση ή με καταγγελία που θα μπορούσαν να κάνουν έστω μετά από την πτώση της χούντας. Πιστεύω ότι υπάρχουν βαρύτατες ευθύνες για πολλούς επώνυμους της ηγεσίας της εποχής εκείνης.

Ο δεύτερος στόχος είναι να ερευνήσουμε λεπτομερώς σχετικά με την απόβαση των Τούρκων. Ειδικότερα: πρέπει να ερευνήσουμε πρώτο, αν ήταν γνωστό και από πότε ότι οι Τούρκοι θα επέμβουν στην Κύπρο. Υπάρχουν όλες οι αποδείξεις ότι η Χούντα το γνώριζε αυτό τουλάχιστον δύο ημέρες νωρίτερα. Δεύτερο, με βάση αυτό το δεδομένο πρέπει να ερευνήσουμε ποιές ευθύνες προκύπτουν και για ποιους,γιατί η αδράνεια των δικών μας τμημάτων ήταν εξίσου ισχυρό όπλο υπέρ των Τούρκων όσο και η δική τους ενέργεια.
Αυστηρή επίσης έρευνα πρέπει να γίνει για να διαπιστωθεί κατά πόσο όλα αυτά που ανέφερα ισχύουν και ως προς τον Αττίλα 2. Τρίτο, πρέπει-διευκρινιστικό αυτό- να ξεκαθαρίσουμε και να αποδείξουμε πως η κατάληψη της Βόρειας Κύπρου δεν οφειλόταν σε αδυναμία μόνο του Ελληνικού στρατού ή σε καμιά φοβερή προσπάθεια των Τούρκων, αλλά ότι συνέβησαν πολλά γεγονότα για να βγει σε πέρας αυτή η υπόθεση. Συγκεκριμένα πρέπει να ξεκαθαρίσουμε και να αποδείξουμε ότι υπήρχε:
1. Σενάριο και σκηνοθεσία ξένου παράγοντα. 2. Η τουρκική ενέργεια, βέβαια. 3. Συμμετοχή στην επιχείρηση

./.

-20-

αγγλικών δυνάμεων,ενεργά. Και εδώ θα ήθελα να πω ότι εκτός από αυτά που αναφέρει ο κ. Σιαπκαράς έχουμε συγκεκριμένους μάρτυρες- και θα προτείνω σχετικά και μάρτυρες σήμερα- πως καταρρίφθηκε αεροπλάνο, ο πιλότος του οποίου συνελήφθη ζωντανός και αποδείχθηκε πως ήταν εγγλέζος. 4. Ηθελημένη συμμετοχή, δηλαδή αδράνεια πολλών Ελλήνων. 5. Ποιες πράξεις και ποιων συνιστούσαν εγκατάλειψη θέσης ενώπιον του εχθρού. 6. Ποιες πράξεις και ποιων υπονόμευσαν την όση υπήρχε ενότητα των τμημάτων μας εν ώρα μάχης. 7. Γιατί και πως δεν χρησιμοποιήθηκαν οι υπάρχουσες δυνάμεις και 8. Ποια ήταν η στάση και γιατί των μυστικών μας υπηρεσιών. Υπάρχουν, όπως έχετε υπόψη σας και από το φάκελο που θα διαβάσετε, επίσημες καταγγελίες ότι ο τότε αρχηγός της Κ.Υ.Π. όχι μόνο δεν έδωσε πληροφορίες για την επικείμενη απόβαση, όχι μόνο δεν έκανε ό,τι επέβαλε το καθήκον του, αλλά ταυτόχρονα κυκλοφόρησε για παραπλάνηση και πληροφορίες ότι υπήρχε κίνδυνος επίθεσης από Βορρά. Τρίτος στόχος είναι η έρευνα για τη συμμετοχή του ξένου παράγοντα και αναφέρομαι σε συναντήσεις που καταγγέλθηκε. ότι έχουν γίνει στο Λονδίνο, στη Ρώμη και στο Παρίσι προ του Αττίλα και μένει και ένα τέταρτο θέμα που πρέπει να ερευνήσουμε, τη συμμετοχή ελλήνων πολιτικών. Θα ήθελα να αναφέρω εδώ με υψηλό αίσθημα ευθύνης ότι ο πρωταγωνιστικός ρόλος της χούντας είναι δεδομένος, αλλά όπως πολύ καλά γωνρίζετε έχουν γραφτεί πάρα πολλά στον τύπο, όλη η Ελλάδα το ξέρει, ότι η Χούντα, ίσως για να αποσείσει ή να μειώσει την ευθύνη της ή για να λασπολογήσει, έχει αφήσει να διαρρεύσει πως κάποιοι πολιτικοί προετοίμασαν με εκπροσώπους του ξένου

./.

-21-

παράγοντα το πραξικόπημα και ότι αυτοί δήθεν εξαπατήθηκαν. Δημοσιεύθηκαν και στον ελληνικό και στον ξένο τύπο δημοσιεύματα που περιείχαν σκληρά υπονοούμενα, τα οποία έμειναν δυστυχώς αναπάντητα και διευκόλυναν τη χούντα να κυκλοφορήσει αυτούς τους ψιθύρους και αυτή την προπαγάνδα. Θα πρέπει λοιπόν εμείς να ξεκαθαρίσουμε πλήρως αυτή την κατάσταση, όχι για να αποδείξουμε ότι οι πολιτικοί, που έχουν αναφερθεί, συμμετείχαν στη συνομωσία, αλλά για να αποδείξουμε, κατά τη δική μου άποψη, ότι η χούντα εκτός από όλα τα άλλα εγκλήματά της επιδόθηκε και σε λασπολογία για να μειώσει τις ευθύνες της. Αν εν πάση περιπτώσει προκύψουν και κάποιες ευθύνες για κάποια πολιτικά πρόσωπα, θα το δούμε και θα το εκτιμήσουμε.

Ως προς την εξέταση των μαρτύρων θα ήθελα να πω ότι είναι φανερό πως τα μέλη της χούντας που συμμετείχαν στην όλη επιχείρηση, θα συνεννοηθούν μεταξύ τους πριν έρθουν εδώ για να καταθέσουν.

Εμείς όμως εξετάζοντάς τους έναν-έναν ξεχωριστά θα ακολουθήσουμε τη μέθοδο της εξέτασης των μελών μιας συμμορίας, που ληστεύει μια Τράπεζα. Τι θέλω να πω: ότι το κάθε μέλος της συμμορίας θα προσπαθήσει να απαλλάξει τον εαυτό του και να φορτώσει περισσότερες ευθύνες στα άλλα μέλη. Με τον τρόπο αυτό θα μπορέσουμε να συγκεντρώσουμε αρκετά στοιχεία παρά το ότι αυτοί θα έχουν εν τω μεταξύ προσυνεννοηθεί.

Ένα άλλο θέμα που θεωρώ σημαντικό είναι το εξής: Νομίζω ότι δεν πρέπει να καλέσουμε για να εξετάσουμε μόνο αυτούς που κατά κάποιο τρόπο θεωρούνται ένοχοι, αλλά και όσους άλλους τυχόν έχουν

./.

-22-

στοιχεία και μπορούν να δώσουν στοιχεία, ώστε να στοιχειοθετήσουμε τό [illegible]α. [illegible]

Θα προτείνω επίσης να κληθούν και να εξεταστούν τρεις-τέσσερις διευθυντές των εφημερίδων εκείνων που έχουν κάνει τις καταγγελίες και έχουν δώσει δημοσιεύματα με τα οποία ουσιαστικά κατηγορούνται πολιτικά πρόσωπα.

Επίσης η Επιτροπή μας θα πρέπει κάποια στιγμή να κάνει κάποιες ανακοινώσεις στον τύπο και να καλέσει και όσους τυχόν διαθέτουν κρίσιμα στοιχεία και ή φοβούνται ή αδιαφορούν ή για κάποιον άλλο λόγο δεν θέλουν να τα καταθέσουν να τους διευκολύνει η Επιτροπή να βρουν τρόπο να μας τα δώσουν.

Αυτά σε γενικές γραμμές σαν σκέψεις απλές, που με οδήγησαν στη σύνταξη ενός πίνακα μαρτύρων, τους οποίους και αναφέρω αμέσως:

1. Φαίδων Γκιζίκης, ο γνωστός δήθεν Πρόεδρος της Δημοκρατίας τον καιρό εκείνο.

2. Αδ. Ανδρουτσόπουλος, ο φερόμενος ως Πρωθυπουργός.

3. Δημ. Ιωαννίδης, ο αποκαλούμενος αόρατος δικτάτωρ.

4. Ο τότε Υπουργός Εθν. Άμυνας, Λατσούδης.

5. Ο τότε Υπουργός Εξωτερικών.

6. Η τότε στρατιωτική ηγεσία:
Μπονάνος, Γαλατσάνος, Παπανικολάου, Αραπάκης και τυχόν τρεις-τέσσερις ακόμα, οι οποίοι μετείχαν σε κείνες τις συσκέψεις της στρατιωτικής ηγεσίας τότε.

7. Ο τότε Αρχηγός της ΚΥΠ, Σταθόπουλος Λάμπρος.

8. Οι τότε διευθυντές των τρίτων επιτελικών γραφείων, δηλαδή οι διευθυντές επιχειρήσεων του ΓΕΕΘΑ, ΓΕΣ, ΓΕΑ και ΓΕΝ. Είναι αυτοί

6

-93-

ακριβώς που ήταν υπεύθυνοι των επιχειρήσεων.

9. Ο διοικητής του ΓΕΕΦ Κύπρου.

10. Οι διευθυντές των δεύτερων επιτελικών γραφείων της Αθήνας και της Κύπρου.

11. Ο τότε ταγματάρχης Τριανταφύλλου, διευθυντής του γραφείου του Μπονάνου.

12. Ο διοικητής της επιλαρχίας, η οποία επιτέθηκε στο προεδρικό μέγαρο στην Κύπρο, για να δολοφονήσει το Μακάριο.Λέγεται Κορκότζελος Περικλής και είναι σήμερα υποστράτηγος ε.α.

13. Αθανάσιος Περδίκης, ταγματάρχης τότε, βοηθός στρατιωτικού ακολούθου στο Λονδίνο, ο οποίος φέρεται ότι είχε ειδοποιήσει τη χούντα για την επικείμενη απόβαση των Τούρκων.

14. Γεώργιος Αλφαντάκης, με τις καταγγελίες και τα στοιχεία, που αυτός επικαλείται ότι έχει.

15. Νικόλαος Σαμψών, δήθεν Πρόεδρος της Κύπρου τότε για λίγες ημέρες, ο οποίος φέρεται ότι θέλει να δώσει σημαντικά στοιχεία για την υπόθεση.

16. Ο καθηγητής Νίκος Δεβλέτογλου, ο οποίος παλιότερα έχει κάνει ένα σημαντικό δημοσίευμα σε αγγλική εφημερίδα.

17. Ο πρεσβευτής κ.Παναγιωτάκος.

18. Οι διευθυντές των εφημερίδων: "Ποντίκι", "Αυριανή", "Νέοι Άνθρωποι" και "Ελεύθερη Ώρα".

19. Ο κ. Γ.Μαύρος,

20. Ο κ. Ευάγ.Αβέρωφ.

21. Ο κ. Καραμανλής.

./.

7

-24-

22. Ο συνταγματάρχης Δημήτριος Ράπτης, ο οποίος φέρεται ότι έχει δώσει ένα δημοσίευμα και μια επιστολή σε βάρος του κ. Μαύρου.

23. Ο κ. Σιαπκαράς.

24. Ο τότε διευθυντής του πρώτου επιτελικού γραφείου ΓΕΕΦ (υποστράτηγος ε.α. σήμερα) Αναστασιάδης Βύρων.

25. Οι κύπριοι, που έχουν κάνει διάφορες μηνύσεις. Ένας από αυτούς είναι κάποιος Χατζηπαναγιώτου Αριστόδημος , ο οποίος έχει κάνει μήνυση εναντίον 130 ατόμων.

26. Ο εν ενεργεία υποστράτηγος,Λαυρεντάκης Δημήτριος, ο οποίος υπηρετούσε τότε στην Κύπρο. Είναι αξιωματικός δημοκρατικός,αντιχουντικός , δεν συμμετείχε δηλαδή στο πραξικόπημα και νομίζω ότι θάχει να καταθέσει αρκετά στοιχεία.

27. Ο εν ενεργεία ταξίαρχος Ζαμάφτας Ιωάννης, ο οποίος ήταν τότε στην Κύπρο και ο οποίος είναι και Κύπριος.

28. Ο αντιστράτηγος ε.α. Ταραντίλης Παναγιώτης, ο οποίος πήγε στην Κύπρο, τη δεύτερη ημέρα μετά από το πραξικόπημα, μετά από την απόβαση.

29. Ο Γεώργιος Παπαδόπουλος.

30. Ο αντιστράτηγος ε.α. , Αλεξάνδρου Ιωάννης, ο οποίος ήταν ο διερμηνέας στη συνάντηση Έβρου, που έγινε το 1967.

Αυτούς τους μάρτυρες αναφέρω για σήμερα με την επιφύλαξη ότι αργότερα θα μπορέσουμε να προτείνουμε και άλλους χρήσιμους μάρτυρες . Πιστεύω κύριε Πρόεδρε ότι έχω δώσει σαφείς εξηγήσεις γιατί προτείνω αυτούς τους μάρτυρες.

./.

-25-

Α.ΔΙΑΡΟΚΑΠΗΣ: Κύριε Πρόεδρε, θα αναφερθώ καταρχήν στο διαδικαστικό θέμα που μας απασχολεί, δηλαδή πώς θα εργαστεί η Επιτροπή το καλοκαίρι. Είπαμε ότι η Επιτροπή θα συνεδριάζει τον Ιούλιο και το Σεπτέμβριο και, αν κατάλαβα καλά κύριε Πρόεδρε, είπατε ότι και τον Ιούλιο και το Σεπτέμβριο θα συνεδριάζουμε τέσσερις ημέρες την εβδομάδα.

Ο χρόνος του καλοκαιριού είναι πολύτιμος και για το έργο της Επιτροπής που είναι σοβαρότατο και για μας και δεν εννοώ μόνο τους επαρχιώτες βουλευτές που έχουμε πράγματι στοιχειώδη υποχρέωση να επικοινωνούμε με τα χωριά μας. Θα ενταχθούμε αναμφισβήτητα εμείς τα μέλη της Επιτροπής στο Τμήμα του Ιουλίου ή του Σεπτεμβρίου. Και θα έλεγα σχετικά με το θέμα της απαρτίας, ότι δεν νομίζω να υπάρχει κώλυμα αν τώρα όλοι αποφασίσουμε να τεμαχιστούμε σε δύο μέρη και να ερχόμαστε υποχρεωτικά οι μισοί τον Ιούλιο και οι μισοί το Σεπτέμβριο, ανάλογα με το Τμήμα στο οποίο θα συμμετέχουμε. Προαιρετικά φυσικά θα ερχόμαστε, όσοι μπορούμε, και τον Ιούλιο και το Σεπτέμβριο. Θεωρώ αυτή τη μεθόδευση των εργασιών μας για την περίοδο του καλοκαιριού πρακτικότατη και προτείνω, αν είναι πραγματοποιήσιμη, να την ακολουθήσουμε.

'Οσον αφορά το θέμα της εξέτασης των μαρτύρων, νομίζω ότι με αγαστή σύμπνοια και ομοφωνία, όπως είπατε κύριε Πρόεδρε, προχωρούμε στην εξέταση των μαρτύρων, την οποία και αρχίζουμε από τις 2 Ιουλίου. Συμφωνήσαμε όλοι και είπαμε ότι θα αρχίσουμε από την εξέταση του Γεωργίτση και του Ντενίση. Είχα παρακαλέσει—και παρακαλώ και πάλι— από την αρχή να εξετάσουμε και

./.

-26-

τον τότε πρέσβη στην Κύπρο, το Λαγάκο, που κατέθεσε πολλά πολύτιμα ενημερωτικά στοιχεία. Είχα επίσης προτείνει να εξετάσουμε στη συνέχεια επιλεκτικώς- γιατί δεν χρειάζεται να καλέσουμε για να καταθέσουν δέκα ανθρώπους, οι οποίοι θα λένε τα ίδια πράγματα- ορισμένους ανώτερους και ανώτατους αξιωματικούς από αυτούς που αναφέρονται στο φάκελο 9 του Υπουργείου Εθνικής Άμυνας, που υπηρετούσαν στην Κύπρο και γνωρίζουν με ίδια αντίληψη πολλά πραγματικά περιστατικά και ορισμένους από αυτούς που αναφέρονται στο φάκελο 10, οι οποίοι υπηρετούσαν εδώ, στο Επιτελείο. Κατόπιν να προχωρήσουμε στην εξέταση των αρχηγών των επιτελείων και τέλος να καταλήξουμε στην εξέταση των χουντικών. Έτσι βλέπω εγώ το δικαστικό δικονομικό σκελετό. Να συλλέξουμε πρώτα στοιχεία και ύστερα να πάμε στους πρωτεργάτες του πραξικοπήματος και της εισβολής, δηλαδή στους χουντικούς και επειδή θα είναι απόλυτα ενημερωμένοι να κάνουμε ειδικό, προσεκτικό ερωτηματολόγιο και μετά να καλέσουμε τους μη χουντικούς πολιτικούς ηγέτες, όσους φυσικά θα κρίνουμε σκόπιμο ότι πρέπει να εξετάσουμε.

Είχαμε καταλήξει κύριε Πρόεδρε, στο ότι οι ερωτήσεις προς τους μάρτυρες θα πρέπει να υποβάλλονται από τον Πρόεδρο και κατ' εξαίρεση τα μέλη της Επιτροπής, μετά από τις ερωτήσεις του Προέδρου, θα μπορούν να υποβάλλουν ορισμένες, κυρίως διευκρινιστικές, ερωτήσεις με ουσιαστικό περιεχόμενο. Διαφορετικά αν δηλαδή ρωτάμε όλοι για όλα, για ασήμαντα περιστατικά, δεν θα τελειώσουμε ποτέ.

Σχετικά με το ερωτηματολόγιο, η γνώμη μου είναι ότι θα πρέπει να έχει δύο σκέλη:

./.

10

-97-

1. Το γενικό ερωτηματολόγιο .Π.χ. τι γνωρίζετε για το πραξικόπημα κατά του Μακαρίου , τι γνωρίζετε για την εισβολή στην Κύπρο, τι γνώμη έχετε για τα γεγονότα που έγιναν. 2. Το ειδικό ερωτηματολόγιο για κάθε συγκεκριμένο μάρτυρα, σύμφωνα με την ιδιότητά του και το περιεχόμενο της κατάθεσής του, αν είχε δώσει κατάθεση. Κατόπιν νομίζω ότι πρέπει να προχωρούμε σε ειδικές εξονυχιστικές ερωτήσεις κατά περίπτωση,που θα προκύπτουν από την κατάθεση του μάρτυρα ενώπιον της Επιτροπής.

Αυτές είναι οι απόψεις μου κύριε Πρόεδρε και τελειώνω λέγοντας ότι πρέπει να λύσουμε οπωσδήποτε το διαδικαστικό πρόβλημα του καλομαριού.

<u>Κ.ΚΑΠΠΟΣ:</u> Κύριε Πρόεδρε, νομίζω ότι μέχρι τις 2 Ιουλίου που θα αρχίσει η εξέταση μαρτύρων πρέπει να λύσουμε ορισμένα θεμελιακά ζητήματα. Τα ζητήματα αυτά κατά τη δική μας εκτίμηση είναι δύο: Δεν έχουμε αντίρρηση ο Πρόεδρος να υποβάλει τις ερωτήσεις στους μάρτυρες. Όμως δεν θεωρούμε πρακτικό εκ των προτέρων να αποφασίζουμε ποιες ερωτήσεις θα υποβάλονται και να εξουσιοδοτούμε από πριν τον Πρόεδρο να υποβάλει τις ερωτήσεις αυτές. Για μας πρακτικό είναι να οριστούν ορισμένοι συνάδελφοι από κάθε κόμμα, οι οποίοι θα συνεδριάζουν,θα μελετούν το υλικό και θα υποβάλουν τις ερωτήσεις.Προτείνουμε λοιπόν να οριστούν από το ΠΑΣΟΚ δύο συνάδελφοι, συν τον Πρόεδρο τρεις, και δύο συνάδελφοι από τη Ν.Δ., φυσικά και ο κ. Λιβανός εκφράζει κάτι διαφορετικό και πρέπει να έχει το δικαίωμα να υποβάλει ερωτήσεις και από τη μεριά μας θέλουμε να έχουμε τη δυνατότητα να υποβάλουμε μία-δύο ερωτήσεις σε κάθε μάρτυρα. Αυτό το πρόβλημα του τρόπου υποβολής των ερωτήσεων πρέπει να λυθεί.Αν και οι 30 κάνουμε ερωτήσεις, θα δημιουργηθεί χάος και ουσιαστικά θα τείνουμε να μην καταλήξει ποτέ η Επιτροπή σε περάτωση της εξέτασης των μαρτύρων και κατά συνέπεια και σε συμπεράσματα.

./.

Αυτό είναι το πρώτο θεμελιακό ζήτημα που πρέπει να λύσουμε, έστω και στην επόμενη συνεδρίαση.

Το δεύτερο ζήτημα είναι ο αριθμός των μαρτύρων. Εδώ υπάρχει περίπτωση να πάμε στο άπειρο με μάρτυρες. Μάρτυρες υπάρχουν χιλιάδες, μέχρι που μπορούμε να βρούμε και τους στρατιώτες. Μπορούμε να προτείνουμε 1000 μάρτυρες, για να μην τελειώσει ποτέ το έργο μας. Πρέπει λοιπόν να παρθούν εκ των προτέρων και κάποια μέτρα. Πρέπει πρώτα-πρώτα να καθοριστεί ο αριθμός των μαρτύρων. Να γίνουν σχετικές προτάσεις και να καταλήξει η Επιτροπή στο ότι θα εξετάσουμε π.χ. 50 μάρτυρες. Ο αριθμός των 100 μαρτύρων, που ανέφερε ο κ. Λιβανός, είναι νομίζω υπερβολικός. Εμείς θέλουμε βασικά ζητήματα να διευκρινίσουμε. Πέρα από αυτό για τις ευθύνες κ.λ.π. είναι αρμόδια τα δικαστήρια. Επομένως πρέπει όλα τα κόμματα μέχρι τις 2 Ιουλίου να έχουν προτείνει κατάλογο μαρτύρων κι νάχουμε αποφασίσει ποιοι μάρτυρες θα κληθούν. Μπορεί φυσικά και πολλοί μάρτυρες να συμπίπτουν.

Ο κ. Κουτσογιάννης πρότεινε ήδη 30 μάρτυρες και δεν ξέρω αν εκφράζει το ΠΑΣΟΚ ή τη δική του προσωπική άποψη.

Ι.ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ: Την προσωπική μου γνώμη εξέφρασα κύριε συνάδελφε.

Κ.ΚΑΠΠΟΣ: Κύριε Πρόεδρε, αν ο καθένας από μας προτείνει 40 μάρτυρες φθάνουμε αμέσως στον αριθμό 1200 μαρτύρων. Καταλαβαίνετε λοιπόν σε τι χάος οδηγούμαστε. Είναι απαραίτητο επομένως να καταρτίσουμε εκ των προτέρων έναν κατάλογο των μαρτύρων που θα

./.

12

-29-

εξεταστούν. Βεβαίως είναι ενδεχόμενο να προκύψει θέμα διασταύρωσης της κατάθεσης κάποιου μάρτυρα. Σ'αυτή την περίπτωση η Επιτροπή θα συνέρχεται να συζητήσει ότι υπάρχει αυτό το θέμα που πρέπει να διευκρινιστεί και να επιβεβαιωθεί από τον τάδε μάρτυρα τον οποίο και θα καλούμε. Αλλά βασικά σαν κατευθυντήρια γραμμή θα πρέπει να καθορίσουμε έναν αρχικό αριθμό 30 ή 40 μαρτύρων- η γνώμη μου είναι όσο μπορούμε να τους περιορίσουμε- και να σταθούμε σ'αυτούς τους μάρτυρες, ώστε να μπορέσουμε να περατώσουμε το έργο μας. Θα είναι απαράδεκτο και θα υποβαθμίσει και τη Βουλή και την Επιτροπή το να μην μπορέσουμε να δώσουμε απάντηση σ'αυτό το θέμα που λέγεται "φάκελος της Κύπρου".

Α.ΠΑΥΛΙΔΗΣ: Κύριε Πρόεδρε, θα ήθελα μια διευκρίνιση να γίνει από σας. Από το κείμενο που ανέγνωσε ο κ. Κουτσογιάννης κατάλαβα ότι κατά την άποψη του κυρίου συναδέλφου θα κληθούν μάρτυρες για να εξεταστούν κάθε φορά- αν μου επιτρέψετε να χρησιμοποιήσω την έκφραση-"εφόλης της ύλης". Στην προηγούμενη συνεδρίαση, αν δεν κάνω λάθος, νομίζω ότι η Επιτροπή κάπως διαφορετικά έθεσε το θέμα και δεν θυμάμαι αν πήραμε απόφαση να εξετάσουμε τους μάρτυρες μεμονωμένα για τα δύο γεγονότα, τα οποία πήραμε εντολή από τη Βουλή να ερευνήσουμε, δηλαδή "πραξικόπημα" χωριστά, "πρώτη εισβολή" χωριστά. Αυτό θα παρακαλούσα κύριε Πρόεδρε να το διευκρινίσετε εσείς, για να ξέρουμε και εμείς που θα προτείνουμε τους μάρτυρες πώς θα φορμάρουμε τις προτάσεις μας.

Όσον αφορά τον τρόπο της εξέτασης των μαρτύρων, βεβαίως πρέπει κάπως να μεθοδεύσουμε την εξέταση των μαρτύρων, ώστε και οικονο-

./.

μία χρόνου να έχουμε και να μην επαναλαμβάνουμε ο ένας τον άλλο. Αλλα να μη δεσμεύσουμε τα μέλη της Επιτροπής. Για κανένα λόγο δεν το δέχομαι αυτό. Σ'όλες τις Επιτροπές, τις οποίες παρακολούθησα στο εξωτερικό - όπου είναι σύνηθες φαινόμενο, μια υπόθεση ρουτίνας- το κάθε μέλος είχε την άνεση να απευθύνει ερωτήσεις. Το αν πρέπει να συνεννοηθούμε μεταξύ μας, σαν μέλη κάποιου κόμματος, αυτό είναι άλλη υπόθεση. Αλλά παρακαλώ κύριε Πρόεδρε να μη ζητηθεί δέσμευση μέλους της Επιτροπής να απευθύνει ερώτηση προς τον οποιονδήποτε από τους εξεταζόμενους.

Ε.ΠΑΠΑΣΤΕΦΑΝΑΚΗΣ: Κύριε Πρόεδρε, θα ήθελα να εκφράσω και εγώ τη δική μου σκέψη σχετικά με τον αριθμό των μαρτύρων που πρέπει να εξετάσει η Επιτροπή και να δεχθώ ότι πραγματικά ένας απεριόριστος αριθμός 100 ή 150 μαρτύρων δεν θα επιτρέψει στην Επιτροπή να προχωρήσει μέσα στις προθεσμίες, που έχει ορίσει η Ολομέλεια της Βουλής.

Νομίζω ότι ένας αριθμός μαρτύρων περιορισμένος- που δεν μπορώ να καθορίσω επακριβώς αυτή την ώρα- από 30 έως 50 μάρτυρες, θα είναι αρκετός για να μπορέσει να δώσει μια σαφή εικόνα όλων εκείνων των γεγονότων που η Επιτροπή μας πρέπει να ερευνήσει για να ξεκαθαρίσει η υπόθεση της κυπριακής τραγωδίας. Πριν λοιπόν προχωρήσουμε πιστεύω ότι πρέπει να συμφωνήσουμε πάνω σ'αυτό το θέμα, δηλαδή να καταλήξουμε ποιοι και πόσοι πρέπει να είναι οι μάρτυρες τους οποίους θα καλέσουμε.

Όσον αφορά τον αριθμό των συνεδριάσεων της Επιτροπής κατά το μήνα Ιούλιο, έτσι όπως κύριε Πρόεδρε θέσατε αυτό το ζήτημα— και αν τελικά γίνει αποδεκτό— τον Ιούλιο μήνα θα κάνουμε 16

./.

-31-

συνεδριάσεις, δηλαδή 4 συνεδριάσεις την εβδομάδα. Πρέπει λοιπόν σύντομα να αποφασίσουμε ποιοι θα είναι οι 15 ή 16 μάρτυρες που θα εξεταστούν τον Ιούλιο, ώστε να κληθούν εμπρόθεσμα σε τακτές ημέρες και ώρες, για να μη βρεθούμε προ του γεγονότος να έχουμε ορίσει ημέρα εξετάσεως και να μην έχουμε νόμιμη κλήτευση του μάρτυρα. Πρέπει λοιπόν επαναλαμβάνω σύντομα να ξεκαθαρίσουμε ποιοι μάρτυρες θα κληθούν το μήνα Ιούλιο, ώστε να μπορέσουμε να τους καλέσουμε όπως προβλέπει η δικονομία και ο Κανονισμός της Βουλής.

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Πολύ σωστή η παρατήρηση του κ. Παπαστεφανάκη.

Κ.ΜΠΑΝΤΟΥΒΑΣ: Κύριε Πρόεδρε, θα ήθελα μόνο να αναφερθώ στο θέμα των μαρτύρων συμπληρώνοντας αυτά που είπε ο κ. Κουτσογιάννης. Ο κ. Κουτσογιάννης έδωσε έναν κατάλογο, τον οποίο νομίζω ότι θα χρησιμοποιήσει οπωσδήποτε η Επιτροπή, γιατί αναφέρεται στους πρωταγωνιστές, στους πρωτεργάτες και στους παράγοντες των γεγονότων, στα "κορυφαία" δηλαδή στελέχη του δράματος εκείνου. Νομίζω ότι τον κ. Κουτσογιάννη πρέπει να τον μιμηθούμε και οι υπόλοιποι και να υποβάλουμε καταλόγους με ονόματα μαρτύρων, οι οποίοι κατά τη γνώμη μας θα πρέπει να εξεταστούν. Επίσης έχω τη γνώμη ότι θα πρέπει να διατεθεί μια συνεδρίαση για τη μελέτη των καταλόγων αυτών, την επιλογή και διαλογή των πρώτων 30 ή 40 μαρτύρων, γιατί πιστεύω ότι είναι σωστή η άποψη του κ. Λιβανού πως θα φθάσουμε σ'ένα μεγάλο αριθμό μαρτύρων, ανεξάρτητα εάν θα μπορέσει η Επιτροπή να εξαντλήσει αυτό τον κατάλογο. Θα

./.

15

-32-

πρέπει λοιπόν να ιεραρχήσουμε και να αξιολογήσουμε τους μάρτυρες και στην πρώτη σειρά των 30 ή 40 μαρτύρων να περιληφθούν εκείνοι που πρέπει οπωσδήποτε να εξεταστούν.

Πιστεύω επίσης ότι δεν πρέπει σε κάθε συνεδρίαση να εξετάζεται ένας μάρτυρας μόνο. Εφόσον θα έχουμε εκ των προτέρων έτοιμο σε γενικές γραμμές το ερωτηματολόγιο, να εξετάζουμε όσο το δυνατόν περισσότερους μάρτυρες και έτσι θα μπορέσουμε να καλύψουμε όλες αυτές τις ανάγκες. Βέβαια συμφωνώ και μ' αυτό που επισημάνθηκε από τον κ. Παπαστεφανάκη, να προσπαθήσουμε δηλαδή να είναι έγκαιρη η κλήτευση, ώστε να αποφύγουμε άλλα δυσάρεστα ενδεχόμενα.

Όσον αφορά τις ερωτήσεις νομίζω ότι θα πρέπει να καλύπτουν τις διάφορες περιόδους του γεγονότος της κυπριακής τραγωδίας και ορισμένα συγκεκριμένα περιστατικά. Θα είναι βεβαίως και ερωτήσεις εφ'όλης της ύλης, άρα δεν μπορεί να υπάρξει περιορισμός. Η επιλογή των μαρτύρων θα πρέπει να είναι τέτοια, ούτως ώστε οι μάρτυρες να καλύπτουν ολόκληρο το φάσμα των γεγονότων. Θα ήθελα επίσης να πω ότι οι ερωτήσεις θα πρέπει να είναι προγραμματισμένες σε γενικές γραμμές, ότι θα πρέπει μεν να γίνονται κυρίως "δια στόματος του προεδρείου", αλλά δεν μπορεί σε καμιά περίπτωση να φιμωθούν και τα μέλη της Επιτροπής. Αρκεί να καθοριστεί μια διαδικασία, η οποία θα αποτρέπει υπερβάσεις, καταχρήσεις και απεραντολογίες. Νομίζω λοιπόν ότι σ'αυτό το θέμα θα πρέπει να σταθούμε με ιδιαίτερη προσοχή, διότι ναι μεν υπάρχουν τα κόμματα, ναι μεν υπάρχει το προεδρείο, υπάρχουν όμως και τα μέλη της Επιτροπής και το κάθε μέλος ανεξάρτητα από

./.

16

-33-

την κομματική του τοποθέτηση, έχει ευθύνη προσωπική έναντι της ιστορίας και δεν μπορεί επομένως να φιμωθεί. Θα πρέπει λοιπόν να έχει το δικαίωμα να υποβάλει ερωτήσεις.

Ένα άλλο θέμα κύριε Πρόεδρε είναι το εξής: Δεν νομίζετε ότι η επαφή με την κυπριακή Βουλή ή με τον Πρόεδρο της Κυπριακής Δημοκρατίας ή με άλλους παράγοντες της Κύπρου, θα έπρεπε να προηγηθεί της εξέτασης μαρτύρων; Πιστεύω ότι η επαφή αυτή αν θα γίνει θα πρέπει να γίνει έγκαιρα, γιατί ίσως θα διευκόλυνε τον προσανατολισμό της Επιτροπής όσον αφορά και την επιλογή των μαρτύρων και τις ερωτήσεις που θα υποβληθούν. Και κάτι άλλο: αν θα εξεταστεί η πολιτική ηγεσία , ο κ. Αβέρωφ, ο κ. Καραμανλής, ο κ. Μαύρος και νομίζω ότι πρέπει να εξεταστεί υπό την έννοια ότι θα έχουμε και μια γνώμη- μήπως θα έπρεπε να προηγηθεί και αυτή η επαφή, σ'επίπεδο πάλι προεδρείου; Να εξουσιοδοτηθεί το προεδρείο να επισκεφθεί την πολιτική ηγεσία και να ανταλλάξει ορισμένες απόψεις, οι οποίες ίσως θα διευκόλυναν και την περαιτέρω διαδικασία. Και αν στην πρόοδο της διαδικασίας κριθεί, ότι είναι απαραίτητη και χρήσιμη η επανάληψη μιας επαφής με κάποιο από τα πολιτικά πρόσωπα, τον καλούμε πάλι. Αυτά τα δύο ήθελα κυρίως να επισημάνω, δηλαδή ότι η επίσκεψη στην Κύπρο και η επαφή με κυπριακούς παράγοντες θα πρέπει να προηγηθεί της εξέτασης μαρτύρων και επίσης ότι η επαφή με την πολιτική ηγεσία δεν θα πρέπει να συμπέσει με την εξέταση του Ντενίση, του Παπαδόπουλου, του Ιωαννίδη, του οποιουδήποτε δημίου ας πούμε της περιόδου εκείνης. Είναι άλλου επιπέδου πρόσωπα και έχει άλλη έννοια η εξέτασή τους. Ευχαριστώ.

./.

-34-

Κ.ΖΕΡΒΟΣ: Κύριε Πρόεδρε, πέρα από αυτούς τους μάρτυρες που κατονόμασε ο συνάδελφος ο κ. Κουτσογιάννης θα ήθελα να προτείνω και εγώ ορισμένα πρόσωπα. Πιθανόν βέβαια σ'αυτά τα ονόματα που θα πω να υπάρξει μια υπερκάλυψη, αλλά επειδή θεωρώ ότι είναι απαραίτητο οπωσδήποτε αυτά τα άτομα να κληθούν να καταθέσουν, για να αποφύγω τον κίνδυνο παράλειψης, θα μου συγχωρήσετε και την τυχόν υπερκάλυψη αυτή.

Τα πρόσωπα που προτείνω να καλέσουμε ως μάρτυρες είναι τα εξής:

1. Οι ταγματάρχες Σκλαβενίτης,Παπαδόπουλος και Ματάτσης. Από αυτούς οι δύο πρώτοι, όπως είχα πει και στην προηγούμενη συνεδρίαση, είχαν αποσταλεί στην Κύπρο ευθύς μετά από το πραξικόπημα, ο δέ Ματάτσης ήταν ειδικός σύμβουλος του Αρχηγού Ενόπλων Δυνάμεων.

2.Όλοι εκείνοι που είχαν συμμετάσχει στη σύσκεψη της 13ης Ιουλίου 1974.

3. Από τους στρατιωτικούς έχω σημειώσει τους εξής: τους αντισυνταγματάρχες Βαμβάτσικο, Μπίτο,Παπαδόπουλο,Σκλαβενίτη, αυτούς που ανέφερα προηγουμένως ως ταγματάρχες, το συνταγματάρχη Γαρδίκα, τους αντισυνταγματάρχες Λούκουτο, Καραδήμα,Αρβανιτόπουλο, τον ταγματάρχη Σβώλο, το στρατηγό Γεώργιο Ντενίση, τον ταξίαρχο Κονδύλη,το συνταγματάρχη Νικολαΐδη, τους αντισυνταγματάρχες Μπούρλο,Ζιωτόπουλο,Παπαποστόλου, τον αντιπλοίαρχο Ζούλια και τους κυβερνήτες των δύο υποβρυχίων "Γλαύκος" και "Νηρεύς" και του αρματαγωγού"Λέσβος".

-35-

Γ.ΔΑΣΚΑΛΑΚΗΣ: Κύριε Πρόεδρε στις τελευταίες συνεδριάσεις της Επιτροπής προτάθηκε, από τους συναδέλφους κ.κ. Λιβανό, Κάππο, Κουτσογιάννη, Ζερβό και άλλους, ένας μακρύς κατάλογος με ονόματα ατόμων που πρέπει να έλθουν να καταθέσουν σαν μάρτυρες.

Θεωρώ ότι είναι χρήσιμο να κωδικοποιηθούν αυτές οι προτάσεις, για να δούμε πόσοι έχουν προταθεί και ποιούς συμφωνούμε ότι πρέπει τελικά να καλέσουμε δεδομένου ότι πολλοί συνάδελφοι εζήτησαν την κλήτευση των αυτών μαρτύρων.

Προτείνω, επίσης, η διαδικασία των προτάσεων και ο πίνακας των μαρτύρων που θα εξετασθούν να οριστικοποιηθεί, να τεθεί κάποιος χρονικός περιορισμός και να ορισθεί τακτή προθεσμία, κατά την οποία θα ληφθεί η τελική απόφαση. Μπορούμε να ορίσουμε την επόμενη ή μεθεπόμενη συνεδρίαση. Πέρα από αυτά βέβαια θα κρατήσουμε την επιφύλαξη -όπως ήδη έχουμε συμφωνήσει- ότι κατά την πορεία των εξετάσεων μπορεί να παρουσιασθεί η ανάγκη να καλέσουμε και άλλους μάρτυρες για να καταθέσουν.

Κύριοι συνάδελφοι, απορώ με τον κ. Κάππο, για την πρόταση που έκανε και ζητεί να ορίσουν τα κόμματα τους βουλευτές-3 το ΠΑΣΟΚ, 2 η Ν.Δ. που μαζί με τον κ. Λιβανό από τους ανεξάρτητους και τον κ. Κάππο από το ΚΚΕ θα θέτουν τις ερωτήσεις προς τους μάρτυρες κατά τις ανακρίσεις.
Έχω τη γνώμη ότι δεν μπορούμε να προχωρήσουμε σε μία τέτοια συμφωνία και ότι το ΚΚΕ σκέφθηκε αυτό το θέμα "στενά".

Κύριε Πρόεδρε, για να καταλήξουμε κάπου και να τελειώνουμε κάποτε, πρέπει να τεθούν ορισμένοι περιορισμοί. Προσωπικά πιστεύω ότι πρέπει να μπουν περιορισμοί ακόμη και στις ομιλίες των κ.κ. συναδέλφων και να ορίσουμε πόσες φορές μπορεί ο καθένας μας να πάρει το λόγο, επάνω σε κάθε θέμα.

./.

Επίσης να αποφασίσουμε, κατά τη διάρκεια της εξέτασης των μαρτύρων πόσες ερωτήσεις μπορούμε να θέσουμε ο καθένας προς τον εξεταζόμενο, εφόσον βέβαια χρειασθεί και δεν έχει καλυφθεί το θέμα από τις ερωτήσεις του Προεδρείου.

Κύριοι συνάδελφοι πρέπει κάποτε να τελειώνουμε και να ξέρουμε ο καθένας από μας τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις μας, σαν μέλη της Επιτροπής.

Ο κ. Παυλίδης ρώτησε εάν το φάσμα των μαρτύρων και των ερωτήσεων θα περιορίζεται μόνο στα γεγονότα του πραξικοπήματος και του Αττίλα, σύμφωνα με την εντολή που πήραμε από την Ολομέλεια της Βουλής.

Αναμφίβολα αυτός θα είναι ο στόχος μας. Κρίσιμα όμως ζητήματα που έχουν προηγηθεί από αυτά τα γεγονότα, νομίζω ότι πρέπει να ερευνηθούν, έστω και αν δεν έχουμε δικαιοδοσία να καταλογίσουμε ευθύνες, για να μάθουμε σε ποιο βαθμό έχουν συμβάλει στο αρνητικό αυτό αποτέλεσμα.

Σαν παράδειγμα φέρνω τα γεγονότα του Έβρου και την απόσπαση της μεραρχίας.

<u>Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ:</u> (Πρόεδρος) Κύριε Δασκαλάκη για τα γεγονότα του Έβρου και την απόσπαση της μεραρχίας έχουμε τις αρμοδιότητες ώστε να μπορούμε να τα εξετάσουμε σε βάθος. Όλα αυτά τα γεγονότα είναι πτυχές της ίδιας τραγωδίας.

<u>Γ.ΔΑΣΚΑΛΑΚΗΣ:</u> Δεν είναι δυνατόν να αποκλεισθεί η κλήση ατόμων που πρωταγωνίστησαν στα γεγονότα που προηγήθηκαν της Κυπριακής Τραγωδίας γιατί πιστεύω ότι εάν διευκρινισθούν γεγονότα που έχουν συμβεί από το 1965 έως το 1974, ενδεχόμενα να μας οδηγήσουν στα σενάρια που ανέφερε πριν ο κ. Κουτσογιάννης.

./.

- 37 -

Επανειλημένα έχει γραφεί και έχει λεχθεί ότι το πραξικόπημα του 1965 συνέβαλε στη δικτατορία του 1967. Δεν ξέρω και δεν μπορώ να αποδείξω μέχρι ποίου σημείου αυτό το πραξικόπημα ήταν ένα προκατασκευασμένο σενάριο, ώστε να καταλήξουμε στην δικτατορία του 1967 η οποία με τη σειρά της συνέβαλε στην απόπειρα κατά του Μακαρίου, στην απόβαση κ.λ.π.

Όπως βλέπετε, υπάρχει μία αλυσίδα γεγονότων, που ίσως χρειασθεί να ερευνηθούν, για να διαπιστώσουμε εάν έχουν συνάφεια ή αν έχουν διευκολύνει το αρνητικό τελικό αποτέλεσμα.

Κύριε Πρόεδρε, συμφωνώ με τις προτάσεις που έκαναν ορισμένοι συνάδελφοι, σχετικά με τους μάρτυρες που πρέπει να κληθούν, προτείνω όμως ότι πρέπει να κληθεί επίσης ο κ. Μητσοτάκης.

Επίσης, κύριε Πρόεδρε, θέλω να πω, ότι συμφωνώ μετον κ.Παπαστεφανάκη, σχετικά με τους λόγους που απαιτούν την έγκαιρη κλήση των μαρτύρων που θα εξετασθούν το μήνα Ιούλιο και συμπληρώνω ακόμη ένα λόγο. Όλοι αυτοί θα φύγουν για θερινές διακοπές και θα τους αναζητεί ο δικαστικός κλητήρας αλλά δεν θα τους βρίσκει, εάν η ειδοποίησή τους δεν γίνει εγκαίρως. Ευχαριστώ.

Ι.ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ:Με βάση αυτό που λέχθηκε, δηλαδή ότι ο πίνακας των μαρτύρων που κατέθεσα ήταν για λογαριασμό του ΠΑΣΟΚ, έχω να κάνω την εξής κατηγορηματική δήλωση: Αυτός ο πίνακας, τον οποίο έκανα, είναι αποτέλεσμα δικής μου, καθαρά, εργασίας.

Επίσης δηλώνω κατηγορηματικά ότι μέχρι στιγμής, το κίνημα δεν μας έχει πει την παραμικρή λέξη, σχετικά με το έργο μας σε αυτή την Επιτροπή.

Είναι φανερό ποιός είναι ο στόχος μας και δεν κατευθυνόμαστε από

./.

πουθενά.

Α.ΖΑΪΜΗΣ: Κύριε Πρόεδρε, λαμβάνω το λόγο, με αφορμή αυτά που είπε ο κ. Δασκαλάκης, ο οποίος πήγε πολύ πίσω και αναφέρθηκε σε πράγματα που είναι πλέον ιστορία. Ίσως να υπάρχει κάποιος αιτιολογικός σύνδεσμος, αλλά νομίζω δεν θα έπρεπε να συζητούμε τώρα αυτά τα θέματα.
Αυτή τη στιγμή έχουμε να ερευνήσουμε δύο γεγονότα, τα οποία απαιτούν πολύ χρόνο και επίσης έχουμε να εξετάσουμε δεκάδες μαρτύρων. Τέλος αυτό που δεν κατάλαβα είναι τι σχέση έχει ο κ. Μητσοτάκης με όλα αυτά.
Εάν ανατρέξουμε σε εκείνη την εποχή και πούμε ότι ο κ. Μητσοτάκης έχει σχέση με εκείνα τα γεγονότα, τότε με όλο το σεβασμό, θα μπορούμε να πούμε, ότι και ο κ. Παπανδρέου έχει σχέση με εκείνα τα γεγονότα. Οπωσδήποτε υπάρχουν για όλους τα υπέρ και τα κατά. Κύριοι συνάδελφοι, δεν πρέπει να γυρίζουμε τόσο πίσω ούτε να αναμειγνύουμε τέτοια ονόματα, γιατί κατ'αυτό τον τρόπο δεν θα μπορέσουμε να ολοκληρώσουμε το έργο μας. Ευχαριστώ.

ΑΡ.ΠΑΥΛΙΔΗΣ: Κύριε Πρόεδρε, θέλω να απαντήσω σε αυτό που είπε ο κ. Δασκαλάκης και να επισημάνω ότι εγώ δεν έθεσα θέμα περιορισμού κλήσεως μαρτύρων.

Ερώτησα, απλά, εάν οι μάρτυρες θα εξετάζονται εφ'όλης της ύλης ή μόνο επί των δύο γεγονότων και ζήτησα από σας να μας κάνετε τη διευκρίνιση.

Δ.ΛΙΒΑΝΟΣ: Έχομε κάνει ορισμένες συγκεκριμένες προτάσεις, αλλά όμως το προεδρείο δεν μας έχει απαντήσει. Πιστεύω ότι θα έπρεπε

./.

-39-

νε έχουν τεθεί οι προτάσεις μας σε ψηφοφορία, ώστε να ξέρουμε τι γίνεται αποδεκτό και τι όχι. Εμείς δεν κάνομε τις προτάσεις μας για να γράφονται μόνο στα πρακτικά.

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Κύριε Λιβανέ, κατά τη διάρκεια των συζητήσεων ακούω διάφορες διαδικαστικές προτάσεις. Όπως καταλαβαίνετε δεν είναι δυνατόν να τίθεται μία-μία πρόταση σε ψηφοφορία, γιατί ενδεχομένως μετά την ψηφισή της να διατυπωθεί μία αντίθετη άποψη, που θα με αναγκάσει να την επαναφέρω. Δικονομικώς δεν είναι δυνατόν, όταν συνεχώς προβάλλονται διαδικαστικές προτάσεις, να τίθεται μία-μία σε ψηφοφορία.

Μετά τις συζητήσεις που θα γίνουν στην Επιτροπή και τις απόψεις που θα ακουσθούν, θα μελετήσουμε το σύνολο των προτάσεων, θα βγάλομε τα συμεράσματά μας και τότε θα τις θέσομε σε ψηφοφορία και θα αποφασίσουμε εάν τελικά θα γίνουν δεκτές.

Ο κ. Λιαροκάπης έκανε κατά τη γνώμη μου μία πολύ θετική πρόταση, την οποία δεν ξέρω εάν δέχεσθε:

Είπε να αναλάβουμε την υποχρέωση οι δέκα πέντε βουλευτές-μέλη της Επιτροπής να συμμετέχουμε στις συνεδριάσεις τον μήνα Ιούλιο και οι υπόλοιποι δέκα πέντε τον επόμενο μήνα, χωρίς να αποκλείεται η συμμετοχή μας και τους δύο αυτούς μήνες, ανάλογα βέβαια με τη βούλησή μας. Έτσι θα διευκολύνεται το έργο της Επιτροπής γιατί πάντα θα υπάρχει απαρτία, εφόσον για την ύπαρξή της αρκούν, όπως είπαμε, δέκα βουλευτές με την παρουσία των οποίων θα μπορεί θα γίνεται η εξέταση των μαρτύρων. Αυτές είναι προσωπικές μου απόψεις και δεν ξέρω αν γίνονται αποδεκτές από την Επιτροπή.

Ο κ. Μπαντουβάς, έθεσε πολύ ορθά, ότι πρέπει να αρχίσει μία επαφή με την κυπριακή ηγεσία.

./.

-40-

Ομολογώ ότι θα ήθελα να διευκρινισθεί, κατά ποίον τρόπο μπορεί να γίνει αυτή η επαφή.
Επίσης όταν λέμε "κυπριακή ηγεσία" τι εννοούμε: Τον Πρόεδρο της Κυπριακής Δημοκρατίας, τους αρχηγούς των κομμάτων, τον Πρόεδρο της Βουλής, τους Προέδρους του ΑΚΕΛ και του Δημοκρατικού Συναπισμού;
Θα ήθελα να διευκρινισθεί πώς θα γίνει αυτή η επαφή και πού, στην Ελλάδα ή στην Κύπρο. Αν γίνει στην Κύπρο θα πρέπει κάποιος ή κάποιοι από εμάς να πάνε να τους συναντήσουν.

Ο κ. Μπαντουβάς, επίσης, πρότεινε να έλθει το προεδρείο σε επαφή με την πολιτική ηγεσία της Ελλάδας, ανεξάρτητα από την εξέταση των μαρτύρων, για να σχηματίσει μια αντίληψη, ποιές είναι γενικά, οι απόψεις της. Λέγοντας πολιτική ηγεσία της Ελλάδος ο κ. Μπαντουβάς, νομίζω ότι εννοεί τους κ.κ. Κ.Καραμανλή, Γ.Μαύρο, Α.Παπανδρέου, Ε.Αβέρωφ, Κ.Μητσοτάκη, Π.Κανελλόπουλο και ίσως κάποιους άλλους ακόμη.

Έχω τη γνώμη ότι αυτή είναι μία πολύ σημαντική πρόταση, την οποία δεν έχω αντίρρηση να την αποδεχθώ.
Όμως πείτε μου, σας παρακαλώ, τι πρέπει να γίνει, γιατί η μία πρόταση έρχεται να συμπληρώσει ή να αντιτείνει την άλλη και έτσι δεν είναι δυνατόν να τίθεται μία-μία σε ψηφοφορία.

<u>Δ.ΛΙΒΑΝΟΣ:</u> Κύριε Πρόεδρε, νομίζω ότι θα πρέπει να συζητήσουμε την πρότασή μου για την κωδικοποίηση των μαρτύρων, με την οποία συμφώνησαν τέσσερις ακόμα συνάδελφοι.

<u>Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ:</u> (Πρόεδρος) Προσωπικά εγώ αποκρούω την άποψη του κ. Παυλίδη, να μην έχουν καμία δέσμευση οι βουλευτές στην υπο-

./.

-41-

βολή ερωτήσεων προς τους μάρτυρες. Βέβαια, δεν πρέπει να δεσμευτούν οι βουλευτές, γιατί όπως πολύ σωστά λέχθηκε, ο καθένας από αυτούς έχει αναλάβει τις ευθύνες του απέναντι στην ιστορία, αλλά δεν είναι δυνατόν εν ονόματι αυτού του δικαιώματος των βουλευτών να ματαιωθεί ο σκοπός της Επιτροπής. Και τούτο διότι, εάν ο κάθε ένας από τους τριάντα βουλευτές θέτει τριάντα ξεχωριστές ερωτήσεις προς τους μάρτυρες, θα φθάσουμε στις καλένδες χωρίς να έχουμε βγάλει το πόρισμα και θα ντροπιαστούμε απέναντι στον Ελληνικό λαό.

Κύριοι συνάδελφοι, νομίζω πώς δεν θα διαφωνήσετε με την άποψή μου, ότι και τώρα στις συνεδριάσεις της Επιτροπής, γίνεται κατάχρηση του δικαιώματος του λόγου.

Είμαι απόλυτα σύμφωνος, ότι πρέπει να προκαθορίζονται από κοινού οι ερωτήσεις και να τις θέτει το προεδρέιο. Δεν συμφωνώ με την πρόταση του κ. Κάππου να ορισθούν βουλευτές από τα κόμματα, οι οποίοι θα εξετάζουν το μάρτυρα, γιατί εδώ δεν δρούμε κομματικά.

Δ.ΛΙΒΑΝΟΣ: Κύριε Πρόεδρε, στη συνεδρίαση της 28-5-86 είχα προτείνει να απαγορευθεί η έξοδος από την Ελλάδα σε ορισμένους πρώην πολιτικούς, αλλά δεν έλαβα απάντηση.

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Την πρότασή σας συζήτησα με νομικούς, οι οποίοι έχουν την αρμοδιότητα εκ του νόμου και θα μπορούσαν να γνωμοδοτήσουν επ'αυτού του θέματος, αλλά η απάντησή τους, ήταν αρνητική. Αυτό, διότι η ποινική δίωξη κατ'αυτών των ατόμων τελεί, ακόμη, σε αναστολή.

Η απόφαση της Βουλής, για τη σύσταση της Εξεταστικής Επιτροπής

./.

-42-

δεν ήρε την αναστολή και συνεπώς δεν υπάρχει τρόπος να απαγορεύσει ο Εισαγγελέας την έξοδό τους, παρά την αντίθετη γνώμη που διετύπωσε ο κ. Μ.Παπακωνσταντίνου.

Δ.ΔΙΒΑΝΟΣ: Κύριε Πρόεδρε, σας πρότεινα να συζητήσετε με την Κυβέρνηση το αίτημα του Νίκου Σαμψών, ο οποίος μου εζήτησε, όταν επικοινώνησα μαζί του, τη διαβεβαίωση ότι δεν θα εκδοθεί στις κυπριακές αρχές, στην περίπτωση που θα κληθεί στην Ελλάδα για να καταθέσει σαν μάρτυρας στην Επιτροπή.
Στη σημερινή συνεδρίαση δύο συνάδελφοι τον συμπεριέλαβαν στους καταλόγους τους. Εάν λοιπόν πρόκειται να έλθει εδώ ο κ.Σαμψών η διαδικασία για τη μη σύλληψη και έκδοσή του δεν απαιτεί κάποιο χρόνο;

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Βεβαίως.

Δ.ΔΙΒΑΝΟΣ: Στην Κύπρο ήδη άνοιξε ο ονομαζόμενος "φάκελος της Κύπρου" και άρχισαν να γίνονται εξετάσεις και ανακρίσεις. Εφόσον λοιπόν έχει ξεκινήσει παρόμοια με εδώ διαδικασία, γιατί διερωτώμεθα με ποια πρόσωπα θα έλθουμε σε επαφή. Μα φυσικά, με εκείνους που κάνουν τις εξετάσεις.
Πιστεύω λοιπόν, κύριε Πρόεδρε, ότι η διαδικασία των επαφών με την Κύπρο έπρεπε ήδη να έχει ξεκινήσει.

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Ο κ. Μπαλτουβάς δεν είπε ότι πρέπει να έλθουμε σε επαφή με την Εξεταστική Επιτροπή της Κύπρου.
Εμείς, κύριε Λιβανέ, θα έλθουμε σε επαφή με την πολιτική ηγεσία της Κύπρου, εφόσον βέβαια η πρόταση αυτή γίνει αποδεκτή.

./.

-43-

Δ.ΛΙΒΑΝΟΣ: Η γνώμη μου είναι, κύριε Πρόεδρε, ότι για το θέμα του Σαμψών και για την κωδικοποίηση των μαρτύρων, πρέπει πλέον να πάρουμε μία απόφαση.

Κ.ΑΚΡΙΤΑ - ΣΥΛΒΑ: Κύριε Πρόεδρε, θέλω να κάνω μία διευκρίνηση σχετικά με το άνοιγμα του"φακέλου της Κύπρου" στην Κύπρο.
Πριν μία εβδομάδα βρισκόμουν εκεί και είχα συνομιλίες με τον κ. Λυσσαρίδη και άλλους βουλευτές. Πληροφορήθηκα λοιπόν ότι επρόκειτο να ανοίξουν το φάκελο, επειδή όμως βρίσκονται σε αναβρασμό λόγω της γνωστής κατάστασης, δεν έχουν αρχίσει οι σχετικές εργασίες και προς το παρόν έχουν αναστείλει το έργο αυτό. Γι'αυτό δεν μπόρεσαν να μας δώσουν και χρήσιμες πληροφορίες.

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Ανεξάρτητα από το εάν άνοιξε ο "φάκελος της Κύπρου" στην Κύπρο, εμείς πρέπει να έλθομε σε επαφή με την Κυπριακή Κυβέρνηση και την πολιτική ηγεσία του νησιού.Ακόμη και αν είχε συσταθεί Εξεταστική Επιτροπή, νομίζω ότι εμείς δεν θα έπρεπε να έλθουμε σε επαφή, με αυτήν.

Κ.ΜΠΑΝΤΟΥΒΑΣ: Κύριε Πρόεδρε, θέλω να κάνω συγκεκριμένες προτάσεις;

'Οσον αφορά την επίσκεψη στην Κύπρο, νομίζω ότι αυτή θα πρέπει να γίνει στα πλαίσια της πολιτικής ηγεσίας και να περιλαμβάνει ολόκληρη την νήσο.
Αυτό βέβαια θα γίνει, αφού προηγηθεί συνεννόηση με τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας της Κύπρου.

Νομίζω επίσης ότι στα πλαίσια αυτών των επαφών μπορούμε να συναντήσουμε και να εξετάσουμε ορισμένους μάρτυρες καθώς και να

./.

-44-

επικοινωνήσουμε με πρόσωπα, ώστε να συγκεντρώσουμε πληροφορίες από ολόκληρη την Κύπρο.

'Οσον αφορά τον Ν.Σαμψών, ο οποίος θέλει να ανοίξει δρόμο προς την Ελλάδα με την ευκαιρία της λειτουργίας της Επιτροπής του "φακέλου της Κύπρου", νομίζω ότι μπορεί να εξετασθεί εκεί όπου κατοικεί, δηλαδή στο Παρίσι. Αυτό θα πραγματοποιηθεί εάν στείλουμε στον πρέσβυ το ερωτηματολόγιο και αυτός τον καλέσει και τον εξετάσει. Δεν αποκλείω το ενδεχόμενο να έλθει ο Σαμψών στην Ελλάδα, απλά προτείνω ακόμη μία δυνατότητα εξέτασής του.

<u>ΜΕΡΙΚΟΙ ΒΟΥΛΕΥΤΕΣ:</u> Μπορεί να γίνει αυτό;

<u>Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ:</u> (Πρόεδρος) Βεβαίως γίνεται μέσω της προξενικής αρχής. Το ερώτημα είναι αν θέλετε τον Σαμψών για μάρτυρα.

<u>ΠΟΛΛΟΙ ΒΟΥΛΕΥΤΕΣ:</u> Εάν έχομε χρόνο ας έλθει.

<u>Κ.ΜΠΑΝΤΟΥΒΑΣ:</u> Κύριε Πρόεδρε, ανεξάρτητα από τη δραστηριότητα της αντίστοιχης Επιτροπής στην Κύπρο, εμείς θα πρέπει να πάμε εκεί και εάν είναι δυνατόν η μετάβασή μας να προηγηθεί της εξετάσεως των μαρτύρων.

Επίσης πιστεύω ότι η επαφή της Επιτροπής, δια του προεδρείου της, με την πολιτική ηγεσία, με την μορφή της ενημέρωσης και της ανταλλαγής απόψεων, τοποθετεί πολύ σωστά το όλο θέμα. Κατ'αυτό τον τρόπο η ενέργειά μας ούτε την πολιτική ηγεσία προσβάλλει και υποτιμά ούτε δημιουργεί διάφορες διεργασίες, οι οποίες ενδεχόμενα, θα τροχοπεδίσουν το έργο της Επιτροπής.

./.

-45-

Εάν βέβαια στην πρόοδο της εξέτασης των μαρτύρων χρειασθεί να εξετασθούν και μάρτυρες, τότε τους καλούμε.
Σε πρώτη φάση όμως νομίζω ότι θα είναι πολύ εποικοδομιτικό να γίνει μία ενημερωτική επαφή μεταξύ του προεδρείου μας και της πολιτικής ηγεσίας της Κύπρου.

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Κύριε Μπαντουβά, το θεωρώ εξαιρετική τιμή να μου δώσει η Επιτροπή την εντολή να έλθω σε επαφή με την πολιτική ηγεσία της Κύπρου, εφόσον τελικά αποφασισθεί ότι χρειάζεται μία τέτοια συνάντηση.

Α.ΠΑΥΛΙΔΗΣ: Δεν μπορώ να καταλάβω τι θα αποκομίσουμε εάν εξουσιοδοτήσουμε τον πρόεδρο να πραγματοποιήσει αυτή την επαφή με την πολιτική ηγεσία της Κύπρου. Η έννοια "πολιτική ηγεσία" είναι ευρύτατη και δεν ξέρει κανείς πού να σταματήσει.

Κ.ΜΠΑΝΤΟΥΒΑΣ: Η πολιτική ηγεσία είναι γνωστή. Αναφερόμαστε σε πρόσωπα που διετέλεσαν Υπουργοί και υπηρέτησαν τη Βουλή.

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ:(Πρόεδρος) Πολιτική ηγεσία αποτελούν επίσης οι αρχηγοί των υφισταμένων κομμάτων.

Δ.ΛΙΒΑΝΟΣ: Και οι Πρόεδροι.

Κ.ΜΠΑΝΤΟΥΒΑΣ: Κύριε Παυλίδη, θα γίνει έναςκατάλογος κοινής αποδοχής. Αυτή η επαφή νομίζω ότι προσανατολίζει σωστά την Επιτροπή και απαλαίνει το κλίμα της, γιατί προηγουμένως έκανε ο κ. Ζαΐμης μία παρατήρηση, η οποία έδειχνε κάποια δικαιολογημένη ευαισθησία.

./.

-46-

Πιστεύω ότι το πιο σωστό είναι να γίνει με κοινή συμφωνία αυτή η επαφή. Έτσι θα ανταλλαγούν απόψεις και ίσως ενδεχόμενα προκύψει, η ανάγκη να κληθούν 35 ορισμένα από αυτά πρόσωπα για να εξετασθούν σαν μάρτυρες.

Α.ΠΑΥΛΙΔΗΣ: Η μία άποψη είναι αυτή που υποστηρίζετε εσείς. Η άλλη είναι ότι εκτρεπόμεθα από το έργο που μας ανέθεσε η Βουλή. Η Βουλή μας ανέθεσε να κάνουμε εξέταση. Δεν χρειάζονται συμβουλάτορες και το λέω αυτό γιατί νομίζω ότι το έργο του οποιουδήποτε νυν ή τέως αρχηγού κόμματος με τον οποίο να έλθει σε επαφή ο κ. Πρόεδρος θα είναι συμβουλευτικό . Το έργο της Εξεταστικής Επιτροπής είναι σαφές. Πήραμε εντολή για εξέταση μαρτύρων.

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Κύριε Παυλίδη ερμηνευόμενος ο όρος "εξέταση", δεν σημαίνει μόνο "ανάκριση", αλλά σημαίνει ακόμη ότι "μπορώ να επικοινωνήσω και να συμβουλευθώ οποιονδήποτε έχει σχέση με το θέμα που εξετάζω".

Κ.ΜΠΑΝΤΟΥΒΑΣ: Μίλησε ο κ. συνάδελφος για "συμβουλάτορες" Πέρα από την προσωπική μας ευαισθησία υπάρχει η κομματική μας θέση, η οποία είναι επίσης σεβαστή. Η ανταλλαγή απόψεων με την πολιτική ηγεσία και μάλιστα ολόκληρου του πολιτικού φάσματος της Κύπρου, δεν σημαίνει εξάρτηση της Επιτροπής.

Α.ΠΑΥΛΙΔΗΣ: Κύριε Μπαντουβά, θέλω να ξεκαθαρίσουμε το θέμα, για να ξέρω και εγώ όταν ζητηθεί η ψήφος μου από τον κ.Πρόεδρο, πάνω

-47-

σε ποιό σκεπτικό πρέπει να δώσω απάντηση στην πρότασή σας.

Κ.ΜΠΑΝΤΟΥΒΑΣ: Το σκεπτικό που έφερε αυτή την πρόταση είναι ότι πρέπει, για το σωστό προσανατολισμό της Επιτροπής-στη φάση της εξέτασης μαρτύρων και στον τρόπο με τον οποίο εξελίσσονται και διαμορφώνονται οι λειτουργίες της - να έχομε δια του Προέδρου μία επαφή με την πολιτική ηγεσία της Κύπρου.

Α.ΠΑΥΛΙΔΗΣ: Ποιός είναι ο σκοπός.

Κ.ΜΠΑΝΤΟΥΒΑΣ: Η ενημέρωση της Επιτροπής από τις εμπειρίες της πολιτικής ηγεσίας όχι με τη μορφή εξέτασης μαρτύρων αλλά με τη μορφή μιας ελεύθερης συζήτησης και της πιθανής αναγκαιότητας να εξετασθούν ορισμένα πρόσωπα αργότερα σαν μάρτυρες. Αυτή η ενέργεια νομίζω ότι αναβαθμίζει και δεν μειώνει την Επιτροπή, ούτε φαλκιδεύει το κύρος της.

Γ.ΔΑΣΚΑΛΑΚΗΣ: Κύριε Πρόεδρε, προηγουμένως, εγώ αναφέρθηκα σε γεγονότα και ονόματα τα οποία θεώρησα ότι είναι χρήσιμα για να συμπληρώσουν τον κατάλογο των μαρτύρων. Δεν μπορώ να καταλάβω γιατί ο κ. Ζαΐμης συνέδεσε τον κ. Μητσοτάκη με τα γεγονότα του 1965. Εγώ δεν έκανα καμία τέτοια σύνδεση.
Κύριοι συνάδελφοι της Νέας Δημοκρατίας, θέλω πρώτα να σας πω ότι πρέπει να τελειώσουν κάποια στιγμή οι προτάσεις και έπειτα να επισημάνω ότι το κόμμα σας δεν έχει υποβάλλει καμία πρόταση μέχρι τώρα.

Α.ΠΑΥΛΙΔΗΣ: Οι πρώτοι που κάναμε προτάσεις είμαστε εμείς. Φαίνεται ότι θα απουσιάζατε από εκείνη τη συνεδρίαση. Παρακαλώ, κύριε Πρόεδρε, να γραφεί αυτό στα πρακτικά.

Α.ΣΥΝΟΔΙΝΟΥ: Να πάρετε πίσω αυτό που είπατε σχετικά με τις προτάσεις μας.

Γ.ΔΑΣΚΑΛΑΚΗΣ: Εάν πράγματι έχετε κάνει προτάσεις το παίρνω πίσω. Επειδή είμαι καινούργιος στην Επιτροπή,ερώτησα όλους τους άλλους συναδέλφους και μου είπαν ότι δεν κάνατε προτάσεις.

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Κύριοι συνάδελφοι, δεν έχει σημασία ποιος έκανε πρώτος τις προτάσεις. Εν τοιαύτη περιπτώσει κύριε Δασκαλάκη να διαβάσετε όλα τα πρακτικά για να λάβετε γνώση των όσων έχουν λεχθεί και προταθεί στις συνεδριάσεις της Επιτροπής.

ΒΟΥΛΕΥΤΕΣ ΤΗΣ ΝΕΑΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ: Για το κόμμα μας έκανε συγκεκριμένες προτάσεις ο κ. Βαρβιτσιώτης.

Ε.ΠΑΠΑΣΤΕΦΑΝΑΚΗΣ: Κύριε Πρόεδρε, εγώ δεν διαφωνώ με την άποψη ότι πρέπει το προεδρείο ή η Επιτροπή σαν Σώμα να έλθει σε επαφή με την πολιτική ηγεσία της Κύπρου.

Διαφωνώ μόνο ως προς το χρόνο που προσδιορίζεται και αυτό για δύο λόγους, εκ των οποίων ο ένας είναι τυπικός και ο άλλος ουσιαστικός.

Ο τυπικός λόγος:

1) : Η Επιτροπή έχει αποφασίσει ότι στις 2 του Ιούλη θα εξετασθεί ο πρώτος μάρτυρας. Δεν μπορούμε λοιπόν να πάρουμε μία νέα απόφαση τη στιγμή που ήδη πήραμε κάποια άλλη.

2) Ο ουσιαστικός λόγος: Πιστεύω ειλικρινά ότι αυτή την εποχή πρέπει να αφήσουμε την Κυπριακή ηγεσία απερίσπαστη. Είναι τόσο οξυμένο το κυπριακό πρόβλημα που δεν νομίζω ότι μπορούμε να απασχολήσουμε ολόκληρη την κυπριακή ηγεσία με το τεράστιο αυτό

./.

-49- 17

θέμα, μέσα στο χρονικό διάστημα που μεσολαβεί μέχρι τις 2 του Ιούλη, που θα εξετάσουμε τον πρώτο μάρτυρα.

Κύριοι συνάδελφοι, μέχρι σήμερα η Νέα Δημοκρατία δεν έχει κάνει προτάσεις με πίνακα που να περιλαμβάνει συγκεκριμένα ονόματα. Ο κ. Βαρβιτσιώτης σε κάποια συνεδρίαση πρότεινε μόνο ότι πρέπει να κληθεί η στρατιωτική, διπλωματική και πολιτική ηγεσία της εποχής εκείνης, χωρίς να αναφέρει ονόματα.

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Ο κ. Βαρβιτσιώτης έκανε πράγματι τις προτάσεις όπως ακριβώς τις λέει ο κ. Παπαστεφανάκης.

Ε.ΠΑΠΑΣΤΕΦΑΝΑΚΗΣ: Προτείνω επίσης, κύριε Πρόεδρε, την επόμενη Τετάρτη 18 Ιούνη που θα συνεδριάσουμε πάλι, να ολοκληρωθούν οι προτάσεις για τους μάρτυρες που πρέπει να κληθούν, για να τελειώνουμε αυτό το θέμα.

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Είχαμε πει να ολοκληρωθούν οι προτάσεις για τους μάρτυρες στη σημερινή συνεδρίαση, αλλά ας δώσουμε μία παράταση μέχρι την επόμενη Τετάρτη.

Επίσης είχαμε πει ότι πρέπει να συνταχθεί ένα ερωτηματολόγιο προκειμένου να εξετασθεί ο κ. Γεωργίτσης, ο οποίος φαίνεται να είναι ο αρχηγός του πραξικοπήματος.
Συνέταξα ήδη ένα ερωτηματολόγιο,το οποίο θα καταχωρηθεί στα πρακτικά.

Α.ΠΑΥΛΙΔΗΣ: Κύριε Πρόεδρε, θα διανεμηθεί στην Επιτροπή;

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Η μυστικότης των συνεδριάσεων της

./.

-50- 16

Επιτροπής, επιβάλλει να μην διανεμηθεί. Δεν φοβούμαι βέβαια ότι κάποιο από τα μέλη θα το δώσει σε εφημερίδα, αλλά αν τυχόν διαρρεύσει το ερωτηματολόγιο και δημοσιευθεί στον Τύπο, όπως καταλαβαίνετε κύριοι συνάδελφοι, θα γελοιοποιηθεί ολόκληρη η Επιτροπή.

Α.ΣΥΝΟΔΙΝΟΥ: Σε όσο περισσότερα χέρια περιφέρεται ένα έγγραφο τόσο το χειρότερο.

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Το ερωτηματολόγιο έγινε με βάση την έκθεση του ίδιου του Γεωργίτση και τις εκθέσεις πολλών άλλων αξιωματικών οι οποίοι αναφέρονται σ'αυτόν.
Κύριοι συνάδελφοι,τώρα θα σας διαβάσω το ερωτηματολόγιο που απευθύνεται προς τον Μ.Γεωργίτση (Διαβάζει)

./.

-51-

1. Υπηρετήσατε ποτέ στην Κύπρο ;
-Σε καταφατική περίπτωση,ποιά εποχή και με ποιά ιδιότητα ;

2. Λάβατε γνώση αν σχεδιαζόταν κάποια ενέργεια σε βάρος της ομαλής πολιτειακής λειτουργίας της Κυπριακής Δημοκρατίας ;
-Σε καταφατική περίπτωση, πότε έγινε αυτό ;
-Επίσης, ποιό ήταν το συλλογικό όργανο ή ο παράγων που σχεδίαζε αυτή την ενέργεια ;

3. Ποιά ήταν η δύναμη που διέθετε,κατά το διάστημα από 1.7.74 μέχρι 30.8.74,το ΓΕΕΦ ;
-Και ποιά η δύναμη που διέθετε, κατά το ίδιο διάστημα η ΕΛΔΥΚ ;

4. Η Ναυτική Διοίκηση Κύπρου τελούσε υπό τις διαταγές του ΓΕΕΦ ;
-Ποιά δύναμη διέθετε ;

5. Η Αεροπορική Διοίκηση Κύπρου - υπήρχε τέτοια ; - τελούσε υπό τις διαταγές του ΓΕΕΦ ;
-Ποιά δύναμη διέθετε ;

6. Ποιές από τις ένοπλες δυνάμεις που υπηρετούσαν στην Κύπρο υπάγονταν στο ΓΕΕΦ ;

7. Από ποιόν διατάσσονταν το ΓΕΕΦ ;

8. Το ΓΕΕΦ είχε άμεση, κατ'ευθείαν, επικοινωνία με το Αρχηγείο Ενόπλων Δυνάμεων και τα επί μέρους Αρχηγεία Στρατού, Ναυτικού και Αεροπορίας ;

9. Είχατε λάβει γνώση του περιεχομένου της από επιστολής του Μακαρίου προς τον "Πρόεδρο της Ελληνικής Δημοκρατίας", στρατηγό Φαίδωνα Γκιζίκη ;

10. Τι γνωρίζετε, από προσωπική αντίληψη ή από άλλη πηγή (πληροφορίες, Α2, Κ.Υ.Π. κ.τ.λ.),για τις απειλές που εκτοξεύονταν κατά του Μακαρίου και για τις απόπειρες δολοφονίας του για τις οποίες μιλάει η παραπάνω επιστολή ;

11. 'Εγιναν πράγματι οι απόπειρες αυτές;
-Σε καταφατική περίπτωση, <u>ποιός τις οργάνωνε και ποιός τις εκτε-</u>

./..

λούσε ;
Π.χ. τη γνωστή απόπειρα πολυβολισμών κατά του ελικοπτέρου στο οποίο επέβαινε ο Μακάριος .

12. Το κλίμα που επικρατούσε στην Κύπρο,κατά το διάστημα της υπηρεσίας σας,ήταν φορτισμένο ;
-Αυτή η φόρτιση του κλίματος είχε προκληθεί από τις παραπάνω απόπειρες και απειλές ;

13. Πότε και από ποιόν διατάχθηκε ο αντιστράτηγος Ντενίσης να ανεβεί στην Αθήνα ;
-Τι τον ήθελαν εκεί ;

14. Επρόκειτο, υπό φυσιολογικές συνθήκες να φύγετε από την Κύπρο και να έλθετε στην Ελλάδα ;
-Σε καταφατική περίπτωση, πότε θα γινόταν αυτό ;

15. Διαταχθήκατε μέσα στο πρώτο δεκαήμερο του Ιουλίου 1974 να ανεβείτε στην Αθήνα ;
-Σε καταφατική περίπτωση, ποιός σας διέταξε ;
-Ποιός ο σκοπός αυτής της διαταγής

16. Διατάχθηκαν, πλην από σας, και κάποιοι άλλοι αξιωματικοί να ανεβούν στην Αθήνα ;

17. 'Οταν, εκτελώντας αυτή τη διαταγή, επρόκειτο να αναχωρήσετε από την Κύπρο, παρουσιαστήκατε στον Αρχηγό του ΓΕΕΦ αντιστράτηγο Ντενίση ;
-Και τι σας είπε αυτός ;

18. Συναντηθήκατε, επίσης, με τους συνταγματάρχες της ΕΛΔΥΚ Κονδύλη και Νικολαΐδη;
-Τι σας είπαν αυτοί ;

19. Στην Αθήνα, όταν φθάσατε, σας περίμενε στο αεροδρόμιο στρατιωτικό αυτοκίνητο με το οποία ανεβήκατε στο "Πεντάγωνο", όπως εκείνη την εποχή αποκαλούνταν το ΥΠΕΘΑ ;

./..

-53-

20. Σε ποιόν παρουσιαστήκατε εκεί ;

21. Γενικώτερα τι κάνατε κατά την παραμονή σας στην Αθήνα ;

22. Σας είπε τίποτε τότε ο Αρχηγός ΑΕΔ να πείτε στο στρατηγό Ντενίση ;

23. Μετέσχατε σε συσκέψεις με την ανώτατη ηγεσία των Ενόπλων Δυνάμεων της Ελλάδος και με τους αρχηγούς των Επιτελείων ;
-Μετείχαν κι άλλοι αξιωματικοί στις συσκέψεις αυτές ;
-Ποιοί ήταν οι αξιωματικοί αυτοί ;

24. Αναφέρατε κατα τις συσκέψεις αυτές τι σας είχαν πει ο στρατηγός Ντενίσης και οι συνταγματάρχες Κονδύλης και Νικολαΐδης πριν φύγετε από την Κύπρο;

25. Τι σας ανακοίνωσαν εδώ και ποιές διαταγές πήρατε ;
-Ειδικώτερα, πήρατε εντολή να ηγηθείτε του πραξικοπήματος ;
-Καθορίστηκε κώδικας συνθηματικών συνεννοήσεων ;
-Ζητήσατε έγγραφη διαταγή ;
-Τι σας είπαν πάνω σ'αυτό ;
-Μίλησε κανένας για ενδεχόμενες δυσμενείς επιπτώσεις και ειδικώτερα για πιθανή εισβολή της Τουρκίας ;
-Τι είπε πάνω σ'αυτό ο κ.Μπονάνος και γενικώτερα η στρατιωτική ηγεσία ;

26. Πριν επιστρέψετε στην Κύπρο, ήλθατε σε άμεση ή έμμεση επαφή με τον "Πρόεδρο-Στρατηγό" Φαιδ. Γκιζίκη ;
-Σε καταφατική περίπτωση τι σας είπε ;

27. Πότε επιστρέψατε στην Κύπρο ;

28. Είπατε στον προϊστάμενό σας, αντιστράτηγο Ντενίση, τι σας είχαν ανακοινώσει και τι σας είχαν διατάξει στην Αθήνα ;

29. Μετά την επιστροφή σας στην Κύπρο, κλήθηκε στην Αθήνα και ο αντιστράτηγος Ντενίσης ;

30. Πήγε ;
-Πότε έφυγε από την Κύπρο ;
-Πόσες μέρες τον κράτησαν στην Αθήνα ;
-Ποιές υπηρεσίες του ανατέθηκαν κατά τις μέρες αυτές ;

./..

31. Μετά την αναχώρηση από την Κύπρο του αντιστράτηγου Ντενίση, αρχηγός του ΓΕΕΦ είσαστε εσείς ;

32. Πότε έγινε έναρξη της εκτέλεσης του διαταγμένου πραξικοπήματος ;

33. Ποιός καθόρισε την ώρα έναρξης, τα τμήματα που θα μετείχαν και γενικά ποιός ήταν ο αρχηγός κατά το στάδιο εκτέλεσης του κινήματος ;

34. Ποιά τμήματα μετέσχον στην εκτέλεση του πραξικοπήματος και ποιοί οι Διοικητές τους ;

35. Ποιός έδωσε την εντολή στο Ραδιοφωνικό Σταθμό της Κύπρου να ανακοινώνει την ψευδή είδηση ότι ο Μακάριος ήταν νεκρός ;
-Στις 8.30 π.μ. της 15.7.74 είχε ληφθεί σήμα: "Αλέξανδρος εισήχθη νοσοκομειο. Γεωργίτσης" ('Εκθεση συνταγματάρχου Λούκουτου). Μου το ερμήνευσαν αυτό οι αξιωματικοί του Γραφείου του Αρχηγού Στρατού.

36. 'Ελαβε μέρος στην εκτέλεση του πραξικοπήματος η ΕΛΔΥΚ ;
-Και η παραστρατιωτική οργάνωση ΕΟΚΑ Β' ;
-Ποιός ηγείτο της οργάνωσης αυτής την εποχή εκείνη ;

37. Ποιός ανακήρυξε "Πρόεδρο" της Κυπριακής Δημοκρατίας τον Νίκο Σαμψών ;
-Πώς και πότε έγινε η εγκατάστασή του στο Προεδρικό Μέγαρο ;

38. Πόσες συλλήψεις Ελληνοκυπρίων έγιναν στην Κύπρο από τις δυνάμεις του ΓΕΕΦ ;
-Είχαν συλληφθεί ή είχαν αναζητηθεί για να συλληφθούν και πολιτικοί άνδρες της Κύπρου ;

39. Υποβλήθηκαν οι συλληφθέντες σε βασανιστήρια ;

40. Ποιός ο απολογισμός σε νεκρούς και σε τραυματίες του πραξικοπήματος;

41. Μετά την μεταπολίτευση παρουσιαστήκατε ποτέ στο στρατηγό Μπονάνο, που εξακολούθησε να είναι ΑΕΔ για κάμποσο ακόμα καιρό ;

42. Τι σας είπε ;

./..

-Σας παρακάλεσε να πείτε τίποτε στον ΥΞΞΟΑ (κ.Αβέρωφ) για τη δική του συμπεριφορά στη διάρκεια του πραξικοπήματος ;
-Τι ακριβώς σας ζήτησε ;

43. Πότε και από ποιόν κηρύχθηκε επιστράτευση στην Κύπρο (γενική, μερική ;)

44. Ποιές και πόσες ήταν οι ελληνικές ένοπλες δυνάμεις στην Κύπρο κατά το χρόνο του πραξικοπήματος ;

45. Αν δεν είχε λάβει χώρα το πραξικόπημα κατά του Μακαρίου θα ελάμβανε χώρα η τουρκική εισβολή ;

46. Κατά τη στρατιωτική σας αντίληψη, οι δυνάμεις που υπήρχαν στο νησί μπορούσαν να αντιμετωπίσουν επιτυχώς την τουρκική εισβολή ;
-Ποιός τις εμπόδισε να δράσουν για να αποκρούσουν την εισβολή ;
-'Η, επί τέλους, για να ασκήσουν το φυσικό δικαίωμα της άμυνας ;

47. Κατά τα στρατιωτικά δεδομένα, όταν ένα τμήμα ενόπλων δυνάμεων δέχεται μια τέτοια επίθεση, είναι υποχρεωμένο να περιμένει διαταγή των ανωτέρων του κλιμακίων ή είναι υποχρεωμένο να αυτενεργήσει και να αμυνθεί ;
-Γιατί δεν έκαμε κάτι τέτοιο το ΓΕΕΦ ;

48. Πριν από την τουρκική εισβολή (την 20.7.74) είχατε ενδείξεις ότι επίκειται εισβολή ;
-Και από πόσο καιρό είχατε τέτοιες ενδείξεις ;
-Τι μέτρα λάβατε, αν βέβαια είχατε τέτοιες ενδείξεις ;

49. Στην όποια προσπάθεια απόκρουσης των τουρκικών ενόπλων δυνάμεων παρέσχε καμμιά βοήθεια το Ναυτικό ;

50. Κινήθηκαν προς την Κύπρο δύο υποβρύχια, τό "Γλαύκος" και το "Νηρεύς". 'Εφθασαν ;
-Και τι έκαναν ;
-Γιατί δεν χτύπησαν ;
-Και γιατί επέστρεψαν ;
-Ποιός ο ρόλος στην περίπτωση αυτή του "Ναύαρχου Αραπάκη" ;

./..

-56 -

51. Παρέσχε, επίσης, καμμιά βοήθεια η Αεροπορία :
-Κάποια Φάντομς μετακινήθηκαν προς την Κρήτη. 'Εφθασαν στην Κύπρο ;
-'Εγινε καμμιά προσπάθεια ή από Φάντομς ή από F84F για την ενίσχυση των δυνάμεων της Κύπρου ;

52. 'Ενα αεροπλάνο που έφτασε στην Κύπρο κτυπήθηκε από δικά μας όπλα. Γιατί αυτή η σύγχυση ;
-Υπήρξαν νεκροί από την πτώση αυτού του αεροπλάνου ;

53. 'Επεσε στην Κύπρο αεροπλάνο με πιλότο — που σώθηκε χρησιμοποιώντας αλεξίπτωτο — 'Αγγλο αξιωματικό ;

54. Ποιός ο ρόλος του Βρεττανικού ελικοπτεροφόρου "Ερμής" που βρισκόταν στο θαλάσσιο χώρο της Κυρήνειας ;
-Ζήτησε να απαγορευθεί η προσβολή με Π/Β της περιοχής της Κυρήνειας (κατάθεση Λούκουτου) ;

55. Τι γνωρίζετε και τι μάθατε για το ρόλο που έπαιξαν στην περίπτωση ο Αμερικανός Υφυπουργός κ.Σίσκο, ο πρεσβευτής των Η.Π.Α. κ.Τάσκα και γενικώτερα ο αμερικάνικος παράγων ;

56. Η συμμαχία του ΝΑΤΟ ανακατεύθηκε στην υπόθεση του πραξικοπήματος ;
-Αν ναι, ποιές οι εκδηλώσεις της συμμετοχής της ;

57. Αν το Δεκέμβριο 1967 δεν απεσύρετο η μεραρχία που είχε σταλεί στην Κύπρο από τον Γεώργιο Παπανδρέου, θα ήταν δυνατή η τουρκική απόβαση, ή καλύτερα η αποβίβαση που έκαμαν οι Τούρκοι στην Κύπρο;

58. Ξέρατε ή μάθατε ποιό συλλογικό όργανο ή και άτομο διέταξε την ανάκληση αυτής της Μεραρχίας από την Κύπρο ;
-Γιατί έγινε η ανάκληση αυτή ;

-57-

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Κύριοι συνάδελφοι, εάν νομίζετε ότι το ερωτηματολόγιο είναι πλήρες μπορούμε να περιοριστούμε σε αυτό.

Δ.ΛΙΒΑΝΟΣ: Το ερωτηματολόγιο είναι καλό.

Κ.ΖΕΡΒΟΣ: Στην 51 ερώτηση μήπως πρέπει να προστεθεί: "Εδόθη πράγματι εντολή να κινηθούν προς την Κύπρο".

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: Εάν κατά τη διάρκεια της εξέτασης υπάρξει κάποια αντίληψη ότι πρέπει να τεθεί και μία άλλη ερώτηση, αυτό δεν θα απαγορεύεται. Στο σημείο αυτό, κύριε Παυλίδη, πρέπει να σας πω το εξής: Εδώ θα έχομε να εξετάσομε αξιωματικούς ορισμένοι εκ των οποίων πρόσκεινται στη χούντα. Ο Γεωργίτσης δεν ήταν χουντικός; Η κατάθεση που έκανε προς τον Ε.Αβέρωφ δεν αλλάζει το φρόνημά του, εφόσον επί χούντας εξετέλεσε πιστά τις εντολές της.
Εάν εμείς τα μέλη της Επιτροπής, ανεξάρτητα από κομματική τοποθέτηση, αρχίσουμε να διαφωνούμε μπροστά στο μάρτυρα θα παρουσιάσουμε μία πολύ άσχημη εικόνα. Σκεφθείτε να βλέπει ο χουντικός, εμάς να διαφωνούμε......
Ο Πρόεδρος του Δικαστηρίου μπορεί να σταματήσει τους συναδέλφους του να κάνουν ερωτήσεις γιατί είναι π ροϊστάμενός τους και έχουν υποχρέωση να τον υπακούσουν. Σεις όμως δεν έχετε καμία τέτοια υποχρέωση, γι'αυτό σας λέω ότι σε περίπτωση διαφωνίας μας, θα παρουσιάσουμε πολύ άσχημη εικόνα.

./.

-58- 173

Δ.ΔΙΒΑΝΟΣ: Συμφωνώ.

Χ.ΜΠΑΣΛΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Στο ερωτηματολόγιο που συνέταξα, νομίζω ότι περιλαμβάνονται όλα τα θέματα. Παραδείγματος χάριν:

Η στάση της Αγγλίας που πρότεινε ο κ. Κουτσογιάννης, ο ρόλος του Βρεττανικού ελικοπτεροφόρου, το οποίο αναφέρεται από το κ. Σιαπκαρά και από άλλους, η περίπτωση του πιλότου που έπεσε στην Κύπρο με αλεξίπτωτο και απεδείχθη ότι ήταν άγγλος αξιωματικός κ.λ.π.

Όπως αντιλαμβάνεσθε θέλω να εξετασθούν όλες οι πτυχές.

Το περιεχόμενο του πορίσματός μας είναι θέμα που θα το αποφασίσουμε εμείς και που θα εξαρτηθεί από τις καταθέσεις των μαρτύρων και γενικά από το σύνολο της εξέτασης.

Ο Γεωργίτσης, ο οποίος ήταν αρχηγός του πραξικοπήματος πρέπει να τα ξέρει όλα αυτά τα πράγματα και συνεπώς πρέπει να μας απαντήσει. Πιστεύω ότι δεν θα κρυφτεί πίσω από το δαχτυλό του όταν του υποβάλομε αυτά τα ερωτήματα.

Κύριοι συνάδελφοι, νομίζω ότι το ερωτηματολόγιο είναι ικανοποιητικό και αν το εγκρίνετε και σεις το χρησιμοποιώ. Εάν επίσης θέλετε, μπορούν να προστεθούν ορισμένες ερωτήσεις, γι'αυτό, άλλωστε αυτά τα ερωτήματα κατατέθηκαν στα πρακτικά και θα είναι στη διάθεση των μελών της Επιτροπής, ώστε να τα μελετήσουν και να κάνουν τις προτάσεις τους.

Α.ΠΑΥΛΙΔΗΣ: Κύριε Πρόεδρε, όταν σας είπα ότι πρέπει να τηρηθεί το δικαίωμα των βουλευτών να υποβάλουν ερωτήσεις προς τους μάρτυρες μου απαντήσατε "τι θα πούμε στο λαό, αν η διάρκεια της εξέτασης κρατήσει επί μακρόν και δεν προλάβουμε να βγάλουμε το πόρισμα ....".

./.

-59-

Αυτό δεν έπρεπε να το πείτε, γιατί τις απόψεις που έχετε σεις επάνω στο έργο της Επιτροπής, τις έχουμε και όλοι εμείς. Όλοι θέλουμε να γίνει σωστή δουλειά και να επιτευχθεί ο σκοπός, για τον οποίο συγκροτήθηκε η Επιτροπή.

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Αυτά που είπατε, κύριε Παυλίδη, είναι αφορισμός. Ακριβώς όλοι λέμε, ότι θέλουμε να γίνει σωστή δουλειά, αλλά πιστεύετε ότι θα είναι σκόπιμο να διατυπώνουμε όλοι ερωτήσεις; Το σωστό είναι να μελετήσουμε το ερωτηματολόγιο, να προτείνουμε αν χρειάζεται κάτι ακόμη και να μην χρονοτριβούμε, γιατί θα είναι ντροπή, απέναντι στο λαό, να ζητήσουμε και άλλη προθεσμία.

Α.ΠΑΥΛΙΔΗΣ: Κύριε Πρόεδρε, η ανάκριση που θα γίνει είναι μία ζωντανή υπόθεση. Αυτό το ερωτηματολόγιο είναι μία προκατασκευασμένη υπόθεση. Ο εξεταζόμενος θα απαντά με βάση αυτά τα ερωτήματα. Το σκεπτικό μου είναι ότι δεν πρέπει να αφαιρέσουμε το δικαίωμα από κάποιο συνάδελφο_ π.χ.Μπαντουβά,Κάππο,Ζερβό_ ο οποίος γνωρίζει κάτι που εμείς οι άλλοι δεν το ξέρουμε, να θέσει μία ερώτηση η οποία πιθανώς να στριμώξει το μάρτυρα.

Εγώ, κύριε Πρόεδρε, δεν πρόκειται να θέτω αυτοβούλως ερωτήσεις για θέματα που καλύπτονται από το ερωτηματολόγιο. Πρέπει όμως, το Προεδρείο να δεχθεί το δικαίωμα, σε βουλευτές που έχουν ιδιαίτερη γνώση επάνω σε ορισμένα θέματα, να θέτουν ερωτήσεις στον εξεταζόμενο.

Κύριε Πρόεδρε, αυτό ήταν το νόημα της θέσεως, την οποία επήρα.

./.

-60-

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος)Δεν είπε κανείς ότι αφαιρείται αυτό το δικαίωμα από τους βουλευτές. Εγώ είπα, ότι δεν πρέπει να διαφωνούμε μπροστά στους μάρτυρες και να αναγκάζομαι παραδείγματος χάριν, να λέω "Κύριε συνάδελφε, σας παρακαλώ δεν έχετε το λόγο", γιατί καταλαβαίνετε τότε ποιά θα είναι η εντύπωση που θα δημιουργηθεί μπροστά σε αυτούς τους ανθρώπους.

Δ.ΛΙΒΑΝΟΣ: Διαφωνία θα μπορούσε να συμβεί εάν η ερώτηση που θέλει να θέσει ο συνάδελφος περιλαμβάνεται μέσα στο ερωτηματολόγιο.Αν η ερώτηση είναι νέα, δεν βρίσκω για ποιό λόγο θα διαφωνήσει το Προεδρείο.

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Κύριε Λιβανέ, δεν αρκεί η ερώτηση να είναι νέα, αλλά πρέπει να είναι και ουσιώδης.

Α.ΖΑΪΜΗΣ: Κύριε Πρόεδρε, κατ'αρχήν θα ήθελα να πω ότι οι εκθέσεις των αξιωματικών, οι οποίες σας βοήθησαν στην σύνταξη του ερωτηματολογίου σας, λέγονται ΕΔΕ δηλαδή

"Ένορκος Διοικητική Έκθεσις".

Επίσης, κύριε Πρόεδρε, θα ήθελα να βάλω τα πράγματα στη σωστή τους θέση, όσον αφορά το θέμα των προτάσεων.

Αν ξεκινήσαμε από το Γεωργίτση, αυτό οφείλεται στην πρόταση της Νέας Δημοκρατίας.

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Η πρόταση δεν ήταν της Νέας Δημοκρατίας, αλλά του κ. Ι.Βαρβιτσιώτη.

Α.ΖΑΪΜΗΣ: Μάλιστα ήταν του κ. Βαρβιτσιώτη, ο οποίος εκπροσωπούσε τη Νέα Δημοκρατία.

Κύριε Πρόεδρε, όλα αυτά τα θέματα, τα είχαμε προηγουμένως συζητήσει οι βουλευτές του κόμματός μας, αλλά αυτό δεν νομίζω ότι έχει καμία σημασία..

Εμείς λοιπόν, υποβάλαμε την πρόταση να αρχίσουμε την εξέταση από τουςστρατιωτικούς, οι .οποίοι κατείχαν την εποχή εκείνη ορισμένες θέσεις. Δεν τους κατονομάσαμε, αλλά όλοι αυτοί οι άνθρωποι είναι γνωστοί.

Εσείς πολύ ορθά συμπληρώσατε αυτή την πρόταση και είπατε ότι από αυτή την κατηγορία πρέπει πρώτα να καλέσουμε ή το Γεωργίτση ή τον Ντενίση και η πρότασή σας έγινε αποδεκτή.

Στο τέλος μεταξύ των δύο αποφασίσαμε να εξετασθεί πρώτος ο Γεωργίτσης.

Στη συνέχεια είπαμε ότι θα καλέσουμε τους διπλωμάτες, οι οποίοι ήσαν τότε αναμεμειγμένοι σε όλη αυτή την υπόθεση και τελευταίους συμφωνήσαμε να εξετάσουμε τους πολιτικούς.

'Οσον αφορά το ερωτηματολόγιο, προσωπικά πιστεύω ότι είναι πολύ καλό, αλλά αυτό δεν σημαίνει ότι κατά την πορεία της εξέτασης δεν θα προκύψει να ερωτηθεί και κάτι άλλο. Νομίζω λοιπόν ότι ο βουλευτής που θέλει να απευθύνει την ερώτηση θα είναι σκόπιμο να γράψει ένα σημείωμα να το δώσει σε σας και σεις, κύριε Πρόεδρε, να θέσετε την ερώτηση για λογαριασμό του.

Αυτό το λέω, διότι και οι τριάντα βουλευτές της Επιτροπής θα θέλουν να απευθύνουν ερωτήσεις προς τους μάρτυρες προκειμένου να αναγραφεί στα πρακτικά.

Στην περίπτωση που υπάρχει αμφισβήτηση εάν πρέπει να γίνει η ερώτηση, μετά το τέλος της εξέτασης μπορούμε να πούμε στον εξεταζόμενο να περάσει για πέντε λεπτά σε διπλανή αίθουσα, ώστε εμείς να συζητήσουμε και να αποφασίσουμε εάν θα υποβληθεί

η επιπλέον αυτή ερώτηση.
Κύριε Πρόεδρε, όλα αυτά αποτελούν λεπτομέρειες, γι'αυτό ας προχωρήσουμε στο έργο μας και ανάλογα με το τι θα συναντήσουμε, ενεργούμε.

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Συμφωνώ με τον κ.Ζαΐμη ότι υπάρχει η δυνατότητα να υποβάλονται οι ερωτήσεις, με τον τρόπο που μας προτείνει. Δεν θέλω να μονοπωλήσω την υποβολή των ερωτήσεων,αλλά πρέπει κάποτε να τελειώσουμε το έργο μας. Αν κάθε ένας από εμάς τους τριάντα βουλευτές της Επιτροπής, αρχίσει να υποβάλει ερωτήσεις, θα καταλήξουμε να εξετάζουμε ένα μάρτυρα επί δύο χρόνια.
Αυτή την κατάληξη έχουν οι διεξαγωγές στα δικαστήρια και όλα αυτά από την πείρα που έχω σαν δικηγόρος, τα ξέρω πολύ καλά. 'Εχω ένα παράδειγμα από τη διεξαγωγή μιας πολιτικής δίκης,όπου επί δυόμισυ χρόνια εξετάσαμε μόνο ένα μάρτυρα. Στα δικαστήρια βέβαια υπάρχει και η κακοπιστία των δικηγόρων.

Α.ΠΑΥΛΙΔΗΣ: Στο δικαστήριο, κύριε Πρόεδρε, υπάρχει αντιδικία και ο ένας προσπαθεί να βγάλει το μάτι του άλλου. Εμείς είμαστε μέλη μιας Επιτροπής, η οποία επιδιώκει τον ίδιο σκοπό, γι'αυτό μην μας συγκρίνετε με τους αντίδικους στα δικαστήρια.
Θα δείτε ότι η εξέταση των μαρτύρων θα πάει πολύ καλά. Επιμένω όμως στην πρότασή μου: Αυτοί οι οποίοι κάτι ξέρουν, να έχουν το δικαίωμα να θέτουν ερωτήσεις, με τις οποίες να μπορούν να πιέσουν τον εξεταζόμενο και έτσι η Επιτροπή να αποκομίσει περισσότερες πληροφορίες

./.

- 63 -

Ι.ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΗΣ: Κύριε Πρόεδρε, έχω σοβαρές ανησυχίες, ότι η παράταση των έξι μηνών πού πήραμε από την Ολομέλεια της Βουλής για να ολοκληρώσουμε το έργο μας, δεν θα επαρκέσει. Καλόν είναι λοιπόν, όπως είπατε και σεις να πάρομε τα μέτρα μας, ώστε να αποφύγουμε νέα παράταση και παρόμοιους κινδύνους.
Το ερωτηματολόγιό σας είναι τέλειο. Εφόσον όμως ξεκινούμε τώρα μια τέτοια δουλειά θέλω να κάνω μία γενική παρατήρηση.
Το μισό ή ίσως τα τρία τέταρτα του ερωτηματολογίου, επιβεβαιώνουν απλώς τα περιεχόμενα της εκθέσεως του κ. Γεωργίτση. Υπάρχουν και άλλες ερωτήσεις, οι οποίες είναι αναγκαίες, είτε γιατί δεν βγαίνουν ευθέως είτε γιατί δεν περιέχονται καθόλου στην έκθεση του κ. Γεωργίτση.
Εάν το θέμα προχωρήσει έτσι με τόσες λεπτομέρειες και με τόσο μεγάλο αριθμό μαρτύρων-που βλέπω ότι προτείνουν οι περισσότεροι συνάδελφοι- φοβάμαι ότι δεν θα τελειώσουμε ποτέ.
Διερωτώμαι, λοιπόν, μήπως θα πρέπει με μία γενική ερώτηση, οι εξεταζόμενοι να επιβεβαιώσουν κατ'αρχήν το περιεχόμενο της ΕΔΕ και στη συνέχεια να απαντήσουν σε συγκεκριμένα ερωτήματα, τα οποία θα είναι μελετημένα κατά τον τρόπον που μελετήθηκαν για τον κ. Γεωργίτση, και ώστε να προστεθούν περαιτέρω στοιχεία, τα οποία είναι απαραίτητα για να ξεκαθαρίσει η υπόθεση.
Φοβάμαι ότι με τη μέθοδο που πρόκειται να ακολουθήσουμε, η διάρκεια των εργασιών μας θα είναι τριπλάσια.

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Εκτιμώ την άποψή σας, κύριε Βασιλειάδη, αλλά είναι αδύνατον να εφαρμοσθεί. Εάν αρχίζοντας την εξέταση ρωτήσουμε τον εξεταζόμενο "βεβαιοίς το περιεχόμενο της εκθέσεώς σου" τότε πρέπει πλέον, να του την αναγνώσουμε. Μετά την ανάγνωση,

../.

πρέπει να στενογραφηθεί και να κατατεθεί στα πρακτικά. Η έκθεση του Γεωργίτση π.χ. αποτελείται από ενενήντα οκτώ σελίδες και αντιλαμβάνεσθε πόσος χρόνος θα χαθεί με όλη αυτή τη διαδικασία.

Γι'αυτόν ακριβώς το λόγο, έχω βάλει αυτές τις ερωτήσεις μετις οποίες θα επιβεβαιώσει όλα όσα αναφέρει στην ΕΔΕ. Οι απαντήσεις του, που θα είναι μαγνητοφωνημένες και στενογραφημένες, στη συνέχεια θα αποστενογραφηθούν και τέλος θα υπογράψει τα πρακτικά, ώστε να δεσμευθεί.

Στην περίπτωση που προτείνετε, κύριε Βασιλειάδη, θα πρέπει να ακολουθηθεί η διαδικασία που τηρεί ο ανακριτής. Θα πρέπει δηλαδή στην κατάθεσή του να γραφεί: "Αναφέρομαι στην από .... καταθεσή μου την οποίαν αναγνωσθείσαν μοι βεβαιώ και προσθέτω τα εξής:"

Γ.ΔΑΣΚΑΛΑΚΗΣ: Θα προτιμούσα δημοτική γλώσσα, κύριε Πρόεδρε.

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Όπως αντιλαμβάνεσθε λοιπόν θα πρέπει η κατάθεσή του να αναγνωσθεί και να βεβαιωθεί. Αν λοιπόν αναγνωσθούν και βεβαιωθούν εννενήντα οκτώ σελίδες, πότε θα υποβάλουμε τις άλλες ερωτήσεις;

Κύριε Βασιλειάδη, αυτός είναι ο λόγος που έθεσα στο ερωτηματολόγιο όλα τα ερωτήματα, αναλυτικά.

Δ.ΛΙΒΑΝΟΣ: Κύριε Πρόεδρε, να του δίνουμε να διαβάζει την κατάθεσή του.

./.

-65-

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Εγώ, δεν αναλαμβάνω τέτοιες ευθύνες, διότι θα αποτελεί ψευδή βεβαίωση στα πρακτικά, η αναγραφή, ότι αναγνώσθηκε και βεβαιώθηκε η κατάθεση.

Ι.ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΗΣ: Να κάνομε την ερώτηση ως εξής: Επιβεβαιώνετε την υπ'αριθμ............. αναφορά σας, από ημερομηνία ...., η οποία θα επισυναφθεί στην παρούσα καταθεσή σας.

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Αυτό δεν αρκεί κύριε Βασιλειάδη είναι απαραίτητο να του διαβάσουμε την καταθεσή του για να ξέρει τι επιβεβαιώνει.

Δ.ΛΙΒΑΝΟΣ: Κύριε Πρόεδρε, έχει δίκιο ο ναύαρχος Βασιλειάδης, εφόσον όλα αυτά τα έχουμε, γιατί να τα επαναλαμβάνουμε, ενώ μπορούμε να του θέσουμε νέες ερωτήσεις και να μην χρονοτριβούμε.

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Δεν τα έχουμε κύριε Λιβανέ, γιατί αυτά δεν είναι αποδεδειγμένα και μπορεί να τα αρνηθεί, τόσο εδώ,όσο και στο δικαστήριο όπου πιθανόν να φθάσει η υπόθεση. Το θέμα είναι να δεσμευθεί ο εξεταζόμενος "και" νομικά. Στο σημείο αυτό θα μου επιτρέψετε, κύριε Λιβανέ, επειδή έχω και την ιδιότητα του δικηγόρου και αυτό που λέω είναι απόλυτα σωστό νομικά, να μην επιδέχομαι πολλές συζητήσεις επάνω σε αυτό το θέμα.

Κ.ΜΠΑΝΤΟΥΒΑΣ: Κύριε Πρόεδρε, θα ήθελα να τονίσω ότι ήταν φυσικό, οι μάρτυρες, τους οποίους θα καλούσαμε, να ηντλούντο από την στρατιωτική και πολιτική ηγεσία της εποχής εκείνης. Ας μην επικαλούμεθα, ποιός έκανε αυτή την πρόταση, ο κ. Βαρβιτσιώτης ή κάποιος άλλος συνάδελφος, γιατί κάτι τέτοιες συζητήσεις δεν εξυ-

πηρετούν και δεν προάγουν το κλίμα συνεργασίας και ηπιότητας, το οποίο προς το παρόν υπάρχει.

Γ.ΔΑΣΚΑΛΑΚΗΣ: Δεν δέχομαι υποδείξεις κύριε Μπαντουβά, γιατί το θέμα που θίγετε αφορά εμένα.

Κ.ΜΠΑΝΤΟΥΒΑΣ: Δεν κάνω καμία υπόδειξη, κύριε Δασκαλάκη και το θέμα αναφέρεται στον κ. Ζαΐμη και όχι σε σας.

Κύριε Πρόεδρε, πιστεύω ότι το ερωτηματολόγιο έπρεπε να έχει τη δομή την οποία δώσατε εσείς.

Ανεξάρτητα προς το πόρισμα του ΕΔΕ και την κατάθεση που έκανε τότε ο κ. Γεωργίτσης, εμείς θα πρέπει, για τους γνωστούς λόγους να επαναλάβουμε τα ερωτήματα, τα οποία καλύπτουν το σκελετό της μειοδοτικής στάσεώς τους κατά την εποχή εκείνη.

Επίσης θα πρέπει να υποβληθούν ερωτήσεις, οι οποίες θα "στριμώχνουν" το μάρτυρα, όπως είπε χαρακτηριστικά ο κ. Παυλίδης.

Αυτό το σύστημα πρέπει να τηρηθεί προς όλους τους μάρτυρες, όχι μόνο στο Γεωργίτση. Ίσως βέβαια να μη δοθεί η ίδια έκταση κατά την εξέταση μαρτύρων, οι οποίοι δεν έπαιξαν τόσο στρατηγικής σημασίας ρόλο σε εκείνα τα γεγονότα.

Α.ΖΑΪΜΗΣ: Δεν ήταν αρχηγός ο Γεωργίτσης. Οι εντολές έρχονταν από επάνω.

Κ.ΜΠΑΝΤΟΥΒΑΣ: Ήταν όμως το κύριο όργανο.

Κύριε Πρόεδρε, η εξέταση του Γεωργίτση καθιστά αναγκαία την επαφή με την Κύπρο. Άκουσα τις απόψεις του κ. Παπαστεφανάκη, τις

./.

-67-

βρήκα σωστές, αλλά νομίζω ότι το ένα θέμα δεν παρεμποδίζει το άλλο.

Οπωσδήποτε, πριν από την εξέταση αυτού του μάρτυρα, πρέπει να γίνει κάποια επαφή με την Κύπρο, διότι πιστεύω ότι θα περιέλθουν στην αντίληψή σας τέτοια στοιχεία και γεγονότα, τα οποία πράγματι θα αποδείξουν ότι άξιζε να πραγματοποιηθεί αυτή η επαφή.

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Γίνεται κατ'αρχή δεκτό το ερωτηματολόγιο;

ΠΟΛΛΟΙ ΒΟΥΛΕΥΤΕΣ: Δεκτό.

Α.ΠΑΥΛΙΔΗΣ: Κατ'αρχή, δεκτό.

Γ.ΠΕΡΡΑΚΗΣ: Κύριε Πρόεδρε, θα ήθελα και εγώ να επαναλάβω, ότι το ερωτηματολόγιο που συντάξατε είναι πολύ σωστό. Με προβληματίζει όμως η πρόταση του κ. Βασιλειάδη, ειδικά για τον συγκεκριμένο μάρτυρα. Από όσα έχω μελετήσει και από όσα θυμάμαι, πιστεύω ότι το έγγραφο στο οποίο αναφέρεται ο κ. Γεωργίτσης είναι το κλειδί σε όλους τους φακέλους.

Θεωρώ, δηλαδή, ότι εάν προσδοκούμε τη βεβαίωση αυτού του εγγράφου, αξίζει τον κόπο γι'αυτό και μόνο το έγγραφο, να τηρηθεί η τυπική διαδικασία και να διαθέσουμε όσο χρόνο και αν χρειασθεί, για να βεβαιωθεί.

./.

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Κύριε συνάδελφε, εγώ δε λέω να μην αναφερθεί ο μάρτυρας στην προηγούμενη κατάθεσή του. Πρέπει όμως να επαναλάβει ορισμένα πράγματα εφόσον θέλουμε να μην την αναγνώσουμε. Η ανάγνωσή της θα απαιτήσει πολύ χρόνο.

Θα υπάρχει το δικό μου σημείωμα για την έκθεση. Παρακαλώ εμπιστευθείτε τα άσπρα μου μαλλιά.

Γ.ΠΕΡΑΚΗΣ: Κύριε Πρόεδρε, νομίζω ότι κρίνεται σκόπιμο ότι ο καλούμενος πρέπει κάτι να μας πει για την κατάθεση του, διότι με άλλες ψυχολογικές καταστάσεις την είχε κάνει τότε και εξ άλλου έχει περάσει πολύς καιρός. Πρέπει πάντως ή να διαψεύσει αυτή την έκθεση ή κατάθεσή του, ή να την επιβεβαιώσει.

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: Κύριοι συνάδελφοι, σας επαναλαμβάνω ότι πρέπει να διαβάσει την κατάθεσή του ο καλούμενος και έτσι θα χρειασθεί πολύς χρόνος.

Τώρα την άλλη Τετάρτη πρέπει να κωδικοποιήσομε τους μάρτυρες.

Κ.ΜΠΑΝΤΟΥΒΑΣ: Μ'αυτό όμως κύριε Πρόεδρε, δεν σημαίνει ότι ο κατάλογος θα κλείσει.

./.

-69-

Στη συνέχεια λύθηκε η συνεδρίαση για την επόμενη Τετάρτη 18 Ιουνίου 1986.-

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ Ο ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ

ΧΡΙΣΤΟΣ ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ Κ.ΤΣΙΓΑΡΙΔΑΣ

[ΛΕΥΚΗ ΣΕΛΙΔΑ]

1. Υπηρετήσατε ποτέ στην Κύπρο ;
-Σε καταφατική περίπτωση,ποιά εποχή και με ποιά ιδιότητα ;

2. Λάβατε γνώση αν σχεδιαζόταν κάποια ενέργεια σε βάρος της ομαλής πολιτειακής λειτουργίας της Κυπριακής Δημοκρατίας ;
-Σε καταφατική περίπτωση, πότε έγινε αυτό ;
-Επίσης, ποιό ήταν το συλλογικό όργανο ή ο παράγων που σχεδίαζε αυτή την ενέργεια ;

3. Ποιά ήταν η δύναμη που διέθετε,κατά το διάστημα από 1.7.74 μέχρι 30.8.74,το ΓΕΕΦ ;
-Και ποιά η δύναμη που διέθετε, κατά το ίδιο διάστημα η ΕΛΔΥΚ ;

4. Η Ναυτική Διοίκηση Κύπρου τελούσε υπό τις διαταγές του ΓΕΕΦ ;
-Ποιά δύναμη διέθετε ;

5. Η Αεροπορική Διοίκηση Κύπρου — υπήρχε τέτοια ; — τελούσε υπό τις διαταγές του ΓΕΕΦ ;
-Ποιά δύναμη διέθετε ;

6. Ποιές από τις ένοπλες δυνάμεις που υπηρετούσαν στην Κύπρο υπάγονταν στο ΓΕΕΦ ;

7. Από ποιόν διατάσσονταν το ΓΕΕΦ ;

8. Το ΓΕΕΦ είχε άμεση, κατ'ευθείαν, επικοινωνία με το Αρχηγείο Ενόπλων Δυνάμεων και τα επί μέρους Αρχηγεία Στρατού, Ναυτικού και Αεροπορίας ;

9. Είχατε λάβει γνώση του περιεχομένου της από επιστολής του Μακαρίου προς τον "Πρόεδρο της Ελληνικής Δημοκρατίας", στρατηγό Φαίδωνα Γκιζίκη ;

10. Τι γνωρίζετε, από προσωπική αντίληψη ή από άλλη πηγή (πληροφορίες, Α2, Κ.Υ.Π. κ.τλλ.),για τις απειλές που εκτοξεύονταν κατά του Μακαρίου και για τις απόπειρες δολοφονίας του για τις οποίες μιλάει η παραπάνω επιστολή ;

11. 'Εγιναν πράγματι οι απόπειρες αυτές;
-Σε καταφατική περίπτωση, ποιός τις οργάνωνε και ποιός τις εκτε-

./..

— 2 —

λούσε ;
Π.χ. τη γνωστή απόπειρα πολυβολισμών κατά του ελικοπτέρου στο οποίο επέβαινε ο Μακάριος .

12. Το κλίμα που επικρατούσε στην Κύπρο,κατά το διάστημα της υπηρεσίας σας,ήταν φορτισμένο ;
-Αυτή η φόρτιση του κλίματος είχε προκληθεί από τις παραπάνω απόπειρες και απειλές ;

13. Πότε και από ποιόν διατάχθηκε ο αντιστράτηγος Ντενίσης να ανεβεί στην Αθήνα ;
-Τι τον ήθελαν εκεί ;

14. Επρόκειτο, υπό φυσιολογικές συνθήκες να φύγετε από την Κύπρο και να έλθετε στην Ελλάδα ;
-Σε καταφατική περίπτωση, πότε θα γινόταν αυτό ;

15. Διαταχθήκατε μέσα στο πρώτο δεκαήμερο του Ιουλίου 1974 να ανεβείτε στην Αθήνα ;
-Σε καταφατική περίπτωση, ποιός σας διέταξε ;
-Ποιός ο σκοπός αυτής της διαταγής

16. Διατάχθηκαν, πλην από σας, και κάποιοι άλλοι αξιωματικοί να ανεβούν στην Αθήνα ;

17. 'Οταν, εκτελώντας αυτή τη διαταγή, επρόκειτο να αναχωρήσετε από την Κύπρο, παρουσιαστήκατε στον Αρχηγό του ΓΕΕΦ αντιστράτηγο Ντενίση ;
-Και τι σας είπε αυτός ;

18. Συναντηθήκατε, επίσης, με τους συνταγματάρχες της ΕΛΔΥΚ Κονδύλη και Νικολαΐδη;
-Τι σας είπαν αυτοί ;

19. Στην Αθήνα, όταν φθάσατε, σας περίμενε στο αεροδρόμιο στρατιωτικό αυτοκίνητο με το οποία ανεβήκατε στο "Πεντάγωνο", όπως εκείνη την εποχή αποκαλούνταν το ΥΠΕΘΑ ;

./..

— 3 —

20. Σε ποιόν παρουσιαστήκατε εκεί ;

21. Γενικώτερα τι κάνατε κατά την παραμονή σας στην Αθήνα ;

22. Σας είπε τίποτε τότε ο Αρχηγός ΑΕΔ να πείτε στο στρατηγό Ντενίση ;

23. Μετέσχατε σε συσκέψεις με την ανώτατη ηγεσία των Ενόπλων Δυνάμεων της Ελλάδος και με τους αρχηγούς των Επιτελείων ;
-Μετείχαν κι άλλοι αξιωματικοί στις συσκέψεις αυτές ;
-Ποιοί ήταν οι αξιωματικοί αυτοί ;

24. Αναφέρατε κατα τις συσκέψεις αυτές τι σας είχαν πει ο στρατηγός Ντενίσης και οι συνταγματάρχες Κονδύλης και Νικολαΐδης πριν φύγετε από την Κύπρο;

25. Τι σας ανακοίνωσαν εδώ και ποιές διαταγές πήρατε ;
-Ειδικώτερα, πήρατε εντολή να ηγηθείτε του πραξικοπήματος ;
-Καθορίστηκε κώδικας συνθηματικών συνεννοήσεων ;
-Ζητήσατε έγγραφη διαταγή ;
-Τι σας είπαν πάνω σ'αυτό ;
-Μίλησε κανένας για ενδεχόμενες δυσμενείς επιπτώσεις και ειδικώτερα για πιθανή εισβολή της Τουρκίας ;
-Τι είπε πάνω σ'αυτό ο κ.Μπονάνος και γενικώτερα η στρατιωτική ηγεσία ;

26. Πριν επιστρέψετε στην Κύπρο, ήλθατε σε άμεση ή έμμεση επαφή με τον "Πρόεδρο-Στρατηγό" Φαιδ. Γκιζίκη ;
-Σε καταφατική περίπτωση τι σας είπε ;

27. Πότε επιστρέψατε στην Κύπρο ;

28. Είπατε στον προϊστάμενό σας, αντιστράτηγο Ντενίση, τι σας είχαν ανακοινώσει και τι σας είχαν διατάξει στην Αθήνα ;

29. Μετά την επιστροφή σας στην Κύπρο, κλήθηκε στην Αθήνα και ο αντιστράτηγος Ντενίσης ;

30. Πήγε ;
-Πότε έφυγε από την Κύπρο ;
-Πόσες μέρες τον κράτησαν στην Αθήνα ;
-Ποιές υπηρεσίες του ανατέθηκαν κατά τις μέρες αυτές ;

./..

31. Μετά την αναχώρηση από την Κύπρο του αντιστράτηγου Ντενίση, αρχηγός του ΓΕΕΦ είσαστε εσείς ;

32. Πότε έγινε έναρξη της εκτέλεσης του διαταγμένου πραξικοπήματος ;

33. Ποιός καθόρισε την ώρα έναρξης, τα τμήματα που θα μετείχαν και γενικά ποιός ήταν ο αρχηγός κατά το στάδιο εκτέλεσης του κινήματος ;

34. Ποιά τμήματα μετέσχον στην εκτέλεση του πραξικοπήματος και ποιοί οι Διοικητές τους ;

35. Ποιός έδωσε την εντολή στο Ραδιοφωνικό Σταθμό της Κύπρου να ανακοινώνει την ψευδή είδηση ότι ο Μακάριος ήταν νεκρός ;
-Στις 8.30 π.μ. της 15.7.74 είχε ληφθεί σήμα: "Αλέξανδρος εισήχθη νοσοκομείο. Γεωργίτσης" ('Εκθεση συνταγματάρχου Λούκουτου). Μου το ερμήνευσαν αυτό οι αξιωματικοί του Γραφείου του Αρχηγού Στρατού.

36. 'Ελαβε μέρος στην εκτέλεση του πραξικοπήματος η ΕΛΔΥΚ ;
-Και η παραστρατιωτική οργάνωση ΕΟΚΑ Β' ;
-Ποιός ηγείτο της οργάνωσης αυτής την εποχή εκείνη ;

37. Ποιός ανακήρυξε "Πρόεδρο" της Κυπριακής Δημοκρατίας τον Νίκο Σαμψών ;
-Πώς και πότε έγινε η εγκατάστασή του στο Προεδρικό Μέγαρο ;

38. Πόσες συλλήψεις Ελληνοκυπρίων έγιναν στην Κύπρο από τις δυνάμεις του ΓΕΕΦ ;
-Είχαν συλληφθεί ή είχαν αναζητηθεί για να συλληφθούν και πολιτικοί άνδρες της Κύπρου ;

39. Υποβλήθηκαν οι συλληφθέντες σε βασανιστήρια ;

40. Ποιός ο απολογισμός σε νεκρούς και σε τραυματίες του πραξικοπήματος;

41. Μετά την μεταπολίτευση παρουσιαστήκατε ποτέ στο στρατηγό Μπονάνο, που εξακολούθησε να είναι ΑΕΔ για κάμποσο ακόμα καιρό ;

42. Τι σας είπε ;

./..

- 5 -

-Σας παρακάλεσε να πείτε τίποτε στον ΥΕΘΑ (κ.Αβέρωφ) για τη δική του συμπεριφορά στη διάρκεια του πραξικοπήματος ;
-Τι ακριβώς σας ζήτησε ;

43. Πότε και από ποιόν κηρύχθηκε επιστράτευση στην Κύπρο (γενική, μερική ;)

44. Ποιές και πόσες ήταν οι ελληνικές ένοπλες δυνάμεις στην Κύπρο κατά το χρόνο του πραξικοπήματος ;

45. Αν δεν είχε λάβει χώρα το πραξικόπημα κατά του Μακαρίου θα ελάμβανε χώρα η τουρκική εισβολή ;

46. Κατά τη στρατιωτική σας αντίληψη, οι δυνάμεις που υπήρχαν στο νησί μπορούσαν να αντιμετωπίσουν επιτυχώς την τουρκική εισβολή ;
-Ποιός τις εμπόδισε να δράσουν για να αποκρούσουν την εισβολή ;
-'Η, επί τέλους, για να ασκήσουν το φυσικό δικαίωμα της άμυνας ;

47. Κατά τα στρατιωτικά δεδομένα, όταν ένα τμήμα ενόπλων δυνάμεων δέχεται μια τέτοια επίθεση, είναι υποχρεωμένο να περιμένει διαταγή των ανωτέρων του κλιμακίων ή είναι υποχρεωμένο να αυτενεργήσει και να αμυνθεί ;
-Γιατί δεν έκαμε κάτι τέτοιο το ΓΕΕΦ ;

48. Πριν από την τουρκική εισβολή (την 20.7.74) είχατε ενδείξεις ότι επίκειται εισβολή ;
-Και από πόσο καιρό είχατε τέτοιες ενδείξεις ;
-Τι μέτρα λάβατε, αν βέβαια είχατε τέτοιες ενδείξεις ;

49. Στην όποια προσπάθεια απόκρουσης των τουρκικών ενόπλων δυνάμεων παρέσχε καμμιά βοήθεια το Ναυτικό ;

50. Κινήθηκαν προς την Κύπρο δύο υποβρύχια, τό "Γλαύκος" και το "Νηρεύς". 'Εφθασαν ;
-Και τι έκαναν ;
-Γιατί δεν χτύπησαν ;
-Και γιατί επέστρεψαν ;
-Ποιός ο ρόλος στην περίπτωση αυτή του "Ναύαρχου Αραπάκη" ;

./..

51. Παρέσχε, επίσης, καμμιά βοήθεια η Αεροπορία ;
-Κάποια Φάντομς μετακινήθηκαν προς την Κρήτη. 'Εφθασαν στην Κύπρο ;
-'Εγινε καμμιά προσπάθεια ή από Φάντομς ή από F84F για την ενίσχυση των δυνάμεων της Κύπρου ;

52. 'Ενα αεροπλάνο που έφτασε στην Κύπρο κτυπήθηκε από δικά μας όπλα. Γιατί αυτή η συγχηση ;
-Υπήρξαν νεκροί από την πτώση αυτού του αεροπλάνου ;

53. 'Επεσε στην Κύπρο αεροπλάνο με πιλότο — που σώθηκε χρησιμοποιώντας αλεξίπτωτο — 'Αγγλο αξιωματικό ;

54. Ποιός ο ρόλος του Βρεττανικού ελικοπτεροφόρου "Ερμής" που βρισκόταν στο θαλάσσιο χώρο της Κυρήνειας ;
-Ζήτησε να απαγορευθεί η προσβολή με Π/Β της περιοχής της Κυρήνειας (κατάθεση Λούκουτου) ;

55. Τι γνωρίζετε και τι μάθατε για το ρόλο που έπαιξαν στην περίπτωση ο Αμερικανός Υφυπουργός κ.Σίσκο, ο πρεσβευτής των Η.Π.Α. κ.Τάσκα και γενικώτερα ο αμερικάνικος παράγων ;

56. Η συμμαχία του ΝΑΤΟ ανακατεύθηκε στην υπόθεση του πραξικοπήματος ;
-Αν ναι, ποιές οι εκδηλώσεις της συμμετοχής της ;

57. Αν το Δεκέμβριο 1967 δεν απεσύρετο η μεραρχία που είχε σταλεί στην Κύπρο από τον Γεώργιο Παπανδρέου, θα ήταν δυνατή η τουρκική απόβαση, ή καλύτερα η αποβίβαση που έκαμαν οι Τούρκοι στην Κύπρο;

58. Ξέρατε ή μάθατε ποιό συλλογικό όργανο ή και άτομο διέταξε την ανάκληση αυτής της Μεραρχίας από την Κύπρο ;
-Γιατί έγινε η ανάκληση αυτή ;

ΒΟΥΛΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

ΠΕΡΙΟΔΟΣ Δ΄- ΣΥΝΟΔΟΣ Α΄

ΕΞΕΤΑΣΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

ΓΙΑ ΤΟ "ΦΑΚΕΛΟ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ"

Π Ρ Α Κ Τ Ι Κ Ο

Στην Αθήνα, σήμερα 18 Ιουνίου 1986, ημέρα Τετάρτη και ώρα 18.30΄ μ.μ. συνεδρίασε στην αίθουσα Γερουσίας της Βουλής η Εξεταστική Επιτροπή "για το φάκελο της Κύπρου", με Πρόεδρο τον κ. Χ.Μπασαγιάννη και με θέματα ημερήσιας διάταξης:

α) Σύνταξη πρώτου πίνακα μαρτύρων

β) Προσδιορισμός συνεδριάσεων μηνών Ιουλίου και Σεπτεμβρίου κ α ι

γ) Στενογράφηση πρακτικών.

Στη συνεδρίαση ήταν παρόντες από τα μέλη της Επιτροπής οι βουλευτές: Γ.Δασκαλάκης,Π.Ζακολίκος,Κλ.Ζερβός,Ι.Κουτσογιάννης,Α. Λιαροκάπης,Χ.Μαρκόπουλος,Δ.Παγορόπουλος,Ι.Παπαδονικολάκης,Εμ.Παπαστεφανάκης,Γ.Περάκης, Σπ.Ράλλης,Κ.Τσιγαρίδας,Ι.Βαρβιτσιώτης, Ι. Βασιλειάδης,Στ.Δήμας,Αν.Ζαΐμης,Στ.Μπλέτσας,Αθ.Ξαρχάς,Μ.Παπακωνσταντίνου,Αν.Παπαληγούρας,Αρ.Παυλίδης,Κ.Κάππος και Κ.Γιατράκος.

Ο Πρόεδρος της Επιτροπής αφού διαπιστώνει την ύπαρξη απαρτίας κηρύσσει την έναρξη της συνεδρίασης και λέγει:

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ:(Πρόεδρος) Κύριοι συνάδελφοι, θέλω να επιστήσω την προσοχή όλων σας, ώστε να επισπευθεί το έργο της Επιτροπής.

Σκέπτομαι, ότι εάν θέλομε να εξετάσουμε ένα ικανό αριθμό μαρτύρων, αυτό σημαίνει ότι θα χρειαστούν 50 συνεδριάσεις της Επιτροπής.

./.

-2-

'Αρα, για τις 50 αυτές συνεδριάσεις δεν επαρκεί ούτε η προθεσμία του Μαρτίου, δεδομένου ότι θα υπάρξουν περιπτώσεις, κατά τις οποίες ο μάρτυς θα χρειαστεί να επανέλθει και σ'άλλη συνεδρίαση για να συνεχίσει την κατάθεσή του ή να εξετασθεί κατ' αντιπαράσταση. Αντιλαμβάνεστε λοιπόν ότι αυτό δεν μπορεί να γίνει μέσα στα πλαίσια της προθεσμίας.

Εγώ, δε, θεωρώ υποτιμητικό για την Επιτροπή να ζητήσει νέα προθεσμία από τη Βουλή. 'Ισως χρειαστεί κάποια παράταση, αν χρειαστεί για τη σύνταξη του πορίσματος, όχι όμως για το έργο της Επιτροπής.

Με τις σκέψεις αυτές θα σας παρακαλέσω.

α) Να περιορίσουμε τον αριθμό των μαρτύρων και

β) Να μεθοδεύσουμε τις συζητήσεις ώστε αυτές να μην είναι ατελείωτες, διότι τις περισσότερες φορές επαναλαμβάνονται τα ίδια.

Εάν χρειαστεί λοιπόν να κάνουμε 50 συνεδριάσεις μοιραία θα φθάσουμε στο 1988, οπότε πρέπει να ζητήσουμε νέα προθεσμία. Εγώ, όμως, σας επαναλαμβάνω, ότι δεν θεωρώ σωστό, να ζητήσουμε και νέα προθεσμία από τη Βουλή.

Για τη μεθόδευση της εξέτασης των μαρτύρων, όσον αφορά το πραξικόπημα κατά Μακαρίου, νομίζω, ότι μία δεκάδα μαρτύρων, μπορεί να μας φωτίσει πλήρως.

Νομίζω εάν εξεταστούν Γεωργίτσης,Ντενίσης και άλλοι οκτώ μάρτυρες, έχοντας και τα βιβλία, όπως επίσης και τις ανακοινώσεις του τύπου, είμαι βέβαιος, ότι δεν χρειάζεται τίποτε άλλο για την πρώτη φάση.

./.

-3-

Βεβαίως, έπειτα θα έλθει η εξέταση της δεύτερης φάσης, η οποία είναι συνέπεια του πραξικοπήματος και η οποία δεν μπορεί να χωριστεί απολύτως. Στην περίπτωση αυτή θα πρέπει να εξετασθούν άλλου τύπου μάρτυρες, π.χ. πρεσβευταί και όσοι άλλοι έπαιξαν ρόλο τότε.

Σε τρίτη φάση θα εξεταστούν πλέον οι αρχηγοί Μπονάνος,Παπανικολάου κ.λ.π.

Δεν γνωρίζω εάν θα αποφασίσουμε να προχωρήσουμε σε εξέταση της πολιτικής ηγεσίας της Χώρας, ή σε εξέταση των εγκλείστων του Κορυδαλλού.

Είναι πρόβλημα διότι εάν πάμε εμείς στον Κορυδαλλό, ίσως μας πούν ότι εσείς φταίτε για ότι έγινε, ή ίσως δεν απολογηθούν. Ο Ιωαννίδης δεν απολογήθηκε στο Δικαστήριο, γιατί να απολογηθεί σε εμένα;

Υπάρχει η άλλη λύση να πάει κάποιος εφέτης να τους εξετάσει, διότι φοβάμαι μήπως εμείς σαν Επιτροπή του Κοινοβουλίου, υποστούμε κάποια προσβολή.

Α.ΠΑΠΑΛΗΓΟΥΡΑΣ: Κύριε Πρόεδρε, γιατί κατ'ανάγκη πρέπει να πάμε εμείς να τους εξετάσουμε; Το θεωρείτε θέσφατο αυτό.

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Πράγματι το θεωρώ θέσφατο, διότι εάν έλθουν εδώ μπορεί κανείς να εγγυηθεί τι θα γίνει από πλευράς δημοσίας τάξης;

Ας μη ξεχνάμε, ότι υπάρχουν ακόμη εν ενεργεία αξιωματικοί,οι οποίοι πιστεύουν σ'αυτούς και ενδεχομένως θελήσουν να δημιουργήσουν κάτι ή να μπουν 10 τραμπούκοι μπροστά στα αυτοκίνητα που θα

./.

τους μεταφέρουν και να τα σταματήσουν, Όπως αντιλαμβάνεστε η μεταγωγή τους θα είναι καθημερινή, άλλη μέρα θα έλθει ο Παπαδόπουλος, άλλη ο Ιωαννίδης κ.λ.π.

Βέβαια με τα όσα είπα εξέφρασα μία προσωπική μου γνώμη, η οποία μέσα μου είναι τόσο σταθερή, ώστε προς στιγμή πίστεψα ότι είναι γνώμη όλων σας.

Α.ΠΑΠΑΛΗΓΟΥΡΑΣ: Κύριε Πρόεδρε, απλώς ερώτηση έκανα. Δεν έχω κατασταλάξει σε μία γνώμη.

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Συνεπώς, λέω ότι θα εξεταστεί πρώτος ο Γεωργίτσης και δεύτερος ο Ντενίσης, οι κλήσεις των οποίων επιδόθηκαν προσωπικά από εμένα τον ίδιο στον Προϊστάμενο της Εισαγγελίας με την παράκληση να τις κοινοποιήσει με δικαστικό επιμελητή. Στη συνέχεια να εξετασθεί ο Κομπόκης, που θεωρείται υπαρχηγός του πραξικοπήματος και ο οποίος ορίσθηκε να αντικαταστήσει τον Γεωργίτση, εάν αυτός πέθαινε ή εάν αιχμαλωτιζόταν.

Κ.ΖΕΡΒΟΣ: ......Και έδωσε τις διαταγές, για την εκτέλεση του πραξικοπήματος.

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Μετά απ'αυτούς πρέπει να εξεταστεί ο συνταγματάρχης Νικολαΐδης, ό οποίος ήταν αρχηγός της ΕΛΔΥΚ και ο οποίος είχε διαφωνήσει με την εκτέλεση του πραξικοπήματος.

Α.ΠΑΥΛΙΔΗΣ: Κύριε Πρόεδρε, τι θέσεις κατείχαν οι αξιωματικοί αυτοί;

./.

-5-

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: Ο Γεωργίτσης ήταν αρχηγός της Εθνοφρουράς μετά την αναγκαστική αποχώρηση του αρχηγού της εθνοφρουράς στρατηγού Ντενίση, ο Νικολαΐδης ήταν αρχηγός της ΕΛΔΥΚ. Στον Νικολαΐδη, παρέδωσε ο Κονδύλης που ήταν αρχηγός ΕΛΔΥΚ.
Εάν εξεταστούν αυτοί, έχει εξεταστεί η ηγεσία της Εθνοφρουράς και της ΕΛΔΥΚ της Κύπρου.
'Επειτα υπάρχει κάποιος Κορκόντζελος και Πούλος υποστράτηγος ε.α.

Ι.ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ: Ο πρώτος ήταν ο διοικητής της επιλαρχίας, που επετέθηκε κατά του προεδρικού Μεγάρου και ο δεύτερος ήταν ο διοικητής Πυροβολικού στην Κύπρο.

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Σε πρώτη φάση λοιπόν πρέπει να εξεταστούν Γεωργίτσης,Ντενίσης,Κομπόκης,Κονδύλης,Νικολαΐδης,Κορκόντζελος και Πούλος.

Αναφέρονται ακόμη οι Μπήτος, που ήταν στη Δ/νση Κύπρου,Κατσαδήμας , Λούκουτος, Ρώσσης και Νούσκας. Σύνολο 12.

Θέλετε να τους εξετάσουμε όλους ή να τους περιορίσουμε;

Α.ΠΑΥΛΙΔΗΣ: Ας επιφυλαχθούμε.

Α.ΞΑΡΧΑΣ: Ο Λούκουτος αναφέρει για την εισβολή περισσότερο.

Ι.ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ: Ο Λούκουτος είναι βασικός μάρτυς.

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Θέτω υπόψη της Επιτροπής, ότι όλοι αυτοί είναι υπερασπισταί της άποψης Ιωαννίδη.

./.

Α.ΠΑΥΛΙΔΗΣ: Από εμάς θα εξαρτηθεί πόσους θα εξετάσουμε.

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Εάν εξεταστούν όλοι, θα χρειαστούν 12 συνεδριάσεις.

Κ.ΚΑΠΠΟΣ: Κύριε Πρόεδρε, υπάρχει και κάποιος Σκλαβενίτης.

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Τον έχετε προτείνει εσείς κ.Κάππο, ο κ. Λιβανός και ο κ. Ζερβός. Επειδή, όμως δεν έχω προσέξει την κατάθεσή του γι'αυτό δεν τον πρότεινα. Θα το εξετάσω όμως Τι ήταν ο Σκλαβενίτης;

Κ.ΖΕΡΒΟΣ: Ο Σκλαβενίτης εστάλη στην Κύπρο την 15η Ιουλίου, ο Παπαδόπουλος την 17η Ιουλίου με εντολή του αρχηγού ΓΕΕΘΑ.

Ο Ταγματάρχης Ματάτσης, ήταν ο υπασπιστής του αρχηγού ΓΕΕΘΑ. Αυτοί οι τρεις ταγματάρχες είναι βασικοί μάρτυρες.

Ι.ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ: Ο Σκλαβενίτης ήταν από τους έμπιστους του Ιωαννίδη και εστάλη προσωπικά από τον ίδιο στην Κύπρο.

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Εφόσον τον εξετάσουμε πρέπει να καθορίσουμε και τη σειρά εξετάσεώς του.

Κ.ΤΣΙΓΑΡΙΔΑΣ: Κύριε Πρόεδρε, η σειρά θα προκύψει από την πορεία της εξέτασης.

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Όχι, θέλω να γνωρίζω τη σειρά, διότι

./.

-7-

εντός του μηνός Ιουνίου και πριν αρχίσουν οι διακοπές των δικαστών, πρέπει να κοινοποιήσω τις κλήσεις αυτών, που θα εξεταστούν το μήνα Ιούλιο. Οι κλήσεις όσων εξεταστούν τον Σεπτέμβριο θα κοινοποιηθούν τον Αύγουστο.

Ι.ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΗΣ: Κύριε Πρόεδρε, μήπως πρέπει με κάποια σειρά και κατά ενότητες να εξετάσουμε τα θέματα, που θέλουμε να ξεδιαλύνουμε;

Μήπως πρέπει να δούμε, ποιός ευθύνεται, ποιός διέταξε το πραξικόπημα και πώς ολοκληρώθηκε η εισβολή; Πού είναι ο Μπονάνος;

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Βεβαίως ο Μπονάνος βαρύνεται με την μεγαλύτερη ευθύνη. Συνεπώς δεν μπορεί να κληθεί πρώτος.

Ο Μπονάνος δεν ευθύνεται μόνο για το πραξικόπημα, αλλά για όλες τις φάσεις του Κυπριακού.

Γι'αυτό σε πρώτη φάση θα εξεταστούν αυτοί που προανέφερα, σε δεύτερη ο Αλφαντάκης και μερικοί άλλοι και σε τρίτη φάση ο Μπονάνος κ.λ.π.

Ι.ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΗΣ: Κύριε Πρόεδρε, νομίζω ότι δεν τηρείται η αρχή, που αποφασίσαμε. Εμείς θα αρχίζουμε να εξετάζουμε πως έγιναν τα γεγονότα στην Κύπρο, πως κατελήφθη το Προεδρικό Μέγαρο και πόσοι πολυβολισμοί έπεσαν.

Ήδη θα έχουμε εξετάσει τον Γεωργίτση, ο οποίος θα μας έχει πει για την σύσκεψη του ΓΕΕΘΑ και θα περιμένουμε τον Μπονάνο να μας πει τι έγινε, ποιός έδωσε εντολή, ποιοί ήταν στη σύσκεψη κ.λ.π

Νομίζω ότι έτσι δεν θα ολοκληρωθεί η εξέταση των γεγονότων της πρώτης φάσης.

-8-

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Κύριε Βασιλειάδη τα γεγονότα είναι αλληλένδετα.

Η 15η Ιουλίου είναι αφετηρία της 20ής και η 20ή είναι αφετηρία της 23ης Ιουλίου.

Δεν μπορούμε, λοιπόν τα γεγονότα αυτά να τα ξεχωρίσουμε απόλυτα.

Οι κ.κ. Γεωργίτσης και Ντενίσης θα εξεταστούν για το πραξικόπημα της 15ης Ιουλίου, διότι εμάς μας ενδιαφέρει να μάθουμε ποιός διέταξε το πραξικόπημα και ποιος κατέλαβε το Προεδρικό Μέγαρο και το Ραδιοφωνικό Σταθμό Κύπρου. Τώρα εάν έπεσαν 30 ή 40 πολυβολισμοί, αυτό είναι θέμα του δικαστηρίου.

Εμείς, όπως είπα θα εξετάσουμε:

1) Ποιός οργάνωσε και εξετέλεσε το πραξικόπημα.

2) Τον κυρίαρχο ρόλο των μαρτύρων στην εισβολή και

3) Την γενικότερη πολιτική ευθύνη του Μπονάνου και της τότε Κυβέρνησης.

Για να εξεταστούν λοιπόν αυτοί θέλω την έγκρισή σας, ώστε αύριο να στείλω τις κλήσεις στον Εισαγγελέα.

Η Επιτροπή, όπως ανέφερα, πρέπει μέχρι τον Μάρτιο να τελειώσει το έργο της. Θα χρειαστούν 50 συνεδριάσεις, ίσως και περισσότερες, ανάλογα με τους μάρτυρες που θα προταθούν.

Οι 50 αυτές συνεδριάσεις δεν μπορούν να τελειώσουν μέχρι τον Μάρτιο, αν κατά το διάστημα του καλοκαιριού δεν εντείνουμε τις προσπάθειές μας.

Με τις σκέψεις λοιπόν αυτές ορίσαμε συνεδρίαση την πρώτη εβδομάδα του Ιουλίου, δηλαδή στις 2 Ιουλίου θα εξεταστεί ο ταξίαρχος Γεωργίτσης και στις 3 Ιουλίου ο στρατηγός Ντενίσης.

./.

-9-

Μ.ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ: Κύριε Πρόεδρε, γνωρίζετε πότε θα αρχίσει το θερινό τμήμα; Διότι πάντα υπάρχει κάποιος χρόνος διακοπών μεταξύ λήξεως της Συνόδου και αρχής του θερινού τμήματος.

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Αυτά έπρεπε να τα είχαμε σκεφθεί νωρίτερα, διότι τώρα οι πρώτες κλήσεις έχουν σταλεί για τις 2 και 3 Ιουλίου.

Σήμερα θα πρέπει να αποφασίσουμε πότε θα καλέσουμε και τους υπόλοιπους εντός του μηνός Ιουλίου για να τελειώνουμε, με την πρώτη φάση των γεγονότων.

Σήμερα θα αποφασίσουμε ποιές ημέρες θα συνεδριάζουμε και πως θα τηρούνται τα πρακτικά.

Είναι γνωστό , ότι ο Πρόεδρος της Βουλής κ. Ι.Αλευράς, επέτρεψε την τήρηση στενογραφημένων πρακτικών και ότι ο Γενικός Γραμματέας της Βουλής κ. Κ.Μπέης, έδωσε την σχετική εντολή στην αρμοδία υπηρεσία της Βουλής, για την τήρηση των πρακτικών.

Η τήρηση των στενογραφημένων πρακτικών κατά τον Δ/ντή της Στενογραφικής υπηρεσίας, παρουσιάζει ορισμένες δυσχέρειες, οι οποίες οφείλονται στο γεγονός, ότι η υπηρεσία αυτή λειτουργεί με προσωπικό, τουοποίου ο αριθμός δεν έχει αυξηθεί από το 1946. Και συνεπώς δεν μπορούν να εργάζονται υπεράνθρωπα.Γι'αυτό, με παρακάλεσε ο αρμόδιος Δ/ντής η συνεδρίαση της Τρίτης να γίνει την Δευτέρα, διότι την Δευτέρα δεν υπάρχει θερινό Τμήμα. Εγώ προσωπικά δεν έχω αντίρρηση.

Α.ΔΙΑΡΟΚΑΠΗΣ: Όχι τη Δευτέρα.

./.

-10-

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Εφόσον αποκλείεται η Δευτέρα θα συνεδριάζουμε Τρίτη (πρωΐ) Τετάρτη και Πέμπτη (απόγευμα).

Α.ΖΑΪΜΗΣ: Την Τρίτη το Τμήμα αρχίζει στις 6.30' μ.μ., μπορούμε λοιπόν να ορίζουμε την Επιτροπή 6-7.30'μ.μ.

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Δεν πρέπει να σύμπίπτουν οι ώρες της Επιτροπής με το Τμήμα, διότι οι στενογράφοι είναι λίγοι και εναλλάσσονται ανά 5' λεπτά.

Χ.ΜΑΡΚΟΠΟΥΛΟΣ: Κύριε Πρόεδρε, δεν καταλαβαίνω γιατί δεν συνεδριάζουμε την Δευτέρα το απόγευμα .

Α.ΠΑΥΛΙΔΗΣ: Κύριοι συνάδελφοι, εμείς οι βουλευτές των επαρχιών δεν προλαβαίνουμε να είμαστε στη Βουλή τη Δευτέρα.

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Ας μην επανερχόμαστε στα ίδια. Ελήφθη ομόφωνη απόφαση της Επιτροπής και θα συνεδριάζουμε Τρίτη (πρωΐ), Τετάρτη και Πέμπτη (απόγευμα).

Ένα βασικό θέμα που με απασχολεί είναι το εξής: Κατά τις συνεδριάσεις θα ευρίσκεται ολόκληρη η Επιτροπή και θα περιοριστούμε στην απαρτία; ή θα κάνουμε δύο τμήματα;

Μ.ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ: Τουλάχιστον στην αρχή, πρέπει να είναι ολόκληρη η Επιτροπή.

./.

-11-

Γ.ΔΑΣΚΑΛΑΚΗΣ: Για να προφυλάξουμε το κύρος της Επιτροπής επειδή βλέπω ότι δυσκολευόμαστε και τώρα που είμαστε όλοι εδώ, φανταστείτε τι μπορεί να γίνει κάποια Τρίτη, όταν θα έλθει κάποιος μάρτυρας και δεν έχουμε απαρτία.

Προτείνω λοιπόν να εξουσιοδοτήσουμε τον Πρόεδρο να μπορεί με τρεις ή τέσσερις από εμάς να προχωρήσει την εξέταση, χωρίς αυτό να αποκλείει τη δυνατότητα συμμετοχής μας εφόσον παριστάμεθα εδώ και να υποβάλουμε τις ερωτήσεις μας, όπως προχθές συμφωνήσαμε.

Φοβάμαι, πως θα έχουμε θέματα απαρτίας, τα οποία θα καταλήξουν στον εξευτελισμό μας.

Μ.ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ: Θέματα απαρτίας θα έχουμε, εάν η Βουλή δεν συνεδριάζει Τρίτη ή Τετάρτη.

Γ.ΔΑΣΚΑΛΑΚΗΣ: Για να διαφυλάξω το κύρος της Επιτροπής, κάνω αυτή την πρόταση, κ. Παπακωνσταντίνου.

Α.ΔΙΑΡΟΚΑΠΗΣ: Κύριε Πρόεδρε, εφόσον τώρα αποφασίζουμε ποιές μέρες θα συνεδριάζει η Επιτροπή και επειδή άλλοι συνάδελφοι θα είναι στο Τμήμα Διακοπών του Ιουλίου και άλλοι στο Τμήμα Διακοπών του Σεπτεμβρίου, θα ήθελα να μου πείτε, εάν κάποιος από εμάς που θα είναι στο Τμήμα του Σεπτεμβρίου και δεν μπορέσει να έλθει σε δύο συνεδριάσεις του Ιουλίου, θα προκύψει θέμα απαρτίας;

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Εάν είναι 10 παρόντες, δεν υπάρχει θέμα απαρτίας.

./.

-12

Α.ΔΙΑΡΟΚΑΠΗΣ: Είναι κώλυμα ακυρότητος, εάν η απαρτία είναι 15 βουλευτές και συνεδριάζουμε με 14, εφόσον το αποφασίσουμε τώρα;

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Κατά τη γνώμη μου είναι διότι δεν σημαίνει ότι εφόσον έχουμε τώρα απαρτία, δεν θα πρέπει να έχουμε τότε. Νομίζω ότι σε κάθε περίπτωση, που θα συνέρχεται η Επιτροπή, πρέπει να έχουμε απαρτία.

Κύριοι συνάδελφοι, επειδή οι μάρτυρες πρέπει να εγκριθούν στη σημερινή συνεδρίαση , τους ανακοινώνω.

1) Γεωργίτσης, 2) Ντενίσης, 3) Κομπόκης,, 4) Κονδύλης, 5) Νικολαΐδης, 6) Σκλαβενίτης, 7) Κορκόντζελος, 8) Πούλος, 9) Μπήτος, 10) Κατσαδήμας, 11) Λούκουτος, 12) Ρώσσης και 13 Νούσκας.

Ι.ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Να προστεθούν οι Μπούρλος Δ/ντής Α2, Παπαγιάννης αρχηγός Ναυτικών Δυνάμεων και ο αρχηγός του Αεροπορικού κλιμακίου στην Κύπρο.

Ι.ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΗΣ: Νομίζω, ότι ο Μπούρλος έχει πεθάνει.

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Αν και η γνώμη μου είναι να περιοριστούν οι μάρτυρες θα προσθέσουμε με επιφύλαξη τον Μπούρλο, όχι όμως τους δύο τελευταίους διότι δεν έπαιξαν ουσιώδη ρόλο στο πραξικόπημα.

Τελειώνοντας, επαναλαμβάνω ότι οι συνεδριάσεις θα γίνονται Τρίτη ώρα 11.00 π.μ. , Τετάρτη και Πέμπτη ώρα 18.30 μ.μ.

Σ.ΡΑΛΛΗΣ: Όσον αφορά το θέμα της απαρτίας, συμφωνώ μετην πρόταση του κ. Δασκαλάκη.

Χ.ΜΑΡΚΟΠΟΥΛΟΣ: Κύριε Πρόεδρε, επειδή θα υπάρξουν συνάδελφοι, που θα λείψουν τις πρώτες ημέρες του Ιουλίου και του Σεπτεμβρίου,προ-

./.

-13-

τείνω να αποφασίσουμε από τώρα, ότι θα υπάρξει απαρτία κατά τις συνεδριάσεις, ανεξαρτήτως αριθμού παρόντων.

Ε.ΠΑΠΑΣΤΕΦΑΝΑΚΗΣ: Επειδή υπάρχει πρόβλημα λειτουργίας της Επιτροπής κατά τους θερινούς μήνες και επειδή υπάρχουν διάφορες απόψεις που άλλες παραλληλίζονται και άλλες είναι εκ διαμέτρου αντίθετες, θα ήθελα να ξεκαθαρίσουμε ορισμένα πράγματα.

Πρώτον η Επιτροπή για να συνεδριάσει θα πρέπει να έχει από τον Κανονισμό απαρτία 10 βουλευτών. Αυτό κανείς δεν μπορεί να το παραβιάσει. Άρα πρέπει να το σεβαστούμε.

Αυτό δεν σημαίνει πως δεν μπορεί να λειτουργήσει η Επιτροπή ή μέρος της Επιτροπής για να εξετάσει μάρτυρα χωρίς να υπάρχει απαρτία, διότι ο ίδιος ο Κανονισμός προβλέπει, ότι μπορεί μόνο ο Πρόεδρος ή ένας δικαστικός να εξετάσει μάρτυρα, αν τούτο αποφασίσει η Επιτροπή. Άρα δεν βρισκόμαστε μπροστά στο κώλυμα της απαρτίας αν η Ολομέλεια της Βουλής απόψε αποφανθεί να εξετάζεται ο μάρτυρας από τον Πρόεδρο και 5 άλλα μέλη, που θα εκπροσωπούν τα παρόντα κόμματα της Βουλής, ώστε δεν θα υπάρχει το νομικό κώλυμα και παράλληλα ότι εκτός από τους 5 βουλευτές, σαφώς θεωρείται δεδομένο, ότι, όποιοι άλλοι συνάδελφοι έχουν τον χρόνο και θέλουν μπορούν να παρευρίσκονται στην εξέταση.

Δεύτερο. Απόψε η Επιτροπή πρέπει να αποφασίσει για τον τρόπο που θα εξετάζεται ο μάρτυρας όχι για τον τύπο ,των ερωτήσεων,αλλά για τη διαδικασία της 2ας Ιουλίου.

Πρέπει να αποφασίσουμε σε ποιά θέση θα κάθεται ο μάρτυρας. Εγώ, νομίζω ότι η καλύτερη θέση είναι η δική σας, ώστε να βλέπουμε τον μάρτυρα όταν θα απαντά στις ερωτήσεις. Εσείς δε, μπορείτε

./.

-14-

να καθήσετε στα πρώτα έδρανα.

Ι.ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Ο Πρόεδρος πρέπει να βλέπει τους βουλευτές.

Ε.ΠΑΠΑΣΤΕΦΑΝΑΚΗΣ: Όταν τελειώσει η υποβολή ερωτήσεων από τον Πρόεδρο και αρχίσει η υποβολή ερωτήσεων από τους βουλευτές, τότε ο Πρόεδρος μπορεί να καθήσει στην προεδρική θέση, για να βλέπει τους βουλευτές.

Μ.ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ: Με τα όσα είπε ο κ. Παπαστεφανάκης,συμπληρώνεται η πρόταση του κ. Δασκαλάκη, με την προϋπόθεση ότι οι 5 βουλευτές θα εκπροσωπούν τα κόμματα.

Γ.ΔΑΣΚΑΛΑΚΗΣ: Όχι, δεν θα σταματά η Επιτροπή εάν δεν έλθει κάποιος.

Μ.ΠΑΠΑΚΩΝΣΥΑΝΤΙΝΟΥ: Η Επιτροπή, δεν θα μπορεί να γίνει, εάν δεν εκπροσωπούνται τα κόμματα.

Π.ΖΑΚΟΔΙΚΟΣ: Ειπώθηκαν από τους κ. συναδέλφους αξιόλογες προτάσεις για τον τρόπο εξέτασης των μαρτύρων.

Για να μην εγκλωβιστούμε σ'ένα αριθμό παρόντων βουλευτών,κάνω την εξής πρόταση.

Ο μάρτυρας εξετάζεται ενώπιον της επιτροπής, από μέλη, τα οποία ο Πρόεδρος με απόφασή του επιλέγει. Εάν στις 2 Ιουλίου, είμαστε 20 βουλευτές, παίρνετε, κ.Πρόεδρε, μία απόφαση και λέτε,ότι 20 βουλευτές θα εξετάσουν το μάρτυρα. Το ίδιο θα γίνει, εάν στις

./.

-15- Γ' ώρα

3 Ιουλίου είμαστε 10 βουλευτές. Εάν εγκλωβιστούμε στην έννοια της απαρτίας δεν θα προχωρήσουμε.

Επίσης δεν είναι σωστό, εσείς να ορίσετε 5 συναδέλφους, που θα εξετάζουν το μάρτυρα και να υπάρχουν 20 άλλοι συνάδελφοι, που θα βρίσκονται σε μειονεκτική θέση.

Ε.ΠΑΠΑΣΤΕΦΑΝΑΚΗΣ: Χρειαζόμαστε απαρτία.

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Η παρ. 9 του άρθρου 27 του Κανονισμού αναφέρει:

Εάν λοιπόν η Επιτροπή θέλει μπορεί να κάνει απόφαση για ορισμένες εξεταστικές πράξεις και να πει: αυτοί οι άνθρωποι θα εξετασθούν μόνον από τον Πρόεδρο η από 5 μέλη της.

Εάν ληφθεί τέτοια απόφαση από την Επιτροπή βεβαίως νομιμοποιούμεθα να είμαστε λιγώτεροι εδώ κατά την εξέταση των μαρτύρων. Γεννάται, όμως στην ουσία το θέμα της εκπροσώπησης των κομμάτων.

Δηλαδή, εμείς σήμερα μπορούμε να πούμε ότι αναθέτουμε στους κ.κ. Μπασαγιάννη, Παπαστεφανάκη,Βαρβιτσιώτη και Κάππο, τη διενέργεια αυτής της ανάκρισης και δεν έρχεται κάποιος ....

Π.ΖΑΚΟΛΙΚΟΣ: .... γιατί να μη σας εξουσιοδοτήσουμε να ορίσετε εκείνη την ημέρα τα μέλη που θα κάνουν την εξέταση;

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ:(Πρόεδρος) 'Οχι, εγώ δεν μπορώ να το κάνω,παρά μόνον η Επιτροπή ευρισκομένη εν απαρτία μπορεί να αναθέτει την

./.

Γ° με απασχολεί το νομικό θέμα

-16-

ενέργεια ειδικώς ορισμένων πράξεων ....

Εάν ορισμένα μέλη λείπουν, τότε μπορούμε να πάμε σε σύσταση μιας υποεπιτροπής, που θα κάνει την εξέταση των μαρτύρων. Τότε όμως έχουμε το θέμα της αντιπροσώπευσης των κομμάτων. Εάν δεν έλθει π.χ. ο κ. Βαρβιτσιώτης τι θα γίνει; Πρέπει να ματαιωθεί η Επιτροπή.

Γ.ΔΑΣΚΑΛΑΚΗΣ: Αυτό δεν προκύπτει από τον Κανονισμό.

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Κύριε Δασκαλάκη, το νομικό θέμα δεν με απασχολεί, Γ° θέλω να μη σπάει η Επιτροπή. Διότι εάν προχωρήσω εγώ στην εξέταση των μαρτύρων χωρίς τους εκπροσώπους των κομμάτων τι θα γίνει;

Όταν λέμε, ότι αρκούν 10 βουλευτές για την απαρτία της Επιτροπής, πρέπει να γνωρίζουμε ότι αρκούν 10 για την Επιτροπή, υπό την προϋπόθεση ότι βγάζουν ομόφωνη απόφαση, εάν πρόκειται για απόφαση. Βεβαίως για την εξέταση των μαρτύρων δεν χρειάζεται απαρτία, αλλά είναι γενικές γραμμές τις οποίες αναφέρω για να τις ξέρουμε.

Α.ΔΙΑΡΟΚΑΠΗΣ: Αυτό ακριβώς είπα. Δηλαδή τώρα που έχουμε πλήρη απαρτία της επιτροπής, να αποφασίσουμε τι θα κάνουμε.

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Μπορούμε να αναθέσουμε σε πέντε ή επτά συγκεκριμένους συναδέλφους. Να ορίσουμε και αναπληρωματικούς ακόμη.

./.

-17- Γο δίνει

Π.ΖΑΚΟΛΙΚΟΣ: Να εξουσιοδοτηθείτε εσείς, να ορίσετε με απόφασή σας τα μέλη της Επιτροπής που θα εξετάσουν τον Ντενίση. Να αναλάβουν την ευθύνη, όσοι είναι εδώ στην εξέταση να αποτελέσουν μέλη της Επιτροπής.

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Όχι αυτό δεν γίνεται, διότι ο Κανονισμός αναφέρει ότι: "δύναται η Επιτροπή να αναθέτει την ενέργεια ειδικώς οριζομένων εξεταστικών πράξεων" δεν λέει ότι το την εντολή σε 4 ή 5 να κάνουν και περαιτέρω ενέργειες, πλην της ενεργείας αυτών των εξεταστικών πράξεων.

Α.ΔΙΑΡΟΚΑΠΗΣ: Να είναι παρόντες οι 5 ή 10 βουλευτές του τμήματος Ιουλίου ή Σεπτεμβρίου και όσοι από εμάς μπορούν να ερχόμαστε και τον άλλο μήνα.

Ι.ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Δεν μπορούμε να κάνουμε ερωτήσεις.

Ι.ΠΑΠΑΔΟΝΙΚΟΛΑΚΗΣ: Συμφωνώ με τα όσα ειπώθηκαν, άλλωστε προβλέπετε και από τον Κανονισμό η λειτουργία τέτοιων επιτροπών, συνεπώς δεν υπάρχει κανένα κώλυμα από τον Κανονισμό.

Για την πρόταση την ουσιαστική, δηλαδή την ύπαρξη και εκπροσώπηση των κομμάτων, έχω την εντύπωση, ότι αυτή η επιτροπή είναι ένα ενιαίο όργανο, χωρίς να υπάρχει τυπικά η κομματική έκφραση, διότι εδώ δεν υπάρχει η συμπολίτευση και η αντιπολίτευση.

Η έκφραση της Επιτροπής είναι ενιαία, επομένως από τον Κανονισμό μπορεί να λειτουργεί και με 5 βουλευτές, ανεξάρτητα από την πολιτική τους τοποθέτηση. Σύμφωνα με αυτή την αρχή, που θεσπίζουμε και η οποία έχει κάποιο πολιτικό σκεπτικό και συμφωνώ μαζί σας.

./.

αλλά δεν δημιουργεί τυπικό θέμα, διότι δεν υπάρχει.

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ:(Πρόεδρος) Νομικό θέμα δεν υπάρχει, υπάρχει όμως πολιτικό θέμα.

Ι.ΠΑΠΑΔΟΝΙΚΟΛΑΚΗΣ: Γι'αυτό θέλω να πω τα εξής: Στην Επιτροπή το ΚΚΕ εκφράζεται μόνο με τον κ. Κάππο. Εάν ο κ. Κάππος δεν έλθει για κάποιο λόγο στις συνεδριάσεις ή είναι άρρωστος, τότε σταματά η λειτουργία της Επιτροπής; Διότι εάν πούμε ότι οι 5 βουλευτές πρέπει να εκπροσωπούν τα κόμματα, τότε σε περίπτωση απουσίας κάποιου θα σταματά η Επιτροπή.

Εάν λοιπόν μείνουμε στο πολιτικό σκεπτικό που διατυπώσατε κύριε Πρόεδρε, και το θεωρήσουμε σαν απαράβατο όρο λειτουργίας της μικρής υποεπιτροπής, τότε θεωρώ ότι δημιουργούμε δυσκολίες για την εξέταση των μαρτύρων.

Κύριε Πρόεδρε, παρά την εκφρασθείσα επιθυμία σας να περιοριστεί ο κατάλογος των μαρτύρων, έχω την υποχρέωση και το καθήκον να θέσω υπόψη σας επί πλέον 4 μάρτυρες, οι οποίοι θα αναφερθούν στη δραστηριότητα της αεροπορίας, κατά τη δεύτερη φάση των γεγονότων.

Προτείνω λοιπόν να εξεταστούν:1) Ο ταξίαρχος ε.α. Χαρλαύτης, ο οποίος είχε ειδική εντολή και ο οποίος κατά τη διάρκεια της εισβολής του Αττίλα, με ειδική εντολή είχε μετασταθμεύσει στο 28 ΑΤΑ, όπου είχε την ευθύνη της διεξαγωγής των λεγομένων αεροπορικών "επιχειρήσεων". Στη ουσία είχε την ευθύνη να μη γίνουν οι επιχειρήσεις.2) Ο ταξίαρχος ε.α. Στεφαδούρος, ο οποίος με ειδική εντολή εγκαταστάθηκε στην 115 πτέρυγα Μάχης στη Σούδα και ο οποίος

./.

-19-

είχε δύο βασικές αποστολές της αεροπορίας α) τη διεξαγωγή της επιχείρησης μεταφοράς των αερομεταφερομένων δυνάμεων,όπου έγιναν σφάλματα τρομερά, μεταξύ των οποίων έπεσαν και 3 αεροπλάνα, τα οποία δεν τα έρριξαν οι Τούρκοι, αλλά εμείς οι ίδιοι. Είναι γνωστόν ότι ένας Έλληνας ανθυπολοχαγός νόμισε ότι είναι Τούρκικα έβαλλε κατά των αεροπλάνων, με αποτέλεσμα να πέσει ένα και να σκοτωθούν όλοι οι επιβαίνοντες.

Επίσης από τα 3 αεροπλάνα της Ολυμπιακής Αεροπορίας, που πήγαν για να βοηθήσουν στη μεταφορά αερομεταφερομένων δυνάμεων, το ένα μπλοκάρησε τον τροχόδρομο, διότι τσούλησε και κόλλησε όταν το φόρτωναν επειδή δεν είχε τροχοεμποδιστήρες, με αποτέλεσμα να καταστούν ανενεργά τα υπόλοιπα δύο αεροπλάνα, β) την αρμοδιότητα της δύναμης επέμβασης των 20 F 84F, η οποία ευρίσκετο στο Καστέλλι και η οποία ήταν κάτω από την επιχειρησιακή ευθύνη της 115 πτέρυγας Μάχης,η οποία είχε καταργηθεί εκείνη την εποχή σαν τυπική διοίκηση, διότι τη διοίκηση την ασκούσε εν ονόματι της Κυβέρνησης και των Ενόπλων Δυνάμεων, ο ταξίαρχος Στεφαδούρος. 3) Ο Σμήναρχος Καραστατήρας, ο οποίος ήταν Διοικητής του Αεροπορικού αποσπάσματος Κύπρου και 4) Ο σμήναρχος εν ενεργεία Κριτσωτάκης Ορέστης, νυν υποδιοικητής στην 112 πτέρυγα Μάχης στην Ελευσίνα, ο οποίος ήταν αρχηγός της πρώτης τετράδας των F 84 F, που επρόκειτο να απογειωθούν από το αεροδρόμιο του Καστελλίου, για να προσβάλουν το προγεφύρωμα των Τούρκων.Έβαλαν δύο φορές εμπρός τα αεροπλάνα, έφθασαν στην άκρη του διαδρόμου και τις δύο φορές τους γύρισαν πίσω.

Όσο δε για τα Fantom, θέλω να πω για δική σας ενημέρωση ότι δεν είναι επιθετική δύναμη.

./.

-20-

Απογειώθηκαν βέβαια από το Ηράκλειο 9 Fantom για αποστολή κάλυψης των F 84 F, που θα έκαναν την επίθεση.
Τα Fantom δεν επρόκειτο να προσβάλουν στόχους επιφανείας, αλλά ήταν κάλυψη των F 84 F και τα οποία δεν απογειώθηκαν ποτέ.

Το ένα Fantom στην προσγείωση στο Ηράκλειο έσπασε και πήρε φωτιά.

Νομίζω, ότι οι 4 μάρτυρες που ανέφερα, μπορούν να εξηγήσουν επαρκώς τη δραστηριότητα της αεροπορίας κατά τη δεύτερη φάση, εκτός του Αρχηγού ΓΕΑ Παπανικολάου και των Δ/ντών του 2ου και 3ου επιτελικο γραφείου, οι οποίοι ήδη έχουν αναφερθεί.

Κ.ΓΙΑΤΡΑΚΟΣ: Κύριε Πρόεδρε, ασφαλώς δεν υπάρχει κανένα νομικό θέμα, όσον αφορά τή σύνθεση κάποιας υποεπιτροπής, που μπορεί να αποφασίσουμε να συστήσουμε αυτή τη στιγμή, για να αντιμετωπίσουμε το ενδεχόμενο απουσίας ορισμένων συναδέλφων. Οπωσδήποτε όμως υπάρχει πολιτικό θέμα. Γι'αυτό πιστεύω ότι η υποεπιτροπή αυτή πρέπει να απαρτίζεται από βουλευτές των δύο μεγαλων κομμάτων, και από τον εκπρόσωπο του ΚΚΕ, της ΔΗΑΝΑ και των Ανεξαρτήτων.

Δεν μπορώ να αντιληφθώ, πως θα γίνουν ερωτήσεις χωρίς την παρουσία των εκπροσώπων όλων των κομμάτων.

Βεβαίως, εάν αρρωστήσουμε ή απουσιάσουμε τότε αυτό είναι ευθύνη δική μας, και δεν νομίζω ότι θα γίνει σκοπίμως.

Θέτω λοιπόν, υπό την κρίση της Επιτροπής την ύπαρξη του πολιτικού θέματος, για το οποίο σήμερα πρέπει να πάρουμε μία απόφαση.

./.

-21-

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Ανέφερα και εγώ, την ύπαρξη του πολιτικού και όχι του νομικού θέματος.

Κ.ΖΕΡΒΟΣ: Κύριε Πρόεδρε, θέλω να ρωτήσω το μήνα Ιούλιο θα υπάρξει περίπτωση ανάγκης απαρτίας με το πνεύμα του Κναονισμού ναι ή όχι;

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ:(Πρόεδρος) Εάν πούμε, ότι ολόκληρη η Επιτροπή πρέπει να εξετάζει τους μάρτυρες αναμφισβήτητα θα υπάρξει θέμα απαρτίας, διότι χωρίς απαρτία δεν μπορεί να συνεδριάσει.

Εάν πούμε ότι ορίζεται ένα κλιμάκιο της Επιτροπής, τότε δεν θα υπάρξει θέμα απαρτίας, σύμφωνα με τα οριζόμενα από τον κανονισμό. Στην περίπτωση αυτή όμως πρέπει κατά τις συνεδριάσεις να παρευρίσκονται όλοι χωρίς να λείπει κανείς, διότι δεν είναι δυνατόν τα μέλη του ΚΚΕ, της ΔΗΑΝΑ και των Ανεξαρτήτων, να αναπληρωθούν από άλλους βουλευτές, διότι δεν είναι μέλη της Ειδικής Εξεταστικής Επιτροπής π.χ. ο κ.Κάππος, δεν μπορεί να αναπληρωθεί από τον κ. Καλούδη, ο οποίος είναι βέβαια βουλευτής, δεν είναι όμως μέλος της Επιτροπής.

Κ.ΓΙΑΤΡΑΚΟΣ: Κύριε Πρόεδρε, η αντικατάσταση των μελών στις Επιτροπές γίνεται με απόφαση του Προέδρου της Βουλής.

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Ας μη ξεχνάμε ότι η Επιτροπή αυτή έχει δικαστικό χαρακτήρα, άρα και η εμφανισή της πρέπει να είναι αυστηρή.

Α.ΠΑΠΑΔΗΓΟΥΡΑΣ: Κύριε Πρόεδρε, η Επιτροπή αυτή πρέπει να έχει και κάποια συνέχεια.

./.

-22-

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Βεβαίως.Καταλήγουμε λοιπόν ότι για την περίπτωση αυτή δεν υπάρχει νομικό κώλυμα, παρά μόνον πολιτικό, διότι δεν υπάρχει η ευχέρεια να αναπληρωθούν τα μέλη του ΚΚΕ, της ΔΗΑΝΑ και των Ανεξαρτήτων από άλλους βουλευτές, διότι οι αναπληρωτές τους δεν είναι μέλη της Επιτροπής, πράγμα που μπορεί να γίνει για το ΠΑΣΟΚ και τη Ν.Δ.

Κ.ΓΙΑΤΡΑΚΟΣ: Είναι διακομματική Επιτροπή.

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ:(Πρόεδρος) Όλες οι Επιτροπές είναι διακομματικές. Στην περίπτωση όμως της Εξεταστικής Επιτροπής δεν έχει κανείς το δικαίωμα να είναι μέλος πλην των 30 βουλευτών που έχουν οριστεί.

Κ.ΖΕΡΒΟΣ: Κύριε Πρόεδρε, εάν λοιπόν, υπάρχει ανάγκη απαρτίας,σημαίνει ότι τον Ιούλιο πρέπει να είμαστε στην Αθήνα.

Εγώ για να περιοδεύσω την περιοχή μου πρέπει να ταξιδέψω με το καράβι 30 ώρες. Συνεπώς είμαι καταδικασμένος να παραμείνω όλο τον Ιούλιο στην Αθήνα.

Στην περίπτωση αυτή σας υπενθυμίζω, την υποχρέωση που είχατε αναλάβει, ώστε όλοι να υπαχθούμε στο τμήμα του Ιουλίου.

Στην περίπτωση, που δεν θα υπάρξει η ανάγκη απαρτίας, αλλά ορισμένων μόνο μελών σας υπενθυμίζω χωρίς να επανέρχομαι, προηγουμένη πρότασή μου, για συνεδριάσεις στις αρχές και στο τέλος του κάθε μήνα, ώστε να παραμένουν οι ενδιάμεσες ημέρες κενές για διακοπές ή άλλες ασχολίες. Χωρίς λοιπόν να επανέρχομαι στην πρότασή μου πρέπει τώρα να καθοριστεί, ποιοι από εμάς θα βρίσκονται το

./.

-23-

το 1ο, το 2ο και το 3ο δεκαήμερο του Ιουλίου παρόντες στην Επιτροπή. Εγώ προσωπικά έχω ζητήσει να είμαι τον Αύγουστο.

Εάν λοιπόν δεν υπάρξει μία ρύθμιση είτε η πρώτη, είτε η δεύτερη, τότε θα είμαι καταδικασμένος και τους τρεις καλοκαιρινούς μήνες, να παραμείνω στην Αθήνα.

Ας με συγχωρήσουν οι κύριοι συνάδελφοι διότι θα επικαλεστώ την προηγουμένη ιδιότητά του, του αξιωματικού, για να πω ότι δεν θα επιτρέψω στον εαυτόν μου να απουσιάσει, ούτε μία φορά από τις συνεδριάσεις, εφόσον θα είμαι υποχρεωμένος να ευρίσκομαι στην Αθήνα.

Η σκέψη και μόνον ότι η απουσία μου αυτή, μπορεί να δημιουργήσει πρόβλημα απαρτίας, μου προκαλεί ντροπή.

Για τον ίδιο λόγο, όλο αυτό το διάστημα καθημερινά ενημερώνομαι επί των στοιχείων στην αίθουσα 143.

Απουσίασα μόνον, όταν τα καθήκοντα του βουλευτού μου το επέβαλαν.

Ι.ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Κύριε Πρόεδρε, εκπλήσσομαι με τη συζήτηση που γίνεται, διότι όλοι υποτίθεται ότι έχουμε μεγάλο ενδιαφέρον για τη διερεύνηση "του φακέλου της Κύπρου".

Για το λόγο αυτό έχουμε οριστεί από τα κόμματά μας.

Είναι δυνατόν να συζητάμε α μισοί, πώς από τους 30 βουλευτές δεν θα βρίσκονται οι 10 σε κάθε εξέταση μάρτυρα;

Φοβάμαι, ότι μόνοι μας υποβαθμίζουμε την αποστολή μας. Πιστεύω λοιπόν, ότι δεν είναι δυνατόν να ξεκινάμε με τη σκέψη, ότι αν δεν είναι παρόντες 10 βουλευτές τι θα γίνει. Πρέπει να είναι παρόντες διότι το ποσοστό που χρειάζεται είναι χαμηλό.

Σύμφωνα με τον Κανονισμό, δύναται η Επιτροπή να αναθέτει τη διενέργεια ειδικών εξεταστικών πράξεων σε ένα ή περισσότερα των μελών της.

./.

Είπατε ότι στο κλιμάκιο αυτό θα πρέπει να εκπροσωπούνται όλα τα κόμματα. Σωστά.

Είπατε επίσης ότι δεν προκύπτει θέμα νομικό εάν κάποιος από τους ανακριτές δεν είναι παρών. Κύριε Πρόεδρε, νομίζω ότι προκύπτει.

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Είπα ότι πρέπει να οριστούν αναπληρωτές απουσιάζοντος μέλους.
'Αλλο εάν θα αναπληρωθεί από το δικό του κόμμα, ή από άλλο κόμμα.

Ι.ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Κύριε Πρόεδρε, εάν οι ορισθέντες ανακριτές δεν είναι παρόντες η εξέταση δεν μπορεί να προχωρήσει.

Εάν αποφασίσουμε να εξετάζει κλιμάκιο από 5 ή 7 ανακριτές θα πρέπει όλοι να είναι παρόντες ή να αναπληρώνονται νόμιμα, η δε απόφαση σύστασης του κλιμακίου θα πρέπει να γίνει από τώρα, και όχι την ημέρα εξέτασης του μάρτυρα, όπως πρότεινε ο κ. Ζακολίκος.

Εγώ, προσωπικά πιστεύω, ότι η ενότης του θέματος επιβάλλει η εξέταση των μαρτύρων να γίνει από την Ολομέλεια της Επιτροπής.

Τελειώνοντας θέλω να πω το εξής:

Εγώ δέχτηκα την παράκληση σας κύριε Πρόεδρε, και δεν πρότεινα άλλους μάρτυρες,ενώ ο κ. Παπαδονικολάκης πρότεινε και άλλους μάρτυρες, από όσους είχαμε συμφωνήσει.

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Οι μάρυρες που πρότεινε ο κ. Παπαδονικολάκης δεν έχουν σχέση με το πραξικόπημα,αλλά με τη δεύτερη φάση της υπόθεσης, που ανάγεται στο χρόνο από 20.7.74 και πέρα.

./.

-25-

I,ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Κύριε Πρόεδρε για την πρώτη φάση του Κυπριακού θα πρέπει να κληθεί να εξεταστεί ως μάρτυς ο προϊστάμενος του γραφείου σημάτων της Ελληνικής Δύναμης στην Κύπρο. Ο άνθρωπος αυτός, οπωσδήποτε θα έχει κάτι να μας πει, για τη διελεύκανση της υπόθεσης.

./.

Κ.ΚΑΠΠΟΣ: Κύριε Πρόεδρε, δεν συμμερίζομαι καθόλου τις απόψεις του κ. Βαρβιτσιώτη.

Πιστεύω ότι δεν υπάρχει νομικό ζήτημα που να εμποδίζει να ορίσουμε ένα κλιμάκιο, το οποίο θα εκπροσωπείται από όλα τα κόμματα και θα διεξάγει την ανάκριση.

Προτείνω η εκπροσώπηση από τους βουλευτές να γίνει ως εξής: Τρεις από το ΠΑΣΟΚ συμπεριλαμβανομένου του κ. Προέδρου της Επιτροπής, δύο από τη Νέα Δημοκρατία, ένας από τη Δημοκρατική Ανανέωση, ο κ. Λιβανός από τους ανεξάρτητους και ένας από την πλευρά του Κομμουνιστικού κόμματος.

Η Επιτροπή μας αποτελεί πολιτικό Σώμα γι'αυτό μπορούμε να αποφασίσουμε ότι εάν λείπει κάποιος είτε αντικατασταθεί είτε όχι- η ανάκριση θα διεξάγεται κανονικά. Εμείς είμαστε πολιτικό Σώμα που παίρνει αποφάσεις, δεν είμαστε δικαστικό Σώμα, ώστε να υπάρχουν περιορισμοί από τη δικονομία.

Κατά συνέπεια πρέπει να ορίσουμε ένα όργανο που να βγάζει δουλειά. Αυτός είναι ο κύριος σκοπός μας. Από κει και πέρα , όσοι συνάδελφοι μπορούν και θέλουν να έρχονται, ας έρχονται χωρίς όμως να τους αφαιρείται το δικαίωμα να κάνουν ερωτήσεις κ.λ.π.

Εμείς όμως πρέπει να καθορίσουμε ένα κλιμάκιο που θα κάνει την ανάκριση. Εάν κάποιος βουλευτής δεν μπορεί να έλθει είτε αντικατασταθεί από το κόμμα του είτε όχι, η ανάκριση να συνεχίζεται. Δεν πρέπει να εξαρτάται από τον κάθε βουλευτή-μέλος της Επιτροπής, εάν θα προχωρήσει η ανάκριση.

Κύριε Πρόεδρε, όσον αφορά τις αποφάσεις για την κλήση νέων μαρτύρων ή για κάτι που πρέπει να γίνει, τότε θα πρέπει να υπάρχει απαρτία, ώστε να έχουμε πλειοψηφία και να ακολουθήσουμε τις γνωστές διαδικασίες. ./.

Δεν είναι δυνατόν να παίρνει απόφαση το κλιμάκιο, για να καλούνται νέοι μάρτυρες. Εδώ χρειάζεται απαρτία. Επαναλαμβάνω, κύριε Πρόεδρε, ότι είμαστε πολιτικό Σώμα, πολιτικές οι αποφάσεις που λαμβάνουμε και νομίζω ότι δεν υπάρχει περιορισμός στο να καθορίσουμε ένα όργανο που να είναι λειτουργικό, ώστε να προχωρήσουν οι διαδικασίες, της εξέτασης των μαρτύρων.

Α.ΞΑΡΧΑΣ: Κύριε Πρόεδρε, έχω εκφράσει επανειλημμένα την άποψή μου και ίσως δεν θα έπρεπε να πάρω το λόγο, θεωρώ όμως αναγκαίο να επαναλάβω τις θέσεις μου.

Εάν ο καθένας βουλευτής παίρνει το λόγο για να πει την άποψή του επάνω στα διαδικαστικά θέματα, τότε θα εκπνεύσει η προθεσμία του εξαμήνου και δεν θα τα έχουμε τελειώσει.

Σεις, κύριε Μπασαγιάννη, ως Πρόεδρος της Επιτροπής, θα πρέπει να έρχεσθε σε συνεννόηση με τον κ. Βαρβιτσιώτη που εκπροσωπεί το κόμμα μας, με τους κ.κ. Κάππο, Γιατράκο και Λιβανό που αποτελούν ξεχωριστά κόμματα και να ρυθμίζετε σε χρόνο που δεν έχουμε συνεδρίαση, όλα τα διαδικαστικά θέματα που προκύπτουν κάθε φορά. 'Ετσι η Επιτροπή θα προχωρεί στο έργο της χωρίς καθυστερήσεις.

Κύριε Πρόεδρε, εάν ο καθένας από μας εξετάσει τον εαυτό του τότε θα δούμε ότι κάποια στιγμή σε όλους θα παρουσιασθεί ένα κώλυμμα για την παρουσία του στις ανακρίσεις. Γι'αυτό κάθε νόμος που προβλέπει τη λειτουργία ενός εκλογικού οργάνου ομιλεί για απαρτία. Το ίδιο προβλέπει και ο Κανονισμός της Βουλής. Αυτό ορίζεται γιατί λαμβάνεται υπόψη ότι σε κάποια στιγμή μπορεί ένα μέλος να απουσιάσει.

'Οπως γνωρίζουμε όλοι και σεις μας διαβάσατε κύριε Πρόεδρε, ο Κανονισμός της Βουλής για τη διαδικασία της λειτουργίας της Επιτροπής, παραπέμπει στις διατάξεις της Ποινικής Δικονομίας, τις

./.

οποίες δεν είναι δυνατόν να αγνοήσουμε. Η Εξεταστική Επιτροπή είναι ανακριτικό σώμα. Αυτός είναι ο κανόνας.
Στο άρθρο 27 παρ. 9 του Κανονισμού της Βουλής αναφέρεται ότι: "Η Επιτροπή δύναται να αναθέτει την ενέργειαν ειδικώς ορισμένων εξεταστικών πράξεων εις έν ή πλείονα των μελών αυτής......".
Η διάταξη είναι σαφής λέει ότι αυτό "δύναται" να γίνει για "ειδικώς " ορισμένες πράξεις, άρα δεν είναι δυνατόν να το κάνουμε κανόνα και επειδή θέλουμε να απουσιάσουμε ή να πάμε διακοπές να ξεφύγουμε από την απαρτία.
Με τη λέξη "ειδικώς" η διάταξη εννοεί ότι πρέπει να υπάρχει λόγος.
Όπως είπατε πριν, κύριε Πρόεδρε και αυτό το δεχόμαστε όλοι, δεν είναι δυνατόν, στην περίπτωση που εξετάσουμε κάποιον από αυτούς που βρίσκονται στον Κορυδαλλό, να μεταβεί ολόκληρη η Επιτροπή, γιατί πιθανώς να μην υπάρχει αίθουσα. Στην περίπτωση αυτή θα πάει ο Πρόεδρος με ορισμένα μέλη. Δεν μπορούμε όμως αυτό να το κάνουμε κανόνα, γιατί προκύπτει νομικό θέμα.

Πέρα όμως από το νομικό υπάρχει και ουσιαστικό θέμα. Φανταστείτε, εμείς που είμαστε εξεταστικό σώμα και θα κληθούμε να δώσουμε ψήφο, να συζητούμε πώς θα βρούμε τρόπο να μην συμμετέχουμε στην άμεση αποδεικτική διαδικασία. Σκεφθείτε να βγει αυτή η συζήτηση έξω από την Επιτροπή και να την γράψουν οι εφημερίδες.
Δεν θέλω να μπω στη συνείδηση του κάθε συναδέλφου, απλώς λέω, πώς το αντιμετωπίζω εγώ.
Νομίζω ότι αυτό το ουσιαστικό θέμα πρέπει να μας απασχολήσει, γιατί ο μάρτυρας ο οποίος δεν δεσμεύεται από το απόρρητο όπως εμείς, μπορεί να πει ότι εξετάσθηκε από την Επιτροπή και παρευρίσκοντο μόνο τρεις-τέσσερις βουλευτές.

./.

-29-

Μ.ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ: Η έννοια του κωλύμματος που αναφέρθηκε είναι αντίθετη από τον τρόπο που την θέτετε. Είπαμε εάν υπάρχει λόγος απουσίας και όχι ο βουλευτής να απουσιάσει σκόπιμα.

Α.ΞΑΡΧΑΣ: Εγώ είπα την άποψή μου. Είναι φυσικό κάθε φορά κάποιος από μας να έχει κάποιο κώλυμμα, γι'αυτό ακριβώς, ο νόμος προβλέπει ορισμένο αριθμό βουλευτών για την ύπαρξη της απαρτίας. Ευχαριστώ.

Ε.ΠΑΠΑΣΤΕΦΑΝΑΚΗΣ: Κύριε Πρόεδρε, συμφωνώ με την άποψη, ότι δεν είναι δυνατόν να αναθέσουμε την εξέταση των μαρτύρων σε κλιμάκιο της Ολομέλειας της Επιτροπής, γιατί έτσι παραβαίνουμε τον Κανονισμό ο οποίος αναφέρεται σε συγκεκριμένες και εξειδικευμένες περιπτώσεις, όπου πιθανόν δεν μπορούν όλα τα μέλη να συμμετέχουν σε μία ανακριτική διαδικασία. Αν αυτό το κάνουμε κανόνα, νομίζω ότι και τον Κανονισμό παραβιάζουμε και η Επιτροπή δεν θα μπορεί να έχει συνθετική εικόνα των όσων λέγονται και ακούγονται μέσα σ'αυτή.
Θα μπορούσε-ίσως-κάποιος να πει ότι βρισκόμαστε σε μία εξαιρετική περίοδο, αφού μπαίνουμε σε διακοπές, οι οποίες δικαιολογούν τη σύσταση ενός κλιμακίου που θα αποτελέσει,ένα όργανο ευέλικτο.Με μία τέτοια δικαιολογία θα μπορούσαμε να συστήσουμε αυτά τα κλιμάκια.

Κύριε Πρόεδρε, πιστεύω ότι δεν υπάρχει νομικό θέμα αν θα είναι ή όχι παρόντα όλα τα μέλη, στην περίπτωση που τελικά συσταθούν αυτά τα κλιμάκια.
Παράδειγμα ο κ. Κάππος είτε συνεδριάζει η Επιτροπή με Ολομέλεια ή με κλιμάκια το κόμμα του εκπροσωπείται μόνο από αυτόν. Άρα υποχρεώνεται να είναι παρών. Εάν βέβαια δεν είναι παρών θα υποστεί

./.

τις συνέπειες ο ίδιος και επομένως και το κόμμα του.

Στο σημείο που νομίζω ότι υπάρχει νομικό θέμα και σεις κύριε Πρόεδρε διαφωνήσατε, είναι στο εάν θα πρέπει να συμμετέχουν όλα τα κόμματα στη σύσταση αυτού του κλιμακίου της Επιτροπής. Είπατε ότι το θέμα είναι πολιτικό και όχι νομικό. Εγώ διαφωνώ ριζικά, γιατί πιστεύω ότι υπάρχει και νομικό θέμα. Την άποψή μου αυτή την στηρίζω ως εξής:

Ο Κανονισμός της Βουλής αναφέρει ότι σε αυτές τις περιπτώσεις που συνιστώνται ειδικές εξεταστικές των πραγμάτων Επιτροπές, ο Πρόεδρος της Ολομέλειας του Σώματος έχει την υποχρέωση να καθορίσει τη σύστασή της, έτσι ώστε το κάθε κόμμα να εκπροσωπείται μέσα σε αυτή την Επιτροπή με ορισμένο αριθμό βουλευτών. Αυτό αποτελεί νομική δέσμευση. Νομικά δεν στέκει να πούμε ότι είμαστε πολιτικό σώμα και δεν πειράζει αν ένα κόμμα εκπροσωπείται ή όχι, από τους βουλευτές του, όπως υπεστήριξε κάποιος συνάδελφος.

Την υποχρέωση που έχει ο Πρόεδρος της Βουλής να συγκροτήσει την Επιτροπή με συγκεκριμένο αριθμό βουλευτών από κάθε κόμμα που εκπροσωπείται μέσα στη Βουλή κατά λογική συνέπεια την ίδια υποχρέωση έχει και ο Πρόεδρος της Επιτροπής να συνθέσει αυτό το κλιμάκιο με εκπροσώπους των κομμάτων ανάλογα με τη δύναμή τους.

Συμφωνώ με την άποψη του κ. Κάππου ότι θα πρέπει, αν τελικά συσταθεί αυτό το όργανο, να αποτελείται από οκτώ βουλευτές.

Εάν η Ολομέλεια της Επιτροπής πάρει αυτή την απόφαση, θα πρέπει να ξεκαθαριστεί ότι πέρα από τα μέλη του κλιμακίου, κάθε μέλος της μείζονας επιτροπής θα έχει το δικαίωμα να παραβρίσκεται στις συνεδριάσεις και να λαμβάνει το λόγο όποτε το θεωρεί σκόπιμο.

-31-

Ευχαριστώ.

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Κύριε Παπαστεφανάκη θέλω να κάνω μία διευκρίνιση. Είπατε ότι ο Πρόεδρος της Επιτροπής υποχρεούται να συνθέσει το κλιμάκιο σύμφωνα με τον τρόπο που ο Πρόεδρος της Βουλής συνθέτει την Ολομέλεια της Επιτροπής. Δεν νομίζω ότι η άποψή σας είναι σωστή, διότι η παρ. 9 του άρθρου 27 του Κανονισμού της Βουλής αναφέρει ότι " Η Επιτροπή δύναται να αναθέτει την ενέργειαν ειδικώς ωρισμένων εξεταστικών πράξεων εις έν ή πλείονα των μελών αυτής ......"

Επειδή δίδεται η δυνατότητα να ορισθεί και ένα μόνο μέλος, δεν νομίζω ότι υπάρχει η υποχρέωση εκπροσωπήσεως των κομμάτων στο σύνολό τους. Γι'αυτό είπα ότι ναι μεν δεν γεννάται νομικό θέμα, γεννάται όμως πολιτικό θέμα.

Ε.ΠΑΠΑΣΤΕΦΑΝΑΚΗΣ: Εντάξει, κύριε Πρόεδρε, συμφωνώ και ανακαλώ.

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Κύριοι συνάδελφοι θέλω να συνεχίσει το έργο της η Επιτροπή αδελφωμένη, μέχρι το τέλος. Επιθυμία μου είναι να αποφευχθούν διαμαρτυρίες και να μην δημιουργηθούν προβλήματα.

Δ.ΠΑΓΡΟΠΟΥΛΟΣ: Κύριε Πρόεδρε, ο κ. Δασκαλάκης πρότεινε, ο αριθμός των βουλευτών που απαιτείται για να έχουμε απαρτία, από δέκα να περιορισθεί στους πέντε, διότι αν κάποια στιγμή προσέλθει ένας μάρτυρας για να καταθέσει και δεν υπάρχει απαρτία θα αναγκαστούμε να ματαιώσουμε την εξέταση και η Επιτροπή θα εκτεθεί ανεπανόρθωτα.

./.

-32-

Πιστεύω ότι εάν καταλήξουμε στην απόφαση ότι θα έχουμε απαρτία με πέντε συγκεκριμένους βουλευτές τότε κινδυνεύουμε περισσότερο, γιατί μπορεί σε έναν από αυτούς τους βουλευτές να συμβεί κάποιο ατύχημα ή να του παρουσιασθεί κάποιο σοβαρό κώλυμμα, οπότε η εικόνα που θα παρουσιάσουμε θα είναι ακόμα χειρότερη.

Κύριε Πρόεδρε, εάν δεν μπορούμε από τον Κανονισμό της Βουλής να ορίσουμε ότι η εξέταση μπορεί να αρχίσει με όσους βουλευτές είναι παρόντες- να έχουμε τρόπον τινά απαρτία με αόριστο αριθμό βουλευτών-τότε νομίζω ότι πρέπει να επιμείνουμε πάνω στο θέμα της απαρτίας.

Πρότεινε ο κ. Κάππος να έχουμε απαρτία με την παρουσία οκτώ βουλευτών. Δεν νομίζω ότι υπάρχει διαφορά μεταξύ των οκτώ και των δέκα βουλευτών.

Εάν ορίσουμε συγκεκριμένα πρόσωπα και λείπει ένα, τότε όπως πολύ σωστά παρατήρησε ο κ. Βαρβιτσιώτης, δεν θα είναι δυνατόν να γίνει η εξέταση. Αυτό είναι νομικό θέμα. Τώρα ερωτώ;

Να ορίσουμε αναπληρωτές και να καλέσουμε τον αναπληρωτή του απόντα βουλευτή;

Μα πού να τον αποζητήσουμε εκείνη την στιγμή τον αναπληρωτή.

<u>Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ:</u> (Πρόεδρος) Όταν θα στέλεται πρόσκληση για τα τακτικά μέλη που θα ορισθούν, θα στέλεται και για τα αναπληρωματικά, γι'αυτό δεν νομίζω ότι θα δημιουργείται κανένα πρόβλημα.

<u>Δ.ΠΑΓΟΡΟΠΟΥΛΟΣ:</u> Κύριε Πρόεδρε, εάν καλούνται συνολικά δέκα έξι βουλευτές και συγκεντρωθούν και παραμείνουν οι δέκα από αυτούς τότε δεν δημιουργείται κανένα πρόβλημα.

Επομένως το θέμα δεν είναι εκεί. Ο κ. συνάδελφος τοποθετήθηκε

./.

-33-

με την έννοια ότι ο αριθμός των πέντε βουλευτών να είναι abstracto, δηλαδή να μπορεί να εξετάζεται ο μάρτυρας με όσους βουλευτές είναι παρόντες σε αυτή τη συνεδρίαση.
Συμπεραίνουμε, λοιπόν κύριε Πρόεδρε, ότι εάν αποφασίσουμε να ορίσουμε συγκεκριμένα πρόσωπα, τότε υπάρχει περίπτωση να γελοιοποιηθεί η Επιτροπή και να μην ολοκληρωθεί το έργο της. Εάν όμως καλούνται τα συγκεκριμένα πρόσωπα με τους αναπληρωτές τους, τότε καταλήγουμε στην απαρτία και δεν δημιουργείται κανένα πρόβλημα.

Α.ΠΑΠΑΛΗΓΟΥΡΑΣ: Κύριε Πρόεδρε, θα ήθελα να ρωτήσω πότε θα γίνει η επόμενη συνεδρίαση της Επιτροπής και πότε θα αρχίσουμε την εξέταση μαρτύρων.

ΒΟΥΛΕΥΤΕΣ: Οι επόμενες συνεδριάσεις θα γίνουν στις 2 και 3 Ιουλίου 1986, οπότε θα αρχίσει και η εξέταση των μαρτύρων.

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Τον Αύγουστο η Επιτροπή θα διακόψει τις εργασίες της, όπως γίνεται και στα δικαστήρια.

Α.ΠΑΠΑΛΗΓΟΥΡΑΣ: Κύριε Πρόεδρε, εφόσον απαιτούνται δέκα βουλευτές για την ύπαρξη απαρτίας, νομίζω ότι τα κόμματα πρέπει να αποφασίσουν έτσι ώστε να παρεβρίσκονται πάντα σε κάθε συνεδρίαση έντεκα μέλη της Επιτροπής. Τα μέλη αυτά θα πρέπει να προέρχονται από όλα τα κόμματα.

./.

-34--

Το ΠΑΣΟΚ θα αναλάβει την υποχρέωση να προσέρχονται κατά τις συνεδριάσεις, έξι βουλευτές του, μέλη της Επιτροπής και η Νέα Δημοκρατία τέσσερις δικούς της.

Κύριε Πρόεδρε, η άποψή μου είναι να μην διασπάσουμε την Επιτροπή σε κλιμάκια και υποεπιτροπές και να μην πελαγοδρομούμε με αντικαταστάσεις βουλευτών. Θεωρώ ότι είναι απαράδεκτο να μην παρακολουθήσουν το σύνολο των συνεδριάσεων, όλα τα μέλη αυτής της Επιτροπής, η οποία αφενός μεν έχει μεγάλο φόρτο εργασίας, αφ'ετέρου δε επιτελεί σπουδαίο έργο.

Δεν είναι δυνατόν ένας βουλευτής να εκφράσει τις απόψεις του, όταν δεν έχει παρακολουθήσει όλες τις καταθέσεις των μαρτύρων, έτσι ώστε να έχει προσωπική αντίληψη και να γνωρίζει όλα τα γεγονότα.

Κ.ΚΑΠΠΟΣ: Θα μπορεί να διαβάσει τα πρακτικά.

Κ.ΤΣΙΓΑΡΙΔΑΣ: Κύριε Πρόεδρε, μέχρι πρότινος διατυπώθηκαν έντονες διαμαρτυρίες εκ μέρους ορισμένων βουλευτών, ότι η Επιτροπή καθυστερεί το έργο της.

Διερωτώμαι τι εντύπωση θα κάνουν οι συζητήσεις μας τόσων μηνών στις επερχόμενες γενεές, όταν αυτές διαβάσουν τα πρακτικά. Τώρα μάλιστα που η Επιτροπή εισέρχεται στο ουσιαστικό της έργο, εμείς συζητούμε πώς θα καταφέρουμε να προσερχόμαστε δέκα βουλευτές στις συνεδριάσεις. Μα εάν δεν μπορούμε να παραβρισκόμαστε οι δέκα από τους τριάντα που αποτελούν την Επιτροπή, στις καταθέσεις των μαρτύρων τότε πολύ φοβάμαι ότι κακώς μας έτυχε ο κλήρος για να φέρομε σε πέρας αυτό το έργο.

./.

-35-

+ δεδομένου ότι

Η γνώμη μου είναι ότι χάσαμε πολύτιμο χρόνο με αυτή τη συζήτηση για τους παρόντες και την απαρτία, + έχουμε την υποχρέωση και τη δυνατότητα να παραβρισκόμαστε δέκα βουλευτές σε κάθε συνεδρίαση.

Στην Επιτροπή, είμαστε σχεδόν όλοι δικηγόροι και ξέρουμε ότι δεν μπορούμε να μοιράσουμε την κατάθεση ενός μάρτυρα. Υπάρχει περίπτωση να παραστεί ανάγκη ένας μάρτυρας να εξεταστεί δύο φορές. Τι θα γίνει κύριε Πρόεδρε, το πρώτο μέρος της κατάθεσης θα το παρακολουθήσουν οι μισοί βουλευτές και το δεύτερο οι άλλοι μισοί; Δεν γίνονται αυτά τα πράγματα.

Τα κόμματα πρέπει να αναλάβουν την υποχρέωση να ειδοποιούν τους βουλευτές. Κύριε Πρόεδρε, εμείς θα ξεκινήσουμε με τη σωστή διαδικασία χωρίς να ορίσουμε κλιμάκια και αν δούμε ότι σε κάποια στιγμή θα μας κουράσουν αυτές οι εργασίες και υπάρχει κίνδυνος να υποβαθμιστεί το έργο της Επιτροπής, τότε θα λάβουμε τα μέτρα μας. Πιστεύω ότι είναι σκόπιμο κατά τις πρώτες τουλάχιστον μαρτυρικές καταθέσεις, να παραβρεθούμε όλα τα μέλη της Επιτροπής.

'Ολος ο κόσμος ξέρει ότι η εξεταστική Επιτροπή για το "φάκελο της Κύπρου" αποτελείται από τριάντα βουλευτές. Πώς είναι δυνατόν να επιτρέψουμε σε αυτόν τον κύριο που θα έλθει να εξεταστεί, να δει μόνον πέντε, ενώ είναι πάρα πολύ εύκολο να είναι παρόντες τουλάχιστον οι δέκα βουλευτές.

Κύριε Πρόεδρε, μου τηλεφώνησε ο Λεβογιάννης ο αξιωματικός ο οποίος έπαιρνε και διαβίβαζε τα σήματα από και προς ....

<u>Χ. ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ:</u> (Πρόεδρος) Πού ήταν εγκατεστημένος ο Λεβογιάννης;

./.

Κ.ΤΣΙΓΑΡΙΔΑΣ: Στην Κύπρο. Ο Λεβογιάννης, λοιπόν, μου τηλεφώνησε και μου είπε ότι είναι αυτός ο οποίος παρελάμβανε τα σήματα από τους αρμόδιους, τα έγραφε και τα έστελνε. Μου είπε επίσης, ότι είναι στη διάθεση της Εξεταστικής Επιτροπής.
Τα ακριβή στοιχεία του, κύριε Πρόεδρε, βρίσκονται στο γραφείο μου και θα σας τα δώσω. Ευχαριστώ.

Ι.ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Τι βαθμό είχε ο Λεβογιάννης;

Κ.ΤΣΙΓΑΡΙΔΑΣ: Νομίζω αντισυνταγματάρχης.

Ι.ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Κύριε Πρόεδρε, θέλω να κάνω μία πρόταση γιατί καταναλώσαμε μιάμισυ ώρα συζητώντας για τον τρόπο υπάρξεως απαρτίας.
Προτείνω να αρχίσουμε την εξέταση των μαρτύρων με την Ολομέλεια της Επιτροπής και αν δούμε ότι με την πρόοδο των εργασιών παρουσιάζεται κάποιο πρόβλημα τότε θα είμαστε εδώ και θα το αντιμετωπίσουμε.

Α.ΔΙΑΡΟΚΑΠΗΣ: Κύριε Πρόεδρε, χαίρομαι, γιατί βλέπω ότι υλοποιείται η αρχική μου πρόταση και αποφασίζουμε να προσέλθουμε όλοι στις συνεδριάσεις της Επιτροπής που θα γίνουν στις 2 και 3 Ιουλίου 1986. Αύριο θα ανακοινωθεί ο πίνακας με τα ονόματα των βουλευτών που θα συμμετέχουν στα Τμήματα διακοπών της Βουλής. Όλα λοιπόν θα πάνε ομαλά, εφόσον είτε συμμετέχουμε στο Τμήμα εργασιών της Βουλής το μήνα Ιούλιο είτε το μήνα Σεπτέμβριο, εμείς σαν μέλη αυτής της Επιτροπής προσέλθουμε στις συνεδριάσεις της κανονικά και τους δύο αυτούς μήνες.

./.

Ιδιάζουσα, μόνο είναι η περίπτωση του κ. Ζερβού, γι'αυτό πιστεύω ότι κατ'οικονομία, πρέπει να τον εξυπηρετήσουμε.

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Κύριοι συνάδελφοι, συμφωνώ να παρακαλέσουμε τον κ. Πρόεδρο της Βουλής να τοποθετήσει τον κ. Ζερβό και στο τμήμα του Ιουλίου.

Ι.ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Κύριε Πρόεδρε, αυτό να γίνει μόνο για τον κ. Ζερβό.

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Βέβαια, μόνο για τον κ. Ζερβό. Κύριε Συνάδελφε, νομίζω ότι η πιο καλή λύση είναι να ξεκινήσει η Επιτροπή το εξεταστικό έργο της εν Ολομελεία.

Επίσης ζητώ την απόφαση της Επιτροπής και την εξουσιοδότησή της για να στείλω τις κλήσεις στους μάρτυρες, οι οποίοι θα καταθέσουν κατά το μήνα Ιούλιο . Οι μάρτυρες που θα κληθούν είναι οι εξής: Μ.Γεωργίτσης , Γ.Ντενίσης, Κομπόκης, Κονδύλης, Νικολαΐδης, Σκλαβενίτης, Κορκότζελος, Πούλος, Μπήτος, Κατσαδήμας, Λούκουτος, Ρώσσης, Νούσκας, Μπούρλος καθώς και ο Λεβογιάννης, τον οποίο θεωρώ πολύ σημαντικό μάρτυρα.

Τις διευθύνσεις των παραπάνω αξιωματικών θα τις ζητήσω από το Υπουργείο Εθνικής 'Αμυνας.

Α.ΛΙΑΡΟΚΑΠΗΣ: Κύριε Πρόεδρε, ο Μπούρλος έχει πεθάνει.

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Εγώ, στον κατάλογο που θα στείλω προς το Υπουργείο Εθνικής 'Αμυνας, θα συμπεριλάβω και τον Μπούρλο. Το Υπουργείο με τη σειρά του θα μας γνωρίσει τις διευθύνσεις τους

./.

-38-

Γ+ που πήρε

και για όποιον έχει πεθάνει ή σκοτωθεί κ.λ.π. θα μας απαντήσει ανάλογα.

Με την εξέταση αυτών των μαρτύρων θα καλύψουμε την έρευνά μας σχετικά με το πραξικόπημα κατά του Μακαρίου.

Κύριοι συνάδελφοι, έχω κάνει έγγραφο προς τον Υπουργό Εθνικής 'Αμυνας κ. Ι. Χαραλαμπόπουλο, με το οποίο ζητώ να μας σταλούν, σύμφωνα με την απόφαση Γ+ η Επιτροπή στις 11.6.86 , τα εξής στοιχεία:

α) ορισμένα σήματα

β) η πολεμική έκθεση για τα γεγονότα της 15 Ιουλίου 1974 και μετά και

γ) Το "πολεμικό ημερολόγιο" της Κύπρου, όπου αναφέρονται τα γεγονότα της εισβολής των Τούρκων.

Το σχετικό έγγραφο έχει ως εξής:

-39-

ΒΟΥΛΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

ΕΞΕΤΑΣΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

"ΦΑΚΕΛΟΥ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ"

ΕΠΕΙΓΟΝ -ΑΠΟΡΡΗΤΟ

Αθήνα, 18 Ιουνίου 1986

Γραμματεία : Α'όροφος-Γραφ. 140

Τηλ. 3240252

Αριθ,πρωτ. 66

Προς τον

κ. Ι.Χαραλαμπόπουλον

Υπουργό Εθνικής 'Αμυνας

Σε εκτέλεση απόφασης της Εξεταστικής Επιτροπής που πάρθηκε κατά την συνεδρίασή της στις 11-6-1986 παρακαλούμε να μας στείλετε,

1) Τα σήματα που αναφέρονται:α) στην αντικατάσταση του Ντενίση Γ. από τον Γεωργίτση Μ. β) στην έναρξη εφαρμογής του σχεδίου ανατροπής του Αρχιεπισκόπου Μακαρίου και γ) στην τύχη του Αρχιεπισκόπου Μακαρίου κατά τη διάρκεια του πραξικοπήματος. ("Αγνοείται τύχη Μούσχου").

2) Την πολεμική έκθεση για τα γεγονότα της 15ης Ιουλίου 1974 και μεταγενέστερα κ α ι

3) Το "πολεμικό Ημερολόγιο" Κύπρου που υπάρχει στα αρχεία της ΓΕΕΦ που αναφέρονται στα γεγονότα της εισβολής των Τούρκων (Αττίλας 1 και 2)..-

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ
ΤΗΣ ΕΞΕΤΑΣΤΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ

ΧΡΙΣΤΟΣ ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ
ΒΟΥΛΕΥΤΗΣ

Όπως σας είπα για τη στενογράφηση των πρακτικών παρουσιάζονται ορισμένες δυσκολίες, αλλά το θέμα θα τακτοποιηθεί. Ήδη έχει δοθεί εντολή για την χρησιμοποίηση των στενογράφων.

Επίσης προτείνω να ορίσουμε τις ημέρες των συνεδριάσεων της Επιτροπής κατά τους μήνες Ιούλιο και Σεπτέμβριο.

Ι.ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Κύριε Πρόεδρε, να καθορίσουμε τις ημέρες των συνεδριάσεων μόνο για το μήνα Ιούλιο.

Χ.ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ: (Πρόεδρος) Εντάξει. Την πρώτη εβδομάδα του Ιουλίου θα συνεδριάσουμε τις ημέρες Τετάρτη και Πέμπτη. Τις επόμενες εβδομάδες θα συνεδριάζουμε τρεις φορές την εβδομάδα, δηλαδή Τρίτη, Τετάρτη και Πέμπτη. Συμφωνείτε;

./.

-41-

ΕΠΙΤΡΟΠΗ: Μάλιστα.

Ι.ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Κύριε Πρόεδρε, συμφωνώ με το έγγραφο που κάνατε και με το οποίο ζητάτε αυτά τα στοιχεία από το Υπουργείο Εθνικής Αμύνης.

Δεν θα έπρεπε όμως να ζητήσουμε από το Υπουργείο, όλα τα σήματα του γραφείου Κ; Το γραφείο Κ είναι το γραφείο Κύπρου παρά τω αρχηγώ των Ενόπλων Δυνάμεων. Νομίζω ότι πρέπει να ζητήσουμε όλα αυτά τα σήματα.

Π.ΖΑΚΟΛΙΚΟΣ: Κύριε Βαρβιτσιώτη, όλα αυτά τα θέματα τα συζητήσαμε με τον Υπουργό κ. Χαραλαμπόπουλο, όταν τον συναντήσαμε, ο κ. Μπασαγιάννης και εγώ. Μας είπε ότι οι υπηρεσίες του Υπουργείου Εθνικής 'Αμυνας θα ετοιμάσουν τις περιλήψεις όλων αυτών των σημάτων και θα τις στείλουν στην Επιτροπή.

Στη συνέχεια λύθηκε η συνεδρίαση για την Τετάρτη 2 Ιουλίου 1986 και ώρα 6.30' μ.μ.

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ	Ο ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ
ΧΡΙΣΤΟΣ ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ	Κ.ΤΣΙΓΑΡΙΔΑΣ

[ΛΕΥΚΗ ΣΕΛΙΔΑ]

[ΛΕΥΚΗ ΣΕΛΙΔΑ]

Ο ΔΕΥΤΕΡΟΣ ΤΟΜΟΣ
ΤΗΣ ΕΚΔΟΣΗΣ
ΦΑΚΕΛΟΣ ΚΥΠΡΟΥ
ΣΤΟΙΧΕΙΟΘΕΤΗΘΗΚΕ ΚΑΙ ΣΕΛΙΔΟΠΟΙΗΘΗΚΕ
ΣΤΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΤΗΣ ΒΟΥΛΗΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ
ΑΠΟ ΤΟΝ ΔΗΜΗΤΡΗ ΖΑΖΑ ΓΙΑ ΛΟΓΑΡΙΑΣΜΟ
ΤΗΣ ΒΟΥΛΗΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ &
ΤΗΣ ΒΟΥΛΗΣ ΤΩΝ ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΩΝ
ΚΑΙ ΤΥΠΩΘΗΚΕ ΑΠΟ ΤΟ «ΚΕΘΕΑ,
ΣΧΗΜΑ + ΧΡΩΜΑ» ΣΕ ΧΑΡΤΙ ΓΡΑΦΗΣ
ΣΑΜΟΥΑ 100 ΓΡΑΜΜΑΡΙΩΝ
ΣΕ 2.500 ΑΝΤΙΤΥΠΑ
ΤΟΝ ΟΚΤΩΒΡΙΟ ΤΟΥ 2018

[ΛΕΥΚΗ ΣΕΛΙΔΑ]